

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

KİTÂBU'N-NESÂYİH (İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA CANBAY

İSTANBUL, 2023

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

KİTÂBU'N-NESÂYİH (İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**FATMA CANBAY
(200101003)**

**Danışman
(Prof. Dr. Hanifi Vural)**

İSTANBUL, 2023

04/01/2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı programı öğrencisi 200101003 numaralı Fatma CANBAY'ın hazırladığı “Kitâbu'n-Nesâyih (İnceleme-Metin-Dizin)” konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 04/01/2023 Çarşamba günü saat 11:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) Prof. Dr. Hacı İsmail İsmail	Kabul
2. Prof. Dr. Hayati DEVELİ	Kabul
3. Prof. Dr. Muca DUMAN	Kabul
4.
5.
6. (İkinci Danışman)*.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağılı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fatma Canbay

TEŞEKKÜR

Tezin her aŐamasında desteğini esirgemeyen ve değerli zamanını ayıran kıymetli hocam Prof. Dr. Hanifi Vural'a ve Yüksek Lisans Dönemi'nde bilgilerinden faydalandığım Prof Dr. Musa Duman, Prof. Dr. Nihat Öztoprak ve Prof. Dr. Hayati Develi'ye çok teşekkür ederim. Ayrıca her zaman ve her durumda yanımda olan canım aileme ve değerli arkadaşım Hilal Başak Yıldız'a da teşekkür ederim.

Fatma Canbay

KİTÂBU'N-NESÂYİH (İNCELEME-METİN-DİZİN)

Fatma Canbay

ÖZET

Hâlvetî tarikatının önemli şeyhlerinden ve asıl adı Cemâleddin Mahmud olan Hulvî Cemâleddin, VXII. yüzyılın önemli mutasavvıf şairlerinden biridir. Bu çalışmada, yazarın bilinen tek nüshası olan Kitâbu'n-Nesâyih adlı eserinin incelemesi yapılmıştır.

Çalışma; Giriş, İnceleme, Metin, Dizin/Sözlük adı altında dört ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında; dönemin Türkçesi, müellif ve eserleri, eserin içeriğinin daha iyi anlaşılması açısından da nasihat-nâmeler hakkında bilgiler verilmiştir.

İnceleme bölümünde metin; yazım, ses bilgisi ve biçim bilgisi başlıkları altında ele alınarak incelenmiştir.

Metin bölümünde Arap harfli metin transkribe edilmiştir. Metinde Arapça ve Farsça şiirler, ayet ve hadisler Arap harfleriyle yazılmıştır.

Dizin/Sözlük bölümünde metindeki kelimeler, metinde geçen anlamlarıyla verilerek alfabetik sıraya göre dizilmiş, varak ve satır numaraları verilmiştir.

Sonuç kısmında; eserde elde edilen bulgulardan bahsedilmiş ve bu doğrultuda kısa bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Hulvî Cemâleddin, Kitâbu'n-Nesâyih, Tasavvuf, Nasîhat.

KİTÂBU'N-NESÂYİH (REVIEW-TEXT-INDEX)

Fatma Canbay

ABSTRACT

Hulvî Cemâleddin, whose real name was Cemâleddin Mahmud and one of the important sheikhs of the Halveti order, VXI. He is one of the most important Sufi poets of the 20th century. In this study, the only known copy of the author, Kitâbu'n-Nesâyih, was analyzed.

Study; Apart from the Preface, Introduction and Conclusion, it consists of three main parts under the name of Review-Text-Index/Dictionary.

In the entrance part; In order to better understand the Turkish of the period, the author and his works, and the content of the work, information is given about the advice-nâmes.

The text in the review section; are shown under the headings of spelling, phonology and morphology.

In the text section, the text in Arabic letters is transcribed. In the text, Arabic and Persian poems, verses and hadiths are written exactly in Arabic letters.

In the Index/Dictionary section, the words in the text are given with their meanings in the text, arranged in alphabetical order, and leaf and line numbers are given.

In the conclusion part; The findings obtained in the work were mentioned and a short evaluation was made in this direction.

Keywords: Old Anatolian Turkish, Hulvî Cemâleddin, Kitâbu'n-Nesâyih, Mysticism, Advice.

ÖNSÖZ

Eski Oğuz Türkçesi, Batı Türkçesinin ilk döneminin adıdır. Bu dönem için yaygın olarak Eski Anadolu Türkçesi terimi kullanılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi 13. yüzyılda başlar ve 16. yüzyıl başlarına dek sürer. 16. yüzyılda ise yerini Osmanlı Türkçesine bıraktığı görülmektedir. Dolayısıyla 16. yüzyıldaki Türk dili, Osmanlı Türkçesi'nin ilk ürünlerinin verildiği geçiş dönemi olarak kabul edilebilir. Eski Anadolu Türkçesi'nden Osmanlı Türkçesi'ne geçiş devresi olan 16. asır Türk dilinin özelliklerinin bilinmesi, dilimizin tarihi gelişiminin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Bu çalışma, 16. yüzyılın ikinci yarısında doğmuş olan Hulvî Cemâleddin'in Kitâbu'n-Nesâyih adlı eseri üzerine yapılmıştır. Çalışmanın amacı, eser hakkında bilgi vermek ve eseri dili bakımından inceleyerek dönemin dilini Osmanlı Türkçesi çerçevesinde değerlendirmektir. Bu tezde, eserin bilinen tek nüshası üzerine bilimsel metodlarla inceleme yapılmış ve edebiyatımızdaki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca eser üzerinde yapılan çalışma, bizlere Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesi arasındaki geçiş döneminin dil ve üslup farklılıklarını da göstermektedir. Ayrıca bu vesileyle ilim dünyasına yeni bir eser tanıtılmıştır.

Çalışmamızda, Kitâbu'n-Nesâyih adlı eserin İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda bulunan nüshası esas alınmıştır. Çalışmada Giriş, İnceleme, Metin, Dizin/Sözlük adlarında dört ana bölüm bulunmaktadır.

Giriş kısmında; dönemin Türkçesi, müellif ve eserleri, eserin içeriğinin daha iyi anlaşılması açısından da nasihat-nâmeler hakkında bilgiler verilmiştir.

İnceleme bölümünde metin; yazım, ses bilgisi ve biçim bilgisi başlıkları altında gösterilmiştir.

Metin bölümünde Arap harfli metin transkribe edilmiştir. Arapça ve Farsça şiirler, ayet ve hadisler Arap harfleriyle yazılmış ve dipnotta anlamları verilmiştir.

Dizin/Sözlük bölümünde dizin programı kullanılarak metnin kelimeleri metinde geçen anlamlarıyla verilip alfabetik sıraya göre dizilmiş ve almış oldukları ekler belirtilerek varak ve satır numaraları ile verilmiştir.

Sonuç kısmında; eserde elde edilen bulgulardan bahsedilmiş ve bu doğrultuda kısa bir değerlendirme yapılmıştır.

Ocak, 2022

Fatma Canbay

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ	xiii
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. HULVÎ CEMÂLEDDİN'İN HAYATI VE ESERLERİ	4
1.1. HAYATI.....	4
1.2. ESERLERİ	5
1.2.1. Lemezât-ı Hulviyye Ez Leme‘ât-ı Ulviyye.....	5
1.2.2. Divân	5
1.2.3. Câm-ı Dilnüvâz	5
1.2.4. Kitabu’n-Nesâyih.....	6
1.2.5. Nazire-i Hamse-i Yahyâ	6
İKİNCİ BÖLÜM	7
2. İNCELEME.....	7
2.1. İMLA VE FONOLOJİ	7
2.1.1. Ünlülerin Yazımı.....	7
2.1.1.1. /a/ Ünlüsü.....	8
2.1.1.2. /e/ Ünlüsü	8
2.1.1.3. /ı/ ve /i/ Ünlülerinin Yazımı.....	8
2.1.1.4. Yuvarlak Ünlülerin Yazımı	8
2.1.2. Ünsüzlerin Yazımı	8
2.1.2.1. /b/- /p/ Ünsüzlerinin Yazımı.....	9
2.1.2.2. /c/-/ç/ Ünsüzlerinin Yazımı.....	9
2.1.2.3. /d/-/t/ Ünsüzlerinin Yazımı.....	9
2.1.2.4. /k/-/g/- /ğ/- /ğ/ Ünsüzlerinin Yazımı.....	10
2.1.3. Metindeki Bazı Eklerin Farklı İmlaları.....	10
2.2. SES ÖZELLİKLERİ	10
2.2.1. Ünlü Uyumu	10
2.2.1.1. Dil Uyumu.....	10
2.2.1.2. Dudak Uyumu	11
2.2.2. Ses Olayları.....	11
2.2.2.1. Ses Düşmesi	11

2.2.2.1.1. Ünlü Düşmesi	11
2.2.2.1.2. Ünsüz Düşmesi	11
2.2.2.2. Ses Türemesi.....	12
2.2.2.2.1. Ünsüz Türemesi	12
2.2.2.2.2. Ünlü Türemesi.....	12
2.2.2.3. Ses Değişmeleri.....	12
2.2.2.3.1. Ünlü Değişimi	12
2.2.2.4. Tonlulaşma	13
2.2.2.5. Sızıcılaşma	14
2.2.2.6. Hece Kaynaşması	14
2.3. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	15
2.3.1. Yapım Ekleri	15
2.3.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri (+an, +daş, +din, +ilk, +Iuk, +IU, +mİş, +ncI, +sUz)	15
2.3.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri (-Acak, -An, -dUK, -IcI, -(U)k, -i, -U, -mA, -mAK, -z)	15
2.3.1.3. İsimden Fiil Yapım Ekleri (+IA-, +(A)l-, +A-, +Ar-)	16
2.3.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri (-a-, -ar-, -dUr-, -(I)l, -n-, -(I)n, -(I)ş-, -zUr-)	16
2.3.2. İsim Çekimi	17
2.3.2.1. Çokluk Eki (+IAr)	17
2.3.2.2. Hâl Ekleri	17
2.3.2.2.1. İlgi Hâli +(U)m, +(U)ñ, +nUñ).....	17
2.3.2.2.2. Yükleme Hâli (+I, (y)I, +n)	18
2.3.2.2.3. Yönelme Hâli +(y)A).....	18
2.3.2.2.4. Bulunma Hâli (+dA).....	18
2.3.2.2.5. Ayrılma Hâli (+dAn).....	19
2.3.2.2.6. Eşitlik Hâli (+cA)	19
2.3.2.2.7. Vasıta Hâli (+IIA, +IA, +n, birle)	19
2.3.2.2.8. Yön Bildirme Hâli (+rA)	20
2.3.2.3. İyelik Ekleri +(U)m, +(U)ñ, +I, +sI, +(U)mUz, +(U)ñUz, +IArI)	20
2.3.2.4. Soru Ekleri (mI)	21
2.3.2.5. Bildirme Ekleri.....	21
2.3.2.5.1. Geniş Zaman +(y)Am, +sIn, +dUr, +dUrUr, +IArdUr).....	21
2.3.2.5.2. Görülen Geçmiş Zaman +(I)dI)	22
2.3.2.5.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman +(i)miş).....	22
2.3.2.5.4. Şart (+IsA)	22
2.3.3. Zamirler	22
2.3.3.1. Şahıs Zamirleri.....	22
2.3.3.2. İşaret Zamirleri.....	23
2.3.3.3. Dönüşlülük Zamirleri.....	23

2.3.3.4. Soru Zamirleri	24
2.3.3.5. Belirsizlik Zamirleri	24
2.3.4. Sıfatlar	24
2.3.4.1. Niteleme Sıfatları	24
2.3.4.2. İşaret Sıfatları	25
2.3.4.3. Sayı Sıfatları	26
2.3.4.3.1. Asıl Sayı Sıfatları	26
2.3.4.3.2. Sıra Sayı Sıfatları	26
2.3.4.4. Belirsizlik Sıfatları	27
2.3.4.5. Soru Sıfatları	28
2.3.5. Zarflar	28
2.3.5.1. Durum Zarfları	28
2.3.5.2. Zaman Zarfları	28
2.3.5.3. Yer-Yön Zarfları	29
2.3.5.4. Miktar Zarfları	29
2.3.5.5. Soru Zarfları	30
2.3.6. Bağlaçlar	30
2.3.7. Edatlar	32
2.3.7.1. Çekim Edatları	32
2.3.7.2. Kuvvetlendirme Edatları	33
2.3.7.3. Karşılaştırma Edatları	33
2.3.7.4. Gösterme Edatları	34
2.3.7.5. Tekrarlama Edatları	34
2.3.7.6. Seslenme Edatları	34
2.3.8. Fiil Çekimleri	34
2.3.8.1. Basit Çekimler	34
2.3.8.1.1. Görülen Geçmiş Zaman (-dUm, -dUñ, -dI, -duğ/dük, -düñüz, - dılar/diler)	34
2.3.8.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman (-mişem, -mıışsın, -mIş)	35
2.3.8.1.3. Geniş Zaman (-erin, -rsIn, -r, -(U)r, -(e)rUz, -rIAr, -(e)rler, - (ü)rler)	36
2.3.8.1.4. Gelecek Zaman (-AcAk, -ısar)	37
2.3.8.1.5. Şimdiki Zaman (-yorur)	37
2.3.8.2. Tasarlama Kipleri	37
2.3.8.2.1. İstek Kipi (-(y)Am, -AsIn, -(y)A, -AvUz, -elim, AsIz, AlAr)	37
2.3.8.2.2. Şart Kipi (-sAm, -sAñ, -sA, -sAñUz, -sAlAr)	38
2.3.8.2.3. Emir Kipi (-gil, -sUn, -AlUm, -üñ, -sUnIAr)	39
2.3.8.2.4. Gereklilik Kipi	39
2.3.8.3. Birleşik Zaman Çekimleri	40
2.3.8.3.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi (-mıışdı)	40
2.3.8.3.2. Geniş Zamanın Hikâyesi (-rdum, -urduñ, -UrDI, -rdI)	40

2.3.8.3.3. Şart Kipinin Hikâyesi (-se(y)di, -sadı).....	40
2.3.8.3.4. İstek Kipinin Hikâyesi (-A(y)dI).....	40
2.3.8.3.5. Geniş Zamanın Şartı (-ursañ, -erseñ, -ürseñ, -UrsA, -rse, ursañuz- erseñüz, -rseñüz)	41
2.3.8.3.6. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	41
2.3.8.4. Sıfat Fiiller	41
2.3.8.5. Zarf Fiiller	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	44
3. METİN	44
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	214
4. DİZİN- SÖZLÜK	214
SONUÇ.....	426
KAYNAKÇA	430

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

آ	a, ā
ا	a, e
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	s
ج	c, ç
چ	ç
ح	h
خ	h
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ş
ص	ş
ض	ž

ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	q
ك	g, k, ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	o, ō, ö, u, ū, ü, v
ه	a, e, h
ى	ı, ĩ, i, y

KISALTMALAR

TDK	Türk Dil Kurumu
TDEA	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
yy.	Yüzyıl
nu.	Numara
Hız.	Hazret
Far.	Farsça
İbr.	İbranice
Ar.	Arapça
Tr.	Türkçe
C.	Cilt
s.	Sayfa
hızl.	Editör/yayına hazırlayan
Yay.	Yayınları
bk.	Bakınız

GİRİŞ

Anadolu sahasında Oğuz Türkçesinin dil özelliklerine dayalı olarak oluşturulan dile Eski Anadolu Türkçesi denir.

Eski Anadolu Türkçesi Oğuzcanın ilk yazı dilidir. XI. yüzyıla kadar tek bir koldan gelişen Türk yazı dili bu yüzyıldan sonra coğrafya ve kültür değiştirmelerine paralel olarak ayrı ayrı bölgelerde farklı lehçelerle ortaya çıkmıştır. Bu lehçeler XIII. yüzyıldan itibaren Oğuz ağız özelliklerine göre gelişen bir yazı meydana getirmeye başlamıştır. Bilim çevrelerinde bu şive için Eski Osmanlıca, Eski Türkiye Türkçesi, Eski Oğuz Türkçesi terimleri de kullanılmaktadır. (Akar 2005,240).

Ahmet Bican Ercilasun bu konuda şunları söylemektedir:

Bu döneme araştırmacılar çeşitli adlar vermektedirler. Başlangıçta özellikle bazı Avrupalı bilginler Altosmanische (eski Osmanlıca) terimini kullandılar. Türkiye’de Eski Osmanlıca terimi Saadet Çağatay tarafından kullanıldı. Ancak bu terim yaygınlaşmadı. En yaygın terim Eski Anadolu Türkçesi terimidir. 15. yüzyıldaki Balkanlar sahasını içine almadığı için bu terime Faruk K. Timurtaş itiraz etti ve 15. yüzyılın gramerini yazdığı eserinde Eski Türkiye Türkçesi terimini kullandı. Biz Azerbeycan’ı dışarıda bıraktığı için bu terime de itiraz ediyor ve Eski Oğuz Türkçesi terimini teklif ediyoruz. Oğuz Türkçesinin yazı dili olmadan önceki dönemine de Ana Oğuz Türkçesi demek yerinde olacaktır. (Ercilasun 2000, 428-429).

Dolayısıyla, Eski Anadolu Türkçesi dönemi, 13. yüzyılda başlayan ve 16. yüzyıla kadar devam eden bir dönemdir. 16. yüzyıldan sonra Osmanlı Türkçesi Dönemi başlar.

Bu dönem siyasi olarak Selçuklular Döneminden başlayıp Beylikler dönemini ve Osmanlı döneminin ilk yarısını kapsamaktadır. Bu dönemde yazılan eserlerin Türkçe, Farsça ve Arapçanın etkisinde olduğu söylenebilir. Beylikler döneminin kapsadığı 13-15. yüzyıllar arasında Türkçe, başlarda Farsçanın etkisini kırma gayreti göstererek Oğuz ağız özelliklerini yansıtan bir yazı dili oluşturmaya çalışmıştır. Fakat dönemin ortalarında şiirlerde Türkçe, Türkçe-Farsça karışık bir dil kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti’nin XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise dil yeni

bir boyut kazanmaya başlamıştır. Bu dönemden itibaren yazı dilinin Eski Anadolu Türkçesinden en önemli farkı, dile Arapça ve Farsça öğelerinin çok yoğun bir şekilde girmeye başlamasıdır.

XVI. yüzyıla ait eserlerden biri de Hulvî Cemâleddin'e ait olan Kitâbu'n-Nesâyih adlı bir nasihat eseridir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında bulunan eserin, telif ve istinsah tarihleri zikredilmemektedir.

Metin, Hulvî Cemâleddin'in dünyada ve ahirette mutluluğu yakalamak isteyenlere verdiği vaaz ve nasihatlarından oluşmaktadır. Anlattığı konuları ayetlerle, hadislerle desteklemiştir. Ayrıca hem kendisine ait hem de sahabelerden, din büyüklerinden Arapça ve Farsça şiirler, sözler nakletmektedir.

Türk Edebiyatında Nasihatnâme

Nasihat kelimesi, kötülük ve bozukluktan uzak bulunmak, iyi niyet sahibi olmak ve başkasının iyiliğini istemek anlamlarındaki “nush” kökünden gelmektedir. Nasihatnâme, Arapça “nasihat” ve Farsça “nâme” kelimelerinden türetilmiş olup, Şemseddin Sâmî'ye (1989: 1462) göre “öğüt, pend, mev'ize”; Devellioğlu'na (2003: 8008) göre “insanlara yol göstermek maksadıyla yazılan manzum veya mensur eser” demektir. Türkçe Sözlük'te (TDK 2005: 1458) ise, “dinî konuda öğüt veren eser” şeklinde tanımlanmaktadır. Nasihatnâme ve pendnâme, edebî tür olarak “insanları iyiye, güzele ve doğruya yöneltmek, topluma ve devlete yararlı; İslamiyet'in erdemlerini şahsında yaşayan iyi ahlaklı fertler yetiştirmek amacıyla yazılan manzum eserlere” denir. (Kaplan 2008: 1).

Nasihatnâme için kullanılan bir diğer kelime ise pendnâmedir. Pendnâmenin kelime anlamı öğüt kitabı demektir. Farsça pend kelimesi Türkçe öğüt anlamına gelmektedir. Mehmet Kaplan'a göre bir kısım nasihatnâmelere pendnâme adının verilmesi, Feridüddin Attar'ın Pendnâme adlı eserinden dolayıdır. (TDEA 1979: VII/241).

Nasihatnameler dinî-ahlakî, siyasî ve sosyal konuları elen alan eserlerdir. İslamî çevrede insanlar, dinî emir ve yasakların yerine getirilmesini, gelenek ve görenek içinde yapılması ya da yapılmaması gereken davranışların ele alan nasihatnâmeler yazılmasına önem vermişlerdir. Bu nasihatnâmeler yazılırken yazarlar bilgi birikimlerinden, yaşadıkları kültürün ahlaki değerlerinden, ayet, hadis, atasözü gibi kaynaklardan yararlanarak eserlerini oluşturmuşlardır.

“Dürüst ve ahlâklı fertlerin oluşturduğu duyarlı bir toplum meydana getirebilmek için öğüt verici türde eserlere her kültürde rastlanır. Genellikle semavî dinlerin ve ahlak felsefecilerinin bu konuda ortaya koyduğu ilkeler bu tür eserlerin yazılmasına zemin hazırlamıştır. Bu hususta Arap ve İran geleneğinde de pek çok eserin kaleme alındığı bilinmektedir. Türklerin nasihat kitapları yazmaları ise İslamiyet’in kabulünden sonraki dönemlere rastlar. Şair ve müellifleri bu konuya yönlendiren başlıca etken İslam dininin nasihat dini olduğunu vurgulayan ayet ve hadislerdir” (Pala 2006: 409).

Türk edebiyatında öğüt verme amacıyla söz söyleme geleneği oldukça eski tarihlere dayanır. Bunlardan yarı manzum diyebileceğimiz atasözleri, edebiyatımızda manzum nasihatnâmenin ilk örnekleri sayılabilir (TDEA 1979: VII/241). Türkçenin ilk yazılı belgeleri kabul edilen Göktürk Kitabeleri’nde gelecekle ilgili öğütlere yer verilir. Doğuda eski Hindistan ve İslamiyet öncesi İran devletlerinden itibaren Osmanlı devletine kadar Uygur Türk devleti dahil ayrı isim taşımakla beraber nasihatnâme, siyasetnâme, siyerü’l-mülük adları ile anılan pek çok eser yazılmıştır (Bilgin 1998: 7).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HULVÎ CEMÂLEDDİN'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Dönemin önemli mutasavvıflarından biri olan Hulvî Cemâleddin 1574 yılında İstanbul Şehremini'de dünyaya geldiği belirtilmektedir.¹ Asıl adı Cemâleddin Mahmud olan yazar, Saray Helvacıbaşısı Ahmed Ağa'nın oğludur. Babasının mesleği sebebiyle Hulvî mahlasını aldığı kaydedilmekteyse de² kendisi bu mahlası, şiirle meşgul olduğu sırada şeyhi Necmeddin Hasan Efendi'nin Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin divanından seçtiğini söyler. Ayrıca kaynaklarda Hulvî'nin vaazlarından meydana geldiği belirtilen *Kitâbü'n-Nesâyih*³ adlı yazma eseri tespit edip incelediğimizde Cemâlî mahlasının kullanıldığını da görmekteyiz:

*“Leyl-i şehvetde Cemâlî düşdi ğaflet hâbına
Ey kavîyy-i lâ-yenâm andan aña vir intibah”⁴*

*“Hamdinde cümle ‘âlem kâsırdur ol hamîdüñ
‘Âciz Cemâlî’ne itsün kim kâmudan bu kemdür”⁵*

Hulvî on dört yaşında iken babasının şeyhi olan Necmeddin Hasan Efendi ile hacca gider. Hac dönüşü devlet hizmetine girerek Dîvân-ı Hümâyun çavuşu olur. Babasının vefatı üzerine (1601-1602) Dîvân-ı Hümâyun çavuşluğundan ayrılan Hulvî,

¹ Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri (İstanbul: Maral Yayınları, trs.),61; Hüseyin Vassâf, Sefîne-i Evliyâ, haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006), 3/305-306; Enfi Hasan Hulûs Halvetî, Tezkiretü'l-Müteahhirîn XVI-XVIII. Asırlarda İstanbul Velîleri ve Delîleri, hzl. Mustafa Tatçı, Musa Yıldız (İstanbul: H Yayınları, 2019), 121.

² Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, 61.

³ Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, I, 61.

⁴ Cemâleddin Hulvî, Kitâbü'n-Nesâyih, [9b].

⁵ Cemâleddin Hulvî, Kitâbü'n-Nesâyih, [4a].

rüyasında gördüğü Merkez Efendi'nin işaretine uyarak Koca Mustafa Paşa Âsitânesi postnişini Halvetî-Sünbülî şeyhi Necmeddin Hasan Efendi'ye intisap eder.

Babasının mesleği ve ismi dışında ailesine dair bir bilgi bulunmayan Hulvî'nin evliliği ve çocuklarıyla da ilgili çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Elimizdeki bilgilerde dönemin önemli Halvetî şeyhlerinden Nûreddinzâde'nin kızı ile evlenmiş olduğu ve bir kızının olduğu bilinmektedir.⁶

Hulvî Cemâleddin 1654 yılında vefat etmiştir.⁷ Hulvî olarak da bilinen Şîrvânî zaviyesinin içine defnolunmuştur. Nisârî Hüseyin Çelebi: “*Can-ı Halevî eyledi ikbal Şehd-i Cennete*” mısrasıyla vefâtına tarih düşmüştür.⁸

1.2. ESERLERİ

1.2.1. Lemezât-ı Hulviyye Ez Leme'ât-ı Ulviyye

Hulvî Cemâleddin'in Halvetî şeyhlerinin biyografilerine dair yazdığı eseridir. Eser mukaddime, mukaddimeden sonra otuz iki bölüme (lemza), ayrıca her bölüm üç alt bölüme (zâika) ayrılmakta ve hatime kısmıyla sona ermektedir.

1.2.2. Divân

Tam ve mürettep bir nüshası Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümünde bulunmaktadır. Eser, sade bir dille kaleme alınmış ilahileri içermektedir.

1.2.3. Câm-ı Dilnüvâz

Şebüsterî'nin *Gülşen-i Râz*'ı üzerine yapılan şerhlerden biridir. Lahici'nin *Mefâtihü'l-icâz fi şerh-i Gülşen-i Raz* adlı eserinin kısaltılıp Türkçeye tercümesi olarak belirtilmektedir. Eserin üç nüshası bulunmaktadır. Bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesinde Şehid Ali Paşa, nr. 1253'te, ikinci nüshası Topkapı Sarayı, Revan

⁶ Mustafa İsmet Uzun, “Hulvî, Cemâleddin”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul, 1998),18/347.

⁷ Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri (İstanbul: Maral Yayınları, trs.),61

⁸ Mahmud el-Hulvî, Lemezât-ı Hulviyye ez Leme'ât-ı Ulviyye, Halvetî Büyüklerinin Tatlı Halleri, hzl. Mehmed Serhan Tayşi (İstanbul: Semerkand Yayınları, 2013), 604

bölümü nu. 1917’de, üçüncü nüshasıysa İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları nr. 2’de bulunmaktadır.⁹

1.2.4. Kitabu’n-Nesâyah

Cemâleddin Mahmud Efendi’nin vaazlarından oluşan eseridir. Sevgi Yavuz, kaynaklarda yer alan bilgilere göre bu eserin günümüze ulaşmadığını belirtmiştir.¹⁰ Fakat Bursalı Mehmet Tahir *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde Cemâleddin Mahmud Efendi’nin vaazlarından meydana gelen *Kitabu’n-Nesâyah* adlı eserden bahseder. Bizler de araştırmalarımız sonucunda bu eserin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında bulunan ve yüksek lisans tezi olarak çalıştığımız eser olarak tahmin etmekteyiz. Metin, Hulvî Cemâleddin’in dünyada ve ahirette mutluluğu yakalamak isteyenlere verdiği vaaz ve nasihatlarından oluşmaktadır. Anlattığı konuları ayetlerle, hadislerle desteklemiştir. Ayrıca hem kendisine ait hem de sahabelerden, din büyüklerinden Arapça ve Farsça şiirler, sözler nakletmektedir.

1.2.5. Nazire-i Hamse-i Yahyâ

Taşlıcalı Yahya Bey’in Hamse’sine naziredir. Kaynaklarda yer almasına rağmen bu eserin kayıp olduğu belirtilmektedir.¹¹

⁹ Gökhan Arefoğlu, Hulvi’nin Gülşen-i Râz Lâhici Şerhi Tercümesi ve Değerlendirilmesi (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 50-52.

¹⁰ Sevgi Yavuz, Cemalettin Mahmud Hulvî Divânı (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 51.

¹¹ Sevgi Yavuz, Cemalettin Mahmud Hulvî Divânı (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 51.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İNCELEME

2.1. İMLA VE FONOLOJİ

Hulvî Cemâleddin'in Kitabı'n-Nesâyih adlı eseri harekeli olarak istinsah edilmiştir. Eserde yer yer imlâ kalıplaşmasını içinde barındıracak yazılışlar görmekteyiz. Ancak kalıplaşmanın dışına çıkan farklı kullanımlar da mevcuttur. Dönemin birçok metninde karşılaşılan ve telaffuzu yansıtan farklı şekilleri de görmekteyiz.

Eser mensur ve sade dille yazılmasına paralel olarak standarda uymayan bir serbestlik söz konusudur. Bazı kelimelerin hem uyuma bağlı hem aykırı şekillerinin metin içinde sık sık birlikte yer almaları, eserin bu özelliğini göstermektedir.

Buna mukabil metinde ünlü harflerin yazılışıyla ilgili bazı farklılıklara şu kelimeleri örnek olarak gösterebiliriz:

"*anuñ*" kelimesinin hem yuvarlak hem de düz ünlülü kullanıldığını görüyoruz. Bu da ekin dudak uyumuna bağlanma sürecini göstermektedir.

...*anuñ* söziyle bir kimseye hidāyet idüp... (2b/12) ...zıkr melekden *onuñ*... (8b/10)

Bazı kelimesinin kök ünlüsünü aynı sayfada hem dar ünlülü hem de dudak uyumuna girmiş halde iki şekilli görmekteyiz:

Kim üç günde bir *yirdi* (69a/5) sultān olmasa halkuñ ba'zı ba'zısını *yirdi* (7b/10)

Bir kimse anı *okusa*... (73b/11) dañu biñ āyet *okımışca* şevāb virülür (75b/3)

2.1.1. Ünlülerin Yazımı

Arapça ve Farsça'da normal uzunluktaki ünlüler üstün, esre, ötre denilen hareketlerle karşılanır. Med harfleri denilen elif, vav, ye harfleri a,u,i seslerinin uzunlarını karşılamak için kullanılır. (Duman 2000) Türkçenin Arap harfli yazı sisteminde ise elif, vav, ye iç ve son sesteki ünlüleri karşılamak için de kullanılır. Ayrıca son sesteki e ünlüsünü karşılamak üzere (◦) he sesi de kullanılır. Bu genel durumun yanında, iç sesteki ünlüler hareketlerle de gösterilir. İncelediğimiz eserin

metni harekeli olduğundan ünlü sesler bazı yerlerde hem harf hem hareke ile bazı yerlerde ise sadece ünsüz harfe getirilen hareke ile gösterilmeye çalışılmıştır.

2.1.1.1. /a/ Ünlüsü

Bu ünlü, kelime başında üstünlü elifle, *anlar* أَنْلَرُ , kelimenin içinde bazen sadece üstünle, *uluları* أُولُورِي bazen sessiz harfin yanına gelen elif ve üstünle gösteriliyor. *toğsan* طُغْسَان . Kelime sonunda ise he ◦ ile gösteriliyor. *şālihlere* صَالِحْلَرَه gibi.

2.1.1.2. /e/ Ünlüsü

Bu ünlü kelime başında elifle, *eyleye* أَيْلِيَه , iç seste üstün *itmek* اِتْمَك ve son seste hemze ile gösterilmiştir. *itse* اِتْسَه gibi.

2.1.1.3. /ı/ ve /i/ Ünlülerinin Yazımı

Bu ünlüler kelime başında kimi zaman y ile birlikte, kimi zaman esreli elifle, iç seste esre veya y'li esre ile, son seste ise esre ve y ile yazılmıştır. *idinmedi* اِيْدِنْمَدِي , *ileri* اَلْرِي , *oldı* اَلْدِي

2.1.1.4. Yuvarlak Ünlülerin Yazımı

Yuvarlak ünlülerin yazılması da diğer ünlülerdeki durum gibidir. İlk hecede elif vav ötre ile, iç seste ötreli vav ya da sadece ötre, son seste ise ötreli vav şeklinde gösterilmiştir. *öldin* اَلْدَيْنُ , *yokdur* يَفْقُدُ , *ulu* اُولُو

2.1.2. Ünsüzlerin Yazımı

Metnimizdeki yazı sisteminde b-p, c-ç, d-t, k-g seslerinin karşılığı için tek bir harf mevcut değildir. Arap asıllı yazı sisteminde Türkçedeki bütün harflerin birebir karşılığı bulunmamaktadır. Bu da kelimelerin ve eklerin yazılışını belli bir standarta uymaktan uzaklaştırır. Bu durum Arap harflerinin Türkçedeki bütün sesleri karşılamak açısından yetersiz olduğunu göstermektedir. Veyahut Türkçedeki bir harfe karşılık, Arap yazı sisteminde o harf için ince ve kalın sesleri bulunduğu yazıda tercih edilen harf da çeşitlilik göstermiştir. Daha sonrasında Farsçadaki pe پ ve çim چ harflerinin yazı sistemine katılmasıyla bir derece daha düzenlilik sağlanmıştır. Ancak

bu harflerin de kullanımı tutarlı değildir. Bu bağlamda metindeki ünsüz seslerle alakalı bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

2.1.2.1. /b/- /p/ Ünsüzlerinin Yazımı

Günümüz Türkçesinde ekleşme sırasında tonsuzlaşan *-Up* eki, metnimizde birkaç örnekte iki şekilde de gösterilmesinin dışında düzenlilik göstererek her zaman *-b* harfiyle yazılmıştır.

çeküp كُورُب , *bulup* بُولُب , *itmeyüp* اِثْمَيْبُ , *tutup* طُوتُب - طُوتُب , *çküp* - چَكُوب , *çküp* چَكُوب

2.1.2.2. /c/-/ç/ Ünsüzlerinin Yazımı

Bu ünsüzlerin yazımı metnimizde çeşitlidir. “c” sesi için metnimizde cim ج harfi kullanılmışken “ç” sesi için hem cim ج hem de çim چ harfi kullanılmıştır. Bu sebeple bir kelimenin iki şekilli kullanımını metnimizde görebilmekteyiz.

Ön seste c-ç: *çeküp* چَكُوب , *çevirenler* جَوْرَنْلَر , *çevürüp* چَوْرُب , *çokdur* چُقْدُر , *çağında* چَاغِنْدَا

İç seste c-ç: *kaçar* قَاچَر , *geçdi* كَجْدِي , *geçdügi* كَجْدُكِي , *üçüncisi* أُوجُنْجِسِي

Son seste c-ç: *güç* كُج , *kaçdum* قَاچْدُم , *ağaç* اَعَج , *aç* اَج

-dUkcA zarf-fiil ekinin ünsüzü bir örnek dışında hep cim ج ile yazılmıştır:

artdukaça اَرْتْدُقْچَه , *istedükçe* اِسْتَدُقْجَه , *gördükçe* كُورْدُقْجَه , *yitdikce* يِنْدُقْجَه , *geldükce* كَلْدُقْجَه

2.1.2.3. /d/-/t/ Ünsüzlerinin Yazımı

Metnimizde bu seslerin kullanımı da iki şekillilik göstermektedir. Günümüz standart yazı dilinde “d” sesi ile karşılanan sesler, metnimizde bazen t “ط” harfiyle bazen de d “د” harfiyle yazılmıştır. Ayrıca kalın sıradan olan te sesi “ط” harfiyle ince sıradan olan te sesi “ت” harfiyle ile gösterilmiştir.

toğmadı, *tokuz*, *toksan*, *taşra*, *tutmağ*, *duta*, *dilüñi*, *degme*, *diñ-*, *diri*, *tüne-*, *di-*

İç seste d-t: Ekleşme sırasında bugün tonsuz bekleyeceğimiz kelimeler metnimizde hep tonlu şekilde yazılmıştır.

varmışdır, *olmuşdur*, *turmuşdur*, *yoğdur*, *ırağdur*

Son seste d-t: Günümüz standart yazı dilinde son seste tonlu harf bulunmamaktadır. Metnimiz de genel itibariyle bu duruma aykırılık göstermez. Fakat bu duruma istisna olarak gösterilecek birkaç kelime mevcuttur.

yaradıldı, unudur, ard, gözedüüp, kanadı

2.1.2.4. /k/-/g/- /k/- /ğ/ Ünsüzlerinin Yazımı

Metnimizde damak ünsüzlerinin kullanımı, Türkiye Türkçesine denk bir durum arz etmektedir. Kalın sıradaki kelimelerde bulunan “k” sesi ق ile, ince sıradaki kelimelerde bulunan “k” sesi ise ك ‘le gösterilmiştir. Ayrıca g sesleri için de ك harfi kullanılmıştır. Bu genel durumun dışında, “ğ” ve “k” art damak ünsüzlerinin olması beklenen bazı kelimeler de ك ile yazılmıştır.

öğredürin أُكْرُدْرِينُ , değil دِكْل , değme (Rastgele) دَكْمَه

Kalın sıradan kelimelerdeki art damak ünsüzü iç seste iki ünlü arasında kalması durumunda غ harfiyle, ince sıradan kelimeler de ise ك harfiyle yazılmıştır.

vardığına, olduğundan, doğru, itdügi, dükendügi

2.1.3. Metindeki Bazı Eklerin Farklı İmlaları

Metinde yönelme hâli olan +A ünlüsü hem güzel h ile (ه) hem de elif (ل) ile gösterilmiştir.

saña (سكه) 25b/3 - saña (سكا) 25b/4

Metindeki bazı ayrılma hâli ve zamir ‘n’ leri tenvinle (نْ) gösterilmiştir.

gençler+i+n+den (كُنْجَلْرِدْ) 52a/13, a+n+dan (أْدْ) 66b/12

Hemze (ء) ile yazılması gereken bazı kelimeler (ي) ile yazılmıştır.

dāyim 3a/2, kāyināt 3a/9, tāyife 72b/11.

2.2. SES ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Ünlü Uyumu

2.2.1.1. Dil Uyumu

Büyük ünlü uyumu olarakta adlandırdığımız bu ses olayı Türkçenin her döneminde görülmüş bir ses olayıdır. Eğer bir kelimenin birinci hecesi kalın (a,ı,o,u) bir ünlü ile başlıyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de kalın olmak zorundadır. Eğer birinci hece ince bir ünlü (e,i,ü,ö) ile başlıyorsa diğer heceler de ince ünlü ile devam etmek zorundadır. Bu ses olayının metnimizdeki örneklerinden birkaçı şu şekildedir:

virürsin 3a/15, istemekden 22b/6, buyuruğın 39b/13, çıktuğdan 41b/13, tınlimeye 48a/5, idücidür 56a/11, tağınuñ 66b/4, gündüz 9b/5

2.2.1.2. Dudak Uyumu

Düzlük-yuvarlaklık uyumu olarak da adlandırdığımız bu ses olayı, bir kelimedede düz ünlüden sonra düz (a,e,ı,i), yuvarlak ünlüden sonra dar yuvarlak (u,ü) veya düz geniş (a,e) ünlülerin gelmesi şeklindedir. Eski Anadolu Türkçesinde bazı eklerin sadece yuvarlak, bazılarının ise sadece düz olmasından dolayı dudak uyumu genellikle yoktur.

üzerüñüze 29a/1, kılınmışdur 11a/1, yazılmayub 10a/4, aylük 10a/6, kalur 10b/7, yigdür 20a/9, olmasun 20b/3, itmedüğinden 46a/10, düşdiler 50b/7, bitmedük 61b/7

2.2.2. Ses Olayları

2.2.2.1. Ses Düşmesi

2.2.2.1.1. Ünlü Düşmesi

Genellikle kelimeler ünlü harf ile başlayan bir ek aldıkları zaman, kelimenin ikinci hecesindeki dar ünlünün düşmesiyle oluşur.

oğ(u)lından > oğlından 16a/4, ay(ı)rılığ > ayrılığ 35b/4, göñ(ü)liñi > göñliñi 7a/6, ağ(ı)zına > ağzına 80b/11, fik(i)rüm > fikrüm 20a/1, aş(ı)lı > aşı 62a/13

2.2.2.1.2. Ünsüz Düşmesi

Eski Türkçe döneminde kullanılan bazı kelimeler Eski Anadolu Türkçesi döneminde ses kaybına uğramıştır. Bu hususta metnimizden şu örnekler verilebilir:

keltür- > getir- 2b/5, bol- > ol- 21a15, oltur- > otur- 9b/1, dirig > diri 33b/8,
yırağ > ırağ 17a/10

2.2.2.2. Ses Türemesi

2.2.2.2.1. Ünsüz Türemesi

Ünlü ile biten kelimelerden sonra ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde bu ses olayı görülür.

kendü+y+e 51b/6, di-y-ü 12b/13, kimse+y+e 2b/12, Allāh te‘ālā+y+a
43a/4, kişi+y+e 43b/1

2.2.2.2.2. Ünlü Türemesi

Genellikle Arapça olan kelimelerde karşımıza çıkar.

ecr > ecir 48b/11, fikr > fikir 16b/2, ‘āql > ‘āqıl 16b/2

2.2.2.3. Ses Değişmeleri

2.2.2.3.1. Ünlü Değişimi

i > e :

Metinde ‘i’ olarak geçen fakat günümüzde ‘e’ olarak kullandığımız bazı kelimeler şunlardır;

yidi 73b/6, yiryüzü 2b/13, girü 33a/11, it-ecek 34a/1, gice 11a/4, yil
9b/10, iriş- 15b/5, vir- 35b/12

ı > u :

Metinde ‘ı’ olarak geçen kimi ek ünlüleri günümüzde ‘u’ olarak kullanılmaktadır:

bulın- 44a/10, olın- 4b/5

u > ı :

Metinde ‘u’ olarak geçen kimi ek ünlüleri günümüzde ‘ı’ olarak kullanılmaktadır:

karşu 61a/3, artuğ 45b/4, kaldur 9b/4, yazılur 48a/6

ü > i :

Metinde ‘ü’ olarak geçen kimi ek ünlüleri günümüzde ‘i’ olarak kullanılmaktadır:

degül 2b/5, nedür 44a/4, bildüren 29b/14, sizüñ 29a/1, niçün 18b/10, kendü 2b/1

2.2.2.4. Tonlulaşma

Türkçeki tonsuz olan p,ç,t,k, ünsüzlerinin tonlu olan b,c,d,g ünsüzlerine dönüşmesi olayıdır. Eski Türkçede tonsuz olan bazı kelimeler Eski Anadolu Türkçesinde tonlulaşmıştır.

t- > -d :

dil 65a/6, dört 77b/1, degin 8b/9, düş- 9b/15

-t- > d- :

id-er 12a/13, yarad-ıl-dı 51b/14, dördüncü 64b/2

Bu kelimeler dışında kelime başında tonlulaşmaya uğramayan örnekler de vardır.

ıtursa 12b/4, ıtuymağ 26a/6

-k- > -g- :

esrige 16b/2, mü'münlige 32b/4, yigitlige 42a/14, itmege 46a/3, eylügeni
5a/8, eksügeni 13b/7

-k- > -ğ- :

olmağa 15b/14, toprağa 17a/6, kórkağanañuzın 25a/10, aydanlığı 6a/4,
buyuruğı 6a/14

-k- > -ğ- :

ağ 2a/3, şağ 2a/4, barmağ 14a/8, ırağ 15a/7, yarağ 15a/11, yanmağ
18b/9

2.2.2.5. Sızıcılaşma

-k- > -h- :

dağı 39b/9, yağışı 57b/11

b- > v- :

var 80b/5, varmağ 31b/9, virüb 11b/9

2.2.2.6. Hece Kaynaşması

kim irse > kimse 11b/14, şu ol > şol 3a/4, bu öyle > böyle 13b/9, ne için
> niçün 15a/3, kim irse ne > kimesnede 26a/7, ne it-e ki > nitteki 9b/1, şu
imdi > şimdi 9a/3

2.3. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.3.1. Yapım Ekleri

2.3.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri (+an, +daş, +din, +ilk, +IUK, +IU, +mİş, +ncI, +sUz)

+an : Eski Türkçede çokluk eki olarak kullanılan bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde bu özelliğini yitirip kalıplaşmıştır.

er+en+ler+den 8b/12, oğ(u)l+an 16a/3

+daş : Ortaklık ve beraberlik bildirir.

karın+daş 32b/16

+din : Aslında ayrılma hâli ekidir. Belirli kelimeleri zarflaştırır.

öñ+din 14b/7, 33b/5

+IIK, +IUK : İşlek eklerden biridir.

ulu+luk 20a/14, yaramaz+luk 27b/13, kul+luk 46b/10, susuz+luk 50b/7, mâlik+lik 10b/9, pâdişâh+luk 7b/1

+IU : İsimden isim yapım eki olan bu ekin ünlüsü daima yuvarlaktır. İşlek eklerden biridir.

baş+lu 54a/3, gerek+lü 78a/4, dür+lü 81a/4

+mİş : Altı ve yedi sayı isimleri üzerinde kalıplaşmış olarak karşımıza çıkar.

alt(i)+miş 70a/9, 79b/11, yet(i)+miş 70a/9, 74b/2

+ncI : Bu ek sayı isimlerine eklenir.

iki+nci 37a/14, beş+inci 65a/8

+sUz : Ekin ünlüsü daima yuvarlak olup olumsuzluk ve yokluk ifade eder.

azuk+suz 40b/11, şu+suz 52b/6, edeb+süz+lik+ler 19a/13, teşviş+süz 20b/13

2.3.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri (-Acak, -An, -dUK, -IcI, -(U)k, -i, -U, -mA, -mAK, -z)

-AcAk : Gelecek zamanın sıfat-fiili şeklinde ifade edilen işlek bir ektir.

Ol+acağ+ı 48b/11, eğlen+ecek 35a/2, id+ecek 6a/5

-An : Fiilden sıfat yapan ektir.

gel+en 74b/14, kal+an 75a/11, ol+an 12a/11, bil+en+ler 57a/5

-dUK : İşlek bir ektir.

ol-**du**ğ+da 49b/2, ağla-**du**ğ+ları 51a/14, yit-**dü**ğ+ce, vir-**dü**ğ+i 7b/5, gel-**dü**ğ+i 13b/7

-IcI : Meslek ya da özellik bildiren isimler yapar.

yan-**ı**cı+dur 17b/3, id-**ı**ci+dür 19a/9, işid-**ı**ci 20a/4

-(U)k : Soyut somut isimler, sıfatlar ve eşya isimleri türetilen ektir.

büyü-**k**+ler+den 8b/13, art-**u**ğ 9a/10, böl-**ü**k+ler+den 8b/13

-i, -U : Çeşitli manalarda isim yapan eklerdir.

dir-**i** 57a/6, öl-**ü**+m 8b/3, gir-**ü** 33a/11

-mA : İsim fiil ekidir.

diñ-**me**+si 29b/11, öl-**me**+si 33a/15, ol-**ma**+sı 15a/4

-mAK : Mastar ekidir. Bir oluşu veya bir durumu anlatır.

ol-**ma**ğ+a 15b/14, it-**me**k 18a/1, iñle-**me**k+dür 18b/9

-z : Bazı kelimelerde geçen işlek olmayan bir ektir.

sö-**z**+ler+den 2a/9, sö-**z**+i 37a/6

2.3.1.3. İsimden Fiil Yapım Ekleri (+IA-, +(A)I-, +A-, +Ar-)

+IA- : İsimden fiil yapan işlek bir ektir.

kulavuz+**ı**a-mağ 2b/12, yağma+**ı**a-ma-sun 19b/8, göz+**ı**e-mek+den 9b/7, iş+**ı**e-meg+i 43a/14

+(A)I- : Geçişsiz fiiller türeten bir ektir.

yön+**ı**e-se 61a/7

+A- : Hem geçişli hem geçişsiz fiiller yapan bir ektir. Metnimizde örneği azdır.

dil+**ı**e-düğ+üñ+den 3a/4

+Ar- : İsim soylu sözcüklerden geçişli veya geçişsiz fiil yapabilir.

baş+**ı**ar-dı 49b/13

2.3.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri (-a-, -ar-, -dUr-, -(I)I-, -n-, -(I)n-, -(I)ş-, -zUr-)

-a- : İşlek olmayan eklerdendir.

ır-**ı**a-ğ 15a/7, yar-**ı**a-t-du-m 79a/13

-ar-: Fiile yaptırma anlamı katan bir ektir.

çık-**ar**-ma 15a/8

-dUr- : Fiili geçişli hâle getiren bir ektir.

kal-**dur**-du-ñ 27b/5, tıy-**dur**-ul-ma-ya 48b/7, in-**dür**-se-yi-dü-k 56a/1,
kuvvet-le-n-**dür**-ür-di 57b/8

-(I)l : Edilgen fiil yapan bir ektir.

şor-**(i)l**-ur 4a/1, saç-**(i)l**-ur 46a/7, kes-**(i)l**-mez 5a/8, geç-**(i)l**-ür 15b/9

-n-, **-(In-** : Genellikle dönüşlü fiil yapan bir ektir.

kııl-**(i)n**-an+lar 10a/4, gör-**(i)n**-en+den 38b/2

-(I)ş- : Fiile “karşılıklı olarak” ya da “birlikte/beraberce” yapıma anlamı veren bir ektir.

ir-**(i)ş**-di 49b/11, dür-**(i)ş**-di-ler 78a/15, bula-ş-**mağ** 52b/5

-zUr- : İşlek olmayan bir ektir.

em-**zür**-di 16a/12

2.3.2. İsim Çekimi

2.3.2.1. Çokluk Eki (+IAr)

+IAr :

‘ağıl+**lar**+ı 16b/2, yaş+**lar** 17a/6, iş+**ler**+den 17a/13, nefis+**ler**+i 17b/13,
câhil+**ler**+den 24b/15, karındaş+**lar**+dur 32b/6, ırmağ+**lar** 34a/3,
‘aşığ+**lar**+a 34b/4, gönül+**ler** 34b13, şehid+**ler**+dür 36b/5

2.3.2.2. Hâl Ekleri

2.3.2.2.1. İlgi Hâli (+(U)m, +(U)ñ, +nUñ)

+(U)m : 1. şahıs zamirlerinden sonra gelir.

ben+**(ü)m** 3a/4, biz+**(ü)m** 21b/11

+(U)ñ :

şeytān+(u)ñ 26a/5, haqq+(u)ñ 30a/3, avām+(u)ñ 30a11, cihān+(u)ñ 41b/14, sen+(ü)ñ 44a/7, hufteler+(ü)ñ 46b/11, ‘aşīler+(ü)ñ 47b/15

+nUñ :

fazlı+nuñ 23b/12, enbiyā+nuñ 27a/1, ğayrı+nuñ 51b/10, dünyā+nuñ 38b/7, kişi+nüñ 43a/2, tariķi+nüñ 31a/4, dīnū+nüñ 57b/12, muhlişleri+nüñ 73a/14

2.3.2.2.2. Yükleme Hâli (+I, (y)I, +n)

+I, (y)I :

rızā+sı+n+ı 37a/8, hudūd+i+n+ı 37b/2, aşhāb+i+n+ı 19b/7, etbā‘+i+n+ı 19b/7, hadd+i+n+i 5a/7, ehl+i+n+i 25a/15, ‘adet+i+n+i 31a/6, yüz+ü+n+i 63b/13, ‘ulemā+(y)ı

+n :

du‘ā+sı+n 23b/6, cezā+sı+n 6b/14, hikmet+i+n 31a/10, kal‘a+lar+i+n 54a/11, maḥabbet+ler+i+n 59a/11, iş+ler+i+n 70b/12, süre+si+n 74b/13

2.3.2.2.3. Yönelme Hâli +(y)A)

+(y)A :

Kelime ünsüz harfle bittiğinde +A, ünlü harfle bittiğinde +(y)A şeklinde ek alır.
bākī+(y)e 8a/5, kimse+ye 8b/2, nesne+(y)e 10b/15, ırağ+a 11b/7, müsülmān+lar+a 12b/3, ‘ālem+ler+e 14b/9, māsivā+(y)a 44b/12

2.3.2.2.4. Bulunma Hâli (+dA)

+dA :

ara+sı+n+da 46a/1, cihān+da 20a/14, kat+i+n+da 14a/7, bal+i+n+da 41b/5, ma‘siyet+de 19a/6, gün+de 35b/6, kabır+de 38b/14, hāl+ler+i+n+de 59a/1

2.3.2.2.5. Ayrılma Hâli (+dAn)

+dAn :

kısmın+**dan** 45b/6, arzū+sı+n+**dan** 20a/15, dünyā+**dan** 41a/1,
muvāfaqat+**dan** 67b/8, taḫsīr+i+n+**den** 20a/9, cemāl+i+n+**den** 34b/4,
sebeb+**den** 39b/3

Eski Türkçede ayrılma hâli eki olarak +DIn ekinin kullanıldığını da metinde görmekteyiz.

öñ+**din** 14b/7

2.3.2.2.6. Eşitlik Hâli (+cA)

+cA :

maşlahatın+**ca** 53a/12, oñat+**ca** 60a/15, ni+**ce** 53b/3, begin+**ce** 53a/10

Eski Türkçedeki +layu/+leyü eki de Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde +layın/+leyin biçiminde eşitlik eki olarak kullanılmaktadır. (ERGİN,2005: s.173-174)

nergis+**leyin** 49b/11

2.3.2.2.7. Vasıta Hâli (+IIA, +IA, +n, birle)

+IIA :

yarağ+**ıla** 14b/13, faḫr+**ıla** 28a/15, şeyṭān+**ile** 33a/5, naḫş+**ıla** 50b/13,
anuñ+**ıla** 52a/6, maʿşīyyet+**ile** 42b/8, ehl-**ile** 49a/9

+IA :

hūyı+**la** 37a/14, cezāsı+**la** 46a/4, nurı+**la** 50a/8, gözi+**le** 63a/2, kuvveti+**le**
71a/5, zaḫmet+**le** 71a/10, biri+**le** 32b/7

birle :

bir+le yapısındadır. Edat olarak kullanılır. (GÜLSEVİN 1997: 69)

Bir nice nām-u nişān birle tefāḫür idenüñ... 7a/11

Cū' u seher **birle** aç cān gözini Ḥaḫḫ'ı gör 8b/8

2.3.2.2.8. Yön Bildirme Hâli (+rA)

+rA :

soñ+ra 9a/3, üz+re 30a/7, taş+ra 37b/3, ni+re+de 43a/8

2.3.2.3. İyelik Ekleri (+(U)m, +(U)ñ, +I, +sI, +(U)mUz, +(U)ñUz, +lArI)

1. Tekil Şahıs: +(U)m

qahr+(u)m+ı 58b/8, qul+(u)m 61a/1, qarn+(u)m 70b/12, gön+l+(ü)m+e 70b/14, biz+(ü)m 32a/1

2. Tekil Şahıs : +(U)ñ

‘amel+(ü)ñ 53b/9, yüz+(ü)ñ 11b/11, sıhhat+(u)ñ 12b/14, Yoldaş+(u)ñ 38b/5, kerem+(ü)ñ+den 21b/13

3. Tekil Şahıs :

+I :

aydanlığ+ı 6a/4, ‘amel+i+n+den 37b/9, salţanat+ı 39b/2, bünyād+ı 39b/2, yol+ı+n+da 44b/15

+sI :

‘atā+sı 9a/5, rıza+sı 30b/7, da‘vā+sı 30b/10, iñildü+si 18a/3, perde+si+n+de 33b/7

1. Çoğul Şahıs : +(U)mUz

Şadr+(u)muz 50a/7, cān+(u)muz+a 16b/13, qul+(u)muz+a 70b/9, rabb+(ü)müz 73a/3, ‘ömr+(ü)müz 11b/4

2. Çoğul Şahıs : +(U)ñUz

İstihkāk+(u)ñuz+dan 23b/11, maqşūd+(u)ñuz 32a/9, hāl+(ü)ñüz 34a/8, ehl+(ü)ñüz+i 11a/14

3.Çoğul Şahıs : +lArI

Pâdişâh+ları+n+dan 12a/1, hû+ları 25b/13, ara+ları+n+a 26b/3,
nefs+leri+n+e 27b/11, ‘azîz+leri 30a/9

2.3.2.4. Soru Ekleri (mI)

mI :

kenâr mı 33b/15, subhân mı 35a/3, şer mi 43a/8,

2.3.2.5. Bildirme Ekleri

2.3.2.5.1. Geniş Zaman (+(y)Am, +sIn, +dUr, +dUrUr, +lArdUr)

1.Tekil Şahıs

Metinde 1. Tekil şahıs eklerine örnek olacak kelimelere rastlayamadık.

2.Tekil Şahıs : +sIn

sen+sin 21a/13, hayr+lu+sı+sin 21b/6, esirgeyici+sin 21b/15, efendi+sin
22a/7, müstaḥak+sin 22a/13, ehl-i merḥamet+sin 27b/2,

3.Tekil Şahıs : +dUr

kenâr+dur 36a/14, nişân+dur. 36b/14, yalan+dur 37a/11, t̄a‘atı+dur 39a/1

+dUrUr :

açlık+durur 63b/12, yig+dürür 59a/5

1.Çoğul Şahıs : Eserde 1. Çoğul şahıs eklerine örnek olacak kelimelere rastlayamadık.

2.Çoğul Şahıs : Eserde 2. Çoğul şahıs eklerine örnek olacak kelimelere rastlayamadık.

3.Çoğul Şahıs : +lArdUr

an+lardur 60a/10, hayvān+lardur 82a/6, taş+lardur 11a/15,
memlük+lerdür 4a/1, ademī+lerdür 11a/15

2.3.2.5.2. Görülen Geçmiş Zaman (+(I)dI)

+(I)dI :

var+(i)dı 25b/13, pādişāh+(i)dı 6a/8, asān+(i)di 13a/14, ve hūları+(i)di
70a/11

2.3.2.5.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman (+(i)miş)

+(i)miş :

emr+(i)miş 51b/6, ileri+de+yimiş 5b/15

2.3.2.5.4. Şart (+IsA)

+IsA:

az+ise 11a/5, helāl+ise 12b/9, var+ise 54a/12, vaqt+ise 64a/1

2.3.3. Zamirler

2.3.3.1. Şahıs Zamirleri

1. Tekil Şahıs

ben : 59b/5, 29a/4, 36b/7, 43a/1

baña : 20b/3, 22b/6, 23a/10

2. Tekil Şahıs

sen : 59b/13, 69b/4, 21a/9, 11a/5

saña : 70b/11, 22b/14, 41b/4, 44b/2

3. Tekil Şahıs

ol : 24a/3, 29b/2, 41b/14, 8b/4, 41a/5

anuñ : 2b/12, 7b/6, 52b/1, 18b/10

1.Çoğul Şahıs

biz : 5b/12, 9b/10, 14b/8, 16b/13

bizüm: 11b/1 16b/10 16b/13 21a/7 21b/3

2.Çoğul Şahıs

siz : 4a/10, 8a/2, 32a/1, 43b/4

sizüñ 7b/14 9a/5 29a/1 34a/8 45b/3

3.Çoğul Şahıs

3. Çoğul şahıs eki eserimizde iki şekilde kullanılmıştır.

onlar : 47b/9, 57b/6, 56b/1, 36b/3

anlar : 29a/7, 29a/8, 30a/2, 33b/7

2.3.3.2. İşaret Zamirleri

bu : 60a/2, 41b/4, 57a/9, 66b/1, 66b/6, 72a/7, 72b/14

o : 61a/6, 61a/5, 55b/6, 66b/2, 72b/8, 57b/5, 7b/7

ol : 4a/4, 24a/3, 29b/2, 19a/8, 4a/5, 24b/2, 24b/3

añı : 33a/9, 37b/3

anuñ : 37b/9, 51a/2, 51a/15, 51b/8, 56b/15

bunlar : 16a/14, 29b/14, 61b/6, 82a/7

2.3.3.3. Dönüslülük Zamirleri

Eserimizde dönüslülük zamiri “kendü” ve “kendi” imlalarıyla yazılmıştır.

kendü : 2b/1, 11a/12, 12b/10, 13b/3, 16a/9, 17a/12, 17b/8

kendi : 17b/3, 43b/8, 44b/10, 46a/8, 49a/1, 52a/3, 52b/9

2.3.3.4. Soru Zamirleri

ne : ve menzil-i vuşlata ‘azīmet eyledüñüz. Bizim hālmüz **ne** ola? 32a/3
pes ol üzere ğayruñ hāli **ne** olur ola? 70b/15

kim : **Kim** bilür kim nolısar anda bizüm hālimüz? 11b/1

kanda : Fıkr it iy miskin kişi, **ķanda** olısar meskenüñ? 8b/8

2.3.3.5. Belirsizlik Zamirleri

cümle : 3b/4, 22b/15, 19b/13, 22b/13, 3b/5, 28b/5

cemi‘ : 10b/2, 13b/12, 19a/8, 22b/5, 43b/11, 44b/7

her ki : 9b/14

her kim : 4b/5, 13b/5, 16b/14, 46b/13, 78a/1, 55b/12

her biri : 32b/7

her şeye : 3b/4, 3b/11, 3b/6

ķamu : 13b/15, 24a/10, 50a/1, 68a/14, 72a/1

kimse : 72a/14, 35b/10, 27a/1, 22b/5

kimseneleri : 8b/12

kimesnede : 26b/7

2.3.4. Sıfatlar

2.3.4.1. Niteleme Sıfatları

ve daħı **eyü** işleri ki Allāh te‘ālā’nuñ rızāsına muvāfiķdur. 2a/12

ķuvvetli ve **etli** bedenler içinde olur ... 14a/13

Ya düzersin **mūnaķķaş** evi ki anuñ yıkılıb yoğ olması mümkündür. 15a/4

bu **fānī** dirliği yok tütub āhıret-içün yarağ... 15a/11

ģunāh-kār başumı ve **ħaķākār** nefsumı, **şermsār** cānumı ve... 19b/2

2.3.4.2. İşaret Sıfatları

bu :

ve cūd u rahmetüñle benüm **bu** za'ıfca cānımu... 19b/15

Ümīdüm **bu** fiğān u nālelerden 23a/11

Şād eyle ünsün-ile **bu** gamgīn garībünü 28b/1

Pes niceler hüküm itmişdür **bu** 'āleme 41a/15

Nazar kıl **bu** hārābāta qanı ehl-i 'imāretler 49b/6

ol :

Qanı **ol** gül gibi yüzler, qanı bülbül-şıfat sözler 49b/9

Ger bileydi ādem **ol** günde nolasını 50b/9

ol cennete qoyar ki altundan ya'nī köşkleri altundan... 57b/9

Zirā ki **ol** vaqt 'ālem-i ağıyārdan ve cismān-ı āşārdan hālī olduğı... 63b/4

Añmaq gerek **ol** günü ki kişiden hisāb-ı 'adl olunsa gerek. 10b/13

o :

Bil ki **o** pādişāhlık, taşarruf virilenler Hāq te'ālānuñ... 7b/1

o günden ki ata, ana; oğlından, kızından ve oğul... 16a/4

Ya'nī iy **o** kimse ki beni qahr-ıla tutsa kimse andan qurtarımaz. 22a/5

Ger tıysa **o** zaqqımı kim ehl-i cehennem yir 50b/11

nolaydı ben fulān kimseyi ve **o** yaramaz hūlı... 58a/4

şol :

Ya'nī dünyā içindeki dağı **şol** gölgenüñ gayrı degüldür. 8a/12

tamām-ı in'āmından **şol** kimseneleri erenlerden... 8b/12

şol oddan ki ānuñ tıtruğı ādemilerdür 11a/15

Ya'nī **şol** nefsüñüzde olan nesneyi āşikāre iderseñüz 12a/11

Şol vaqt ki baña du'ā eyleye. 23b/7

işbu :

Bilgil ki ‘azīzler işbu beyti... 61b/1

2.3.4.3. Sayı Sıfatları

2.3.4.3.1. Asıl Sayı Sıfatları

bir :

yolında **bir** nesne ihtiyār itse küllī anlar dağı iderler. 52b/8

iki :

Ve **iki** hū var ki añlardan yaramaz yođ. 10a/12

üç :

Ya‘nī ādem **üç** bölükdür 38a/12

dört :

İsma‘il oğlanlarından **dört** nefis āzād imiş gibidür. 77a/12

yedi : Eserimizde yedi sayısı (yedi, yidi) olmak üzere iki şekilde de kullanılmıştır.

Allāh te‘ālā anuñ için **yidi yüz** yıllık ‘ibādet şevābın yazar. 73b/6

Yedi başlu bir ejderdür çiker her 54a/3

toğsan toğuz :

Allāh te‘ālānuñ **toğsan toğuz** adı var. 76a/15

beş yüz :

baña her gün **beş yüz** şalavāt virse ebeden faķır olmaya. 76a/12

2.3.4.3.2. Sıra Sayı Sıfatları

ikinci :

ikinci kenārdur ve ulaşacağı ol miñnetli t̄ayifedür ki... 37a/14

dördüncü :

Dördüncü 'uzlet, bu dağı aşıdır ki... 64b/2

beşinci :

Beşinci zıkr, devāmıdur bunuñ 65a/8

2.3.4.4. Belirsizlik Sıfatları

ba'zı :

Rivāyetdür **ba'zı** 'azizlerden... 12b/10

cümle :

cümle ef'alde aña ve āline ve aşhābına ve etbā'ına beñzer mi? 72b/11

her :

Allāh te'ālā **her** harfine yüz kırk biñ hasene... 73b/14

cemī' :

aña uysa andan **cemī'** yaramazlık gider. 13b/12

ķamu :

ve **ķamu** evķātde zahmetler, miñnetler ķikeler. 72a/1

birķaç :

metā'ı ve dirliğı azdur, **birķaç** günlükdür giçer. 14a/4

hıç :

ya'nı andan **hıç** ģalāş yoķ ve ķurtulmağa mecāl yoķdur. 14a/14

bunca :

Ger boynumuza yükledele **bunca** vebāli... 16b/12

hıçbir :

ķurbān ķanı olsun sevgüli **hıçbir** ķatre yoķdur.

2.3.4.5. Soru Sıfatları

ne :

ölmek **ne** vaqtdür hele şunu bil ki bu zamānuñ aħirine qalmazsın. 6b/9

Evet **ne** fāyide ġāfil olanlara. 33b/3

2.3.5. Zarflar

2.3.5.1. Durum Zarfları

şöyle :

develer issi olub hüküm idenler **şöyle** oldular. 8a/13

böyle :

Bu yol **böyle** gider. 14b/2

eyle :

İmdi **eyle** olsa Hāq te‘ālā kemāl-i ihsānından... 8b/12

bir bir :

şoñından **bir bir** haber virilür 46a/11

2.3.5.2. Zaman Zarfları

irte :

dağı anı tesbīh idüñ **irte** ve gice. 65a/15

evvel :

Gerçi mağrūr idüp **evvel** hurrem u şād eyledi 7a/13

gice :

ileri mertebe ister, **giceleri** uyanuq olur. 61a/13

her dem :

Her dem ki bir ‘amel kıla kıurb-ı habıbi-çün... 68a/12

soñra :

Şimdi itmek gerekdür ki **soñra** red olunmaya. 9a/3

öñdin :

Eger Haq te‘ālā anlardan **öñdin** bir kimseyi bākī eyleseydi... 14b/7

kaçan :

Kaçan size bir zaħmet yetişe añā yalvaracaqsız. 9a/6

2.3.5.3. Yer-Yön Zarfları

anda :

Kim bilür kim nolısar **anda** bizüm ħālimüz 11b/1

2.3.5.4. Miktar Zarfları

otuz üç kez :

otuz üç kez Allāhu ekber dise... 76b/8

ķadar :

gücüñ yitdügi **ķadar** hevāsına muħālefet it. 13a/7

az:

Zirā orada ħurmādan çok rağbeti **az** nesne olmaz. 40b/9

çok :

ben nefsüme çok zulümlerle zulm itdüm. 21b/12

2.3.5.5. Soru Zarfları

niçün :

Sen **niçün** kaçarsın anuñ hüyından. 18b/10

ne :

Haq te'ālā **ne** itdise elbette saña dañı ider. 6b/10

2.3.6. Bağlaçlar

ammā :

Allāh kerīmdür, yarlıgıyadur. Belī kerīmdür. **Ammā** qahhardur 15b/13

belki :

dañı zikirde olsun **belki** cümle'-i aḥvālde ve kamu... 24a/10

çünkü :

ve iş barışaracaq vaktur. **Çünkü** devlet taleb idersin. 9b/4

eger :

'izzet ehlise dāyim ola. **Eger** degülse ehl-i 'izzetden ola. 4b/6

dañı :

hällermüzi **dañı** hañalarmuzı... 20a/5

egerçi :

Ümīdle sen luḥ eyle. **Egerçi** ben senüñ kibriyāña ve ulu (13) -luḥuña lāyık degülin. 20a/13

ger :

'Adl senüñdür ve **ger** yarlıgıyacaq olursañ sen aña lāyıqsın 22a/9

gerçi :

Gerçi kim dek ṭurmadan yine kılmak yigüdüdür. 24b/7

kim :

Biri bu **kim** sevdiği kimsenün sözün gayrı kimsenün sözi üzerine... 37a/6

ki :

ikinci kenârdur ve ulaşacağı ol miñnetli t̄ayifedür **ki** anlaruñ h̄üyı-la h̄üylandı. 37a/14

hattā :

ve rāhatluğı ki bi kavme yetişdürmişdür. **Hattā** anlar döndermeyince... 25b/12

keennehu :

keennehu İsmā‘ıl oğlanlarından dört nefis āzād imiş gibidür. 77a/11

Lākin :

māllarıñuza degmez. **Lākin** gönüllerñüze ve ‘amellerüñüze deger. 78b/11

mādem ki :

mādem ki siz devlet-ile hayātda olub... 32a/1

meger ki :

Meger ki gayrı ‘ilmlerden murādı yine... 69b/14

ve :

enbiyā-ı şabıka **ve** evliyā-ı müteķaddimenüñ... 69b/11

ya‘nī :

Üçüncisi seherdür. **Ya‘nī** gice uyanuķluğıdur. 63a/13

zirā :

Bayaķı gölgeden münezzehdür. **Zirā** ki o cismüñ olur. 7b/7

2.3.7. Edatlar

2.3.7.1. Çekim Edatları

bile :

Evet kabrümüze **bile** iledmedük. 6a/9

birle :

Bir nice nām-u nişān **birle** tefāhür idenüñ... 7a/11

illā :

āhîret miqdārı katında **illā** şunuñ gibidür 14a/7

çü :

Cemālî'ye **çü** nisbet oldı bu ad 54a/3

çün :

Biz daħı mällarumızı mîrâş işleri-**çün** cem' iderüz. 5b/12

degin :

Ki ayînesi pās olısar şubħa **degin** yatanuñ 8b/9

dek :

Ya'nî zikri çok idüñ, hatta şuñā **dek** ki münāfıklar... 59b/15

diyü :

şabāħ namāzında hıffet-i bedeniyye gelsün **diyü** uyurlardı 69a/15

gibi :

Dindi korkmak gerek bunuñ **gibi** günden. 17a/3

göre :

aña **göre** nef'a rağbet zarardan nefret gerek 10a/14

içün :

Yā dimek ola ki ölümüñ bizim-**içün** daħı oğları vardur ki şaşmaz. 14b/12

ile :

bu ri'āyyet-ile kendünüñ celle ve 'alā cenāb-ı kıudsında 7b/11

nitekim :

Nitekim işidürsin Fir'avnuñ atınuñ inişde öñ ayağı uzardı 26a/14

özge :

Bundan **özge** hüner olmaya 45a/15

üzre :

anlar dağı ol **üzre** olalar 30a/7

yaña :

Allāh'dan **yaña** dönücidür 17b/3

ķadar :

'ādetini mümkün olduğı **ķadar** 'ayāna müşāhede ide. 31a/6

2.3.7.2. Kuvvetlendirme Edatları

dağı :

Ve **dağı** rivāyetdür ģazret-i Ħaķ'dan 45b/4

hem :

Yok 'izzine nihāyet **hem** ķudretine ģāyet 5a/4

2.3.7.3. Karşılaştırma Edatları

ne ne :

Ne düşe yolu şırāta **ne** yüzün göre caħīmüñ 13b/13

2.3.7.4. Gösterme Edatları

tā ki :

Çabrlere bak, **tā ki** göresin. Zamān senüñ gibilere neylemişdür. 7a/3

tā :

Tā melike hoş gele zıkr melekden onuñ 8b/10

2.3.7.5. Tekrarlama Edatları

yine :

bunları añmak **yine** Allāh te‘ālānuñ luḫfına vesīle ve vāṣıta dur. 29b/13

2.3.7.6. Seslenme Edatları

iy :

Ya‘nī **iy** ādemoğlanı, bedrüstī dünyāda... 5b/5

yā :

Ya‘nī di **yā** Muḫammed, dünyā... 14a/3

2.3.8. Fiil Çekimleri

2.3.8.1. Basit Çekimler

2.3.8.1.1. Görülen Geçmiş Zaman (-dUm, -dUñ, -dI, -duḫ/dük, -düñüz, -dılar/diler)

1.Tekil Şahıs : -dUm

çal-**dum** 19a/15, tut-**dum** 19b/5, bil-**düm** 18a/14, ol-**dum** 21a/15, ço-**dum** 32a/6, it-**düm** 19a/14, şaḫla-**dum** 56a/14, bul-**dum** 69b/5

2.Tekil Şahıs : -dUñ

ol-**duñ** 27b/4, kıl-**duñ** 38a/9, it-**düñ** 36a/9, şan-**duñ** 38a/9, bul-**duñ** 69b/4, bil-**düñ** 41a/9

3.Tekil Şahıs : -dI

al-**dı** 68a/15, dur-**dı** 69a/8, söyle-**di** 55b/10, kurtul-**dı** 29b/1, yat-**dı** 33a/14, it-**di** 35b/11, di-**di** 41a/1,

1.Çoğul Şahıs : -duğ/dük

vir-**dük** 9b/10, it-**dük** 15a/10, al-**duğ** 9b/10, işle-**dük** 21a/9, kal-**duğ** 53b/15

2.Çoğul Şahıs : -düñüz

it-**düñüz** 79b/2, eyle-**düñüz** 32a/3

3.Çoğul Şahıs : -dılar/diler

yaz-**dılar** 32a/12, di-**diler** 31b/15, ol-**dılar** 29a/7, gel-me-**diler** 8a/14, kal-**dılar** 33b/7, bul-ma-**dılar** 49b/14, geç-**diler** 31b/10

2.3.8.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman (-mişem, -mişsin, -miş)

1.Tekil Şahıs : -mişem

gel-**mişem** 28a/15

2. Tekil Şahıs : -mıŝsın

alda-**mıŝsın** 78b/13

3. Tekil Şahıs : -mİş

kaç-**mış** 2b/14, dökme-**mış** 8b/4, ıtur-**mış** 13b/2, gir-**mış** 33a/8,

2.3.8.1.3. Geniş Zaman (-erin, -rsIn, -r, -(U)r, -(e)rUz, -rlAr, -(e)rler, -(ii)rler)

1. Tekil Şahıs : -erin

id-**erin** 35b/1, sev-**erin** 37a/10,

2. Tekil Şahıs : -rsIn

alu-**rsın** 34/14, virü-**rsın** 3a/15, ide-**rsın** 3b/1, olu-**rsın** 15b/3, düze-**rsın** 15b/4, kaç-**rsın** 18b/10

3. Tekil Şahıs : -r, -(U)r

ol-**(u)r** 69a/13, buyur-**(u)r** 36a/15, uyu-**r**, eyle-**r** 30b/2, bil-**(ü)r** 36b/12

2. Çoğul Şahıs : -(e)rUz

iderüz 5b/12, isterüz 53b/8, yaparuz 5b/13, oluruz 21a/10

3. Çoğul Şahıs : -rlAr, -(e)rler, -(ü)rler

ağla-**rlar** 17b/13, id-**(e)rler** 2a/13, di-**rlar** 2b/10, iñile-**rlar** 17b/13, bil-**(ü)rler** 48a/11, söyle-**rlar** 71a/11

Geniş zamanın olumsuzu -mAz ekleriyle yapılmaktadır.

ol-maz 5a/5, kesil-mez 5a/8, kal-maz 11b/9, ko-maz 14b/11, vir-mez 7a/2,
bul-maz 78b/4

2.3.8.1.4. Gelecek Zaman (-AcAk, -ısar)

-AcAk, -ısar :

ol-ısar 8b/5, bil-ecek 16a/13, çek-ecek 19b/15, var-acağ 34a/9, yalvar-
acağ 9a/3, kaç-acağ 9a/9

2.3.8.1.5. Şimdiki Zaman (-yorur)

-yorur :

gör-e-yorur 24a/3, bil-e-yorur 24a/7

2.3.8.2. Tasarlama Kipleri

2.3.8.2.1. İstek Kipi *-(y)Am, -AsIn, -(y)A, -AvUz, -elim, AsIz, AlAr*

1. Tekil Şahıs : *-(y)Am*

görme-(y)em 27b/1, yazıl-am 11b/5, bul-am 52b/10, ol-am 49b/5

2. Tekil Şahıs : *-AsIn*

ol-ma-(y)asın 5b/7, ol-asın 9b/6, kırtar-asın 35b/2, id-esin 20a/1, vir-esin
78b/15

3. Tekil Şahıs *-(y)A*

id-e 8b/6, vir-e 60b/11, di-(y)e 27a/4, al-a 74a/15

1.Çoğul Şahıs : -AvUz, -elim

kırtul-**avuz** 16b/10, yen-**evüz** 45a/15, gör-**elim** 10b/15

2.Çoğul Şahıs : AsIz

uğra-(y)**asız** 58a/13, gör-**esiz** 63a/2, id-**esiz** 33b/13

3.Çoğul Şahıs : AlAr

ol-**alar** 2b/6, kalma-(y)**alar** 6a/15, kıl-**alar** 10a/3, id-**eler** 7b/8, getir-**eler**

2.3.8.2.2. Şart Kipi (-sAm, -sAñ, -sA, -sAñUz, -sAlAr)

1.Tekil Şahıs : -sAm

bil-**sem** 53b/5, idin-**sem** 19b/10, toyur-**sam** 70b/12, tutun-**sam** 19b/11

2.Tekil Şahıs : -sAñ

ol-**sañ** 6b/5, añ-**sañ** 57a/10, kesil-**señ** 64b/9

3.Tekil Şahıs : -sA

otur-**sa** 62a/1, karşıla-**sa** 61a/5, tıy-**sa** 26a/6, it-**se** 26a/9, çek-**se** 13a/6

1.Çoğul Şahıs : Eserimizde 1.Çoğul şahıs şart kipine rastlanılmamıştır.

2.Çoğul Şahıs : -sAñUz

ider-**señüz** 12a/11, işler-**señüz** 48a/11, şorul-**sañuz** 11a/1, ol-**sañuz** 14a/12

3.Çoğul Şahıs : -sAlAr

şavur-salar 38b/15, şor-salar 59b/3, gel-seler 27b/12, gör-seler 34b/1

2.3.8.2.3. Emir Kipi (-gil, -sUn, -AlUm, -üñ, -sUnlAr)

2.Tekil Şahıs : ø, -gil

bil-gil 14a/1, it 23a/7, vir 10a/1

3.Tekil Şahıs : -sUn

yağmalama-sun 20b/8, aldama-sun 6b/14, gör-sün 14a/8, gel-sün 69a/15

1.Çoğul Şahıs : -AlUm

yaz-alum 32a/14, id-elüm 32a/13

2.Çoğul Şahıs : -üñ

id-üñ 33b/13, tut-uñ 55b/5

3.Çoğul Şahıs : -sUnlAr

eyle-sünler 23b/8, di-sünler 77b/5, ol-sunlar 2a/12, tur-sunlar 23b/8

2.3.8.2.4. Gereklilik Kipi

Metnimizde gereklilik için iki yerde -malı ve -mağ, -mek isim fiilinden ve -sA şart ekinden sonra getirilen “gerek” kelimesiyle gereklilik anlamı karşılanmıştır.

bağ-malı 41a/8, itmek gerek 6b/10, bilmek gerek 9a/6, aınmak gerek 10b/13, şaınmak gerek 11b/7, yıkılsa gerek 5b/13, olsa gerek 21b/8, yetişse gerek 43a/11, dise gerek 46a/12

2.3.8.3. Birleşik Zaman Çekimleri

2.3.8.3.1. Öğrenilen Gemiş Zamanın Hikâyesi (-mıŝdı)

3.Tekil Şahıs : -mıŝdı

yaz-mıŝdı 6a/8, al-ma-mıŝdı 70a/8,

2.3.8.3.2. Geniş Zamanın Hikâyesi (-rdum, -urduñ, -UrdI, -rdI)

1.Tekil Şahıs : -rdum

ıtut-(a)rdum 47b/10

2.Tekil Şahıs : -urduñ

bul-urduñ 79a/10

3.Tekil Şahıs : -UrdI, -rdI

buyur-urđı 10b/15, uza-rđı 26a/14, ço-rđı 68b/13, ye-rđı 7b/10, vir-ürđı 26b/10

2.3.8.3.3. Şart Kipinin Hikâyesi (-se(y)đı, -sadı)

3.Tekil Şahıs : -se(y)đı, -sadı

eyle-seyđı 14b/7, ol-sadı 11b/15

2.3.8.3.4. İstek Kipinin Hikâyesi (-A(y)đI)

3.Tekil Şahıs : -A(y)đI

ol-ayđı 16/14, ıtut-ayđı 50b/10, gel-eyđı 42a/15, bil-eyđı 50b/9

2.3.8.3.5. Geniş Zamanın Şartı (-ursañ, -erseñ, -ürseñ, -Ursa, -rse, ursañuz-erseñüz, -rseñüz)

2.Tekil Şahıs : -ursañ, -erseñ, -ürseñ

ol-ursañ 22a/9, sev-erseñ 61b/12, bil-ürseñ 44a/9

3.Tekil Şahıs : -Ursa, -rse

ol-ursa 15b/9, ‘arlan-ursa 45b/15, vir-ürse 79b/13, dile-rse 42a/15, iste-rse 45b/1

2.Çoğul Şahıs : ursañuz- erseñüz, -rseñüz

ol-ursañuz 9a/11, id-erseñüz 12a/11, işle-rseñüz 48a/11

2.3.8.3.6. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

geç-diyise 14b/11, diril-diyise 72b/8, inanulma-dıyisa 80b/2, inanul-dıyisa 80b/6, olun-dısa 81a/7, uğrama-dısa 14b/13, yetiş-dise 36a/13, eyle-dise 40a/9,

2.3.8.4. Sıfat Fiiller

-An :

ol-an 41b/14, vir-en 31a/10, tut-an 15b/5, söyle-(y)en 32a/7, yarlığa-(y)an 18a/15, işleme-(y)en 48b/11, kal-an 22a/13, çevür-en 58a/2, tur-an 24a/4, ek-en 41a/7

-acak/-ecek, -ıcağ/-icek :

id-**icek** 22a/8, yetiş-**icek** 78a/15, di-(y)**icek** 56b/1, var-**ıcağ** 23a/5, ol-**ıcağ** 31b/15, okun-**ıcağ** 75a/6, yap-**acak** 5b/15, yalvar-**acak** 9a/3, kaç-**acak** 9a/9, id-**ecek** 6a/5, bil-**ecek** 16a/13, çek-**ecek** 20b/15

-dUk :

bulma-**duğ**+ları+n+da 69a/9, art-**duğ**+ca 72a/10, ol-**duğ**+ları 66a/14, ol-**duğ**+(u)muz 2a/9, olma-**duğ**+ı 9b/9, ol-**duğ**+ı 18a/11, döndür-**dük**+leri 27b/12, göster-**dük**+den 32b/1, işle-**düğ**+i+n+den 3b/15, vir-**düğ**+i 7b/5

-miş :

kaç-**mış** 2b/14, tur-**mış** 13b/2, kirlen-**miş** 19b/5, yıkıl-**mış** 20a/1

2.3.8.5. Zarf Fiiller

-A :

id-**e**-mez 18b/6, , göster-**e**-mez-siz 8b/4, bul-**a**-maz-sız 8b/4, aç-**a**-maz-sız 10b/9

-ıcağ/-icek :

gör-**icek** 51b/4, var-**ıcağ** 48b/6

-(y)Inca :

alma-(y)**ınca** 10b/9, di-(y)**ince** 65b/13

-ken :

uyur-**ken** 63b/11- ğāfil-**iken** 43a 5

-mAdIn :

öl-**medin** 8b/7, gel-**medin** 43a/12, ol-**madın** 43a/12

-mezden :

öl-**mezden** 40b/3

-ubAn :

ol-**uban** 11b/15, tut-**uban** 19b/12, al-**uben** 23a/10, ol-**uben** 47a/3

-(y)ü :

di-(y)ü 12b/12

-Up :

şakın-**up** 78a/10, tut-**up** 81b/1, çık-**up** 81b/13, id-**üp** 7a/9, düz-**üp** 79a/5,
yi-(y)üp 79a 14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METİN

[1b]

Kütābu'n-Neşāyih min maḳālāt-ı ıuḳbu'l-‘ārifin Cemāli ḫalife raḫmetullāhi ‘aleyh (1)

(2) بسم الله الرحمن الرحيم

(3) رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاخْفِزْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ

(4) عَذَابَ الْحَجِيمِ ﴿١٢﴾ رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آيَاتِهِمْ

(5) وَأَزْ وَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ

(6) يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا

(7) إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿١٤﴾ سُبْحَانَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥﴾ وَسَلَامٌ

(8) عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٦﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٧﴾ حَقَّ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى يَهُ نِي حَمْدِي حَذُّ وَتَنَائِي نِي عَدُّ

ve Ḥazret-i Resūl'e ve āline ve şaḫābine ve etbā'ına ve aḫbābına şalavāt-ı bilā-ğāye (9) ve taḫiyyāt-ı bilā-nihāye ve sāyir enbiyā ve mürseline ve evliyā ve müslimīne ve melāike-i 'izāma ve ḫamele-i (10) kirāma du'ā-ı 'āmm ve selām-ı tām̄m inşā ve izḫār ve tezkār u tekrār kıлмақdan şoñra erkān-ı (11) 'izzete ve a'yān-ı rif'ate ve şaḫāb-ı devlete ve erbāb-ı ni'mete ve meşādir-i ğayrete ve

¹² Mü'min Sûresi 40/7 "Rabbimiz! Senin ilmin ve rahmetin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe edip sana yönelen ve senin yoluna uyanları bağışla ve onları kızgın alevli cehennem azabından korusun!"

¹³ Mü'min Sûresi 40/8-9 "Rabbimi! Hem onları, hem de onların babalarından, eşlerinden ve onların nesillerinden sâlih olanları, kendilerine va'dettiğin sonsuz nimet ve ebedî mutluluk yeri olan Adn cennetlerine yerleştir. Şüphesiz sen kudreti dâimâ üstün gelen, her hükümü ve işi hikmetli ve sağlam olansın." Bir de onları her türlü kötülüklerden korusun. O gün sen kimi kötülüklerden korursan muhakkak ki onu rahmetine mahzar etmiş olursun. Bu en büyük kurtuluştur.

¹⁴ Saffat Sûresi 37/180-181-182

mezâhir-i himmete (12) ve mecâmi‘-i fursata ve menâbi‘-i şihhate ve Allâhu te‘âlâ’ya inanup bilenlere ve Resûlullâh’ı kabûl kılanlara ve (13) Qur‘ân’uñ haqqıyyetine ve hadîşuñ şiddikıyyetine îmân u ikrâr u i‘râf u izhâr idenlere ve cehennem cennete ve elem (14) lezzete ve şevâb u ‘ikâbe ve su‘âl u hisâba ve bâkî ahvâl-i âhirete ve ehvâl-i kıyâmete haqq ve sâbit (15)

[2a]

diyenler ve recâ tutup havf yiyenler şefkat, re‘fet ve rikkat u ‘atfet eyleyüp ve dünyâ ve ‘ukbâ ve ülâ (1) ve uhrâ kuvvetlerin ve râhatların ve sa‘adetlerin, siyâdetlerin murâd, maflûb ve maşşud u maşbûb idinüp (2) ve Mevlâ-yı Hakîm ve Resûl-i kerîm katında tâ‘at, istikâmet ve inkıyâd ve itâ‘at-ile yüzleri ağ ve sözleri (3) sağ olup mu‘azzez ü mükerrem, maşbûl u muşterem olmalarına meyl ü muşabbet ve iltifât u rağbet idüp ve enbiyâ ve evliyâ (4) ve aşfiyâ ve etkıyâ ve cümle-i maşlûkât ve cemî‘-i maşnû‘ât arasında rüsvây u şermsâr ve belâlarla giriftâr ve (5) zebâniler elinden esîr ü cehennem içinde hor ve haķîr olmalarına havf vehm eyleyüp kaşd olundu. Ve ‘azm kılındı ki rızâ-yı (6) rahmân ve cifâ‘-yı¹⁵ şeytân ve hürmet-i Resûl-i emîn ve ğayret-i kabûl-i dîn-içün Haķ celle ve ‘âlânûñ Resûlullâh-ı (7) mu‘allânûñ ve ‘ulemâ-yı âmilîn ve şahâ(be)¹⁶-yı kâmilîn ve ebrâr-ı zevîu‘l-‘aşkı ve ‘ş-şevkı ve ahyâr-ı ülâ‘s-şidk ve ‘z-zevķuñ (8) kelimât-ı dürer-bar ve elfâz-ı güher-nişârlarından ve anlardan müstefîd, mütemetti‘ olduğumuz sözlerden birkaç hazretlerine (9) ihdâ ve inhâ ve i‘lâm u ilkâ idile. Buyurur Haķ celle ve ‘âlâ:

(10) وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ

بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ¹⁷

Ya‘nî sizlerden bir t̄âyife, Allâh’uñ kıllarını (11) hayra okur ve gereklıye da‘vet ider olsunlar. Ve dağı eyü işleri ki Allâh te‘âlâ’nuñ rızâsına muvâfıkdur, (12) tutuñ. Ve yaramaz işler ki Allâh te‘âlânûñ rızâsına muşâlifdür, kaçuñ diyici olsunlar ki bunu böyle iderler. Haķ (13) hazretinden tamâm-ı kuvvet, nuşret ve lüccât-ı ni‘met bulanlardur. Ve buyurur Haķ celle ve te‘âlâ:

(14) وَمَنْ أَحْسَنُ

¹⁵ “Cefa” kelimesi eserde “cifa” olarak yazılmıştır.

¹⁶ Metinde kelime eksik yazıldığından dolayı düzeltilmiştir.

¹⁷ Âl-i İmrân Sûresi 3/104

قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ¹⁸

Ya'nī kim ola şundan gökçek sözli ki (15)

[2b]

Allāh te'ālā'nuñ kulların 'ibādetine ve kırbetine okuya ve yilteye ve kendü eyü 'amel ide ve diye, şefā u fahr-ıla ve (1) ta'yīn-i kadr-ile ve ta'zīm-i emr-ile taḥkīk ben müsülmānlardanın. Ve buyurur Hāḳ celle ve 'ālā:

(2) وَالْعَصْرَ إِنَّ الْإِنْسَانَ

لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ¹⁹

Ya'nī 'aşr ḥaḳkı-çün, ikindi (3) namāzı ḥaḳkı-çün ya rūzigār ḥaḳkı-çün ya rūzigāruñ rabbisi ḥaḳkı-çün ya nübüvvet-i Muḥammed ḥaḳkı-çün, taḥkīk insān (4) ziyānda ve maḡbūnlıkdadır. İllā şunlar degül ki imān getirüp daḡı Allāh te'ālā'ya yarar. Kendüye aşşılı 'amel işlemiş (5) olalar daḡı biribiri-le vaşıyyet idüp işmarlamış olalar ḥaḳ üzerine ya'nī emr-i şābit fī'ş-şerri' üzerine i'tikād (6) -dan, 'amelden daḡı şabr üzerine. Gerekse günāhdan nefsini men' itmegile. Gerekse ḫā'at üzerine ḥabs itmegile. (7) Gerekse Allāh te'ālādan gelen belāya katlanmaḡıla. Rivāyetdür Hāzret-i Resūl'den 'aleyh's-selām şordılar ki:

(8) مَنْ خَيْرُ النَّاسِ

Ya'nī ādemlerün ḡayırlısı kimdür? Buyurdı ki:

أَمْرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْتِهَائِهِمْ عَنِ الْمُنْكَرِ²⁰

Ya'nī emr-i ma'rūf nehy-i münker (9) idegenlerdür ve 'ālimler dirler:

(10) لِأَنَّ نَهْدِي اللَّهِ تَعَالَى عَلَى يَدِ الْمَرْءِ رَجُلَانِ خَيْرٌ لَهُ مِمَّا صَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ

(11) وَلَإِنَّ بَرْدًا أَبْفًا عَنِ اللَّهِ تَعَالَى بِكَ طَاعَتِهِ جَلَّ جَلَالُهُ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ عِبَادَتِ الثَّقَلَيْنِ

Ya'nī Hāḳ te'ālā kişinüñ elinde ve anuñ söziyle bir kimseye hidāyet idüp 'işyāndan ḫā'ate kulavuzlamak (12) ol kişiyeye ḡayurludur. Şundan ki gün anuñ üzerine toḡar. Ya'nī yiryüzünde olanuñ (13) küllisi şadaḡa itmekden ya külline

¹⁸ Fussilet Sûresi 41/33

¹⁹ 'Asr Sûresi 103/3

²⁰ El-Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 1/393, H. No:1254

mâlik olmak demek ola. Dağı bir Allâh'dan kaçmış buyruğun tutmamış (14) kulu Mevlâ'sınıñ celle celâluhu itâ'atine döndürüp muṭî'e eylemek Allâhu te'âlâya sevgülüdür. İns-ile (15)

[3a]

cinnüñ 'ibâdetinden ümîddür ki eginlerinde hulle-i felâh ve başlarında kisve-i şalâh olup cânlarından (1) sürür u hübür ve gönüllerinde rüşenâ ve dâyim, kâyim ola. İnşâ'allâhu te'âlâ. El kerîmu ve'l melîku el-raḥimu (2) min lutfili el-'amîmî ve keremihi'l kadîmi. Buyurur Hâzret-i Hâk celle ve 'âlâ:

فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ سَمِعُوا

الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ²¹

Ya'nî beşâret vir yâ Muhammed, benüm şol kullaruma ki sözi işidür (4) -ler dağı ziyâde fâyidelüsine uyarlar. Rivâyetdür İmâm 'Alî hâzretinden - raḍiyallâhu 'anhu:-

فَبَشِّرْ عِبَادِي الَّذِينَ يَسْمَعُونَ

الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ

Ya'nî ehl-i sa'âdet oldur ki ğayrısıyla naşîhatlana kavlınden. Eger fi'linden, maḥmūdından (6) eger mezmûminden. Tefkîk, hidâyet ve 'avn u 'inâyet Allâh'dan ola.

Faşl (7)

Maşşud bu ki Hâk tebâreke ve te'âlâ mâlik-i sermedî ve pâdişâh-ı ebedîdür. Aşl-ı mülk, memleket (8) ve hüküm, salṭanat anuñdur. Virmek, almak ve öldürmek, diriltmek ve cümle-i aḥvâl-i kâyinât ve umûr-ı mevcûdât (9) dükeli anuñdur, kudretindedür. Pes hiçbir nesne 'ilminsüz, irâdetinsüz, kuvvetinsüz, kudretinsüz vâkı', zâhir olmaz. (10) Hükminde ve emrinde kimsenüñ dağli ve su'âli yoğdur. Nitekim buyurur Hâk celle ve 'âlâ:

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ

²¹ Zümer Sûresi 39/17-18

(12) الْمَلِكِ تُؤْتِي الْمَلِكُ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمَلِكُ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُنْزِلُ مَنْ تَشَاءُ

بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ²²

Ya'nī di yā Muhammed, iy hālīkum, rāzīkum, ma'būdum. İy (13) mülk ü taşarruf ıssı, diledüğüne pādişāhlık virürsin ve diledüğünden alursın ve diledüğüñ (14) 'azīz idersin. Hıyır senüñ kudretüñ elindedür. Lāyık-ı maḥal gördüğüne virürsin. Bedrüstī sen (15)

[3b]

her nesnenüñ üzerine kādırsın, gücün yiter, nice dilersen idersin. Ve buyurur:

(1) لَهُ الْمُلْكُ السَّمَوَاتِ

(2) وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ²³

Ya'nī Allāhu te'ālānuñdur gökleriñ, yirleriñ taşarrufı ve pādişāhlığı. Diledügin dirildür (3) ve diledügin öldürür ve ol her şey'e kādirdür. Ol evveldür her şey'den ki cümlesi andan vücūda (4) geldi. Daḥı āḥirdür her şey'den ki cümlesi fenāya varsa gerek. Aña fenā yoḫdur. Dāyim, ebedī ve bākī ve (5) sermedīdür. Zāhirdür vücūdı, bāḥındur ḥaḳīḳatı ya ḡālibdür her şey'e. Bāḥınnı daḥı bilür. Evvel'dür (6) ibtidāsı yoḫ, Aḥīr'dür intihāsı yoḫ ya Zāhir'dür āşikāre ni'metler virür. Bāḥın'dur nihān ni'metler (7) yetiştürür ya Evvel ü Āḥir ü Zāhir ü Bāḥın ü küllī odur daḥı ḡayrı yoḫdur. Ḳalanı bir maḫhardur. (8)

Şi'r

أَنْ وَجُودِيكَه أَوْ خُدَائِي بَرَّ حَقَّسْتُ

نَزِدُ أَهْلَ حَقِّ وَجُودِ مُطْلَقَسْتُ

²² Āl-i İmrân 3/26

²³ Hadîd Sûresi 57/2-3

(9) دَرُدُو عَالَمٌ غَيْرِي أَوْ مَوْجُودٌ نَيْسَتْ

دَرُ حَقِيقَتٌ غَيْرٍ أَوْ مَعْبُودٌ نَيْسَتْ

اَيْنُ وُجُودَاتِ جِهَانِ اَظْلَالِ اُوسْتِ

(10) اَيْنُ وُجُودَاتِ جِهَانِ اَظْلَالِ اُوسْتِ

أَنْ جُو بَحْرَاسْتِ اَيْنُ هَمَهَ اَمَواجِ اُوسْتِ

أَنْ جُو شَاهَتِ اَيْنُ هَمَهَ مُخْتَاجِ اُسْتِ

Dağı ol her şey'e 'alîmdür, (11) bilir. Ve buyurur celle ve 'âlâ:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ²⁴

Ya'nî bedrüstî (12) Allâh te'âlâya hiçbir nesne yirde ve gökde gizli olmaz. Ve buyurur:

(13) يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ²⁵

Ya'nî diledügin işler ve diledügin hüküm ider, tedbîr ider. Ve buyurur: (14)

لَا يُسْئَلُ عَمَّا تَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ²⁶

Ya'nî Hâk te'âlâ sorulmaz işledüğinden. Aña kimse niçün şöyle itdüñ dimez. Zîrâ ki mâlik-i muṭlaḳdur, (15)

[4a]

ne gerekse ider. Kullar sorulur işlerinden. Zîrâ ki memlûklerdür. Ve dağı münezzeḥ, muḳaddesdür şerîkden, (1) mişilden ve ihtiyâcdan, 'ayb u noḳşândan. Nitekim buyurur Hâk celle ve 'âlâ:

²⁴ Âl-i İmrân Sûresi 3/5

²⁵ Allah dilediğini yapar, dilediğine hükmeder.

²⁶ Enbiyâ Sûresi 21/23

(2) قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ كُفُوًا أَحَدٌ²⁷

Ya'nī di yā Muhammed, Allāh birdür. Zātında ve şıfatında (3) ve hıçbir nesnesinde şeriki yoqdur. Şol Mevlā'dur ki ğayrısı küllī aña muhtācdur. Ol hıç kimseye (4) muhtāc degüldür. Ol kimse toğurmadı ve kimseden toğmadı. Bunlaruñ gibiden münezzehdür daħı bir kimse aña (5) mişl olmadı ve cins olmadı. Hıç mümkün daħı degüldür. Ve buyurur Hıağ celle ve 'ālā:

(6) لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ²⁸

Ya'nī aña beñzer nesne yoqdur.

وَاللَّهُ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ²⁹

Ya'nī Allāh te'ālā 'ālemlerden, kendüden (7) ğayrıdan ğanīdür. Hāceti yoqdur.

سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُقُولُونَ غُلُوًّا كَبِيرًا³⁰

Ya'nī münezzeħ (8) oldı ve pāk oldı cāhiller ve ğāfiller didiginden ve berī oldı noqşān, 'ayb u ihtiyāc virür nesne (9) -lerün nisbetinden tamām berī olmağıla. Siz daħı eyle tesbīħ idüp pāk i'tikād idüñ ki

(10) اللَّهُ نُورٌ خَاقٌ

(11) كَبِيرٌ مُقَدِّمٌ مُؤَجَّرٌ بَصِيرٌ هَادٍ وَوَالٍ أَوْلٍ آخِرٌ بَرٌّ حَفِيظٌ بَاطِنٌ وَظَاهِرٌ الْبَارِي رَحْمَنٌ

(12) الرَّحِيمُ الْقَادِرُ الْمُقْتَدِرُ الْقَيُّومُ الْوَاحِدُ الْمَتِينُ الْجَبَّارُ الْمُتَعَالَى الصَّمَدُ الْقَهَّارُ الْمُغْنِي

(13) الْغَنِيُّ الْجَلِيلُ هُوَ الْحَلِيمُ الْحَكِيمُ الْوَكِيلُ الْمُؤْمِنُ وَمُقْسِطٌ وَمَانِعٌ وَخَافِضٌ وَبَاعِثٌ وَجَامِعٌ

(14) مُصَوِّرٌ مُهَيِّمٌ وَنَافِعٌ الْمُتَكَبِّرُ الْوَالِي الرَّافِعُ الْمَالِكُ الْمُبْدِي الْمُعِيدُ الْحَكِيمُ اللَّطِيفُ الْمَجِيدُ

(15) الْقَابِضُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ الْبَاسِطُ الرَّزِقُ الْكَرِيمُ الْحَيُّ الْفَتَّاحُ الْوَحَّابُ الْوَاسِعُ الْغَفَّارُ

²⁷ İhlās Sûresi 112/ 1-2-3-4

²⁸ Şûrâ Sûresi 42/11

²⁹ Allah bütün 'ālemlerden müstağnidir. (Kimseye muhtaç değıldir, her şey O'na muhtaçtır.)

³⁰ İsrâ Sûresi 17/43

[4b]

(1) التَّوَابُ الْحَقُّ الْمُحْسِنُ الشُّكُورُ بَاقٍ حَلِيمٌ رَوْفٌ خَبِيرٌ الْمَلِكُ الْمُنتَقِمُ الْمُجِيبُ الْوَارِثُ

(2) الْوُدُّ الْحَسِيبُ الضَّارُّ الْعَفُوُّ الْعَفْرُ دُوَالْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ الصُّبُورُ هُوَ

(3) الْمَغِيْبُ الْقَوِيُّ الشَّهِيدُ هُوَ الرَّقِيبُ الْعَزِيزُ الرَّشِيدُ هُوَ الْمَعْرُ الذَّلُّ الْمُقِيبُ

هُوَ الْحَمِيدُ الْمُحْيِي وَالْمُمِيتُ الْعَدْلُ الْمَاجِدُ السَّمِيعُ الْوَاحِدُ السَّلَامُ الْبَدِيعُ³¹

Rivāyet (4) olındı Şeyhu'ş-şuyūh 'Abdulkādir-i Geylānī'den -raḥmetullāhu 'aleyh-: Her kim bu esmāullāhuñ (5) oqumasına bu tertib üzerine mülāzemet itse eger, 'izzet ehlise dāyım ola. Eger degülse (6) ehl-i 'izzetden ola. Daḥı Ḥaḳ te'ālā kemāl-i (7) kereminden müyesser idivire.

Gazel

(8) قُلِ اللَّهُمَّ مَا لَكَرَا سَرَدَدَرٌ مُلْكِ جَبَّارِي

كِه جَبَّارَانُ أَرُو دَارِنْدُ دَرِ عَالَمِ جَهَانْدَارِي

(9) أَيَا مَعْبُودِنِي هَمْتَا خُدَايِي رَاسَرَا يِي تُو

تُو يِي أَنْ خَالِقِ صَانِعِ كِه عَالَمْدَانِكِه دَارِي

(10) تُو يِي كِه أَرُ نُفْطَهْ نُطْفَهْ كِه أَنْدَرُ رَحْمِ صُورَتِ بَسْتِ

مَيَانِ أَنْ سِه تَارِيكِي چُنِينِ شَخْصِي بَدِيدَارِي

(11) مُطَبَّقُ مَرْكَزِ عَالَمِ بَرُويِ أَبِ كُسْتَرِ دِي

مُعَلَّقُ كُنْبِدِ خَضْرَا بَقْدَرْتِ تُو هَمِي دَارِي

³¹ Esmāü'l-Hüsna

(12) يَكِي دَر مَسْنَدِ عَلِي بَعْرُو نَارُ بِنَشِيسْتَه

يَكِي نَانِي نَمِي يَا بُدْ بَصْدَرَنْجِ بَصْدَرَا رِي

(13) يَكِي بِنَشِيسْتَه دَر مَسْجِدِ سَمَاعِ عِلْمِ جَكْمَتِ رَا

يَكِي بِنَشِيسْتَه دَر دُكَانِ نِهَادَه دَلَم طَرَارِي

(14) يَكِي رَا تَاجِ سُلْطَانِي عُلامانِ كَمَرِ بَسْتَه

يَكِي بَارِكِرَانِ بَرِ تَنِ هَمِي نَا لُدْ بَصْدَرَا رِي

(15) حَكِيمِ أَنْدَرِ أَزَلِ قِسْمَتِ چُنِينِ كَرْدَاسْتِ هَرِيكِ رَا

[5a]

جُزْ أَمَّنَا وَ صَدَّقْنَا مَكُو كَرْمَرْدِ دِينْدَا رِي

(1) سَنَا يِ دَرَسَحَرِ كَاهَانِ هَمِينِ تَوْجِيدِ مِي كُوِيْدُ

بَجُزْ تَوْجِيدِ تُوْ أَجْرِچَه خُوا نَدُ دَرِ شَبِ تَارِي

(2) پَادِشَاهِي كِه يِه پَرَامَنِ جَاهَشَنِ نَرَسَدُ

أَزْأَزَلِ تَا بَهْ أَبَدِ وَصْنَمْتِ نُفْصَانُ زَوَالِ

Sultānī bī-zevāl, subḥānī bī-elem-dār (3)

Ġufrānī bā-kemāl ü raḥmān bī-'ademdür

Yoq ʻizzine nihāyet hem ʻudretine gāyet (4)
Her nesne buña āyet kim Rabb-i z̄ü'l-ḥikemdür

Emrinsüz olmaz anuñ mecmūʻ-ı rabṭ yābis (5)
Ḥükmünsüz olmaz aṣlā her şeyʻ ki bīṣ ü kem

Eyle ʻAlīm u Ḳādir, Ḥayy u Mürīdʻdür kim (6)
Şāniʻligine ʻālem ʻilm ehlinedür

Luṭfi ḥisāba gelmez ḥaddini kimse bilmez (7)
Hīç eylūgi kesilmez dāyim işi keremdür

İḥsānı bī-kerāndur, inʻāmı hoş revāndur (8)
Rezzāḳ-ı ins-i cāndur hem Vālī-yi niʻamdur

Yoq ḥāceti zamāna hem ḳurbet-i mekāna (9)
Beñzemez in ü āna mümtāz-ı biʻl-ḳadimdür

Kim ire sırrına kim taḳdīri-yile bu ḥalḳ (10)
Kimi ḳatında ḥor, kimisi muḥteremdür

Ḥamdinde cümle ʻālem ḳāsırdur ol ḥamīdüñ (11)
ʻĀciz Cemālīʻne itsün kim ḳamudan bu kemdür (12)

Allāh te‘ālādan ğayrısınıñ taşarrufı ve hükümü hükmine, pādişāhlığı ve salţanatı ‘āriyetedür. Ammā bir gün (13) alınsa gerek. Hāķ celle ve ‘alā buyurur:

كُلُّ شَيْءٍ إِلاَّ وَجْهُهُ³²

Ya‘nī her nesne elbette helāka (14) varsa gerek. İllāllāhu te‘ālānuñ zātı degül ki aña hīĉ fenā ve helāk yoķdur. Buyurur Hāķ celle (15)

[5b]

ve ‘alā:

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهٌ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ³³

Ya‘nī her kimse (1) ki yiryüzinde vardur fānīdür. Evet senüñ rabbünüñ zātı bāķīdür yā Muħammed. Ve buyurur: (2)

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ³⁴

Ya‘nī her nefis ölümü ũatsa ve bir vaķt uĝrasa gerek. Rivāyetdür (3) Hāzret-i Resül‘den ‘aleyhi’s-selām:

(4) أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ مَنْ فِي الدُّنْيَا ضَعِيفٌ وَمَافِي يَدِهِ عَا

رِيَّةٌ وَإِنَّ الضَّعِيفَ مُرْتَجِلٌ وَالْعَارِيَّةُ مَرْدُودَةٌ

Ya‘nī iy ādemoĝlanı, bedrüstī dūnyāda (5) olan bir konuķdur. Daħı elindeki ‘āriyedür. Elbette konuķ bir gün gōĉer. ‘Āriye ıssına reddolinur. (6) Şaķın ki maĝrūr olmayasın. Rivāyetdür İmām ‘Alī ğazretinden -raĉiyallāhu ‘anhu-

Beyt (7)

أَيْنُ الْمُلُوكِ الَّتِي كَانَتْ مُسَلِّطَةً

(8) حَتَّى سَقَيْهَا بِكَأْسِ الْمَوْتِ سَاقِيهَا

³² Kassas Sûresi 28/88

³³ Rahmân Sûresi 55/26-27

³⁴ Ankebût Sûresi 29/57

أَمْوَا أُنَالِدَ وَيِ الْمِيرَاثِ بِحَمْعُهَا

(9) وَدُوْدُ نَا لِحْرَابِ الدَّهْرِ نَبِيْنُهَا

كَمْ سِنٌ مَدَائِنَ فِي الْأَفَاقِ قَدْبِيْنَتْ

(10) أَمْسَسَتْ حَرَابًا وَدَانَ الْمَوْتِ أَهْلِهَا

Ya'nī anı ol pādiřāhlar ki musalla hākim olmişlardı. Anlara daı lm sākīsı lm (11) řarābın iurdi. Biz daı māllarumızı mīrāř işleri-un cem' ideruz. Bir gn anlar taşarruf (12) itseler gerek. Evlermzi daı rzigāruñ arābı-un yaparuz. Bir gn yıkılrsa gerek. (13) Nice şehrleri ki erāfda yapıldı. Āhir arāb oldu ve ehlini lm yıkdı ve şaıtdı. Pes (14) imdi kişinun aşlı yapaca yeri dzp ořaca maām bura degilmiş. Belki ilerideyimiş. (15)

[6a]

Beyt

عُرْفَهُ دَرٌ جَنَّتْ فِرْدَدُوسٌ بِنَا كُنْ كِهْ أَنْرَا

(1) هَرٌ كِرٌ أَرٌ سِبِلٌ حَوَادِثُ عَمٌ وَيِرَانٌ نِيْسَتْ

هَرٌ كِرَا رُوشَنِي  آحَرَتِي رُويٌ نُمُودٌ

(2) ِشَمٌ جَانَشَنٌ سُوِي اِيْنٌ دُنِّيَهْ ظُلْمَانِي نِيْسَتْ

Ya'nī kşki cennet-i firdevsde yap ki aña hi devrānuñ āfetlerinden vīrān olma teřvīřin (3) yodur. Her kimseye ki āhoret aydanlıı yz gstere, anuñ cānı gzi bu arañu dnyāya (4) bamaz. Bilr ki baaca nesne degldr. İltifāt u andān idecek degldr.

Beyt (5)

شَيْبِي كِه جَمَشِيدِ قَرُحِ سِرِشْتِ

(6) بَسَرُ جَشْمَه بَرُ رُوي تَنَكِي بُنِشْتِ

كِرْفَتِيمِ عَالَمِ بَمَرْدِي وَرُورُ

(7) وَلِيكِينِ نَبْرُ دِيمِ يَا حُودُ بَكُورُ

Ya'nī işidürsin Cimşid ki ulu pādişāhıdı. Çeşmesi üstinde bir taş yazmışdı ki 'ālem[i]³⁵ (8) erlik-ile ve kuvvet-ile tutduk. Evet kabrümüze bile iledmedük. Dimek ister ki sen de iledemezsin. Nesne şanup (9) aldanma dindi. Hāḫ celle ve 'alā bendelerinden diledüğine ol pādişāhlığı ve devleti 'aṭā ider. Nitekim buyurur (10) te'alā ve teḫaddes:

إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِئُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ³⁶

Ya'nī (11) yiryüzi Allāh te'alānuñ taht-ı taşarrufında ve fermānındadır. Ḳullarından diledüğine virüp zāhire taşarrufında (12) eyler. Evet 'ākıbet-i ḫayrı Allāh'dan ḳorḳub 'azābından şaḳınup me'aşiden ḳaçanlaruñdur. Allāh te'alāyı unutma (13) -yup buyuruğı üzere taşarruf idenleruñdür. Bu 'aṭādan maḳşūd bu ki mālik olanlar dünyānuñ fānī dev (14) -letine ve zāyil ni'metine maḡrūr olup sa'adet-i ebediyye ve siyādet-i Aḫmediyyeden maḡbūn, maḡrūr ḳalmayalar. Ziyān (15)

[6b]

-kār olmayalar. Meded Allāh'dan.

³⁵ "Metnin anlam akışına göre 'i' harfi eklenmiştir.

³⁶ A'raf Sûresi 7/128

Beyt

(1) لَعْمَرُكَ لَوْ سَاوَيْتَ قَارُونَ فِي الْعَنِي

وَسَاوَيْتَ نُوحًا ثُمَّ لُقْمَانَ فِي الْعُمُرِ

(2) وَنَيْلَةَ الَّذِي كَانَ ابْنُ دَاوُدَ نَالَهُ

أَلَيْسَ قُصَارِيكَ الْمَصِيرُ إِلَي الْقَبْرِ

(3) فَإِنْ كُنْتَ لَا تَدْرِي مَتَى الْمَوْتُ فَاعْلَمْنِي

(4) فَإِنَّكَ لَا تَتَّبِعِي إِلَي آخِرِ الدَّهْرِ

Dir ki, seniñ bekañ haqqı-çün ya'nî seniñ başıñ-içün eger ğınāda Qārūn'a berāber olsañ (5) 'ömürde Hazret-i Nuḥ'a ve Loqmān'a berāber olsañ daḥı şol hükmi-pādişahlık ki Hazret-i Süleymān'a (6) yetişmişdür. Aña yetişüñ. Aḥîr nihāyetüñ ve şoñ ucu varacağuñ qabir degildür qabirdür. Zinhār (7) ğāfil, maġrūr olma ki bir gün diler dilemez küllisinden ayrılıp anda varacağsın. Eger bilmezsen (8) ki ölmek ne vaqtdür hele şunu bil ki bu zamānuñ aḥîrine qalmazsın. Senden evvel ğiçenler Haq te'ālā (9) ne itdise elbette saña daḥı ider. İmdi maġbūn olmayup aldanmamağa himmet itmek gerek. 'İnāyet (10) Allāh'dan ola. Buyurur Hazret-i celle ve 'ālā:

(11) يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمْ

الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّتْكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ³⁷

Ya'nî iy ādemiler, bedrüstī Allāh te'ālānuñ āhirete (12) müte'allik va'desi meşelā yine dirildüp 'amele göre cezāsın itmek gibi neyise haqdur, gerçektür. (13) Pes sizi bu ḥor dirlik ki dünyā dirliğidür, aldamasun. Daḥı şeytān ki ğāyet ğurūr (14) vericidür. Dürlü dürlü fāyideler gösterüp aldayup Allāh'dan eylesün.

Beyt (15)

³⁷ Fâtır Sûresi 35/5

[7a]

بُدُنْيَا دِلْ نَبْتَدُّ هَزْ كِه مَرْدُ آسْتُ

كِه دُنْيَا سَرَبَسَرُ أَنْدُودَرْدَاسْتُ

(1) بَكُورِسْتَانُ نَظَرُ كُنْ تَابُنِي

كِه دُورَانُ يَا حَرِيغَا نَتَّ چِه كَر دَاسْتُ

Ya'nī dūnyāya gōñül virmez ol ki ādemdür ki (2) dūnyā başdan başa ğuşşa ve derddür. Qabrlere baq, tā ki göresin. Zamān senüñ gibilere neylemişdür. (3) Andan sen de 'ibret, naşīhat ũutup ğāfil olmayasın. Sa'yunu fāyidelüye idesin.

Şi'r (4)

دَانِي كِه دَرْنَكِينِ سُلَيْمَانُ چِه نَقْشُ بُودُ

(5) دِلْ دَرُ جِهَانُ مَبْنَدُ كِه بَاكْسُ وَفَا نَكْرُدُ

Ya'nī bilür misin ki Süleymān'nuñ yüzigi kâşından ne yazılmışdı? Bu yazılmışdı ki göñliñi cihāna (6) virme ki kimseye vefā itmemişdür. Saña da itmez. Añır aldanursun dañı şoñra pişmān (7) olursın.

Beyt

Luţf-ıla evvel cihān çok yiri ābād eyledi (8)

Qahr idüp añır anı bī-aşl u bünyād eyledi

Pādişāhu māt idüp aldı mu'allimden ħayāt (9)

Bendeyi sulţān idüp şākirdi üstād eyledi

Merdi cāhil dünyāyı yüz dürlü işlāh itdise (10)

‘Aks idüp devrān anı biñ dürlü ifsād eyledi

Bir nice nām u nişān birle tefahḥur idenüñ (11)

İsm ü resmin ḳomayup dillerde bir ad eyledi

Ḳıldı maḥzūn, müşevveş ḥāl ü bāl aḥīr tamām (12)

Gerçi maḡrūr idüp evvel ḥürrem u şād eyledi

Siḥr-i dünyādan Cemālī key şaḳın kim fitnedür (13)

Nice ehl-i ḳālī bir ḳıl-ıla münḳād eyledi

Ḳaydı dām u dānesine kim muḳayyed olmadı (14)

Bendelik bendin çözüp cānını āzād eyledi. (15)

[7b]

Bil ki o pādişāhlık, taşarruf virilenler Ḥaḳ te‘ālānuñ ḳullarınıñ aḥvāline ḥāzır u nāzır olup fikr, firāset (1) ve şihḥat, istikāmet ve merḥamet, şefḳat üzerine olmaḳ gerekdür. Buyurur Ḥaḳ celle ve ‘ālā:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

أَمُّوَا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ³⁸

Ya‘nī iy īmān getürenler, Allāh’uñ virdüḡi dīne yardımcılar olun. Rivāyetdür (3) Ḥazret-i Resūl’den ‘aleyhi’s-selām:

³⁸ Saff Sûresi 61/14

السُّلْطَانُ ظِلُّ اللَّهِ يَا وَيَّ إِلَيْهِ كُلُّ مَظْلُومٍ³⁹

Ya'nī sulṭān, Allāh' uñ (4) gölgesidir. Her zulm olan oña şıgınur. Ya'nī Hāzret-i Hāk celle ve 'alā eline hüküm ü taşarruf virdüğü (5) kimse kendünün bir eşeridir. Yiryüzinde komışdur ki anuñ vücūdından kullarına rāhatlık yetişe. (6) Bayağı gölgeden münezzehdür. Zīrā ki o cismüñ olur. Allāh te'ālā cisümden, cismānīden münezzeh. Pes anlara lāzım (7) oldu mazlūmları gözleyüp zālimlerden alalar, hālāş ideler ve kendiler dağı zulm itmeyeler. Şeyh (8) Hāsān-i Başrī -rahmetullāhi 'aleyh- hāzretinden rivāyetdür:

لَوْ لَا السُّلْطَانُ لَأَكَلَّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

Ya'nī sulṭān olmasa halkuñ ba'zı ba'zısını yerdi. Pes bunlar 'ibāduñ maşlahatı-çün konulmuşdur. (10) Tā ki bu maşlahatı ri'āyet ideler ve bu ri'āyet-ile kendünün celle ve 'alā Cenāb-ı kudsında, (11) me'āb-ı ünsinde devlet-i 'azīme-i dāyimā ve ni'met-i kavīme-i kāyime ele getüreler ki dünyānuñ ni'meti (12) münkaṭı' ve devleti münkaṭı'adur. Bir gün küllī kesilse ve yıkılsa gerek. Buyurur Hāk celle ve 'alā: (13)

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ⁴⁰

Ya'nī ol nesne ki sizüñ katuñuzdadur. Dünyāya (14) müte'allik. Bir gün gider. Ol ki Allāh te'ālā katında vardur. Āhīrete müte'allik ki muṭı' kulları-çün (15)

[8a]

luṭfından yer kalmışdur. O bākīdür, dükenür degüldür. Ve buyurur Hāk celle ve 'alā:

بَلْ تُؤْثِرُونَ

الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى⁴¹

Ya'nī bil ki siz dünyā dirligini ihtiyār idersiz ki (2) ol siziñ-içün şerlidir, fānīdür. Āhīret dirligin ihtiyār itmezsiniz, andan kaçarsınız ki (3) o siziñ-içün hayrludur, bākīdür, hiç ahīri yokdur. Şefāsı ve rāhatı ve zevkı ve ni'meti (4) dāyimdür. İmdi 'ākil-i lāyık, bākīye ṭālib ü sātī olmağdur. Yoğsa fānī işi de

³⁹ Bezzar, 12/17; Beyhaki, Şuabu'l-İman, 9/475

⁴⁰ Nahl Sûresi 16/96

⁴¹ A'lâ Sûresi 87/16-17

gitdi. Hattā (5) demişler ki dünyā başdan başa bir altun tabağ olsa āhîret bir şınık şaksı olsa ol şınık (6) şaksı kabûl itmek ‘âķilindür, bu altun tabağ kabûl itmekden. Zîrā ki bir gün bu elden gider. (7) Şınık şaksısuz dağı alursız. O ĥod bāķîdür. Bu anda aldı ki āhîret altundan ĥayrlu ola, (8) dāyim ola. Dünyā şaksıdan şerlü ola, zāyil ola. İçi tolu belā ve miĥnet ola.

Beyt (9)

هَلْ الدُّنْيَا وَمَا نَبِيهَا جَمِيعٌ
سَوِي ظِلِّ يَزُولُ نَعَّ النَّهَارِ

(10) تَفَكَّرْ أَيْنَ أَصْحَابِ السَّرَايَا
وَأَزْ بَابِ الصَّوَّافِينَ وَالْعِشَارِ

كَأَنَّ لَمْ يُخْلَفُوا أَوْلَمْ يَكُونُوا
(11) وَهَلْ حَيٌّ يُصَانُ عَنِ الْبَوَارِ

Ya‘nî dünyā içindeki dağı şol gölgenüñ ĥayrı degüldür. Gündüz-ile yok olur. Fikr it! (12) anı ol leşkerler, atlar, develer ıssı olup ĥükm idenler şöyle oldular. Ke-ennehu yir delüp, (13) vücūda gelmediler. Pes bir maĥlūķ ölümi ki diri ola. Dağı helākdan, ölümden urtula. Ya‘nî (14) ölmek yara-ıla olma gerek.

Beyt

(15) دُنْيَا سَرَايِ مَنْزِلِ دَارِ قَرَارِ نَيْسَتْ

[8b]

بِرْ كَسْ نَعِيمِ لَدَّتْ أَوْ يَأِيدَارِ نَيْسَتْ

(1) بُنْمَايِ حَانَهٗ عَكِهٖ بُرُّ اَوْ مَرَكُّ رَهٗ نِيَاْفَتْ

بُنْمَايِ دِيْدَهٗ ءِ كِهٖ دُرُّ اَوْ اَسْكَبَارُ نِيْسَتْ

Ya'nî dünyā, qarār evi ve eglence yiri degüldür. Kimseye (2) bunun ni'meti ve devleti dāyim degüldür. Bir ev göster ki aña ölüm yol bulmamış ola. Bir göz göster ki (3) ol yaşlar dökmemiş ola. Ya'nî yokdur bulamazsınız, gösteremezsiniz.

Ġazel

Kimseye dāyim degil ni'meti bu dünyānuñ (4)

Қанда мүдām olısar 'ışret ü 'ıyş senüñ

Göñliñi hoş nāz-ile 'ıyşa iñen virme kim (5)

Şoñ ucu ğarķ olısar topraĝa nāzük tenüñ

Dünki gün ide gör dünle yüzüñ ħāk idüp (6)

Қабре varup ölmedin gündüz-ile dün günüñ

Meskenet it, kibri қо ger işidür қıl ħazer (7)

Fıkr it iy miskīn kişi! Қанда olısar meskenüñ?

Cū' u seher birle aç cān gözini Ĥaķķ'ı gör (8)

Ki āyīnesi pas olısar řubĥa degin yatanüñ

Eyin-ile var anı қо zenbüñ anup қıl enīn (9)

Tā melike hoş gele zıkr melekden onuñ

Ḳurb-ı cemāl-i ḥaḳḳı eyle Cemālī taleb (10)

Vech-i vecih üzere gel yönde misin tut yönüñ (11)

İmdi eyle olsa Ḥaḳ te‘ālā kemāl-i iḥsānından, tamām-ı in‘āmından şol kimseneleri erenlerden, (12) ḥātūnlardan, küçüklerden, büyüklerden, kocalardan, yigitlerden ki aşḥāb-ı devlet, erbāb-ı ni‘metden (13) eyleyüp ellerine ‘azīm sermāye ve ‘ālī sebep virdi. Ammā lāyıḳdur ki ol luṭf ve keremi bilüp (14) şükrini kuvveti yitdükce edā eyleyüp ve Ḥaḳ te‘ālā ḥazretinden ki Ḥabīr u Baṣīr u Semī‘ u Ḳādir Allāh’dur. (15)

[9a]

Ḥayālar idüp ve ḥavflar çeküp ni‘metlerin görüp görmezlenüp ve bilüp bilmezlenüp yüz (1) çevürüp ‘azāblar-ıla mübtelā olmayalar ve bilüp çünkü evvel, āḥir mu‘āvenet isteyecek ve tazarru‘lar (2) idüp yalvaracak oldur. Şimdi itmek gerekdür ki şoñra red olunmaya. Buyurur celle ve ‘ālā: (3)

وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْتَرُونَ⁴²

Ya‘nī ol nesne ki ni‘metden (4) sizüñ-ile vardur ki anuñ-ıla ḥoşlıkdasız. Ol Allāh’dandur. Anuñ ‘aṭāsı ve baḥşişidür. (5) Ḥaḳḳını bilmek gerek. Ḳaçan size bir zahmet yetiše aña yalvaracaksınız. İmdi ol fikri (6) idüp aña göre edeb gözlemek gerek. Ve buyurur Ḥaḳ celle ve ‘ālā:

(7) لَئِنْ شَكَرْتُمْ

لَا زَيْدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ⁴³

Ya‘nī size itdügüm iḥsān u (8) in‘āmuñ şükrini idüp tutuñ. Didigim tutup kaçuñ didügümden kaçacak olur (9) -sañuz elbette daḥı artuḳ luṭflar, ināyetler idüp elüñüzdeki daḥı ni‘metleri arturıvirem. (10) Eger şükr itmeyüp benüm luṭfımı ve ḥaḳḳımı örtecek olursañuz, bedrüstī benüm ‘azābum (11) katıdur. Tutduḡımı berk tutarın. Āḥir ‘azāb-ile mübtelā olırsız. Ḳorḳmak, şaḳınmak

⁴² Nahl Sûresi 16/53

⁴³ İbrâhîm Sûresi 14/7

(12) gerektür. Meded ü dermān Allāh'dan yetiſe. Cümle nefis elinde eſir olanlar.

Beyt (13)

عَافِلٌ مَّنْشِينِ نِهْ وَفْتِ بَازِيَسْتُ

(14) وَفْتِ هُرْسَتْ سَرِّ فِرَازِيَسْتُ

دَوْلَتْ طَلْبِيْدِي شَبِّ نِكَهْ دَارُ

(15) بَا خَلْقِ خُذَا اَدَبِ نِكَهْ دَارُ

[9b]

Ya'nī ğafil oturma. Ne oyun vaqtidür ki dünyā dirligidür. Niteki Hāḡ te'ālā buyurur: (1)

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ⁴⁴

Ya'nī dünyā dirligi degüldür. İllā bir oyun ve bir (2) 'abeſ nesne ve Hāḡ'dan iricidür. 'Āḡil! Hōd oyun 'aybdur. Hüner vaḡtı ve baſ (3) ḡalduracaḡ ve iſ baſaracaḡ vaḡttur. ḡünkü devlet ḡaleb idersin. Giceleri (4) gözleyüp Hāḡ-ıla ol. Anuñ celle ve 'alā edebin gözle ve gündüz ki Hüdā'nuñ ḡalḡı-la (5) ve Allāh'uñ ḡulları-la olasın. Anlaruñ edebi-le olup ḡaḡların gözle ki ma'nīde (6) ol yine Hāḡḡ'uñ edebin gözlemekden ve kimseye incitme ve kimseden incinme ki ḡālib-i Hāḡḡ'a (7) 'azizler diyi gelmiſdür:

مَرْنَجُ مَرْنَجَانُ

Ya'nī incitme ve incinme dünyā emiri-ḡün (8) Hāḡ rızāsın olmaduḡı yirde.

⁴⁴ En'ām Sûresi 6/32

Ġazel

‘Ömrümüz zāyi’ yitirdük bilmedük adrini āh! (9)

Cehl-ile sermāyeyi aldu ıkardu āh u vāh!

Geri biz sermāyemüz virdük yile müflislerüz (10)

Sen ‘aā kıl luf idüp ullarına iy pādiāh!

ıl sa‘īd, a yüzli eyle ⁴⁵يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهُ (11)

ara bat olan aī-ve ılma bizi rū-siyāh

Cān ‘iāb-ile satdan atı avf eyler velī (12)

Dil rızā ve ‘afvı hem senden seni ılır penāh

ayy u ‘Ālim u ādir u ey’in Semī‘ u hem Baīr (13)

Zū‘l-kelām u ālī u lā-ebihsin bī-itibāh

Tāc u tat u bat u ratın her ki oyup ul ola (14)

Sen melīke dirler ana āhlar āhib-i kelām

Leyl-i ehvetde Cemālī dūdi aflet ābına (15)

⁴⁵ Āl-i İmrān 3/106 (Bir gūndür o gūn ki yüzler aarrı.)

[10a]

İy kaviiyy-i lā-yenām andan aña vir intibāh (1)

ve dağı Hāḳ te‘ālānuñ ḳullarınıñ maşlahatların emr-i şer‘i mūcibince yirine iltüp nef‘lar ve (2) fāyideler yetişdüreler ve şefḳat ü merḫamet birle naẓar ḳılalar. Tā ki müsülmānlaruñ üzerine emīn (3) ḳılınanlar, ḫāyinler defterinde yazılmayup Hāḳ tebāreke ve te‘ālā rızāsı-la sa‘ādet-i ‘aliyye ve sa‘ādet-i (4) celīle taḫşil ideler. Buyurur Hāḳ tebāreke ve te‘ālā:

(5) إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ

هُمْ مُحْسِنُونَ⁴⁶

Ya‘nī bedrüstī Allāh te‘ālā yaramazlıḳlardan yıḡlınup eylük idenlerledür. (6) Ya‘nī ‘avn ü ‘ināyet anlara yitişür. Hāzret-i Resül ‘aleyhi’s-selām buyurur:

(7) خَيْرًا لَّنَا سِمْئًا

يَنْعُ النَّاسَ⁴⁷

Ya‘nī ādemīleruñ ḫayırlısı menfa‘at yitişdürendür.

(8) شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَضُرُّ النَّاسَ

Ya‘nī ādemīleruñ şerlüsi ziyān yitişdürendür. Ve buyurur Resül ‘aleyhi’s-selām:

(9) حَصَلْتَانِ لَا

(10) شَيْءٌ فَضَّلْتُ مِنْهُمَا أَوْ لَا يَمَانُ بِاللَّهِ وَالنَّفْعُ لِلْمُسْلِمِينَ وَحَصَلْتَانِ لَا شَيْءٌ أَحْبَبْتُ

مِنْهُمَا الشَّرْكَ بِاللَّهِ وَالْإِضْرَارُ لِلْمُسْلِمِينَ

Ya‘nī iki ḫū var ki anlardan eyü ḫū; birisi Allāh’a (11) imān getürmek, birisi müsülmānlara fāyide yitişdüremekdür. Ve iki ḫū var ki anlardan yaramaz yok. Birisi (12) Allāh’a şirk getürmekdür ve birisi müsülmānlara ziyān⁴⁸ yitişdüremekdür. Na‘üzübillāh min humā⁴⁹. Nef‘-i imāna (13) muḳārin, zarar-ı

⁴⁶ Nahl Sûresi 16/128

⁴⁷ İnsanların en hayırlısı, insanlara faydalı olandır. (El-Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ, H. No: 1254)

⁴⁸ Kelime metinde iki kez yazılmıştır.

⁴⁹ Bunlardan Allah’a sığınırız.

tamām zem var. Aña göre nef'a rağbet, zarardan nefret gerek. Ve buyurur Resül 'aleyhi's-selām:

(14) ارحموا من

في الأرض ير حمكم في اسماء⁵⁰

Ya'nī esirgeñ yiryüzündekileri tā ki sizi de esirgeye. Ol kimse ki göklere (15)

[10b]

hākimdür, andan raḥmet indürür. Rivāyetdür Ḥazret-i 'Ömer'den - raḍiyallāhu 'anhu:-

(1) رَأَيْتَ جَمِيعَ الْبِرِّ فَلَمْ أَرِبْرًا أَفْضَلَ مِنَ الرَّحْمَةِ

Ya'nī cemī' eylükleri gördüm. Bir kimseyi esirgemekten yig eylük görmedüm. Rivāyetdür Ḥazret-i Emīre'l- Mü'mīnin (2) 'Alī'den -raḍiyallāhu 'anhu-

Beyt

(3) إِذَا جَاءَتْ الدُّنْيَا عَلَيْكَ فَجُدْ بِهَا

عَلَى النَّاسِ طُرًّا إِنَّهَا تَنْقَلِبُ

فَلَا الْجُودُ يَفْنِيهَا إِذَا هِيَ أَقْبَلَتْ

(4) فَلَا النُّجْلُ يُبْقِيهَا إِذَا هِيَ تَذْهَبُ

Ya'nī kaçan dünyā senüñ üzerüñe eylük itse ve cömerdlik itse sen de anuñ-ıla cümle nāsa eylük, cömerdlik (5) it elüñde-yiken. Bir gün dönse elüñden çıksa gerek. Kaçan dünyā kişiye yüz çutsa cömerdlik yok eylemez. Kaçan (6) yüz çeverse nā-keslik var eylemez kişiye. Hemān buḥlı kalur.

⁵⁰ Ebû Dâvûd, Edeb 58; Tirmizî, Birr 16

Beyt

(7) قَلْعَهُ ءِ دِينِ نَكْنِي نِي مَدَدُ دِلْهَا فَتَحْ

(8) لَشُكْرَتِ كَرُ نَبُودُ مُلْكُ مُسَلِّمٍ نَشَوُدُ

Ya'nī dīn ƙal'asını gōñüller mededinsüz ve anları ele almayınca açamazsınız. Eger leşkerüñ olmaya, mālîklik müsellemler olmaz. (9) İmdi gōñüller düze görmek gerekmiş.

Şi'r

Ƙanda bir miskīn görsen aña eyle merħamet (10)

Yāhūd bir muħtāc görsen aña irür menfa'at

Devlet istersen iki 'ālemde gerçekler gibi (11)

Ƙudretiñ yitdükce eyle her kişiyeye meskenet (12)

Añmak gerek ol günü ki kişiden ħisāb-ı 'adl olunsa gerek. Nitedüñ, neyledüñ (13) ƙullarım-ıla gel beri görelüm dinilse gerek. Nitekim Ĥazret-i Resül 'aleyhi's-selām (14) buyururdu:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

Ya'nī her bir göz bir nesneyeye mālîk, (15)

[11a]

mutaşarruf ƙılınmışdur. Anı nidüp neyledüğüñüzden şorulsañuz gerek. Rivāyetdür (1) Ĥazret-i 'Alī'den ki Ĥazret-i Hüseyin'e naşihat iderdi - rađiyallāhu 'anhuma:-

(2) وَإِذَا

(3) وَلَيْتَ أُمُورَ قَوْمٍ لَيْلَةً فَأَعْلَمَ بِأَنَّكَ عَنْهُمْ مَسْئُولٌ لَا تَقْتَدِرُ بِبَعْضِهِمْ وَبِلَاغِهِمْ

الْمَلِكُ بَغْنَى وَالنَّعِيمُ يُزُولُ

Ya'nî kaçan bir kavmüñ işlerine bir gece mâlik olsañ (4) bil ki andan sorılsañ gerek. Ne deñlü az-ise sen mağrûr olma anlardan. Eglen hoş (5) -lık, mutaşarrıflık-ıla. Zîrâ ki taşarruf, hoşlık gider. Ancağ kişiye su'âl u hisâbı kalur. (6) Niteki Hâzret-i Hâk celle ve 'alâ buyurur:

ثُمَّ لَتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ⁵¹

Ya'nî elbette (7) sorılsañuz gerek kıyâmet güninde hoşlığıñuzdan ve gördüğünüz eyelükden her (8) ney-ise. Bil ki memleket-i vücûda mâlik olmuş dağı aña göredür. Eger 'adl itdise Mevlâ yolından (9) irmeyüp râhata yetişemek-ile manşûrdur. Eger itmedise mağhûrdur. Buyurur Allâh te'âlâ: (10)

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ⁵²

Ya'nî Allâh te'âlâ nâsa (11) bir nesne-yile zûlm itmez. Lâkin nâs kendü nefslerine zûlm iderler. Ve buyurur:

(12) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا

أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ⁵³

Ya'nî imân getürenler, nefslerüñüzi(13) şaklañ eyü tutup yaramazdan kaçmağ-ile. Dağı ehlüñüzi şaklañ eyüye kulavuzlamağ-ıla ve yaramazdan men' (14) itmek-ile şol oddan ki anuñ tutruğı âdemilerdür dağı taşlardur. 'Înâyet, rahmet Allâh'dan (15)

[11b]

Beyt

Kim bilür kim nolısar anda bizüm hâlimüz?

Ki emîn eylediler cümle-i a'zâya bizi (1)

⁵¹ Tekasür Sûresi 102/8

⁵² Yûnus Sûresi 10/44

⁵³ Kuran-ı Kerim 66/6

Bir s[ā]'at⁵⁴ Hāḳḳ'a muṭī' idemedük nice idelüm

Dilü elü ḳulağı ve gönül, cān u gözi (2)

Rivāyetdür 'Ömer İbn-i 'Abdü'l 'Azīz'den. Allāh rūḥın şād eylesün. Halīfeliginde dir-idi ki, gece (3) -ler rāḫat olmazın. 'Ömrümüz zāyi' olup ğāfillerden ayrılam diyi ve gündüzler rāḫat olmazın. (4) Ri'āyetüm helāk olup zālimlerden yazılam diyi.

Beyt

(5) جُونُ حَرِيمٍ عَزَّ أُوْتُورُ أَفْكَندُ

عَا فَلا ن حُفْنَه رَاوُرُ أَفْكَندُ

Ya'nī Hāḳ te'alānuñ 'izz-i ḫarīmi ki nūr şaça ve rahmet (6) döke. Ğaflet uyḳusunda olanları ırağa atar, maḫrūm eyler. İmdi şaḳınmaḳ gerek ğafletden (7) ki yaramazlıḳlaruñ başıdır. Cümle-i noḳşānuñ aşıdır.

Ğazel (8)

Ğāfil olma kim geçer sermāye, ḳalmaz parası

İsteyüp cānlar virüp görünmez aḡ u ḳarası (9)

Dünyānuñ āḫir geçer zevḳ ü şefāsı şimdiden

Giçmişe şayup bugün aldanmamaḳdur çāresi (10)

Gel bugün Allāh-yiçün hoş vech-ile ḳıy cāna sen

Yoḫsa yarın yüzüñ olmaz ḫazretine varası (11)

⁵⁴ Metinde "saat" kelimesi "elif" siz yazılmıştır.

Āyet-i eyne'l-mefer⁵⁵ üftâdeliginden kaçan

Varanı virüp olur şevk-ile 'ışka varası (12)

Ço hayât-ı dünyâyı oynamak gülmekden key şaşkın

Ki ehl-i haqqı bend ider bir bend-ile mekkâresi (13)

Ey Cemâlî gel bugün yol varuban yalvarıgör

Kimse hüd yarın degül yol varası yalvarası (14)

Muţma'inne olmazsa da bârî levvâme olsadı

Hağ'dan ilhâm oluban bu nefsimüñ emmâresi (15)

[12a]

Vâki'de gâyet korkmalu, uşanmalu yirdür ki şimdi dünyâ pâdişâhlarından birünüñ bir kulı (1) öñinde bir 'amel-dâr bir iki çürük nesnenüñ hisâbın virince ölür yine dirilür. Vây! (2) Eger râst virmeye mâlın esbâbın alup komazlar dindi Hağ te'âlâ huzûrında (3) ki Habîr u 'Alîm u Qadîr u 'Azîm u Allâh'dur. Hiçbir nesne 'ilm-i muhîtime mahfî degül ve (4) bir nesne kudret-i gâlibesine müşkil degil. Nitekim buyurur Hağ celle ve 'âlâ: (5)

وَمَا يَعْرُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ⁵⁶

Ya'nî buyurur (6) te'âlâ teğaddes Hazret-i Resûl'e 'aleyhi's-selâm: "Senüñ rabbüñüñ 'ilminden hiç bir zerre (7) deñlü nesne yirde ve gökde, olmuşda ve olacağda gizli degüldür. Azaçuk küllî hisâb (8) itse gerek." Ve buyurur Hağ celle ve 'âlâ:

(9) وَإِنْ تُبْذُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ

⁵⁵ Kıyamet Suresi 75/10 ("Nereye gidilebilir, Nereye kaçılabilir?")

⁵⁶ Yûnus Sûresi 10/61

(10) يُحَاسِبُكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ

شَيْءٍ قَدِيرٌ⁵⁷

Ya'nî şol nefsuñüzde olan nesneyi āşikāre iderseñüz de gizler (11) -señüz de anı Allāh bilür. Anuñ-ile ne-yise hisāb ider. Andan şoñra diledüğine mağfired (12) ider, āzād ider. Diledüğine 'azāb ider, giriftār ider dağı Allāh her nesneye k̄ā (13)-dirdür. Pes bunca memleketüñ, devletüñ ve bunca a'zānuñ, şıḥhatuñ ve esbābuñ (14) ni'metüñ hisābın virmek geñez ola mı? Şaḫınmaḫ gerek. Meded Allāh'dan ola. Luṭf (15)

[12b]

andan yetiše ki Kerīm, Raḫīmdür.

Beyt

Birde hisāb virmege t̄āḫat ola mı hīç? (1)

Yüz ṭutmuşuz 'ināyet u luṭfuña ir ü gic (2)

Evet hele kişi ki elden geldükce görüp gözedüp dād u 'adl birle müsülmānlara ve (3) cānına merḫamet ü şefḫat ideṭursa ve müfsidler, bāṭıllar ve müsrifler ve cāhiller sözine (4) iltifāt u rağbet itmese ki bilür ki nefsi zālimdür. Nitekim Ḥazret-i Resül 'aleyhi's-selām (5) buyururdu:

عَادِ نَفْسَكَ فَإِنَّهَا أَعْدِي عَدُوكَ بَيْنَ جُنُبِكَ⁵⁸

Ya'nî nefsuñe (6) düşmenlik eyle, sözine uyma. Zīrā ki o düşmenlerñüñ büyügidür ki ebedī mağbūnlığa (7) çeker. İki yanunuñ arasındadır. Hiç senden ayrılmaz. Ol düşmen diyü i'tiḫād itdü (8) -güñ ādemiler dostlaruñdur senüñ yüküni ḫelāl-ise. Hisābın ḫarām-ise (9) 'azābın kendü üstlerine alurlar. Rivāyetdür ba'zı 'azīzlerden:

⁵⁷ Bakara Sûresi 2/284

⁵⁸ Gazâlî, İhyâ, 3/4; Aclûnî, Keşfü'l Hafâ, 1/143

(10) مَنْ تَوَّاهَمَ أَنْ لَهُ وَلِيًّا

(11) أَوْلِيَّيَ مِنَ اللَّهِ قَلْتُ مَعْرِفَتَهُ بِاللَّهِ وَمَنْ تَوَّاهَمَ أَنْ لَهُ عَدُوًّا أَعَدِيَّ مِنْ نَفْسِهِ

قَلْتُ مَعْرِفَتَهُ بِنَفْسِهِ

Ya'nī bir kimse ki Allāh'dan yig dostum var diyü vehm (12) eylese Allāh'ı oñat bilmedi ve bir kimse nefsinden yavuz düşmenüm var diyü vehm eylese nefsinı (13) oñat bilmedi. Hāşılı aşl dost Allāh'dur. Aşl düşmen nefsi idügin bilmeyen (14) mağfıret ehli degüldür, dindi. Tutmak gerek Allāh'un buyuruğın. Şımağ gerek nefsiñ (15)

[13a]

sözün tā ki kişi dünyā ve āhiret belālardan kırtıla ve şefālara yetiše. İnāyet Allāh (1) 'dan ola. Buyurur İmām 'Alī -rađiyallāhu 'anhu:-

خَالَفَ نَفْسَكَ تَسْتَرْح⁵⁹

Ya'nī nefsiñe muhā (2) -lefet eyle ki rāhat olasın.

Beyt

(3) إِذَا طَلَبْتُكَ النَّفْسُ يَوْمًا بِشَهْوَةٍ

فَكَانَ عَلَيْهَا الْخِلَافُ طَرِيقُ

(4) فَخَالَفَ هَوَاهَا مَا اسْتَطَعَتْ فَإِنَّمَا

(5) هَوَاهَا عَدُوٌّ وَالْخِلَافُ صَدِيقٌ

Ya'nī kaçan nefsiñi seni bir gün bir arzūya çekse muhālefete dağı yol olsa gücüñ (6) yitdügi kadar hevāsına muhālefet it. Zırā ki hevāsına uymak düşmendür

⁵⁹ Tercemet-i Kelām-ı Alī Radiya'llāhu [anh], 62. söz

ki bir gün (7) kişiye ziyān belülür. Evet def'i müşkil olur. Uymamak dostdur. Bir gün aşşı (8) belürür. Kişi ol vaqt şād u hürrem olur.

Beyt

(9) دِيلِي شَهْوَةٌ بِرِسْتَانَرَا ز عِشْقَشْ كِي خَبْ

(10) زَحْسُنْ يُوسُفِ مِصْرِي چِه حَصِلْ چَشْمِ اَعْمِي رَا

Ya'nī şehvet-perestler, arzūsına yilici göñüllerüñ Allāh te'ālā 'ışkından kaçan haberi (11) olur ki Yūsuf-ı Mısrī'nüñ hüsniinden gör göze ne hāşıl olur. Mehmā-em (12) -kene Allāh te'ālāya ve Resūlullāh'a ittibā' kılaürsa ümüddür ki (13) Hāḡ te'ālā kemāl-i kereminden luḡfindan hisāb u kitābın āsān idi (14) -vire.

(15) اَمِيْنُ يَا رَبَّ الْعَالَمِيْنَ وَيَا اَرْحَمَ الرَّحْمِيْنَ بِحَقِّ رَسُوْلِكَ الْاَمِيْنُ

[13b]

وَالِه الطَّيْبِيْنَ الطَّا هِرِيْنَ اِنَّكَ مُجِيْبُ السَّاْئِرِيْنَ

Nitekim Hāzret-i Resūl (1) 'aleyhi's-selām buyurur ki: 'Ādil pādişāhı ve Allāh te'ālā ḡullıḡına ḡurmuş yigidi, Hāḡ (2) te'ālā kendü 'ināyeti gölgesinde gölgeleñdürür ol günde ki kendü gölgesinden ḡayrı (3) gölge yoḡdur. Ve buyurur:

مَنْ كَانَ فِي حَاجَتِ اَخِيهِ كَانَ اللهُ فِي حَاجَتِهِ⁶⁰

Ya'nī (4) her kim bir mü'min ḡardaşınıñ hācetinde olsa Allāh te'ālā kereminde anuñ hācetinde (5) olur. Ol kimse ki Allāh te'ālā anuñ hācetinde ola. Her eksüḡi tamām olur. (6) İş bu ḡadıḡ-içün kişi şöyle ki cemī' 'ömründe elden geldüḡi ḡadar bir hācet (7) -linüñ hācetin bitirüp yürimelidür ki ma'nide kişi kendü-yiçün ider. Eger eylük, eger (8) yaramazlıḡdan bunu böyle

⁶⁰ Müslim, Buhari, Mezalim

bilmeyenlerdür nice hayırdan kaçıp ve nice şerri idenler. Rivā (9) -yettür
Hāzret-i Ebū Bekr'den -rađiyallāhu ‘anhu-:

(10) مَنْ أَجَابَ اللُّجْبَا رَدَّ هَبَ عَنْهُ

جَمِيعَ السُّوءِ وَنَالَ جَمِيعَ الْخَيْرِ

Ya'nī bir kimse ki Allāh te‘ālā sözünü kabūl idüp (11) aña uysa andan cemī‘
yaramazlık gider. Her eylüğe yetişür.

Beyt (12)

Kime kim ire ‘ināyet kerīminden ol kerīmüñ

Ne düşe yolu şırāta ne yüzün göre caħīmüñ (13)

Ne su‘āl ne ħisāb ne kitāb ne ħō mīzān

Yiri cennet cemāli ola dilber-i kerīmüñ (14)

Ola hem-demi ħabībüñ kamu şuħb ü āli-yile

Ve şaff-yıla Ĥalil’üñ ve Mesīħ-ile Kelīm’üñ (15)

[14a]

Faşl

Bilgil ki aşl devlet, salṭanat ve ‘izzet ü rif‘at ve rāħat u ħuzūr (1) ve şādı ve
sürūr, yevm-i āħiretde ve dār-ı ‘ākıbetde olandır. Buyurur Ĥaħ tebāreke ve
te‘ālā: (2)

فُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى⁶¹

⁶¹ Nisâ Sûresi 4/77

Ya'nī di yā Muhammed, dünyā (3) metā'ı ve dirligi azdur, birkaç günlükdür giçer. Āhîret hayrludur. Allāh'dan qorqanlara bāqīdür. Şefāsı (4) ve zevki dāyimdür. Rivāyetdür Hāzret-i Resūl'den 'aleyhi's-selām:

(5) مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ

إِلَّا كَمَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ السَّبَّابَةَ الَّتِي فَلْيَنْظُرْ بِمَ يَرْجِعُ⁶²

Ya'nī dünyā (6) -nuñ miqdārı degüldür āhîret miqdārı katında illā şunuñ gibidür ki sizden biriñüz şehā (7) -det barmağın deñize batsa görsün ki barmağına ne yetişdi. Ol deñiz-ile barmağ u (8) -cındağınuñ farkı nice-yise āhîret-ile dünyānuñ dağı eyledür. Ya'nī āhîrete nisbet (9) dünyā ni'metinde ve müddetinde nesne yoğdur. Vāqı'ā dünyānuñ ne hayāt u beğāsı ola (10) ve ne kemāl u şefāsı ola ki buyurur Hāğ te'ālā:

(11) أَيَّنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ

فِي بُرُوجٍ مُّشْتَدَّةٍ⁶³

Ya'nī her qanda olsañuz elbette ölüm size yetişür. Yüksekler (12) içinde dağı olsañuz, şeddādī bināsı gibiye kuvvetli ve etli bedenler içinde olur (13) - sañuz ya'nī andan hīç hālāş yoğ ve qurtulmağı mecāl yoğdur. Elbette uğransa (14) gerek. Rivāyetdür İmām 'Alī'den -rađiyallāhu 'anhu-

Şi'r

(15) الْمَوْتُ لَا وَالِدًا يَتَّقِي وَلَا وَلَدًا

[14b]

هَذَا السَّبِيلُ إِلَى أَنْ لَا تَرَى أَحَدًا

(1) كَانَ النَّبِيُّ وَلَمْ يَخْلُدْ لِأَمْتِهِ

لَرُخْدَا اللَّهِ خَلْفًا قَبْلَهُ خَلْدًا

⁶² Müslim, Cennet 55

⁶³ Nisâ Sûresi 4/78

(2) الْمَوْتِ فِيْنَا سَهَامٌ غَيْرُ خَالِمَةٍ

(3) مَنْ فَاتَهُ الْيَوْمَ سَهْمٌ لَمْ يَفُتْهُ غَدًا

Ya'nî ölüm ne baba ne ana kor ve ne oğul ve ne kız. Bu yol böyle gider. Şuña dağ ki yir (4) yüzinde bir kimse görmez olursın. Hâzret-i Resûl 'aleyhi's-selâm dağı vücûda (5) geldi ümmeti-çün. Bağıkalmadı ki ümmeti gözler, nefsini aňmazdı. Eger Hâğ te'âlâ anlardan (6) öñdin bir kimseyi bâkî eyleseydi elbette anlar tururlardı ki 'äleme rahmet ideler. (7) Nitekim buyurur Hâğ celle ve 'âlâ:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ⁶⁴

Ya'nî biz seni (8) resûl eyleyüp göndürmedük yâ Muhammed, illâ 'âlemlere rahmet-içün göndürdük. Kabûl (9) idenler merhûm oldılar. İtmeyenler maħrûm oldılar. Ölümün biz dağı naşibi ve hişşe (10) -si vardır. Elbette kımaz kimden ki bugün, yarın. Bugün geçdi-yise yarın geçmez. Kat'â (11) uğrar. Yâ demek ola ki ölümün bizim-içün dağı oğları vardır ki şaşmaz. Elbette (12) tokınur. Kime ki bugün uğramadısa yarın uğrar. İmdi kişi yarağ-ıla olmak (13) gerek şoñra pişmānlık aşşı itmez.

Beyt

(14) بَكَرْدَانُ رُوِي أَرْ دُنْيَا كِه مَرَكِ أَنْدَرِ قَعَادَارِي

چَرَايِي غَا فِلْ اِي عَاقِلْ بِيْنُ مَا وَي كُجَا دَارِي

(15) چِه سَازِي خَانِهٖ رَنْكِيْنُ دَرِ اَوْچُونِ نِيْسْتِي مُنْكَنُ

[15a]

(1) بَرِ اَمِيْدِ بَقَا مَنِيْشِيْنُ كِه رُوِي اَنْدَرُ فَنَّا دَارِي

⁶⁴ Enbiyâ Sûresi 21/107

Ya'nī ki yüziñi dünyādan döndür. Kendüñi virme ki ölüm afandadır. Bir gün elbette (2) aynağın urur. Niün gāfil olursın iy 'āil, göre bir gör varacağ yirüñ niredür? Ya'nī (3) abirdür. Ya düzersin munaaş evi ki anuñ yıkılıp yoğ olması mümkündür. Bel vāi'dür, beā (4) ümīdi üzerine oturma ki yüzi fenāda utmuş sindür. Bir gün yoğ olacağsın. (5)

(6) اللَّهُمَّ عَصِمْنَا مِنَ الْعِصَانِ وَبَاعِدْ نَامِنَ النَّيْرَانِ وَلَا تُخْرِجْنَا مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا

مَعَ الشَّهَادَةِ وَالْإِيمَانِ

Ya'nī yā Allāh, bizi günāhdan akla dağı cehennemden ırağ (7) eyle dağı dünyādan ıkarma. İllā imān-ile ıkar.

Beyt

İlāhī! Luf u cūduñdan abībüñi efī' idüp (8)

arīkunda refī eyle bize imān u ur'an'ı

Yine ihsān idüp yā rab kerem ıl, mağfired eyle (9)

Egeri bī-isāb itdük aā ve cürüm 'iyānı (10)

Dindi 'āil olana lāyık vech odur ki bu fānī dirliği yoğ utup āiret-iün yarağ (11) göre. Nitekim azret-i Resül'den 'aleyhi's-selām buyurur:

(12) الْاَوَانَ اعْقَلَ النَّاسِ عِبْدُ

(13) عَرَفَهُ رَبُّهُ فَاطَاعَهُ وَعَرَفَتْ عَدُوَّهُ فَعَصَاهُ فَعَرَفَتْ دَارَ اِقَامَتِهِ فَاصْلَحَهَا

وَعَلِمَ سُرْعَةَ رَحْلَتِهِ فَنَزَّوَدَلَهَا

Ya'nī āgāh oluñ. Biliñ ki ādemilerüñ gāyet (14) 'āıllusı ol uldur ki rabbisini bildiđi Allāh'dur. Aña muı' oldu, dūmenini bildi ki (15)

[15b]

nefs-ile şeytândur. Aña 'aşı oldu. Turacak evini bildiği ahiretdür. Anı ıslah eyledi (1) eyü 'amel-ile. Dağı tiz göçeceğine bildi. Anuñ-içün azuk tutandı. A'mâl-i şalihadan (2) ve ahvâl-i râciheden.

Kıt'a

Benî adem müsâfirdür cihânda (3)

Sefer ehline gâfillik yaraşmaz

Didiler göç yakındur gâfil olmañ (4)

Yaraqlanuñ ki giç tutan irişmez (5)

Dağı buyurur 'aleyhi's-selâm:

أَلْعَاوِلُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْأَحْمَقُ (6)

مَنْ اتَّبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا رَتَمْتُ عَلَى اللَّهِ⁶⁵

Ya'nî 'âkil oldur ki nefsine haq yolında (7) hor eyleye dilegin virmemek-ile. Dağı 'amel eyleye ölümden soñrası-çün. Ya'nî ahiret-içün. (8) Zîrâ ki ölümden evvel nice olursa geçilür.

Beyt (9)

خُدَا وَنَدِ دَوْلَتْ غَمِّ دِينِ خُورْدُ

(10) كِه دُنْيَا بَهْرُ خَالِ مِي بُكَدْ رَدُ

⁶⁵ Tirmizî, Kıyâmet 25; İbni Mace, Zühhd 31.

Ya'nī ıssı dīn teşvīşin yir. Zırā bilür ki dünyā beher-hāl eger eyelük-ile eger yatlılığı-ıla (11) elbette giçer. Ve daħı aħmak oldur ki nefsinı hevāsına uydurur. Daħı Allāh te'ālādan temennī (12) ider. Allāh kerīmdür, yarlıgaya[n]dur. Belī kerīmdür. Ammā qahhardur daħı hem kerīmüñ kereminden daħı u (13) -tanmak gerek ve luftından sa'y idüp lāyık olmağa himmet itmek gerek. Ve añmak gerek ol (14) günü ki anda kimse kimseye bakmaz, görmez ve nesne virmez ve her kimseye cānı ve başı kayusı (15)

[16a]

olur gāyet şiddetden, heybetden. Nitekim buyurur Hāķ celle ve 'ālā:

(1) يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ

(2) وَاخْشَوْا يَوْمَ لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا⁶⁶

Ya'nī iy ādemoğlanı, korkun rabbüñüzden. Hāzer eyleñ 'azābından. Daħı korkun (3) o günden ki ata, ana; oğlından, kızından ve oğul, kız; atasından, anasından hiçbir nesne (4) ödeyemez ve bir eksüklerin yirine iltemez. Ve buyurur Hāķ celle ve 'ālā:

(5) يَوْمَ يَفِرُّ مِنْ

(6) أَخِيحِ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ وَصَاحِبَتَيْهِ وَبَنِيهِ لِكُلِّ امْرَأٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُخْبِيهِ⁶⁷

Yā'nī kıyāmet günü eyle gündür ki andan kişi kaçır kardeşinden, anasından, atasından (7) daħı helālinden daħı oğlından daħı kızından. Bunlardan her birisinüñ ol (8) bir hālī olur ki kendü cānı kayusın eyler. Bir daħıya mecāl kıomaz. Ve buyurur (9) Hāķ celle ve 'ālā:

(10) يَوْمَ تَرُؤْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا رَزَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ

(11) حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ⁶⁸

Ya'nī gör! Kıyāmet günü eyle gündür ki anda her oğlanuķ emzüren hātün emzürdi (12) -ginden gāfil olur. Nireye düşüp nolduğın bilecek mecālī kıalmaz. Daħı her (13) yüki olan hātün yükin bırağır heybetden. Ya'nī eyle müşkil

⁶⁶ Lokmān Sûresi 31/33

⁶⁷ 'Abese Sûresi 80/34-37

⁶⁸ Hāc Sûresi 22/2

gündür ki eger bunlar olaydı (14) şöyle olurlardı: Ādemīleri görürsin esrük olmuşlar. Vāqī‘de esrük (15)

[16b]

degüller. Lākin Allāh’uñ ‘azābı eyle atıdır ki anuñ avfından, dehşetinden (1) ‘aılları şaşmış, fikirleri ağılmış, esrige dönmişler. Ve daı buyurur ak celle ve ‘ālā: (2)

يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيِّنَ الْمَقَرِّ⁶⁹

Ya‘nī bunda Allāh’dan orkmayan adam, ol günde (3) avāl-i kıyāmetden ve ehvāl-i āiretten orkup avfları yiyüp eydür ki: “açmak nireye olur. (4) açup, urtulacak yir ve şıgınacak nesne ve ayanacak kimse nirede var, anıdır cānı ayu (5) -sından, basmasından?” Meded Allāh’dan, ‘ināyet andan ola.

Beyt (6)

يَا إِلَهِي حِينَ مَاقَالَ الْعِدَا أَيِّنَ الْمَقَرِّ

(7) هَبْ لَنَا مِنْ عَوْنِكَ الْأَعْلَى جَنَّا حَا لِلنَّجَا ح

Ya‘nī yā ilāhi, şol vat ki dūşmenler nireye açulur dirler. Bize bağışla senüñ yüce (8) ‘ināyetüñden bir urtulacak anad. Tā anuñ-ile maal-i helākdan alāş bulavuz. Helāk yirlerinden (9) geçevüz, urtulavuz.

azel

Bizüm bigi dūnuñ ‘aceb anda nola ālī (10)

Ya nirde ola menzili anda vara yolu

⁶⁹ Kıyāmet Sūresi 75/10

Nice götürüp neyleyüben tâ kıllur āh (11)

Ger boynumuza yükledeler bunca vebāli

Sen luḫfı çok Allāh, şıgınduk kerem eyle (12)

Ol günde bizüm cānumuza şalma melālı

Biz lāyıkımız itdük sen lāyıkun işle (13)

Kim şorma ḫarāmı ve ḫişāb itme ḫelālı

Her kim yüzünü saña tutar bende ve anda (14)

‘İşkundan sevgünden anı eyleme ḫālı

Ḫıfz itmez-isen vāy bize kim dünyede ni ider (15)

[17a]

Birdün kim eli-yile bozar ehl-i kemālı

Noḫşān virecek ḫile kıllup ehl-i kemāle (1)

Ne ḫāl-ile ḫavl eyleye bī-çāre Cemālı

Faşl (2)

Dindi korkmak gerek bunuñ gibi günden. Kātı ḫavflar, ḫazerler itmek gerek. Giceler (3) ve gündüzler ez‘āf-ı nedāmetler ve eşnāf-ı melāmetler gösterüp tevbe, istiğfār ve rücū‘ (4) i‘tizārlar-ile nāle ve efgān ve guşşa ve aḫzān göstermek gerek. Ve başlar secdeye (5) koyup yüzler toprağa varup

yaşlar döküp kanlar saçmak gerek. Ve tenler eridüp beñizler sarar (6) -dup ve tıtremeğe düşüp yanıp yağalar yırtup mededler çäreler istemek gerek. (7) Ve buyurur Hâk te‘âlâ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا⁷⁰

Ya‘nî iy imân (8) getürenler, tevbe idüñ, dönüñ Allâh te‘âlâya. Eyle muhkem tevbe eyle ki sizi ma‘şiyetden (9) men‘ ide ve ırağ eyleye. Ve buyurur Hâk te‘âlâ:

(10) وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ

يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا⁷¹

Ya‘nî her kimse ki bir yaramazlık işlese (11) ve kimseye güç itse ya kendü nefsine zılm itse günâhlara mürtekib olmağ-ıla, andan soñra (12) ol işlerden pişmân olup tevbe, istiğfâr itse dönsen, Allâh’dan mağfiret taleb itse (13) ol kişi Allâh’ı tamâm mağfiret idüp rahmet itmiş bulur. Ve buyurur te‘âlâ:

(14) اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا

وَخُفْيَةً⁷²

Ya‘nî rabbüñüze du‘â idüñ aşikâre ve dil-ile dañı gizli ve gönül-ile. Dimişler (15)

[17b]

ki ya‘nî cemî‘ hâlde ya dimek ola miskînlik-ile ihlâş-ile. Ve buyurur Hâk te‘âlâ (1) Hâzret-i İbrâhîm haqqında ‘aleyhi’s-selâm:

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ⁷³

Ya‘nî bedrüstî (2) İbrâhîm hâlîmdür. Kendi hâli-çün âh idici ve yanıcıdır. Allâh’dan yaña dönüci (3) -dür.⁷⁴ Ve buyurur Hâzret-i Resûl ‘aleyhi’s-selâm:

⁷⁰ Tahrîm Sûresi 66/8

⁷¹ Nisâ’ Sûresi 4/110

⁷² A’râf Sûresi 7/55

⁷³ Hûd Sûresi 11/75

⁷⁴ “Dönüci” kelimesi eserde iki kez yazılmıştır.

التَّائِبِ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ⁷⁵ (4)

Ya'nî günāhdan tevbe iden şol günāh işlemeyen gibidür. Ve dağı buyurur Resül 'aleyhi's- (5) selām:

(6) مَا مِنْ قَطْرَةٍ دَمَعٍ وَقَعَتْ مِنْ حَشِيَّةِ اللَّهِ أَوْ قَطْرَةٍ دَمٍ أَهْرَيْتَتْ

فِي سَبِيلِ اللَّهِ⁷⁶

Ya'nî Allāh te'ālāya kendüden kırküp döğilen gözyaşı kırtesinden (7) sevgüliye, kendü yolında döğilen kır kırtesinden, gerekse şehid kırı olsun, gerek (8) -se kırbān kırı olsun sevgüli hiçbir kırte yokdur. Ve buyurur Resül 'aleyhi's-selām:

(9) إِنَّ

اللَّهُ يُحِبُّ كُلَّ قَلْبٍ حَزِينٍ

Ya'nî bedrüstī Allāh te'ālā sever göñüli ki hüznlü (10) ya kendüden havf idüp ya muhabbet idüp guşşalu ola. Ve rivāyetdür Resül 'aleyhi's- (11) selām:

طُوبَى لِلنَّوَّا حِينَ عَلِي أَنْفُسِهِمْ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ

Ya'nî baht u sa'adet (12) anlaruñ ki kendü nefsleri üzere ağırlarlar, iñilerler, fiğān iderler. Kıyāmet gününde (13) öñden ol günde dağı niceler iñilerler. Evet fāyide virmez. Ve dağı rivāyetdür: (14)

الْمَقُ بِالنَّقْصِيرِ أَبَدًا مَحْمُودٌ وَالْإِفْرَا رُبَا لِنَقْصِيرِ عَلَامَةُ الْقَبُولِ

Ya'nî eksüklüğüne (15)

[18a]

kārār iden kimse ebeden maħmüddür. Allāh te'ālā anı melāikesine öger. Dağı taķsire ikrār itmek (1) Allāh te'ālānuñ kırbūline nişāndür. Ve dağı rivāyetdür Hāk subhānehu ve te'ālādan:

(2) أَيْنُ

⁷⁵ İbn Mace, Zühhd, 30

⁷⁶ Tirmizî, Fezâilü'l-cihād 26

الْمُدُّ نَبِيْنَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ تَسْبِيحِ الْمُسَبِّحِينَ

Ya'nī günāh-kārlaruñ inūldisi (3) ya ki sevgülidir tesbīḥ idenleruñ tesbīḥ ögiñden. Nitekim rivāyetdür Yaḥya bin Mu'āz-ı (4) Rāzī'den -raḥmetullāhi 'aleyhi-

Münācāt

(5) يَأْمَنُ يُجِبُّ أَيْنَ الْعَبْدِ فِي النَّدَمِ

يَأْمَنُ لَدَيْهِ رَوَاءَ الدَّاءِ وَالسَّقَمِ

(6) نَامَ الْعُيُونُ وَعَيْنُ الْعَبْدِ سَاهِرَةٌ

تُبْكِي بِبَابِكَ وَسَطَ اللَّيْلِ فِي الظُّلَمِ

(7) أَذْ نَيْتُ كُلِّ ذَنْبٍ فَاَعْتَرَفْتُ بِهَا

الْكُنْ عَرَفْتُكَ وَالتَّوْحِيدِ مِنْ سَيِّمِي

(8) لَا تَقْطَعَنَّ رَجَائِي مِنْكَ يَا سَيِّدِي

يَا غَافِرِ الذَّنْبِ لِلرَّاجِينَ بِالْكَرَمِ

(9) فَاَنْظُرْ بِفَضْلِكَ لِأَتَنْظُرُ إِلَيْكَ زَلَّلَ

(10) إِنَّ الْكَرِيمَ كَثِيرُ الْعَفْوِ عَنْ حَدَمِ

Ya'nī iy günāh-kārlaruñ pişmān olduğı⁷⁷ vaḳt inūldisin seven Allāh, iy derdlü (11) -leruñ derdine dermān ḳatında olan Allāh, gözler uydılar. Ben ḳulınuñ günü uymaz (12) aḡlar ḳapuñda gice ḳarañulıḳdan, dünler yarusunda. Her günāhı işledüm, iḳrār daḡı (13) iderin. Lākin seni bildüm birlemegi, ḡū

⁷⁷ "oldıḡı" kelimesi eserde iki kez yazılmıştır.

idindüm. Senden ümmîdümü kesmezin ve nevmîd (14) dağı olmazın. İy Mevlā'm, iy ümîdi ıtutanlaruñ kereminden günāhın yarlığayan sen, (15)

[18b]

kendü fazluña bak, benüm ھاđālarma bakma. Zīrā ki Mevlā'm, kerīm ھیżmet-kārlarınıñ (1) çok günāhın 'afv idersen ھod ekremü'l-ekremīnsin⁷⁸ ve erھاmu'r-rāھimīn (2) -sin⁷⁹.

Beyt

(3) نَبِيْنْدُ مَرْدُ خُوْدُ بِيْنُ پَادِشَارَا

(4) اَنْبِيْنُ الْمُدُّ نَبِيْنُ بَايْدُ خُدَاْر

Ya'nī görmez Allāh ol kimse ki kendüzin göre. Pes miskīnlik eyleyüp tazarru'lar (5) itmeyen kimse göñlüni şāfi kı lup göñül gözi birle ھاqq'a müşāhede idemez. ھüdā'ya (6) günāh-kārlaruñ inüldisin gerek. Tā ki 'ināyet nazāri-la göñüllerne nazār ide. (7)

Beyt

جُوْنُ جِرْفَةُ مُحَمَّدٍ قَفْرٌ اَسْتُ سُوْرُ نَالِه

(8) اِي دِل چِرَاكِرِيْزِيْ اَزْ جِرْفَةُ مُحَمَّدْ

Ya'nī çünkü ھاżret-i Resūl'üñ 'aleyhi's-selām 'ādeti fakırdur, yanmađ u inlemekdür. İy göñül! (9) Sen niçün kaçarsın anuñ ھüyından? Andan ümmeti dađı giçersin.

⁷⁸ "Bütün ikram edenlerden daha iyi ikram eden."

⁷⁹ "Merhametlilerin en merhametlisisin."

Beyt (10)

هَيْجُ دَانِي كِه چِه خَدَاهْدُ نُزُكْ

(11) عَشْقُ أَرْ طَالِبَانِ تَابِ سَيْنِهْ أَبِ بِيَدِهْ آهْ وَاهْ نِيْمَشَبْ

Hîç bilürsin ‘ışk maḥbûbı ya’nî Ḥaḳ te’ālā ṭāliblerinden ne ister? Yürek⁸⁰ yanmasın, (12) gözyaşın, dünler yarusında āh vāh idüp iñlemek ister. İmdi iñlemek dimek (13) gerek ki:

(14) إِلَهَا وَ پَادِشَاهَا پَرِ رَوْدِكَارَا وَ پَنَاهَا كَرِيمَا وَ رَوْفَا رَجِيمَا وَ

(15) عَطُوفَا عَلِيمَا وَ غَفُورَا حَلِيمَا وَ صَبُورَا خَبِيرَا وَ غَفَّارَا بَصِيرَا وَ

[19a]

(1) سَتَّارَا اِي قَاضِي الْحَاجَاتِ وَي مُجِيبُ الدَّعَوَاتِ اِي اَعْلَامُ الْعُيُوبِ وَي

سَتَّارَ الْعُيُوبِ اِي غِيَاثَ الْمُسْتَعِثِّينَ وَي دَلِيلَ الْمُتَحَيِّرِينَ

kelām-ı (2) ḳadīm ve Ḳur’ān-ı ‘aẓīmüñde ḳullaruña luṭf, raḥmet idüp buyurduñ:

(3) قُلْ يَا عِبَا

(4) دِي الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلَيَّ اَنْفُسَهُمْ لَا تَقْتُلُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ

جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ⁸¹

Yanī di yā Muḥammed, benüm ṭarafumdan ol ḳul (5) -larma ki nefslerine zulm itmişler, ‘ömrlerin ṭaḡıtmuşlardur. Ma‘şiyetde nevmīd (6) olmañ, Allāh’uñ raḥmetinden vazgelmeñ. Yine ḥazretine dönüñ. ‘Avn ü ‘ināyet (7) ve ‘afv u hidāyetin isteñ ki bedrüstī ol cemī‘ günāhları örter, (8) giderür ki taḥḳīḳ kemāl-ile maḡrifet idüp raḥmet idicidür. İmdi (9) iy sulṭānum, subḥānum! Bu ben za‘īf, bī-çāre ve zelīl ü āvāre, mücrim (10) bī-ḥayā, müznib u pür-ḥaṭā bunca yıllar, zamānları ve nice aylar u devrānlar (11) olmuşdur ki bilmezlik-ile, eglezlik-ile ve uymazlıḡ-ıla ve eslemezlik-ile dürlü (12) dürlü günāhlar,

⁸⁰ “yürek” kelimesi eserde iki kez yazılmıştır.

⁸¹ Zümer Sûresi 39/53

ma'şiyet ve ebedsüzlükler, zilletler ve yolunda kuşurlar, (13) nokşānlar ve emründe fütürler, işyānlar itdüm. Şeytān nefs elinde (14) giriftār, esir ve hevālar bendinde ħor, ħaķır kaldum. Hele bugün luţfundan (15)

[19b]

irşād ta'līmüñ-ile ve ilgā ve tefhīmüñ-ile suçumu bilüp inşāflar ve ħaţāma ikrārılar, (1) i'tirāflar idüp günāh-kār başımı ve ħaţā-kār nefsumi, şermsār cānumu ve tārumār (2) göñlümi derd-mendlik, miskīnlik ve şikestelik, ğam-ğīnlikle alup keremi ve luţfi (3) çok kapuna ve in'āmı ve ihsānı bol işigüne getürdüm ve 'āşī yüzümü ğufrān u rahmet-ile (4) ve ihsānı re'fetli ħazretüne tutdum. Ħabı u ħaţālar ve 'ayb u hevālarla kirlenmiş (5) ellerümi eltāf-ı cüduñ ħazīnesine açdum. Resülüñ Muĥammedī ve ħabībün Aĥmedī, (6) ālini ve eşyā'ını ve aşĥābını ve etbā'ını ve daĥı enbiyāñı ve evliyāñı ve etkıyā (7) ve aşfiyāñı ve Qur'ān-ı kadīmüni ve Furķān-ı 'azīmüñi ve ķütüb-i (8) münzilini ve melāike-i mürseleñi ve her nesne ki ħazretüñde mevdūd, maĥbüb ve mer (9) -ğüb, maĥmüddur; muķarreb ü mükerrem ve mu'azzez ü mufahĥamdur ki vāsıta idinsem (10) ve vesīle tutunsam ħazretünde maķbül olacaķdur. Küllī şefī' götürüp meded (11) -ler, dermānlar ve luţflar, ihsānlar isterin. Ümīdler tutuban ki zāt-ı şifātuñ (12) ve esmā ve ef'ālüñ ħaķķı-çün ve cümle geçen dostlaruñ ve 'āşıķlaruñ, (13) şadıķlaruñ, ĥürmeti-çün bende liyāķat, istiĥķāķ daĥı yoĝısa kendü (14) kerem ü luţfuñ ve cüd u rahmetüñle benüm bu za'ıfıce cānımı ve zelilce (15)

[20a]

nefsümi āzād idesin ve yıkılmış fikrümü divşüriviresin. Cümle mü'minēne, mü'mināt u (1) müslimēne müslimāt-ile birle.

(2) رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ أَسْمِعُ الْعَلِيمُ وَتُنَبِّ عَلَيْنَا إِنَّكَ

أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ⁸²

Ya'nī iy Rabbümüz, bizden qabul eyle a'malümüzü ve hācetümüzü. (3) Bedrüstī sen işidici ve qabul eyleyicisin, du'alarmuzı bilicisin. Niyyetlerimizi (4) ve hāllerimizi dahı hāṭālarımızı. Hāṭālarımızdan giç ki bedrüstī hāṭālardan (5) geçicisin, raḥmet idicisin.

Beyt

(6) بِنْدُ هَمَانُ بِهِ كِهَ زَتْقَصِيرِ خَوِيشِ

عُنُرُ بَدْرُ كَاهِ خُدَايِ أَوْرَدُ

(7) وَرْ نِهَ سَرَا وَارِ خُدَاوُنْدِ يَشِ

(8) كَسْ نَتُّوَانْدُ كِهَ بَجَايِ أَوْرَدُ

Ya'nī qula ol yigdür ki kendü taqsirinden Hüdā'nuñ dergāhına 'özü getüre ve (9) miskinlik eyleye. Ve illā anuñ māliligine lāyık nesneye kimsenüñ güci yitmez ki yirine (10) ilete.

Beyt

دَسْتِ تَهِي بَدْرُ كَهْتِ اَمْدَامِ اَمِيدِ وَارِ

(11) لُطْفِ كُنْ اَرْجِهَ نَيْسَتَمِ دَرْخُورِ كِبْرِ يَايِ تُو

اَرْدُويِ مَنْ اَرْجَهَانَ دِيدَنْ رُويِ تَسْتِ بَسِ

(12) رُحْ بِنْمَا كِهَ سُوخْتَمِ زَارُ رُويِ لِقَايِ تُو

⁸² "Rabbimiz, sen bizden kabul et, sen işiten ve bilensin. Yâ Rabbî! Beni bağışla; tövbemi kabul buyur. Şüphesiz sen tövbeleri kabul edensin."

Ya'nī eli boş kapuña geldüm. Ümīdle sen luṭf eyle. Egerçi ben senüñ kibriyāña ve ulu (13) -luḳuña lāyık degülin. Benüm cihānda arzüm ancaḳ senüñ yüzüñ görmekdür. Yüzini göster ki (14) yandum senüñ cemālün arzūsından.

Şi'r

(15) مَرَابِي تُوْ أَسُوْدَهْ خَالِي نَبَا شُدْ

[20b]

دَمِي بِي مَلَالِي نَبَا شُدْ

(1) خِيَالِ تُوبَا شُدْ مَرَا دَرُ دِلْ بَسْ

(2) تَمَنَّا يِ جَاهِي وَمَالِي نَبَا تَدْ

Ya'nī baña sensüz rāḫatlık olmasun, bir vaḳt yüzüñsüz melül olmaḳ olmasun. Senüñ (3) arzün olsun göñlümde. Hemān hīç ululuk, māl sevdāsı olmasun

Ġazel (4)

Yandı elem furḳat-ıla dil meded eyle

Ḥālüm ġam-ı ḥicrān-ile müşkil meded eyle (5)

Cān yandı ve yaḳıldı ciger ḫasret-ile vāh

Hey ḫaṭaña ḳıl vaşlunu ḫāşıl meded eyle (6)

'Arz eyle tecellīñi göñül ḫüsnüñi bilsün

'Ömrüm nice bir yoğ ola ġāfil meded eyle (7)

Zulm-ıla hevâ leşkeri dil milkini küllî

Yağmalamasun iy şâh-ı ‘âdil! Meded eyle (8)

Mest eyle meyi meylüg-ile ki olmaya cānā

Meyyāl göñül ğayrıya māyil. Meded eyle (9)

Ṭağıt bu vücūdum buludın ‘ışkı yili-le

Ḥüsnüñ güneşine oldu çü ḥāyil meded eyle (10)

Luṭf eyle Cemālî kuluñuñ boynına iy şâh!

Ḳıl meskenet-i ‘ışkı ḥamāyil meded eyle (11)

Faşl

İmdi bilmek gerek kolayına yürüyüp nice gerekse (12) dirilüp teşvîşsüz, ıztırâbsuz ve ğuşşasuz, iltihâbsuz, fāriğ u ğāfil, (13) ‘âtıı u bâtıı, ḥandān, ḥürrem, şād, bî-ğam, bî-renc belā, miḥnet, derd-i (14) belā, zaḥmet çekecek vakt degildir. Buyururdu Ḥazret-i Resül ‘aleyhi’s- (15)

[21a]

selām:

الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّتُ الْكَافِرِ⁸³

Ya’nî dünyā mü’minüñ (1) zindānidur, kāfirün cennetidür. Pes ‘ıyş u ‘ışret, şefā ve rāḥat (2) dünyāda kāfire münāsib gelürmiş. Yoḥsa mü’min ki ehl-i zindān (3) ola. Ehl-i zindān ki mecnūn olmaya. Lā-cerem ağlamağda ve inlemekde,

⁸³ Müslim, Zühd 1., Tirmizî, Zühd 16; İbn Mâce, Zühd 3

teşvîşde (4) ve gûşşada olup Allāh te‘ālāya tazarru‘lar, zārîliklar itmekde olur. Pes imdi (5) āh u vāh, feryād u fiġān, nālelerde olup dimek gerek ki:

(6) رَبَّنَا ظَلَمْنَا

أَنفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ⁸⁴

Ya‘nī iy bizüm (7) hālîkumuz, efendümüz, perverdigā[r]muz⁸⁵ ! Biz nefslermüze zulum eyledük, günāhlar (8) işledük, buyuruġun tütmedük. Eger sen günāhlarımız örtüp giderüp daġı esir (9) -geyecek olursan biz elbette maġbūnlardan oluruz. Evet ümîd tuta (10) -ruz ki maġbūn eylemeyesin. Meded senden, dermān senden.

(11) لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ⁸⁶

Ya‘nī ilāh yokdur, ma‘būd-ı bil-haġķı (12) yokdur illā sen varsın hemān tayanacak, şıġınacak sensin. Ben seni cemī‘-i (13) ‘aybdan, noġşāndan tenzîh iderin, pāk bilürin. Bedrüstî ben nefsüme (14) zulum idüp ‘āşilerden oldum. ‘Afv u maġfîret ve luţf, raġmet senden. (15)

[21b]

Rivāyetdür Hāzret-i Resūl‘den ‘aleyhi‘s-selām: Hîçbir kimse yokdur ki (1) ġam yetişe daġı bu tesbîh-ile du‘ā ide. İllā kabûl.

(2) أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا

وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ⁸⁷

Ya‘nī sen bizüm sulţānımızsın, fermānımız kudret (3) elüñdedür. Mu‘inümüzsin, kuvvet sendendür. Hāfızımızsın, dünyā ve āġîret hālāş (4) senüñ luţfuñdan yetişür. Bizüm günāhlarımız ört, gider daġı bizi esirge. Maġfîret (5) idenler ġayrlusısın.

⁸⁴ A‘raf Sûresi 7/23

⁸⁵ Eserde “re” sesi “nun” harfiyle yazılmıştır.

⁸⁶ Enbiyâ Sûresi 21/87

⁸⁷ “Sen bizim koruyucumuzsun, bize acı ve bizi baġışla. Sen baġışlayanların en hayırlısısın.”

(6) رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءَ رَبَّنَا الْغُفْرَانِي وَلِوَالِدِيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

يَوْمَ يَفُومُ الْحِسَابُ⁸⁸

Ya'nī iy Rabbümüz, qabul eyle du'āmı. İy Rabbümüz, beni yarlığa dağı (7) atamı, anamı yarlığa dağı mü'minleri yarlığa ol günde ki hisāb olsa gerek. (8) Hāzret-i Resūl 'aleyhi's-selām Ebā Bekr hāzretine -rađiyallāhu 'anhu- (9) öğredürlerdi.

(10) رَبَّنَا إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّوْخُ إِلَّا أَنْتَ

فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَاجْمِنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

Ya'nī iy bizüm (11) Rabbümüz, ben nefşüme çok zulumlerle zulum itdüm. Evet bugün döndüm, bildüm ki senden (12) artuğ günāhlar örter yoğdur, dindi. Kendü mağzā luğfuñdan, keremüñden (13) beni yarlığa. Benüm tarafumdan liyākat, istiğkāk yoğlığına bakma. Dağı beni esir (14) -ge. Sen yarlığayıcı ve esirgeyicisin. Rivāyetdür İmām 'Alī'den -rađiyallāhu 'anhu- (15)

[22a]

Münācāt

(1) أَيَا مَنْ لَيْسَ لِي مِنْهُ الْمَجِيرُ

بِعُفُوكَ مِنْ عَذَابِكَ أَسْتَجِيرُ

(2) أَنَا الْعَبْدُ الْمُقِرُّ بِكُلِّ ذَنْبٍ

وَأَنْتَ السَّيِّدُ الرَّبُّ الْغَفُورُ

(3) فَإِنْ عَذَّبْتَنِي فَادْنُبْ مِنِّي

(4) وَإِنْ تَغْفِرْ فَأَنْتَ لَهُ جَدِيرُ

⁸⁸ İbrāhīm Sûresi 14/40-41

Ya'nī iy o kimse ki beni ahr-ıla tusa kimse andan urtarımız. Senüñ (5) 'azābuñdan 'afvuñ-ıla urtılma isterin. Ben bir günāhlarına ikrār idüp pişmān (6) olucı ulın. Sen mafired idici efendisin. Benden ikrār, senden mafired. (7) Eger baña 'azāb idicek olursan benim kendü şuçumdandır, senden (8) degül. 'Adl senüñdür ve ger yarlıgıyaca olursañ sen aña lāyıqsın fazl (9) dindi. Sen lufuñdan, keremüñden kendü lāyıuñ işle. Bizüm lāyıımız işleme. (10)

(11) اَللّٰهُمَّ اِنْعَلْ بِيْ وَبِسَائِرِ الْمُسْلِمِيْنَ مَا اَنْتَ اَهْلُهُ وَ مُسْتَحِقُّهُ وَلَا تَفْعَلْ فِيْنَا

(12) يَا مَوْلَا فَاَمَّا حَلْنُ اَهْلُهُ وَ مُسْتَحِقُّهُ اِنَّكَ جَوَادٌ كَرِيْمٌ رَّوْفٌ رَّحِيْمٌ

Ya'nī yā Allāh! Baña ve alan müsülmānlar şunu işle ki sen ehli ve müstaaksın. (13) Anı işleme ki biz lāyı ve müstaakiyüz. Bedrüstī sen 'arzsuz 'aalar yetiş (14) -dürücisin. Kerīmsin, şefat idüp ramet idicisin. Rivāyetdür (15)

[22b]

İmām Şāfi' haretinden -rahmetullāhi 'aleyhi-

Münācāt

(1) يَا مَنْ يُرَجَى لِلسَّادَةِ كُلِّهَا

يَا مَنْ إِلَيْهِ الْمُشْتَكَى وَالْمَفْرَغُ

(2) مَالِي سِوَا قَرْعِي لِنَا بِكَ حِيَلَةٌ

وَلَيْنُ رُدِّدْتُ فَأَيِّ بَابٍ أَفْرَغُ

(3) حَاشَا لِلطُّفُوكِ أَنْ تُنْقَطَ عَا صِيًّا

(4) فَالْفَعْلُ أَجْرَاكَ وَالْمَوَاهِبُ أَوْسَعُ

Ya'nī iy o kimse ki cemī' atılıqlara 'avn u 'ināyeti umtur. İy kimse ki zametlerde (5) ve minetlerde Őikāyet, feryād añadur. Baña apuñ aam. Lufuñ ōnından istemekden (6) ayrı yol yodur. Eger ol apudan red⁸⁹ olinaca olursam ayru daı anı apuyı (7) aam. ālüm ne ola? ayrı daı apu od yodur. āŐa ki bir 'āŐı ki apuña gele, aa (8) daı anı sen red⁹⁰ idüp nevmīd eylesesin. Zīrā ki fazluñ bol, 'aālaruñ (9) odur. Rivāyetdür Őey Şadereddin onevī'den - rametullāhi 'aleyhi-

Beyt (10)

اي إله من إله هممه

حضرت نُسْتُ تَكْبِيَه كَاهِ هَمَمَه

(11) بَتُّومِي أَوْرَمُ بِنَاهِ أَرْ تُو

(12) اي بِنَاهِ مَنْ بِنَاهِ هَمَمَه

Ya'nī iy benüm daı cümle alkuñ ilāhı, senüñ azretüñden cümlenüñ ayanacaı ben daı (13) azretüñe ayanup saña Őıınurın yine senüñ azretüñden. İy benüm daı cümle (14) -nüñ Őıınacaı, ayanacaı Allāh!

Şi'r

(15) پَادِشَاهَا مَنْ بَدْرُ كَاهَتْ كُنَاهُ أوردام

[23a]

دَرْ حَرِيْمِي حَضْرَتَتْ رُوِي سِيَاةَ أُوْرْدَهْ أَمْ

⁸⁹ Takdim tehir yapılmıştır. Dal ve re harfleri yer deiŐtirerek kelime "der" gibi yazılmıştır. Fakat metnin balamına göre kelime "red" olmalıdır.

⁹⁰ Takdim tehir yapılmıştır. Dal ve re harfleri yer deiŐtirerek kelime "der" gibi yazılmıştır. Fakat metnin balamına göre kelime "red" olmalıdır.

(1) جَارِجِيزِ أَوْزْدَهْ أَمْ شَاهَاكِهْ دَرُكُنْجِ تُو نِيَسْتِ

نِيَسْتِي وَحَاجَتِ عُدْرُ كُنَاهْ أَوْزْدَهْ أَمْ

Ya'nī iy pādişāhum, ben senüñ kapuña günāh (2) getürdüm. Senüñ hazretünüñ harimine kara yüz getürdüm. Dört nesne getürdüm. İy şāh (3) ki senüñ hazīneñde yok. Biri yokluk, biri ihtiyāc, biri i'tizār, biri günāh, (4) 'avn u 'aṭā ve kabūl u 'afv u küllī senden meşhūrdur ki ben de der-i şāha varıcağ bir (5) tuḥfe-i ğarībe ile varsa hoş gelür.

Ġazel

İlāhī! Senden artuğ yok ilāhum (6)

Ḥabībüñ ḥaqqı-çün 'afv it günāhum

Beni luṭf eyle maḥrūm itme şāḥā (7)

Ki sensin iki 'ālemde penāhum

Ümīdüm saña ṭutdum. Hey meded kıl! (8)

Ki bir 'āciz ḳuluñum pādişāhum

Teraḥḥum kıl. Yönüm kapuña ṭutdum (9)

Elüme aluben rüy-ı siyāhum

Ḥüdāya! Kıl baña luṭfuñı rehber (10)

Cenāb-ı 'izzüñe toğrulsa rāḥum

Ümîdüm bu fiğân u nâlelerden (11)

Ki maqbûl ola dergâhuñda âhum

Günâhuma pişmân olduğuma (12)

Gözüm yaşı-la âhumdur güvâhum

Bu hasret odı-la ger ölürisem (13)

Kül ola sinüm üstinde giyâhum

Cemâlî'ye kıl ihsânuñla tenbîh (14)

Ki ola 'ışkuñ yolında intibâhum (15)

[23b]

Yalvarup mededler, çäreler isteyecek söz çoğdur. Dermânı tırmayup du'âlar, tazarru'lar (1) idüp her kişi diline göre başarduğınca yalvarub ağlamağdur. Buyurur Hâk te'âlâ: (2)

أَدْعُوْنِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ⁹¹

Ya'nî baña du'â eyleñ ki kabûl idem siziñ-içün. Ve buyurur Hâk (3) te'âlâ:

(4) وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي

وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ⁹²

Ya'nî yâ Muhammed, kaçan saña kullarum benden su'âl (5) itseler du'â eylemek hakkında, digil ki bedrüstî ben yaqîn du'â idicinüñ du'âsın (6) kabûl eylerin. Şol vakt ki baña du'â eyleye. İmdi kullarum benüm rızâm-içün (7)

⁹¹ Mü'mîn Sûresi 40/60

⁹² Bakara Sûresi 2/186

senüñ da‘vetüñi qabül eylesünler, imân getürüp muhkem tursunlar, tâ ki toğrı (8) yola varup maqşüda yetişeler. Ve buyurur Hâq te‘âlâ:

(9) وَأَدُّ عَوْهُ خَوْفًا وَطَمَعًا

إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ⁹³

Ya‘nî Hâq te‘âlâya du‘â eyleñ qorqumağ-ıla ki (10) quşürñuzdan ‘adem-i istiħkâkuñuzdan, du‘âñuz reddolınup qabül olmaya (11) dağı ummağ-ıla ki Hâq te‘âlânuñ fazlınıñ, raħmetinüñ ve ferdinden, keşretinden (12) du‘âñuz red olunmayup qabül bula. Bedrüstî Allâh’uñ raħmeti eylük (13) idenler, muṭî‘ olanlara yaqındur. Anlaruñ du‘âlarını qabül idicidür. Rivâ (14) -yetedür Hâzret-i Resül’den ‘aleyhi’s-selâm buyurdu:

(15) الْإِحْسَانُ

[24a]

أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ⁹⁴

Ya‘nî ihsân, sen (1) Allâh te‘âlâya ‘ibâdet itmeñdür. Ke-ennetu görürsin gibi. Eger sen anı gör (2) -mezsen taħkîk ol seni göreyorur. Bu cismi göz-ile degül ki andan (3) münezzeħdür. Ya‘nî ‘ibâdete tıran kimse eyle bilmek gerek ki Hâq (4) te‘âlânun ħuzûrında ve muqâbelesinde tırmuşdur kemâl-i vech-ile. (5) Bunuñ ħarekâtı ve sekenâtına Ĥabîr’dür, Başîr’dür. Her ne idüp ne eyledügin (6) göreyorur, bileyorur. Tâ ki aña göre edeb, ħayâ ve ħuzûr u ħuzû‘ (7) ve inkisâr-ı ħuşû‘-ile ola. Belki qaşd eyleye ki gönlin zabtı (8) idüp Allâh te‘âlâya müteveccih kıla. Namâzda olsun dağı oqumakda (9) olsun dağı zikirde olsun. Belki cümle-i aħvâlde ve kamu (10) evkâtında ki Hâq te‘âlânuñ aşıl nazarı gönüledür. Hem dağı gönül (11) re[y]is-i⁹⁵ a‘zâdur, emîr-i kuvâdur. İmdi vech odur ki ħaħqa ‘ibâdet-i a‘zâ (12) -nuñ sultânı-la ve illâ ħuddâm⁹⁶ u ‘ibâdeti ħaħda ola. Ve pâdişâh, ‘ibâdet-i (13) ħayrıda ola. Bu ħiç revâ degüldür dindi. Mehmâ-emkene gönülün cem‘ine (14) himmet gerekdür. Başarımaduğı vaqt Allâh te‘âlâya yalvarmak gerek. Rivâyetdür (15)

⁹³ A’raf Sûresi 7/56

⁹⁴ Buhârî, “Tefsîr”, 31/2, “İmân”, 37; Müslim, “İmân”, 1

⁹⁵ Kelimenin ilk harfi metinde “vav” harfi ile yazılmıştır. Düzeltilerek yazılmıştır.

⁹⁶ Metinde kelime tek “dal” harfi ile yazılmıştır.

[24b]

Resül'den 'aleyhi's-selām:

اللَّهُمَّ اِصْلِحِ الرَّاعِيَ وَالرَّعِيَّةَ

Ya'nī yā Allāh! Bu a'zāya (1) mālīk kılduğuñ nesneyi oñar ki ol göñüldür. Dağı aña memlūkī münkād (2) kılduğun nesneyi oñar ki ol bāqī a'zādur.

(3) يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ

dimişler. 97 تَبِّثْ قُلُوبَنَا عَلَي دِينِكَ وَطَاعَتِكَ يَا اللَّهُ

Beyt (4)

تَنْتُ أَنْدَرُ نَمَازٍ دَلَّ بِنَازِي

(5) نَمَادَتْ كَيْ بُودُ هَرُ كِرُ نَمَازِي

Ya'nī tenüñ namāzda ve göñlüñ oyunda ve yabanda ola, namāzuñ kaçan namāz olur. (6) Gerçi kim dek ıturmadan yine kıлмақ yigüdü. Allāh qabül ide ve dağı ıavf u (7) recā ıaqqında dimişler ki ikisi mü'minüñ iki qanadı gibidür. Anlaruñ-ıla menzile (8) irer. Eger birisi olmasa bir qanadı eksük olan ıayir gibi ıayerān u cevlān (9) -da qalup helāka yüz ıutar. Nitekim meşhürdür:

(10) الامن كُفْرٌ وَالْيَأُ سٌ

كُفْرٌ

Ya'nī Allāh te'ālānuñ qahrından emīn olup ıavfı bıraqqmaq küfrdür. Dağı (11) luıfından nevmīd olup recāyı kesmek küfrdür. Zīrā ki ikisi de Allāh te'ālāyı (12) bilmeyüp cehli olmaqđandır.

أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْخَبَاةِ هَلِينِ

Ya'nī (13) ben Allāh'a ııgınurın cāhillerden olmaqđan. Buyurur ıaqq te'ālā:

97 "Ey kalpleri hālden hāle çeviren Allah'ım, kalbimi dinin üzere sabit kııl." Tirmizî (Deavāt 124).

(14) فَلَا يَأْمَنُ

مَكَرَ اللَّهُ إِلَّا الْقَوْمَ الْخَاسِرُونَ⁹⁸

Ya'nī Allāh te'ālānuñ mekrinden emīn olup (15)

[25a]

hāvfi olup bırakmaz. İllā ol t̄âyife ki ziyānkārlar imāndan mağbūnlar olup (1) ebedī maḥrūm ḳalmışlar olalar. Ve buyurur Ḥaḳ te'ālā:

(2) إِنَّهُ لَا يَأْتِيَنَّ مِنْ رُوحِ اللَّهِ

إِلَّا الْقَوْمَ الْكَافِرُونَ⁹⁹

Ya'nī taḥḳīḳ Allāh te'ālānuñ raḥmetinden nevmīd olup (3) recāyı kesmez. İllā ol bölük ki kāfirler olup Allāh te'ālāyı bilmezler olalar. (4)

اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِنُورِ مَعْرِفَتِكَ يَا اللَّهُ¹⁰⁰

İmdi gerekdür kişiyeye bir vaḳt (5) Allāh te'ālānuñ şifāt-ı baştı müte'alliḳ olup inbisāṭ bolsa ve neşāṭ görse (6) kerem olup hāvfi elden ḳomaya ve mekrullāhdan teşvīşsüz, ğuşşa (7) -suz olmaya. Rivāyetdür Ḥazret-i Resūl'den 'aleyhi's-selām: (8)

أَنَا أَعْلَمُ بِاللَّهِ وَأَخْشَيْكُمْ مِنْهُ¹⁰¹

Ya'nī ben Allāh'ı ziyāde bilegeneñüzün daḥı Allāh (9) -dan ziyāde ḳorḳağanañuzın. Zīrā ki kemāl-i ma'rifetüñ eşeridür. Ve daḥı lāf urup (10) aşurusuz [s]öylemeye¹⁰². Ve buyurur Ḥaḳ te'ālā:

(11) فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ أَعْلَمُ

بِمَنْ اتَّقَى¹⁰³

⁹⁸ A'raf Sûresi 7/99

⁹⁹ Yûsuf Sûresi 12/87

¹⁰⁰ "Allahım kalplerimizi ilmin nuruyla nurlandır."

¹⁰¹ Buhârî, Edeb, 72; Müslim, Fedâil, 127

¹⁰² Eserde "sin" harfi "şın" harfiyle yazılmıştır.

¹⁰³ Necm Sûresi 53/32

Ya'nî nefsiñüzi pāklayup ögmeñ ki Hâk te'âlâ kendiden qorqup (12) 'azâbından şaķınanı kemâl-ile bilicidür. Ve buyurur Hâzret-i Resül 'aleyhi's-selâm: (13)

لَا تُزْ كُوا أَنْفُسَكُمْ اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَهْلِ الْبَيْرِ

Ya'nî nefsiñüzi tezkiye itmeñ (14) ki Allâh te'âlâ sizlerden eylük ehlini tamâm bilür. Belki Allâh te'âlânuñ luţfın (15)

[25b]

müşâhede idüp 'ibâdetin, şükürin, tã'atunı, zıkrin örter. Buyurur Hâk te'âlâ: (1)

(2) وَمَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنُ

نَفْسِكَ¹⁰⁴

Ya'nî âdemoğlanı şol nesne ki saña yetişür ni'metden, rāhatdan. (3) Ol Allâh'dan, anuñ luţf-ı fazlındandır. Ve ol nesne ki saña yetişür zahmetden, (4) âfetden. Ol senden yaramaz fi'lüñ, 'işyānuñdur ve anlaruñ sebebligindendir. (5) Gerçi cümlesinüñ hâlıkı Allâh te'âlâdur ve bir vaqt ki şifât-ı kabzı (6) müte'allik olup inķibâz bolsa ve melâl görse serd olup revhul (7) -lâh'dan nevmîd olup bî-ţama' olmaya. Ve dağı ĥaţâ ve nâ-revâ söz (8) [s]öylemeye¹⁰⁵. Belki kendü nefsinüñ cürminden ve 'işyânından tıutup (9) tazarru'ın, i'tizârın artura. Buyurur Hâk te'âlâ:

(10) إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ

حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ¹⁰⁶

Ya'nî Allâh te'âlâ döndermez ol hoşlığı (11) ve rāhatluđı ki bir kavme yetişdürmişdür. Hattâ anlar döndermeyince ol eyce (12) ĥûları ve şifâtlar ki nefslerinde varıdı ve anı 'âdet idinmişlerdi.

¹⁰⁴ Nisâ Sûresi 4/79

¹⁰⁵ Eserde "sin" harfi "şın" harfiyle yazılmıştır.

¹⁰⁶ Ra'd Sûresi 13/11

Beyt (13)

وَأَنْفُوا أَنْ تَقْطَعُوا أَحْبَلَ الرَّجَا أَوْ تَخْرُقُوا
(14) تَوْبَ خَوْفٍ حِينَ مَاحَلِّ انْقِبَاضٍ وَ انْشِرَاحٍ

Ya'nī şaķınıñ ümīd ipini kesüp ĥavf giyecegin yırtmaķdan. ķabz u başt geldügi vaķtde. (15)

[26a]

Beyt

(1) دَرُ مِيَانِ خَوْفٍ بَايْدُ مَرْدٍ سَالِكٍ هُمْ رَجَا
(2) هُمْ بَبْسُطُ شُكْرِ بَا يَدُ هُمْ بَقْبُضِشِ التَّجْبَا

Dimiřlerdür ki Allāh teā'lānuñ mekri bir kimseyi mertebe mertebe ġurūr-ıla (3) helāka ve 'azāba çıkmek, yaķın eylemekdür. Bu 'āķile be-ġāyet maķalli (4) ĥavf teřviřdür. Şöyle ki dirler: Kiři nefsinüñ ĥilesin, şeytānuñ (5) fitnesin tuysa olur ki tā meřrū' yoldan olur. Ammā mekrullāhı tuymaķ (6) müte'azzirdür. Yine meded andan ola.

(7) اللَّهُمَّ أَجْرْنَا مَكْرُكٌ وَأَعْدَانَا

مِنْ قَهْرِكَ

Ol sebebdendür ki dirler: Kiři cānib-i ĥaķķa teveccüh (8) eyleyüp tarīķe řurū' itse keřf kerāmeti ĥayāl idinüp maķřūd (9) tutunmaķ gerek. Ve eger bir emr-i ġarīb ve şey'-i 'acībe yetişe aldanup maġrūr (10) olmamaķ gerek. Şāyed ki düşmenler elinde zāhir olanlardan ola. Ol vaķt (11) aña kerāmet dimezler. İstidrāc dirler. Ya'nī derece derece helāka ve 'azāba (12) yaķın eylemek dirler. Nitekim işidürsin Fir'avnuñ atınıñ inişde öñ ayaġı (13) uzardı. Yoķuşda ard ayaġı uzardı. Tā ki anuñ üzerinde rāĥat (14) oturmaġ-içün dirler. Daĥı öncelerden nice bunuñ gibiler olmuşdur. (15)

[26b]

Ne‘üzubillāhi min zalike¹⁰⁷ Ve eger düşmen elinde olmayup kerāmet dola anı daħı (1) ehl-i ziyāde kemāl tütmuşlar. Belki bendü kayd tütmuşlar. Dimişler:

صَاحِبُ الْكُرِّ (2)

مَاتَ مَخْجُوبُونَ

Ya‘nī kerāmet isleri haqdan maħcūblardur. Haq-ıla aralarına hicāb (3) vāqī‘ olmuşlardur. Hāşılı Allāh te‘ālādan ğayrıya te‘alluq, iltifāt mekrdür, (4) fitnedür. Zīrā ki maṭlūb-u haqīkī ve maqşūd-ı aşlī oldur ki anuñ ğayrına (5) meyl itmek hevā ve hevesdür ve arzū-yı nefsdür. Elbette kerāmet daħı (6) ekşer kimesnede bundan hālī degüldür. Meger anuñ gibi kerāmet ola ki (7) ba‘zı ‘azīzlerden rivāyet olunur: [A]şhābdan,¹⁰⁸ ğayrılardan ki anlar Allāh te‘ālā (8) -ya celle ve ‘alā tamām ihlāş-ıla itā‘at iderlerdi. Allāh te‘ālāda anlara (9) ba‘zı kerāmet virürdi. Hikmet, maşlahat iktizā itdügine göre.

اللَّهُمَّ يَسِّرْ لَنَا (10)

لِطَّلَا بِكَ السَّالِكِينَ وَ ارْزُقْنَا مَا رَزَقْتَ لِعَشَائِكَ الْوَاصِلِينَ

Belki anı maqşūd, (11) maṭlūb idinmek gerek ki şer‘at-ı Muştafā üzerine olup anuñ tariķinde (12) ve sünnetinde hoş şebāt qarār duta ve Qur‘ān’ı ve hadīsi ve kelimāt-ı ‘ulemāyı ve (13) şulehāyı elden qomaya. Allāh te‘ālānuñ maħabbeti ve şevķı ve ‘aşķı ve zevķi-le (14) cānı ve göñli arāste ve mücāhede ve mu‘amelesi peyveste ola ki (15)

[27a]

enbiyānuñ, evliyānuñ yoludur. Hattā dimişler ki bir kimse nā-meşrū‘-ıla inşāfı (1) olsa elindeki şeytānīdür. E‘uzu billāhi mine‘ş-şeytānirracīm¹⁰⁹ Ve daħı gerek (2) -dür ki Hāzret-i Resūl‘den ‘aleyhi’s-selām tazarru‘lar idüp şefā‘at taleb (3) eyleye, diye ki:

¹⁰⁷ “Bundan Allah’a sığınırız.”

¹⁰⁸ Eserde “elif” harfi yazılmamıştır.

¹⁰⁹ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım.”

- (4) الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
- (5) عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَبِيبُ اللَّهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ
- (6) يَا سَيِّدَ الْمُرْسَلِينَ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ الصَّلَاةُ وَ
- (7) السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نُورَ الْهُدَى الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا شَفِيعَ الْعَرَصَاتِ
- (8) فِي يَوْمِ الْعَرَصَاتِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَحْمَدُ يَا مُحَمَّدُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ
- (9) وَعَلَى آلِكَ وَ أَصْحَابِكَ وَ أَرْوَاجِكَ وَ ذُرِّيَّتِكَ وَ خُلَفَائِكَ الرَّاشِدِينَ
- (10) الْمُرْتَدِينَ خُصُوصًا عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ عُثْمَانَ وَعَلِيٍّ وَعَلَى الْحَسَنِ
- (11) وَالْحُسَيْنِ وَعَلَى الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالتَّابِعِينَ وَالْأَخْيَارِ وَالْأَ
- (12) بُرَارِ وَعَلَى جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلَى الْمَلَائِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ
- (13) وَعَلَى طَاعَتِكَ أَجْمَعِينَ مِنْ أَهْلِ السَّمَوَاتِ وَأَهْلِ الْأَرْضِينَ وَ
- (14) سَلَّمَ تَسْلِيمًا دَائِمًا الشَّفَاعَةَ يَا رَسُولَ اللَّهِ الشَّفَاعَةَ يَا رَسُولَ
- (15) اللَّهِ الشَّفَاعَةَ يَا رَسُولَ اللَّهِ الشَّفَاعَةَ يَا سَيِّدَ الْأَوْلِيَاءِ وَالْآخِرِينَ

[27b]

Bunca yıllardır ki senüñ sünnetüñ tutup şer'üne uymadım. Hañālarım, günāhlarım (1) çok ammā sen ehl-i kerem, ehl-i şefqatsın ve ehl-i luṭf ve ehl-i merḥamet (2) -sin. Allāh te'ālānuñ luṭfı ve izni-le niceleerüñ kiliseden çıkmasına ve nice (3) -lerüñ puthāneden gelmesine vesīle ve vāsıta olduñ. Ve nice ḳalmıřları (4) divřirdüñ ve nice düşmişleri ḳaldurduñ. Ben daḫı bir 'āciz, üftāde ve zelil ü (5) dermānda ve āşufte ve bī-çāre ve dil-ḫaste ve āvāre, yetim ü faḳır ü esir ü (6) ḫaḳīrinüñ. Yā Resūlallāhi, sen eyle kerim vesīle ve eyle şerif (7) vāsıtasın ki şefā'atüñüñ ḳuvvetinde ve kerāmetüñüñ şevketinde Allāh teālā (8) dir:

(9) وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ

لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا حَبِيمًا¹¹⁰

¹¹⁰ Nisâ Sûresi 4/64

Ya'nī ol Allāh te'ālāya (10) ve Resūl'ine 'āşī olanlar temerrü[d]lik¹¹¹ idüp hükmin tutmayanlar ve nefslerine zulm (11) idüp hağdan yüz döndürdükleri vağtde ve ol zamānda saña gelseler (12) yā Muğammed, yaramazlıklarından rücu' idüp dağı Allāh te'ālāya tövbe idüp (13) mağfiret isteseler Resūlullāh dağı ya'nī sen dağı anlaruñ-çün şefā'at (14) eyleyüp itizār eylesen günāhlaruñ 'afvını, setrin istemeñ elbette anlar (15)

[28a]

Allāh'ı tevbelerin kabūl idüp rağmet itmiş bulurlardı. Ve dağı sen buyurduñ (1) keremuñden yā seyyidinā, yā Resūlullāh:

شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكِبَايِرِ مِنْ أُمَّتِي¹¹²

Ya'nī (2) şefā'atüm büyük günāhlar idenler-içündür ümmetümden. İmdi yā ḥabīballāhi, ben (3) ğāyet ulu günāhlar, büyük cerīmeler idenlerdinin. Bugün tövbe ve istiğfār (4) ve nedāmet, itizārların ümīd var olup devletlü çapunuñ toprağına 'āşī (5) başumu getürdüm ve sa'adetlü çademüñün tozına ḥayāsuz yüzümü sürdüm. Mercüdür (6) ki ihsānlar eyleyüp ben derviş miskīnüñi ve 'aciz ğam-ğīnüñi merdūd, (7) mağbūn ve mağrūm, mağzūn eylemeyüp şefā'atuñdan bī-naşīb itmeyesiz. (8)

فِي مَدْحِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ¹¹³

(9) يَا مَطْهَرَ الْمُرُوءَةِ يَا مَعْدِنَ الْعَطَا

يَا مَجْمَعَ الْقُوَّةِ يَا مَنْبِغَ السَّخَا

(10) يَا قَامِعَ الضَّلَالَةِ يَا دَافِعَ الظُّلْمِ

¹¹¹ Eserde "dal" harfi konulmamıştır.

¹¹² Hafız el-Beyhakı'nin Câbir b. Abdullah'tan rivayeti

¹¹³ Hz. Peygambere Övgü (s.a.v)

(11) يَا مَطْلَعُ الْهَدَايَةِ مِنْ مَشْرِقِ الْهُدَى

ای خُسْرَوَانِ دَهْرٍ شُدَّ چَاكَرَتِ بَجَانُ

زیرا هَمَه كَدَايِ تُو آندُو تُو پَادِشَا

(12) نُورِ رُحٍ مَشْعَلُهُ هَرُ دُو عَالَمَسْتِ

Cürmüm iñen ziyâdedür ammâ ki luṭfunuñ (13)

Baħrı temevvüc eylese bir kaṭrece olmaya

Hõn-ı şefâ'atüñden ırağ itme, luṭf kııl (14)

Faħr-ıla gelmişem kapuña iy h̃ âce ben gedâ

Sen ki şefî' u raħmet olasin ħamulara (15)

[28b]

Hâşâ ki bende luṭfuñı çok görmeyem şehâ

Şâd eyle ünsün-ile bu ğam-gîn ğarîbüni (1)

İy şadr-ı enbiyâ ve yâ faħr-ı evliyâ

Fî'l-ibtidâ Cemâlî kemâl-i cemâlüñe (2)

Müştäħ geçdi bārî yetişdür der-intihâ (3)

ve dağı bākī enbiyādan, evliyādan ve āl-i Resūlullāh'dan ve aşhāb-ı Resūlullāh (4) -dan ve bākī 'ulemādan, meşāyihden ve cümle Haḫ te'ālā yolında şadākat idüp vilāyet (5) bulanlardan, tezellüller gösterüp feryādlar idüp meded isteye ve nuşretler taleb (6) ide. Diye ki:

(7) صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ يَا أَنْبِيَاءَ اللَّهِ رِضْوَانُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْكُمْ

(8) يَا أَوْلِيَاءَ اللَّهِ وَيَا آلَ رَسُولِ اللَّهِ وَيَا أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ

(9) سَلَامُهُ عَلَيْكُمْ يَا عِبَادَ اللَّهِ الْعُلَمَاءَ وَيَا عِبَادَ اللَّهِ الصُّلَحَاءَ وَيَا عِبَادَ اللَّهِ

(10) الصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءَ وَيَا عِبَادَ اللَّهِ الصَّالِحِينَ وَالْأَمْنَاءَ وَيَا عِبَادَ اللَّهِ الْعَا

(11) شِيقِينَ وَالصَّادِقِينَ وَيَا عِبَادَ اللَّهِ السَّالِكِينَ وَالْوَالِصِينَ وَيَا عِبَادَ اللَّهِ

(12) الْمَشَاهِدِينَ الْمُجَاهِدِينَ الْمُشَاهِدِينَ وَيَا عِبَادَ اللَّهِ الْعَابِدِينَ وَالرَّاهِدِينَ وَيَا

(13) دَجَا الْغَيْبِ وَالْبَلَاءِ وَالْبَدَلَاءِ وَ أَصْحَابَ السِّرِّ وَالْفُقَرَاءَ وَأَرْبَابَ الْكُتُفِ

وَالْعُرْبَاءِ

Ve iy Haḫ te'ālānuñ kuvveti-le kuvvetlenüp ve 'ināyeti-le kudretlenüp (14) kemāl-i luḫfina āyine ve tamām-ı cūdına mazhar vāḫi' olanlara Allāh te'ālānuñ (15)

[29a]

luḫfı ve keremi sizüñ üzerüñüze mütezāyid u mütezā'if olup cemāli-le müşerref, (1) mükerrerem ḫutsun. Bugün cümleñüzden Allāh te'ālānuñ destūri-le mededler, çāre (2) -ler isteyüp küllüñüzü vesile ve vāsıḫa ḫutunurun. Ümıddür ki kerem ü in'āmuñuzdan (3) nevmıd itmeyüp ben 'aşı ve bī-çāreñüzüñ ḫaḫḫında şefā'ati ve himmeti diriğ itmeyüp (4) 'aḫā idesiz. Buyurur Haḫ te'ālā:

(5) وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرَزَقُونَ¹¹⁴

Ya'nı şunlar ki Allāh te'ālānuñ (6) yolında depelendiler ve anuñ iḫā'atinde oldılar. Zinhār şanma ki anlar ölülerdür. (7) Belki anlar dirilerdür.

¹¹⁴ 'Âl-i İmrân Sûresi 3/169

Rabbilerinüñ katında rızıklanurlar ol rızıkdan ki (8) gözler görüp kulaqlar işitmemişdür. Rivāyetdür Hāzret-i Resül'den 'aleyhi's- (9) selām:

الْمُؤْمِنُونَ لَا يَمُوتُونَ بَلْ يُنْقَلُونَ مِنْ دَارٍ إِلَى دَارٍ¹¹⁵

Ya'nī mü'minler (10) tevābi'-i imānu muhkem gözleyenler ölmezler. Belki bir evden bir eve naql (11) olurlar. Ya'nī dünyā ve āhirete göçeler. Ve rivāyetdür anlardan 'aleyhi's-selām:

تُمْ فِي الْأُمُورِ فَاسْتَعِينُوا مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ¹¹⁶ (12)

Ya'nī kaçan mütehayyir olsañuz (13) işlerüñüzde, yardım isteñ kabir ehlerinden.

Beyt (14)

لَيْسَ مَنْ مَاتَ فَاسْتَرَاحَ بِمَيِّتٍ

(15) إِنَّمَا الْمَيِّتُ مَيِّتٌ الْأَحْيَاءُ

[29b]

Ya'nī ol kimse ki şüretā öldi dañı dünyānuñ zahmetinden kırtuldu, rāhat (1) oldı. Ol ölü degüldür. Bel aşl ölidir. Ölisidür ki haqdan (2) gāfil, şevqden cāhil, 'amelde bātil, 'ömrde 'ātil, şüretā (3) diri. Hāqıqata ulı müşkil helāk odur.

Beyt(4)

(5) مَكُوكِهِ أَهْلُ دِلَانٍ رَفْتَنَدَ شُدَّ كَلَّ جِهَانِ خَالِي

(6) جِهَانُ پُرُ شَمْسِ تَبْرِيزِ اسْتَنْظَرُ كُنْ هَمْجُو مَوْلَانَا

Pes indi bunları gitdi diyüp su'āl elin devletlü kapularından yummayup (7) du'ālar idüp isteyitürmak gerekmiş. Lākin şol şerif mezārlarda yiten (8) tenbeller tābi'-i hevālar gibi ve ol mezārlardaki 'azizler, muhibbi dirilen

¹¹⁵ Hadis-i Şerif

¹¹⁶ Keşfu'l Hafa; 1/85 HbNo: 213

kezzāblar, (9) mu‘ānidler ve mürāyiler, müfsidler gibi Allāhu subhānehu ve te‘ālāyı dilden (10) ve gönülden koyup unutmaya. Her-bār anlardan şefā‘at istedikçe yine Allāh (11) te‘ālānuñ luṭf u keremine yüz tıutup andan ‘ināyet isteye. Şöyle i‘tikād (12) ide ki bunları ańmak yine Allāh te‘ālānuñ luṭfına vesile ve vāsıṭadır. (13) Bunlara dağı kendünüñ tazarru‘nu yetişdüren, bildüren Allāh te‘ālādur. Bunlar (14) ‘ayb bilmezler.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ¹¹⁷

Yine bunlara şefā‘ate destür viren (15)

[30a]

Allāh te‘ālādur. Ve dağı ol ‘azizler dostlık iderlenüp anlar hoş gelür (1) şanup gayrı merzī ve nā-müveccehsüz şöylemeye ki anlar ehl-i kemāl ü ma‘rifet (2) dürürler. Hıaḳḳ’uñ yolında ve Resül’üñ ıarıķinde ve āl ü aşhāb u tābi‘inüñ ‘ā (3) -detlerinde edebler, ḳayālar gözlerler. Ol resme lāyık olmayan söz (4) -lerden söyleyenlerden bızārlar sevmezler. Ve şunlaruñ gibi kimse anları (5) sever. Ve anlar dağı şunlaruñ gibi kimseneyi severler ki kendülerine (6) ‘amel-ile ‘āmiller ve ne ḳü-yile muttaşılflar-ısa anlar dağı ol üzre olalar ve Allāhu (7) te‘ālāya ve Resül’ine ve kelāmına itā‘at ü inḳıyād ideler. Yoḳsa mücerred ta‘aşşubdan (8) ne kendilere fāyide var ne anlara var. Hemān ol ‘azizleri incitmek var. Ve (9) dağı anlardan menfa‘at u şefḳat ol vaḳt yetişür ki Allāh te‘ālādan (10) ‘ināyet, raḳmet, sebḳat ide. Ve eger andan meded yetişmeye kimden ne çāre (11) yetişür. Buyurur Hıaḳ te‘ālā:

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ¹¹⁸

Ya‘nī kimdür (12) ol ki Allāh’uñ ıatında şefā‘at idemez. Kimse illā kendünüñ des (13) -türı-la. Ve buyurur Hıaḳ te‘ālā:

وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ¹¹⁹ (14)

Ya‘nī kim ki Allāh te‘ālā ḳor eyleye anı ilerü çeküp ikrām (15)

¹¹⁷ “Geleceği Allah’tan başka kimse bilemez.”

¹¹⁸ Bakara Sûresi 2/255

¹¹⁹ Hıac Sûresi 22/18

[30b]

idebilür yokdur. Rivāyetdür Hāzret-i Resūl'den 'aleyhi's-selām: (1)

لَا نَافِعًا لَّا لِلَّهِ وَلَا ضَارًّا إِلَّا لِلَّهِ

Ya'nī hīçbir nef' eyler yokdur Allāh'dan (2) ğayrı. Bir ziyān yetişdüren yokdur Allāh'dan ğayrı.

(3) اَللّٰهُمَّ اهْدِنَا اِلَى سَبِيْلِ

(4) اَلرَّشَادِ دَوْرًا فَفَقْنَا اِلَى طَرِيْقِ السَّدَادِ وَاِنْ رُفِقْنَا حَقُّ اَلْوَدَادِ وَاَلْحَقْنَا بِاَحْيَادِ

(5) اَلْعِبَادِ وَجَنِّبْنَا اَهْلَ الْعِنَادِ بِحَقِّ عِبَادِكَ اَلْاُمَّجَادِ وَ عَشَائِكَ

اَلْاَوْ تَادِ فَاِنَّكَ دُو الْاَفْضَالِ وَاَلْاَزْشَادِ

Ya'nī mücerred anlaruñ (6) maħabbeti-le kanā'at itmeyüp yol yürimek gerek. Pes anlaruñ daħı rızāsı anda (7) -dur ki hoş şadākat ğayreti-le kendüler daħı maħabbet-ile tābi' olup yolların (8) sürüp ğayātda olan 'azīzlerden birine uya ki ruzigār-ile terbiyet (9) görüp tarīķ görmiş kāmillerden ola ki kemāli ğaķīķī ve da'vāsı ma'nevī (10) ola. Mücerred ölçüm olup bir ğurı ad-ıla 'avāmuñ diñmesi ve cāhillerüñ (11) çekmesi olmaya ki anuñ ğibinüñ ne'üzubillāhi¹²⁰ vaķt olur ki ziyānı aşşısından (12) artuķ olur. Fıřđan ğurtarur. Dirilüp i'tikād bozulmasına sebep olur. (13) Küfre menşe' düşerdi ki fıřđ-ı ekberdür. Degil ğavl-ile ve fi'l-ile helākdan ğurtulmağa (14) mazhar düşmek ki mürşid olana bunu gerekdür. Meded ve 'ināyet Allāh'dan. (15)

[31a]

ola. Hele ol resme ehl-i kemālden birini bulup ğizmetine ğul olup (1) eyyām-ile ve ezmān-ile yüz sürüp yol görüp kemāl-i ma'rifet taħşīl (2) itmek gerek ki 'ādetullāhda şöyle vāķi' olmuş. Pes (3) şalibe olana gerekdür ki Resūlullāh'uñ řarīķinüñ silsilesinde (4) bir kimseye intisāb idüp andan anlaruñ 'aleyhi's-selām resmi (5) ve 'ādetini mümkün olduğı ğadar 'ayāna müşāhede ide. Hemān ma'nide (6) Resūlullāh ve 'ařıķlarına ittibā' idüp anlardan meded istemekdür. Lākin (7) şöyle ğonulmuşdur ki dāyimā yabandan işidüp ya ğāğıddan almalı

¹²⁰ "Allāh'a sığınırız."

(8) olunmaya. Hıuşūşā ki kâğıt dağı anuñ-ıla münkeşif olur. Gerçi cümleye (9) viren Allāh te‘ālādur. Ammā taqdīri bu üzre vāki‘ olmuş hikmetin kendü (10) bile. Evet şu miqdār dirler ki hikmeti nefse alçaklık gelmekdür. Tā ki haqqı (11) kabūl ide. Anuñ-çün bir kimseye irādet getirüp maḥkūm olmağ gerek (12) oldu. Nitekim rivāyetdür. Buyurur Hāğ te‘ālā:

(13) أَنَا عِنْدَ الْمُنْكَسِرَةِ قُلُوبُهُمْ

سَةِ قُبُورُهُمْ¹²¹

Ya‘nī ben göñli şınuklar çatındayın dağı kabri (14) yıkuqlar çatındayın. Ya‘nī ziyāde nazārum anlaradır. Hattā dimişler ki (15)

[31b]

Beyt

(1) بِمَحْكُومٍ سَكِي بُودَنْ دَرِيْنُ رَاهِ

بِهْ اَزْ حُكْمِيْكَهْ رَانْدُ نَفْسِ بَدْ خَوَاهِ

(2) كَرْتْ مَارَسِيَّهْ دَرْ اَسْتَنْتَسْت

(3) بِهْ اَزْ نَفْسِيْ كِهْ بَاتُو حَمْنَشِيْنِ اَسْتْ

Zirā ki bu yolda ḥarāmīler çokdur, imān yağmalamağ isterler. ‘Ināyet, tevfiķi (4) Allāh’dan ola. Ammā şol kimse ki yola girçeklik-ile gire ve toğrı (5) tura, niyyeti gökçek ola, i‘tikādı arı ola, tevekkülü berk ola. Allāh (6) te‘ālā eyle kerīmdür ki luḥfunı ve faızlını andan diriğ itmez.

(7) يَا مُعِينُ اَعِنَّا

وَيَانَاِمِرُ اُنْصُرْ نَا بِمَنْكَ وَاِحْسَانِكَ

Ve eger gözden gāyeti olan-ıla mu‘āmele (8) idüp yol varmağ başarılsa Resūlullāh kāfidür ki şefi‘i fuğarā ve şefiķi zu‘afā (9) –dur. Fülān ya fülān ki

¹²¹ Keşfu’l-Hafa, 1/230

geçdiler. Ne hâcet belî Resûlullâh-ıla mu‘âmeleye (10) yetişecek anlardan fayide tutup ba‘zî maqşûd alınsa olur. Ammâ lâ-cerem (11) evvel hâlde bir kılavuz gerekdür ve ekşer-i umûrda bir mürşid lâzımdur. Anuñ-içün (12) aşhâb u tâbi‘in küllî vaqt-ı hâcetde, Qur‘ân‘a ve hadîse ve birbirine mürâca‘at (13) iderlerdi. Ve dağı rivâyet olunur ki Resûlullâh ‘aleyhi’s-selâmuñ mübârek (14) bedenleri dünyâdan ayrılır olıcağ aşhâblar didiler ki: “Yâ Resûlallâh, (15)

[32a]

mâdem ki siz devlet-ile hayâtda olup bizüm içümüzdeyidiñüz mübârek (1) lafzuñuzdan naşîhatlar yetişürdü. Şimdi siz sa‘âdet-ile dâr-ı kırbete (2) ve menzil-i vuşlata ‘azîmet eyledüñüz. Bizim hâlmüz ne ola.” Buyurdı (3) Resûl ‘aleyhi’s-selâm:

(4) تَزَكُّتٌ لَكُمْ وَإِعْظِيمٌ نَاطِقًا

وصامئًا فالناطقُ القرآنُ والصامئُ الموتُ¹²²

Ya‘nî didiler (5) ki ben siziñ-içün iki vâ‘iz naşîhat ider nesne kıodum. Birisi söyleyici (6) –dür. Birisi söylemeyicidir. Söyleyen Qur‘ân, söylemeyen ölüm. Dimediler ki ben (7) gitdüm-ise yine size haber virürin. Maqşûduñuz görün. Ve rivâyetdür Hâzret-i ‘Oşmân –rağiyallâhu ‘anhu- Qur‘ân-ı kerîmi cem‘ itdüğinde aşhâb-ı kibâr hâzırlar (9) –dı. İki âyetde şübhe oldı. Ubeyy bin Ka‘b ve Zeyd bin Şâbit -rağiyallâhu ‘anhumâ- (10) Mekke‘deyidiler. Ol ikisine haber gönderüp anlaruñ müşâvere (11) –si-le bile ol iki âyeti taş[h]îh¹²³ itdiler, yazdılar. Medîne-i şerîfede ol ikisinden (12) ğayrısı türbe-i mübârekenüñ üzerinde olurlardı. Dimediler ki türbeden taşhîh idelüm, (13) yazalum. Tefsîrlerde mezkûrdur bu hikâyat. Bundan aña ki şimdi (14) ne lâflar ve ne herzeler söylerler. Hüküm Allâh‘uñ ve dağı ‘azîzlerden birine bu resme (15)

¹²² Fezâil-i Âmâl, s. 383.

¹²³ Metinde harf eksik yazıldığından düzeltilmiştir.

[32b]

irâdet getirüp ittibâ‘ gösterdükden soñra fırķā-ı dīniyye-i Muḥammediyyeyi (1) ve ṭāyife-yi sünnete-yi Aḥmediyyeyi bir bilüp cümlesine muḥabbet eyleyüp (2) ikiligi ve muḥālefeti koyup bunlan ṭarīķde ve o fulān ṭarīķde di (3) –megi terk ide ki bu mü’münlige ve müsülmānlıĝa yaraşmaz. Allāh te‘ālāyı ve Resül’ini (4) sevmek-ile çıķışmaz. Buyurur Ḥaķ te‘ālā:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ¹²⁴

Ya‘nī taḥķīķ mü’ (5) –minler qarındaşlardır ki cümlesi bir dīne tābī‘ler ve bir aşla rāci‘lerdür. Gerekdür (6) ki ikiligi koyalar. Her biri biri-le iki qardaş gibi diriler. Belki (7) her kimi ki göre şerī‘at-ı Muşṭafā’da şābit, muķarrer; aķvāl-i ‘ulemā-yile (8) ve ef‘āl-i şuleḥā-yile kāyil, ‘āmil; maḥabbetullāh cānında ve göñülünde kāyim, (9) dāyim. Yüz süre ḥizmetine ki muşāḥabeti, ni‘met ü muvāfaķatı devletdür ve muḥālefeti (10) cehālet, müfāraķatı ḥasāretdür. Hiç elinden gelmezse bārī muḥabbetinden, ḥizmetinden (11) ḥālī olmaya. Cāhiller çekişdürmesin, bāṭıl yarışdurmasın qoya. Eger gerçek (12) ṭālib-i ḥaķ ve rāĝib-ı şıdķ-ısa şaķına Allāh te‘ālānuñ ‘aşıķlarına ve (13) Resüüllāh’uñ şādıķlarına ‘adāvet-i qalbiyye baĝlayup ta‘aşşublar idüp (14) ḥıķd u ḥased-ile maķḥūr, mehcūr olmaķdan. Ḥadīşde gelmişdür (15)

[33a]

فِي كُلِّ قَرْيَةٍ مِنْ أُمَّتِي سَائِقُونَ

Ya‘nī her zamānda ve derde benüm (1) ümmetümden dīnde ve ‘amelde ileri mertebe bulmuşlar ve yukarı dereceye irmiş (2) –ler vardır. İlāhī, luṭf fazluñdan anları yine toĝrı yola kulavuzladuñ. Şābit, (3) muķarrer eyle. Ammā şunlar ki şerī‘at, ṭarīķat ehli olmaķ da‘vāsın idüp (4) hevā-yı nefis-ile ve vesvese-yi şeyṭān-ile yoldan çıķmışlardır. Ḥaķ yola (5) sen kulavuzla ve zāhib eyle ve bī-ḥaķķı enbiyāyike ve evliyāyike.¹²⁵

Faşl (6)

¹²⁴ Hucurât Sûresi 49/10

¹²⁵ “Enbiyâ ve evliyâ hakkı için.”

Dünyānuñ meşeli aña beñzer ki kişi bir yili rāst düşmiş, rüzigār-ı mülāyim düşmiş gemiye (7) binüp deñize girmiş şurmayup yürür. Evet kendüyü eyle şanar ki henüz dağı evvel (8) -ki kenārdadır. Hiç dağı yürümedi. Haberini yokdur ki gemi anı mebdе' kenārından (9) alup me'ād kenārına çıkarıyorur. Evvelki kenāra ırakda qalmışdur. Şimden (10) girü varacağı kenār yağındur. Buyurdu Resūlullāh 'aleyhi's-selām:

(11) مَا مَثَلِي فِي الدُّنْيَا

إِلَّا كَرَاكِبٍ قَالَ فِي ظِلِّ شَجَرَةٍ فِي يَوْمِ حَاتِئْتُمْ رَاحَ وَتَرَكَهَا¹²⁶

Ya'nī (12) benüm-ile dünyānuñ meşeli degildür illā şol bir kimse meşeli gibidür ki bir ıssı günde (13) şavarına binüp giderdi. İndi bir ağaç gölgesine de biraz yatdı, uydı (14) ve uyandı, bırağıdı gitdi. Uyanmayı ādemoğlanınuñ ölmesi ve 'avāqib-i (15)

[33b]

umūra muşşali' olmasıdır. Nitekim Hāzret-i 'Alī –rađiyallāhu 'anhu- buyurur:

(1) النَّاسُ

نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا¹²⁷

Ya'nī ādemiler uyurlar. Qaçan ölseler uyanurlar. (2) Qāziyye neyise şuyarlar. Evet ne fāyide gāfil olanlara. Anlar ki Hāzret-i Resūl (3) 'aleyhi's-selām:

مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا¹²⁸

Ya'nī ölüñ ölmezden öñdin diyü buyur (4) -duğı-la itdiler. Evvelde de uyanuqlardur, āşirde de uyanuqlardur.

¹²⁶ Müsned-i Ahmed, Tirmizi, İbn-i Mace.

¹²⁷ Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2/213

¹²⁸ Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2:29

Beyt (5)

حُفَّتْهُ صُبْحُ أَرَلٍ دَفَّتْ بَسِيَّ بَرْدَهُ خَاكِي

(6) قَاشِبِنَكَاهِ اَبَدَ ذَنَدَ دِلَانَ بِيْدَارِنْدُ

Ya'nî ezel şubhından uyur olanlar o ğaflet-ile toprak perdesinde girüp kaldılar. Anlar ki (7) diri göñüllerdür. Ezel şubhından ebed gicesine degin. Ya'nî evvelden āhire uyanıklar (8) –dur. Hādīşin ma'nāsı demek olur ki ölmedin kendüñüzi öldü tutup āhir (9) gelecek işleri fikr idüp hazır olun. Memātda ayrılacağunuz nesnelere (10) hayātda terk idüp ayrıklaşın ve memātda gerekli hayātda ihtiyār idüñ. (11) Ya demek ola ki eyle sa'y idüp ki kendü fenāñuzı, Hāḡḡ'uñ beḡāsını ölmedin (12) tamām müşāhede idesiz ya demek ola ki eyle cehd idüñ ki öldüğünüz vaḡtı mu'āyene (13) ideceğünüz nesnelere şimdi idesiz ve aña göre dirlik idesiz daḡı bunuñ (14) ġayrı ne-yise. Evet kimse bilmez ki ol varacağı kenār mıdur ki anuñ şalınup (15)

[34a]

zevḡ u şefā ve ḡuzūrlar ve 'ıyş u 'işret, sürūrlar idecek yiri cennet mi (1) ola? Hādīmle riḡvān, ḡūrlar ve menzili sarāy u kuşūrlar ve libāsı sündüs ü (2) istebrāḡlar ve şarābı kevşer, ırmaḡlar ve ḡa'amı envā'-ı ni'metler ve yemişi ecnās-ı lezzetler mi (3) ola? Ve hem şoḡbetleri enbiyā ve evliyā ḡuşūşā ki Hāzret-i Muḡammed Muşḡafā ve Ebā Bekr, (4) 'Ömer, 'Oşmān ve 'Alī ve ḡasan ve ḡüseyn, 'Ayişe ve Fāḡıma ve ḡadice ve (5) bāḡī aşḡāb u tābi'in ve 'ulemā ve şāliḡine mi ola? Ve işidecek nidāsı:

(6) سَلَامٌ

عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَأَدْخُلُوا هَاخَالِدِينَ¹²⁹

nidāsı ola. Ya'nî Allāh'uñ selāmı (7) sizüñ üzerüñüze olsun. Hālüñüz ḡoş oldu. Girüñ cennete ḡuruñ.

(8) أَيْدٍ

¹²⁹ Zümer Sûresi 39/73

الْأَبَادِ نِعْمَ دَارَ الْمُتَّقِينَ

Ya'nî Allāh'dan qorqanlaruñ varacaq evleri ve olacaq yirleri (9) ki Allāh te'ālā luḡfindan yaraqlamışdur. Ne gökçek evdür. Ve cümlesinüñ tamāmı ve (10) nihāyeti ve kemāli ve ğāyeti:

جَمَالُ اللَّهِ الْجَلِيلِ وَلِقَاءُ الْمَلِكِ الْجَلِيلِ

mi ola? Buyurur (11) Hāḡ te'ālā:

الَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ¹³⁰

Ya'nî Hāḡ te'ālā yolında eylük (12) idenler-içün cennet vardur daḡı Hāḡ te'ālā cemālini görmek vardur.

Beyt (13)

فَيُنْسَوْنَ النَّعِيمَ إِذَا رَأَوْهُ

(14) فَيَا حُسْرَانَ لِأَهْلِ الْاَعْتِرَالِ

Ya'nî cennetüñ zevḡını ve ni'metini ve şefāsını ve işretini unıdalar. Ehl-i cennet kaçan (15)

[34b]

Hāḡ te'ālā cemālini görseler, iy ziyāna inkār ehline ki görmeseler gerek. Na'ūzu (1) billāhi min zalike¹³¹

Beyt

(2) عَاثِقَانِرَا بَجَنَّتْ مَلَكُوتْ

(3) جُزْ جَمَالِ حَبِيبِ نُبُوذْ قُوتْ

¹³⁰ Yunus Sûresi 10/26

¹³¹ "Bundan Allah'a sığırız."

Ya'nī 'aşıqlara cennet-i melekütuda Allāh cemālinden ğayrı azuq yokdur. (4)

أَلَهُمْ اذْرُقْنَا لِفَا يَكَّ وَ اَنْتَ خَيْرُ الرَّا اِزْقِين¹³²

Yohsa ne'üzubillāhi vara (5) –cağı kenār eyle kenār mıdır ki anuñ düşecek çukuru maħrūm, mağbūnlık, mağhūr, (6) meftūnlık-ıla ve ħasārat u ħüsrān ve nekabāt u ħizlān-ile ve ħacālet ü ħağāret ve (7) ħasārat ü nedāmet-ile ve ħümūm u iftirāq ve ğumūm-ı iştıyāq-ile cehennem mi ola? Ve şarābı (8) ħamīm, ta'amı zaqqūm, libāsı kaṭrān ve dirligi ez'āf u elemler ve eşnāfı saqamlar. Ve hem (9) miħnetleri; şeyṭān, Fir'avn ve Nemrud, Şeddāt, Kārūn ve Hāmān bākī kāfir, münāfıqlar (10) ve fācirler, fāsıqlar ve māliki zebāniler mi ola ki şıfātları:

(11) عَلِيهَا مَلَا يَكَّةُ غِلَاطٌ شِدَادٌ

لَا يَعْصُونَ اللَّهَ اَمْرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ¹³³

Ya'nī cehennem üzerinden (12) meleklerdür ki qatı gönüller kuvvetliler Ĥaḳ te'ālā buyurğında 'aşı olmazlar, esir (13) –gemezler ve ħürmet itmezler. Meded Allāh. Ve şadāları:

(14) فَاذْ خُلُوْا الْبُؤَابَ جَهَنَّمَ خَا

لِدِينٍ فِيْهَا¹³⁴

şadāsı ola. Ya'nī giriñ cehenneme, qapularından mu'azzeb oluñ ebedü'l-abād. (15)

[35a]

فَلْيَسِّنْ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ¹³⁵

Ya'nī ne yaramaz yir-idür tekebbürülenüp Allāh'a muṭī' (1) ve Resūl'e tābi' olmayanlaruñ eglenecek yiri ve müşkil miħneti ve mühlik ħasreti. (2) İftirāqı likā-ı rahmān ve iştıyākı behā'-ı subḥān mı ola?

¹³² "Bizi rızıklandır; çünkü sen rızık verenlerin en hayırlısısn!"

¹³³ Tahrīm Sûresi 66/6

¹³⁴ Nahl Sûresi 16/29

¹³⁵ Nahl Sûresi 16/29

(3) ثُمَّ إِنَّهُمْ عَنِ

(4) رَبِّهِمْ يَوْمَ مَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ اللَّهُمَّ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا تَفْضَحْنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Ya'nî yâ Allâh, bizi kıyâmet gününde rüsvây eyleme dağı temâşâ-ı (5) cemâlûñden maħrûm eyleme ve ol günde bizi şerm-sâr eyleme. Dindi (6) kişinüñ maķâmı elbette bu iki maķâmdan birisidür. Nitekim Hâķ te'âlâ buyurur: (7)

فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ¹³⁶

Ya'nî bir bölük cennetlikdür anda girse (8) gerek ve bir bölük cehennemlikdür anda düşse gerek.

(9) رَبَّنَا اصْرَفْ عَنَّا عَذَابَ

جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا¹³⁷

Ya'nî iy Rabbümüz, bizden cehennem 'azâbın (10) gider ki anuñ 'azâbı katıdır, dâyimdür. Ve buyurur Hâżret-i Resûl 'aleyhi's- (11) selâm:

الْقَبْرِ دَوْ ضَةً مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ حُفْرَةً مِنْ حُفْرِ التَّيْرَانِ¹³⁸ (12)

Ya'nî kabır, cennet bahçelerinden bir bahçedür. Yâ cehennem çukurlarından bir çukurdur. (13)

الْقَبْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ (14) اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ النَّارِ وَأَذَابِ النَّارِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَتِهِ

Ya'nî yâ Allâh, taħķîķ ben saña şıgınurın cehennemüñ (15)

[35b]

fitnesinden, 'azâbından dağı kabırüñ fitnesinden, 'azâbından. Ümîd iderin (1) ki luţfuñdan ķurtarasın.

¹³⁶ Şûrâ Sûresi 42/7

¹³⁷ Furkân Sûresi 25/65

¹³⁸ Tirmizî, Kıyâmet 26

Beyt

(2) جُذَا كُنْ أَدْ عِقَابِ نَارِ مَارَا

(3) ذَهَا كُنْ وَرْ عَذَابِ هَجْرِ يَارَا

Ya'nî bizi ırağ eyle cehennem 'azābından dağı bizi ıurtar ayrılığ 'azābından ki müşkil (4) 'azāb oldur.

Beyt

Gemi iltür kişiyi bir kenāra (5)

Bilinmez cennete iltür yā nāra (6)

Evet ikisine dağı nişān ıo. Bilmiş ta'yīn idilmişdür. Buyurur Hıağ te'ālā: (7)

(8) فَأَمَّا مَنْ طَفَى وَاتَّرَ الْحَيَوَةَ الدُّنْيَا فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى وَأَمَّا مَنْ خَافَ

مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى¹³⁹

Ya'nî Őu (9) kimse ki azdı, hağ yolında ııığdı ve Őeyđān yolına girdi dağı dūnyā (10) dirliğin iđtiyār itdi. Tađkīk anuñ yeri hemān cehennemden ebed ıalmāđdur. (11) Ve ol kimse ki Hıağ te'ālānuñ öñine varup ĥisāb virmesine inandı (12) ve andan ıorđdı dağı nefsinin hevādan ya'nî nā-meŐrū'dan yığdı. Tađkīk anuñ (13) yeri cennetdür. Buyurur Hıağ te'ālā:

(14) إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ¹⁴⁰

Ya'nî eyiler, Allāh'a muğı' olanlar cennetdür, girecekdür ve yaramazlar ve Allāh'a 'āŐı' olanlar (15)

¹³⁹ Nāziāt Sûresi 79/37-38-39-40-41

¹⁴⁰ İnfıtār Sûresi 82/13-14

[36a]

cehennemdedür, varacak yirleri odur. Ve buyurur Hâzret-i Resül ‘aleyhi’s-selâm:

اعْمَلُوا فِكْلًا مَيْسَرًا لِمَا خُلِقَ لَهُ¹⁴¹

Ya’nî ‘amel eyleñ ki her kimse (2) niçün halk olundısa aña ol geñez kılnıñdır. Ehl-i cennete; cennete lâyıq (3) ‘amel, ehl-i cehenneme; cehenneme lâyıq ‘amel geñez kılnıñdır. Anı işler.

Şi’r (4)

الدَّارُ جَنَّةٌ لَنْ عَمِلْتَ بِهَا

(5) يَزُ ضَيِّ الْإِلَهِ وَإِنْ قَرَفْتَ فَالنَّارُ

هُمَا مَحَلَّانِ مَالِنَاسِ خَيْرِ هُمَا

(6) فَانظُرْ لِنَفْسِكَ مَاذَا تَخْتَارُ

Ya’nî evüñ cennetdür. Eger Allâh te‘âlâ rāzı olduğın işler-iseñ. Yirüñ (7) cehennemdür. Eger işlemeyecek olursañ. Cennet-ile cehennemdür âdemilerüñ (8) âhîr yiri. Pes sen de hâlüne nazâr it, gör kaçkısn. İhtiyâr itdüñ, anı (9) ‘amel itdüñ-ise cennet ihtiyâr itdüñ. Nefsüñüñ dostısn. Yaramaz (10) ‘amel itdüñ-ise cehennem ihtiyâr itdüñ. Nefsüñüñ düşmenisin. Dindi (11) kişi hâline bakmak gerekmiş şerî‘at gemisine binüp ef‘âl-i Resülullâh’ı (12) tutup Qur‘ân’a ve hadîse yetişdise elhamdülillâh.¹⁴² Beşâret aña ki (13) gemicisi rahmân kendüsidür. Varacağı yir evvelki kenârdur. Ulaşacağı (14) ol devletlü t̄âyifedür ki anlaruñ hulqı-la hulqlandı. Buyurur Hâk te‘âlâ: (15)

¹⁴¹ Buhari kader, 2-Müslim kader, 9 Ebu Davud sünnet 17

¹⁴² “Allah’a şükürler olsun.”

[36b]

(1) وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ

(2) النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ

رَفِيقًا¹⁴³

Ya'nî kimler ki Allāh, Allāh'uhn ve Resül'ine muṭī' olurlar. Onlar dār-ı āhîretde (3) şunlaruñ-ıladur ki Hâk te'ālā anlara ni'metler yetiştürmişdür. Kimlerdir anlar? Peyğāmbir (4) -lerdür, şiddīklerdür ve şehīdlerdür, şālihlerdür. Ne gökçek oldılar anlar (5) yoldaş yöninden.

(6) فَاطْرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيَّ فِي الدُّنْيَا وَالْآ

خِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ¹⁴⁴

Ya'nî ey gökleri ve yeri yaradan (7) Allāh, sensin benim dünyā ve āhîret Hāfîz'um, naşîrüm. Beni müsülmān öldürüp (8) şālihlere kavışdur. Dağı rivāyetdür Peyğāmbir 'aleyhi's-selām:

(9) مَنْ تَشَبَّهَ

بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ أَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مَعَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ¹⁴⁵

Ya'nî bir kimse (10) bir kavme maḥabbet itse kıyāmet gününde bile olur. Gerçi 'ākıbetine kimse (11) hüküm itmez. Allāh bilür ki 'amel bir hālden bir hāle vara mı varmaya mı? Hele şimdi (12) eyü 'amel eyi 'alāmetdür. Allāh muḳarrer ide. Yaramaz 'amel yaramaz 'alāmetdür, müşkil (13) nişāndur. Allāh ḳurtarıvire. Hāşılı mu'ayyen kimseye sa'adet-ile ya şekāvet-ile (14) anuñ-içün hüküm olunmaz ki bir hālden bir hāle varmak ihtimāldür. Meded (15)

¹⁴³ Nisâ Sûresi 4/69

¹⁴⁴ Yûsuf Sûresi 12/101

¹⁴⁵ Ebû Dâvûd, Libâs, 4/4031

[37a]

Allāh'dan ola. Evet maḥabbetün daḥı nişānı vardır. Mücerred da'vā-ıla, (1) dil-ile olmaz. Nitekim Ḥazret-i Peyğamber 'aleyhi's-selām buyurdı:

صِدْقُ الْمَحَبَّةِ (2)

تَلْتُ خِصَالِ يَخْتَارُ كَلَامَ حَبِيبِهِ عَلَى كَلَامِ غَيْرِهِ وَيَخْتَارُ (3)

مُجَالَسَةُ حَبِيبِهِ عَلَى مُجَالَسَةِ غَيْرِهِ وَيُخْتَارُ رِضَاءَ حَبِيبِهِ (4)

عَلَى رِضَاءِ غَيْرِهِ

Ya'nı maḥabbet da'vāsınuñ şiddiķi ve gerçekliği üç hūy-ile (5) bilinür. Biri bu kim sevdüği kimsenüñ sözün ğayrı kimsenüñ sözi üzerine (6) ihtiyār ide ve kabül eyleye. Ve biri sevdüđinüñ muşāḥabetin, ğayrınuñ muşā (7) -ḥabeti üzerine kabül eyleye. Ve biri sevdüđinüñ rızāsını ğayrı rızāsı üzerine (8) ihtiyār ide dindi. Ol kimse seni Allāh te'ālāya ve Resül'i, ve bā-enbiyā ve evliyāyı (9) severin diyü da'vā ider. Elbette gerekdür kim anlaruñ kelāmın ve anlaruñ muşā (10) -ḥabetini ve anlaruñ rızāsın ihtiyār ide. Ve illā da'vāsında yalandur ve eđer (11) hevā ve heves gemisine binüp bed delāletler ve ma'şiyet ü şinā'atlara yapışdısa (12) ne'üzubillāhi. Ḥasārat aña ki gemicisi şeyṭān kılınmışdır. Düşeceği çuķur (13) ikinci kenārdur ve ulaşacağı ol miḥnetli ŧāyifedür ki anlaruñ hūyı-la hūylandı. (14) Buyurur Ḥaķ te'ālā:

(15) وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ

[37b]

يُدْخِلُهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ¹⁴⁶ (1)

Ol kimse ki Allāh'a 'āşī daḥı Resül'ine 'āşī ola, ḥudūdını (2) te'addī ide, buyurđından ŧaşra ola. Ḥaķ te'ālā anı cehenneme koyar, ebed (3) anda qalur. Naūzubillāhi min zalik.

(4) رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ¹⁴⁷

¹⁴⁶ Nisâ Sûresi 4/14

¹⁴⁷ "Bundan Allah'a sığınırız."

خِرَّةٌ حَسَنَةٌ وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ¹⁴⁸

Ya'nī iy Rabbümüz, bize dünyāda daħı (5) eyelük vir ve āhiredde daħı eyelük vir daħı bizi şaqla cehennem 'azābından. (6)

رَبِّ نَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ¹⁴⁹

Ya'nī (7) iy Rabbi, beni kırtar Fir'avn'dan. Dünyā ve āhired muşāhabetin naşīb eyleme daħı kırtar (8) anuñ 'amelinden, ħüyından daħı beni kırtar zālim kıavmden, yaramaz ŧāyifelerden. (9) Rivāyetdür İmām 'Alī'den -rađiyallāhu 'anhu-

Beyt (10)

يَا مَنْ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ بِعَذْلِهِ

(11) لَا تَجْعَلْنِي فِي الَّذِينَ تَعَذِّبُ

إِنِّي أَبُوءُ بِعَثْرَتِي وَخَطِيئَتِي

(12) هَرَبًا وَهَلْ إِلَّا إِلَيْكَ الْمَهْرَبُ

Ya'nī iy diledüğüne 'azāb eyleyen Allāh, beni 'azāb eyledüklerüñden (13) eyleme. Ben sürçmeme ve yañılmama ikrār iderin. Anlardan saña kaçırım ki senden (14) ğayrı bir daħı kaçacak yokdur. Baña meded eyle ve dermān yetişdür.

Faşl (15)

[38a]

Cān bir ŧüŧidür. Sulŧān-ı bī-zevāle armağan iledilse gerek. (1) Ten aña kafeşdür. Kişi kim ŧurmaya kafeşi bezeye ve tünede, bisleye ve düzede (2) bunca yemekler, geymekler-ile ve kıazanmaqlar, emekler-ile ola ki ŧüŧidür

¹⁴⁸ Bakara Sûresi 2/201

¹⁴⁹ Tahrîm Sûresi 66/11

şeker (3) virmeye ki zıkr ü fikr Allāh'dur. Anı aç helāk ide. Pes yarın 'āşıklar, (4) şādıklar; hūb, müzeyyen, mü'eddeb ve mükemmel, mühezzeb, hoş güftār, (5) hūsn-dār tūṭiler iletdügi vaqt ki andan da isteyeler. Ne cevāb (6) vire? Hemān leşini göstere. İmdi gerekdür ki cānı ihyā idesin. (7)

Şi'r

Hıç bākī ola mı şanı kafes

Kim anı düzene ki kılırsın heves (8)

Tūṭi murdār-ıla kılduñ helāk

Bilmeduñ şadrini sen şanduñ mekes (9)

Rivāyetdür Hāzret-i Loqmān'dan -rađiyallāhu 'anhu-:

أَنَا سٌ ثَلَاثَةٌ أَثَلَاتٌ تُثَلُّ (10)

بِئْسَ مَا كَانَتْ لِي حَالٌ وَهُوَ رُوحُهُ وَتَلُّتُ لِنَفْسِيهِ وَهُوَ عَمَلُهُ وَتَلُّتُ لِلدُّودِ وَهُوَ

جِسْمُهُ

Ya'nī ādem üç bölükdür: Bir bölügi Allāh-içündür. Ol rūhıdır. (12) Bir bölügi kendü-yiçündür. Ol eyü 'amelidür. Bir bölügi kırtlar içündür ol (13) cismidür. Pes imdi ol kimse ki Allāh te'ālāyı gözler. Zıkr ü fikr-ile, (14) tāt u 'ibādet-ile, şevk u maḥabbet-ile rūḥına tımār ider. Ol ki nefsinı şanar ātī (15)

[38b]

'amel kesb ider. Ol ki yılan, çıgan, 'akreb ri'āyet ider. Bedenin semirdür. (1) Ādem anı şanur. Hāberi yoqdur ki ādem bu görünenden ğayrı bir daıdır. (2)

Beyt

(3) يَادُ كُنْ أَنْ سَاعَتِي دَرُ كُورُ تَنْهَاهَا مِي شَوِي

(4) كَانُ دَرَانُ مَنَزَلُ نَبَاثَدُ مُو نِسْتُ حُرُ مُورُمَارُ

Ya'nī añ ol vaqt ki qabrde tenhā, yaluñuz olasın. Yoldaşuñ anda qarınca (5) ve yılandan gayrı olmaya. İmdi kişi 'aķıl olup devlet-i maşlahatın ve āhıret (6) menfa'atın gözleyüp dünyānuñ yimesine ve içmesine ve kesmesine ve biçmesine ve (7) geymesine ve bağlanmasına ve söyleşmesine ve lağlanmasına ve altunına ve gümüşine (8) ve yemine ve yimişine ve hükmine ve hükümetine ve 'izzine ve 'izzetine ve 'ıyşına ve 'işre (9) -tine ve lezzetine ve şoşbetine ve a'vānına ve hademine ve enşārına ve haşemine ve (10) nāzına ve niyāzına ve sözine, sāzına ve hıçbir eyisine ve yatlusına ve acısına ve çatlusına (11) aldanmamaķ gerek. Fıkr itmek gerek ki bunlardan birisi kişiyeye hamām (12) halvetinde yoldaş olmaz. İllā bir nesne ki kişiyeye hamām halvetinde yoldaş (13) olmaya qabrde nice yoldaş. İmdi kişi bir yāren yoldaş idinigörmek gerek (14) ki eger yaķup külin deñizlere şavursalar daķı ayrulmaya. Ol ki Allāh te'ālānuñ (15)

[39a]

maħabbeti ve tādıdır. Ve andan gayrısı elbette irilse gerek. Gerekse kişi (1) anı berk tıtsun, gerekse tıtmasun. Buyurur Hāķ te'ālā:

(2) وَمَا لَكُمْ مِنْ

دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ¹⁵⁰

Ya'nī siziñ-içün Allāh'dan gayrı hıfz idüp yardım (3) idici ve dostlık eyler yokdur. Rivāyetdür Yaħyā bin Ma'āz -rađiyallāhu 'anhu-: (4)

(5) مَا عَصَا اللَّهُ كَرِيمٌ وَمَا أَتْرَأَ لَدُنِّيَا عَلَى الْأَجْرَةِ حَكِيمٌ

¹⁵⁰ Bakara Sûresi 2/107

Ya'nî hîçbir ehl-i kerem Allâh'a 'âşî olmamışdır. Dağı bir ehl-i ma'rifet dünyâyı (6) âhîret üzerine ihtiyâr itmemişdür. Dağı rivâyetdür Hâzret-i 'Osmân'dan -rağiyallâhu 'anhu-: (7)

هَمُّ الدُّنْيَا ظُلْمَةٌ فِي الْقَلْبِ وَهَمُّ الْآخِرَةِ نُورٌ فِي الْقَلْبِ

Ya'nî dünyâ (8) teşvîşi ve sevdâsı gönülde karanlıktır. Âhîret teşvîşi gönülde nûr (9) -dur, münevver eyler.

Kıta

(10) نِعْمَتِ دُنْيَا سَرَّاسِرَ خُورَدَه كِيرُ

هَر تَمَاشَا كِه نَكْرَدِي كَرَدَه كِيرُ

(11) جُونُ نَمَانْدُ مَلِكِ دُنْيَا پَايْدَارُ

(12) مَغْرَبُ مَشْرِقُ بَدَسْتِ اُورَدَه كِيرُ

Ya'nî dünyānuñ ni'metini başdan başa yimiş tut. Her temâşâ ki eylemedüñ eylemiş (13) tut. Çünkü dünyānuñ pâdişahlığı ve taşarrufı elde kalmaz gider. Mağrib u maşrikı (14) ele getürmiş tut. Rivâyetdür Hâzret-i Süleymân Nebiyye 'aleyhi's-selâm: (15)

[39b]

Çarınca didi ki: "Yâ nebiyye(A)llâh! Tahtuñı yil götürmek ma'nâsı, dünyānuñ devletli (1) ve saltanatı muhkem degildir. Bünyâdı yil üzerinedür. Bir gün yıkılsa gerek, (2) dimektür." Ol sebebdan Hâzret-i Süleymân 'aleyhi's-selâm dir-idi ki: (3) "Bir kerre subhân Allâh'ı didügümü hezârân bunuñ gibi saltanata virmez. (4) Zîrâ ki devlet-i aşıyye ve sa'âdet-i 'aliyye Hâzret-i Hâkk'ıñ celle ve 'alâ (5) zikri-le ve şükri-ledür. Kişi ki Allâh'ı çok aña, 'izzeti biñ olur."

Beyt (6)

هَرُ نَفْسٌ سَرْمَايُهُ صَدَّ دَوْلَتُسْتُ

(7) تَابِكِي دَرِيكَ نَفْسٌ جَنْدِينُ هَوْسُ

Ya'nī her nefes yüz devletüñ sermāyesidür. Tā kaçā degin her nefesde nice heves (8) -ler idesin. Dağı sermāyeyi zāyi' idüp yüz, belki nice yüz devletden (9) қаласın. İmdi gerekdür kim kişi ıturmayup sa'yde olup gice ve gündüz (10) yarağın görüp azuğın düzede. Buyurur Hıağ te'ālā:

(11) وَتَرَوُودَا

فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى يَا أُولِي الْأَلْبَابِ¹⁵¹

Ya'nī azuқlanuñ. Bedrustī azuғuñ hayr (12) -lısı ve fāyidelüsi Allāh'dan қorқmaқ buyuruğın ıutmaқdur. Pes қorқuñ (13) benden, şaқınuñ 'azābumdan. İy 'aқl ısları ve mecnūn olmayanlar, (14) muğālefet itmeñ. Ve buyurur Hıazret-i Resūl 'aleyhi's-selām: (15)

[40a]

(1) يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ شِمِرُوا فَإِنَّا لَمِرْجُدٌ وَتَأْهَبُوا

(2) فَإِنَّ الرَّحِيلَ قَرِيبٌ وَتَرَّ وَدُوَانِ السَّفَرِ بَعِيدٌ وَخَفَوُا أَنْفَالَكُمْ

فَإِنَّ وَرَاءَ كُمْ عَقَبَةٌ كَوْدًا لَا يَفْطَعُهَا إِلَّا الْمُخَفُّونَ

Ya'nī (3) iy müsülmānlar, cemā'atı cehd ü sa'yde oluñ ki emr-i āhıret maқtu'dur. Elbette (4) olsa gerek. Dağı yaraқlanuñ ki göç yaқındur. Dağı azıқlanuñ sefer idüp. (5) Varacağunuz yirüñ öte ucı ıraқdur. Dağı yöñüñizi yiyniledüñ ki öñüñüzde (6) şarp yoқuş vardur ki anı giçmez. İllā yükleri yiyni ve günāhları az olanlar geçerler iş (7) -lememek-ile ya işledise tevbe itmek-ile. Dağı esbābın yiyniledüp hisābın қolaylayanlar (8) giçerler. Dünyāya iñen meyl eylemeyüp cemī' eylememek-ile ya kesb eyledise (9) şadaқа eylemek-ile. Buyurur Hıağ te'ālā:

¹⁵¹ Bakara Sūresi 2/197

(10) وَأَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ

(11) أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنَّ

(12) مِنَ الصَّالِحِينَ وَلَنْ يُؤَجِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ

بِمَا تَعْمَلُونَ¹⁵²

Ya'nî iy îmân getürenler, ehline nafağa virüñ. Şadağa eyleñ (13) size rızq eyleyüp 'aṭā eyledüğümüzden. Şundan evvel ki biriñize ölüm gelüp (14) 'alâmetleri yakın ola daḡı diye ki iy Rabbi, bir pāre mühlet vireyidüñ (15)

[40b]

tā ki ben de şadağa ideydüm daḡı şālîhlerden olaydum. Evet Ḥaḡ te'ālā (1) hîçbir nefsi elbette te'hîr eyleyüp mevtine mühlet virmez. Kaçan va'desi (2) yetiše hemān kabz ider ve daḡı ölmezden evvel 'aql olan kişi evvelin (3) -den cehd idüp cānı cehennem odından ḡalāş bula ki buyurur (4) Ḥazret-i Resül 'aleyhi's-selām:

(5) مِنْ اسْتَنْطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَنْتَرَ مِنْ

النَّارِ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَلْيُفْعَلْ¹⁵³

Ya'nî sizden kimüñ ki güci yite cehennem o (6) -dından örtünmege ve kurtulmağa. Eger bir ḡurmā yarısı da olursa işle (7) -sin, fevt itmesin. Maḡşüd biraz nesne-yile de olursa. Zîrā orada (8) ḡurmādan çok raḡbeti az nesne olmaz. Ve daḡı rivāyetdür Ḥazret-i Ebū Bekr'den (9) -raḡiyallāhu 'anhu- :

(10) مَنْ دَخَلَ الْقَبْرَ بِلَا زَادٍ فَكَأَنَّمَا دَخَلَ الْجُرَّ بِلَا سَفِينَةٍ

Ya'nî bir kimse ḡabre azuḡsuz girse deñize gemisüz girmek gibidür. 'Acabā kişi ki (11) gemisüz deñiz ortasında düşe. Ol kişi andan ḡalāş bulmaḡ var mıdır? (12) Ya'nî elbette helākı yaḡındur.

¹⁵² Münâfikûn Sûresi 63/ 10-11

¹⁵³ Buhârî, Edeb 34, Zekât 10, Rikak 51, Tevhîd 36; Müslîm, Zekât 66-70.

Şi'r

(13) تَزَوَّدُ مِنَ الدُّنْيَا فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي

إِذْ أَجِنَ لَيْلٌ هَلْ تَعِيشُ أَلَى الْفَجْرِ

(14) فَكَمْ مِنْ صَاحِبٍ مَاتَ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ

(15) وَكَمْ مِنْ مَرِيضٍ عَاشَ حَيًّا مِنَ الدَّهْرِ

[41a]

Ya'nî dünyādan azuqlan ki bilmezsin kaçan bir gice girse irteye degin. Didi (1) öle misin yāhūd ölmeye misin? Zīrā nice şağlar öldiler hiç hastalıkları (2) yoğ-iken. Nice hastalar şağalup bir nice zamān diri oldılar. İmdi (3) 'aql olan 'aql idüp Allāh'uß adı dilinden eksük itmemek (4) gerek. Aşıl azıguñ yiri daħı buradur. Ol ki idindi, ni'metdedür ve ol (5) ki idinmedi, ni[k]metdür.¹⁵⁴ Buyurur Hāzret-i Resül 'aleyhi's-selām: (6) ¹⁵⁵ دَعَا الْأَجْرَةَ مَرْدًا دَعَا الْأَجْرَةَ Ya'nî dünyā, āhiretüñ ekiñligidür. Bunda eken (7) anda biçer. Ekmeyen aç olup iller eline bakmalı olur. Evet kimse kimseye (8) daħı nesne virmez. Nitekim yukarı bildüñ ve daħı ne ekse anı biçer. Niteki dünyā (9) -da buğday eken buğday biçer. Çavdar eken, ağu diken aña göre. Didiler: (10)

كَلَّ يَحْصِدُ مَا زَرَعَ وَيَجْرِبِي بِمَا صَنَعَ

Ya'nî her ikisi ekdügin biçer (11) ve işledügi-le cezālanur.

Faşl

Gerekdür kim kişi giçenlerden naşīhat (12) tuta ve 'ibret ala. Anuñ-içün Hāķ te'ālā buyurur:

أَبَابُ (13) فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ

Ya'nî 'ibret oluñ iy 'aқıllar isleri.

¹⁵⁴ Eserde kelime "ni'met" olarak yazılmıştır. Fakat metnin bağlamına göre "nikmet" olarak okunmuştur.

¹⁵⁵ Aclûnî, Keşfu'l-Hafa, I/412.

(14) ¹⁵⁶ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ

Ya'nî 'ibret oluñ iy nazarlar isleri. Pes niceler hüküm itmişdür bu 'āleme (15)

[41b]

ve niceler girmiş çıkmışdur ol evler ve niceler mâlik olmuşdur ol esbāba. Şimden (1) girüsin. Dağı Allāh bilür kim hüküm ider ve kim taşarruf ider.

Beyt (2)

وَيَكْفِيكَ قَوْلُ النَّاسِ فِيمَا مَلَكَتُهُ

(3) لَقَدْ كَانَ هَذَا مَرَّةً لِفُلَانٍ

Ya'nî saña öğüt bu yiter ki eliñde olan nesnelere bu bir kerre fulānuñdı dirler. Pes ma'nide (4) senden gider. Ğāfil olup şimdiki hoşluğa aldanmaya. Anuñ balında-yıla yağında (5) 'anā vardur. Dimekdür ki āhîr şihhati saşama, lezzeti eleme, ictimā'ı iftirāka, vişāli firāka, (6) rāhatı āfete, ni'meti nişmete, 'izzeti zillate, ref'eti zillate, şohbeti hasrete, vuşlatı furqata, sürürü ğamma, (7) hubürü hemme, rüşināsı zulmete, aşināsı ğurbete, ğınāsı faşra, bināsı şabre, şebātı (8) vefāta, hayātı memāta, 'imāreti harāba, bisātı türāba dükeli muşayyer u muşavvel olsa gerek (9) ve mu'āvaşa u mübeddel olsa gerek pes ğurür u cehāletden, sefāhatden.

Beyt (10)

لَا يَغُرُّكُمْ صَغَاءُ الْأَوْقَاتِ

(11) فَإِنَّ تَحَنُّنَهَا عَوَامِضُ الْأَفْتِ

¹⁵⁶ Haşr Sûresi 59/2

Ya'nî sizi mağrûr eylemesin vahtlarıñuzuñ eyliceği zîrâ ki anuñ elinde müşkil âfetler vardır. (12) Bir gün zâhir olsa gerek. Evet ne fâyide fırsat elden çıkdıkdan şoñra. (13)

Qıf'a

Cihānuñ 'âqil olan zâhirine

Nażar kılmaz baķar ol âħirine (14)

Yapup bir üstini yıķmaz yirini

Ki yir altına varıcaķ yirine (15)

[42a]

Faşl

Dimemek gerek yigitligüm var, henüz daħı vaķtüm çok. Kim ne bilsün (1) ki yigitlik ķocalıģa vara mı varmaya mı? Nice yigitler gördük noldılar? Rivāyetdür (2) İmām 'Ömer'den -rađiyallāhu 'anhu-:

انَّ اللهَ كَمَّ الْمَوْتَ فِي الْعُمْرِ

Ya'nî Allāh te'ālā ölümü (3) 'ömürde gizledi. Kimse bilmez ki ir midür, giç midür? Tâ ki her vaķde yarağ üzerine öleler, (4) ğâfil oturmayalar. Ve eger ķocalıģa varsa ķocalıķda nesne başara mı başar (5) -maya mı? Ki yigitlik bir 'azîm sermāyedür elden çıkdıkdan şoñra (6) ŗut oldı, ŗut olmadı ne fâyide. Buyurur Ĥazret-i Resül 'aleyhi's-selām: (7)

اِحْتَنَّمْ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ¹⁵⁷

Ya'nî yigitlik eyle fâyidelen ķocalıķ gelmezden (8) evvel ki ķocalıķ bir 'âcizlik, za'iflikdür. Rivāyetdür Ĥazret-i İmām (9) 'Alî'den -rađiyallāhu 'anhu-

¹⁵⁷ Tirmizi, "Zühd",25.

Beyt

(10) بَكَيْتُ عَلِيَّ شَبَابٍ قَدْ تَوَلَّى

فَيَا لَيْتَ الشَّبَابُ لَنَا يَعُودُ

(11) فَلَوْ كَانَ الشَّبَابُ يُبَاعُ بِيَعَا

لَأَعْطَيْتُ الْمَبَايِعَ مَا يُرِيدُ

(12) وَلَكِنَّ الشَّبَابُ إِذَا تَوَلَّى

(13) عَلَى شَرَفٍ فَمَطْلَبُهُ بَعِيدُ

Ya'nî ağların ol yigitlige ki geçdi. İy nolaydı yigitlik bize yine (14) geleydi. Yigitlik eger şatun alınaydı ne dilerse vireydüm alayıdum. (15)

[42b]

Lâkin yigitlik yüz döndürdükden şoñra gitdi. Anuñ bulması irakdur dañı ele girmez. (1) Ancañ bir firâkı qalır.

Beyt

(2) تُو بَمَوْ سِمِ جَوَانِي بُو كُنْ أَنْكِهِ مِي تُوَانِي

(3) كِه بَرُوزْكَارْ پِيرِي نَكُنْدُ كَسِي جَوَانِي

Ya'nî sen yigitlik çağında gücün yitdüğü eyüce nesnelere işle. Pîrlik vaktinde (4) kimse yigitlik idemez.

Beyt

(5) جَوَانِدَه طَاعَتْ اِمْرُوزْ كِيرْ

(6) كِه فَرْدَ الْجَوَانِي نَبَايَنْدَرِ پِيرْ

Ya'nī iy yigit, t̄ā't yolunu bugün t̄ut ki yarın yigitlik gelmez p̄irden. Belki (7) süst olur, kehel olur. H̄uṣūṣā ki ma'ṣiyyet-ile sūñük berkişmiş, nefes (8) h̄ulanmış ola ve göñül kararımış, paslanmış ola anuñ-içün. H̄azret-i Resül (9) 'aleyhi's-selām buyurdu:

(10) مَنْ جَاوَزَ الْأَرْبَعِينَ وَلَمْ يَغْلِبْ خَيْرُهُ عَلَيَّ

شَرَّهُ فَلْيَتَّجِهْهُزْ إِلَى النَّارِ¹⁵⁸

Ya'nī kim ki kırkını çekse, hayrı şerrine ḡālib olmasa (11) ol cehenneme yaraqlansın ki eyi 'alāmet degüldür. Z̄irā 'azizler dirler ki: Kişi (12) -nüñ kırka degin shehāt-ı nefsāniyyesi artar. Kırkdan soñra anlar za'fa (13) başlar. 'Aql artar. Pes bir kişi ki 'aql artup şehvet şınuğı vaqtda, uşlanmaya (14) 'alāmeti hayr degildür. Nefs-i emr ne olacağın Allāh bilür. Ve dağı dimemek gerek ki (15)

[43a]

işde fulān vaqt ben de yaramazlıkdan dönem, eyi 'amel idem. Kim ne bilsin (1) ki kişinüñ irtesi aḥşama ve aḥşamı irteye vara mı varmaya mı? K̄ankı (2) kişi h̄ükm ider ki içinde olduğı s̄ā't tamām olunca diri ola. (3) Çok kişi Allāh te'ālāya muṭī'-iken ölmek isteye. Bir s̄ā't diri olacağı (4) ma'lüm dağı olmaya. İmdi hemān muṭī' olmak gerek ki şāyed ḡāfil-iken ecel (5) yetiše na'üzubillāhi¹⁵⁹ 'āşī gide. Buyurur H̄aḳ te'ālā:

(6) وَمَا تَنْدَرِي نَفْسٌ مَادَا تَكْسِبُ حَدًا وَمَا تَنْدَرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ

تَمُوتُ¹⁶⁰

Ya'nī bir nefis bilmez ki yarın ne işler. Hayr mı (7) yāḥūd şer mi? Dağı bir nefis bilmez ki nirede ölür. Niteki bilmez kaçan ölür. Buyurur (8) H̄azret-i Resül 'aleyhi's-selām:

اِخْتَنِمَ حَيَاتِكَ قَبْلَ مَمَاتِكَ

Ya'nī (9) dirilig-ile fāyidelen ölmezden öldin. Ve ba'zı h̄ükemā dimişdür:

¹⁵⁸ Keşfu'l-Hafa, c.2, s.219, hadis no:2344

¹⁵⁹ Allah'a sığınırım.

¹⁶⁰ Lokmân Sûresi 31/34

(10) الْأَجَلُ يَضْحَكُ

الْأَمَلِ

Ya'nī ecel uzun, fikr güler ki bir gün yetişse gerek öte (11) arzular gelmedin, murādı hāşıl olmadın.

Beyt (12)

لَا يُتَّقِ فِعْلَ الصَّالِحَاتِ إِلَى حَذِّ

(13) لَعَلَّ حَذًّا يُبَاتِي وَأَنْتَ فَقِيدٌ

Ya'nī eyi işleri işlemegi yarına koma ki şāyed yarın gele sen anda bulunmaya (14) -sın. Ecel yetişmiş seni almış ola. Huşūşā ki şeytān-ı 'adū hod (15)

[43b]

kişiye gurūrlar virür. Tevbe ve 'amelde te'hürler gösterür. Murād idinüben ki na'üzubillāhi (1) min şerrihi¹⁶¹ gaflet-ile tizcek ola dağı mağbūn gide ve maħrūm kala. Buyurur Hāğ (2) te'ālā:

(3) إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا

مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ¹⁶²

Ya'nī taħkīk şeytān size düşmendür. Dinden, imāndan ve tã (4) - 'atden ve 'ibādetden komağ ister. Siz dağı anı düşmen tütünüñ, 'adāvetin bilüp (5) uymañ. Ol bölüğini ve kendiyeye uyanları cehennem ehlerinden olsun, ebedī haşrete (6) ve miħnete düşsün diyi oğur. Bir hayr kaşd idüp oğumaz. Gerçi şūretā (7) fāyide gösterür. Meşeldür: Yıkılmış bozulmuş¹⁶³ sever. Kendi merdūd, ğayrı dağı merdūd (8) eylemek ister.

(9) رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ

¹⁶¹ Şerrinden Allah'a sığınırım.

¹⁶² Fâtır Sûresi 35/6

¹⁶³ Metnin anlamına göre "bozulmuş" olması daha uygun görünüyor.

أَنْ يَخْضُرُونَ¹⁶⁴

Ya'nī iy Rabbi, saña şıgınurın şeytānlaruñ vesvese (10) -lerinden. Saña şıgınurın iy Rabbi, anlaruñ cemī' hālde hayātda ve (11) memātda üzerüme gelüp yanumda olmalarından ve eger ecel emān vire kim (12) ne bilsün ki sağlık ola mı ve fırsat düşe mi düşmeye mi? Buyurur dağı Hāzret-i (13) Resül 'aleyhi's-selām:

(14) خُذْ مِنْ مَّحَنِكَ لِسَقْمِكَ وَمِنْ شَبَابِكَ لِهَرَمِكَ

(15) وَمِنْ فِرَا حَاكَ لِحَفَاكَ وَمِنْ حَيَاتِكَ لَوْ فَاتَكَ فَاتُكَ لَا تَدْرِي مَا اسْمُكَ خَدَا

[44a]

Ya'nī al sağlığıñdan şayrılığında gerek olup işlemeyeceğün nesneyi ve dağı (1) al yigitlüğünden pīrligi giçün dağı ferāğında şuğluñ-içün dağı hayātuñdan (2) vefātıñ-çün. Ya'nī bunlar ki her birinden bir hişşe tut. Sa'y it ötesi-çün. (3) Zīrā ki sen bilmezsin ki yarın aduñ nedir. Ya'nī diri ad-ıla mı yoğsa öli (4) ad-ıla mı adlanasın. Hāşılı bilmezsin ki yarın ne hāl üzerine olasın. (5) Ölü mi olasın, diri mi olasın; sağ mı olasın, şayrı mı olasın; nesne (6) idebile misin, idemeye misin? Senüñ günüñ bugüñki gündür.

Beyt (7)

دُورَتْ اِمْرُوزَسْتُ اَكْرَ دَادِي خَبْرُ

(8) كَدُّ بَرِّ فَرْدَا مَحُورُ حُونِ چَكْرُ

Ya'nī senüñ bugünkü gündür. Eger bilürsen yarın-içün teşvīş yime. Ve eger (9) sağlık ola ve fırsat bulına bunca 'ömr zāyi' olup 'abeş geçdügi yitmez (10) mi? Rivāyetdür Hāzret-i 'Oşmān'dan -rađiyallāhu 'anhu-:

(11) عُمُرٌ طَوِيلٌ لَا يَنْزَوْدُ فِيهِ

لِسَقْرِ بَعِيدٍ مِنْ أَضْيَعِ الْأَشْيَاءِ

¹⁶⁴ Mü'minûn Sûresi 23/97-98

Ya'nî uzun 'ömr ki anda uzak sefer-içün (12) azuk tutulmaya. Ol gâyet zâyi' olan nesnelerdendir. Zîrâ ki 'ömr nefesdür. (13) Telâfî müşkildür.

Beyt

(14) اِجْهَدْ وَلَا تَكْسَلْ وَلَا تَكْ خَافِلًا

(15) فَإِنْ نَدَامَةً الْعُقْبَى لِمَنْ يَتَكَاسَلْ

[44b]

Ya'nî düriş, kehellik eyleme. Ğāfil olma ki āhîret pişimānlığı kehellik (1) idenlerüñdür.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعِدُّ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ

Ya'nî yā Allāh, saña (2) şığınurım 'acdden, kehellikten. Ve dağı 'ārlanup ululanmamağ gerek. (3) Buyurur Hâğ te'ālā:

(4) وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا

أَلِيمًا¹⁶⁵

Ya'nî şunlar ki 'ārlandılar dağı ululandılar. Hâğ te'ālā anlara (5) katı 'azāb ider. Ādemoğlanı ki bir zerreyi Allāh te'ālā destürinsuz (6) depredimeye. Dağı cemī' emrinden muhtāc olduğı 'azīm ü kavī sultāna (7) ve Hâkīm, Ğanī subhāna ne yüz-ile ululana ya ne vech-ile 'ārlana. (8) Huşūşā ki küllī itdüğü kendi fāyidesi-çündür. Hâğ te'ālāya ne (9) tātinden fāyide var. Zîrâ ki hîç noğşānı ve ihtiyācı yok ve ne ma'şiyetiden (10) ziyān var ki hîç 'aczi ve za'fı yokdur.

(11) يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ

إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْخَلِيُّ الْحَمِيدُ

¹⁶⁵ Nisâ Sûresi 4/173

İy âdemiler, siz Allāhu te‘ālāya muhtāc-ı muṭlaḳ (12) -larsız. Allāh ğanī-yi muṭlaḳdur, mün‘imdür māsivāya, müsteḥikdür ḫamde. (13) Ve buyurur Ḥaḳ te‘ālā:

(14) يُبَيِّنُوا الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ

بِمَا قَدَّمْ وَأَخَّرَ¹⁶⁶

Ya‘nī kim ki mücāhede ider, Allāh yolında dürişür hemān kendü nefsi-çün (15)

[45a]

ider. Fāyidesi kendüyedür. Kim ki kāfir olup ḫaḳkı örter, ziyānı kendüye (1) -dür. Zīrā ki Allāh te‘ālā cemī‘ ‘ālemlerden ğanīdür. Hīç ihtiyācı yoḳdur. (2) Emritdüğü daḫı nehy itdüğü daḫı ḳullarına raḫmet idüp iḫsān itdüğinden. (3) Ve buyurur Ḥaḳ te‘ālā:

لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ¹⁶⁷

Ya‘nī (4) nefsi- insāniyyenün ḫayrınıñ fāyidesi kendü-yiçündür. Şerrinün ziyānı daḫı (5) kendü üzerinedür. Kişi yigitlik iderse server-i mürüvvet ve mihter-i (6) fütüvvet Ḥazret-i Resül ‘aleyhi’s-selām gibi ve anuñ pehlivānları ve arşlan (7) -ları gibi ve merdānları ve şīrānları gibi aşḫāb-ı tābī‘inden ve aḫbāb u (8) ‘āşīḳinden ki meydān-ı ḫaḳḳda ḫoş hūnerler, şecā‘atler ve erlikler kerā (9) -metler-ile nefsi ü şeyṫān, düşmenlerin māt idüp hevā ve heves ḳal‘a (10) -ların tārumār idüp zīr ü zeber eylemişlerdür. Ne ismi ḳalmışdır ne resmi. (11)

الْفُتُوَّةُ تَرْكُ الْهَوِيِّ وَإِطَاعَةُ الْمَوْلِيِّ

Ya‘nī yigitlik, hevesiñ (12) terk idüp Mevlā’ya muṭī‘ olmaḳdır.

¹⁶⁶ Kıyâmet Sûresi 75/13

¹⁶⁷ Bakara Sûresi 2/286

Şi'r (13)

Yigit oldur ki bugün erlik-ile nefsi yine

O ki nefse başılır kimse yigit dimez aña (14)

Ger erenler gibi bir dağı er olup yenevüz

Bundan özge hüner olmaya dağı saña ...¹⁶⁸ (15)

[45b]

Ve ululuk isterse evvel kendüyi fânî, ululuğun haq yolında giderüp Allâh (1) -
dan bâkî ululuk taleb itsün. Buyurur Haq te'âlâ:

(2) إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ

اللَّهِ أَتْقَىكُمْ¹⁶⁹

Ya'nî bedrüstî sizüñ Allâh katında ziyâde kerâmet (3) bulanuñuz artuq qorqup
muñ' olanuñuzdur. Ve dağı rivâyetdür Haqret-i Haq'dan: (4)

ثُبُّ إِلَيَّ اِكْرَمَكَ كَرَامَتِ الْاَنْبِيَاءِ

Ya'nî dön baña! Tâ ki (5) seni enbiyâ kerâmeti-le kerâmetlendürem. Ya'nî
anlara olan 'ağa kısmından (6) yetişdürem ve illâ velî ki nebî olmaya. Elbette
nebî derecesine yetişmez. Ve rivâ (7) -yettür İmâm 'Alî'den -rağiyallâhu
'anhu-:

(8) كَفَى لِي عِزًّا أَنْ تَكُونَ لِي رَبًّا وَ كَفَى

لِي فَخْرًا أَنْ أَكُونَ لَكَ عَبْدًا

Ya'nî baña 'izzet yiter ki sen benüm efendüm (9) olasın dağı baña fahr yiter ki
ben senüñ kuluñ olam.

¹⁶⁸ Metinde kelime silinmiştir.

¹⁶⁹ Hucurât Sûresi 49/13

Beyt (10)

مَهْتَرِي دَر قَبُولِ فَرْمَانَسْتِ

(11) تَرَكَ فَرْمَانَ دَلِيلِ جَرْمَانَسْتِ

Ya'nî ululuk, buyuruğ tutmaqdadır. Buyuruğ tutmamağ maħrūmlığı kabūl (12) itmekdür.

Beyt

Eger 'izzet dilersen zillet eyle (13)

Ki ıomış Hıaı anı 'adetde şöyle (14)

Ve eger 'arlanursa na'üzubillāhi¹⁷⁰ dünyāda ne günāh ki itse āhıretde evliyā (15)

[46a]

ve enbiyā arasında bir bir yüzine vurup rüsvāy u ĥor u ĥaıır olup Allāh'ıñ (1) dostları arasında sürülmekden 'arlanısun. Yoıısa Allāh te'ālāya müsülmān (2) olan ululuk itmege 'arlanur mı? Ne'üzubillāhi min zalike.¹⁷¹ Buyurur Hıaı te'ālā: (3)

إِنَّهُ عَلَىٰ رَجْعِهِ لَقَادِرٌ نَّوْ تُبْلَى السَّرَّاءُ نُرُ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ¹⁷²

Ya'nî (4) Allāh teālā ademüñ ol gündeki sırlar āřıkāre olup cezāsı-ıün (5) iıyā idüp ĥāzır eylesine kādirdür. Ol gündeki sırlar āřıkāre (6) olup ĥayrlısı şerlisinden sečilür. Ol vaııt ādemde kıuvvet olmaz (7) ki kendü kendiyi kıurtara daıı bir yardımcı olmaz ki ol kıurtara. Yine (8) meger 'ināyet Allāh'dan ola. Ve buyurur Hıaı te'ālā:

¹⁷⁰ "Allah'a sıııınırım."

¹⁷¹ "Ondan Allah'a sıııınırım."

¹⁷² Târik Sûresi 86/ 8-9-10

(9) يُنَبِّئُوا الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ

بِمَا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ 173

Ya'nī ādem ol günde itdüğinden, itmedüğünden ya eyidü (10) -ginüñ öñinden ve şöñinden bir bir haber virilür, āşikāre kılinur. Ve buyurur Hāḫ 'ālā: (11)

وَأَمْتَأَزُوا الْيَوْمَ أَيَّهَا الْمُجْرِمُونَ 174

Ya'nī Hāḫ te'ālā kıyāmetde dise gerek (12) ki: Saçılıñ, çıkuñ iy günāh-kārlar benüm muṭī' kullarum arasından. (13)

Beyt

(14) وَالْأَرَأَيْتَكَ فِي الْأَنَا مَر مُقَدَّمًا

(15) فَتَكُونُ فِي الْأَخْرَى مِنْ أَلْمَزُودِيْنَ

[46b]

Ya'nī odur ki ādemīler arasında mu'teber olasın daḫı āḫiretde merdüdlardan (1) olasın.

(2) رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا دِيًّا لِإِيمَانٍ أَنْ آمَنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاخْفِرْنَا

(3) ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ رَبَّنَا وَإِنَّا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى

رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ

Ya'nī iy Rabbimüz, (4) taḫḫīḫ biz münādī işitdük ol Resül'dür ya Ḳur'an'dur imān-içün nidā idüp (5) dir ki: Rabbüñüze imān getürüñ. Biz daḫı imān getürdük. İy Rabbümüz, imdi bizüm günāh (6) -muz yarlığa, yaramazlıqlarmuz ört, gider daḫı bizi öldürüp eyilere ulaşdur. (7) İy Rabbümüz, daḫı bize vir şunu ki resülleriñe inanmaḫ üzerene bize va'de eyledüñ (8) daḫı bizi rüsvāy eyleme kıyāmet güninde. Bedrüstī sen va'deñe muḫālefet (9) itmezsin.

¹⁷³ Kıyâmet Sûresi 75/13

¹⁷⁴ Yâsin Sûresi 36/59

Ġazel

᠖ula ᠖ullu᠖ yara᠖ur devleti ᠖ullu᠖da biter (10)

᠖ullu᠖ itmeyenüñ āḥir ba᠖ı kül külde biter

Giceler ḥuftelerüñ Őubḥı yiri mezbeledür (11)

O ki bīdār ola anuñ bülbüli gül gülde öter

Şıḥḥat u ‘ömrü ni‘am, ṯā‘at-ile zāyid olur (12)

Kim muṯī‘ olmaz-ısa devletin añaru yiter

Her kim ol ‘izzete ‘azzā olup ḥaḳḳı unudur (13)

Yañılup ğaflet-ile dīnini dūnyāya Őatar

Dūnyā bir ḥīle ve pür-fitne ve bir kāzibedür (14)

Oynama anuñ-ile kim seni de bir lu‘b-ile utar

Şu ki ḥayvān gibi dün gün yiyüp içüp uyuya (15)

[47a]

Olur anuñ gibi ebter ne o yel daḥı biter

Dūnyeden keffüñi kef it saña Ḥaḳ kāfīdür (1)

Çün kifāf ola hemān ṯālib ‘uḳbāya yiter

Āteş-i 'ışkı Hüdā-yile Cemālî yine gör (2)

Göre pervāneyi kim cānını odlara atar

Ḳoma ġāfil oluban ḳāfile-i Aḥmedî kim (3)

Ḳatarın gözleyeni Ḥaḳ yarın ehline ḳatar (4)

Ve daḡı dimek gerek ki fulān fulānın. Zīrā ki ol günde kimseden kimseye (5) dermān yetişmez. Buyurur Ḥaḳ te'ālā:

(6) فَإِذْ نُفِّخْ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ

يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ¹⁷⁵

Ya'nî kaçan şūr urulsa ḳıyāmet-içün, Allāh'dan (7) ḳorḳmayanlaruñ aralarında neseb gözlenüp fāyide yetiştürmek olmaz (8) ol günde. Daḡı birbirile şorişmazlar ziyāde ḡayretten, dehşetden. (9) Ve buyurur Ḥaḳ te'ālā:

مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ¹⁷⁶

Ya'nî zālimler, (10) Allāh te'ālāya 'āşî olanlar-içün yoḳdur hîç ḳavmü, ḡışmu ki esirgeye. (11) Daḡı bir şefā'at idici yoḳdur ki şefā'ati maḳbül ola. Ve buyurur (12) Ḥazret-i Resül 'aleyhi's-selām:

(13) مَنْنَ أَبْصَا عِبَهُ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرَخْ بِهِ

نَسْبُهُ¹⁷⁷

Ya'nî kim ki 'ameli giri ḳoya, nesebi ileri getürmez. Ve dimemek (14) gerek ki ma'lüm esbābum ve oḡlum, ḳızum te'alluḳātum ki (15)

[47b]

hîç bunlardan birisi fāyide virmez. Buyurur Ḥaḳ 'ālā:

¹⁷⁵ Mü'minûn Sûresi 23/101

¹⁷⁶ Mü'mîn Sûresi 40/18

¹⁷⁷ Müslim, Zikr 38.

(1) وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ

بِالَّتِي تُفَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَنَ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا¹⁷⁸

Ya'nī sizüñ (2) mällarıñuz, veledlerüñüz sizi bize yakın eyler degüldür. Meger o kimse yine imān getüre (3) dağı eyi 'amel işleye, mälından şadağa eyleye, veledin hayra kılavuzlaya (4) ve haq yol göstere. Ve buyurur Haq te'älā:

(5) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتْلُكُمُ أَمْوَا

(6) لَكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ

هُمُ الْخَاسِرُونَ¹⁷⁹

Ya'nī iy imān getürenler, sizi men' itmesün mällaru (7) -ñuz, veledlerüñüz Allāh'uñ ṭā'atından, 'ibādetinden. Kim ki bunlaruñ (8) -ıla Allāh'dan gāfil oldı, onlar ziyānkār olanlardır. Ve dimemek gerek (9) ki ben haqqı tutardum. İllā fulān kimseden yā fulān nesneden giçemez. (10) Ve buyurur Haq 'älā:

(11) إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ

(12) يَوْمُ الْأَشْهَادِ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ

لَهُمْ سَوَاءُ الدَّارِ¹⁸⁰

Ya'nī biz resüllerümüze ve dağı mü'minler, bize muṭī' olanlar (13) yardım iderüz dünyāda. Dağı ol günde ki şāhidler şehādet-içün ṭururlar. Mü' (14) -minlerden dağı meleklerden muṭī'lerüñ 'amel-i şāliḥ-içün 'aşılerüñ fi'l-i (15)

[48a]

kaḃiḃi üzerine. Ol günde ki Allāh te'älāya muṭī' olmayanlar 'özrleri fāyide (1) virmez. Allāh'uñ la'net idüp ve raḥmetden iraq itmesi anlaruñ-içündür. Dağı cehennem (2) anlaruñ-içündür.

(3) اللَّهُمَّ أَفِدِرْ حُبَّكَ فِي قَلْبِي حَتَّى لَا أَكُونَ بِخَيْرِكَ مَشْحُولًا

¹⁷⁸ Sebe' Sûresi 34/37

¹⁷⁹ Münâfikûn Sûresi 63/9

¹⁸⁰ Mü'mîn Sûresi 40/51-52

Kişi eyle şanmamek¹⁸¹ gerek. Bunda ne gerekse ide. Dağı o bilinmeye (4) yā biline tınlimese yā güç yitmeye. Hey! Eyle degüldür. Bu bir bātil fikrdür ve fā (5) -sid vehmdür. Bilinür dağı yazılır dağı 'azāb dağı idilür. Güç dağı (6) yiter. Buyurur Hāķ te'ālā:

وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ¹⁸²

Ya'nī kōr (7) -ķuñ Allāh'dan, şaķınuñ 'azābından ki bedrüstī işledüklerüñüzi bilür. Ve buyurur (8) Hāķ te'ālā: (9)

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ¹⁸³

Ya'nī taķķik sizüñ üzerüñüzde hāfızlar vardır. Kerimler, yazıcılar. (10) Bilürler ne ki işlerseñüz. Ve buyurur Hāķ te'ālā:

(11) وَاللَّهُ خَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَكِنَّ الْكَثِيرَ

النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ¹⁸⁴

Ya'nī Allāh te'ālā gālibdür emrinüñ, hükminüñ üzerine. (12) Nice dilerse ider. Kimse nizā' idemez, dönderimez. Lākin nāsuñ çoğı bilmez. (13) Ve buyurur Hāķ 'ālā:

فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ¹⁸⁵

Ya'nī diledüğine tamām ķudret-ile ve kemāl-i (14) ķuvvet-ile işleyicidir. Hiç nesne müşkil gelmez. Küllisi āsāndur. Ve buyurur Hāķ 'ālā: (15)

[48b]

(1) وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَجِّرُ هُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ

فِيهِ الْأَبْصَارُ¹⁸⁶

Ya'nī şöyle zān itme ki Allāh te'ālā gāfildür zālimlerüñ, (2) Allāh'dan yüz çevirenlerüñ işlerinden. Hiç gāfil degildir. Belki bunlaruñ 'azābını (3) te'hīr

¹⁸¹ Kelime ünlü uyumuna uyulmadan yazılmıştır.

¹⁸² Haşr Sûresi 59/18

¹⁸³ İnfitâr Sûresi 82/10-11-12

¹⁸⁴ Yûsuf Sûresi 12/21

¹⁸⁵ Bürûc Sûresi 85/16

¹⁸⁶ İbrâhîm Sûresi 14/42

ider ol güne ki anda gözler dikilür alur Őiddetinden, dehşetinden. ut (4) ki g n hı bağıŐlana ve az b olmaya. H a te‘ l  h zretine (5) varıca anuğ kereminden az metinden ve h zır olanlaruğ ııl ‘ından utanma, (6) ilenmek yitmez mi? ut ki kimseye daı kendiye daı uydurulmaya ve ele gelimi olmaya. (7) Bunda gice, g nd z All h-ıla olanlar iriŐd gi devletden alup d rl  (8) d rl  h sretler ıkmek, b y k muŐ bet vatı  fet degil mi ki? D ny da (9) kişi bir pul ziy nını ziy na Őayar bunca yiler. Eger ele get rmezse. (10) Anca ecir işleyen-ile h d işlemeyen bir olacaı yok. Buyurur H a te‘ l :

(11) وَمَا يَسْتَوِي

الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ¹⁸⁷

Ya‘n  ber ber olamaz k r-ile g zli, h aı bil p yol varan-ıla bilmey p (12) varmayan. Buyurur H a te‘ l :

(13) وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَىٰ الْفَاعِلِينَ أَجْرًا

عَظِيمًا دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا¹⁸⁸

Ya‘n  All h (14) te‘ l  arturdu yolında m c hede id p d riŐenleri d riŐmeyenler  zerine (15)

[49a]

ulı ecr-ile daı kendi atından derece-ile daı mafiret-ile ve ramet-ile. All h ‘G f r’ (1) -dur. Anlaruğ g n hın  rter. Ra md r anları esirger.

Beyt (2)

السِّبَاقُ السِّبَاقَ قَوْلًا وَفِعْلًا

حَدَّرَ النَّفْسَ حَسْرَةَ الْمَسْبُوقِ

¹⁸⁷ F tır S resi 35/19

¹⁸⁸ Nis  S resi 4/95-96

Ya'nî (3) kavilde ve fi'ilde ileri geçme ki cehd eyle, şakla nefsuñi giri kalanuñ
hasretine (4) düşmesinden.

Kaşide-i Nāşiha Muḥrik

Bugün her kim ider kesb-i (5) kemālâtde beḫâletler

Yarın bāḫıl olup sa'y ider cānına āfetler (6)

Bugün her kimse kim kesb-i kemālât itmedi yarın

Kemāl ehlini gördükçe (7) yaḫar cānın nedāmetler

Ebed ḫalır bu ḫasretde kim ey nolayıldı bende (8)

Kemāl ehl-ile dün gün ideydüm çok 'ibādetler

Başîr u 'Ālim u Ḳadîr, (9) Semî' u Mâlik Allāh'dan

Bugün utanmayan kimse yarın bulur ḫacāletler (10)

'Ömr sermāyesin yile virüp yilen ziyānkāruñ

Ḳıyāmet çarşu (11) -sında olur renc-i ḫasāratler

Ne zālimdür bu nefsi-dün ki hergiz gelmez inşāfa (12)

Oḫınur bunca āyetler, görünür çok 'alāmetler

Gele meydān-ı 'ışḫa gir (13) başuñ çevgānına ḫop it

Nice bir nefsi-şüm için yıl on iki ay şanā (14) -'atler

Tevekkül idüp Allāh'a sivādan müttakī¹⁸⁹ olsañ
İrerdı cümle işüñde (15)

[49b]

saña Hâk'dan kifâyetler

Niyâmı ço şıyâm idüp kıyâm it aç gözün zîrâ (1)
Hâlâyık kâyim olduğda kopara başa kıyâmetler

Zelîl idüp bu dūn nefsi (2) zelûl iden reh-i Hâk'da
Mu'azzez oluban görmez kıyâmetde hakâretler (3)

Ne sa'y idersin ol a'zâ'-ı işyân hūy-içün dâyim
Hisâbuñda ide şâyed (4) 'aleyhine şehâdetler

'Aceb bâkî mi olam dirsın. Eger a'mâ degülsen gel (5)
Nazar kııl bu harâbâta kanı ehl-i 'imâretler

Tefekkür eyle kim nitdi yana (6) irdi ol idenler
'İmâretler, vizâretler, ticâretler, seyâhâtler (7)

¹⁸⁹ "Müttaki" kelimesi eserde مُتَّقِعْ şeklinde yazılmıştır. Kelime metnin anlam akışına göre düzeltilmiştir.

Çanı aşhâb-ı devletler çanı erbâb-ı izzetler

Ya erkân-ı dirâyetler, vilâ (8) -yetler, risâletler

Çanı ol gül gibi yüzler, çanı bülbül-şifat sözler (9)

Çanı nergisleyin gözler ya hod ol serv-i kâmetler

Çanı tûfî gibi diller çanı (10) berg-i semen eller

Ya ol hoş bûy sünbüller irişdi çamuya letler (11)

Gelüp geçdi, konup göçdi, şarâb-ı mevte hep içdi

Kimi buldı sa'âdetler, kimi (12) gördi şekâvetler

Ne kıldı, neyledi, nitdi, ne başardı, yine irdi (13)

Bu milk-i dün için iden gece gündüz firâsetler

Vefâ bulmadılar hergiz cihâ (14) -nuñ 'ıyş u nüşından

Ne deñlü cân çatların kim itdiler ri'âyetler (15)

[50a]

Çarâvetler, leñâfetler çamu maḥv oldu a'zâdan

Yuyuldu hadden kadden (1) şabâhatlar resâfetler¹⁹⁰

¹⁹⁰ Kelime sehven "ص" yerine "س" olarak yazılmıştır.

Bugün nevbet saña geldi yarağuß yok dahı hergiz (2)

Dimezsın kim ‘aceb oldum, nice ola hâletler

Niceler havf u hasretten (3) ‘abüsü’l-vech olur anda

Niceler şād olup bulur beşâşetler, nezâretler (4)

Gel imdi sen de inşâf it, naşîhat al bu sözlerden

Haķîkat bu. Mecâzı ko, (5) şarih oldu kinâyetler

Kerîm Allâh hıfz ide kamuyı şerr-i şeytândan (6)

Kim ol mel’ün diler şoñ dem ide îmân gâretle

İlâhî şadrumuz şerh (7) it, hidâyet nürı-la luft it

Bulupdur qalbümüz zîrâ ma‘âşîden, qasâvetler (8)

Luft, muhsin u mün‘im, ra’ûf u râzık Allâh’sın

Bize dünyâ ve ‘uqbâda ider (9) ‘avn u ‘inâyetler

Yine ^{مشائک} senüñ setr-i ‘uyün itmekdür iy settâr! (10)

Egerçi kim çok itdük biz sefâhatler, şenâ‘atlar

Bu nefsüñ bed fi‘âlinden bizi (11) sen qurtar iy Allâh!

Bilürsin âşikâre o nihân eyler hıyânetler (12)

Senüñ vaşf-ı kemālūñi ne taķrīr eyleye bu dil
Ne irdi, ne irimezdür 'ibā (13) -detler, kitābetler

Eyā! Vehhāb'ı bī-'illet, Cemālī bendeñe cūd it (14)
Kačan luţfuñla ikrāma ide ehl-i kerāmetler

Cemī'-i ehl-i imānla anuñ ek (15)

[50b]

-sükligiñ 'afv it

Ki yokdur luţf u ihsānuña ğāyetler, nihāyetler (1)

Faşl

Āhiretde bu resme ķorkular olduğından di ki nice (2) pādişāhlar, hātūnlar ve nice aşhāb u emvāl, ehl-i 'iyāl olanlar tācı u (3) tahtı ve 'izz u bahtı ve hūkm-i riyāseti ve mülk ü mālı ve ķıl u ķālī ve 'izz u (4) nāzı ve sözi sāzı yirlere çalup küllī tārūmār eyledi. Şallar giyüp (5) memleketler terk idüp ğurbetler, hasretler ve furķatler, hurķatler ihtiyār (6) itdiler. Ve açlıklar, şusuzlıklarla vīrāneler, harābelere düşdiler. Degül ki (7) fişķ u fesād ve lecāc u 'ināddan vaz gelmek.

Ġazel (8)

Ger bileydi ādem ol günde nolasını

Çok göreydi nefsine bir eski palasını (9)

Yarın gelecek hāli başına nedür bilse

Öz cānı-çün bugün tutaydı yasını (10)

Ger tuysa o zaḳḳūmı kim ehl-i cehennem yir
Ağudan ide idi bu ʃatlı ğıdāsını (11)

Miskīn nice ğāfildür kim cehl-ile ʃatmıʃdur
Bu dār-ı fenāsına milk-i beḳāsını (12)

ʃar ḳabre girüp ḫāke ğarḳ olasını añmaz
Ḥoş naḳş-ıla zeyn eyler bu fānī bināsını (13)

Feryād ḳılasını gör yād ḳılır mı hıç
Ger yād ola görmeye Mevlā'sı liḳāsını (14)

Bu 'āṣī Cemālī'nüñ çoḳdur günehi¹⁹¹ yā Rab
Sen luṭf idüben yine 'afv eyle ḫaṫāsını (15)

[51a]

Bildiler ki Allāh te'ālādan ğayrısınüñ muşāḫabeti müfāraḳata ve muvāfaḳatı (1) muḫālefete varsa gerek. Anuñ ğayrını ihtiyār itmek zāyī'dür ve bidā (2) - yeti cehālet ü dalālet ve nihāyeti nedāmet u melālet olsa gerek. Buyurur (3) Ḥazret-i Ḥaḳ celle ve 'alā Ḥazret-i İbrāḫīm'den ḫikāyet idüben:

وَلَا (4)

تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ¹⁹² (5)

Ya'nī beni rüsvāy eyleme ol günde ki ḳullar ḳabrllerinden ḳoparlar ol günde (6) ki anda ḳişiye māl, oğul, uşaq fāyide virmez. İllā kimseye virür ki (7) Allāh

¹⁹¹ Kelimedede ünlü uyumu yoktur.

¹⁹² Şuarâ Sûresi 26/87-88-89

te‘ālāya bir yaramazlıktan ve māsivāya irtibātdan, iltifātdan hāliş u şāfī itā‘at-ile (8) ve maḥabbet-ile arāste, müzeyyen gönül götüre. Ve buyurur Ḥaḳ te‘ālā:

(9) اِنْ اَوْلِيَا وَهٖ اِلَّا

الْمُنْفُونَ¹⁹³

Ya‘nī Allāh te‘ālānuñ dostları degüldür. İllā kendiden korkup (10) ‘azābından şakınup günāhdan kaçanlardır. Tefvīḳ Allāh’dan ola.

Beyt (11)

سَهْرٌ لَّا عِيُونَ لِعَيْرِ جَمَا لِكَ ضَايِعٌ

(12) وَبُكَوْهُ هُنَّ لِعَيْرِ فَقْدِكَ بَاطِلٌ

Ya‘nī günlerüñ uyuşuzluğu¹⁹⁴ senüñ cemālüñden gayrı-çün olsa zāyi‘dür. (13) Daḥı ağladuḳları seni bulmamakdan gayrı nesne için bātıldır. Ḥāşılı kişi (14) her ne zaḫmet çekerse Allāh-içün çekmek gerek. Anuñ rızāsın (15)

[51b]

istemek gerek ki cümle maḳşūduñ miftāhıdır.

Beyt (1)

هُرْ كِهٖ فَرْدَاسْتْ نَايْدُ پِيشِ يَارِ

(2) اَزْ جَمَالِي دُوسْتْ كَرْدَدْ شَرْمَسَارِ

Ya‘nī her kimse ki yarın Allāh’uñ ḥuzūrına mest gönül, maḥabbet-ile varmaya, (3) Allāh’uñ cemālinden utansa gerek. Ya‘nī Cemālullāh’ı göricek gayrı nesneye meyl (4) itdüğine utansa gerek. Zīrā bilse gerek ve añlasa gerek ki andan gayrıya ‘itibār (5) itmek dün fi‘l-i kabīḥ emrimiş meger. Yine kendüye

¹⁹³ Enfāl Sûresi 8/34

¹⁹⁴ Beyitin anlamına göre “gözlerin uykusuzluğu” olması daha uygun görünüyor.

vesîle olabildiler. Küllî (6) rif‘at, şevket anuñ ‘azāmeti ve kuvveti tahtında ve heybeti ve saltanatı katında münhedim ü (7) mün‘adim olsa gerek. Hüküm, cümle anuñ kudret elinde olsa gerek. Buyurur Hâk te‘âlā: (8)

الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ¹⁹⁵

Ya‘nî hâk, mülk ü taşarruf ol günde Allāh te‘âlā (9) -ya şābitdür. Zîrā ki ğayruñuñ mülki fānî, anuñ mülki bākîdür. Ve daħı bildiler ki (10) kişi bunda ne miqdār rāhat olsa o miqdār zahmet çeker ve bunda ne miqdār (11) zahmet çekse anda o miqdār rāhat olur. Rivāyetdür Hāzret-i Resūl‘den ‘aleyhi’s-selām: (12)

حُفَّتِ الْجَنَّةُ بِأَمْكْرِهِ وَحُقَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ¹⁹⁶

Ya‘nî cennet ihāta olundu (13) mekr-ı hîle. Cehennem ihāta olundu shevāt-ile. Dimek olur ki cennet yaradıldı (14) anuñ yetişmesinüñ sebebi nefsüñ kabül itmeyüp kaçduğı nesnelere kılındı. ‘İbādetden (15)

[52a]

ki māsivānuñdur. Ğayruñ milki-le faħr itmekden ki ol varlıkdur (1) ki Allāh te‘ālānuñdur. Anuñ-içün dirler:

(2) الْفَقْرُ فِي خَلْقِهِ أَحْسَنُ

مِنْهُ جَدِيدٌ خَيْرُهُ

Ya‘nî faķır kendi eskisinde olmağ yigdür ğayruñ (3) yiñisinde olmağdan ve daħı Hāzret-i Resūl‘üñ āli ve aşhābı, etbā‘ı ve aħbābı (4) ve ‘aşıķın ve şādıķın küllî faķrı kabül eyleyüp eyle hünerler itdiler (5) faķr yolında ki vaşf u keşfe gelmez. Ve anuñ-ıla anca devletler irdiler (6) ki fehme ve vehme şığmaz.

(7) اللَّهُمَّ لَا تُجَنِّبْنَا بَرَكَاتِهِمْ

(8) وَلَا تُبْعِدْ نَامِرُ دَرَجَاتِهِمْ وَقَرِّبْنَا إِلَّا طَبَقَاتِهِمْ وَجَنِّبْنَا مِنْ مَعَا

رَقَةِ حَطَوَاتِهِمْ

¹⁹⁵ Furkân Sûresi 25/26

¹⁹⁶ Tirmizi, Cennet, 31.

Ḳıṭ‘a

(9) فَفَرَّ كَنُجَى بَاشِدْ أَرْ كَنُجَى إِلَه

هَرْ كِه يَا بَدْ كَنُج كَرْدَرَاوْچُو شَاه

(10) فَفَرَّ فَحْرُ حُودْ شَوْدُ رُوشَنُ تُرَا

جُونُ بُوْدُ أَنْدَرُ دِلْتِ عِشَقِ حُدَا

(11) حَقُّ تَعَالَى مُصْطَفَى رَابِرْ كَزِيدْ

(12) مُصْطَفَا حَيْرِ أَرْ فَقِيرِ پِرَا فَدِيدْ

Ya‘nī faqr, Allāh’uñ genclerinden bir gencdür. Kim ki genci bula beg gibi olur. Faqr (13) saña fahr olmak rüşen olur eger göñülüñde Allāh te‘ālānuñ ‘ışkı ola. Ya dimek (14) ola ki Resül’uñ el faqr u fahrı¹⁹⁷ didügi rüşen olur saña. Eger Allāh’uñ (15)

[52b]

‘ışkı göñlüñde olursa. Zīrā anuñ devlet-i naşīblerindendir. ‘ışk (1) sebebdür mu‘teber faqra. Zāhirde yoklukdur, ma’nide varlıkdur, lāyıkdur (2) fahr olunmağa. Haq te‘ālā Muştafā’yı muhtār eyledi. Muştafā faqīrlıktan (3) ğayrı nesne görmedi ve kabūl itmedi. Billāhi inşāf gerekmez mi ki bir ‘acemī şunu (4) şunu bilmez. Ḳul, beglerinüñ katında çul geymek, topraklara bulaşmak ve aç (5) olmak, şusuz olmak dağı rızāsına muvāfiq ve murādına muṭābıq ne zaḫmet, (6) miḫnet var-ısa kabūl ider. Ya bir kendiler baş olanlardan birisi begleri (7) yolında bir nesne ihtiyār itse küllī anlar dağı iderler. Öte fāyidesini de bilmez (8) -lerse ya bir maşhara, dürlü dürlü şeni‘ u kabīḥ nesneleri kendi nefsine (9) kabūl ider. Tā pādişāhınuñ nazarından bir hişşe bulam diyi ya bir çeper, bir sancaq (10) begine bir kânūn-nāme getürse, o bege tābi‘ olanlar öpüp başlarında koyup (11) anuñ-ıla ‘amele mübaşeret, mülāzemet iderler. Dindi

¹⁹⁷ "Yoksulluğum övüncümdür."

kanı ğayret, kanı (12) nāmus ki kiři bir ‘acemī kıldan ya bir masharadan aşağa ve dūn ola. (13) Dağı Allāh te‘ālānuñ kavlin severin diye kemāl-i ‘azāmetin, kuvvetin bile ve tamām (14) kereminü, ni‘metin göre. Dünyā ve āhiret küllī kudret-i taşarrufında (15)

[53a]

yedigüne muķır ola. Ve Qur’an’a inanurın, severin diye ve cemī‘i halka hidāyet, ‘ināyet (1) değin bile ve Resūlullāh’a ümmetin severin diye ve mecmū‘-ı ‘āleme devlet, rahmet (2) olduğın bile. Huřuřā ki Haķ te‘ālānuñ celle ve ‘alā dünyā pādiřāhların (3) gibi bunlardan bir ğaraızı olup hāceti dağı olmaya. Belki kereminden (4) bunlaruñ fāyidelerin dileye. Resūlullāh’uñ dağı yine eyle. İmdi hiç (5) revā ola mı Allāhu subhānehu ve te‘ālādan ki sultānı bī-hemtā, pādiřāhı bī-mā (6) -nenddür. Bir fānī muhtāc bence korkmaya ve hayā itmeye ve Cebrā‘il-i Emīn’e (7) ki kavī ve ‘azīm melekdür. Bir çerperce mertebe virmege ve Kelāmullāh (8) ki Qur’an-ı kadīmdür ve Furķān-ı ‘azīmdür bir ķānūn-nāmece iltifāt (9) itmeye. Ve Muĥammedü Resūlullāhi ki seyyid-i enbiyā ve faĥr-ı mürselīn (10) -dür. Bir sancaķ begince ‘itibār eylemeye. Ve āhiret devletine ki (11) ebedī rāhat bī-miĥnet ni‘metdür. Bir dūn pür-derd ü renc dünyā mařlahatınca (12) rağbet itmeye, gözlemeye, Allāh te‘ālānuñ haķķını dilemeye. Resūl (13) -ullāh’uñ rızāsını tutmaya, buyuruğını bilmeye ve Kelāmullāh’uñ ĥürmetini (14) ķabūl eylemeye. Ĥükmini ve gözlemeye Resūlullāh’uñ ĥātırını ve bilmeye (15)

[53b]

ķadrini ve ri‘āyet itmeye řer‘ini ve sūnnetini. Ĥū idinmeye ‘ādetini. (1) Yol idinmeye řarīķini ve gözine götürmeye āhiretüñ devletini. Göñline (2) götürmeye miĥneti dağı nice müsülmānlıķ, mü’mīnlik ola. Ya nice ķulluķ, (3) itā‘at ya nice maĥabbet u teslīm ya nice ümmetlik ittibā‘ya nice (4) ‘āķillik, idrāk. Ne‘üzubillāhi min küllī zalike¹⁹⁸

¹⁹⁸ “Bundan Allāh’a sığınurız.”

(5) اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْأَلُكَ حُبَّكَ

(6) وَحُبِّبْ مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبِّبْ مَنْ تُحِبُّهُ عَمَلٍ يُقَرِّبُنَا اِلَّا حُبِّكَ

يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

Ya'nî ya Allâh, biz senden sevgün isterüz daħı (7) seni seveni sevmek isterüz daħı sen sevdüğünü sevmek isterüz (8) daħı saña bizi yaqın eyleyen 'amelüñ sevgüsün isterüz. İy Celâlu'l-kirâm, (9) ıssı kabül eyle hâcetümüzü

Ġazel

İlâhî olmaduğ emrüñe münkâd (10)

Kelâmuñ hükümü-yile hîç mu'tâd

Nebîne uyamaduğ, 'uqbâyı unutduğ (11)

Bırağduğ 'âleme Şeddâd'ı bünyâd

Harâb itdük egerçi hâlümüz biz (12)

Velî sen luţfun-ıla eyle âbâd

Ĥüdâya bendeñüz bend-i hevâdan (13)

Ĥabîbüñ ĥürmeti-çün eyle âzâd

Hidâyet eylemek ehl-i ðalâle (14)

Hemişe 'âdetüñdür eyle irşâd

Ki biz cürüm içre kalduğ zillet-ile (15)

[54a]

‘İbādet birle ‘izzet buldı ‘ibād

Şehā ‘ādil meliksin yine luṭf it (1)

Ki nefsiñ āh elinden dād u feryād

Cemālüñ haqqı-çün irür cemāle (2)

Cemālī’ye çü nisbet oldu bu ad

Yedi başlu bir ejderdür çiker her (3)

Deminde cânları heftād u heştād (4)

İmdi utanmağ gerek, hayā itmek gerek Hağ te‘ālādan.

(5) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

(6) الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي

الأرض¹⁹⁹

Ya’nī Allāh te‘ālā mevşüfdür kemāl-ile ki anuñ ğayrı ilāh (7) yokdur ma‘būd olmağa. Hemān o müsteħikdür, Hağ’dur şānından. Şifāt-ı (8) lāzımesindendür ‘ālim olmağ, qādir olmağ. Qayyumdur, kāyinātuñ (9) tedbīrine ve taşarrufına ve hıfzına ve zabtına kemāl ve devām üzerine tur (10) -muşdur. Hiç aña ımızkanma ve fütür yetişmez dağı uyuma ve ğaflet ‘arız (11) olmaz. Yirde, gökde ne var-ısa küllī anuñdur. Cümlesinüñ mālکیدür. Nice (12) dilerse ider. Pes utanmağ gerek ‘ilminden, qorqmağ gerek qahrından, ummağ gerek (13) luṭfindan. Buyurur Hağ te‘ālā:

¹⁹⁹ Ayet-el Kürsi

وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ²⁰⁰

Ya'nî Allāh te'ālā her (14) nesneyi bilür.

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ²⁰¹

Ya'nî Allāh te'ālā sizin-iledür (15)

[54b]

nirede olursañuz. Ya'nî ne ki idersiz bilür. İşde bu resme hâzır görenler (1) -dür ki hiçbir günāhı işlemezler. Nitekim ādemoğlanı bir daħısınıñ karşusunda (2) işleyimez nefs-i zālinden bu çatı 'acebdür ki Allāh te'ālā hâzırdüğün bile daħı (3) bir oğlancuğdan utanup idemedüğü günāhı, Hāğ te'ālā çatında ide. Utanmaya, (4) ilenmeye.

يَسْتَحْفُونَ النَّاسَ وَلَا يَسْتَحْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ²⁰² (5)

Ya'nî nāsdan gizlerler, Allāh'dan gizlemezler. Hāl budur ki Allāh anlarıñ-ıla biledür. (6) İlāhî meded senden, dermān senden, ğufrān senden, setr senden. Ve daħı (7) utanmağ gerek Allāh te'ālānuñ luğfından, kereminden. Buyurur Hāğ te'ālā:

اللَّهُ لَطِيفٌ (8)

بِعِبَادِهِ²⁰³

Ya'nî Allāh te'ālā kullarına luğf idicidür.

وَاللَّهُ رَؤُفٌ رَحِيمٌ²⁰⁴ (9)

ve Allāhu te'ālā re'fet ü raħmet idicidür.

(10) وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوا هَآ إِنَّ

اللَّهُ لَعَفُورٌ رَحِيمٌ²⁰⁵

²⁰⁰ Hadîd Sûresi 57/3

²⁰¹ Sebe' Sûresi 34/47

²⁰² Nisâ Sûresi 4/108

²⁰³ Şûrâ Sûresi 42/19

²⁰⁴ Nûr Sûresi 24/20

²⁰⁵ Nahl Sûresi 16/18

Ya'nî şaysañuz Allāh te'ālānuñ üzerüñuze virdügi (11) ni'meti zabt idemezsiniz. Degül şükürin edā itmek. Evet Allāh mağfiret (12) idicidür taqsirleriñüz üzere, esirgeycidür 'acizligüñüz üzere. (13)

(14) وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ

وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا²⁰⁶

Ya'nî Haq te'ālā dir ki: Taḥkik (15)

[55a]

ādemoğlanı mükerrem eyledük envā'-ı kerāmet-ile. Daḥı anları qurıda ve deñizde (1) bindilendürdük tavar-ıla ve gemi-ile. Daḥı anları rızqlandırduq gökçek nesne (2) -lerden. Daḥı anları tafşil itdük yaratduqlarmuzdan çoğinuñ üzerine hoş (3) vech-ile. Ve daḥı qorqmaq gerek Allāh te'ālānuñ qahrından. Buyurur:

(4) وَاتَّقُوا اللَّهَ

إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ²⁰⁷

Ya'nî qorquñ Allāh'dan ki taḥkik 'ikābı katıdır. (5) Nitekim şabr büyükdür.

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ²⁰⁸

Ya'nî di yā Muḥammed, senüñ (6) Rabbüñüñ tutası katıdır ki ebedi giriftar ider. Kimse almaz.

(7) يَا مُجِيبُ أَجْرِنَا

مِنْ عَذَابِكَ يَا مُجِيبُ أَعْدَانَا مِنْ عِقَابِكَ

Ve daḥı utanmaq gerek, (8) qorqmaq gerek muḥālefetden. Buyurur Haq te'ālā:

(9) وَتَنْزِيلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ

شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا²⁰⁹

²⁰⁶ İsrâ Sûresi 17/70

²⁰⁷ Haşr Sûresi 59/7

²⁰⁸ Bürûc Sûresi 85/12

²⁰⁹ İsrâ Sûresi 17/82

Ya'nî (10) biz Qur'an'ı indürdük ki mü'minlere şifâdur. Cehâlet, dâlâlet, 'illetin sürer. (11) Dağı rahmetdür, dînlerin ıslâh ider hükmine uydukları-çün. Zâlimler, (12) 'aşîleri arturmaz. İllâ ziyânların arturur. İnkârları ve muhâlefetleri (13) artup hükmine uymadukları-çün. Ve buyurur Hâzret-i 'aleyhi's-selâm: (14)

(15) فَإِذَا التَّبَسَّتْ عَلَيْكُمُ الْأُمُورَ كَقُطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ

[55b]

(1) بِأَقْرَبٍ فَإِنَّهُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ وَشَاهِدٌ مُصَدِّقٌ فَمَنْ جَعَلَهُ أَمًّا مَه قَادُهُ

(2) أَلِي الْجَنَّةِ وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ أَلِي النَّارِ مَنْ قَالِبِهِ صَدَقَ وَمَنْ

حَكَمَ بِهِ عَدَلَ وَمَنْ عَمِلَ بِهِ أُجِرَ

Ya'nî kaçan sizün üzerüñüze işler, emr (3) -ler bilesüz olsa haq, nâ-haqdan fark olmak müşkil olsa, şu gicenüñ (4) âhir karanusı gibi ki anda yol bilinmez. Nireye gidecekdür añlamaz. Tutuñ ol (5) vaqt Qur'an'ı zîrâ ki o şefâ'at idüp şefâ'atı maqbûl olacaqdur. (6) Dağı Hâzret-i Risâlet'ün girçekliğine şehâdet idüp kabûl bulacaqdur. (7) Ya anuñ eylügüne ya uyanlaruñ eylügine ve uymayanlaruñ yaramazlığına şehâdet (8) idüp gerçek tutulacaqdur. Pes kim ki aña uysa anı yider, cennete getürür. (9) Kim ki aña uymasa anı söver, yider cehenneme iletür. Kim ki o Qur'an-ıla söyledi, gerçek (10) söyledi. Kim ki anuñ-ıla hüküm itdi, 'adl itdi. Kim ki anuñ-ıla 'amel itdi, ecr (11) buldı. İmdi her kim ki şâdıklık, 'adillik, me'cürlik ister Qur'an'ı (12) elden komasın ve dağı müte'essir olup dehşet almak gerek âyâtından, (13) tehdîdâtından. Buyurur Haq te'alâ:

(14) لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْنَاهُ

خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ²¹⁰

Ya'nî biz bu Qur'an'ı bir tağ üzerine (15)

²¹⁰ Haşr Sûresi 59/21

[56a]

indürseyidük elbette sen o tağı korçar, Allāh'ıñ korqusından yarı (1) -lup paralanur görürdüñ. Maqşūd ādemođlanına ve ehl-i ğaflete qalbinüñ (2) qasā[v]eti²¹¹ üzerine te[v]bıh²¹² zemdür dindi. Kişi revā degül ki bir tağdan (3) ve bir taşdan qatı ola ve bunca tağvıfden, inzārdan yumuşamaya.

(4) اَللّٰهُمَّ

اجْعَلْنَا مِنَ الْعَالَمِينَ بِأَحْكَامِكَ وَالْعَامِلِينَ بِكَلِمَاتِكَ²¹³

Ve dağı utanmaq (5) gerek Hāzret-i Resül'den 'aleyhi's-selām ki anuñ vaşfında Hāq (6) celle ve 'alā buyurur:

(7) لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ

حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ²¹⁴

Ya'nı tağkık size geldi kendü (8) cinsüñüzden bir resül ki aña qatı gelür, zağmet virür sizüñ yaramaz nesneye (9) uğraduđuñuz. Sizüñ şalāhuñuza, eylügüñüze ħarişdür. Tamām vech-ile ister. (10) Mü'minlere şefqat idüp merĥamet idücidür. Ve kendiler buyururlar 'aleyhi's-selām: (11)

إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي²¹⁵

Ya'nı (12) her peygāMBER içün bir ulu du'ā olmuşdur dünyāda. Kişi salţanat istemişdür. (13) Kimisi qavminüñ helākın istemişdür. Kimi dağı ğayrı ne-yise. Ben du'āmı şakladum (14) āĥiretde ümmetüme şefā'at-içün. Niteki işidürsin qalan nebīler nefsi, nefsi (15)

[56b]

diyicek. Onlar ümmeti ümmeti diseler gerekdür.

²¹¹ "vav" harfi ile yazılması gereken kelime "dal" harfiyle yazılmıştır.

²¹² "vav" harfi ile yazılması gereken kelime "re" harfiyle yazılmıştır.

²¹³ "Allah'ım, bizi hükmünü bilen ve sözlerini yerine getirenlerden eyle."

²¹⁴ Tevbe Sûresi 9/128

²¹⁵ Buharî, Daavat, 1, Müslim, İman, 340

Beyt

هُوَ الْحَبِيبُ الرَّبِّي (1) تُرْجَى شَفَاعَتُهُ

لِكُلِّ هُونٍ مِنَ الْأَهْوَالِ مُقْتَحِمٌ

Tercüme;

Ol habīb (2) -dür ki çatı korkular-içün

Mecmū'-ı 'ālem andan umarlar şefā'ati

Ve daħı (3) hāzer itmek gerek şikāyetinden ki diye:

(4) يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا

الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ²¹⁶

Ya'nī iy Rabbi, taḥkīk benüm kavmüm bu Qur'an'ı metrūk eylediler, (5) inanmadılar, 'amel eylemediler, kolayına şutdılar. Bu şikāyet hemān Kureyş'den (6) olmağa maḥşūr deñüle. Gerçi zāhire anlar ḥaḳkında geldise ve daħı inanmaḳ (7) gerek da'vāsına, ma'nī gerek. Vāy o kişiye ki şikāyetçisi (8) Resül ola.

اللَّهُمَّ ارْضِ عَنَّا وَارْضِ نَبِيَّكَ يَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ ²¹⁷ (9)

Faşl

Daħı gerekdür ki ehl-i ḥaḳ olan 'ulemā ve 'uḳalāya muşāḥabet (10) ide ve ḥükemāya ve şuleḥāya muvāfaḳat eyleye ve anlardan kelāmullāh ve eḥādīs-i (11) nebī ve kelimāt-ı kāmīlīn istimā' ide. Cānı dirile ve gönli tāzelene ve ḥaḳda (12) ḡayreti ve şer'de himmeti arta ki buyurur Ḥaḳ te'ālā:

(13) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا رَسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ ²¹⁸

Ya'nī imān getürenler, (14) Allāh'a muṭī' oluñ daħı Resül'e daħı anuñ şer'inden, sünnetinden ḥaber (15)

²¹⁶ Furkân Sûresi 25/30

²¹⁷ "Ey cömertlerin en cömertlisi Allah'ım, peygamberlerinden ve bizden razı ol."

²¹⁸ Nisâ Sûresi 4/59

[57a]

virüp tutun, dīne muṭī^c oluñ. Rivāyetdür Ḥazret-i Resūl'den 'aleyhi (1) 's-selām:

(2) عَلَيكُمْ بِمَجَا لَسَةِ الْعُلَمَاءِ وَاسْتِمَاعِ كَلَامِ الْحَمَاءِ

(3) فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَخِي الْقَلْبَ الْمَيِّتَ بِئْرِ الْفِكْمَةِ كَمَا يُخِي الْأَرْضَ

الْمَيِّتَةَ بِمَاءِ الْمَطَرِ

Ya'nī üzerüñüze olsun 'ulemā-yile oturmak daḥı ḥükemā ve (4) dīn 'ilmin bilenler, 'amelin idenler sözün işitmek. Zīrā Allāh te'ālā ölmüş göñli (5) diri kıılır dīn 'ilmi-le. Nitekim ölmüş yiri yağmur şuyı-la dirildür. Rivāyetdür (6) Fuḍayl ibn 'İyāz'dan -rahmetullāhi 'aleyh:

(7) لَا تُجَا لِسَ الْأَمِّنِ يَذْكُرَكَ

إِذَا انْسِيَتْ وَيُعِينُكَ إِذَا ذَكَرْتَ

Ya'nī otursa illā şunuñla otur ki anda (8) iki ḥū bulasın. Biri bu ki sen Allāh'dan ġāfil olasan añdura. Biri bu ki (9) sen añañ yardım ide. Ve gerekdür kim süfehāya ve cühelāya muḥālaṭa ve mülā (10) -yemet itmeye ki göñli ölüp cānı bozulmaya ve anlardan bed ḥū kapup (11) ṭā'atden kesilüp ziyān-kār olmaya. Buyurur Ḥaḫ te'ālā:

(12) لَا تَجِدُ قَوْمًا

(13) يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ

(14) أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أَلَيْكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ

(15) بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا

[57b]

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ²¹⁹ (1)

²¹⁹ Mücâdele Sûresi 58/22

Ya'nî yâ Muhammed, kavim ki ĩmān getürenler Allāh ve Allāh'ũñ Resũl'ine düşmen olup muhālefet idüp (3) hükmine uymayanlar-ıla dostlaşalar. Ya'nî mü'minlere bu dostlaşma lāyık degüldür, (4) itmesünler. O uymayanlar, yüz çevürüp 'āşī olanlar, ataları ve anaları-yise de, (5) kardaşları-yise de, kavim ü kabīlesi-yise de onlar ki bu yaramaz tāyife-ile dostluk (6) itmediler. Hāq te'ālā anlaruñ gōñüllerinde ĩmān yazdı ve muhkem kıldı. Dağı anları (7) kendü tarafından gōñül nũrı-la ya Qur'ān-ıla kuvvetlendürürdi. Dağı anlara yarın (8) ol cennete koyar ki altundan ya'nî köşkleri altundan ve ağaçları altundan (9) ırmaqları akar, envā'-ı lezzet-ile ebed anda tururlar. Allāh anlardan rāzı ki buyruğın (10) tutmuşlardı. Anlar Allāh'dan rāzı ki gökçek dirlik, yahşı eylük virdi. (11) Anlar Allāh'ũñ çerisi ve dīnũñ yardımcısıdur. Haber-dār oluñ ki bed (12) -rüstī felāh bulanlar Allāh te'ālā'nuñ dīnine yardım idenlerdür. Buyurur (13) celle ve 'ālā:

(14) وَيَوْمَ يَعِضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ

(15) سَيِّئًا يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا لَقَدْ اضْلَمَنِي عَنِ الذِّكْرِ

[58a]

بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا²²⁰

Ya'nî añ ol (1) günü. Haber vir yâ Muhammed ki 'āşī olup Allāh'dan yüz çevüren iki elini ışırsa (2) ve yise gerek taşasından. Dise gerek ki: İy nolaydı ben Resũl'e uyup (3) anun-ıla bir yola gideydüm. İy, vāveylā nolaydı ben fulān kimseyi ve o yaramaz hũlı (4) dost tutunmayaydum ve anuñ sözine uyup yolına gitmeyeydüm ki (5) tahkīk beni azdurdı Allāh'ũñ zikrinden, Qur'ān'ına uyup hāq yola gitmekden (6) baña yetişüp bildüğũmden şoñra yaramaz yoldaş ya iblīs ādem-içün dostluk (7) gösterüp belālara ve helāke düşürüp esir eyleyüp üftāde kırup dağı (8) terk idici ve fāyide yetişdürmeyicidür. Ve buyurur Hāq te'ālā:

(9) وَلَا تَرْكَبُوا

إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءٍ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ²²¹ (10)

²²⁰ Furkân Sũresi 25/27-28-29

²²¹ Hũd Sũresi 11/113

Ya'nî Allāh te'ālāya 'āşī olan zālimler[e]²²² dirgenmeñ, hîç uymañ. Tā ki (11) sizi cehennem çuta. Siziñ-içün Allāh'uñ ğayrı dostlar, yardımcılar (12) ğod yokdur. Tā ki kırtara. Andan şoñra ki 'azāba uğrayasız, Allāh te'ālā (13) -dan yardım bulup kırtulmazsız. İmdi gerekmiş ki kişi Kerīm ü Raĥīm ve Qādīr ü (14) Ĥalīm Allāh'ı yār idinüp Qur'an'ı şāhid idinüp Resūl'i şefī idinmege. (15)

[58b]

Sa'y cehd ideyimiş tā ki āĥir vaqta daĥı idinibile. Buyurur Ĥaĥ te'ālā: (1)

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ²²³

Ya'nî Allāh te'ālā kendinden (2) kırkānlar, eyi 'amel idenlerledür. Āĥirü'l-emr Ĥaĥ te'ālānuñ merĥametine ve 'afvına (3) ve kelāmınuñ ĥürmetinde ve Resūl'inüñ şefā'atine yüz çutup tazarru'lar, (4) zārīler idilecekdür. Evet bugün burada ide. Görmek gerek ki yarın yürü (5) añarı dimeye. "Dünyāda-yiken ni'metlerüm yirdüñ, luţf, keremüm görürdüñ. Yine (6) benden müstaĥnī dirilüp ğayrılarını yār idinürdüñ. Añmazduñ benüm cemālümü (7) ve luţfumu ve kıahrumu ve kıuvvetümü ve 'izzümü ve 'azāmetümü ve işitmezdüñ ĥaĥ kelāmumu ve ğözlemezdüñ (8) şādık Resūl'ümü daĥı şimdi añarsın eyle mi?" dimeye. Nitekim mücrimlere dinilecekdür: (9)

أَحْسُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُوا²²⁴

Beyt

Döge yarın başını sen ki melā (10) -metle müdām

Kim bugün şer'ine boynun uzadup olmaya rām

Ve buyurur (11) Ĥazret-i Resūl 'aleyhi's-selām:

(12) لَا تُحَالِسُوا أَهْلَ الْبَيْدِعِ وَالْأَهْوَاءِ فَإِنَّ

²²² Metnin bağlamına göre "e" sesi eklenmiştir.

²²³ Nahl Sûresi 16/128

²²⁴ Mü'minûn Sûresi 23/108

لَهُمْ عُرَّةٌ كَعُرَّةِ الْجَرَبِ²²⁵

Ya'nī ehl-i bid'at-ile ve ehl-i hevā-yile oturmañ ki anlaruñ (13) uyuz seyüşmesi²²⁶ gibi seyüşmesi vardır. Sirāyet idegendür. Kaçmağ gerek.

Şi'r (14)

لَا تَصْحَبِ الْكَسْلَانَ فِي خَالَاتِهِ

(15) كَمْ صَالِهِ بِفَسَادٍ آخَرَ يَفْسُدُ

[59a]

Ya'nī kehel kimseye yoldaş olma hāllerinde ki nice şālih āharun fesādi-le (1) fāsīd olur. Hārāblık-ile hārāb olur.

Şi'r

(2) كَرُّ بَاْمَرْدٍ مِي دَانَا نَشِيْنِي

بِمَعْنِي أَرْ هَمَّه بِالْأَنْشِيْنِي

وَكُرُّ جَاهِلٍ بُودُ هَمِّ صُحْبَتِ تُو

(3) هَمَّانُ بَهْتَرُ كِه تُو تَنْهَانَشِيْنِي

Ya'nī eger bilür kişi-yile oturasın. Ma'nīde cümleden yuğarı oturasın. Ve eger cāhil (4) ola hem şöhetüñ ol yigdürür ki yaluñuz oturasın. Zīrā ki fāsīd yoldaşlar (5) kişiye dost şüretinde düşmenlerdür. Bugün yüze gelüp kişi hağdan (6) ırağ idüp ebedī mağbūnlığa çeküp yevm-i kıyāmetde düşmenlik iderler (7) ve ğammāzlığa başlarlar. Buyurur Hāğ te'ālā:

²²⁵ Şi'r'at-ül-islām kitabında deniyor ki:

“Selef-i salihin, bidat ehli ile birlikte bulunmazdı. Çünkü hadīs-i şerifte; (Bidat sahipleri ile birlikte bulunmayınız! Onların kötülükleri, uyuz hastalığı gibi bulaşıcıdır) buyuruldu.

²²⁶ Sözlükte kelime “sepüşmek” olarak geçmektedir. Metinde ise “seyüşmek” şeklinde yazılmıştır.

(8) الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ

عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ²²⁷

Ya'nī dostlar ol kendü ba'zı ba'zına düşmendür. (9) Birbirinüñ 'aybın haber virüp şuçı üstine yıkar. İllallahdan korkanlar, haq yolın (10) varanlar degil ki anlar dünyada maḥabbetlerin Allāh-içün idüp biribiri-le yardımlaşurlardı. (11) Anlaruñ haqqında Haq te'ālā dir ki:

(12) أَيُّنَ الْمُتَحَابِّينَ بِحَلَالِي الْيَوْمِ أَظْلَهُمْ

بِظَلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي²²⁸

Ya'nī kanı ol benüm celālüm rızām-içün sevişenler (13) ki bugün anları gölgelendireyin kendü gölge-ile ki bugün benüm gölge-ye (14) artuq gölge yokdur. O 'ināyet gölgesidür ya 'arş gölgesidür. Kişi (15)

[59b]

bu eyi t̄āyife-yile oturmaqdan maqşūd budur ki bunlaruñ hūlarından huṭūṭına (1) ve yollarından yol gözleye. Dindi, evvel gerekdür ki kişi imān nedür-ile ḥattā (2) dimişler ki bir kişiye imān nedür diyi şorsalar, bilmese müşkildür. İmdi (3) imān, Allāh te'ālānuñ varlığına ve Ḥazret-i Resūl'ün haq peygāamberliğine ve Allāh (4) tarafından getürdigüniñ cemī' gerçekliğine gönülle inanup dil-ile ikrār itmege (5) dirler. İşde

(6) أَشْهَدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ

أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ²²⁹

didükleri daḥı andan ötüridür ve daḥı dise (7) olur ki

(8) آمَنْتُ بِاللَّهِ وَبِرَسُولِ اللَّهِ وَبِمَا جَاءَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

عَلَىٰ مُرَادِ اللَّهِ وَ مُرَادِ رَسُولِ اللَّهِ

²²⁷ Zuhrûf Sûresi 43/67

²²⁸ Müslim, el-Minhac, 12. Bölüm 10. Cilt 546. Sayfa.

²²⁹ "Şehadet ederim ki tek ve ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur ve şehadet ederim ki Muhammed onun kulu ve resulüdür."

Ya'nî imân getürdüm Allâh'a dağı Resül'ine (9) dağı Őuňa ki anı Resüüllâh Allâh tarafından getürdi. Allâh te'âlânuñ (10) murâdı ve Resül'inüñ murâdı üzerine bu kadar-ıla kiŐi küfrde ire senden (11) imân havlısına girür ve bundan Őoñra gerekli odur ki her nesne ki evâ (12) -mirden iŐide, inana ve řuta ve her nesne ki nevâhiden iŐide, inana ve kaçâ. (13) Ne deñlü kim itâ'atın u 'ibâdetin artura, imânınuñ kemâli ve kuvveti artar. Kâtı (14) Őađınmađ gerek kiŐi Őundan ki bir nesne Kûr'an'da ya hadiŐde gele ya (15)

[60a]

'ulemâ sözinde gele dağı inkâr ide. Zîrâ ki bu Resül'e tamâm inanmağdan gelür. Şimdiki (1) zamânda muhâlif u mu'ânid tâyifeler arasında bu çokdur. İmânını isteyene (2) tamâm hâzer gerek anlaruñ kelimâtından, mühmelâtında.

(3) وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا

فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ²³⁰

Ya'nî her kim ki Allâh te'âlâ anuñ için hađđ-ıla bâtılı fark itmege (4) rüŐenâ-yı kalb virmedi. Anuñ için ebedî rüŐenâ yoğdur. Belki mü'mine lâyığ (5) odur ki bir söz ki Allâh te'âlâya ya Resüüllâh'a ya 'ulemâya isnâd (6) olunsa ve nisbet idilse hużü', huŐu' göstere. Tekebbüri ve 'inâdı kıoya. (7) Őübhe çıkdüği yirde dağı 'ulemâya Őora. Buyurur Hađ te'âlâ:

(8) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ

(9) الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ

إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ²³¹

Ya'nî girçek mü'minler anlardur ki kaçan Allâh (10) te'âlâ añılsa ve buyruğı söylense göñüllerine kıorku düşüp Allâh te'âlânuñ (11) 'azâmetinden, heybetinden emrine kıabül göstereler. Ve kaçan üzerülerine Allâh te'âlânuñ (12) âyetleri okunsa anlaruñ imânların artura. Ya'nî işidüp imân getürdükleri (13) nesne kıatlarında artduğça anlaruñ dağı imânları arta ya taŐdıđleri ve ikrârları muhkem (14) ola ve kuvveti arta. Bunı oñatca idrâk ideyin. Bilmeyin diyene gerekdür ki 'aklı kıâl-ıla (15)

²³⁰ Nûr Sûresi 24/40

²³¹ Enfâl Sûresi 8/2

[60b]

iktifā eylemeyüp ‘amel-i hāle himmet eyleye ki Resūlullāh’uñ ve ālinüñ (1) ve aşhābınuñ ve ‘ulemā-ı şerī‘at ve hükemā-ı řarīkat ve sāyir enbiyā ve evliyānuñ (2) yolu bu üzere idi. Nitekim meşāyih kitāblarında ve ‘ulemānuñ dağı müntehīleri kitāblarında (3) çokdur. Kaşid iden yolu bilür. Şimdi burada tafşıl, taṭvīl gösterür. (4) Dağı Rabbilerine ışmarlayalar emrlerine şorkı ümīdleri dağı hemān andan ola. Ve dağı (5) lāyık oldur ki meşhūr ferāyız u sünen ki bilür işler andan ziyādece zahmet (6) çeküp ğayret eyleye. Üzerine nevāfilden teṭavvu‘atdan ğüci yitdükce vazīfe (7) koyup vird idine ve ‘ādet şutna ki meşhūrdur:

(8) مَنْ لَاؤُرْدَلُهُ لَاؤَارِدَلُهُ

Ya‘nī kim ki virdi ve bir mu‘ayyen vazīfesi yoşdur, Hāķ te‘ālā şarafından (9) aña elṭāf-ı hafıyye ki ehl-i mu‘āmelesine yetişdürür. Andan gelürü yoşdur. (10) Ümīddür ki Hāķ te‘ālā kemāl-i luşından ziyāde mertebe ve ‘ālī dereceler vire ki (11) kiřinüñ ücreti emegine ğoredür. Nitekim ma‘deni ve bahrı ve sükkeri olanlar küllīsi (12) zahmetlerine ve emeklerine ğöre sīm u zer ve dürr u cevher, řand u şekker ele ğetüreler. Buyurur (13) Hāķ te‘ālā:

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى²³²

Ya‘nī ādem-içün yoşdur illā sa‘yinüñ (14) ecri vardur. Ve buyurur Hāķ te‘ālā ḥadıř-i řudsīde:

(15) مَا زَالَ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ

[61a]

إِلَيَّ بِالنَّوْافِلِ حَتَّىٰ أَحْيِسْتُهُ

Ya‘nī şulum ḥālī olmaz baña nevāfil-ile yaşın olmaşdan. (1) Hattā ben anı severin. Ve buyurur Hāķ te‘ālā:

(2) إِذَا تَلَقَّانِ عَبْدِي بِشَيْءٍ تَلَقَّيْتُهُ بِذِرَاعٍ

²³² Necm Sûresi 53/39

وَإِذَا اتَّلَقَانِي بِذِرَاعٍ تَلَقَّيْتُهُ بِبَاعٍ وَإِذَا اتَّلَقَانِي بِبَاعٍ جِئْتُهُ بِأَسْرَعٍ²³³ (3)

Ya'nî kaçan kulum beni bir karşı karşılasa ben anı bir arşun karşıların. Kaçan (4) bir arşun karşılasa ben anı bir kulaç karşıların. Kaçan o bir kulaç karşılasa (5) ben aña andan tiz gelürin. Hâşılı o beni maşşud idinüp benüm kurbum maşamına ve (6) ünsüm cinābına yönelse ve sa'y itse ben aña keremümi ve 'ināyetümi itdügünün iz'ānınca (7) iderin dimekdür. Yoḥsa Allāh te'ālā cismānı kurbdan, karşıdan, kulaçdan münezzeḥ (8) -dür. Kemāl-i luḥfından, rahmetinden ve kendiye itā'atün tamām rızāsından haber (9) virüp bildürür şu vech-ile ki halka kolay gelür, añlayabilür.

Beyt (10)

يَقْدِرُ الْكَدَّ تَكْسَبُ الْمَعَالِي

(11) وَمَنْ طَلَبَ الْعُلَى سَهَرَ اللَّيَالِي

Ya'nî nefsiñ zaḥmetine ve dürişmesine göre mertebeler kesb olunur. O kimse (12) ki ileri mertebe ister, giceleri uyanuḳ olur.

Beyt (13)

إِنَّ طَلَبَ مِفْتَاحِ مَطْلُوبَاتِ تُسْتُ

(14) إِنَّ نِشَانَ دَوْلَتِ رَأْيَاتِ تُسْتُ

Ya'nî bu taleb seniñ maḥlūblaruñ miftāḥıdır. Ya'nî fetḥe sebebdür. Bu seniñ (15)

[61b]

devletünün nişānıdır ki talebde olasın.

²³³ Tevhid 50; Müslim, Zikr 2, (2675); Tirmizi, Daavât 142, (3598).

Faşl

Bilgil ki ‘azīzler işbu (1) beyti Hâk te‘ālānuñ celle ve ‘alā kırbına ve ünsine sebeb olanlarıñ zabtı-çün (2) kımışlar. Gerekdür kim kışı hıfz eyleyüp anuñ-ıla ‘amele himmet eyleye. Tā ki gözler (3) görmedügi devlete yetiše. İnşallāhu te‘ālā.

Beyt

عَزَلْتُ نِكْرَ بَدَوَامٍ (4) صُمْتُ جُوعَ سَهْرٍ

نَاتَمَامَانَ جِهَانَرَا بِكَندِ كَارِ تَمَامٍ

Ya‘nī söylemek fāyide (5) -süz yire dağı açlık dağı uykusuzluk dağı çekilmek ‘ibādetsüz vaqda dağı dāyim zikir. Bunlar (6) cihānuñ bitmedük işini bitürür, tamām ider Allāh te‘ālānuñ emri-le.

Beyt (7)

Kem kelām u kem ta‘ām u kem menām u hicr-i tām

Zikr-i subhān ber-devām-ile olur işüñ tamām. (8)

Evvel şumt bu bāb-ı taqarrubda emr-i ‘azīmdür ve maqşūd-ı mühimdür ki kışı kılbine mālā[ya‘nī]²³⁴ (9) söz-ile keder virmemek gerek. Tā ki zikirle şefā bula. Rivāyetdür Hāzret-i Hâk’dan celle (10) ve ‘alā:

(11) يَا أَحْمَدَانِ أَحْيَيْتَ أُنَى تَجِدَ حَلَاوَةَ الْأَيْمَانِ فَجُوعَ نَفْسِكَ

وَأَلْزَمَ لِسَانَكَ الصُّمْتُ

Ya‘nī yā Aḥmed, eger severseñ ki imānuñ tadın (12) bulasın. Nefsüñi acıkdur, diliñe şumtı ‘ādet eyle.

(13) يَا أَحْمَدُ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا

²³⁴ Metnin anlam akışına göre kelime eksik yazılmıştır.

أَخَاع بَطْنَهُ لِسَانَهُ عَلَّمْتُهُ الْجَمَّةَ²³⁵

Ya'nī yā Aḥmed, kaçan kul karnını acıkdur (14) -sa, dilini gerekmezden şaklasa, ben aña hikmet öğredürin. Rivāyetdür Ḥazret-i Resül'den (15)

[62a]

'aleyhi's-selām:

مَنْ صَمَتَ بِمَخَا

Ya'nī kim ki dek otursa söylemese dünyā (1) içre infirādda ƙasāvetden, ictimā'da melāmetden ve āhiretde ḥalāda, nedāmetden; melāda (2) ḥacāletden ƙurtılup ḥalāş bulur. Ve buyurur 'aleyhi's-selām:

(3) أَكْثَرَ خَطَايَا ابْنِ آدَمَ

فِي لِسَانِهِ وَ أَكْثَرَ النَّاسِ دُنُوبًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُ هُمْ خَوْضًا فِي مَا لَا يَعْنِيهِ²³⁶

Ya'nī (4) ādemoğlanınıñ ekşer ḥaḫāsı dilindedür daḫı günāhı çok çıkan ƙıyāmet güninde gerekmez (5) sözlere ƫalup ƫolaşandur. Ba'zı 'ulemā dimiş ki malāya'nīye ḥavz itmek, muḫlaƙ cevāhire ve (6) a'rāza ve ekşere, umūr-ı 'ammeye meşğül olmaƙ gibi.

(7) اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ اَلْسِنَتِنَا اَلْسِنَةً

(8) اَلذَّاكِرِينَ وَ قُلُوبَنَا قُلُوبَ اَلْخَاشِعِينَ وَ اَرْوَاحِنَا اَرْوَاحَ اَلرَّعِيْفِيْنَ

وَ لَا تَجْعَلْنَا مِنَ الَّذِيْنَ يَكُوْنُوْنَ فِيْمَا لَا يَعْنِيْهِمْ خَاطِبِيْنَ

Beyt (9)

فَاِنْ ظَنَنْتَ اَنَّ النُّطْقَ مِنْ وَرَقٍ

(10) فَاسْتَيْقِنَنَّ اَنَّ الصُّمْتَ مِنْ دَهَبٍ

²³⁵ Berna Börekçi adlı yazarın bir yazısında Hz. Ali'nin Resulullah'tan (s.a.v) naklettiği bir hadis olduğu yazmaktadır.

²³⁶ el-Câmiu's-sagîr, 1381.

Beyt

زَكَمَ كُفُنْتُ دَهَانَتْ كَنْجُ كِيرْدُ

(11) زُيْرُ كُفُنْتُ سَرَّ تُورَنْجُ كِيرْدُ

Beyt-i diger

Kim ki hoş vech-ile şaklaya dehān u dilini

Bī-gümān rū (12) -şen şāfi kıla cān u dilini

İkinci açlık, bu cümlesinüñ aşlı ve bünyādı (13) ve cemī'sini cāmi' muḳtezīdür. İbtidāsı sürür, intihāsı hużürdur. Bunuñ (14) fāyidesi beyāna vaşfa gelür degüldür. Dimek-ile olmaz ihtiyār iden kişi (15)

[62b]

şefāsını ve zevḳini ve rüşināsını ve şevḳini bilür ki maḥabbetüñ 'ışḳuñ (1) 'ālī sermāyesi ve 'azīm sebebidür. Şusuzlık daḫı eyledür. Lākin aña (2) tābi'dür. Açlık olıcaḳ, şusuzlık daḫı olur. Rivāyetdür Ḥaḳ'dan:

يَا أَحْمَدُ (3)

(4) هَلْ تَعْلَمُ يَا يَبِي وَفَتٍ يَتَقَرَّبُ الْعَبْدُ إِلَيَّ قَالَ لَا رَبِّ قَالَ إِذَا كَانَ

جَائِعًا أَوْ سَاجِدًا

Ya'nī "Yā Aḥmed! Bilür misin ḳul baña ne vaḳt yaḳın (5) olur?", didi. Ḥazret-i Muḥammed: "Yok yā Rabbi!" didi. Ḥazret-i Ḥaḳ te'ālā: "Aç olduḡı (6) vaḳt ya başı secdede olduḡı vaḳt", didi. Ve daḫı Rivāyetdür Ḥazret-i Resül' (7) den 'aleyhi's-selām:

(8) جَاهِدُوا أَنْفُسَكُمْ بِالْجُوعِ وَالْعَطَشِ فَإِنَّ الْأَجْرَ

(9) فِيهِ كَأَجْرِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ إِنَّهُ لَيَسِّنُ مِنْ عَمَلٍ أَحَبَّ إِلَيَّ اللَّهُ

مِنْ جُوعٍ وَ عَطَشٍ

Ya'nî nefsiñüz-ile mücâhede idüñ ki bunda ecri Allâh yolında (10) ğazâ iden ecri gibidür daħı Allâh te'âlâ katında açlıqdan, şusuzlıqdan sevgüli (11) 'amel yokdur dindi. Allâh'ı severin diyene lâzımdur ki sevdiğiniñ sev (12) -düğini seve ve anı ihtiyâr ide. Yoħsa mücerred dil-ile sevgi olmaz. Ve rivâyetdür: (13)

لَا تُمَيُّوا الْقُلُوبَ بِكَشْرَةِ الْعَطَامِ وَالشَّرَابِ²³⁷

Göñüller gözi öldürmek çok (14) yemek-ile ve çok içmek-ile. Hikâyetdür Hâzret-i 'İsâ'dan 'aleyhi's-selâm dir-idi aşhâbına: (15)

[63a]

جَوَّعُوا يُطَوُّ نَكْمَ فِي تَرَوَا رَبَّكُمْ بِفُلُوبِكُمْ

Ya'nî karınlarıñuzı acıkduruñ. (1) Tâ göñüller gözi-le Rabbüñüzi göresiz. Ve rivâyetdür Hâzret-i 'Âyişe'den -rağiyallâhu 'anhu-: (2)

أَدِيمُوا اقْرُعَ بَابِ الْمَلَكُوتِ بِاَلْجُوعِ وَالْعَطَشِ

Ya'nî dâyim eyleñ melekût, (3) ğayb 'âleminüñ kapusın kaçmağı açlığ-ıla ve şusuzlığ-ıla.

(4) اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا حَلَاوَةً

(5) مُنَاجَاتِكَ وَأَرْسِلْ إِلَيْنَا نَسِيمَ لُطْفِكَ وَمَرْضَاتِكَ وَتَوَرُّ قُلُوبِنَا

بِلُؤَامِعِ بُرُوقِ تَجَلِّيَا تِكَ بِحَقِّ أَشْرَفِ مَخْلُوقَاتِكَ

Beyt (6)

وَأَطْعَمْنَا بِمَا اسْتَيْفَتْ فَضْلًا

(7) عَلَى الْأَبْرَارِ مِنْ نِعْمَا قَرَاكََا

²³⁷ Rivayetin kaynaklarda İmam Gazali'ye ait olduğu yazmaktadır.

Beyt-i diger

فَرُشِيَّتَهُ خُوِي شَوْدَ اَدَمِي زَكَمَ خُوَرْدَنُ
چُو بَهَا يَم بِيُوْفَنْدُ چُو جَمَادُ (8) وَكَزَ خُوَرْدُ

Kıt'a

Қувветüñ yitdükce ol şu (9) -suz, aç
Anuñ-ıla cānuñ gönlüñi aç

Ger umarsan қabz-ı һақдан sen (10) даһı
Çok yiyüp içüp uyumağı қо, kaç

Тoқлıғ-ıla һаста olan cānlara (11)
Rāstī açlıқdurur тоғrı 'ilāç (12)

Ücüncisi seherdür. Ya'nī gice uyanuqlıdır. Her kişi ki һақ yolında devlete (13) irüp sa'ādet-ile menāzil қағ' idüp maқāmāta yetişmiş, varmışdır. Giceler (14) namāz қılıp zıkr idüp başlar secdeye қoyup tazarru'lar eyleyüp (15)

[63b]

yalvarmağ-ıla bulmuşlardır. Ve o mu'āmele ki anda itmişler daһı bir vaқt (1) bulmuşlar ve itmişlerdür. Nitekim işidürsin, bilürsin ki Һazret-i Resül'üñ (2) -şallallāhu 'aleyhi's-selām- mi'rācı ve kemāl-i қurbı ve tamām vuşlatı gicede ol (3) -mışdur. Zīrā ki ol vaқt 'ālem-i aғыārdan ve cismānī āşārdan һālī olduğı (4) vaқtdur. Ben daһı bilsem diyen tecribe itsin, görsin. Rivāyetdür Һazret-i Resül'den (5) 'aleyhi's-selām:

(6) عَلَيكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ ذَابُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ

(7) وَهُوَ قُرْبَةٌ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ وَمُكَفَّرَةٌ لِلْسَّيِّئَاتِ وَمَنْهَاتٌ عَنِ الْإِثْمِ²³⁸

Ya'nī sizüñ üzerüñüze olsun gice kıyāmı. Zīrā ki sizden ileri şālihlerüñ (8) 'ādetidür daħı Rabbüñüz kırbete sebebdür daħı yaramaz işlerüñüze kifāretdür ve daħı (9) günāhdan ırağ olmağa sebebdür. Rivāyetdür ki Hāzret-i Mūsā -'aleyhi's-selām- (10) didü ki: Gice-yile il uyurken namāz kılan-içün ne fazīlet vardur. Hāķ te'ālā didi ki: (11)

(12) أَنشُرْ عَلَيْهِ رَحْمَتِي وَأَتُورُ قَلْبَهُ وَوَجْهَهُ وَاسْتَجِيبْ لَهُ دُعَاءَهُ

Ya'nī anuñ üzerine rahmeti tağıdırın daħı kıalbinin ve yüzünü nūrlandururın (13) daħı du'āsın kıabül iderin. Daħı hādīşde çok gelmişdür ki giceler ğāyet (14) hācet kıabül olacaķ vaķtdur. Gerçi Allāh te'ālā eyle kerīmdür ki kıulınuñ du'āsın (15)

[64a]

ne vaķt ise kıabül ider, maħrūm eylemez. Evet gicedeki hālet (1) bir dürlüdür. Niteki efdāl-i mekānlar vardur ve efdāl-i zamānlar vardur bilür misin? (2) Rivāyetdür Hāzret-i Resūl'den 'aleyhi's-selām:

(3) أَمْصَلِّي بِاللَّيْلِ يَكُونُ أَحْسَنَ

النَّاسِ وَجْهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

Ya'nī gice-yile namāz kılan kimse dünyāda (4) ve āhiretde ādemilerüñ gökçek yüzlisi olur. Rivāyetdür İmām 'Alī'den (5) -rađiyallāhu 'anhu-:

نُورٌ قَبْرِكَ بِأَصْلَوَةٍ فِي ظِلِّ اللَّيَالِي

Ya'nī kıabrüñi (6) nūrlandur gice kıarañulığına namāz kıılmağ-ıla.

(7) نُورُ الْمُؤْمِنِ قِيَامَ اللَّيْلِ

Ya'nī mü'minüñ nūrı, bāřına ve zāhire, gice kıāyim olup ihyā itmek-ile olur. (8)

(9) اَللّٰهُمَّ لَا تُخَيِّبْنَا مِنْ حَرَكَاتِ اللَّيَالِ وَالنَّهَارِ وَلَا تُخَيِّبْنَا مِنْ بَرَكَاتِ

(10) الْاِسْتِغْفَارِ فِي الْاَسْحَارِ بِحَقِّ وَصْفِكَ الْعَفَّارِ وَنَعْتِكَ الْجَبَّارِ

²³⁸ Sahīhu'l, Cāmiu's-sagīr, 3958.

وَأَنْبِيَاءَكَ الْأَبْرَارَ وَأَوْلِيَاءَكَ الْأَخْيَارَ

Beyt (11)

مِنْ خَافَ مِنْ سَكْرَةِ الْمَنَآيَا

لَمَيْدُرْ مَالْنَةُ الرَّقَادِ

Ḳıṭ‘a (12)

Her ҡanķı ƣalibe ki kemāl-i hüner gerek

Lā-büd seher birle du‘ā-ı seher gerek (13)

Açsın seher-ile cān ҡulağın, göñül gözin

Her kimseye ki ma‘nī yüzinden haber gerek (14)

Ḥaḳḳa bu ‘āşīḳān yolıdur bunda lā-cerem

Ṭālīb kem ad gerekmez şāḥīb-kemer gerek (15)

[64b]

Beyt

(1) دِي كُلِّ نَادِيَدٍ نَزَكَسْ يَافَتْ بُلْبُلٌ صِدْ وَصَالِ

حُفَّتْ نَابِيْنَايُودُ دَوْلَتْ بِيِيدَ رَانَ رَسْدُ

Dördüncü ‘uzlet, bu daḡı aşldır ki (2) aşlları cāmi‘dür. Ḥaḳḳ-ıla münāsebeti mūcibdür. Rivāyetdür Ḥaḳret-i Resūl’den (3) ‘aleyhi’s-selām:

(4) السَّلَامَةُ عَشْرَةُ أَجْزَاءٍ تِسْعَةٌ مِنْهَا فِي الصُّمْتِ

فَوَاحِدٌ مِنْهَا فِي الْعُرْلَةِ

Ya'nī selāmet, dūnyā ve āhīret ziyāndan kır (5) -tulmak on bölükdür. Toğuзу söylememek biri halkdan çekilmekdedür. Bu biri (6) toğuзу dağı buldurur. Pes anı dağı cāmi' oldı. Dağı 'azīzler dimişlerdür: (7)

أَلَّا تَصَالِ بِالْحَقِّ بِقَدْرِ الْإِنْفَعَالِ عَنِ الْخَلْقِ

Ya'nī Hakk'a ulaşmak, (8) halkdan kesilmek miqdārıncadır. Ya'nī halkdan ne miqdār kesilseñ (9) o miqdār Hakk'a ulaşırsın.

(10) اللَّهُمَّ اهْدِنَا بِكَ إِلَيْكَ وَاجْمَعْنَا بِكَ

(11) عَلَيْكَ اللَّهُمَّ طَهِّرْ قُلُوبَنَا مِنْ الْإِتْفَاتِ إِلَى غَيْرِكَ وَالْإِشْتِعَالِ بِسِوَاكَ

وَزَيِّنْ أَرْوَاحَنَا بِحِلِّ مَحَبَّتِكَ وَهَآكَ

Ve rivāyetdür İmām Şāfi' (12) hāzretinden -rahmetullāhi 'aleyh-:

Şi'r

(13) لِقَاءِ النَّاسِ لَيْسَ يُفِيدُ شَيْئًا

سِوَى الْهُدْيَانِ مِنْ قِبَلِ وَقَالِ

Beyt-i diger

(14) فَاقْلُ مِنْ لِقَاءِ النَّاسِ إِلَّا

لَاخِذِ الْعِلْمِ أَوْاصِلَاحِ حَالِ

Şi'r (15)

[65a]

كَرَادُ خَلْقِ جِهَانِ تَنْهَاتَشِينِي

قَرِينِ حَضْرَتِ أَغْلَانِشِينِ

بُودَهُمْ صُحْبَتِ تُو (1) وَكَرُّ نَادَانُ

هَمَانُ أَوْلَاكِهِ تُو تَنْهَانِشِينِي

Beyt (2)

تُو عَزَلْتُ حَوَاهُ دُورُ أَرْ أَحْبُو مَنْ

(3) رَفِيقِ خُو يَشْتَنُ بَاخُو يَشْتَنُ بَاشُ

Şi'r

Diler-isen haqqa olmak muttaşıl

Nefsüñi kıl mäsivâdan munfaşıl (4)

Zâkir ol haqqı o ünsi nâsı ol

Nâsa çün nisyân virür üns-ile ol (5)

Halk-ıla ço kâl u kîli sâkit ol

Ṭut dilüñi tâ saña dil vire dil (6)

Beşinci zîkr, devāmıdır bunuñ. Fazîleti ve fâyidesi, nef'i ve 'âyidesi (7) cümleden mu'ayyen ve kamudan düşendür. İnkişâfı kalbe ve inşirâhı şadra (8) ve Haqq'uñ 'avnına ve nuşretine ve qurbına, vuşlatına sebep-i 'azîm ve vech-i kavîmdür. (9) Bunca derecât-ı 'âlîye ve merâtib-i velîye bulup meydân-ı ünsde ve (10) dâyire-i qudsde seyrânlar, cevlânlar idenler anuñ-ıla itmişlerdür. Buyurur (11) Haq te'âlâ:

(12) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً

وَأَصْبِلًا²³⁹

²³⁹ Ahzâb Sûresi 33/41-42

Ya'nî iy mü'minler, Allâh te'âlâyı zikr idüñ çok zikr-ile. (13) Hâlen ve kâlen ve mâlen, lisânen ve cenâten ve erkânen bi- hasebi'l ez mineti ve'l em (14) kineti. Dağı anı tesbîh idüñ irte ve gice. Ya'nî dâyimen. Buyurur: (15)

[65b]

وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ²⁴⁰

Ya'nî Allâh te'âlânun zikri, cemî' şâ'atun ulısıdur. (1) Rivâyetdür Resül'den 'aleyhi's-selâm:

(2) دَاوُمُوا الذِّكْرَ فَإِنَّهُ مِفْتَاحُ الْخَيْرَاتِ

zikre müdâvemet idüñ ki hayrlarıñ miftâhıdır. Anuñ-ıla açılır. (3) Rivâyetdür Hâk te'âlâ hadîş-i kudsîde:

(4) أَنَا جَلِيسٌ مَن ذَكَرَنِي وَمُجِيبٌ

مَن أَحَبَّنِي وَمُطِيعٌ مَن أَطَاعَنِي

Ya'nî dir Hâk te'âlâ, ben beni zikr iden-ile (5) -yin. Nağar, 'inâyet yetiştürdin dağı beni seveni severin dağı muftî olanuñ (6) sözün tutarın, dilegin virürin. Hâşılı Allâh te'âlâyı zikr idenleredür (7) Cenâb-ı kurbında ve mağâm-ı ünsinde ziyâde luğfa ve 'ağya yetişenler. Nitekim (8) buyurur Hâk te'âlâ:

فَاذْكُرُونِي أَذْكَرْكُمْ²⁴¹

Ya'nî añuñ beni añam sizi. Kim ki (9) Allâh te'âlâyı burada fırsat var-iken añ. Allâh te'âlâ anı bunda ve onda (10) fırsat elden gidüp kuvvetler dükendüğü vağtde añar. Rivâyetdür Resül (11) 'aleyhi's-selâm:

(12) أَكْثَرُ مَن ذَكَرَ اللَّهَ حَتَّى يَقُولَ النَّاسُ إِنَّكَ امْجُنُونُ²⁴²

Ya'nî Allâh'ün zikrini çok eyle, hattâ il saña diyince ki elbette sen (13) mecnünsın. Rivâyetdür:

(14) أَكْثَرُ وَا مَن ذَكَرَ اللَّهَ حَتَّى يَقُولَ الْمُنَافِقُونَ

²⁴⁰ Ankebût Sûresi 29/45

²⁴¹ Bakara Sûresi 2/152

²⁴² Ahmed b. Hanbel, 3/68; Hakim, 1/499; Mecmau'z- Zevaid, 10/16.

أَنْتُمْ مَرَاوُنَ

Ya'nī zikri çok idüñ, hattâ şuña dek ki münâfıklar (15)

[66a]

müslmân şüreti urunup Allâh te'âlânuñ zikrine ve fikrine, zevkine (1) ve vecdine ve işkına ve şevkine ve zikrinüñ şefâsına ve hâletine ve lezze (2) -tine ve keyfiyyetine ve rüşinâsına ve ziyâsına ve inkişâfına ve cilâsına (3) ve nâzına ve harâretine ve nûrına ve leţâfetine. İnkâr idenler diler ki (4) mürâyîlersiz. Niteki işidürsin ki ileri giçen peygâmbler zamânında (5) ve dağı seyyid-i enbiyâ ve fahr-ı mürselîn Hâzret-i Resûl-i Emîn zamânında (6) bu zamâna degin elbette

(7) مَفْتُونٌ بِالطُّفْيَانِ وَالْعِنَادِ وَمَعْبُونٌ

(8) بِلِضْأَلَالٍ وَالْفَسَادِ ذَاهِبٍ مَذْهَبِ الْجَاغِ وَهَارِبٍ مَهْرَبِ

أَعُو جَاغِ بِي أَنْصَافِ بِلَا اعْتِرَافِ

Bir münker-i hağ ve târik-i şıdğ eksük (9) olmaz. Buyurur Hağ te'âlâ:

(10) مَنْ يُضَلِّلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ

فِي طُغْيَانِهِمْ يَغْمَهُونَ²⁴³

Ya'nī kim ki Allâh te'âlâ anı toğrı yoldan (11) ırağ ide ve hidâyet eylemeye, anuñ-içün hiç hidâyet idüp (12) toğrı yola götürür yokdur. Allâh dağı anları terk ider, (13) qor azğunluğlarında hayret sergerdelik üzerine oldukları (14) hâl-ile.

Beyt

إِذَا لَمْ يَكُنْ لِلْمَرْءِ عَيْنٌ صَاحِبَةً

(15) فَلَا عَزْوَانَ يَزْتَاؤُ

²⁴³ A'raf Sûresi 7/186

[66b]

وَالصُّبْحُ مُسْفِرٌ

Tercüme

Kaçan sağ gözi olmaya kişinin bu 'aceb (1) olmaz ki gün toğar olur gündüz o şek ide anı bilmez. Pes (2) imdi t̄alibe gerekmiş ki H̄aḫḫ-ıla ola. Yolında dāyim, k̄āyim ola ve sa'yinde mülāzım, (3) mūdāvim olup aña tağınuñ t̄a'atından ve k̄ādiḫuñ k̄adḫından h̄iç kelāl u (4) melāl ve kuşūr u fütūr gelmeye. Belki inbisāṭı ve neşāṭı artup ḫamd u şükr-ile (5) cidden u kedden ve ğayretin, himmetin artura. Bu kabüle 'alāmet ve sa'ādete emāretdür (6) ki t̄arīḫ-i hüdā ve sebīl-i Muşṭafā' da ehlullāh olan bañada oldı (7) diye. Belki bunuñ şükrānesi H̄aḫ te'ālā yolında cānlar, başlar virmelidür. (8) Degil ki ğayrısı.

Beyt

Dildārı sevdi diyi baña ta'n ider 'avām (9)

Şükrāne vireyin baş u cānı ḫavās-dār

H̄attā dimişler ki bir nesne ki enbiyāya (10) ve evliyāya ḫuşūşā H̄azret-i Resūl'e şallallāhu 'aleyhi's-selām vāki' ola. Belki 'azāmet-ile (11) ḫālīḫ u rāzīḫ Allāh'a vāki' oluban. Andan ḫurtulayın dimek, 'alāmat-ı nifāḫdan (12) ve emārāt-ı şıḫāḫdandur ve daḫı cehāletden, ḫamāḫatdendür ve tekebbürden, (13) 'ucbdan gelür ve cümleden yukarı dirilmek görünür. Zinhār şaḫınmaḫ gerek. (14)

(15) سُبْحَانَ اللَّهِ الْمُتَّوَجِّدِ بِالْعِظْمَةِ وَالْكَبْرِيَاءِ وَالْمُتَعَالِي عَمَّا يَقُولُ أَهْلُ الْأَفْرَاءِ

[67a]

Rivāyetdür H̄azret-i İmām 'Alī'den -raḫiyallāhu 'anhu- :

Beyt

يَبْخُورِ مِنَ النَّاسِ سَالِمًا (1) وَمَنْ ذَا الَّذِي

(2) وَلِلنَّاسِ قَالٌ بِاطْئُونَ وَقِيلٌ

Ya'nî kim kırtılır bu halkuñ dilinden ki bu ilüñ arasından didi ve dinildi (3) çok olur.

(4) اللَّهُمَّ أَعِنَّا عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ

(5) وَتَوْفِيقِ طَاعَتِكَ اللَّهُمَّ اخْفِظْنَا مِنَ الضَّلَالِ وَالطُّغْيَانِ وَالْعِصْيَانِ

(6) وَالنِّسْيَانِ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنْ أَهْلِ الْبَطَالَةِ وَالْبَلَادَةِ وَاجْعَلْنَا مِنْ

(7) أَهْلِ الطَّاعَةِ وَالْعَادَةِ اللَّهُمَّ ارْحَمْ أُمَّةَ مُحَمَّدٍ رَحْمَةً عَامَةً وَارْحَمْ

(8) غُفْرَانَهُمْ مَغْفِرَةً تَامَةً وَارْحَمْ لِكَاغَةَ الْمُسْلِمِينَ وَجُمْلَةَ الْمُؤْمِنِينَ

إِنَّكَ رَوْفٌ رَحِيمٌ جَوَادٌ كَرِيمٌ يَا بَاسِطُ يَا حَلِيمُ يَا قَادِرُ يَا حَكِيمُ²⁴⁴ (9)

Beyt

أَكْرُ حَوَاهِي شُدُنْ مَرْدِ مُسْلِمَانُ

(10) مَكْنُ خَالِي بَلْتُ أَرْدِكُرْ سُبْحَانُ

هَمِشَه جَهْدُكُنْ دَرُ جَبْدُ بِهِ حَقُّ

(11) بَانَ نَرْدِيكَ شَوْدُ بِنْدُ بَسْلَطَانُ

²⁴⁴ Allah'ım, seni zikretmek, sana şükretmek ve güzel ibadet etmek için bize yardım et. Allah'ım bizleri sapıklıktan, zorbalıktan ve isyandan koru ve bizi unutkanlık ve aylaklık ehlinden kılma. Bizi itaat ehlinden eyle. Allah'ım, Muhammed'e ve Muhammed'in ümmetine merhamet eyle, onları bağışla ve bütün müslümanları ve mü'minleri bağışla. Sen merhamet sahibisin, cömertsin. Ey halim, ey hüküm veren, ey güçlü olan.

Kıṭ‘a

Devlet istersen iki ‘ālemde ‘aşıklar gibi

Dāyim ol zikrinde (12) Ḥaḳḳ’uñ sende şādıklar gibi

Āfet-i ‘iṣyān-ile gönülün cirāhat (13) buldusa

Merhem-i esmā-yile tīmār ḥāzıklar gibi

Ġayret it bul (14) lezzet-i zikri şaḳın ki sen de daḥı

Ḥaḳḳa inkār idesin āḥir münāfıklar gibi (15)

[67b]

Bu zıkr olunan nesnelereñ medḥinde ve fāyidesinde ve nef‘inde ve ‘āyidesinde (1) o deñli kelimāt gelmişdür ki beyāna ve ‘ayāna takrİR ü taḥrİre gelmez. Evet (2) lāyıkdur ki kişi inanup bunlar-ıla ‘amel ide. Şemeresini dünyā ve āḥiret bula. (3) İnşāllāhu te‘ālā. Cümlesinünñ mālı nefse muḥālefet idüp her ‘uzvı (4) Allāh te‘ālā ne-içün ḥalk itdise, aña şarf itmekdür. ZİRā her kimse ki ‘azİM (5) devlet ve ‘ālī furşata yetişmişdür. Nefsine muḥālefet idüp mücādele, (6) mücāhede ve muḥāşama ve müḳābere göstermekden yetişmişdür. Ve her kimse ki (7) müşkil ziyāna ve mühlük ḥüsrāna uğramışdur. Nefsine muvāfaḳatdan, murā (8) -faḳatdan uğramışdur. Rivāyetdür Ḥāzret-i Resül’den ‘aleyhi’s-selām: (9)

سَيِّدُ الْأَعْمَالِ الْجُوعُ وَذُلُّ النَّفْسِ وَلُبْسُ الصُّوفِ²⁴⁵

Ya’nī ‘amellerünñ (10) ulusu ve aşlı, açlıkdur ve nefis ḥor olup murādın bulmamaqdur daḥı (11) yün geymekdür. Daḥı buyurur Ḥāzret-i Resül ‘aleyhi’s-selām:

رَجَعْنَا مِنَ الْجِهَادِ (12)

²⁴⁵ Sübki, Tabakat 4/162.

الأصغر آلي الجهاد الأكبر²⁴⁶

Ya'nī küçük ğazādan döndük ki (13) kāfir ğazāsıdır. Büyük ğazāya ki nefis ğazāsıdan. Vāqı'ā kāfirüñ (14) 'adāveti kişinüñ bedenini cānından ayırmağadır. Nefsüñ 'adāveti cānını (15)

[68a]

dāyimā maġbūn, ebedī maħrūm eyleyüp Hāq katında 'āşī eylemek-içündür.
(1)

Beyt

پاڤرسر نَفْسَ نِهْ و سَرَوَر مِي بَاش

(2) دَرُویشی طَلَبْ کُنْ تُوَانْکَری بَاش

خَوَا هِي كِهْ تُوَانْکَرَانْ کَدَايِ تُو شَوْنَدْ

(3) تُو هَر سَحَرِي کَدَايِ آنْدَرْمِي بَاش

Beyt

چُونْ تُوْدَر نَفْسِ خُوْدْ رَبُونْ بَاشِي

(4) عَارِفِ کِرْ دِکَارْ چُونْ بَاشِي

Beyt

کَرْمَرَادِي خُویشْ خَوَاهِي نَامْرَادِي يَافْتَمْ

(5) مَنْ مُرَادِ خُویشْ رَادَرْ نَامْرَادِي يَافْتَمْ

²⁴⁶ Beyhaki, ez-Zühd, Beirut, 1996, 1/165; Hatip Bağdadî, Tarihu'l Bağdad, 3/523-524; Zehebî, Siyer-ü Alamü'n Nübela, 56/324; Keşfu'l-Hafa, 1/511.

Ġazel

Hoşdur ki şalıbe yimesin hasta-vār ide (6)

‘Iyş-ı ħarık u nevm-i ġarık iřtiyār ide

Şehbāz-ı nāleyi ata meydān-ı ‘ıřķa (7)

Selvā ve menn ü şevķ u maĥabbet-şikār ide

Oldı ve olmadı dimeyüp dün ġün isteye (8)

Bir vaşl-ı nāgehān ħabıbe intizār ide

Varlıġı yoġluġa deġiřüp şıdk-ıla bugün (9)

Cānān yolına cümle-i varın tārümār ide

Ya‘nı ki cān u baş ve dilin ortaya koyup (10)

Merdāne olup bu yolda vücūdın nişār ide

‘Aynın, lisānın, öznin, başnın (11) fu‘ādını

Zabı ide bunlaruñ ‘amelin iķtişār ide

Her dem ki bir ‘amel (12) kıla ħurb-ı ħabıbi-çün

Yanup yaķılup aġlaya biñ i‘tizār ide (13)

Her zerreye ġüneř gibi ‘ālī nazār kılup

Ķamu nefsin ayaklar altına nefsin ġubār (14) ide

Pirinden aldı, düzdi Cemālî bu sözi kim

Ṭullābı içinde nazm (15)

[68b]

bulup intişār ide

Faşl

Bu mezkûr olan esbâb, (1) tarîk-i haqdan ve sebîl-i şıdğdan ve kırbet u vuşlatda ve kuvvet u fırsatda (2) ve fevz u felâhda ve necât u necâh ve kırb-ı sa'âdetde ve bu'd-ı şekâvetde (3) ve irtifâ'-ı derecede ve izdiyâd-ı mertebede beğâyet lâzım u mühim ve mükemmel ü mütim olduğu (4) cihetdendir ki seyyide'l evvelîn ve'l âhîrîne²⁴⁷ ve Resûli rabbi'l 'âlemine Hâzret-i (5) Resûl şallallâhu 'aleyhi ve sellem ve anuñ âli ve aşhâbı ve 'âşıkları ve şâdıqları (6) 'ulemâdan, şulehâdan ve fuqarâdan, ğurebâdan -rıdvânallâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'in-²⁴⁸ (7) küllî ihtiyâr idüp anlaruñ-ıla 'amelde muqarrer, mülâzım ve şâbit, müdâvim oldılar. Şöyle (8) ki Hâzret-i Resûl 'aleyhi's-selâm aḥşamdan soñra söylemegi sevmezlerdi. Meger ki (9) bir mühim hâcet ola ve ğayrı vaqtda daḥı gerekmez söz söylemezlerdi ve bunu (10) ehl-i 'ilmiden, şâhib 'amelden çoklar ihtiyâr itmişdür. Ṭâlib-i Hâkḳ'a ğâ (11) -yet lâzım olanlardandır. Ve Ebû Bekr'den -raḍiyallâhu 'anhu- rivâyetdür ki mübârek (12) dili altında bir taşu kırdı tâ ki kılayına söz söylemeye

(13) مَنْ آمَنَ يَا اللَّهُ

وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُقَلِّ خَيْرًا أَوْلِيصُمْتُ²⁴⁹

Ve daḥı Hâzret-i Risâlet nice günler (14) olurdu ki ta'am yimeyüp aç olurlardı. Şusuzlıklar çekerlerdi. (15)

²⁴⁷ "Ahir ve evvelki seyyitler."

²⁴⁸ "Allahu te'âlânın rızâsı onlar üzerine olsun."

²⁴⁹ "Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa ya hayır söyleyin ya da sussun." (Hâkim, IV, 319/7774)

[69a]

Beyt

خُوَان تُوَابِيْتُ عِنْدَ رَبِّي

(1) خَابِ تُوُولَا يِنَا مُر قَلْبِي

Ḥattā mübârek yüreklerine taş bağlardı ve nesne yiseler arpa etmegin yirlerdi (2) ve andan daḥı qarınlarını toyurmazlardı ve şahābe ve tābī'in daḥı ğayrıları (3) nice açlıklar ve şusuzlıklar çikerlerdi ki vaşfa gelmez. Kim şāyīmü'd-dehr (4) olurdu. Kim üç günde bir yirdi, kim yedi günde, kim on günde kim daḥı artuḳ (5) ne-yise yirlerdi. Qarınların toyurmazlardı. Dirler ki evvel bid'atıñ Ḥazret-i Resül'den (6) şoñra şallallāhu 'aleyhi ve sellem islāmda oldu. Toymağ-ıla yimek oldu. Daḥı andan cemr' (7) fesādlar durdu. Ve kimler on yıl, yigirmi yıl daḥı artuḳ ne-yise şu içmezlerdi. (8) Ve kim kırk, elli yıl ḥayvān yemezlerdi. Ve bu nesneleri küllī bulmaduḳlarında degil (9) belki Allāh te'ālā rızāsı-çün ve anuñ qurbı ve müşāhedesi-çün iderlerdi.

(10) اَلْجُوْع

طَعَامُ اللَّهِ تَشْبَعُ بِهِ اَبْدَانُ الصِّدِّيقِيْنَ اَلْجُوْعُ مَايْذُهُ اللهُ لَخُوَ اَصِيْهِ

Beyt (11)

اُوَلِيَا اَزُ فُوْتِ اَنْدَكَ مِي خُوْرَنْدُ

(12) زَانِكِهْ اَزُ عَشَقْسَتْ فُوْتِ عَاشِقَانُ

Ve daḥı Ḥazret-i Resül 'aleyhi's-selām giceler uyumazlar. Ṭā'at u 'ibādete meşğül olur (13) -lardı. Ḥattā şöyle ki ayağın turmaḳdan mübârek ayakları şişerdi. Kāh bir pāre (14) -cük nefslerine şabāḥ namāzında ḥiffet-i bedeniyye gelsün diyü uyurlardı ve āl u (15)

[69b]

aşhâb, ğayrılar. Yine şöyle rivāyetdür Hāḡ te‘ālā didi:

(1) يَا دَاوُدُ كَذِبَ مَنْ ادَّعَى

مَحَبَّتِي إِذَا جَنَّةُ اللَّيْلِ نَامَ عَنِّي

Rivāyetdür İmām ‘Āzam’dan daḡı ğayrılarına (2) ki nice yıllar yatsı ābdesti-le irteyi kıldılar. Didiler ki İmām’a -raḡmetullāhi ‘aleyh (3) şordılar: “Bu ‘ilmi ki sen de var, ne-yile bulduñ?” didiler: “Gicelerüñ ihyāsında (4) buldum. Pes ‘ilme daḡı oldu ki řā‘at, ‘ibādet, nūr-ile anlar buldılar. (5) Niceler ‘ilmi, ḡayālāt-ı felsefe ve mevhümāt-ı hendesī şandılar daḡı hevā ve (6) heves-ile ve me‘āşī ve melāhīle anı taḡşīl eylediler. Buyurur Hāḡ te‘ālā: (7)

وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ²⁵⁰

Beyt

تَرَى إِذَا نَجَلَى الْعُبَابُ (8) سَوَفَ

أَفْرَسٌ نَحْتَكَ أَمْ جَمَارٌ

Rivāyetdür (9) Hāzret-i Resūl’den şallallāhu ‘aleyhi ve sellem:

إِنَّ مِنَ الْعِلْمِ جَهْلًا

Ve daḡı rivāyetdür (10)

عَلَامَةٌ أَعْرَاضِ اللَّهِ عَنِ الْعَبْدِ إِشْتِفَالُهُ بِمَا لَا يَغِيهِ

Beyt (11)

فَإِنَّ الْعِلْمَ فَضْلٌ مِنَ اللَّهِ

(12) وَفَضْلُ اللَّهِ لَا يُعْطَى لِعَاصِي

²⁵⁰ Şu‘arâ Sûresi 26/227

Ve ‘azîzler dimişler:

Beyt

(13) عِلْمٌ دِينٌ فَقِهِ أَسْتُ وَتَعْسِيرٌ حَدِيثٌ

هَرَكَهٖ خُوَانَدُ غَيْرِ أَزِينِ كَرْدَ دَخِئثِ

Meger ki ğayrı ‘ilmlerden murādı yine (14) bu ‘ilmler ola. Ve rivāyetdür İmām’dan -rahmetullāhi ‘aleyh- :

(15) أَلْفَقَهُ مَعْرِفَةُ النَّفْسِ

[70a]

مَا لَهَاوَمَا عَلَيْهَا

Ve kimler oldu ki gicelerde yüz rek‘at namāz, kim iki (1) yüz rek‘at, kim beş yüz, kim [altı yüz]²⁵¹ kılurlardı. Ve kim oldu kırk yıl, elli yıl daħı (2) artuğ baş yaşduğa yan yire komadı. Ve daħı vaqt olurdu ki Hāzret-i (3) Risālet nice günler halkdan ‘uzlet idüp bir mağārada olurdu. (4) Ve niceler şahābdan ğayrdan anca hālvetler, vīrāneler ve anca ğurbetler ihtiyār (5) idüp halkdan kaçarlardı. Ve daħı Hāzret-i Risālet’üñ ‘ādeti, muşāhabetde (6) ve müfārakatda, zikrullāhda olmağıdı. Ve āl ü aşhāb u tābi‘in ve men ba‘dehum²⁵² (7) yine şöyle kimler oldu. Nice yıllar māsivāyı gönüllerine getirüp diline almamışdı. (8) Ve kim elli biñ, altmış biñ ve kim yetmiş biñ daħı artuğ Allāh adını vazīfe (9) idinüp ve ‘ādet tutınup söylerlerdi ve terk itmezlerdi ve bu aħvāl ki (10) zikr olundu, küllī enbiyā-ı sābıka ve evliyā-ı müteḳaddimenüñ daħı muhtārları ve hūları (11) -idi. Dindi bir nesne ki anı Hāzret-i Resūl ‘aleyhi’s-selām, āli ve aşhābı ve bākī evliyā ve (12) enbiyā küllī ḳabūl ideler, halk idineler. Lā-cerem lāzımdur kişi ki anı bilüp (13) hoş i’tikād ide ve müsūlmān olana ve Allāh te‘ālāyı isteyüp devlet ü (14) sa‘ādet ḫaleb idene. Hāyr andadur diyibile. Zīrā ki anlar bunca ‘ilm-ile (15)

²⁵¹ Metnin anlam akışına göre bir sayı gelmelidir.

²⁵² “Ondan sonra”

[70b]

ve fażl-ile ve bunca ‘ulüvv-ı kadr-ile ve ‘azım şān-ile ve bunca kırbet ü vilāyet-ile (1) kolayına zaħmet ihtiyār itmediler. Anlaruñ daħı nefsleri varıdı. Rāħatca (2) olmak isterlerdi, kıomazlardı. Ve eger zaħmetsüz olayıdı ne-yiçün ziyāde (3) zaħmetler çikerlerdi. Rāħat yüzün görmezlerdi. Ve bu i’tikāddan şöıra (4) anlar bu nesnelere ve ittibā‘ daħı ide tā ki anlaruñ devlet ü sa‘ādet naşibe (5) -lerinden ve ‘izzet siyādet menzillerinden maħrūm olmayup ırağ düşmeye.

اللَّهُمَّ (6)

(7) يَسِّرْ لَنَا إِلَى حَضْرَتِ الْقُدْسِ وَارْزُقْنَا مُجَاوِدَةَ الْمُعْتَكِفِينَ فِي صَوَامِعِ الْأَنْسِ

Ve daħı gerekdür kim istimā‘ idüp iltifāt eylemeye, ol kıulumuza ħarfe ve bāḫıla (8) ve lafz-ı müzevver u fāside ki dirler nicele yimekten, geymekten, uyumağdan yetişür. (9) Ĥazret-i Yaħyā gibi, server şeytān bir kerre kıarnuñ toya yimek yidigidi (10) andan saña daħı fırsat bulup fıururın diye. Zānnūn-i Mısrī gibi pehlüvān (11) her-bār kıarnum toyorsam elbette günāħ işlerin ya kıaşd iderin diye. (12) Ĥazret-i Resūl gibi sultān, bir na‘lini kıayışın yiñiledüklerinde (13) giderüñ göñlüme bir dürlü nesne getürdi diye. Nice bunuñ gibi daħı (14) pes ol üzere ħayruñ ħāli ne olur ola. Ve daħı dirler kim nice zaħmetsüz (15)

[71a]

daħı ele getürür. Ve nicele aduñ adına olmağdan ya elin fıutmağdan ya (1) adın çığıрмаğdan ya nesli ve aşlı olmağdan yetişür daħı bunuñ gibi (2) ‘ibārāt-ı muğille ve kelimāt-ı mümille ki ehl-i telbīs ü ehl-i hevā arasında (3) vardur uymaya. Belī Allāhu te‘ālā kerīm, kıādirdür vire ya ehlullāh daħı (4) anuñ kıuvveti-le eyle kıuvvet bulmuşlardur ki nice himmet itseler mümkin olduğı (5) kıadar ideler. Lākin anları sevüp uymağ daħı gerekdür. Ansuz daħı olmaz. Ammā ħikmetin (6) kendi bile ki rızāsını zaħmetde, likāsını ħayretde kıomuş. Ve ol eller ki (7) ‘azizler ħaqqında işidürsin ki dirler: Fulān şu bahāneden fulān şu (8) bahāneden yetişdi. Ol daħı mücerred bir yola daħı çıkımege bahāneden. Yoħsa (9) kemāli şöıra zaħmetle buldılar. Daħı dirler ki kıişinüñ içi iyi gerek fıaşı (10) nice gerekse olsun. Belī bu söz ħağdur. Ammā anlar yalan söylerler (11) ki bu sözüñ ehli degüllerdür. Ne dimekdür bilmezler.

(12) إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ

(13) قَالَ اَنْتَهُذُ اِنَّكَ لَرَسُولُ اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اَنَّ

الْمُنَافِقِينَ لَكَٰذِبُونَ²⁵³

Lā-cerem o taşrasın yüzenler, içresin düzmek-içün (14) iderler ki nefis mu‘cib, zālîmdür. Degme nesne-yile inemez. Meded Allāh’dan. (15)

[71b]

Bu açıklıklar, şusuzluklar, ‘abālar geymek, toprak döşenmek, taşlar (1) yaşdanmak ve dağı bunuñ emşāli nefse ihānetler ki ehlullāh arasında (2) maḥbūb-ı şāyi’dür. Küllî nefse fenā virmek-içündür ba‘zından yimek, (3) giymek ki işidürsin kemālden şoñradur. Hem hikmeti-çündür. Yoḥsa aşl (4) ḥāllerin işidürsin nice geçdi. Eger kişi Ḥazret-i Resūl’ün (5) ‘aleyhi’s-selām eşrāf-ı mevcūdāt ve ekrem-i maḥlūkāt olup Ḥaḳ (6) te‘ālā katında kadri ‘ālî ve menzil-i def’leri vardığına ve bākî enbiyā (7) ve evliyā ve etkıyā ve ‘ulemā ve şuleḥāyı Ḥaḳ te‘ālā maḥlūkātı ve maşnū‘atı (8) arasında mu‘azzez ü mükerrem kıilup dost tütına. Bunca derecāt-ı (9) seniyye ve maḳāmāt-ı **semiyye** virdüğine inanup i’tikād itmezse ne‘ūzu (10) billāhi²⁵⁴ henüz dağı islām neydügin bilmemişdür. Kanda müsülmān (11) olmaḳ derdine dermān istesin. Ve eger inandıysa anlar ki bu (12) fazl-ıla ve mertebe-yile peygāMBER ü āl ü aşḥāb u etbā’ ü üstād, (13) şākird ü şeyḫ ü mürīd ü küllî kim var-ısa giceler, gündüzler ve yazlar, (14) kışlar ve şihḥatde ve marazda ve zīḳde ve rehāda ve cümle aḥvāle (15)

[72a]

ve kamu evḳātde zaḥmetler, miḥnetler çikeler. Dimeyeler ki biz peygāMBERLERÜZ ve ma‘şūmlar, (1) muḳarreblerüz ve maḥbūblar, maḳbūllerüz. Bize zaḥmet ne lāzımdur. Belki ḡayrılardan zaḥmet (2) -leri ve mücāhedeleri artuḳ ola. Ḥavfları, muḥabbetleri ve ‘ilmleri ve ma‘rifetleri (3)

²⁵³ Münâfikûn Sûresi 63/1

²⁵⁴ “Allah korusun.”

artuğ olduğından ötürüye dimeyeler ki H azret-i (4) Mu ammed gibi ya H azret-i İbr ah m ya H azret-i  s a ya D avud ‘aleyhi’s-sel m (5) ki ulu res llerd r ve dağı bunlaruğn  ayrı res lleruğn, peyg mberleruğn (6) kimse  liy z, aŐ b y z, bu hem n bize yiter. Ya ful n  adrlı ‘alemin (7)Őakirdiy z ve ful nŐanlı Őeyđuđn m r diy z, mu ibbiy z, aşlı ve nesli (8) -y z. Bu nesnelere bize besd r. H avfda ve rec da ve bu‘dde,  urbdada ve fur atde (9) ve vuşlatda dimeyeler belki kem lleri ve  urbları artduğ a, h avfları ve rec ları (10) artup sa‘yları ve za metleri ziy de ola. H uŐuŐa ki  mmetlig uğn, (11) m r dlig uğn, Őakirdlig uđn ma‘nası dağı oldur ki matb ‘lar-ıla, (12) t bi‘ler arasında z hiren ve b tinen, h alen ve  alen muv fa at u mu aba at (13) gerek ola. Pes anlar dimeyicek  ayrı nice diyebile dimez. Meger ol kimse (14) ki d all u mu ill ola.

(15)                                     

[72b]

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ²⁵⁵ (1)

Ve o kimse ki H azret-i Res l ‘aleyhi’s-sel m  mmetin diye. L cerem gerekd r ki (2) anı c mle ma l  dan artuğ ma abbet id p i tiy r eyleye. Buyurur ‘aleyhi’s-sel m:

(4)                                                      

Beyt

                                    

      (5)                       

Ve ma abbetuğn, Őıd ınuđn dağı (6) ‘al metin bild k ve a na c mleden artuğ ma abbetden Őo ra l yık oldur ki (7) o nice dirildi-yise eyle dirile ki  ayrıyı g zlemek iÇine yaramaz. Dindi, (8) kişi h line na ar its n, g rsin yemede ve geymede ve r  atda ve za metde (9) ve k ll  a v lde ve c mle ef‘alde a na ve

²⁵⁵ F tiha S resi 1/7

āline ve aşhābına ve etbā'ına beñzer mi (10) yoħsa beñzemez mi? Belki bir ğayrı tāyifeye ve özge buluna mı beñzer? Eger (11) anlara ve āline, aşhābına beñzerse ve olduđ kadar öykünürse belī (12) gerçektür ki cān u gönülden kabūl eyleyüp ĥađ resūlidüğine (13) muħkem inanmıř, ümmeti-yimiř, severimiř. Bu anuñ ĥađkında elhāmdülillāhi²⁵⁶ ki ĥayr u (14) 'alāmet ve mübārek beřāretdür. Mercūdur, Ĥađ te'ālā kereminden (15)

[73a]

bākī çutup řābit idivire.

(1) رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا

وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ²⁵⁷

Ya'nī iy (2) Rabbümüz, bizüm gönülümüzü ĥađdan ırma bize hidāyet eyleyüp ĥađka řulavuz (3) -laduđdan řoñra. Zīrā ki taĥķīķ sen řullaruña mübālaĝa ve kemāl-ile luřf (4) -lar, 'ařalar baĝıřlayıcısın. Ve ger dirse ki Resūlullāh daħı āli ve aşhābı (5) 'āleme geldiler, rāĥat görmediler. Zaĥmetler, meřaķķatler ve dürlü dürlü (6) mücāhedeler, muzāyařalar çekdiler. Ben ĥoř vech-ile rāĥatlar, ĥuzūrlarla (7) 'ıyř u nūřlar, zevķler, řefālar ideyin ve bunca envā'-ı řa'āmlar ecnās-ı (8) libāslar ve ez'af-ı bisātler, eřnāf-ı metā'lar ve 'ālī menziller, ĥoř (9) maķāmlar ve daħı ne-yise esbāb-ı rāĥatdan, ālāt-ı iřretten ĝoreyin. (10) Gice ĝafletde ve gündüz beřāletde olayın. Ol řavleyine da'vī idici (11) -dür. Hemān bir řurı dildür, řöyler. Laķlaķa-ı lisān, řa'ķa'a-ı řinān didük (12) -leri oldur. Bu ĥiĝ ĥayr 'alāmet ve mübārek niřān degüldür. Dost (13) -larınıñ nařibesinden maĝbūn, muĥliřlerinüñ ĥiřřesinden (14) maĥrūmdur. Beñzer ki hemān ol öykündüĝi řāyifedendür ki anlaruñ (15)

[73b]

ĥūyı-la ĥūlandı. Lā-cerem anlaruñ cezāsı-yıla cezālansa gerek. Allāh (1) te'ālādan derdine dermān istesin ki cümle-i derdlüye dermān (2) andadır.

²⁵⁶ "Allah'a şükürler olsun."

²⁵⁷ Āl-i İmrān Sūresi 3/8

(3) اللَّهُمَّ احْبَبْنِي مَسْكِينًا وَأَمْتِن مَسْكِينًا وَاحْشِرْنِي

فِي ذَمْرَةِ الْمَسَاكِينِ

Faşl

Rivāyetdür Hāzret-i şallallāhu ‘aleyhi (4) ve ‘s-selām kaçan kul

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ²⁵⁸

dise, Allāh te‘ālā anuñ için yidi yüz yıllık ‘ibādet şevābın yazar. Dağı rivāyetdür Resūl (6) ‘aleyhi’s-selām: Her şey’üñ bir bünyādı var. Qur’an’uñ bünyādı Fātiḥatü’l-kitābdur. (7) Fātiḥanuñ²⁵⁹ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ dür. Rivāyetdür Hāq te‘ālā Hāzret-i Muḥammed (8) ‘aleyhi’s-selām didi mi‘rāc gicesi ki: Ya Muḥammed, ümmetüñi bir sūre-yile mükerrem (9) kıldum. Tevrātda ve İncilde mişli yoğdur. O sūre Fātiḥa (10) tü’l-kitābdur. Bir kimse anı oğusa cesedi cehenneme ḥarām (11) olur. Atasından, anasından ‘azāb yunılır. Eger müşriklerse de dağı (12) rivāyetdür Hāzret-i Resūl’den ‘aleyhi’s-selām Ebū Hureyre’ye vaşiyetde didi: (13) Oğı āyete’l-kürsī zīrā Allāh te‘ālā her ḥarfine yüz kırk biñ ḥasene (14) virür. Hāzret-i ‘Alī’ye vaşiyetinde didi ki: Senüñ üzerine olsun (15)

[74a]

yā ‘Alī āyete’l kürsī oğumağ senüñ üzerüne olsun. Zīrā anuñ her ḥarfine (1) biñ bereket ve biñ raḥmet vardır. Dağı rivāyetdür: Bir kimse Bağara sūresinüñ (2) iki āḥir āyetin oğusa ya’nī āmene’l-rasūlüdür. Āḥirine degin oğusa, bir gice (3) ol gicenüñ iḥyāsında besdür. Rivāyetdür şehīdallāhu āyetin oğusa anuñ (4) ḥağğında Hāq te‘ālā dir: Benüm bu kuluma ‘ahdüm vardır. ‘Ahde vefā itmege ḥod (5) ben lāyığın. Koyuñ kulumu cennete. Ve rivāyetdür: Bir kimse Tāḥā sūresin oğusa kıyā (6) -met güninde muḥācirīn u enşār şevābın virilür.

الْمُتَنَزِّلِ

ve

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ²⁶⁰ (7)

²⁵⁸ “Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla.”

²⁵⁹ “Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla.”

²⁶⁰ Mülk Sūresi 67/1

oğusa ecrden adir gicesin ihyā itmiş sevābı virilür. Ve kim ki

الم تنزيل

oğusa (8) evine şeytān girmez. Ve rivāyetdür azret-i Resül'den 'aleyhi's-selām: Uyumazdı (9) tebāreke-yile tenzīl oğumayınca. Ve rivāyetdür: Her nesnenüñ albi var, ur'an'uhn albi (10) Yāsindür. Kim ki anı oğusa Allāh te'ālā rızāsı-çün, Allāh te'ālā anı yarlıgar, ecrden (11) aña virür. ur'an'ı yigirmi iki kerre oğumış gibi. Rivāyetdür: Bir kimse

(12) وَالصّٰفّٰتُ 261

oğusa her cinnī, her şeytān sağışınca on hasene virilür. Andan şeytānuñ (13) 'adāveti irak olur dağı şerikden berī olur. Rivāyetdür azret-i 'Alī'den: (14) Her kim ki sevse ecrden ala tamām vech-ile kıyāmet güninde, meclisinde āhir (15)

[74b]

sözi subhāne rabbike²⁶² āhirine degin olsun. Ve kim ki sūre-i Duḡān'ı bir gice oğusa (1) o kişi şabāḡa irer şu vech-ile ki yetmiş melek anuñ-içün istiğfār iderler. (2) Ve bir kimse cum'a gicesi oğusa Allāhu te'ālā geçmiş günāhn dağı yarlıgar. Ve bir kimse (3) sūre-i Fetḡ oğusa Resülullāh ile -şallallāhu 'aleyhi's-selām- Mekke Fetḡi'nde olmuş (4) gibidür. Ve bir kimse sūre-i Necm oğusa aña aḡ te'ālā Mekke'de Muḡammed'e inanup dağı inanmayan (5) 'adedince on hasene virür. Ve bir kimse kim sūre-i Vāḡı'ayı oğusa, her gice ebeden (6) ḡacet yetişmeye ve muḡtāclık görmeye. Ve bir kimse sūre-i aşr oğusa aḡ te'ālā (7) geçmiş, gelecek günāhn yarlıgar. Ve bir kimse şabāḡladuğı vaḡt üç kerre

أَعُوذُ (8)

بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ 263

dise dağı aşr'uhn āhirinde (9) üç āyet oğusa ya'nī

²⁶¹ Mülk Sûresi 37/1

²⁶² "Subhan olan Allah"

²⁶³ "Kovulmuş şeytanın şerrinden işiten, bilen Allah'a sığınır."

(10) هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ²⁶⁴

āhirine degin, Hāḡ te‘ālā aña yetmiş biñ melek müvekkel eyler. Anuñ üzerine şalavāt (11) iderler. Hattā aḡşama degin o gün ölse şehīd olur. Eger aḡşam iderse gine (12) eyle. Ve bir kimse Cum‘a sūresin oḡusa Hāḡ te‘ālā aña müsülmān şehirlerinden (13) cum‘aya gelen, gelmeyen ‘adedince on ecr virür. Ve bir kimse sūre-i Mülk oḡusa, (14) Ḳadir gicesin iḡyā itmiş gibidür. Ve bir kimse

سُورَةِ تَبَارَكَ بِبَيْدِهِ الْمَلِكِ²⁶⁵ sūresin oḡusa (15)

[75a]

her gice Hāḡ te‘ālā anı ḡabr ‘azābından şaḡlar. Ve bir kimse Müzemmil sūresin (1) oḡusa Hāḡ te‘ālā andan dünyāda, āḡiretde düşvārılıḡı giderür. Ve bir kimse sūre-i (2) Ḳıyāmet oḡusa aña ben daḡı Cebrā’īl ḡāzır oluruz, ḡıyāmet güninde ḡanıḡlıḡ (3) virürüz ki bu ḡıyāmet gününe īmān getürenlerden idi. Rivāyetdür Hāzret-i (4) Resūl’den şallallāhu ‘aleyhi’s-selām:

(5) أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَيَّ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى

oḡunıcaḡ belī dirdi. Ya’nī yā Rabbi, ḡādirsin uluları diriltmege. Ve bir kimse Hel (6) etā sūresin²⁶⁶ oḡısa Allāh üzerine anuñ cezāsı cennet ḡarīrdür olur. Ve bir (7) kimse sūre-i ‘amme oḡısa Hāḡ te‘ālā ḡıyāmet güninde şovuk şu-yıla şu verür. (8) Ve bir kimse sūre-i Burūc oḡısa Hāḡ te‘ālā aña her cum‘a ve her ‘arefe ki dünyāda (9) olur ‘adedince on ḡasene virür. Ve bir kimse sūre-i Fecr oḡur leyālī-i ‘aşrda (10) yarlıḡanur. Ve kim ki ḡalan günlerde oḡur, ḡıyāmet gününde anuñ-içün nūr olur. (11) Ve bir kimse ki sūre-i Şems oḡur keennehu her nesne-yile şadaḡa itmiş gibidür ki (12) ay-ıla gün anuñ üzerine ḡoḡar. Ve bir kimse elem neşraḡleke²⁶⁷ oḡısa keennehu (13) baña şol ḡamlı olduḡum vaḡtın gelüp ḡammı gidermiş gibidür. Ve bir kimse (14) sūre-i Ḳadir oḡusa aña ramazānı şāyım, leyl-i ḡadri iḡyā itmiş gibi (15)

²⁶⁴ “O tek olan Allah, görünmeyeni, görüneni de bilendir.”

²⁶⁵ Mülk Sūresi

²⁶⁶ İnsān Sūresi

²⁶⁷ İnşirāh Sūresi

[75b]

sevāb virilür. Ve bir kimse izā zulzilet²⁶⁸ dört kerre oğusa Qur'an'ı küllî oğumuş (1) gibidür. Ve bir kimse el-hākumu't-tekāşuru²⁶⁹ oğusa Hağ andan hisāb itmez ol (2) naīmi ki anı dünyāda virdi dağı biñ āyet oğumuşca sevāb virülür. Ve bir kimse sūre-i ve'l 'aşr oğusa Hağ te'ālā yarlığar (3) dağı hağğ-ıla vaşiyetleşenlerden, şabrla vaşiyetleşenlerden olur. Ve bir kimse (4) Hümeze sūresin oğusa Hağ te'ālā aña Muğammed'i ve aşğābını istihzā iden (5) 'adedince on ḥasene virür. Ve bir kimse Fīl sūresin oğusa dirligini (6) hasefden, meshden şağlar. Ve bir kimse li-ilāfi sūresin²⁷⁰ oğusa Hağ te'ālā (7) aña Ka'beyi tavāf iden dağı anda mu'tekif olan 'adedince on ḥasene (8) virür. Ve bir kimse eraeyte²⁷¹ oğusa mağfūr olur. Ve bir kimse Kevşer oğusa Hağ (9) te'ālā şu verür her ırmağdan ki cennetde vardur dağı anuñ-içün on (10) ḥasene yazar qurbān güninde kullar itdügi 'adedince. Ve bir kimse Kāfirün (11) sūresin oğusa Qur'an'ın rub'nı oğumuş gibidür dağı andan şeytānuñ 'adā (12) -veti ırağ olur dağı şirkden berī olur. Ve bir kimse izācā²⁷² oğusa Mekke Fetḥi'nde (13) Muğammed-ile bile olan ecri gibi virilür. Ve bir kimse Tebbet oğusa umarın ki Hağ (14) te'ālā anuñ-ıla Ebī Leheb bir evde cem' itmeye. Rivāyetdür Ḥazret-i Resūl'den şallallāhu 'aleyhi ve sellem: (15)

[76a]

Ki vaşiyetinde didi: Kağan kıyāmet günü olsa münādiler iderler Allāh (1) tarafından ki qanı Allāh'ı medḥ idenler turmaz. İllā kul huvallāhu eḥadu²⁷³ çoğ oğuyanlar (2) emr olunur ki cennete gideler. Ve Rivāyetdür kul huvallāhu eḥad oğuyana, deñizde (3) olan her qatre başına bir sevāb virilür. Ve bir kimse mu'avvizeteyn oğusa keennehu (4) Allāh te'ālānuñ indürdügi kitābları oğumuş gibidür. Ve rivāyetdür Ḥazret-i (5) Resūl şallallāhu 'aleyhi ve sellem buyururdu: Bir kimse baña cum'ada yüz kez (6) şalavāt getürse Hağ te'ālā yüz ḥacetin odur yetmiş āḥiretde, otuzın dünyā (7) ḥacetinden. Ve bir kimse

²⁶⁸ Zilzāl Sūresi

²⁶⁹ Tekāsür Sūresi

²⁷⁰ Kureş Sūresi

²⁷¹ Ma'un Sūresi

²⁷² Nasr Sūresi

²⁷³ İhlās Sūresi

günde benim üzerüme yüz kez şalavât getürse anuñ-içün (8) biñ hasene yazılır dağı biñ seyyi'e giderilür dağı biñ şadağa yazılır. (9) Dağı didi Resül 'aleyhi's-selâm: Şefâ'atüm yâ Ebü Hureyre, baña şalavâtı çok getüren içün (10) -dür dağı benim katumda âdemilerün yigi, baña çok şalavât virendür. Bir kimse (11) baña her gün beş yüz şalavât virse ebeden faķır olmaya. Dağı Ebâ Hureyre' (12) ye didi ki: Dilersen eger yarın benimle 'arş gölgesi altında muşafağa ide (13) -sin. Benüm üzerüme her gün yüz kerre şalavât vir. Ve dağı rivâyetdür anlardan (14) 'aleyhi's-selâm: Allâh te'âlânun üçyüz kırk üç adı var. Kim anı tamâm okusa (15)

[76b]

cennete girür. Ya'nî esmâ-ı hüsnâdur. Ve rivâyetdür buyurdılar 'aleyhi's-selâm: (1)

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ²⁷⁴

Dimek baña sevgüli (2) -dür gün üstine toğduğı nesnelerden. Ve didiler 'aleyhi's-selâm: Taḥķik ben (3) Allâh'a istiğfâr iderin dağı tevbe iderin her gün yetmişden artuķ. (4) Dağı rivâyetdür ki didi: Yâ 'Abdullâh bin Kays, saña cennet kenzerinden (5) bir kenz ögredeyin ki ol

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ²⁷⁵

Ve bir kimse (6) her namâzuñ ardınca otuz üç kerre subḥānallâh dise otuz (7) üç kerre elḥamdulillâhi dise otuz üç kez Allâhu ekber dise bu üçyüz kırk üç oldu. Yüzüñ tamâmıda

(9) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ

لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ²⁷⁶

dise ḥaḫâları (10) mağfûr olur. Eger deñiz köpüğü deñli dağı olursa. Ve bir kimse şehâdet (11) itse ki Allâh birdür dağı Muḥammed Allâh'uhn resülidir. Allâh anuñ üzerine (12) cehennemî ḥarâm ider. İşde

²⁷⁴ "Subhan olan Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilah yoktur ve Allah en büyüktür."

²⁷⁵ "Güç ve kuvvet, sadece yüce ve büyük olan Allah te'âlânın yardımıyla."

²⁷⁶ "Allah'tan başka ilah yoktur. O birdir, ortağı yoktur, mülk Ona aittir, hamdlerde Ona layıktır, her çeşit hayır onun elindedir. O her şeye kadirdir."

(13) أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ

لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ²⁷⁷

dimegüñ ma'nāsı oldur. Ve bir kimse (14) mü'ezzin ezān okuduğı vaqt dise:

(15) وَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

[77a]

(1) وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيْتُ بِاللَّهِ

رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا²⁷⁸

günāhı yarlıganur. Ve bir kimse ol (2) vaqt dise:

(3) اَللّٰهُمَّ رَبِّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ النَّامَةِ وَالصَّلٰوةِ الْقَائِمَةِ

(4) اَنْتَ مُحَمَّدَانِ الْوَسِيْلَةَ وَالْفَضِيْلَةَ وَالْدَّرَجَةَ الرَّفِيْعَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا

مَّحْمُوْدَانَ الَّذِي وَعَدْتَهُ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ²⁷⁹

şefā'atüm helāl (5) olur kıyāmet güninde ol kişi-yiçün. Ve bir kimse şabāhdan ve aḥşam (6) -da yüz kerre

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ²⁸⁰

dise kıyāmet güninde kimse anuñ (7) getürdüğinden yig nesne getürmez. Meger ol kimse ki o deñli diye ya daḥı (8) artuḳ diye. Ve bir kimse dise on kerre:

(9) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ

²⁷⁷ "Allah'tan başka ibadete layık hiçbir ilah olmadığına, O'nun bir olduğuna ve ortağının bulunmadığına şahadet ederim. Yine Muhammed'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna şahadet ederim."

²⁷⁸ "Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. O ortağı olmayan bir ve tek Allah'tır ve Muhammed O'nun kulu ve elçisidir."

²⁷⁹ "Ey şu tam davetin ve vakti gelen namazın sahibi olan Rabbim! Muhammed aleyhisselâma şefa'at vesilesini ve üstünlüğünü ver. Ve onu kendisine vadettiğin makam-ı mahmuda ulaştır."

²⁸⁰ "Allah'ı hamd ile tüm eksikliklerden tenzih ederek tesbih ederim."

(10) بِكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ²⁸¹

keennehu İsmā'îl oğlanlarından dört nefis āzād itmiş gibidür. Ve bir (11) kişi bir menzile inse dağı dise:

(12) أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ

كُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ²⁸²

aña bir nesne zarar yetişdürmeye ol menzilden (13) göçince. Ve bir kimse secde āyetin okısa secde itse şeytān (14) irilür, ağlar. Eydür ki: İy vāy baña ki ādemoğlanı secde-yile emr (15)

[77b]

olundı, secde itdi, cennete müsteħik oldı. Ben secde-ile emr olundum, kaçdum (1) cehenneme müsteħik oldum. Ve didi 'aleyhi's-selām: Senüñ üzerine olsun (2) çok secde itmek. Zīrā ki Allāh-içün bir secde itmezsın. İllā anuñ-ıla (3) bir dereceñ artar ve bir günāhun gider. Ve rivāyetdür ki didi 'aleyhi's-selām: (4) Cebrā'îl geldi. Didi ki: Hāğ te'ālā didi ki di ümmetün disünler (5)

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ²⁸³

on şabāh, on aħşam on dağı uyudukları (6) vakt tā ki anlardan uyku vaktinde dünyā belāsı def' oluna. Aħşām (7) şeytānuñ mekri def' oluna. Şabāh benüm gazābum def' oluna.

Faşl (8)

İmdi işde Hāğ subhānehu ve te'ālānuñ kelām-ı kerīminden ve Resūlullāh'ıñ (9) hadiş-i kavīminden ve 'azizlerüñ sözlerinden bu giçen miğdār (10) işitdüm. Ma'lüm idindük. Bu deñlü-yile dağı kişi 'alim olur. (11) Belki şarık hāğ devlet-i Muřtafā'da eyle rüşendür ki her nev'ā (12) 'alimlikden ırağ degüldür. Buyurur Hāğ te'ālā:

(13) قُلْ حَاءَ الْحَقِّ مِنْ

²⁸¹ "Allah'tan başka ilah yoktur. O birdir, ortağı yoktur, mülk Ona aittir, hamdlerde Ona layıktır, her çeşit hayır O'nun elindedir. O her şeye kadirdir."

²⁸² "Yarattığı şeylerin şerrinden Allah'ın tam olan kelimelerine sığınırım."

²⁸³ "Güç ve kuvvet, sadece yüce ve büyük olan Allah te'âlânın yardımıyladır."

(14) رَبِّكُمْ مَن اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ

عَلَيْهَا²⁸⁴

Ya'nī di yā Muḥammed, ḥaḳ yol geldi Rabbüñüzden, rüşen yol (15)

[78a]

bilindi. Şimden girü. Her kim ki toğrı yol gitdi, kendü nefsi fāyide (1) -si-
çündür. Her kim ki yoldan çığdı, kendü üzerine ziyān itdi. (2) Eger bu miḳdār-
ıla 'amel idicek olursañ dünyā ve āhıret küllī maşlaḥa (3) -tuñ biter, ḥācetüñ
görilür. O ki 'ilmden gereklüdür. Ḥaḳ te'ālā (4) kemāl-i luḳfından, kereminden
bildürür, yetişdürür kendü-yile (5) ve ḥaḳ-ıla. Mu'āmele itmekte. Farz, vācib
ve mesnūn, müsteḥab (6) olana ḳulavuzlar. Ne ḫarīḳ-ile müyesser ise. Buyurur
Ḥaḳ te'ālā: (7)

(8) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ

تَكُفِّرْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ²⁸⁵

Ya'nī iy īmān getürenler, (9) Allāh'dan ḳorḳup 'azābından şaḳınup ḫükmine
muḫt' olacak (10) olursañuz, sizüñ göñlüñüzde hidāyet ḳor ki anuñ-ıla ḫaḳḳı
(11) bāḫıldan, gerekli gerekmezden fark idebilürsüz. Daḫı yaramazlıḳlaruñuz
ör (12) -ter, yarlığar. Allāh 'azīm, fazl ıssıdur. Ve buyurur celle ve 'ālā:

(13) وَالَّذِينَ جَاهَدُوا

فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ²⁸⁶

Ya'nī anlar ki bizüm yo (14) -lumuzda dürişdiler, çalışmak istediler. Biz anlara,
bize gelüp yetişecek (15)

²⁸⁴ İsrā Sûresi 17/15

²⁸⁵ Enfâl Sûresi 8/29

²⁸⁶ Ankebût Sûresi 29/69

[78b]

yollarmuzu kulavuzlayıvirirüz. Bedrüstī Allāh, eylük idenler-iledür. Bir kişi ki beg (1) yanında olsa manşib bulur, ‘ālim yanında olsa ‘ilm bulur, h̄ āce yanında (2) olsa dünyā bulur. Buna göre daḥı ne-yise. Pes ol kimse ki Allāh anuñ-ıla (3) ola. Kaḅkısın bulmaz ola. Küllī ḥod cümleye andan yetişür. Ve buyurur Ḥazret-i Resül (4) ‘aleyhi’s-selām:

مَنْ عَمِلَ بِمَا عَلَّمَ أُورَثَهُ اللَّهُ عِلْمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ²⁸⁷

Ya’nī kim ki bildük (5) -ile ‘amel eylese, Ḥaḅ te‘ālā aña bilmedügin bildürür. Hāyy senüñ maḅşū (6) -duñ. ‘İlm degüldür. Belki hevā ve heves ve ḥaḥām-ı dünyādur ki ḥālib-i ‘ilm (7) dirilüp televvün ve tezeyyün idüp ḥaḅ-ıla müḥāda‘a ideyorursın. (8) Eyle şanduñ ki ādem bu görünendür.

(9) إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورَتِكُمْ

وَأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ²⁸⁸

Ya’nī Allāh te‘ālā sizüñ (10) şüretlerüñüze ve mällarıñuza degmez. Lākin gönüllerüñüze ve ‘amellerüñüze deger. (11) Bu da rivāyetdür:

(12) إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورَتِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ

إِلَى قُلُوبِكُمْ وَنِيَّاتِكُمْ²⁸⁹

Ṭut ki ḥaḅı aldamişsın aḥvālüñe iḥḥilā‘ları (13) olmaduğundan. Ḥaḅḅ’a cevāb viresin ki:

(14) يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى يَعْلَمُ خَائِنَةَ

الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورَ لَيَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ²⁹⁰

²⁸⁷ Acluni, Keşfu’l-Hafa, 2542.

²⁸⁸ İbni Māce, Zühd 9.

²⁸⁹ “Allah sizin ne dış görünüşünüze ne de mallarınıza bakar. Ama O sizin kalplerinize ve niyetlerinize bakar.”

²⁹⁰ Tâ-Hâ Sûresi 20/7 - Mü’min Sûresi 40/19 - Âl-i İmrân Sûresi 3/5

[79a]

Rivāyetdür İmām Şāfi‘ hazretinden -rahmetullāhi ‘aleyh-

Şi‘r

يَا حَادِمَ الْجِسْمِ (1) كَمْ تَسْعَى لِخِذِّ مَتِّهِ

وَتَطْلُبُ الرِّيحَ فِيمَا فِيهِ حَسْرَانُ

عَلَيْكَ بِالنَّفْسِ (2) وَاسْتَكْمِلْ فَضَائِلَهَا

فَاتَّكَ بِالنَّفْسِ لَا بِالْجِسْمِ اِنْسَانُ

Ya‘nī (3) İy cisme hizmet iden kişi, nice yilersin hizmet-içün? Aşşı ister (4) -sin şunda ki ziyān vardır. Senüñ üzerüñe olsun nefsuñi düzüp (5) aña faziletler istemek. Zīrā ki sen nefs-ile ādemsin, cism-ile degül. Anca (6) cismde ādemden büyük var. Evet ādem degül belki bu nefs kendü demek ma‘nāsına (7) olandır. Zemmolan nefis degüldür. Nitekim Hāq te‘ālā buyurur:

(8) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ²⁹¹

Eger maqşūd ‘ilm olsa-yidi dimişler ki: بكَارِي başın (9) -dan sen dağı bildüğün-ile Allāh’a ‘ibādet idüp qurb bulurduñ ki aşl (10) hilkatüñden maqşūd dağı budur. Buyurur Hāq te‘ālā:

(11) وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ

وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ²⁹²

Ya‘nī ben cinnī ve insī yaratmadum illā fā‘at, ‘ibā (12) -det-ile kesb-i qurbet ve taşşil-i vuşlat idüp beni bilmek-içün yaratdum. Zīrā (13) ki qolayına hayvānāt

²⁹¹ Mâide Sûresi 5/105

Meâl: Ey imân edenler! Siz kendi halinizi düzeltmeye çalışın!

²⁹² Zâriyât Sûresi 51/56

gibi ne gerekse yiyüp nice gerekse (14) yürüme- için yaratılmadı. Buyurur Hâk te‘ālā:

(15) أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ

[79b]

عَبَثًا وَأَنْتُمْ إِلَيْنَا لَاتُرْجَعُونَ²⁹³

Ya'nī eyle mi zannitdünüz ki biz sizi ‘abeş (1) yaratduk. Dağı ayruk bize gelmezsiniz, ölmek-ile kırtulursuz? Ve Allāh’a kırb bulmağ-ıla (2) ‘ilm bulurdu. Görmez misin Hâk te‘ālā yolın verenler enbiyādan, evliyādan (3) ne kemāl-i mağrifet bulmuşlardır ve ne devlete ve ne kıvvete irmişlerdür. Nitekim birisi (4) kāmillerün dimişdür:

Beyt

(5) وَاجْتُوا عَلَيَّ الْعَالَمِينَ بِالْخِطَّةِ

وَائْتُوا غُلُومَ الْعَالَمِينَ بِالْفِطَّةِ

Pes Allāh te‘ālā ol devleti virmişdür (6) ki bir kerre Allāh demekde ya hū demekde mecmū‘-ı ‘ālimlerün ‘ilminün hūlāşasın (7) bulur. Virmek Allāh’uñ dağı nice bunuñ gibi o ki dirliğün, ma‘ışetün (8) cihetidür. Anı dağı Allāh te‘ālā kereminden görivirür. Buyurur Hâk te‘ālā: (9)

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا²⁹⁴

Ya'nī hiçbir hareket ider (10) yokdur yiryüzinde illā Allāh üzerine rızkı vardır. Kendü luğf, keremi-le (11) her cāna vere Hâk te‘ālā. Rızk vire, aç kıomaya dağı sen ki ādem olasın (12) seni aç mı kıor dirsın. Hāşā! Kereminden eger ba‘zı açlık virürse (13) dağı şevāb- için virür. Ve buyurur:

(14) وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ

²⁹³ Mü‘minûn Sûresi 23/115

²⁹⁴ Hûd Sûresi 11/6

مَنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ²⁹⁵

Ya'nī kim ki Allāh'dan qorqsa ve ŧađınsa qahrından, (15)

[80a]

buyuruğın ŧutsa Allāh te'ālā anı ŧarlıqdan, ğamdan qurtarur. Ummaduğı yirden (1) rızqın virür. Ve buyurur celle ve 'ālā:

(2) يَا اِبْنَ اٰدَمَ تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي يُوسَعْ

عَلَيْكَ الرِّزْقُ

Ya'nī iy ādemođlanı, benüm 'ibādetüm-içün çekiliñ (3) ğayrılardan. Tā ki rızqı üzerüñüze bol idile. Ve buyurur Hāzret-i Resül (4) 'aleyhi's-selām:

(5) مَنْ انْقَطَعَ اِلَيَّ اللهُ كَفَاهُ اللهُ كُلُّ مَوْ نَةٍ فِيهَا

Ya'nī kim ki Allāh te'ālāya dönüp ğayrıdan kesilse Hāq te'ālā anuñ (6) dünyāda her gerekli²⁹⁶ idivirür. Āhiretde gerekli²⁹⁶ itdüği ğod zāhir (7) -dür. Rivāyetdür Hāzret-i 'Alī'den -rađiyallāhu 'anhu:-

(8) غَلَا قَدِرُ الْمُتَوَكِّلِينَ

Ya'nī Allāh'a tevekkül idenlerüñ çölmegi qaynamıŧdur. Ya'nī rızqlarını Hāq te'ālā (9) luŧfından yaraqlamıŧdur.

Beyt

(10) كُلِّ الْيَوْمِ مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَأَبْتِرُوا

فَارًا عَلَى الرَّحْمَنِ رِزْقًا كُمْوَا عَدَا

dindi. Bunca āyet u ğadıŧ ve kelimāt-ı (11) kemmelden bu bābda gelmiŧdür. Belki bir nice yirlerde Allāh te'ālā rızāsı-çün (12) çekilüp oturmuŧ kimsenelerde

²⁹⁵ Talāk Sûresi 65/3

²⁹⁶ Arkaik konuma düŧmüŧ kelimedir.

müşâhede itmişindir. Belki eyle kerîmdür (13) ki ni‘metin yiyüp kendiye düşmenlik gösterenlere rızqın, dilegin (14) virür degül ki muṭî‘ ola.

Kıṭ‘a

(15) اِي كَرِيْمِي كِه اَزْ خَزَانَهٗ غَيْبْ

كَبُرْ نَرَسَا

[80b]

وَضَيْفَهٗ خُورْدَارِي

دُوسْتَانَرَا كُجَا كُنِي مَخْرُومْ

(1) تُوَكِهٖ بَادُشْمَنَانُ نَظَرُ دَارِي

Pes eger bu deñliye inanulmadı-yısa ne‘üzubillāhi²⁹⁷ bu nice müsülmānlık ola ki Allāh (2) te‘ālāya inanmaya ve Resül’e ve ‘ulemā ve hükemāya inanılmaya. Ve ger bir kāfirce kāfirsen (3) teşvîşin çekme. Benüm işüm tut. Ben kendü seni bislemeyin dise inanalardı (4) ya fulān nesneden şunuñ gibi aşşı var dise inanalardı. Ve nice ‘āķillikdür (5) ki bu resme müşâhedededen cezm gelmeye ve eger inanıldı-yısa nice ādemilikdür (6) ki rāhatı miñnete ve huzûrı zaħmete ve hürmeti zillete deġişile daħı ‘āşī ve (7) mübtezelnı, raġbetni iltifāt, ‘ār u nāmus küllı ġitmiş sürine bulduġı yire, düşe (8) irdügi çukura. Ğayrılardan rızqa naşīb taleb ide.

(9) اَللّٰهُمَّ اغْنِنَا بِحَالِكَ عَنْ

حَرَامِكَ وَبِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ

²⁹⁷ “Allāh’a sığınırım.”

O rızq umılan yir rızqı virür. Kendü mi (10) başarur? Ve bir loqma etmek ağızına gelince üç yüz altmış ‘amel ider. Kimseye (11) muhtâcdur dirler. Bunu kimdür itdüren, işleden?

Beyt

تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ (12) وَلَا أَرْجُوا سِوَى اللَّهِ
(13) فَمَا الرِّزْقُ عَلَى الْخَلْقِ بَلِ الرِّزْقُ عَلَى اللَّهِ

Beyt

رِزْقٌ مَّقْسُومَةٌ إِي غَافِلٍ بِدَانٍ
(14) آيَةٌ نَحْنُ قَسَمَتَارَ بِحُورَانٍ

(15) اَللّٰهُمَّ بِنَدِّ نَامِنِ الطُّغْيَانِ وَالضَّلَالِ وَقَرَبِنَا اِلَى سَبِيْلِ الْعِرْفَانِ

[81a]

وَالْوَصَالِ

Ḥaḡ te‘ālā ki mecmū‘-ı ‘ālem emrinde ve ḥükminde ola daḡı dünyāya (1) diye ki: Yā dünyā,

أَخْدُمِي سَنَ خَدَمَنِي وَأَتَعْبِي مَنْ خَدَمَكَ

Ya‘nī iy dünyā, ḥizmet idene sen ḥizmet eyle ve saña ḥizmet ideni yıldır, zaḡmet (3) -lere uğrat, hıçbir dürlü ulı bile mi olmaz? Belki elbette tarık-i manşür, tã (4) -lib-i maḡhür olsa gerek. Ve buyurur Ḥazret-i Resül ‘aleyhi’s-selām: (5)

لَنْ يَعْدُوَ وَأَمْرُوهُ مَا كَتَبَ لَهُ فَاجْمَلُوا فِي الطَّلَبِ²⁹⁸

²⁹⁸ Hâdîs-i Şerîf (Hâkim)

Ya'nī bir kimse taqdīr (6) olunan rızqını giçmez. Artuğ ileri rızqa yetişmez. Ne ki taqdīr olundısa (7) şudur yetişeceği, bir dürlü dağı degüldür. Pes talebde eyelük üzerine ve (8) inşāf üzerine oluñ. Kendüñizi dünyā ecli-çün qabāyihe uğratmañ. (9)

Beyt

نُزَا دُنْيَا هِيَ كُوَيْدٌ جَرَا لَا لَائِي مَنْ كَثُنْتِي
ثُو سُلْطَانُ زَادِءٍ أَخْرُ (10) مَنَّمْ لَائِقٌ بِهِ لَا لَائِي

Gerekdür ki 'ākil, nefsinı dünyāda zahmete bırağup (11) āhiretde miñnete uğratmaya. Belki dünyāda rāhata ve āhiretde hürmete uğ (12) -rada Allāh'uñ in'āmı, ihsānı-la. Allāh te'ālā ki kerīm, qavī ve rahīm u (13) velī Allāh'dur. Sen gayrı qo, baña dön. Ben dünyā ve āhiret maşlahatları (14) ki göreyin diye. Dağı kişi niçün hoş sulţānum, işde döndüm. (15)

[81b]

Emrümi saña tefvīz itdüm. Dindi, kendi luţf u keremüñle ben bir yoğın yoğ tutup hālcuğuz (1) mı görüp başarı vir diyüp inanup işmarlaya. Vallāhi bu gey ahmaqlık, cāhil (2) -likdür. Bunuñ fevkinde hamākat, cihālet olmaya. Belki bir kul ben saña fulān (3) mertebe-yi 'ālī vireyin dise inanayduñ.

(4) اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَعُوْذُبِكَ مِنْ عَقْلَةِ الْحُمْقِ وَظُلْمَةِ

الْجَحْلِ وَاَعُوْذُبِكَ مِنْ عَبَاوَةِ الْفَهْمِ وَبِلَادَةِ الْعَقْلِ

Belī müsebbibü'l-esbāb (5) -dur. Sebeb-i zāhiri yapışurayın dinilse gerek. İllā ki bilürsin tevekkülden qavī (6) sebeb olmaz. Aña himmet eyle. Allāh te'ālā mu'ın ola. İnşāllāhu te'ālā. Ve ger 'amel (7) olmayacak olursa ne fāyide. Tut ki ferīd-i zamān ve vahīd-i devrān olduñ. (8) Buyurur Haq te'ālā:

(9) مَثَلُ الَّذِيْنَ حُمِلُوا التَّوْرِيَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوْهَا كَمَثَلِ الْجَمَارِ

يَحْمِلُ أَثْقَارًا 299

Ya'nī şol Tevrāt'a bildirilüp 'amel idüñ dinilüp anuñ-ıla (10) 'amel itmeyüp fāyide tutmayanunñ meşeli, o merkebüñ meşeli-le beñzer ki dīn 'ilminden (11) kitāblar getürmişdür. Bir nice kendüye fāyidesi yoq. Anuñ-ıla kemāli bulup (12) yetişmez. Eşeklikden çıqup kıymet bulmadı, yine eşekdür dindi. Tevrāt-ıla (13) 'amel itmeyenünñ hāli böyle olacaq. Qur'an-ıla 'amel itmeyenünñ hāli nolur ola? (14) Meded Allāh'dan ola. Buyurur Haq te'alā:

(15) وَلَقَدْ دَرَأْنَا لِحَبَّتِكُمْ كَثِيرًا مِّنْ لِّجَنِّ

[82a]

(1) وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا

(2) وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أَلْتَأْتِكُ

هُمْ الْعَافِلُونَ³⁰⁰

Ya'nī biz insden, cinden çok kimesneler cehennem-için yaratduq. (3) Şānları bu ki qalbleri var, anuñ-ıla haqqı bilüp qabul eylemezler. Dağı gözleri var, (4) anuñ-ıla 'ibret nazarin idüp naşihatlanmazlar. Dağı kulaqları var anuñ-ıla haq sözi (5) işidüp tutmazlar. Anlar dört ayaklı hayvānlardur. Belki dağı azgün. Zīrā ki (6) bunlar menfa'atlerin gözleyüp muvāfaqat idemedilerse de ziyānların bilüp (7) muhālefet dağı itmediler. Anlar, tamām gāflet-ile gāfil olanlardur. dindi. Oқыup (8) bilüp tutmayan añlamışa beñzer mi? Ya görmişe ve işitmişe beñzer mi? İnşāfı (9) olan bilür. Buyurur Hazret-i Resül 'aleyhi's-selām:

(10) أَشَدَّ النَّاسِ عَدَا

بَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَالِمٌ يَنْفَعُهُ اللَّهُ بِعِلْمِهِ

Ya'nī katı 'azāb olunan (11) kıyāmet günine bir 'ālimdür ki Haq aña 'ilm-ile fāyide virmeye.

(12) الْعَمَلُ

²⁹⁹ Cum'a Sûresi 62/5

³⁰⁰ A'râf Sûresi 7/179

(13) بِلَا عِلْمٍ ضَلَالٌ وَالْعِلْمُ بِبِلَا عَمَلٍ وَبِلَا لِمَنْ لَا يَعْلَمُ مَرَّةً وَوَيْلٌ

(14) لِمَنْ يَعْلَمُ وَلَا يَعْمَلُ سَبْعِينَ مَرَّةً لَيْسَ الْعَالِمُ مِنْ اسْتَفَادَوْ أَفَادَوْ إِنَّمَا

الْعِلْمُ مِنْ أَصْلَحِ الْفَوَادِ

وَلَا الْمُحْصِلَ مِنْ اسْتَعَادَوْ أَعَدَّ

(15) إِنَّمَا الْمُحْصِلُ

[82b]

مَنْ أَصْلَحَ الْمَعَادِ

Beyt

عِلْمٌ قَدَّ ظَاهِرَسْتُ جِيفَهُ مُرْدَارٌ نَيْسَتْ

تَاجٌ فَاجِرَسْتُ جُبَّهُ وَ دَسْتَارٌ نَيْسَتْ (1) عِلْمِ

Diger

(2) غَرَضٌ أَرَى عِلْمٌ تَقْوِي وَ عَمَلٌ اسْتِ

نَهَ نِزَاعٌ حُصُومَتْ جَدَّ اسْتِ

كَرَّ عَمَلٌ هَسَتْ عِلْمٌ مَشْغَلَهُ اسْتِ

عَمَلٌ نَيْسَتْ عِلْمٌ مَشْغَلَهُ اسْتِ (3) وَرَى

Bu bābda kemāl-i tafsīl isteyen İmām Ġazālī (4) -rahmetullāhi ‘aleyh-
kitāblarında baqsın. Görsün ki ‘ilmüñ ehlinüñ haqqında ne dimişlerdür ki (5)
Haq te‘ālā anuñ mübārek maqālātınuñ bereketi-le ‘avn u ‘ināyet ve tevfiq,

hidāyet (6) yetiştir. Kemāl-i kerem luḫfı-la ki cümleye tevfiḫ u irşād andandır.

(7) اَللّٰهُمَّ اِنْفَعْنِيْ

(8) بِمَا عَلَّمْتَنِيْ وَعَلَّمْتَنِيْ مَا يَنْفَعُنِيْ وَزِدْنِيْ عِلْمًا يَنْفَعُنِيْ بِهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى

(9) كُلِّ حَالٍ وَّاعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ حَالِ اَهْلِ النَّارِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ

(10) لَا يَنْفَعُ³⁰¹ وَقَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَّدُعَاءٍ لَا يُسْمَعُ وَنَفْسٍ لَا تَسْتَبِيحُ وَّاعُوْذُ بِكَ

(11) مِنْ هُوٍّ لَّاءِ الْاَبْعِ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ وَسْوَاسَ قَلْبِيْ حَشِيْمًا وَّذِكْرَكَ وَّاجْعَلْ

(12) هِيَ وَهَوَايَ فَيَمَانُجِبُ وَتَرْضِيْ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ سَرِيْرَتِيْ خَيْرًا مِنْ عَلا

(13) نِيْتِيْ وَّاجْعَلْ عَلا نِيْتِيْ حَنَنَةً اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ خَيْرَ عُمْرِيْ اَجْرَةً وَّخَيْرَ عَمَلِيْ

(14) حَوَا تَمَهُ وَّاجْعَلْ خَيْرَ اَيَّامِيْ يَوْمَ لِقَائِكَ اَللّٰهُمَّ اَتِ نَفْسِيْ تَقْوِيْهَا وَزَكِيْهَا

(15) اَنْتَ خَيْرٌ مِنْ زَكِيْهَا اَنْتَ وَلِيْهَا وَمَوْلَا هَا اَللّٰهُمَّ طَهِّرْ قَلْبِيْ مِنْ الْاِنْفَاقِ

[83a]

(1) وَعَمَلِيْ مِنَ الرِّيَا وَّلِسَانِيْ مِنَ الْكُذْبِ وَعَيْنِيْ مِنَ الْخِيَانَةِ اِنَّكَ تَعْلَمُ

(2) خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الْصُّدُوْرُ اَللّٰهُمَّ اَعِنِّيْ عَلٰى حُسْنِ عِبَادَتِكَ

(3) وَهَوْنٍ عَلٰى طَاعَتِكَ وَاَعِصْمِنِيْ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ اَللّٰهُمَّ ثَبِّتْنَا عَلٰى

(4) دِيْنِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ عِبَادِكَ الصّٰلِحِيْنَ

(5) وَّاجْعَلْنَا مِنَ الْاٰذِيْنَ لَاخَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ اَللّٰهُمَّ اَعْطِنَا كُلَّ خَيْرٍ

(6) وَاَعِدْنَا مِنْ كُلِّ شَرٍّ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلَاِبَائِنَا وَلَاْمَهَاتِنَا وَلَاخَوَانِنَا

(7) وَلَاخَوَاتِنَا وَّلَاسْتَاذِيْنَا وَّلِمَشَايِخَنَا وَّلِمَنْ عَلَّمَنَا وَّلِمَنْ حَضَرَ نَاوَلِمَنْ

(8) غَابَ عَنَّاوَلِمَنْ وَّصَّيْنَا بِالدُّعَاءِ الْخَيْرِ وَّلِمَنْ كَانَ لَهُ حَقٌّ عَلَيْنَاوَلِمَنْ

(9) اِحْسَنَ اِلَيْنَا وَّلِمَنْ اَعْتَبْنَا هُمْ وَّلِمَنْ اَعْتَابُوْنَا بِحَمِيْعِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَّلِلْمُؤْمِنَاتِ

³⁰¹ "Allâhüm! Bana öğrettiğin ilim ile beni faydalandır, bana fayda verecek ilmi öğret ve benim ilmimi arttır. Her hâl üzere Allâh'a hamd olsun. Cehennem ehlinin halinden Allâh'a sığınırım."

(10) وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ يَا قَاضِيَ الْحَاجَاتِ

(11) وَيَا مُجِيبَ الدُّعْوَاتِ بِحَقِّ ذَلِكَ الْمُتَعَالِيَةِ وَصِفَاتِكَ الْمُقَدَّسَاتِ

(12) وَأَنْبِيَائِكَ كِرَامِ الْمَخْلُوقَاتِ وَأَوْلِيَائِكَ خِيَارِ الْمَصْنُوعَاتِ وَصَلَّى اللهُ

(13) عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ وَصَحْبِهِ الْبَاهِرِينَ وَسَلِّمْ

(14) وَعَلَى الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلَى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ مِنْ أَهْلِ السَّمَوَاتِ

(15) وَاهْلِ الْأَرْضِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ الْحَمْدُ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DİZİN- SÖZLÜK

A, ‘A, Ā

‘**abā (Ar.):** Yünden dokunmuş, çok sağlam, eskiden daha ziyade küçük esnafın ve fakir kimselerin giydikleri potur, hırka.

‘a.+ lar 71b/1

ābād (Far.): Bayındır.

ā. 53b/13

ā. *eyle-* ‘bayındır hâle getirmek’ 7a/8

ābdest (Far.): İbadetten önce usulünce yıkanarak temizlenmek.

a.- ile 69b/3

‘**Abdulkādir-i Geylānī :** Kadiriye tarikatının kurucusu ve İslam filozofu.

‘A.+ den 4b/5

‘**Abdullāh bin Kays :** Bir sahabe adı.

‘A. 76b/5

‘**abeş (Ar.):** Boş, anlamsız, saçma şey.

‘a. 9b/3, 44a/10, 79b/1

‘**abūsü’l-vech (Ar.):** Asık suratlı.

‘a. 50a/4

‘**acabā (Ar.):** Merak, şüphe ve tereddüt bildiren soru zarfı.

‘a. 40b/11

‘**aceb (Ar.):** Şüphe, tereddüt, hayret ifade eden soru zarfı.

‘a. *ol-* ‘şaşırmak’ 50a/3

‘a. 16b/10, 49b/5, 66b/1

‘a.+ dūr 54b/3

‘**acemī (Ar.):** Bir şeyi gerektiği gibi beceremeyen, usta olmayan, maharetsiz kimse.

‘a. 52b/13, 52b/4

acı : İztırab verici, üzücü.

a.+ sına 38b/11

acığ - : Açlık duymak.

a.- dur-uñ 63a/1

‘**acīb (Ar.):** Tuhaf, garip, şaşırtıcı.

‘a.+ e (şey)-i ‘a. 26a/10)

‘**āciz (Ar.):** Güçsüz, kudretsiz.

‘ā. 5a/12, 23a/9, 27b/5, 28a/7

‘ā.+ ligüñüz 54b/13

‘ā.+ lik 42a/8

‘**acz (Ar.):** Gücü yetmeme durumu, güçsüzlük.

‘a.+ den 44b/3

‘a.+ i 44b/11

aç : Yemek yeme isteği duyan.

a. *ko-* ‘aç bırakmak’ 79b/12

a. *ol-* ‘acıkmak’ 68b/15

a. 8b/8, 38a/4, 41a/8,

49b/1, 52b/5, 62b/6, 63a/10,
79b/13

a.+ lıĝ 63a/4

a.+ lıķ 61b/6, 62a/13, 62b/3,
79b/13

a.+ lıķdan 62b/11

a.+ lıķdur 67b/11

a.+ lıķdurur 63a/12

a.+ lıķlar 50b/7, 69a/4,
71b/1

aç - : Bir şeyi kapalı durumdan
çıkarmak

a. 63a/10

a.- a-maz-sız 10b/9

a.- du-m 19b/6

a.- ıl-ur 65b/3

a.- sın 64a/14

açık : Kapalı durumda olmayan.

a.+ dur 61b/13

a.+ dur-sa 61b/14

ad : İsim.

a. *eyle-* 'isim vermek' 7a/12

a. 30b/11, 44a/4, 44a/5,
54a/3, 64a/15

a.+ ı 41a/4, 76a/15

a.+ ın 71a/2

a.+ ına 71a/1

a.+ ını 70a/9

a.+ la-n-a-sın 44a/5

a.+ uñ 44a/4, 71a/1

adam (Ar.) Kişi.

a. 16b/3

'adāvet (Ar.): Düşmanlık.

'a. ('a.- i ķalbiyye 32b/14)

'a.+ i 67b/15, 67b/15,
74a/14, 75b/12

'a.+ in 43b/5

'aded (Ar.): Sayı.

'a.+ ince 74b/14, 74b/6,

75a/10, 75b/11, 75b/6,
75b/8

'adem (Ar.): Yokluk.

'a. ('a.- i istiħķāk 23b/11)

ādem (İbr.): İnsan, beşer.

ā. 38a/12, 38b/2, 38b/2,
46a/10, 50b/9, 58a/7,
60b/14, 78b/9, 79a/7,
79b/12

ā.+ de 46a/7

ā.+ den 79a/7

ā.+ dūr 7a/2

ā.+ lerün 2b/9

ā.+ sin 79a/6

ā.+ uñ 46a/5

ādemī (İbr.): İnsanla ilgili, insana
ait.

ā.+ ler 6b/12, 12b/9, 33b/2,
44b/12, 46b/1

ā.+ lerdūr 11a/15

ā.+ leri 16a/15

ā.+ lerüñ 10a/8, 10a/9,
15a/14, 36a/8, 64a/5,
76a/11

ā.+ lıķdūr 80b/6

ādem oĝlanı : İnsan.

ā. 16a/3, 25b/3, 44b/6,
54b/2, 55a/1, 5b/5, 77a/15,
80a/3

ā.+ na 56a/2

ā.+ nuñ 33a/15, 62a/5

'ādet (Ar.): Alışkanlık.

'ā. *eyle-* 'alışkanlık hāline
getirmek.' 61b/13

'ā. *it-* 'alışkanlık durumuna
getirmek' 25b/13

'ā. *tut-* 'ādet edinmek'
70a/10

'ā. 60b/8

'ā.+ de 45b/14

‘ā.+ i 18b/9, 70a/6
‘ā.+ idür 63b/9
‘ā.+ ini 31a/6, 53b/1
‘ā.+ lerinde 30a/3
‘ā.+ üñdür 53b/15

‘ādetullāh (Ar.): Allah’ın koyduğu
nizam, düzen.

‘ā.+ da 31a/3

‘ādil (Ar.): Adaletli.

‘ā. 13b/2, (şāh-ı ‘ā.) 20b/8,
54a/1
‘ā.+ lik 55b/12

‘adl (Ar.): Adalet.

‘a. *it-* ‘adil davranmak’
11a/9, 55b/11
‘a. (hīsāb-ı ‘a. 10b/13),
12b/3, 22a/9

‘adū (Ar.) Düşman.

‘a. (şeytān-ı ‘a. 43a/15)

āfet (Ar.): Bela, musibet.

ā. 48b/9, (ā.- i ‘iṣyān 67a/13)
ā.+ den 25b/5
ā.+ e 41b/7
ā.+ ler 41b/12, 49a/6
ā.+ lerinden 6a/3

‘afv (Ar.): Bağışlama.

‘a. *eyle-* ‘bağışlamak’ 50b/15
‘a. *it-* ‘affetmek’ 18b/2,
23a/7, 50b/1
‘a. 19a/8, 21a/15, 23a/5
‘a.+ ı 9b/13
‘a.+ na 58b/3
‘a.+ nı 27b/15
‘a.+ uñ 22a/6

ağaç : Kökü toprak altında kalan,
gövdesi yukarıya doğru yükselen
ve gittikçe incelerek dallara ayrılan,
kereste veya odun olmaya elverişli

uzun ömürlü bitki.

a. 33a/14
a.+ ları 57b/9

āgāh (Far.): Haberi olan, haberdar.

ā. ol- 15a/14

ağla - : Acı, keder, pişmanlık ve
bazen de sevinçten göz yaşı
dökmek.

a.- duıkları 51a/14
a.- mağda 21a/4
a.- mağdur 23b/2
a.- r 18a/13, 77a/15
a.- r-in 42a/14
a.- r-lar 17b/13
a.- y-a 68a/13

ağu : Zehir.

a. 41a/10
a.+ dan 50b/11

ağyār (Ar.): Yabancılar, başkaları.

a.+ dan (‘ālem-i a. 63b/4)

ağız : Yüzün ön aşağı kısmında yer
alan, yemeye, içmeye, nefes alıp
vermeye, ses çıkarmaya,
konuşmaya yarayan.

a.+ na 80b/11

āh : Ünlem.

ā. 9b/10, 9b/9, 16b/11,
17b/3, 18b/13, 21a/6, 54a/2
ā.+ um 23a/12
ā.+ umdur 23a/13

āhar (Ar.): Başka, diğer.

ā.+ un 59a/1

aḥbāb (Ar.): Dostlar.

a. 45a/8
a.+ ı 52a/4
a.+ na 1b/9

‘ahd (Ar.): Yemin.

‘a.+ e 74a/5

‘a.+ üm 74a/5

aḥīr (Ar.): Son, sonuncu, en sonra olan.

a. 6b/7, 7a/7, 7a/12

a.+ dūr 3b/7

a.+ i 8a/4

a.+ ine 6b/9

āḥir (Ar.): Son.

ā. 3b/8, 5b/14, 7a/9, 9a/12,
9a/2, 11b/10, 33b/9, 36a/9,
41b/6, 46b/11, 55b/5,
58b/1, (ā. ü'l-emr 58b/3),
67a/15, 74a/15, 74a/3

ā.+ de 33b/5

ā.+ dūr 3b/5

ā.+ e 33b/8

ā.+ inde 74b/9

ā.+ ine 41b/14, 74a/3, 74b/1,
74b/11

āḥiret (Ar.): Ölümden sonra gidilecek olan âlem.

ā. 6a/4, 8a/3, 8a/6, 8a/8,
13a/1, 14a/4, 14a/7, 14a/9,
15a/11, 15b/8, 21b/4, 36b/8,
37b/7, 81a/14
38b/6, 39a/7, 39a/9, (emr-i
ā.) 40a/4, 44b/1, 52b/15,
53a/11, 64b/5, 67b/3,
78a/3

ā.+ e (aḥvāl-i ā.) 1b/15

ā.+ de (yevm-i ā.) 14a/2,
(dār-ı ā.) 36b/3, 37b/6,
45b/15, 46b/1, 50b/2,
56a/15, 62a/2, 64a/5, 75a/2,
76a/7, 80a/7, 81a/12,
81a/12

ā.+ den (ehvāl-i ā. 16b/4)

ā.+ dūr 15b/1

ā.+ e 6b/12, 7b/15, 14a/9,
29a/12

ā.+ üñ 41a/7, 53b/2

aḥmak (Ar.): Akli kıt, anlayışsız.

a. 15b/12

a.+ lık 81b/2

Aḥmed : Hz. Muhammed.

A. 61b/12, 61b/14, 62b/5

Aḥmedī : Hazret-i Muhammed'e ait ve onunla ilgili olan.

A. 19b/6, (ḳāfile-i A. 47a/3)

A. + den (siyādet-i A.yye
6a/15)

A. + yi (ḥāyife-yi sünnete-yi
A. yye 32b/2)

aḥşam : Akşam.

a. 74b/12, 77b/6, 77b/7

a.+ a 43a/2, 74b/12

a.+ da 77a/6

a.+ dan 68b/9

a.+ ı 43a/2

aḥvāl (Ar.): Hâller.

a. (a.- i āḥirete 1b/15),
(cümle'-i a.- i kāyināt 3a/9),
(a.- i rāciḥ 15b/3) , (a.- i
ḳiyāmet 16b/4), 70a/10

a.+ de (cümle'-i a. 24a/10),
71b/15, 72b/10

a.+ ine 7b/1

a.+ üñe 78b/13

aḥyār (Ar.): Hayırlı kimseler.

a. (a.- ı ü'lā's-şidḳ ve'z-zevḳ
2a/8)

aḥzān (Ar.): Hüzünler, kederler.

a. 17a/5

aḳ : Beyaz.

a. 2a/3, 9b/11, 11b/9

aḳ - : (Sıvılar için) yukarıdan

aşağıya doğru düşmek.

a.- ar 57b/10

‘ākıbet (Ar.): Son.

‘ā. (‘ā.- i hayr 6a/13)

‘ā.+ de (dār-ı ‘ā. 14a/2)

‘ā.+ ine 36b/11

‘akıl (Ar.): Düşünme, anlama, kavrama melekesi.

‘a. *it-* ‘düşünebilmek’ 41a/4

‘a. 39b/14, 40b/3, 41a/4, 42b/14, 42b/14

‘a.+ ı 60a/15

‘a.+ lar 41a/14

‘a.+ ları 16b/2

‘a.+ lusu 15a/15

‘ākıl (Ar.): Akıllı kimse.

‘ā. *ol-* ‘akıllı olmak’ 38b/6

‘ā. (‘ā.- i lāyık 8a/5), 9b/3, 15a/3, 15a/11, 15b/7, 41b/14, 81a/11

‘ā.+ e 26a/4

‘ā.+ indür 8a/7

‘ā.+ lik 53b/5

‘ā.+ likdür 80b/5

‘akreb (Ar.): Örümcekgillerden zehirli, küçük hayvan.

‘a. 38b/1

‘aks (Ar.): Bir cismin parlak bir yerde görünen hayali, görüntüsü.

‘a. *it-* ‘parlamak’ 7a/11

aqvāl (Ar.): Sözcükler.

a. (a.- i ‘ulemā 32b/8)

al - : (Herhangi bir şeyi) Tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.

a. 44a/1, 44a/2, (naşihat a. 50a/5)

a.- a (‘ibret a. 41a/13), 74a/15

a.- a-lar 7b/8

a.- a-y-ı-du-m 42a/15

a.- dı 68a/15, 7a/9

a.- du-ğ 9b/10

a.- ı-maz 55a/7

a.- inaydı (şatun a. 42a/15)

a.- in-sa 31b/11, 5a/14

a.- ma-muş-dı 70a/8

a.- ma-y-ınca 10b/9

a.- mağ 3a/9, 55b/13

a.- malı 31a/8

a.- müş 43a/15

a.- uben 23a/10

a.- up 12a/3, 19b/3, 33a/10

a.- ur-lar 12b/10

a.- ur-sın 3a/14

āl (Ar.): Aile.

ā. (ā.- i Resūlullāh’dan 28b/4), 30a/3, 52a/4, 69a/15, 70a/7, 71b/13

ā.+ i 68b/6, 70a/12, 73a/5, 81b/4

ā.+ ine 1b/9, 72b/10, 72b/12

ā.+ ini 19b/7

ā.+ inün 60b/1

ā.+ i+yile 13b/15

ā.+ iyüz 72a/7

‘alāmat (Ar.): Alametler.

‘a. (‘a.- ı nifāk 66b/12)

‘alāmet (Ar.): İşaret, belirti.

‘a. 42b/12, 66b/6, 72b/15, 73a/13

‘a.+ dür 36b/13, 36b/13

‘a.+ i 42b/15

‘a.+ in 72b/7

‘a.+ ler 49a/13

‘a.+ leri 40a/15

ālāt (Ar.): Aletler.

ā. (ā.- ı işret 73a/10)

alçaqlık : Alçakça davranış,

soysuzluk, bayağılık, âdîlik.

a. 31a/11

aldan - : Bir yalana, bir hileye, güvene layık olmayan birine kanmak.

a.- ma 6a/10

a.- ma-mağ 38b/12

a.- ma-mağdur 11b/10

a.- ma-sun 6b/14

a.- muş-sın 78b/13

a.- ma-y-a 41b/5

a.- mamağa 6b/10

a.- up 26a/10

a.- ur-sun 7a/7

‘âlem (Ar.): Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü.

‘â. 5a/11, 5a/7, 6a/8, (mecmû‘-ı ‘â. 56b/3), (‘â.- i ağıyâr 63b/4), 81a/1

‘â.+ de 10b/11, 23a/8, 67a/12

‘â.+ e 14b/7, 41a/15, (mecmû‘-ı ‘â. 53a/2), 53b/12, 73a/6

‘â.+ lerden 45a/2

‘â.+ in 72a/7

‘â.+ inüñ 63a/4

‘â.+ lerden 4a/7

‘â.+ lere 14b/9

‘aleyh (Ar.): “Onun üzerine.”

‘a.+ ine 49b/5

‘aleyhi’s-selām (Ar.): “Selam olsun.”

‘a. 2b/8, 10a/14, 10a/7, 10a/9, 10b/14, 12a/7, 12b/5, 13b/2, 14a/5, 14b/5, 15a/12, 15b/6, 17b/11, 17b/2, 17b/4, 17b/5, 17b/9, 18b/9, 20b/15, 21b/1, 21b/9, 23b/15, 24b/1, 25a/13,

25a/8, 27a/3, 29a/12,

29a/9, 30b/1, 31a/5, 32a/4,

33a/11, 33b/4, 35a/11,

36a/1, 36b/9,

37a/2, 39a/15, 39b/15,

39b/3, 40b/5, 41a/6, 42a/7,

42b/10, 43a/9, 43b/13,

45a/7, 47a/13, 51b/12,

56a/11, 56a/6, 57a/1,

58b/12, 5b/4, 62a/1, 62a/3,

62b/15, 62b/8, 63b/10,

63b/6, 64a/3, 64b/4, 65b/12,

65b/2, 67b/9, 67b/12,

68b/9, 69a/13, 70a/12,

71b/6, 72a/5, 72b/1, 72b/2,

73b/13, 73b/7, 73b/9, 74a/9,

76a/10, 76a/15, 76b/1,

76b/3, 77b/2, 77b/4, 78b/5,

80a/5, 81a/5, 82a/10

‘a.+ uñ 31b/14

‘âlî (Ar.): Yüce, ulu.

‘â. 8b/14, 60b/11, 62b/2,

67b/6, 68a/14, 71b/7, 73a/9,

81b/4

‘â.+ ye (derecât-ı ‘â. 65a/10)

‘Alî: Hz. Ali.

‘A. 34a/5, 74a/1

‘âlim (Ar.): İlim sahibi olan kimse.

‘â. 49a/9, 54a/9, 78b/2, 9b/13

‘â.+ lerüñ (mecmû‘-ı ‘â. 79b/7)

‘â.+ dür 82a/12

‘â.+ ler 2b/10

‘âlim (Ar.): Çok bilen kimse.

‘a. ol- ‘bilgin olmak’ 77b/11

‘a. 12a/4, 5a/6

‘a.+ dür 3b/11

‘a.+ likden 77b/13

‘aliyye (Ar.): Yüce, ulu.

‘a. (sa‘adet-i ‘a. 10a/4), 39b/5

Allāh : Allah.

A. 11b/3, 12a/12, 12a/13,
13a/11, 13b/2, 15a/7,
15b/13, 16b/12,
18a/11, 18a/12, 18b/5,
22a/13, 22b/15, 24b/1,
24b/11, 24b/7, 26b/9,
34b/14, 34b/4, 35a/15,
35a/5, 36b/12, 36b/13,
36b/14, 36b/3, 36b/8,
37b/13, 38a/12, 41b/2,
42b/15, 44b/13, 44b/15,
44b/2, 45b/3, 48a/1,
48b/8, 49a/1, 4a/3, 50a/12,
50a/6, 51a/1, 51a/15, 53b/7,
54b/12, 54b/6, 57b/10,
57b/3, 59a/11, 59b/10,
59b/4, 62b/10, 66a/13,
70a/9, 75a/7, 76a/1, 76b/12,
76b/12, 77b/3, 78a/13,
78b/1, 78b/3, 79b/11, 79b/7
A.+ a 10a/11, 10a/13,
24b/14, 35a/1, 35b/15,
35b/15, 37b/1, 39a/6,
49a/15, 56b/15, 59b/9,
66b/12, 76b/4, 79a/10,
79b/2, 80a/9
A.+ dan 3a/7, 6a/13, 6b/1,
6b/11, 6b/15, 9a/13, 11a/15,
12a/15, 12b/12, 13a/1,
14a/4, 16b/3, 16b/5, 17a/13,
17b/3, 25a/9, 25b/4, 2b/14,
30b/15, 30b/2, 30b/3,
31b/5, 34a/9,
37a/1, 39a/3, 39b/13,
45b/1, 46a/9, 47a/7, 47b/9,
48a/8, 48b/3, 49a/10,
51a/11, 54b/6, 55a/5, 57a/9,
57b/11, 58a/2,
71a/15, 78a/10, 79b/15,
81b/14
A.+ dandur 9a/5
A.+ dur 8b/15, 12a/4,

12b/14, 15a/15, 38a/4,
81a/14
A.+ ı 12b/13, 17a/14, 25a/9,
28a/1, 39b/4, 39b/6, 58a/15,
62b/12,
76a/2
A.+ sın 50a/9
A.+ un 12b/15
A.+ uñ 7b/3, 7b/4, 9b/6,
16b/1, 19a/7, 23b/13, 2a/11,
30a/13, 32a/15, 34a/7,
36b/3, 41a/4, 46a/1, 47b/8,
48a/2, 51b/3, 51b/4, 52a/13,
52a/15, 56a/1,
57b/12, 57b/3, 58a/12,
58a/6, 65b/13, 76b/12,
79b/8, 81a/13
A.+ yiçün 11b/11

Allāh te‘ālā : Yüce Allah.

A. 7b/15, 7b/7, 10a/6,
11a/10, 11a/11, 13b/11,
13b/5, 13b/6, 17b/10, 18a/1,
25a/15, 25b/11, 27b/8,
30a/15, 31b/6, 34a/10,
36a/7, 42a/3, 44b/6, 45a/2,
46a/5
48a/12, 48b/14, 48b/2, 4a/7,
54a/14, 54a/15, 54a/7,
54b/3, 54b/9, 57a/5, 58b/2,
60a/10, 60a/4, 61a/8,
62b/11, 63b/15, 65b/10,
66a/11, 67b/5, 69a/10,
73b/14, 73b/6, 74a/11,
74a/11, 78b/10, 79b/6,
79b/9, 80a/1, 80a/12,
81a/13, 81b/7
A.+ dan 2b/8, 15b/12,
26b/4, 30a/10, 58a/13,
5a/13, 73b/1
A.+ dur 25b/6, 29b/14,
30a/1, 31a/10
A.+ nuñ 2a/13, 2b/1, 6a/12,
6b/12, 18a/2, 24b/15, 25a/3,
25a/15, 25a/6, 26a/3,

26b/14, 27b/3, 28b/15,
29a/2, 29a/6, 29b/11,
29b/13, 2a/12, 32b/13,
38b/15, 51a/10, 52a/14,
52b/14, 53a/13, 54b/8,
54b/11, 55a/4, 57b/13,
59b/10, 59b/4, 60a/11,
60a/12, 61b/7, 65b/1, 66a/1,
76a/15, 76a/5
A.+ nuñdur 52a/2
A.+ yı 65b/7
A.+ ya 13a/13, 17a/9, 17b/7,
21a/5, 24a/15, 24a/2, 24a/9,
26b/8, 27b/10, 27b/13,
2b/5, 37a/9, 3b/13, 43a/4,
46a/2, 47a/11, 51a/8, 51b/9,
58a/11, 60a/6, 80a/6, 80b/3
A.+ yı 6a/13, 24b/12, 25a/4,
32b/4, 38a/14, 65a/13,
65b/10, 70a/14

Allāhu ekber : “Allah en büyüktür.”

A. 76b/8

Allāhu subhānehu ve te‘ālā : “Subhan ve yüce olan Allah.”

A.+ dan 53a/6

A.+ yı 29b/10

Allāhu te‘ālā : Allah.

A. 54b/10, 71a/4, 74b/3

A.+ nuñdur 3b/3

A.+ ya 1b/13, 2b/15, 30a/7,
44b/12

alt : Bir şeyin yere bakan yüzü.

a.+ ina 68a/14

a.+ ında 68b/13, 76a/13

a.+ undan 57b/9, 57b/9,
57b/9

altmış biñ : Altmış bin sayısı.

a. 70a/9

altun : Altın.

a. 8a/6, 8a/7

a.+ dan 8a/8

a.+ ina 38b/8

a‘mā (Ar.): Kör.

a. 49b/5

ammā (Ar.): Zıt ve aykırı hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin.

a. 5a/13, 8b/14, 15b/13,

26a/6, 27b/2, 28a/13,

31a/10, 31b/11, 31b/5,

33a/4,

71a/11, 71a/6

a‘māl (Ar.): Ameller.

a. (a.- i şāliha 15b/2)

a.+ ümüzi 20a/3

‘amel (Ar.): Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil.

‘a. *eyle-* ‘gereğince hareket etmek’ 15b/8, 36a/2, 56b/6, 78b/6

‘a. *işle-* ‘amel etmek’ 47b/4

‘a. *it-* ‘gereğince hareket etmek’ 2b/1, 36a/10, 36a/11, 43a/1, 55b/11, 58b/3, 67b/3,

78a/3, 80b/11, 81b/10,

81b/11, 81b/14, 81b/14

‘a. 2b/5, 15b/2, 30a/7, 36a/4, 36a/4, 36b/12, 36b/13, 36b/13, 38b/1, (‘a.- i şālih)

47b/15, (‘a.- i hāl 60b/1), 62b/12, 68a/12, 81b/7

‘a.+ de 29b/2, 33a/2, 43b/1, 68b/8

‘a.+ den 2b/7, 68b/11

‘a.+ e 6b/13, 52b/12, 61b/3

‘a.+ i 47a/14

‘a.+ idür 38a/13

‘a.+ in id- 57a/5

‘a.+ in 68a/12
‘a.+ inden 37b/8
‘a.+ lerüñ 67b/10
‘a.+ lerüñüze 78b/11
‘a.+ üñ 53b/9

‘amel-dār (Ar.): Amel sahibi.
‘a. 12a/2

āmene’l-rasūlü : Bakara suresinin
son iki ayeti.
ā.+ dūr 74a/3

‘āmil (Ar.): Amel eden.
‘ā. 32b/9
‘ā.+ ler 30a/7

āmilīn (Ar.): Amel edenler.
ā. (‘ülemā-yı ā. 2a/8)

‘āmm (Ar.): Herkes.
‘ā. (du‘ā-ı ‘ā. 1b/11)

‘āmmē (Ar.): Halk.
‘ā.+ ye (umūr-ı ‘ā. 62a/7)

‘amme (Ar.): Asıl adı Nebe’ olan
Kur’an-ı Kerim’in 78. suresine ilk
kelimesi “Amme”den dolayı
verilen isim.
‘a. (süre-i ‘a. 75a/8)

añ - : Hatırlamak, akla getirmek.
a. 38b/5, 58a/1
a.- a 39b/6, 65b/10
a.- a-m 65b/9
a.- ar 65b/11
a.- ar-sın 58b/9
a.- il-sa 60a/11
a.- la 32a/14
a.- mağ 10b/13, 15b/14,
29b/13
a.- maz 50b/13
a.- maz-dı 14b/6
a.- maz-du-ñ 58b/7

a.- sa-ñ 57a/10
a.- uñ 65b/9
a.- up 8b/9

ana : Anne

a. 14b/4, 16a/4
a.+ larıyise 57b/5
a.+ mı 21b/8
a.+ sından 16a/4, 16a/7,
73b/12

‘anā (Ar.): Güçlük, meşakkat.
‘a. 41b/6

aña : O zamirinin yönelme eki almış
hâli.

a.+ 4a/4, 4a/5, 4a/7, 5a/15,
6a/3, 6b/7, 8b/3, 9a/6, 9a/7,
9b/15, 10a/1, 10a/14,
10b/10, 10b/11, 11a/9,
13b/12, 15a/15, 15b/1,
22a/9, 24a/7, 24b/2, 26a/12,
33a/7, 33b/14, 36a/13,
36a/3, 37a/13,
38a/2, 3b/15, 3b/5, 41a/10,
45a/14, 54a/11,
55b/10, 55b/9, 56a/9,
60b/10, 61a/6, 61a/7,
61b/15, 62b/2, 66b/4,
67b/5, 72b/10, 72b/7,
74a/12, 74b/11, 74b/13,
74b/5, 75a/15, 75a/3, 75a/9,
75b/5, 75b/8, 77a/13, 78b/6,
79a/6, 81b/7, 82a/12
a.+ dur 22b/6

añarı : Öte, öbür taraf.
a. 58b/6

anca : O kadar, onun kadar, öylece.
a. 48b/11, 52a/6, 70a/5,
70a/5, 79a/6

ancağ : Yalnız, sadece.
a. 11a/6, 20a/14, 42b/1

anda : O zamirinin bulunma eki almış hâli.

a. 6b/8, 7a/4, 11b/1,
15b/15, 16a/12, 16b/10,
16b/14, 35a/8, 35a/9, 37b/3,
38b/5, 41a/8, 43a/14,
44a/12, 48b/4, 50a/4, 51a/7,
51b/12, 55b/5, 57a/8,
57b/10, 63b/1, 75b/8
a.+ dur 30b/7, 70a/15, 73b/3

andan : O zamirinin çıkma eki almış hâli.

a. 3b/4, 8a/3, 10a/1, 10b/1,
11a/5, 12a/12, 12b/1,
13b/12, 14a/14, 16a/7,
16b/5, 17a/12, 18b/10,
22a/5, 24a/3, 26a/7, 29b/12,
30a/11, 31a/5, 31b/7,
35b/13, 38a/6, 39a/1,
40b/12, 51b/5, 56b/3,
58a/13, 59b/7,
60b/10, 60b/5, 60b/6, 61a/6,
66b/12, 69a/3, 69a/7,
70b/11, 74a/13,
75a/2, 75b/12, 75b/2, 78b/4
a.+ dur 82b/7

añdur - : Hatırlatmak.

a.- a 57a/9

anı : O zamirinin yükleme eki almış hâli.

a. 7a/11, 7a/9, 8b/9, 11a/1,
12a/12, 15b/1, 16b/15,
18a/1, 22a/14, 22b/9, 24a/2,
25b/13, 26b/1, 26b/11,
30a/15, 33a/9, 36a/4, 36a/9,
37b/2, 38a/4, 38a/8, 38b/2,
39a/2, 40a/7, 41a/9, 43b/5,
45b/14
55b/10, 55b/9, 59b/10,
61a/2, 61a/4, 61a/5, 62b/13,
64b/7, 65a/15,
65b/10, 66a/11, 66b/2,

69b/7, 70a/12, 70a/13,
72b/2, 73b/11, 74a/11,
74a/11, 75a/1, 75b/3,
76a/15, 79b/9, 80a/1

añla - : Bir şeyin ne olduğunu akıl yoluyla kavramak.

a.- maz 55b/5

a.- mışa 82a/9

a.- sa 51b/5

a.- y-a-bil-ür 61a/10

anlar : O zamirinin çoğul eki almış hâli.

a. 14b/7, 25b/12, 26b/8,
27b/15, 29a/7, 29a/8, 30a/1,
30a/2, 30a/6, 30a/7, 33b/3,
33b/7, 36b/4, 36b/5,
42b/13, 45b/6, 52b/8,
56b/7, 57b/11, 57b/11,
59a/11, 5b/12, 69b/5,
70a/15, 70b/5, 71a/11,
71b/12, 72a/14, 78a/14,
82a/6, 82a/8

a.+ a 7b/7, 5b/11, 10a/7,
26b/9, 30a/9, 36b/4, 44b/5,
57b/8, 72b/12, 78a/15

a.+ adur 31a/15

a.+ dan 10a/11, 10a/12,
11a/5, 14b/6, 29a/12,
29b/11, 2a/9, 30a/10, 31a/7,
31b/11, 37b/14, 56b/11,
57a/11, 57b/10, 76a/14,
77b/7

a.+ dur 60a/10

a.+ ı 10b/9, 30a/5, 33a/3,
49a/1, 55a/1, 55a/2, 55a/3,
57b/7, 59a/14,
66a/13, 71a/6

a.+ ñ 54b/6

a.+ uñ 9b/6, 17b/13, 23b/14,
24b/8, 25b/5, 30b/6, 30b/7,
31a/5, 32a/11, 36a/15,
37a/10, 37a/10, 37a/11,
37a/14, 43b/11, 48a/2,
48a/3, 49a/1, 57b/7, 58b/13,

59a/12, 60a/13, 60a/14,
60a/3, 68b/8, 70b/2, 70b/5,
73a/15, 73b/1
a.+ uñçün 27b/14

ansuz : O zamirinin olumsuzluk eki
almış hâli.

a. 71a/6

anuñ : O zamirinin ilgi eki almış
hâli.

a. 2b/12,
2b/13, 6a/4, 7b/6, 9a/5,
9a/5, 9b/5, 10b/5, 11a/15,
12a/12, 13b/5, 13b/6, 15a/4,
15b/2, 16b/1, 16b/9,
18b/10, 20a/10, 25b/4,
26a/14, 26b/12, 26b/5,
26b/7, 29a/7, 30b/12, 31a/9,
31b/12, 33b/15, 34b/6,
35a/11, 35b/11, 35b/13,
36b/15, 37b/8, 41a/13,
41b/12, 41b/5, 42b/1,
42b/9, 45a/7, 46b/12,
46b/15, 47a/1, 48b/6,
50a/15, 51a/15, 51a/2,
51b/10, 51b/15, 51b/7,
51b/8, 52a/2, 52a/6, 52b/1,
52b/12, 54a/7, 55b/11,
55b/11, 55b/8, 56a/6,
56b/15, 58a/4, 58a/5, 5a/5,
60a/4, 60a/5, 61b/3, 63a/10,
63b/13, 65a/11, 65b/3,
66a/12, 68b/6, 69a/10,
71a/5, 72b/14, 73b/6, 74a/1,
74a/4, 74b/11, 74b/2,
75a/11, 75a/13, 75a/7,
75b/10, 75b/15, 76a/8,
76b/12, 77a/7, 77b/3,
78a/11, 78b/3, 80a/6,
81b/10, 81b/12, 82a/4,
82a/5, 82a/5, 82b/6
a.+ çün 31a/12
a.+ dur 3a/10, 3a/9, 54a/12

‘ār (Ar.) Utanma, hayâ.

‘ā. 80b/8

‘ā.+ la-n-a 44b/8

‘ā.+ la-n-dı-lar 44b/5

‘ā.+ la-n-sun 46a/2

‘ā.+ la-n-up 44b/3

‘ā.+ la-n-ur 46a/3

‘ā.+ la-n-ur-sa 45b/15

ara : İki şeyi birbirinden ayıran
uzaklık.

a.+ larına 26b/3

a.+ larında 47a/8

a.+ sında 2a/5, 46a/1, 46a/2,

46b/1, 60a/2, 71a/3, 71b/2,

71b/9, 72a/13

a.+ sındadır 12b/8

a.+ sından 46a/13, 67a/3

arāste (Far.): Süslü, süslenmiş.

a. 26b/15, 51a/9

a‘rāz (Ar.): Alametler.

a.+ a 62a/7

ard : Peş.

a. 26a/14

a.+ınca 76b/7

‘arefe (Ar.): Önemli bir gün veya
odaydan önceki gün veya zaman.

‘a. 75a/9

arı : Temiz

a. 31b/6

‘ārız (Ar.): Asılda mevcut olmayıp
sonradan ortaya çıkmak.

‘ā. 54a/11

‘āriye (Ar.): Gelip geçici.

‘ā. 5b/6

‘ā.+dür 5b/6

‘ā.+tedür 5a/13

armağan : Hediye.

a. 38a/1

arpa : Buğdaygillerden olan bir tahıl cinsi.

a. 69a/2

arşlan : Yiğitlik, cesaret gibi meziyetlere sahip kimseler için kullanılan övgü sözü.

a.+ ları 45a/7

‘arş (Ar.): İslam inancına göre göğün en yüksek katı.

‘a. 59a/15, 76a/13

arşın (Far.): Uzunluk ölçüsü.

a. 61a/4, 61a/5

art - : Fazlalaşmak.

a.- a 56b/13, 60a/14, 60a/15
a.- ar 42b/13, 42b/14,
59b/14, 77b/4
a.- duğça 60a/14, 72a/10
a.- up 42b/14, 55a/14,
66b/5, 72a/11
a.- ur-a 25b/10, 59b/14,
60a/13, 66b/6
a.- ur-dı 48b/15
a.- ur-ı-vir-em 9a/10
a.- ur-maz 55a/13
a.- ur-ur 55a/13

artuk : Fazla.

a. 9a/10, 21b/13, 23a/6,
30b/13, 45b/4, 59a/15,
69a/5, 69a/8, 70a/3,
70a/9, 72a/3, 72a/4, 72b/2,
72b/7, 76b/4, 77a/9, 81a/7

‘arz (Ar.): Sunma, bir büyüğe takdim etme.

‘a. eyle- ‘sunmak’ 20b/7

‘a.+ suz 22a/14

arzū (Far.): İnsanın bir şeye karşı duyduğu istek.

a. (a. - yı nefis 26b/6)

a.+ lar 43a/12

a.+ m 20a/14

a.+ n 20b/4

a.+ sına 13a/11

a.+ sından 20a/15

a.+ ya 13a/6

āsān (Far.): Kolay.

ā. it- ‘kolaylaştırma’ 13a/14

ā.+ dur 48a/15

āşār (Ar.): Eserler.

ā.+ dan (cismān-ı ā. 63b/4)

aşfiyā (Ar.): Saf ve temiz kimseler.

a. 2a/5

a.+ nı 19b/8

aşhāb (Ar.): Sahabeler.

a. (a.- ı devlet 8b/13, 49b/8),
(a.- ı Resūlullāh 28b/4),
30a/3, 31b/13, (a.- ı kibār
32a/9), 34a/6, (a.- ı tāb‘in
45a/8), 50b/3, 69b/1, 70a/7,
71b/13

a.+ dan 26b/8

a.+ ı 52a/4, 68b/6, 70a/12,
73a/5

a.+ ına 62b/15, 72b/10,
72b/12

a.+ ını 19b/7, 75b/5

a.+ muñ 60b/2

a.+ iyüz 72a/7

a.+ lar 31b/15

aşıl (Ar.): Kaynak, kök.

a. (a.- ı mülk 3a/8), 12b/14,
12b/14, 14a/1, 24a/11,
29b/1, 41a/5, 71b/4, 79a/10

a.+ a 32b/6

a.+ dır 64b/2

a.+ ı 5b/15, 62a/13, 67b/11,

71a/2, 72a/8
a.+ ıdur 11b/8
a.+ ları 64b/3

‘āṣī (Ar.): Baş kaldıran, isyan eden.

‘ā. *eyle-* ‘karşı gelmek’ 68a/1
‘ā. *ol-* ‘baş kaldırmak’ 15b/1,
27b/11, 34b/13, 35b/15,
37b/1, 39a/6, 47a/11, 57b/5,
58a/11, 58a/2
‘ā. 19b/4, 22b/8, 28a/5,
29a/4, 37b/1, 43a/6, 50b/15,
80b/7
‘ā.+ lerden 21a/15
‘ā.+ leri 55a/13
‘ā.+ lerüñ 47b/15

aṣlā (Ar.): Hiçbir vakit, hiçbir zaman.

a. 5a/6

aṣlī (Ar.): Bir şeyin ana unsurunu teşkil eden, bünyesinin esasını meydana getiren.

a. (maḫṣūd-ı a. 26b/5)

aṣliyye (Ar.): Temel, kaynak, kök.

a. (devlet-i a. 39b/5)

aṣṣı : Fayda, kâr.

a. *it-* ‘yarar sağlamak’
14b/14
a. 13a/8, 79a/4, 80b/5
a.+ lı 2b/5
a.+ sından 30b/12

‘aṣr (Ar.): Zaman.

‘a. 2b/3

aṣağı : Aşağı.

a. 52b/13

‘āṣıḳ (Ar.): Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse.

‘ā.+ ı 26b/14

‘ā.+ lar 38a/4, 67a/12
‘ā.+ lara 34b/4
‘ā.+ ları 68b/6
‘ā.+ larına 31a/7, 32b/13
‘ā.+ laruñ 19b/13

‘āṣıḳān (Ar.): Aşıklar.

‘ā. 64a/15

aṣırısuz : Aşırı olmayan.

a. 25a/11

āṣıḳāre (Far.): Açık, meydanda, gözle görülebilen.

ā. *it-* ‘meydana çıkarmak’
12a/11
ā. 3b/7, 17a/15, 46a/5,
46a/6, 46a/11, 50a/12

‘āṣıḳīn (Ar.): Aşıklar.

‘ā. 52a/5
‘ā.+ den 45a/9

āṣınā (Far.): Bildik, tanıdık kimse.

a.+ sı 41b/8

‘aṣr (Ar.): On.

‘a.+ da (leyālī-i ‘a. 75a/10)

āṣufte (Far.): Meftun olmak.

a. 27b/6

at : At.

a.+ inuñ 26a/13
a.+ lar 8a/13

at - : Bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatmak.

a.- a 68a/7
a.- ar 11b/7, 47a/3

ata : Baba.

a. 16a/4
a.+ ları 57b/5
a.+ mı 21b/8
a.+ sından 16a/4, 16a/7,

73b/12

‘aṭā (Ar.): Cömertçe verme, ihsan.
‘a. *eyle-* ‘ihsan etmek’ 40a/14
‘a. *it-* ‘ihsan etmek’ 29a/5,
6a/10
‘a. *ķıl-* 9b/11
‘a. 23a/5, 45b/6
‘a.+ dan 6a/14
‘a.+ lar 22a/14, 73a/5
‘a.+ laruñ 22b/9
‘a.+ sı 9a/5
‘a.+ ya 65b/8

āteş (Far.): Ateş.
a. (a.- i ‘ışk 47a/2)

‘aṭfet eyle- Bir tarafa doğru çevirmek.
‘a. 2a/1

‘aṭıl (Ar.): İşlevini yerine getiremeyen.
‘ā. 20b/14, 29b/2

āṭī (Ar.): Gelecek olan, gelecek.
ā. 38a/15

‘avām (Ar.): Halk, umum.
‘a. 66b/9
‘a.+ uñ 30b/11

a‘vān (Ar.): Yardımcılar.
a.+ ina 38b/10

‘avāķib (Ar.): Neticeler.
‘a. (‘a.- i umūr 33a/15)

‘avn (Ar.): Yardım.
‘a. 3a/7, 10a/7, 19a/7,
22b/5, 23a/5, 50a/10, 82b/6
‘a.+ ina 65a/9

āvāre (Far.): Kararsız, şaşkın.
ā. 19a/10, 27b/6

ay : Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri.

a. 49a/14
a.+ laru 19a/11

ay : Gök cismi.
a.+ ıla 75a/13

ayaķ : Vücudun, bacadan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı.
a.+ ı 26a/13, 26a/14
a.+ ın 69a/14
a.+ lar 68a/14
a.+ ları 69a/14
a.+ lı 82a/6

‘ayān (Ar.): Açık, aşikar.
‘a.+ a 31a/6, 67b/2

a‘yān (Ar.): Bir şehrin ileri gelenleri.
a. (a.- ı rif‘at 1b/12)

āyāt (Ar.): Ayetler.
a.+ ından 55b/13

‘ayb (Ar.): Utanılacak hâl ve davranış.
‘a. 19b/5, 29b/15, 4a/2, 4a/9
‘a.+ dan (cemī‘i ‘a.) 21a/13
‘a.+ dur 9b/3
‘a.+ iñ 59a/10

aydınlıķ : Aydın olma durumu.
a.+ ı 6a/4

āyet (Ar.): Kur’an-ı Kerim’deki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri.
ā. 5a/5, (ā.- i eyne’l-mefer 11b/12), 74b/10, 75b/3, 80a/11
ā.+ de 32a/10
ā.+ i 32a/12

ā.+ in 74a/3, 74a/4, 77a/14
ā.+ ler 49a/13
ā.+ leri 60a/13

āyete'l-kürsī: Kur'an'da Bakara suresi'nin 255. ayeti.
ā. 73b/14, 74a/1

ayır - : Birbirinden uzaklaştırmak.
a.- il-am 11b/4
a.- il-maz 12b/8
a.- il-up 6b/8
a.- mağadur 67b/15
a.- ul-ma-y-a 38b/15

‘āyide (Ar.): Fayda, kazanç.
‘ā.+ si 65a/7
‘ā.+ sinde 67b/1

āyīne (Far.): Ayna.
a. 28b/15
a.+ si 8b/9

‘Ayışe: Hz. peygamberin eşi Hz. Ayşe.
‘A. 34a/5

‘ayn (Ar.): Göz.
‘a.+ in 68a/11

ayrı : Uzak.
a.+ k+la-ş-in 33b/11
a.+ l-acagūñuz 33b/10
a.+ l-ur 31b/15
a.+ lık 35b/4

ayruķ : Bir daha
a. 22b/7, 79b/2

az : Çok olmayan.
a. 40a/7, 40b/9
a.+ açuķ 12a/8
a.+ dur 14a/4
a.- ise 11a/5

az - : Davranışlarında çok ileri gitmek.

a.- dı 35b/10
a.- dur-dı 58a/6
a.- ğun 82a/6
a.- ğunluklarında 66a/14

a‘zā (Ar.): Vücudu meydana getiren parçalar, organlar.
a. (a.- ı ‘iṣyān 49b/4)
a.+ dan 50a/1
a.+ dur (reyis-i a. 24a/12), 24b/3
a.+ nuñ 12a/14, (‘ibādet-i a. 24a/12)
a.+ ya (cümle’-i a. 11b/1), 24b/1

‘azāb (Ar.): Kafirlerle ve günahkârlara ölümden sonra verilecek ceza.

‘a. *eyle-* ‘azap vermek’ 37b/13, 37b/13
‘a. *it-* ‘azap etmek’ 12a/13, 22a/8, 44b/6
‘a. *ol-* ‘azap çekmek’ 48b/5
‘a. 9a/12, 35b/5, 48a/6, 73b/12, 82a/11
‘a.+ a 26a/12, 26a/4, 58a/13
‘a.+ ı 16b/1, 35a/11
‘a.+ ından 6a/13, 16a/3, 25a/13, 35b/1, 35b/4, 37b/6, 48a/8, 51a/11
75a/1, 78a/10
‘a.+ ını 48b/3
‘a.+ ın 12b/10, 35a/10
‘a.+ ından 35b/1
‘a.+ lar 9a/2
‘a.+ um 9a/11
‘a.+ umdan 39b/14
‘a.+ uñdan 22a/6

āzād (Far.): Serbest bırakmak, serbestlik.

ā. *eyle-* ‘serbest bırakmak’

7a/15
ā. *it-* 'serbest bırakmak'
12a/13, 20a/1, 77a/11
ā. 53b/14

‘a.+ lerden 12b/10, 26b/8,
30b/9, 32a/15
‘a.+ leri 30a/9
‘a.+ lerüñ 77b/10

‘azāmet (Ar.): Büyüklük.

‘a. 66b/11
‘a.+ i 51b/7
‘a.+ inden 48b/6, 60a/12
‘a.+ in (kemāl-i ‘a. 52b/14)
‘a.+ ümi 58b/8

‘azm (Ar.): Bir işi yapmaya kesin karar verme.

‘a. *kıl-* 'bir işi yapmaya kesin karar vermek' 2a/6

azık : Erzak.

a. 15b/2, 34b/4, 44a/13
a.+ ın 39b/11
a.+ la-n- 41a/1
a.+ la-n-uñ 39b/12, 40a/5
a.+ suz 40b/11
a.+ uñ 39b/12, 41a/5

‘azīm (Ar.): Büyük.

‘a. (devlet-i ‘a.-i da’im 7b/12), 8b/14, 12a/4, 42a/6, 44b/7, 53a/8, 62b/2, (sebeb-i ‘a. 65a/9), 67b/5, 70b/1, 78a/13
‘a.+ üñde (Kur’ān- ‘a. 19a/2)
‘a.+ üñi (furkân-ı ‘a. 19b/8)
‘a.+ dūr (furkân-ı ‘a. 53a/9), (emr-i ‘ā. 61b/9)

‘azīmet (Ar.): Gitme, gidiş.

‘a. *eyle-* 'gitmek' 32a/3

‘azīz (Ar.): Saygı duyulan, hürmet edilen.

‘a. 3a/15
‘a.+ ler 9b/8, 29b/9, 30a/1, 42b/12, 61b/1, 64b/7, 69b/13, 71a/8

B

bāb (Ar.): Bir kitabın bölümlerinden her biri.

b. (b.- ı teḳarrub 61b/9)
b.+ da 80a/12, 82b/4

baba : Baba.

b. 14b/4

bā-enbiyā (Ar.): Enbiya ile.

b. 37a/9

bağ : Bir nesneyi saran şey.

b.+ la-n-masına 38b/8
b.+ la-r-lar-dı 69a/2
b.+ la-y-up 32b/14

bağış : Bağışlamak işi.

b.+ la- 16b/8
b.+ la-y-ıcısın 73a/5
b.+la- n-a 48b/5

bahāne (Far.): Bir şeyin asıl sebebi yerine ileri sürülen sözde sebep.

b.+ den 71a/8, 71a/9, 71a/9

baḫçe (Far.) : Bahçe.

b.+ dūr 35a/13
b.+ lerinden 35a/13

baḫr (Ar.): Deniz.

b.+ ı 28a/14, 60b/12

baḫşiş (Far.): Armağan, hediye.

b.+ idür 9a/5

baḫt (Far.): Talih, şans.

a. 9b/12, 9b/14, 17b/12

b.+ ı 50b/4

bağ - : Gözlerini bir şeyin üzerine çevirmek.

b. 7a/3, 18b/1
b.- acağ 6a/5
b.- ar 41b/14
b.- ı-ğal-ma-dı 14b/6
b.- ma 18b/1, 21b/14
b.- mağ 36a/12
b.- malı 41a/8
b.- maz 6a/5, 15b/15
b.- sın 82b/5

Bakara (Ar.): Kur'an'ın 2. suresi.
B. 74a/2

bākī (Ar.): Sonsuz.

b. *eyle-* 'sonsuz yapmak'
14b/7
b. 1b/15, 3b/5, 24b/3,
28b/4, 28b/5, 34a/6, 34b/10,
38a/8, 45b/2, 49b/5, 70a/12,
71b/7, 73a/1
b.+ dür 5b/2, 8a/1, 8a/4,
8a/8, 14a/4, 51b/10
b.+ ye 8a/5

bal : Bal.

b.+ ında 41b/5

bāl (Ar.): Kalp, gönül.

b. 7a/12

baña : Ben zamirinin yönelme hâli almış şekli.

b. 20b/3, 22a/13, 22a/8,
22b/6, 23a/10, 23b/3, 23b/7,
37b/15, 45b/5
45b/10, 45b/9, 58a/7, 61a/1,
62b/5, 66b/9, 75a/14,
76a/10, 76a/11,
76a/12, 76a/6, 76b/2,
77a/15, 81a/14
b.+ da 66b/7

bā-kemāl (Ar.): Kemal ile.

b. 5a/4

bārī (Far.): Hiç olmazsa.

b. 11b/15, 28b/3, 32b/11

barmağ : İnsanın el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri.

b. 14a/8
b.+ ına 14a/8
b.+ ın 14a/8

baş - : Basmak.

b.- ıl-ur 45a/14

Başır (Ar.): "Her şeyi, bütün kâinâtı en mükemmel şekilde, noksansız olarak gören" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindedir.

B. 8b/15, 9b/13, 49a/9
b.+ dür 24a/6

başt (Ar.): İnsanın Hak yolunda Allah'ın lutfunu gönlünde hissetmekten duyduğu ferahlık.

b. 25b/15
b.+ ı (şifât-ı b. 25a/6)

baş : Herhangi bir şeyin veya yerin esas, ön, üst ve ileri kabul edilen tarafı.

b. 9b/3, 52b/7, 66b/10,
68a/10, 70a/3
b.+ a 7a/3, 8a/6, 39a/13,
49b/2
b.+ dan 7a/3, 8a/6, 39a/13
b.+ ı 15b/15, 46b/11, 62b/7
b.+ ıdur 11b/8
b.+ ına 50b/10, 76a/4
b.+ ından 79a/9
b.+ ını 58b/10
b.+ ıñ 6b/5
b.+ lar 17a/5, 63a/14, 66b/8
b.+ larında 3a/1, 52b/11

b.+ lu 54a/3
b.+ umı 19b/2, 28a/6
b.+ uñ 49a/14

başar - : Bir işi istenilen şekilde sonuçlandırmak.

b.- a 42a/5
b.- acağ 9b/4
b.- dı 49b/13
b.- duğınca 23b/2
b.- ı 81b/2
b.- ı-ma-duğı 24a/15
b.- ıl-ur-sa 31b/9
b.- ma-ya 42a/5
b.- ur 80b/11

başla - : Bir işi yapmak üzere harekete geçmek.

b.- r 42b/14
b.- r-lar 59a/8

bat - : Batmak.

b.- sa 14a/8

bâtil (Ar.): Doğru ve sahih olmayan.

b. ol- 'hükmü kalmamak'
49a/6
b. 20b/14, 29b/2, 32b/12,
48a/5
b.+ a 70b/8
b.+ dan 78a/12
b.+ dur 51a/14
b.+ ı 60a/4
b.+ lar 12b/4

batın (Ar.): Bir şeyin içi.

b.+ ın 68a/11

bâtin (Ar.): 1. "Görünmeyen, gizli olan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindedir.

B. 3b/7, 3b/8
2. İç yüz.
b.+ a 64a/8

b.+ dur 3b/6
b.+ nı 3b/6

bâtin (Ar.): İçten, kalben
b. 72a/13

bayakı : Önceki, eskisi
b. 7b/7

ba'zı (Ar.): Birtakım, bir kısım.

b. 7b/10, 12b/10, 26b/10,
26b/8, 31b/11, 43a/10,
59a/9, 62a/6, 79b/13
b.+ na 59a/9
b.+ ndan 71b/3
b.+ sını 7b/10

bed (Far.): Kötü, çirkin.

b. 37a/12, 50a/11, 57a/11

beden (Ar.): Vücut, gövde.

b.+ in 38b/1
b.+ ini 67b/15
b.+ ler 14a/13
b.+ leri 31b/15

bedenî (Ar.): Bedenle ilgili, bedene ait.

b. (hıffet-i b.yye 69a/15)

bedrüstî : Doğrusu.

b. 3a/15, 3b/12, 5b/5,
6b/12, 9a/11, 10a/6, 17b/10,
17b/2, 19a/8, 20a/4, 20a/5,
21a/14, 22a/14, 23b/13,
23b/6, 39b/12, 45b/3,
46b/9, 48a/8, 57b/12, 78b/1

beg : Bey.

b. 52a/13, 78b/1
b.+ e 52b/11
b.+ ince 53a/11
b.+ ine 52b/11
b.+ leri 52b/7
b.+ leriniñ 52b/5

be-gāyet (Far. Ar.): Son derece, fazlasıyla.

b. 26a/4, 68b/4

behā' (Ar.): Güzellik.

b. (b.- ı subhān 35a/3)

beher-ḥāl (Far. Ar.): Her durumda.

b. 15b/11

beḳā (Ar.): Ebediyet .

b. 15a/4

b.+ ñ 6b/5

b.+ sı 14a/10

b.+ sın 33b/12, (milk-i b. 50b/12)

bel (Ar.): Ancak, fakat.

b. 15a/4, 29b/2

belā (Ar.): İnsana büyük bir sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum.

b. 8a/9, 20b/14, (derd-i b. 20b/14)

b.+ lara 58a/8

b.+ lardan 13a/1

b.+ larla 2a/5

b.+ sı 77b/7

b.+ ya 2b/8

belī (Far.): Evet.

b. 15b/13, 31b/10, 71a/11,

71a/4, 72b/12, 75a/6, 81b/5

belki (Ar. Far.): Olabilir, olabilir ki, bir ihtimale göre.

b. 24a/10, 24a/8, 25a/15, 25b/9, 26b/11, 26b/2, 29a/11, 29a/8,

32b/7, 39b/9, 42b/7, 48b/3,

53a/4, 5b/15, 60a/5, 66b/11, 66b/5,

66b/8, 69a/10, 72a/10,

72a/2, 72b/11, 77b/12,

78b/7, 79a/7, 80a/12,

80a/13, 81a/12, 81a/4,

81b/3, 82a/6

belür - : Meydana çıkmak, görünmek.

b.- ür 13a/8, 13a/9

ben : Tekil birinci şahıs.

b. 2b/2, 18a/12, 19a/10,

20a/13, 21a/13, 21a/14,

21b/12, 22a/6, 22b/13,

23a/2, 23a/5, 23b/6, 24b/14,

25a/9, 28a/15, 28a/3, 28a/7,

29a/4,

31a/14, 32a/6, 32a/7,

35a/15, 37b/14, 40b/1,

43a/1, 45b/10, 47b/10,

56a/14, 58a/3, 58a/4, 61a/2,

61a/4, 61a/5, 61a/6, 61a/7,

61b/15, 63b/5, 65b/5, 73a/7,

74a/6, 75a/3, 76b/3, 77b/1,

79a/12, 80b/4, 81a/14,

81b/1, 81b/3

b.+ de 16b/14, 19b/14,

28b/1, 49a/8

b.+ den 23b/5, 39b/14,

58b/7

b.+ i 21b/14, 21b/14, 21b/7,

22a/5, 23a/7, 36b/8, 37b/13,

37b/7, 37b/8, 51a/6, 58a/6,

61a/4, 61a/6, 65b/5, 65b/6,

65b/9, 79a/13

b.+ üm 3a/4, 9a/11, 9a/11,

18b/1, 19a/5, 19b/15,

20a/14, 21b/14, 22a/8,

22b/13, 22b/14, 23b/7,

33a/1, 33a/13, 36b/8, 45b/9,

46a/13, 56b/5, 58b/7,

59a/13,

59a/14, 61a/6, 74a/5,

76a/11, 76a/14, 76a/8,

77b/8, 80a/3, 80b/4

b.+ ümle 76a/13

bend (Far.): Bağlama, bağlanma.

b. *it-* 'bağlamak' 11b/13

b. 11b/13, (b.- i hevā 53b/13)

b.+ in 7a/15

b.+ inde 19a/15

b.+ ü 26b/2

bende (Far.): Kul, köle.

b.+ lerinden 6a/10

b.+ lik 7a/15

b.+ ñe 50a/14

b.+ ñüz 53b/13

b.+yi 7a/10

benī ādem (Ar.): İnsanlar.

b. 15b/3

beñiz : Yüz.

b.+ ler 17a/6

beñze - : (İki kimse veya şey arasında) Birbirine uygun ve ortak taraflar bulunmak.

b.- mez 5a/10, 72b/11

b.- r 4a/7, 33a/7, 72b/10, 72b/11, 73a/15, 81b/11, 82a/9, 82a/9

b.- r-se 72b/12

berāber (Far.) : Birlikte.

b. 48b/12, 6b/5, 6b/6

ber-devām (Far.): Devamlı, sürekli.

b. 61b/8

bereket (Ar.) : Allah'tan gelen hayrın bir nesnede artıp çoğalması.

b. 74a/2

b.+ ile 82b/6

beri : İki uzaklıktan daha yakın olanı.

b. 10b/14

berī (Ar.): Bir şeyden kurtulmuş olan.

b. *ol-* 'kurtulmuş olmak' 4a/9, 75b/13

b. 4a/10, 74a/14

berk : Sağlam, kuvvetli.

b. *tut-* 'sağlam tutmak' 9a/12

b. 31b/6, 39a/2, (b.- i semen 49b/11)

berkiş - : Sağlamlaşmak.

b.- miş 42b/8

bes (Far.) Yeter.

b.+ dür 72a/9, 74a/4

beş : Beş sayısı.

b.+ inci 65a/7

beşāret (Ar.): Müjde, iyi haber.

b. *vir-* 'müjde vermek' 3a/4

b. 36a/13

b.+ dür 72b/15

beşāšet (Ar.): Güler yüzlülük.

b.+ ler 50a/4

beş yüz : Beş yüz sayısı.

b. 70a/2, 76a/12

beṭālet (Ar.): İşsizlik.

b.+ de 73a/11

b.+ ler 49a/6

beyān (Ar.): Açıklama, anlatma.

b.+ a 62a/15, 67b/2

beze - : Süslemek.

b.- ye 38a/2

bıraḳ - : (Eldeki bir şeyi) Tutmaktan vazgeçmek.

b.- dı 33a/15

b.- du-ḳ 53b/12

- b.- maḳ 24b/11
b.- maz 25a/1
b.- up 81a/11
b.- ur 16a/14
- bī-‘adem (Far. Ar.):** Yok olmaz.
b.+dür 5a/4
- bī-aşl (Far. Ar.):** Asılsız.
b. 7a/9
- biç - :** Kesmek, ayırmak, bölmek.
b.- er 41a/10, 41a/11, 41a/8,
41a/9
b.- mesine 38b/7
- bī-çāre (Far.):** Çaresiz.
b. 17a/2, 19a/10, 27b/6
b.+ ñüzüñ 29a/4
- bīdār (Far.):** Uyanık.
b. 46b/12
- bid‘at (Ar.):** Sonradan türeyen şey,
yeni âdet (Genellikle
benimsenmeyen, iyi görülmeyen
âdet ve davranışlar için kullanılır).
b. (ehl-i b. 58b/13)
b.+ iñ 69a/6
- bidāyet (Ar.):** Başlangıç, başlama.
b.+ i 51a/2
- bī-elem-dār (Far. Ar.):** Elemsiz.
b. 5a/3
- bī-ğam (Far. Ar.):** Gamsız.
b. 20b/14
- bigi :** Gibi.
b. 16b/10
- bī-gümān (Far.):** Şüphesiz.
b. 62a/12
- bī-ḥayā (Far. Ar.):** Edepsiz.
b. 19a/11
- bī-hemtā (Far.):** Eşsiz.
b. 53a/6
- bī-ḥisāb (Far. Ar.):** Hesapsız.
b. 15a/10
- bī-‘illet (Far. Ar.):** İletsiz.
b. (vehhāb-ı b. 50a/14)
- bī-iştibāh (Far. Ar.):** Şüphesiz.
b. 9b/14
- bī-kerān (Far.):** Uçsuz, bucaksız.
b.+ dur 5a/8
- bil - :** Bir şey hakkında bilgisi
bulunmak.
b. 6b/9, 7b/1, 8a/2, 11a/5,
11a/9
b.- di 15a/15, 15b/2
b.- di-ler 51a/1, 51b/10
b.- diği 15a/15, 15b/1
b.- dir-il-üp 81b/10
b.- dü-k 72b/7
b.- dü-m 18a/14, 21b/12
b.- dü-ñ 41a/9
b.- düğümden 58a/7
b.- düğün 79a/10
b.- dü-k 78b/5
b.- dür-en 29b/14
b.- dür-ür 61a/10, 78a/5,
78b/6
b.- e 52b/14
b.- e-süz 55b/4
b.- e-y-di 50b/9
b.- e-yor-ur 24a/7
b.- egeneñüzün 25a/9
b.- ecek 16a/13
b.- enler 57a/5
b.- enlere 1b/13
b.- gil 14a/1, 61b/1
b.- icidür 25a/13

b.- icisin 20a/4
b.- in-di 78a/1
b.- in-e 48a/5
b.- in-me-y-e 48a/4
b.- in-mez 35b/6, 55b/5
b.- in-ür 37a/6, 48a/6
b.- iñ 15a/14
b.- me-di 12b/13, 12b/14
b.- me-dü-k 9b/9
b.- me-dü-ñ 38a/9
b.- me-dügin 78b/6
b.- me-mişdür 71b/11
b.- me-se 59b/3
b.- me-y-e 53a/14, 53a/15
b.- me-y-en 12b/14
b.- me-y-in 60a/15
b.- me-y-üp 24b/13, 48b/12
b.- meyenlerdür 13b/9
b.- mek 9a/6, 20b/12, 24a/4, 79a/13
b.- mez 33b/15, 42a/4, 43a/7, 43a/8, 43a/8, 48a/13, 52b/5, 5a/7, 66b/2
b.- mez-len-üp 9a/1
b.- mez-ler 25a/4, 29b/15, 71a/12
b.- mez-ler-se 52b/8
b.- mez-se-n 6b/8
b.- mez-sin 41a/1, 44a/4, 44a/5
b.- mezlik 19a/12
b.- miş 35b/7
b.- se 50b/10, 51b/5
b.- se-m 63b/5
b.- sin 43a/1
b.- sün 20b/7, 42a/1, 43b/13
b.- üp 8b/14, 9a/1, 9a/2, 19b/1, 32b/2, 43b/5, 48b/12, 70a/13, 82a/4, 82a/7, 82a/9
b.- ür 3b/12, 3b/6, 6a/5, 7a/6, 11b/1, 12a/12, 12b/5, 15b/11, 25a/15, 36b/12, 41b/2, 42b/15, 48a/8, 54a/15, 54b/1, 59a/4, 60b/4,

60b/6, 62b/1, 62b/5, 64a/2, 82a/10
b.- ür-ler 48a/11
b.- ür-sen 44a/9
b.- ür-sin 18b/12, 50a/12, 63b/2, 81b/6
b.- ürin 21a/14

bilā-gāye (Ar.): Maksatsız.

b. (şalavat-ı b. 1b/9)

bilā-nihāye (Ar.): Sonsuz.

b. (taḥıyyāt-ı b. 1b/10)

bile : Hatta, hem de, üstelik, beraber.

b. 6a/9, 31a/11, 32a/12, 36b/11, 53a/2, 53a/3, 54b/3, 71a/7, 75b/14, 81a/4
b.+ dür 54b/6

bi'l-ḥaḳḳ (Ar.): Hak ile.

b. (mağbūd-u b.+ ı 21a/12)

bi'l-ḳadim (Ar.): Kadim ile.

b.+ dür (mümtāz-ı b. 5a/10)

billāhi : "Allah için, Allah hakkı için" anlamında bir yemin sözü.

b. 52b/4

bī-mānend (Far.): Eşsiz, benzersiz.

b.+ dür 53a/6

bī-miḥnet (Far. Ar.): Sıkıntısız.

b. 53a/12

bin - : Binmek.

b.- üp 33a/14, 33a/8, 36a/12, 37a/12
b.- dilendür-dü-k 55a/2

biñ : Bin sayısı.

b. 7a/11, 39b/6, 68a/13, 74a/2, 74a/2, 75b/3, 76a/9,

76a/9, 76a/9

binā (Ar.): Yapı.

b.+ sı 14a/13, 41b/8

b.+ sını 50b/13

bī-naşīb (Far. Ar.): Nasipsiz.

b. 28a/8

bir : Bir sayısı.

b. 2a/11, 2b/12, 2b/14,
3b/8, 4a/5, 5a/13, 5b/12,
5b/13, 5b/3, 5b/6, 5b/6,
6a/8, 6b/8, 7a/11, 7a/12,
7a/14, 7b/13, 7b/15, 7b/6,
8a/14, 8a/6, 8a/6, 8a/7,
8b/3, 8b/3, 9a/6, 9b/2,
9b/2, 10b/6, 10b/10,
10b/11, 10b/15, 10b/15,
10b/2, 11a/12, 11a/2, 11a/2,
11b/13, 11b/2, 12a/1, 12a/2,
12a/2, 12a/5, 12b/12,
12b/13, 13a/6, 13a/6, 13a/7,
13a/8, 13b/11, 13b/5, 13b/7,
14b/5, 14b/7, 15a/2, 15a/3,
15a/5, 16a/5, 16a/9, 16a/9,
16b/9, 17a/11, 20b/3, 20b/7,
22a/6, 22b/8, 23a/5, 23a/9,
24b/9, 25a/5, 25b/12, 25b/6,
26a/10, 26a/3, 27a/1, 27b/5,
28a/14, 29a/11, 29a/11,
30b/11, 30b/3, 31a/12,
31a/5, 31b/12, 31b/12,
32b/2, 32b/6, 32b/6, 33a/13,
33a/13, 33a/14, 33a/7,
35a/13, 35a/13, 35a/8,
35a/9, 35b/5, 36b/10,
36b/11, 36b/12, 36b/12,
36b/15, 36b/15, 37b/15,
38a/1, 38a/12, 38a/13,
38a/13, 38b/13, 38b/14,
38b/2, 39a/6, 39b/2, 39b/4,
40a/15, 40b/11, 40b/7,
41a/1, 41a/3, 41b/13,
41b/15, 41b/4, 42a/6, 42a/8,

42b/1, 42b/14, 43a/11,
43a/4, 43a/7, 43a/8, 43b/7,
44a/3, 44b/6, 45a/15, 46a/1,
46a/1, 46a/11, 46a/11,
46a/8, 46b/14, 46b/14,
46b/15, 47a/12, 48a/5,
48b/10, 48b/11, 49a/14,
50b/9, 51a/8, 52a/13,
52b/10, 52b/10, 52b/10,
52b/11, 52b/13, 52b/13,
52b/4, 52b/7, 52b/8, 52b/9,
53a/11, 53a/12, 53a/4,
53a/7, 53a/8, 53a/9, 54a/3,
54b/2, 54b/4, 55b/15,
56a/13, 56a/3, 56a/4, 56a/9,
58a/4, 59b/15, 59b/3, 60a/6,
60b/9, 61a/4, 61a/4, 61a/5,
61a/5, 61a/5, 63b/1, 64a/2,
66a/9, 66b/10, 68a/12,
68a/9, 68b/10, 68b/13,
69a/14, 69a/5, 70a/12,
70a/4, 70b/10, 70b/13,
70b/14, 71a/9,
72b/11, 73a/12, 73b/11,
73b/7, 73b/9, 74a/12, 74a/2,
74a/3, 74a/6,
74b/1, 74b/13, 74b/14,
74b/15, 74b/3, 74b/3,
74b/5, 74b/6, 74b/7, 74b/8,
75a/1, 75a/10, 75a/12,
75a/13, 75a/14, 75a/2,
75a/6, 75a/7, 75a/9,
75b/1, 75b/11, 75b/13,
75b/14, 75b/15, 75b/2,
75b/3, 75b/4, 75b/6,
75b/7, 75b/9, 75b/9, 76a/11,
76a/4, 76a/4, 76a/6, 76a/8,
76b/11, 76b/14, 76b/6,
76b/6, 77a/1, 77a/11,
77a/12, 77a/13, 77a/14,
77a/6, 77a/9, 77b/3, 77b/4,
77b/4,
78b/1, 79b/7, 80a/12,
80b/11, 80b/3, 81a/6, 81a/8,
81b/1, 81b/12, 81b/3,

82a/12
b.+ de 12b/1
b.+ dür 4a/3, 76b/12
b.+ i 23a/4, 23a/4, 23a/4,
23a/4, 37a/6, 37a/7, 37a/8,
57a/9
b.+ dün 17a/1
b.+ inden 44a/3
b.+ iñüz 14a/7
b.+ le-megi 18a/14
b.+ ünüñ 12a/1

biraz : Bir parça, azıcık
b. 33a/14, 40b/8

birbiri : İki veya daha fazla şey
yahut kimsenin yerini tutar, biri
öteki, yekdiğer.

b.+ le 2b/6, 47a/9, 59a/11
b.+ ne 31b/13
b.+ nüñ 59a/10

bī-renc (Far.): Zahmetsiz, eziyetsiz.
b. 20b/14

birisi : Bir kimse, herhangi bir şahıs.
b. 32b/7, 57a/9, 64b/6,
64b/6
b.+ le 32b/7
b.+ ne 30b/9, 32a/15
b.+ ni 31a/1
b.+ ñize 40a/14

birisi : Bir kimse, herhangi bir şahıs.

b. 10a/11, 10a/12, 10a/12,
10a/13, 24b/9, 32a/6, 32a/7,
38b/12, 47b/1,
52b/7, 79b/4
b.+ dür 35a/7
b.+ nüñ 16a/8

birkaç : Az sayıda.
b. 14a/4, 2a/9

birle : İle, birlikte, berâber.
b. 7a/11, 8b/8, 10a/3,
12b/3, 18b/6, 20a/2, 54a/1,
64a/13

bisât (Ar.): Çimen, yeşillik.
b.+ ı 41b/9
b.+ lar (ez'af-ı b. 73a/9)

bisle - : Yedirip, içirmek, karnını
doyurmak.

b.- me-y-in 80b/4
b.- ye 38a/2

bîş ü kem (Far.): Az çok.
b. 5a/6

bit - : Sona ermek, tamamlanmak.
b.- er 46b/10, 46b/11, 47a/1,
78a/4
b.- ir-üp 13b/8
b.- medük 61b/7
b.- ür-ür 61b/7

bī-ṭama' (Far. Ar.): Tamahsız.
b. 25b/8

biz : Çoğul birinci şahıs zamiri.
b. 5b/12, 9b/10, 14b/10,
14b/8, 16b/13, 21a/10,
21a/8, 22a/14, 46b/5, 46b/6,
47b/13, 50a/11, 53b/12,
53b/15, 53b/7, 55a/11,
55b/15, 72a/1,
78a/15, 79b/1, 82a/3
b.+ den 20a/3, 35a/10
b.+ e 15a/9, 16b/15, 16b/8,
37b/5, 42a/14, 46b/8, 46b/8,
47b/13, 47b/3,
50a/9, 72a/2, 72a/7, 72a/9,
73a/3, 78a/15, 79b/2
b.+ i 9b/12, 11b/1, 15a/7,
21b/5, 35a/5, 35a/6, 35b/4,
35b/4, 37b/6, 46b/7,
46b/9, 50a/11, 53b/9

b.+ im 14b/12, 32a/3
b.+ üm 11b/1, 16b/10,
16b/13, 21a/7, 21b/11,
21b/3, 21b/5, 22a/10,
32a/1, 46b/6, 73a/3, 78a/14

bīzār (Far.): Bıkımuş, usanmış.
b.+ lar 30a/5

bī-zevāl (Far. Ar.): Sona ermez,
tükenmez.
b. 5a/3
b.+ e (sultān-ı b. 38a/1)

bol : Çok.
b. 19b/4, 22b/9, 80a/4

bol - : Olmak.
b.- sa 25a/6, 25b/7

boş : Dolu olmayan.
b. 20a/13

boyun : Vücutun omuzlarla baş
arasında kalan ve başı bedene
bağlayan kısmı.
b.+ ına 20b/11
b.+ ın 58b/11
b.+ umuza 16b/12

boz - : İşe yaramaz duruma
gelmek.
b.- ar 17a/1
b.- ul-ma-y-a 57a/11
b.- ul-masına 30b/13
b.- ul-mış 43b/8

bölük : Takım, zümre, cemaat.
b. 25a/4, 35a/8, 35a/9
b.+ dür 38a/12, 64b/6
b.+ i 38a/12, 38a/13, 38a/13
b.+ ini 43b/6

böyle : Bunun gibi olan, buna
benzer.

b. 13b/9, 14b/4, 2a/13,
81b/14

bu : En yakında olan kimse veya
şeyi işaret yoluyla belirtir.

b. 3a/8, 4b/5, 4b/6, 5a/10,
5a/12, 6a/14, 6a/14, 6a/4,
6b/14, 6b/9, 7a/6, 7b/11,
7b/11, 8a/7, 8a/7, 8a/8,
8b/4, 11b/15, 13b/7, 14b/4,
15a/11, 19a/10, 19b/15,
20b/10, 21b/2, 23a/11,
23a/13, 24a/14, 24a/3,
24b/1, 26a/4, 28b/1, 31a/10,
31b/4, 32a/14, 32a/15,
32b/4, 35a/7, 37a/6, 38b/2,
41a/15, 41b/4, 41b/4, 48a/5,
49a/12, 49a/8, 49b/14,
49b/2, 49b/6, 50a/11,
50a/13, 50a/5, 50a/5,
50b/11, 50b/12, 50b/13,
50b/15, 50b/2, 54a/3, 54b/1,
54b/3, 55b/15, 56b/5,
56b/6, 57a/9, 57a/9, 57b/4,
57b/6, 59b/1, 59b/11, 60a/1,
60a/2, 60b/3, 61a/15,
61a/15, 61b/9, 62a/13,
64a/15,
64b/2, 64b/6, 66a/7, 66b/1,
66b/6, 67a/3, 67a/3, 67b/1,
68a/11, 68a/15, 68b/1,
69a/9, 69b/15, 69b/4,
70a/10, 70b/4, 70b/5,
71a/11, 71a/12, 71b/1,
71b/12, 72a/7, 72a/9,
72b/14, 73a/13, 74a/5,
75a/4, 76b/8, 77b/10,
77b/11, 78a/3, 78b/12,
78b/9, 79a/7, 80a/12, 80b/2,
80b/2, 80b/6, 81b/2, 82a/4,
82b/4
b.+ dur 54b/6, 59b/1, 79a/11
b.+ na 78b/3
b.+ nca 16b/12, 56a/4
b.+ nda 16b/3, 41a/7, 48a/4,

48b/8, 51b/11, 51b/11,
62b/10, 64a/15, 65b/10
b.+ ndan 26b/7, 32a/14,
45a/15, 59b/12
b.+ nı 2a/13
b.+ nlan 32b/3
b.+ nlar 16a/14, 29b/14,
44a/3, 61b/6, 67b/3, 7b/10,
82a/7
b.+ nlara 29b/14, 29b/15
b.+ nlardan 16a/8, 38b/12,
47b/1, 53a/4
b.+ nları 29b/13, 29b/7
b.+ nlarıñ 4a/5, 47b/8,
48b/3, 53a/5, 59b/1, 68a/12,
72a/6
b.+ nı 13b/9, 30b/15,
60a/15, 68b/10, 80b/12
b.+ nun 8b/3
b.+ nuñ 17a/3, 24a/6,
26a/15, 33b/14, 39b/4,
62a/14, 65a/7, 66b/8,
70b/14, 71a/2, 71b/2, 79b/8,
81b/3
b.+ ña 5a/5

bu'd (Ar.): Uzaklık.

b. (b.- ı şekāvet 68b/3)
b.+ de 72a/9

buğday : Taneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdasını teşkil eden bitki.

b. 41a/10, 41a/10

bugün: İçinde bulunulan gün.

b. 11b/10, 11b/11, 11b/14,
14b/11, 14b/11, 14b/13,
19a/15, 21b/12, 28a/4,
29a/2, 42b/7, 44a/7, 44a/9,
45a/14, 49a/5, 49a/10,
49a/7, 50a/2, 50b/10,
58b/11, 58b/5, 59a/14,
59a/14, 59a/6, 68a/9

buhl (Ar.): Hasislik, pintilik.

b.+ ı 10b/7

bul - : Bulmak.

b. 67a/14
b.- a (kabül b. 23b/13), (halāş
b. 40b/4), 52a/13, (şefā b.
61b/10), 67b/3
b.- a-maz-sız 8b/4
b.- a-sın 57a/9, 61b/13
b.- acakdur 55b/7
b.- am 52b/10
b.- anlar 57b/13
b.- anlardan 28b/6
b.- anlardur (ni'met b. 2a/14)
b.- anuñuz 45b/4
b.- aşı-mağ 52b/5
b.- avuz 16b/9
b.- dı 49b/12, 54a/1, 55b/12
b.- dı-lar 69b/5, 71a/10
b.- dı-sa 67a/14
b.- du-m 69b/5
b.- du-ñ 69b/4
b.- duğı 80b/8
b.- dur-ur 64b/7
b.- ın-a 44a/10
b.- ma-dı 81b/13
b.- ma-dı-lar (vefā b. 49b/14)
b.- ma-duklarında 69a/9
b.- ma-mağdan 51a/14
b.- ma-mağdur 67b/11
b.- ma-muş 8b/3
b.- ması 42b/1
b.- mağ 79b/2
halāş b.- mağ 40b/12
b.- maz 78b/4
b.- mış-lar 33a/2, 63b/2
b.- mışlardur 63b/1, 71a/5,
79b/4
b.- un-a 72b/11
b.- un-ma-y-a-sın 43a/14
b.- up 31a/1, 58a/14, 65a/10,
68b/1, 70b/11, 81b/12
b.- updur 50a/8
b.- ur 17a/14, 49a/10, 50a/4,

78b/2, 78b/2, 78b/3, 79b/8
halās b.- ur 62a/3
b.- ur-du-ñ 79a/10, 79b/3
b.- ur-lar-dı 28a/1

bulut : Gökyüzünün yüksekçe katlarındaki görülebilir duruma gelmiş su buharı kütlesi.

b.+ ın 20b/10

bunca : Bu kadar, çok.

b. 12a/14, 12a/14, 19a/11,
27b/1, 38a/3 44a/10,
48b/10, 49a/13, 65a/10,
70a/15, 70b/1, 70b/1, 71b/9,
73a/8, 80a/11

bura : Bu yer.

b. 5b/15

b.+ da 58b/5, 60b/4, 65b/10

b.+ dur 41a/5

Burūc (Ar.): Kur'an'ın 85. suresidir.

B. (süre-i B. 75a/9)

būy (Far.): Koku.

b. 49b/11

buyur - : Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek.

b.- dı 2b/9, 23b/15, 32a/3,
37a/2, 42b/10

b.- dı-lar 76b/1

b.- du 33a/11

b.- du-ñ 19a/2, 28a/1

b.- duğıla 33b/4

b.- ğında 34b/13

b.- ğından 37b/2

b.- uğı 60a/11, 6a/14

b.- uğın 39b/13, 80a/1

b.- uğını 53a/14

b.- uğın 2b/14, 12b/15,
57b/10

b.- uğun 21a/9

b.- uķ 45b/12, 45b/12

b.- ur 2a/10, 2a/14, 2b/2,
3a/11, 3a/3, 3b/1, 3b/12,

3b/13, 3b/14, 4a/2, 4a/6,
5a/14, 5a/15, 5b/2, 6a/10,

6b/11, 7b/13, 7b/2, 8a/1,
9a/3, 9a/7, 9b/1, 10a/14,

10a/5, 10a/7, 10a/9, 11a/10,
11a/12, 11a/7, 12a/5,

12a/6, 12a/9, 13a/2, 13b/2,
13b/4, 14a/11, 14a/2, 14b/8,

15a/12, 15b/6, 16a/1, 16a/5,
16a/9, 16b/2, 17a/10,

17a/14, 17a/8, 17b/1, 17b/4,
17b/5, 17b/9, 23b/2, 23b/3,

23b/9, 24b/14, 25a/11,
25a/13, 25a/2, 25b/1,

25b/10, 29a/5, 30a/12,
30a/14,

31a/13, 32b/5, 33b/1,
34a/11, 35a/11, 35a/7,

35b/14, 35b/7, 36a/1,
36a/15, 37a/15, 39a/2,

39b/11, 39b/15, 40a/10,
40b/4, 41a/13, 41a/6, 42a/7,

43a/6, 43a/8,
43b/13, 43b/2, 44b/14,

44b/4, 45a/4, 45b/2, 46a/11,
46a/3, 46a/9,

47a/10, 47a/12, 47a/6,
47b/1, 47b/11, 47b/5,

48a/11, 48a/14, 48a/15,
48a/7, 48a/8, 48b/11,

48b/13, 51a/3, 51a/9, 51b/8,
54a/14, 54b/8, 55a/10,

55a/14, 55a/4, 55b/14,
56a/7, 56b/13, 57a/12,

57b/13, 58a/9, 58b/1,
58b/11, 59a/8, 60a/8,

60b/13, 60b/15, 61a/2,
62a/3, 65a/11, 65a/15,

65b/9, 66a/10, 67b/12,
69b/7, 72b/2, 77b/13,

78a/13, 78a/7, 78b/4,
79a/11, 79a/15, 79a/8,

79b/14, 79b/9, 80a/2, 80a/4,
81a/5, 81b/14, 81b/9,
82a/10
b.- ur-dı 10b/15, 12b/6,
20b/15, 76a/6
b.- ur-lar 56a/11

bülbül (Far.): Sesinin güzelliğiyle
meşhur küçük kuş.
b.+ i 46b/12

bülbül-şifat (Far. Ar.): Bülbül
sıfatlı.
b. 49b/9

bünyād (Far.): Esas, temel .
b. *eyle-* 'kurmak' 7a/9
b. (şeddād-ı b. 53b/12)
b.+ ı 39b/2, 62a/13, 73b/7,
73b/7

büyük : Büyük.
b. 28a/3, 28a/4, 48b/9,
67b/14, 79a/7
b.+ dür 55a/6
b.+ idür 12b/7
b.+ lerden 8b/13

C

cāhil (Ar.): Bilmeyen.
c. 7a/10, 29b/2, 59a/4
c.+ ler 4a/9, 12b/4, 32b/12
c.+ lerden 24b/14
c.+ lerüñ 30b/11
c.+ likdür 81b/2

cahīm (Ar.): Cehennem.
c.+ üñ 13b/13

cāmi‘ (Ar.): Toplayan, bir araya
getiren.
c. 62a/14, 64b/7

c.+ dür 64b/3

cān (Far.): İnsanın kendi varlığı,
yaşama, yaşayış, hayat.

c. 8b/8, 9b/12, 11b/2,
20b/6, 38a/1, 49b/15,
62a/13, 64a/14, 68a/10,
72b/13

c.+ a 11b/11, 79b/12

c.+ dur (rezzāk-ı ins-i c.
5a/9)

c.+ ı 15b/15, 16a/9, 16b/5,
26b/15, 38a/7, 40b/4,
56b/12, 57a/11, 66b/10,
6a/4

c.+ için 50b/10

c.+ ına 12b/4, 49a/6

c.+ ında 32b/9

c.+ ından 67b/15

c.+ ını 67b/15, 7a/15

c.+ imu 19b/15

c.+ in 49a/8

c.+ ını 47a/3

c.+ lar vir- 11b/9

c.+ lar 66b/8

c.+ lara 63a/11

c.+ ları 54a/4

c.+ larından 3a/1

c.+ umu 19b/2

c.+ umuza 16b/13

c.+ uñ 63a/10

cānā (Far.): "Ey sevgili."
c. 20b/9

cānān (Far.): Sevgili.
c. 68a/10

cānib (Ar.): Yön, taraf.
c. (c.- i haqq 26a/8)

Cebrā'īl (İbr.): Dört büyük
meleklerden biri.
C. 75a/3, 77b/5

Cebrā'il-i Emīn : Dört büyük melekten biri.

C.+ e 53a/7

cehālet (Ar.): Bilgisizlik.

c. 32b/11, 51a/3, 55a/11, 81b/3
c.+ den 41b/10, 66b/13

cehd (Ar.): Çalışıp çabalama.

c. *eyle-* 'çalışmak' 49a/4
c. *it-* 'çalışmak' 33b/13, 40b/4, 58b/1
c. 40a/4

cehennem (Ar.): Cehennem.

c. 1b/14, 2a/6, 34b/12, 34b/8, 35a/10, 35a/13, 35b/4, 36a/11, 37b/6, 40b/4, 40b/6, 43b/6, 48a/2, 51b/14, (ehl-i c. 50b/11), 58a/12, 82a/3
c.+ dedür 36a/1
c.+ den 15a/7, 35b/11
c.+ dür 36a/8, 36a/8
c.+ e 34b/15, (ehl-i c. 36a/4), 36a/4, 37b/2, 42b/12, 55b/10, 73b/11, 77b/2
c.+ i 76b/13
c.+ likdür 35a/9
c.+ üñ 35a/15

cehl (Ar.): Bilgisizlik, cahillik.

c. 50b/12, 9b/10
c.+ i 24b/13

celāl (Ar.): Yücelik, büyüklük.

c. (c. u'l-kirām 53b/9)
c.+ üm 59a/13

celīle (Ar.): Çok yüce, ulu.

c. (sa'ādet-i c. 10a/4)

celle celāluhu (Ar.): "Azameti yüce ve ulu olan."

c. 2b/15

celle ve 'alā (Ar.): "Azametli ve yüce olan."

c. 3b/12, 7b/11, 9a/3, 9b/5, 26b/9, 39b/5, 53a/3, 57b/14, 61b/10, 61b/2, 80a/2, 78a/13

cem' (Ar.): Toplama, toplanma.

c. *it-* 'toplamak' 5b/12, 32a/9, 75b/15
c.+ ine 24a/14

cemā'at (Ar.): Bir yere toplanmış insan kalabalığı.

c.+ i 40a/4

cemāl (Ar.): Allah'ın lutfedici sıfatlarının bütünü ve bu sıfatlarının gereği olarak güzellik ve rahmetle tecellisi.

c. (kurb-ı c.- i haqq 8b/10)
c.+ e 54a/2
c.+ i ol- 13b/14
c.+ ile 29a/1
c.+ inden 34b/4, 51b/4
c.+ ini 34a/13, 34b/1
c.+ ümi 58b/7
c.+ ün 20a/15
c.+ üñ 54a/2
c.+ üñden (temāşā-ı c. 35a/6), 51a/13
c.+ üñe (kemāl-i c. 28b/2)

Cemālī : Kitābu'n- Nesāyih'in müellifi. **bk. Cemālī ḫalīfe.**

C. 7a/13, 8b/10, 9b/15, 11b/14, 17a/2, 20b/11, 28b/2, 47a/2, 50a/14, 68a/15
C.+ ne 5a/12
C.+ nüñ 50b/15
C.+ ye 23a/14, 54a/3

Cemālī ḥalīfe : Kitābu'n-
Nesāyih'in müellifi. bk. **Cemālī**.
C. 1b/1

cemālullāh (Ar.): Allah'ın güzellik
sıfatıyla tecellisi.
c.+ ı 51b/4

cemīʿ (Ar.): Bütün, hep.
c. *eyle-* 'toplamak' 40a/9
c. (c.- i maşnū'āt 2a/5),
10b/2, 13b/12, 13b/7,
17b/1, 19a/8, (c.- i 'ayb
21a/13), 22b/5, 43b/11,
44b/7, 45a/2, (c.- i ehl-i imān
50a/15), (c.- i ḥalk 53a/1),
59b/5, 65b/1, 69a/7
c.+ sini 62a/14

cenāb (Ar.): Taraf.
c.+ ina 61a/7

Cenāb-ı izz (Ar.): Yüce olan Allah.
C.+ üne 23a/11

Cenāb-ı ḳuds (Ar.) : Mukaddes
olan Allah.
C.+ ında 7b/11

Cenāb-ı ḳurb (Ar.) : Allah'a
yakınlık.
C.+ ında 65b/8

cennet (Ar.) : Cennet.
c. (c.- i firdevs 6a/3), 13b/14,
34a/1, 34a/13, (ehl-i c.
34a/15), (c.- i melekūt
34b/4), 35a/13, 36a/10,
36a/8, 51b/13, 51b/14,
75a/7, 76b/5
c.+ de 75b/10
c.+ dür 35b/14, 35b/15,
36a/7
c.+ e 1b/14, 34a/8, 35b/6,
36a/3, (ehl-i c. 36a/3),

55b/9, 57b/9, 74a/6, 76a/3,
76b/1, 77b/1
c.+ idür 21a/2
c.+ likdür 35a/8
c.+ üñ 34a/15

cerīme (Ar.): Suç, kabahat.
c.+ ler 28a/4

cesed (Ar.): Beden.
c.+ i 73b/11

cevāb (Ar.): Yanıt.
c. *vir-* 'cevap vermek' 78b/14
c. 38a/6

cevāhir (Ar.): Cevherler.
c.+ e 62a/6

cevher (Ar.): Var olan bir şeyin özü,
esası.
c. 60b/13

cevlān (Ar.): Dolaşma, gezinme.
c.+ da 24b/9
c.+ lar 65a/11

cezā (Ar.): Suç işleyen bir kimseye
suçunun derecesine göre verilen acı
karşılık.

c.+ la-n-sa 73b/1
c.+ la-n-ur 41a/12
c.+ sı 75a/7
c.+ sıçün 46a/5
c.+ sın it- 6b/13
c.+ sıyıla 73b/1

cez̄m (Ar.): Anlama, kavrama.
c. *gel-* 'anlamak' 80b/6

cidden (Ar.): Gerçekten, hakikaten.
c. 66b/6

cifā' (Ar.) Cefa, eziyet, sıkıntı.
c. (c.- yı şeyḫān 2a/7)

ciger (Far.): Yürek.

c. 20b/6

c.+ idür 38a/14

c.+ uñ 7b/7

cihān (Far.): Yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren.

c. 7a/8

c.+ a 7a/6

c.+ da 15b/3, 20a/14

c.+ uñ 41b/14, 49b/14, 61b/7

cismānī (Ar.): Bedenle, vücutla ilgili olan.

c. 61a/8, 63b/4

c.+ den 7b/7

cihet (Ar.): Yön, taraf.

c.+ dendür 68b/5

c.+ idür 79b/9

cömerd (Far.): Eli açık, bonkör.

c.+ *lik it-* 'cömert olmak'

10b/5, 10b/5

c.+ *lik* 10b/6

cilā (Ar.): Parlaklık, parlaması.

c.+ sına 66a/3

cū' (Ar.): Açlık.

c. 8b/8

Cimşīd : Büyük İran kültürünün ve geleneğinin mitolojik figürüdür. Firdevsî'nin Şehname eserinin karakterlerinden biridir.

C. 6a/8

cūd (Ar.): Cömertlik.

c. *it-* 'cömertlik etmek'
50a/14

c. 19b/15

c.+ ina (tamām-ı c. 28b/15)

c.+ uñ (eltāf-ı c.19b/6)

c.+ uñdan 15a/8

cin (Ar.): Cin.

c.+ den 82a/3

c.+ nūñ 3a/1

cum'a (Ar.): 1. Kur'an'ın 62. suresi.

C.+ 74b/13

2. Haftanın beşinci günü.

c. 74b/3, 75a/9

c.+ da 76a/6

c.+ ya 74b/14

cinnī (Ar.): Cin taifesine mensup olan varlık.

c. 74a/13, 79a/12

cühelā (Ar.): Cahiller, bilgisizler.

c.+ ya 57a/10

cins (Ar.): Tür.

c. 4a/6

c.+ üñüzden 56a/9

cümle (Ar.): Bütün, hep.

c. (c.- i maḥlūkāt 2a/5), (c.- i aḥvāl-i kāyināt 3a/9), 5a/11, 9a/13, 10b/5, (c.- i a'zā 11b/1), (c.- i noḳṣān 11b/8), 19b/13, 20a/1, 22b/13, (c.- i aḥvāl 24a/10), 28b/5, 49a/15, 51b/1, 51b/8, (c.- i var 68a/10), 71b/15, 72b/10, 72b/2, (c.- i derd 73b/2)

c.+ den 59a/4, 65a/8,

cirāḥat (Ar.): Yara.

c. 67a/13

cism (Ar.): Madde, nesne.

c. 79a/6

c.+ de 79a/7

c.+ den 7b/7

c.+ e 79a/4

c.+ i 24a/3

66b/14, 72b/7
c.+ nün 22b/13, 22b/14
c.+ nüzden 29a/2
c.+ si 3b/4, 3b/5, 32b/6
c.+ sine 32b/2
c.+ sinün 25b/6, 34a/10,
54a/12, 62a/13, 67b/4
c.+ ye 31a/9, 78b/4, 82b/7

cürm (Ar.): Suç, kabahat
c. 15a/10, 53b/15
c.+ inden 25b/9
c.+ üm 28a/13

Ç

çağ : Zaman.
ç.+ ında 42b/4

çal - : Çalmak.
ç.- up (yirlere ç. 50b/5)

çalış - : Bir şeyin olması, yapılması,
elde edilmesi için gereken gayreti
göstermek.
ç.- mağ 78a/15

çarşı : Alışveriş yeri.
ç.+ sında 49a/11

çavdar (Far.): Buğdaygillerden
uzun taneli yıllık bitki.
ç. 41a/10

çäre (Far.): Çıkar yol, kurtuluş yolu.
ç. 30a/11
ç.+ ler 17a/7, 23b/1, 29a/2
ç.+ si 11b/10

çek - : Çekmek.
ç.- düği 60a/8
ç.- ecek (zağmet ç. 20b/15)
ç.- er (zağmet ç.- er 51b/11)

ç.- di-ler 73a/7
ç.- er 12b/8, 54a/3
ç.- er-ler-di 68b/15, 69a/4,
(zağmetler ç. 70b/4)
ç.- e-ler (miğnetler ç. 72a/1)
ç.- er-se (zağmet ç. 51a/15)
ç.- il-iñ 80a/3
ç.- il-mek 61b/6
ç.- il-mekdedür 64b/6
ç.- il-üp 80a/13
ç.- iş-dür-mesin 32b/12
ç.- me 80b/4
ç.- mege 71a/9
ç.- mek 26a/4, 48b/9, 51a/15
ç.- mesi 30b/12
ç.- se 13a/6, 42b/11, (zağmet
ç. 51b/12)
ç.- üp 9a/1, 30a/15, 59a/7,
60b/7

çeper : Duvar, hendek vb. şeylerin
iç tarafındaki yüzü.
ç. 52b/10
ç.+ ce 53a/8

çeri : Asker.
ç.+ si 57b/12

çeşme (Far.): Bir kaynaktan gelip
bir haznede toplanan suların,
kullanılmak amacıyla üzerindeki
musluklar vâsıtasıyla akıtılması
için yapılmış küçük tesis.
ç.+ si 6a/8

çevir - Döndürmek.
ç.- enlerün (yüz ç. 48b/3)
ç.- üp (yüz ç. 9a/1, 57b/5)
ç.- en 58a/2
ç.- se 10b/7

çevgân (Far.): Değnek, ucu eğri
sopa.
ç.+ ina 49a/14

çığır - : Çağırarak, bağırarak,
seslenmek.

ç.- mağdan 71a/2

çık - Çıkmak.

ç.- an 62a/5

ç.- ar 15a/8

ç.- ar-duk 9b/10

ç.- ar-ı-yor-ur 33a/10

ç.- ar-ma 15a/8

ç.- dı 35b/10, 78a/2

ç.- dukdan 41b/13, 42a/6

ç.- iş-maz 32b/5

ç.- masına 27b/3

ç.- mışdur 41b/1

ç.- mışlardur 33a/5

ç.- sa 10b/6

ç.- uñ 46a/13

ç.- up 81b/13

çiğan : Akrep.

ç. 38b/1

çok : Az olmayan, fazla.

ç. 7a/8, 16b/12, 18b/2,

19b/4, 21b/12, 27b/2,

28b/1, 39b/6, 40b/9, 42a/1,

43a/4, 49a/13, 49a/9,

50a/11, 50b/9, 62a/5,

62b/14, 62b/15, 63a/11,

63b/14, 65a/13, 65b/13,

65b/15, 67a/4, 76a/10,

76a/11, 76a/2, 77b/3, 82a/3

ç.+ dur 22b/9, 23b/1, 31b/4,

50b/15, 60a/2, 60b/4

ç.+ lar 68b/11

ç.+ ı 48a/13

ç.+ inuñ 55a/3

çölmek : Süzölmüş çamura istenen
şekil verildikten sonra pişirilmek
sûretiyle elde edilen tencere.

ç.+ i 80a/9

çöz - : Bağlı durumdan çıkarmak.

ç.- üp 7a/15

çukur : Çevresinden daha aşağıda
bulunan yer.

ç. 37a/13

ç.+ a 80b/9

ç.+ dur 35a/13

ç.+ ı 34b/6

ç.+ larından 35a/13

çul (Ar.) : Kıldan ve kenevirde
yapılmış kaba örgülü dokuma.

ç. 52b/5

çü (Far.): Çünkü.

ç. 20b/10, 54a/3

çün (Far.): Çünkü.

ç. 47a/2, 65a/5

çünki (Far.): Şundan dolayı ki.

ç. 9a/2, 9b/4, 18b/9, 39a/14

çürük : Çürümüş.

ç. 12a/2

D, D,

da : Bağlaç.

d. 7a/7, 11b/15, 21a/3,

21a/5, 38a/6

dād (Far.): Adalet.

d. 12b/3, 54a/2

dahı : Fazla olarak, üstelik, daha,
bile, de.

d. 2a/12, 2b/14, 2b/5, 2b/6,

2b/7, 3a/5, 3b/11, 3b/5,

3b/6, 3b/8, 4a/1, 4a/10,

4a/5, 4a/6, 4b/7, 5b/11,

5b/12, 5b/13, 5b/6, 6b/10,

6b/14, 6b/6, 7a/7, 7b/8,

8a/12, 8a/14, 8a/8, 9a/10,
9a/10, 10a/2, 11a/14,
11a/15, 11a/9, 12a/13,
13a/6, 14a/9, 14a/13,
14b/10, 14b/12, 14b/5,
15a/7, 15a/8, 15b/6, 15b/12,
15b/12, 15b/13, 15b/13,
15b/2, 15b/8, 16a/3, 16a/8,
16a/8, 16a/8, 16a/13, 16b/2,
17a/15, 17b/14, 17b/14,
17b/5, 18a/1, 18a/13,
18a/15, 18a/2, 18b/10,
19b/14, 19b/7, 20a/5, 21a/9,
21b/14, 21b/2, 21b/5,
21b/7, 21b/8, 22b/13,
22b/13, 22b/14, 22b/7,
22b/8, 22b/9, 23b/12,
24a/10, 24a/11, 24a/9,
24b/11, 24b/2, 24b/7,
25a/10, 25a/9, 25b/8,
26a/15, 26b/1, 26b/6, 27a/2,
27b/13, 27b/14, 27b/14,
27b/5, 28a/1, 28b/4, 29b/1,
29b/14, 30a/1,
30a/10, 30a/6, 30a/7, 30b/7,
30b/8, 31a/14, 31a/9,
31b/14, 32a/15, 33a/8,
33a/9, 33b/14, 34a/13,
35a/5, 35b/1, 35b/10,
35b/13, 35b/4, 35b/7,
36b/9, 37a/1, 37b/1, 37b/15,
37b/5, 37b/6, 37b/6, 37b/7,
37b/8, 38b/15, 39a/6, 39a/7,
39b/9, 40a/15, 40a/5, 40a/5,
40a/6, 40a/8, 40b/1, 40b/3,
40b/9, 41a/5, 41a/9, 41a/9,
41b/2, 42a/1, 42b/1, 42b/15,
43a/5, 43a/8, 43b/13, 43b/2,
43b/5, 43b/8, 44a/1, 44a/2,
44a/2, 44b/3, 44b/5, 44b/7,
45a/15, 45a/15, 45a/3,
45a/3, 45a/5, 45b/10, 45b/4,
46a/8, 46b/1, 46b/6, 46b/7,
46b/8, 46b/9, 47a/1, 47a/12,
47a/5, 47a/9, 47b/13,

47b/14, 47b/15,
47b/4, 48a/2, 48a/4, 48a/6,
48a/6, 48a/6, 48a/6, 48b/7,
48b/7, 49a/1, 49a/1,
50a/2, 51a/14, 51b/10,
52a/4, 52b/14, 52b/6, 52b/8,
53a/4, 53a/5, 53b/3, 53b/7,
53b/8, 53b/9, 54a/11, 54b/3,
54b/7,
55a/1, 55a/12, 55a/2, 55a/3,
55a/4, 55a/9, 55b/13, 55b/6,
56a/14, 56a/5, 56b/10,
56b/15, 56b/15, 56b/3,
56b/7, 57a/4, 57b/7, 57b/8,
58a/8, 58b/1, 58b/9, 59b/10,
59b/7, 59b/7, 59b/9, 60a/1,
60a/14, 60a/8, 60b/3, 60b/5,
60b/5, 60b/5, 61b/6, 61b/6,
61b/6, 61b/6, 62a/5,
62b/11, 62b/2,
62b/3, 62b/7, 63a/11, 63b/1,
63b/13, 63b/14, 63b/14,
63b/5, 63b/9, 63b/9, 63b/9,
64b/2,
64b/7, 64b/7, 64b/7, 65a/15,
65b/6, 65b/6, 66a/13, 66a/6,
66b/13, 67a/15, 67b/11,
67b/12, 68b/10, 68b/14,
69a/7, 69a/13, 69a/3, 69a/3,
69a/5, 69a/8, 69b/2, 69b/10,
69b/5, 69b/6, 70a/11, 70a/2,
70a/3, 70a/6, 70a/9, 70b/11,
70b/14, 70b/15, 70b/2,
70b/5, 70b/8, 71a/1, 71a/10,
71a/2, 71a/4, 71a/6, 71a/6,
71a/9, 71a/9, 71b/11, 71b/2,
72a/12, 72a/6, 72b/6,
73a/10, 73a/5, 73b/12,
73b/6, 74a/14, 74a/2, 74b/3,
74b/5, 74b/9, 75a/3, 75b/10,
75b/12, 75b/13, 75b/3,
75b/4, 75b/8, 76a/10,
76a/11, 76a/12, 76a/14,
76a/9, 76a/9, 76b/11,
76b/12, 76b/4, 76b/5,

77a/12, 77a/8, 77b/11,
77b/6, 78a/12,
78b/3, 79a/10, 79a/11,
79b/2, 79b/12, 79b/14,
79b/8, 79b/9, 80b/7, 81a/1,
81a/15, 81a/8, 82a/4, 82a/5,
82a/6, 82a/8
d.+ dur 38b/2
d.+ sinuñ 54b/2
d.+ ya 16a/9

daħl (Ar.): Bir işe karışmış olma,
müdahale.

d.+ i 3a/11

da'im (Ar.): Devam eden.

d.+ a (devlet-i 'azîme-i d.
7b/12)

dağ : -e kadar, -e değin.

d. 14b/4

dalâl (Ar.): Sapıklık, dalalet.

d.+ e (ehl-i d. 53b/14)

dalâlet (Ar.): Doğru yoldan
ayrılma, yoldan çıkma, sapıtma.

d. 51a/3, 55a/11

dâll (Ar.): Doğru yoldan ayrılmış.

d. 72a/15

dâm (Far.): Tuzak.

d. 7a/14

dâne (Far.): Tohum, habbe.

d. 7a/14

dâr (Ar.): Mesken, ev, konak.

d. (d.- ı 'ākıbet 14a/2), (d.- ı
ķurbet 32a/2), (d.- ı āhıret
36b/3), (d.- ı fenā 50b/12)

da'vā (Ar.): Doğruluğuna inanılıp
gerçekleşmesine uğraşılan görüş,

ülkü, ideal, mahkemeye başvurma.

d. *it-* 'iddia etmek' 37a/10

d. 37a/1

d.+ sı 30b/10

d.+ sın 33a/4

d.+ sına 56b/8

d.+ sında 37a/11

d.+ sinuñ 37a/5

da'vet (Ar.): Çağırma, çağrı.

d. *it-* 'çağırma' 2a/12

d.+ üñi 23b/8

da'vī (Ar.): Dava.

d. *it-* 'dava etmek' 73a/11

Dāvud : Hz. Davut peygamber.

D. 72a/5

dāyim (Ar.): Devam eden, devamlı.

d. *eyle-* 'devamlı kılmak'
63a/3

d. *ol-* 'devam etmek' 4b/6,
8a/9

d. 3a/2, 3b/5, 32b/10,
49b/4, 5a/8, 61b/6, 66b/3,

67a/12, 8b/3, 8b/4

d.+ dür 14a/5, 35a/11, 8a/5

dāyimā (Ar.): Her vakit, her zaman.

b. 31a/8, 68a/1

dāyimen (Ar.): Daimi, daima.

d. 65a/15

dāyire (Ar.): Daire.

d. (d.- i ķuds 65a/11)

de : Bağlaç.

d. 7a/4, 8a/5, 10a/15,
10b/5, 12a/11, 12a/12,

23a/5, 24b/12, 33a/14,
33b/5, 33b/5, 36a/9, 40b/1,

43a/1, 46b/15, 50a/5, 57b/5,

67a/15, 82a/7

def (Ar.): Savma, savuşturma, kovma.

d. *ol-* 'kovulmak' 77b/7, 77b/8, 77b/8
d.+ i 13a/8
d.+ leri (menzil-i d. 71b/7)

defter (Ar.): Yapıştırılarak veya dikilerek kitap biçimine sokulmuş kağıt destesi.

d.+ inde 10a/4

değil : Değil. bk. **degül**.

d. 8b/4, 12a/5, 30b/14, 48b/9, 59a/11, 66b/9, 69a/9
d.+ dür 6b/7, 20b/15, 33a/13, 39b/2, 42b/15, 48b/3
d.+ miş 5b/15

degin : -e kadar, -e dek.

d. 8b/9, 33b/8, 39b/8, 41a/1, 42b/13, 53a/2, 66a/7, 74a/3, 74b/1, 74b/11, 74b/12

değiş - : Başka şekle dönüşmek.

d.- i-le 80b/7
d.- üp 68a/9

degme : Rastgele.

d. 71a/15

degül : Değil. bk. **degil**.

d. 5a/15, 11b/14, 12a/4, 22a/9, 24a/3, 2b/5, 50b/7, 54b/12, 56a/3, 79a/6, 79a/7, 80a/15
d.+ dür 4a/5, 4a/6, 6a/5, 6a/5, 8a/1, 8a/12, 8b/2, 8b/3, 9b/2, 12a/8, 12b/15, 14a/7, 24a/14, 26b/7, 29b/1, 42b/12, 47b/3,

48a/5, 51a/10, 57b/4, 62a/15, 73a/13, 77b/13,

78b/7, 79a/8, 81a/8

d.+ in 20a/14

d.+ ler 16b/1

d.+ lerdür 71a/12

d.+ se 4b/6

d.+ sen 49b/5

dehān (Far.): Ağız.

d. 62a/12

dehşet (Ar.): Korkunç bir şey veya bir tehlike karşısında insanın içini kaplayan büyük korku.

d. 55b/13

d.+ den 47a/9

d.+ inden 16b/1, 48b/4

dek : -e kadar, -e değin.

d. 24b/7, 62a/1, 65b/15

delālet (Ar.): Delil, işaret.

d.+ ler 37a/12

dem (Far.): Zaman, an.

d. 50a/7, 68a/12

d.+ inde 54a/4

deñiz : Yer yüzünün büyük bir kısmını kaplayan tuzlu su kütlesi.

d. 14a/8, 40b/12, 76b/11

d.+ de 55a/1, 76a/3

d.+ e 14a/8, 33a/8, 40b/11

d.+ lere 38b/15

deñli : Kadar. bk. **deñlü**.

d. 67b/2, 76b/11, 77a/8

d.+ ye 80b/2

deñlü : Kadar. bk. **deñli**.

d. 11a/5, 12a/8, 49b/15, 59b/14

d.+ yile 77b/11

deñül - : Anlatılmak, ifade edilmek.
d.- e 56b/7

depelen - Öldürülmek.
d.- di-ler 29a/7

depret - Kımıldatmak, harekete geçirmek.
d.- i-me-ye 44b/7

der (Far.): Kapı.
d. (d.- i şāh 23a/5)

derd (Far.): Sıkıntı, zorluk, üzüntü.
d. (d.- i belā 20b/14)
d.+ dūr 7a/3
d.+ e 33a/1
d.+ ine 18a/12, 71b/12, 73b/2
d.+ lüleriñ 18a/11
d.+ lüye (cümle'-i d. 73b/2)

derd-mend (Far.): Derdi olan, dertli.
d.+ lik 19b/3

derecāt (Ar.): Dereceler.
d. (d.- ı 'ālī 65a/10), (d.- ı seniyye 71b/9)

derece (Ar.): Kademe, seviye, mertebe, mevki.
d. 26a/12, 26a/12, 49a/1
d.+ de (irtifā'-ı d. 68b/4)
d.+ ler 60b/11
d.+ ñ 77b/4
d.+ sine 45b/7
d.+ ye 33a/2

dergāh (Far.): Bir büyüğün, büyük bir yerin herkes için başvurma yeri olan kapısı, huzûru, eşiği.
d.+ ma 20a/9
d.+ uñda 23a/12

der-intihā (Far. Ar.): Sonda.
d. 28b/3

dermān (Far.): İlaç, şifa, deva, çare.
d. 9a/13, 18a/12, 21a/11, 37b/15, 47a/6, 54b/7, 71b/12, 73b/2, 73b/2
d.+ da 27b/6
d.+ ı 23b/1
d.+ lar 19b/12

dervīş (Far.): Tarikata girip bir şeyhe bağlanan, onun izinden Hak yolunda yürüyüp nefsinin ıslah eden, varlık iddiasından geçip Allah'ın birliğini bütün kainatta görerek kendini Hakk'a ve onun yarattıklarına adayan kimse.
d. 28a/7

destūr (Far.): İzin, ruhsat, müsaade.
d. *vir-* 'izin vermek' 29b/15
d.+ ıla 30a/13
d.+ insuz 44b/6
d.+ ile 29a/2

devām (Ar.): Bir durum üzere sürüp gitme, sürme, kesilmeme.
d. 54a/10
d.+ ıdur 65a/7

deve : Yük ve binek hayvanı.
d.+ ler 8a/13

devlet (Ar.): Mutluluk.
d. 9b/4, 10b/11, 14a/1, (d.- i maşlaḥat 38b/6), (d.- i aşıyye 39b/5), (d.- i naşīb 52b/1), 53a/2, 67b/6, 70a/14, 70b/5, (d.- i Muştafā'da 77b/12)
d.+ den 48b/8
d.+ dūr 32b/10
d.+ e 61b/4, 63a/13, 79b/4
d.+ i 7b/13, 8b/3, 46b/10,

79b/6
d.+ ine 53a/11, 6a/14
d.+ ini 53b/2
d.+ in 46b/13
d.+ li 39b/1
d.+ lü 28a/5, 29b/7, 36a/15
2. Belli bir toprakta bir hükümet idaresi altında teşkilatlanmış bulunan bağımsız siyasi topluluk.
d. (d.- i ‘azîme-i da’im 7b/12), (aşhâb-ı d. 8b/13), 32a/1, 67a/12
d.+ den 39b/9
d.+ e (şahâb-ı d. 1b/12)
d.+ i 6a/10
d.+ ler (aşhâb-ı d. 49b/8), 52a/6
d.+ ünüñ 61b/1
d.+ üñ 12a/14, 39b/8

devrân (Ar.): Zaman, kader, talih, baht, dünya, felek.

d. 7a/11, (vaḥîd-i d. 81b/8)
d.+ lar 19a/11
d.+ uñ 6a/3

divşür- : Toplamak, dermek.

d.- *i-vir-e-sin* ‘toplayasın’
20a/1

di - : Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek.

d. 3a/13, 4a/3, 14a/3, 19a/5, 50b/2, 55a/6, 77b/15, 77b/5
d.- di 39b/1, 41a/1, 62b/6, 62b/6, 62b/7, 63b/11, 67a/3, 69b/1, 73b/13, 73b/15, 73b/9, 76a/1, 76a/10, 76a/13, 76b/5, 77b/2, 77b/4, 77b/5, 77b/5
d.- di-ler 15b/4, 31b/15, 32a/5, 41a/10, 69b/3, 69b/4, 76b/3

d.- diginden 4a/9
d.- digim 9a/9
d.- dü 63b/11
d.- dügi 52a/15
d.- düğümden 9a/9
d.- düğümü 39b/4
d.- dükleri 59b/7, 73a/12
d.- gil 23b/6
d.- ler 66a/4
d.- me-di-ler 32a/13, 32a/7
d.- me-mek 42a/1, 42b/15, 47a/14, 47b/9
d.- me-y-e-ler 72a/1, 72a/10, 72a/4
d.- me-y-icek 72a/14
d.- me-y-üp 68a/8
d.- me-y-e 58b/6, 58b/9
d.- megi 32b/3
d.- megüñ 76b/14
d.- mek 2b/14, 6a/9, 14b/12, 17b/1, 18b/13, 21a/6, 33b/12, 33b/13, 33b/9, 47a/5, 51b/14, 52a/14, 62a/15, 66b/12, 76b/2, 79a/7
d.- mekte 79b/7, 79b/7
d.- mekdür 39b/3, 41b/6, 61a/8, 71a/12
d.- mez 3b/15, 45a/14, 72a/14
d.- mez-ler 26a/12
d.- mez-sin 50a/3
d.- miş 62a/6
d.- miş-ler 8a/6, 17a/15, 24b/4, 24b/8, 26b/2, 31a/15, 59b/3, 69b/13, 79a/9,
d.- mişdür 43a/10, 79b/4
d.- mişler 27a/1, 66b/10
d.- mişlerdür 26a/3, 64b/7, 82b/5
d.- n-di 6a/10, 12a/3, 12b/15, 15a/11, 17a/3, 21b/13, 22a/10, 24a/14, 35a/6, 36a/11, 37a/9, 52b/12, 56a/3, 59b/2,

62b/12, 72b/8, 80a/11,
81b/1, 81b/13, 82a/8
d.- n-il-di 67a/3
d.- n-il-ecekdür 58b/9
d.- n-il-se 10b/14, 81b/6
d.- n-il-üp 81b/10
d.- r 6b/5, 27b/9, 29b/3,
46b/6, 54b/15, 59a/12,
65b/5, 74a/5
d.- r-di 75a/6
d.- r-i-di 11b/3, 39b/3,
62b/15
d.- r-ler 9b/15, 16b/8,
26a/12, 26a/13, 26a/15,
26a/5, 26a/8, 2b/10, 31a/11,
41b/4, 42b/12, 52a/2, 59b/6,
69a/6, 70b/15, 70b/9,
71a/10, 71a/8,
80b/12
d.- r-se 73a/5
d.- r-sin 49b/5, 79b/13
d.- se 46a/12, 58a/3, 59b/7,
73b/6, 74b/9, 76b/10,
76b/15, 76b/7, 76b/8,
76b/8, 77a/12, 77a/2, 77a/7,
77a/9, 80b/4, 80b/5, 81b/4
d.- se-ler 56b/1
d.- sün-ler 77b/5
d.- y-e 9b/8, 66b/8, 72b/1
d.- y-e-bil-e 72a/14
d.- y-en 63b/5
d.- y-ene 60a/15, 62b/12
d.- y-i-bil-e 70a/15
d.- y-ince 65b/13
d.- y-üp 81b/2
d.- yici 2a/13
d.- ye 2b/1, 27a/4, 28b/7,
56b/4, 70b/11, 77a/8, 77a/9,
81a/2
d.- yenler 2a/1
d.- yi 11b/4, 52b/10, 59b/3
d.- yi 11b/5
d.- yicek 56b/1
d.- yüp 29b/7

dik - : Bir şeyi dikine duracak
şekilde yere koyup yerleştirmek.

d.- en 41a/10

d.- il-ür 48b/4

dil : Düşünce, duygu ve isteklerin,
bir toplumda ses ve anlam
yönünden ortak olan öğeler ve
kurallardan faydalanılarak
başkalarına aktarılmasını sağlayan,
çok yönlü, çok gelişmiş sistem,
lisan.

d. 9b/13, 17a/15, 37a/2,
50a/13, 59b/5, 62b/13,
65a/6

d.+ den 29b/10

d.+ dür 73a/12

d.+ i 68b/13

d.+ indedür 62a/5

d.+ inden 41a/4, 67a/3

d.+ ine 23b/2, 70a/8

d.+ ini 61b/15, 62a/12

d.+ iñe 61b/13

d.+ in 68a/10

d.+ ler 49b/10

d.+ lerde 7a/12

d.+ ü 11b/2

d.+ üñi 65a/6

dil (Far.): Gönül.

d. 20b/5, 20b/8, 65a/6

d.+ ini 62a/13

dilber (Far.): Gönlü kendine çeken,
güzel.

d. (d.- i kerim 13b/14)

dildâr (Far.): Gönlü kendine
bağlamış olan kimse, sevgili.

d.+ ı 66b/9

dile - : Bir şeyin gerçekleşmesini
veya olmasını istemek.

d.- düğine 6a/10, 6a/12,
12a/12, 12a/13, 48a/14

d.- düğüne 37b/13
d.- düğün 3b/3, 3b/4, 3b/14,
3b/14
d.- düğüñ 3a/14
d.- düğüñden 3a/14
d.- düğüne 3a/14
d.- gin 65b/7
d.- gin 15b/8
d.- me-y-e 53a/13
d.- mez 6b/8
d.- r 50a/7, 6b/8
d.- r-i-se-n 65a/4
d.- r-se 42a/15, 48a/13,
54a/13
d.- r-sen 3b/1, 45b/13,
76a/13
d.- ye 53a/5

dilek : Olması istenen şey, istek,
arzu.

d.+ in 80a/14

dil-ḥaste (Far.): Gönlü yaralı.

d. 27b/6

dīn (Ar.): 1. İnsanların yaratıcı
olarak kabul ettikleri üstün güce
olan imanlarını, ona yapacakları
ibadetlerin bütünü ve bu imana
göre davranışlarının nasıl olması
gerektiğini düzenleyen inanış yolu.

d. (ğayret-i ḳabūl-i d. 2a/7),
10b/9, 15b/11, 57a/5, 57a/6,
81b/11

d.+ de 33a/2

d.+ e 32b/6, 57a/1

d.+ ine 57b/13

d.+ lerin 55a/12

d.+ ünüñ 57b/12

d.+ den 43b/4

d.+ e 7b/3

d.+ ini 46b/14

dīniyye : Dinî kelimesinin
tamlamalarda ortaya çıkan
aynı manadaki müennes

şekli.

d. (fırkâ-ı d.- i
Muḥammediyye 32b/1)

dīñ - : Sona ermek, durmak.

d.- mesi 30b/11

dirāyet : Çabuk kavrama yeteneği,
kavrayış, anlayış.

d.+ ler (erkân-ı d. 49b/8)

dirgen - : Dayanmak.

d.- me-ñ 58a/11

diri : Canlı, yaşamakta olan kimse,
sağ, berhayat.

d. ol- 'canlı olmak' 41a/3,
8a/14

d. 33b/8, 43a/3, 43a/4,
44a/4, 44a/6, 57a/6

d.+ l-d-üp 6b/13

d.+ l-d-ür 3b/3, 57a/6

d.+ l-di-y-ise 72b/8

d.+ l-e 56b/12, 72b/8

d.+ l-e-ler 32b/7

d.+ l-en 29b/9

d.+ l-mek 66b/14

d.+ l-t-mege 75a/6

d.+ l-t-mek 3a/9

d.+ l-üp 20b/13, 30b/13,
58b/7, 78b/8

d.+ l-ür 12a/2

d.+ lerdür 29a/8

d.+ lig 43a/10

dirig : Esirgeme.

d. it- 'esirgemek' 29a/4,
31b/7

dirlik : Geçim ve yaşama için
gerekli şey, maaş, maaşet, nafaka.

d. 33b/14, 57b/11, 6b/14

d.+ i 14a/4, 15a/11, 34b/9,
9b/2

d.+ idür 6b/14, 9b/1

d.+ ini 75b/6, 8a/2
d.+ in 35b/11, 8a/3
d.+ üñ 79b/8

divşir - : Toplamak, bir araya getirmek.

d.- dü-ñ 27b/5

diye: Diyerek, deyip. **bk. diyi, diyü.**

d. 40a/15, 52b/14, 53a/1, 53a/2, 70b/12, 70b/14, 81a/15

diyi: Diyerek, deyip. **bk. diye, diyü.**

d. 9b/8, 43b/7, 66b/9

diyü: Diyerek, deyip. **bk. diyi, diye.**

d. 12b/12, 12b/13, 12b/8, 33b/4, 37a/10, 69a/15

dol - : (Boş bir şey veya yer) İçine giren bir şeyle dolu hâle gelmek.

d.- a 26b/1

dost (Far.): Birini riyasız ve samimi duygularla seven, her bakımdan kendisine güvenilir kimse.

d. *tut-* 'dost kazanmak' 71b/9

d. 12b/14, 58a/5, 59a/6

d.+ dur 13a/8

d.+ ısın 36a/10

d.+ lar 58a/12, 59a/9

d.+ ları 46a/2, 51a/10

d.+ larınuñ 73a/13

d.+ laruñ 19b/13

d.+ laruñdur 12b/9

d.+ laş-a-lar 57b/4

d.+ laş-ma 57b/4

d.+ *lık eyle-* 'dostluk kurmak' 39a/4

d.+ *lık it-* 'arkadaşlık etmek'

30a/1
d.+ lık 58a/7
d.+ lık 57b/6
d.+ um 12b/12

dög - : Dövmek.

d.- e 58b/10

dök - : Dökmek.

d.- e 11b/7

d.- il-en 17b/7, 17b/8

d.- me-miş 8b/4

d.- üp 17a/6

dön - : Sapmak, yönünü değiştirmek.

d. 45b/5, 81a/14

d.- dür-dükden (yüz d. 42b/1)

d.- der-i-mez 48a/13

d.- der-me-y-ince 25b/12

d.- der-mez 25b/11

d.- dü-k 67b/13

d.- dü-m 21b/12, 81a/15

d.- dür 15a/2

d.- dür-dükleri 27b/12

d.- dür-üp 2b/15

d.- em 43a/1

d.- miş-ler 16b/2

d.- se 10b/6

d.- se-n 17a/13

d.- ücidür 17b/3

d.- üñ 17a/9, 19a/7

d.- üp 80a/6

dört : Dört sayısı.

d. 23a/3, 75b/1, 77a/11, 82a/6

d.+ üncü 64b/2

döşe - : Döşemek.

d.- n-mek 71b/1

du'ā (Ar.): Güçsüzlük ve ihtiyacını ortaya koyarak Allah'a yalvarma,

bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme.

- d. *eyle-* 'dua etmek' 23b/10, 23b/3, 23b/6
d. *it-* 'dua etmek' 21b/2
d. (d.- ı 'āmm 1b/11), 17a/15, 23b/6, 23b/7, 56a/13, (d.- ı seher 64a/13)
d.+ *lar it-* 'dualar etmek' 29b/8
d.+ *lar* 23b/1
d.+ *larmuzı* 20a/4
d.+ *larnı* 23b/14
d.+ *mı* 21b/7, 56a/14
d.+ *ñuz* 23b/11, 23b/13
d.+ *sın* 23b/6, 63b/14, 63b/15

Duḥān (Ar.): Kur'an'ın 44. suresi.
D.+ ı (süre-i D.+ ı 74b/1)

dūn (Ar.): Alçak.

- d. *ol-* 'alçak olmak' 52b/13
d. (nefs-i d. 49a/12), 49b/2, (milk-i d. 49b/14), 53a/12
d.+ *uñ* 16b/10

dur - : Sona ermek, kesilmek.
d.- *dı* 69a/8

dut - : Tutmak.
d.- *a* 26b/13

dükeli: Hepsi, bütün, herkes.
d. 3a/10, 41b/9

düken - : Tükenmek.
d.- *dügi* 65b/11
d.- *ür* 8a/1

dün : 1. İçinde bulunulan günden bir önceki gün.
d. 8b/6, 8b/7, 51b/6
d.+ *le* 8b/6
2. Gece.

d. 46b/15, 49a/9, 68a/8
d.+ *ler* 18a/13, 18b/13

dünyā (Ar.): Arz, cihan. **bk. dünya.**

- d. 6b/14, 7a/3, 8a/12, 8a/2, 8a/6, 8a/9, 8b/2, 9b/1, 9b/2, 9b/8, 10b/5, 10b/6, 12a/1, 13a/1, 14a/10, 14a/3, 15b/11, 21a/1, 21a/3, 21b/4, 29a/12, 2a/1, 35b/10, 36b/8, 37b/7, 39a/8, 41a/7, 46b/14, 50a/9, 52b/15, 53a/12, 53a/3, 62a/1, 64b/5, 67b/3, 76a/7, 77b/7, 78a/3, 78b/3, 81a/14, 81a/2, 81a/3, 81a/9
d.+ *da* 5b/5, 37b/5, 41a/9, 45b/15, 47b/14, 48b/9, 56a/13, 59a/11, 64a/4, 75a/2, 75a/9, 75b/3, 80a/7, 81a/11, 81a/12
d.+ *dayiken* 58b/6
d.+ *dan* (sihr-i d. 7a/13), 15a/2, 15a/8, 31b/15, 41a/1
d.+ *dur* (ḥaṭām-ı d. 78b/7)
d.+ *nuñ* 6a/14, 7b/12, 8b/4, 11b/10, 14a/10, 14a/6, 14a/9, 29b/1, 33a/13, 33a/7, 38b/7, 39a/13, 39a/14, 39b/1
d.+ *ya* 6a/4, 7a/2, 7b/14, 40a/9, 46b/14, 81a/1
d.+ *yı* (ḥayāt-ı d. 11b/13), 39a/6, 7a/10

dünye (Ar.): Arz, cihan. **bk. dünyā.**

d.+ *de* 16b/15
d.+ *den* 47a/1

dür - : Toplamak.
d.- *ür-ler* 30a/3

dürer-bar (Far.): İnciler yağdıran.
d. (kelimāt-ı d. 2a/9)

düriş : Çaba.

d. 44b/1

düriş - : Mücadele etmek.

d.- di-ler 78a/15
d.- enleri 48b/15
d.- me-yenler 48b/15
d.- mesine 61a/12
d.- ür 44b/15

dürlü : Çeşitli.

d. 7a/10, 7a/11, 70b/14,
81a/4, 81a/8
d.+ dür 64a/2

dürlü dürlü : Çeşit çeşit.

d. 19a/12, 48b/8, 52b/9,
6b/15, 73a/6

dürr (Ar.): İnci.

d. 60b/13

düş - : Düşmek.

d.- di 9b/15
d.- di-ler 50b/7
d.- e 13b/13, 40b/12, 43b/13,
80b/8
d.- ecegi 37a/13
d.- ecek 34b/6
d.- endür 65a/8
d.- er-di 30b/14
d.- me-ye 43b/13
d.- me-y-e (ırağ d. 70b/6)
d.- mesinden 49a/5
d.- mek 30b/15
d.- miş 33a/7, 33a/7
d.- mişleri 27b/5
d.- se 35a/9
d.- sün 43b/7
d.- üp 16a/13, 17a/7, 60a/11
d.- ür-üp 58a/8

düşmen (Far.): Düşman.

d. *ol-* '(Birinden veya bir şeyden) Nefret etmek' 57b/3

d. 12b/14, 12b/8, 26b/1,
43b/5

d.+ dür 13a/7, 43b/4, 59a/9

d.+ i-ni 15a/15

d.+ isin 36a/11

d.+ ler 16b/8, 26a/11

d.+ lerdür 59a/6

d.+ lerin 45a/10

d.+ lerñüñ 12b/7

d.+ *lik eyle-* 'düşmanlık yapmak' 12b/7

d.+ *lik it-* 'düşman gibi davranıp kötörlük etmek' 59a/7

d.+ lik 80a/14

d.+ üm 12b/13

düşvār (Far.): Zor, güç.

d.+ lığı 75a/2

düz - : Bir şeyi, onun için gerekli hususları hazırlayarak meydana getirmek.

d.- di 68a/15

d.- e 10b/10

d.- ed-e 38a/2, 39b/11

d.- er-sin 15a/4

d.- mek 71a/14

d.- üp 5b/15, 79a/5

E

Ebā Bekr : Hz. Ebu Bekir. **bk. Ebū Bekr.**

E. 21b/9, 34a/4

Ebā Hureyre: Bir sahabe adı. **bk. Ebū Hureyre.**

E.+ ye 73b/13, 76a/12

ebed (Ar.): Sonu olmayan gelecek zaman.

e. 33b/8, (e. ü'l-abād

34b/15), 35b/11, 37b/2,
49a/8, 57b/10
e.+ süzlükler 19a/13

ebeden (Ar.): Hiçbir vakit, kat'iyen,
asla.

e. 18a/1, 74b/6, 76a/12

ebedî (Ar.): Sonsuz, ölümsüz.

e. 12b/7, 25a/2, 3b/5,
43b/6, 53a/12, 55a/7, 59a/7,
60a/5, 68a/1

e.+ dūr (pādişāh-ı e. 3a/8)

ebediyye : Ebedî kelimesinin
tamlamalarda ortaya çıkan
aynı mânâdaki müennes
şekli.

(sa'âdet-i e. 6a/15)

Ebî Leheb: Ebu Leheb.

E. 75b/15

ebter (Ar.): Kendisinden sonra
zürriyeti kalmayan (kimse).

e. 47a/1

Ebū Bekr : Hz. Ebu Bekir. **bk. Ebā
Bekr.**

E.+ den 68b/12

Ebū Hureyre : Bir sahabe adı. **bk.
Ebā Hureyre.**

E. 76a/10

ecl (Ar.): Arapça'da "sebepe"
anlamına gelen kelime.

e. +içün 81a/9

ecel (Ar.): Her canlı için takdir
edilmiş olan ölüm zamanı.

e. 43a/11, 43a/15, 43a/5,
43b/12

ecnās (Ar.): Cinsler, çeşitler, türler.

e. (e.- ı lezzet 34a/3), (e.- ı

libās 73a/8)

ecr (Ar.): Bir iş karşılığında verilen
ücret.

e. 48b/11 ,49a/1, 55b/11,
74b/14

e.+ den 74a/11, 74a/15,
74a/8

e.+ i 60b/15, 62b/10, 62b/11,
75b/14

edā (Ar.): Ödemek, vermek.

e. *eyle-* 'ödemek' 8b/15

e. *it-* 'ödemek' 54b/12

edeb (Ar.): Terbiye, nezaket,
zarafet.

e. 24a/7, 9a/7

e.+ ile 9b/6

e.+ in 9b/5, 9b/7

e.+ ler 30a/4

ef'āl (Ar.): Fiiller.

e. (e.- i şulehā 32b/9), (e.- i
Resūlullāh 36a/12)

e.+ de 72b/10

e.+ üñ 19b/13

efendi : Sahip durumunda olan,
buyruğu geçen, hükmünü yürüten,
kendisine uyulan kimse, sahip.

bk. efendü.

e.+ sin 22a/7

efendü : Sahip durumunda olan,
buyruğu geçen, hükmünü yürüten,
kendisine uyulan kimse, sahip. **bk.
efendi.**

e.+ m 45b/9

e.+ müz 21a/8

efdal (Ar.): Çok (daha, en, pek)
faziletli, çok üstün.

e. (e.- i mekân 64a/2), (e.- i
zamân 64a/2)

efgān (Far.): İztırapla bağıрма,
haykırma, feryat.
e. 17a/5

eger (Far.): 1. Tekrar edilerek
kullanıldığında "ister ... ister, gerek
... gerek" anlamına gelir. Bu
kullanılış eskimiştir.

e. 3a/6, 3a/7

2. Şart anlamını
güçlendirmek için şart
cümlelerinin başına getirilir,
şâyet.

e. 6b/5, 6b/8, 9a/11, 10b/9,
11a/10, 11a/9, 12a/3,
13b/8, 13b/8, 14b/6,
15b/11, 15b/11, 16a/14,
21a/9, 22a/8, 22b/7, 24a/2,
24b/9, 26a/10, 26b/1,
30a/11, 31b/8, 32b/12,
36a/7, 36a/8, 37a/11,
38b/15, 40b/7, 42a/15,
42a/5, 43b/12, 44a/9, 44a/9,
45b/13, 45b/15, 48b/10,
49b/5, 4b/6, 4b/6, 52a/14,
52a/15, 59a/4, 59a/4,
61b/12, 70b/3, 71b/12,
71b/5, 72b/11, 73b/12,
74b/12, 76a/13, 76b/11,
78a/3, 79a/9, 79b/13, 80b/2,
80b/6

egerçi (Far.): Her ne kadar, ... ise
de, gerçi.

e. 15a/10, 20a/13, 50a/11,
53b/12

egin : Sırt.

e.+ lerinde 3a/1

egle - : Avutmak, oyalanmak.

e.- mezlilik 19a/12

eglen - : Hoşça vakit geçirmek.

e. 11a/5

e.- ce 8b/2

e.- ecek 35a/2

eḥādīs (Ar.): Hadisler.

e. (e.- i nebī 56b/11)

ehl (Ar.): Bir yerin, bir topluluğun
halkından olanlar, oraya mensup
bulunanlar, cemaat.

e. (e.- i sa'ādet 3a/6), (e.- i
'izzet 4b/7), (e.- i kāl 7a/14),
(e.- i ḥaḥḥ 11b/13), (e.- i
kemāl 17a/1, 17a/1, 30a/2,
31a/1), (e.- i zindān 21a/3,
21a/4), (e.- i ziyāde 26b/2),
(e.- i şefkat 27b/2), (e.- i
merḥamet 27b/2), (e.- i luṭf
27b/2), (e.- i kerem 27b/2,
39a/6), (e.- i cennet 34a/15,
36a/3), (e.- i cehennem
36a/4, 50b/11), (e.- i ma'rifet
39a/6), 49a/9, (e.- i 'imāret
49b/6), (e.- i 'imāret 49b/6),
(cemī'-i e.- i īmān 50a/15),
(e.- i kerāmet 50a/15), (e.- i
ḍalāl 53b/14), (e.- i ḡaflet
56a/2), (e.- i ḥaḥḥ 56b/10), (e.-
i bid'at 58b/13), (e.- i hevā
58b/13, 71a/3), (e.- i
mu'āmele 60b/10), (e.- i 'ilm
68b/11), (e.- i telbīs 71a/3)

e.+ i 12b/15, 22a/13, 33a/4,
71a/12

e.+ inden 29a/14, 43b/6

e.+ ine 15b/4, 34b/1, 40a/13,
47a/4

e.+ inedür 5a/7

e.+ ini 5b/14, 25a/15, 49a/7

e.+ inüñ 82b/5

e.+ ise 4b/6

e.+ üñüzi 11a/14

ehlullāh (Ar.): Allah adamı, veli,
evliya.

e. 66b/7, 71a/4, 71b/2

ehvāl (Ar.): Korkular.

e. (e.- i kıyamet 1b/15), (e.- i
āhıret 16b/4

ejder (Far.): Milletlerin hayal
gücüne göre değişik şekillerde
tasarlanan, genellikle kanatlı,
gövdesi aslana, kuyruğu yılan
benzeyen, ağzından ateş püsküren
korkunç masal canavarı.

e.+ dūr 54a/3

ek - : Toprağa tohum atmak veya
gömmek.

e.- düğın 41a/11
e.- en 41a/10, 41a/10, 41a/7
e.- iñligidür 41a/7
e.- meyen 41a/8
e.- se 41a/9

ekber (Ar.): Çok (daha, en, pek)
büyük.

e.+ dūr (fısk-ı e. 30b/14)

ekrem (Ar.): Çok (daha, en, pek)
kerim, cömert, lutuf ve kerem
sahibi.

e. (e. ü'lekremİnsin 18b/2),
(e.- i mañlūkāt 71b/6)

ekşer (Ar.): Çok fazla, en çok,
birçok.

e. 26b/7, (e.- i umūr 31b/12),
62a/5
e.+ e 62a/7

eksük: Eksik noksan.

e. 24b/9, 41a/4, 66a/9
e.+ i 13b/6
e.+ lerin 16a/5
e.+ ligine 17b/15
e.+ ligiñ 50b/1

el : El.

e.+ de 39a/14

e.+ den 8a/7, 12b/3, 13b/7,
25a/7, 26b/14, 41b/13,
42a/6, 55b/13, 65b/11

e.+ e gel- 'tutulabilmek'
48b/7

e.+ e getir- 'elde etmek'
48b/10, 7b/12

e.+ e 10b/9, 39a/15, 42b/1,
60b/13, 71a/1

e.+ i 20a/13

e.+ in 29b/7

e.+ inde 5b/6, 9a/13, 2b/12,
19a/14, 26a/11, 26b/1,
41b/12, 51b/8

e.+ indedür 3a/15

e.+ indeki 27a/2

e.+ inden 2a/6, 32b/11,
54a/2

e.+ ine 41a/8, 7b/5

e.+ ini 58a/2

e.+ iyile 17a/1

e.+ in 71a/1

e.+ iñde 41b/4

e.+ ler 49b/11, 71a/7

e.+ lerine 8b/14

e.+ lerümi 19b/6

e.+ ü 11b/2

e.+ üme 23a/10

e.+ üñdedür 21b/4

e.+ üñdeyiken 10b/6

e.+ üñden 10b/6

e.+ üñüzdeki 9a/10

elbette (Ar.): Şüphesiz, muhakkak,
mutlaka.

e. 5a/14, 5b/6, 6b/10,
9a/10, 11a/7, 14a/12,
14a/14, 14b/11, 14b/12,
14b/7, 15a/2, 15b/12,
21a/10, 26b/6, 27b/15,
35a/7, 37a/10, 39a/1, 40a/4,
40b/13, 40b/2, 45b/7,
56a/1, 65b/13, 66a/7,
70b/12, 81a/4

elem (Ar.): İztırap, keder, gam, tasa, hüzn, melal.

e. 1b/14, 20b/5
e.+ e 41b/6
e.+ ler 34b/9

elem neşrah leke (Ar.): Kur'an-ı Kerim'in 94. suresi olan İnşirah suresinin ilk ayeti.

e. 75a/13

el fakru fahrî (Ar.): "Yoksulluğum övüncümdür."

e. 52a/15

elfāz (Ar.): Lafızlar, sözler.

e. (e.- ı güher-nişār 2a/9)

el-hākumu't-tekāsur (Ar.) Kur'an'ı Kerim'in 102. suresi olan Tekasür suresinin ilk ayeti.

e.+ u 75b/2

elhāmdülillāh (Ar.): "Allah'a hamdolsun."

e. 36a/13, 72b/14, 76b/8

elli : Elli sayısı.

e. 69a/9, 70a/2

elli biñ : Elli bin sayısı.

e. 70a/9

eltāf (Ar.): Lutuflar.

e. (e.- ı cūd 19b/6), (e.- ı hafiyye 60b/10)

em - : (Bir şeyi) Dudak, dil ve nefes yardımı ile içine çekmek.

e.- zür-diginden 16a/12
e.- zür-en 16a/12

emān (Ar.): Yardım isteme, imdat dileme.

e. *vir-* 'yardım etmek' 43b/12

emārāt (Ar.): Emareler, belirtiler, ipuçları, izler.

e. (e.- ı şikāk 66b/13)

emāret (Ar.): Emir olma, emirlik.

e.+ dūr 66b/6

emek : Bir işin yapılması için harcanan beden veya kafa gücü.

e.+ ine 60b/12

e.+ ler 38a/3

e.+ lerine 60b/13

emīn (Ar.): Güvenilir, inanılır, itimat edilir kimse.

e. *eyle-* 'güvenli hâle getirme' 11b/1

e. *kıl-* 'güvenilir yapmak' 10a/3

e. *ol-* 'emniyet içinde olmak' 24b/11, 24b/15

e. (hürmet-i Resül-i e. 2a/7)

emīr (Ar.): Bir kavim veya memleketin başı, başkan, bey, reis.

e. (e.- i kuvā 24a/12)

emmāre (Ar.): Emreden, emredici.

e.+ si 11b/15

emīr (Ar.): Bir şeyin yapılması veya yapılmaması hususunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk.

e. *it-* 'emir vermek' 45a/3

e. *ol-* 'emredilmek' 76a/3, 77a/15, 77b/1

nefs-i e. 42b/15

e. (ta'zīm-i e. 2b/2), (e.- i şābit 2b/6), (e.- i ma'rūf 2b/9), (e.- i şer'ī 10a/2), (e.- i ğarīb 26a/10), (e.- i āhīret 40a/4), (e.- i 'āzīm 61b/9)

e.+ için 9b/8

e.+ ile 61b/7

e.+ imiş 51b/6

e.+ inde 3a/11, 81a/1
e.+ inden 44b/7
e.+ ine 60a/12
e.+ insüz ol- 5a/5
e.+ inüñ 48a/12
e.+ ler 55b/3
e.+ lerine 60b/5
e.+ ümi 81b/1
e.+ üñde 19a/14
e.+ üñe 53b/10

emşāl (Ar.): Eş, benzer.
e.+ i 71b/2

emvāl (Ar.): Mallar, mülkler.
e. 50b/3

enbiyā (Ar.): Peygamberler.
e. 1b/10, 2a/4, (şadr-ı e.
28b/2), 34a/4, 45b/6, 46a/1,
(seyyid-i e. 53a/10, 66a/6),
60b/2, (e.- ı şabıka 70a/11),
70a/13, 71b/7
e.+ dan 28b/4, 79b/3
e.+ nuñ 27a/1
e.+ ñı 19b/7
e.+ ya 66b/10

enīn (Ar.): İnleme, inilti.
e. 8b/9

enşār (Ar.): Yardımcılar,
koruyucular.
e. 74a/7
e.+ ina 38b/10

envā‘ (Ar.): Neviler, çeşitler, türler.
e. (e.- ı ni‘met 34a/3), (e.- ı
kerāmet 55a/1), (e.- ı lezzet
57b/10), (e.- ı ta‘ām 73a/8)

er : Yiğit, kahraman kimse.
e. 45a/15
e.+ lik 6a/9, 45a/14
e.+ likler 45a/9

eraeyte (Ar.): Kur'an'ı Kerim'in 107.
suresi olan Ma'un suresinin ilk
ayetinde geçen kelimedir.
e. 75b/9

erbāb (Ar.): Sahipler.
e. (e.- ı ni‘met 1b/12), (e.- ı
ni‘metden 8b/13), (e.- ı
‘izzetler 49b/8)

eren : Ermiş veli.
e.+ ler 45a/15
e.+ lerden 8b/12

erhamu’r-rāhimīn (Ar.):
“Merhametlilerin en
merhametlisi.”
e.+ sin 18b/2

eri - : Erimek.
e.- d-üp 17a/6

erkān (Ar.): Bir topluluğun başlıca
kimseleri, ileri gelenler.
e. (e.- ı ‘izzet 1b/11), (e.- ı
dirāyet 49b/8)

erkānen (Ar.): Erkan yoluyla.
e. 65a/14

esbāb (Ar.): Sebepler.
e. 68b/1, (e.- ı rāhat 73a/10)
e.+ a 41b/1
e.+ in 12a/3, 40a/8
e.+ um 47a/15
e.+ uñ 12a/14

eşer (Ar.): Sarfedilen bir emek,
yapılan bir iş sonucunda meydana
gelen, yetenek, gayret veya emek
ürünü şey.
e.+ idür 25a/10, 7b/6

esīr (Ar.): Tutsak.
e. *eyle-* ‘tutsak etmek’ 58a/8

e. ol- 'esir olmak' 9a/13
e. 2a/6, 19a/15, 27b/6

esirge - : Korumak, himaye ve muhafaza etmek.

e. 21b/14, 21b/5
e.- mekten 10b/2
e.- mez-ler 34b/13
e.- ñ 10a/15
e.- r 49a/1
e.- ye 10a/15, 47a/11
e.- yecek 21a/9
e.- yicidür 54b/13
e.- yicisin 21b/15

eski : Çok zamandan beri var olan.
e. 50b/9
e.+ sinde 52a/3

esle - : Dinlemek.
e.- mezlük 19a/12

esmā (Ar.): İsimler, adlar.
e. 19b/13, (e.- ı hüsnā 76b/1)
e.+ yile (merhem-i e. 67a/14)

esmāullāh (Ar.): Allah'ın isimleri.
e.+ uñ 4b/5

eşnāf (Ar.): Sınıflar.
e. (e.- ı melāmet 17a/4), (e.- ı metā^c 73a/9)
e.+ ı 34b/9

esrik, [esrük] : Sarhoş.
e. 16a/15, 16a/15
e.+ e 16b/2

eşek : Eşek.
e.+ dür 81b/13
e.+ likden 81b/13

eşrāf (Ar.): İleri gelenler, şerefli, itibarlı kimseler.
e. (e.- ı mevcūdāt 71b/6)

eşyā' (Ar.): Nesnelere.
e.+ ını 19b/7

et : İnsan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasında bulunan kısmı.
e.+ li 14a/13

etbā' (Ar.): Bir kimseye tabi olanlar, ona uyanlar.
e. 71b/13
e.+ ı 52a/4
e.+ ına 1b/9, 72b/10
e.+ ını 19b/7

etkīyā (Ar.): Allah korkusuyla günah işlemekten çekinen, müttaki olan kimseler.
e. 2a/5, 19b/7, 71b/8

etmek : Ekmek.
e. 80b/11
e.+ in 69a/2

eṭrāf (Ar.): Bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre.
e.+ da 5b/14

ev : İkamet edilen yer, konut, mesken, hane.
e. 8b/3
e.+ de 75b/15
e.+ den 29a/11
e.+ dür 34a/10
e.+ e 29a/11
e.+ i 15a/4, 8b/2
e.+ ine 74a/9
e.+ ini 15b/1
e.+ ler 41b/1
e.+ leri 34a/9
e.+ lermüzi 5b/13
e.+ üñ 36a/7

evāmīr (Ar.): Buyruklar, emirler.
e.+ den 59b/12

evet : Bir söze cevap teşkil etmediği halde “doğru, tabii, tabiatıyla” anlamında ifadeye kuvvet katmak için kullanılır.

e. 5b/2, 6a/13, 6a/9, 12b/3, 13a/8, 17b/14, 21a/10, 21b/12, 31a/11, 33a/8, 33b/15, 33b/3, 35b/7, 37a/1, 40b/1, 41a/8, 41b/13, 54b/12, 58b/5, 64a/1, 67b/2, 79a/7

evkāt (Ar.): Vakitler, zamanlar.

e.+ da 24a/11
e.+ de 72a/1

evliyā (Ar.): Ermiş, ermişler, veliler.

e. 1b/10, 2a/4, (faḥr-ı e. 28b/2), 34a/4, 45b/15, (e.- 1 müteḳaddime 70a/11), 70a/12, 71b/8
e.+ dan 28b/4, 79b/3
e.+ fî 19b/7
e.+ nuñ 27a/1, 60b/2
e.+ ya 66b/11
e.+ yı 37a/9

evvel (Ar.): Önce.

e. 3b/8, 6b/9, 7a/13, 7a/8, 9a/2, 15b/9, 31b/12, 33a/10, 33a/8, 40a/14, 40b/3, 42a/8, 45b/1, 59b/2, 61b/9, 69a/6
e.+ de 33b/5
e.+ den 33b/8
e.+ dür 3b/4, 3b/6
e.+ inden 40b/3
e.+ ki 33a/8, 33a/10, 36a/14

ey : Ünlem.

e. 11b/14, 36b/7, 44b/12, 49a/8

eyā (Fars.): Ey, hey.

e. 50/14

eyce : İyice.

e. 25b/12

eyt(d) - : Söylemek.

e.- (d)ür 16b/4, 77a/15

eyi : İyi. **bk. eyü.**

e. 36b/13, 42b/12, 43a/1, 43a/14, 47b/4, 58b/3, 59b/1
e.+ ler 35b/15
e.+ lere 46b/7
e.+ sine 38b/11

eyin : Sırt, arka.

e. 8b/9

eyle - : “Etmek, yapmak” anlamında yardımcı fiil, eski yazı dilinde yaygın iken zamanla yerini etmek yardımcı fiiline bırakmıştır.

e. 8b/10, 10b/10, 10b/12, (düşmenlik e. 12b/7), (muḫālefet e. 13a/2), (ırağ e. 15a/7, 35b/4), (refiḳ e. 15a/9), (mağfiret e. 15a/9), (kerem e. 16b/12), (tevbe e. 17a/9), (ḳabül e. 20a/3, 21b/7, 53b/10), (luḫf e. 20a/13, 20b/11, 23a/7), (meded e. 20b/6, 20b/9, 20b/10, 20b/11, 20b/5, 20b/5, 20b/7, 20b/8, 37b/15), (‘arż e. 20b/7), (mest e. 20b/9), (şād e. 28b/1), (muḳarrer e. 33a/4), (zāhib e. 33a/6), (zillet e. 45b/13), (cehd e. 49a/4), (tefekür e. 49b/6), (‘afv e. 50b/15), 53b/13, 53b/14, 53b/15, (‘ādet e. 61b/13), (ḫizmet e. 81a/3), (himmet e. 81b/7)
e.- di (ābād e. 7a/8), (bünyād e. 7a/9), (üstād e. 7a/10),

(efsād e. 7a/11), (ad e.7a/12), (şād e. 7a/13), (münkād e. 7a/14), (āzād e. 7a/15), (iṣlāḥ e. 15b/1), (tārūmār e. 50b/5), (muḥtār e. 52b/3)
e.- di-ler (emīn e. 11b/1), (metrūk e. 56b/5), (taḥṣīl e. 69b/7)
e.- di-se (kesb e. 40a/9)
e.- dü-k (zūlüm e. 21a/8), (mükerrem e. 55a/1)
e.- dü-ñ (va‘de e. 46b/8)
e.- dü-ñüz (‘azīmet e. 32a/3)
e.- düğün 24a/6
e.- düğümüzden (‘aṭā e. 40a/14)
e.- düklerüñden (‘azāb e. 37b/13)
e.- dür 62b/2
e.- me 16b/15, (rüsvey e. 35a/5, 46b/9, 51a/6), (maḥrüm e. 35a/6), (şermsār e. 35a/6), (naṣīb e. 37b/7), 37b/14, 44b/1
e.- me-di-ler (‘amel e. 56b/6)
e.- me-dü-ñ 39a/13
e.- me-mek (cemī‘ e. 40a/9)
e.- me-sin (mağrūr e. 41b/12)
e.- me-sün 6b/15
e.- me-y-e (‘itibār e. 53a/11), (ḳabül e. 53a/15), (hidāyet e. 66a/12), (iltifāt e. 70b/8)
e.- me-y-üp (maḥzūn e. 28a/8), (meyl e. 40a/9), (iktifā e. 60b/1)
e.- me-y-e-sin (mağbūn e. 21a/11)
e.- mesine (ḥāzır e. 46a/6)
e.- mek (muṭī‘ e. 2b/15), (du‘ā e. 23b/6), (yağın e. 26a/13), 40a/10, (merdūd e. 43b/8), (hidāyet e. 53b/14), (‘āşī e. 68a/1)
e.- mekdür (yağın e. 26a/4)

e.- mez 10b/6, (var e. 10b/7), (maḥrüm e. 64a/1)
ḳabül e.- mez-ler 82a/4
e.- miş 39a/13
e.- mişlerdür (zeber e. 45a/11)
e.- ñ 16a/3, 40a/13
e.- ñ (du‘ā e. 23b/10, 23b/3), (‘amel e. 36a/2), (dāyim e. 63a/3)
e.- r 6a/13, (ḥavf e. 9b/12), (maḥrüm e. 11b/7), 16a/9, (nef‘ e. 30b/2), (dostlık e. 39a/4), (münevver e. 39a/10), (yağın e. 47b/3), (nihān e. 50a/12), (zeyn e. 50b/13), (müvekkel e. 74b/11)
e.- r-in (ḳabül e. 23b/7)
e.- se (vehm e. 12b/12, 12b/13), (temevvüc e. 28a/14), (‘amel e. 78b/6)
e.- se-n (‘itizār e. 27b/15)
e.- se-y-di (bāḳī e. 14b/7)
e.- sün (şād e. 11b/3)
e.- sün-ler (ḳabül e. 23b/8)
e.- y-e (‘amel e. 15b/8), (ḥor e. 15b/8, 30a/15), (ḥavl e. 17a/2), (ırağ e. 17a/10), (miskīnlik e. 20a/10), 23b/7, (ḳaşd e. 24a/8), (ṭaleb e. 27a/3), (ḳabül e. 37a/7, 37a/8), (şadaḳa e. 47b/4), (taḳrīr e. 50a/13), (muvāfaḳat e. 56b/11), (himmet e. 60b/1, 61b/3), 60b/7, (iḥtiyār e. 72b/2)
e.- y-üp (‘aṭfet e. 2a/1), (vehm e. 2a/6), (erbāb-ı ni‘metden e. 8b/13), (edā e. 8b/15), (resül e. 14b/9), (miskīnlik e. 18b/5), (teveccüh e. 26a/8), (şefā‘at e. 27b/14), (iḥsānlar e. 28a/7), (muḥabbet e. 32b/2),

40a/14, (te'ḥīr e. 40b/2),
(ḳabūl e. 52a/5), (esīr e.
58a/8), (ḥıfz e. 61b/3),
(taẓarru'lar e. 63a/14),
(maḥrūm e. 68a/1), (ḳabūl e.
72b/13), (hidāyet e. 73a/3)
e.- y-e-sin (nevmīd e. 22b/9)
e.- y-en ('azāb e. 37b/13),
(yaḳın e. 53b/9)
e.- y-icisin (ḳabūl e. 20a/4)

eyle : Öyle, ona benzer, onun gibi.
e. 5a/6, 16a/12, 16a/14,
16a/7, 16b/1, 17a/9, 24a/4,
27b/7, 27b/7, 31b/7,
33a/8, 33b/12, 33b/13,
34b/6, 42a/8, 48a/4, 48a/5,
4a/10, 52a/5, 53a/5, 58b/9,
63b/15, 71a/5, 72b/8,
74b/13, 77b/12, 78b/9,
79b/1, 80a/13, 8b/12
e.+ dūr 14a/9

eylūk : İyilik.
e. it- 10a/6, 10b/5, 23b/13,
34a/12, 78b/1
e. 10b/2, 10b/5, 13b/8,
15b/11, 25a/15, 37b/6,
37b/6, 57b/11, 81a/8
e.+ den 11a/8
e.+ e 13b/12
e.+ i 5a/8
e.+ ine 55b/8
e.+ leri 10b/2
e.+ üñe 55b/8
e.+ üñüze 56a/10

eyne'l-mefer (Ar.): "Nereye
gidilebilir? Nereye kaçılabilir?"
e. (āyet-i e. 11b/12)

eyü: İyi. **bk. eyi.**
e. *ḫut-* 'sağlam tutmak'
11a/14
e. 10a/11, 15b/2, 2a/12,

2b/1, 36b/13, 38a/13
e.+ ce 42b/4
e.+ ye 11a/14

eyyām (Ar.): Günler.
e. 31a/2

eż'āf (Ar.): Katlar, bir şeyi iki kat
yapan fazlalıklar.
e. (e.- ı nedāmet 17a/4),
34b/9, (e.- ı bisāt 73a/9)

ezān (Ar.): Müslümanlara namaz
vaktini bildirmek ve namaza
çağırarak için müezzin tarafından
genellikle minareden yüksek sesle
yapılan davet.
e. 76b/15

ezel (Ar.): Başlangıcı olmayan
geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur
edilemeyen zaman.
e. 33b/7, 33b/8

ezmān (Ar.): Zamanlar.
e. 31a/2

F

fācīr (Ar.): Kötü işler yapan, zina ve
işrete düşkün olan, fısk u fücür
sahibi kimse.
f.+ ler 34b/11

faḫr (Ar.): Övünme, iftihar,
gururlanma.
f. *it-* 'övmek' 52a/1
f. *ol-* 'övülmek' 52b/3
f. 2b/1, (f.- ı evliyā 28b/2),
45b/10, 52a/14, (f.- ı
mürselīn 66a/6), (f.- ı
mürselīn 53a/10)

faḳīr (Ar.): Yoksul kimse, muhtaç,

fukara.

f. *ol-* 'yoksul, fakir olmak'
76a/12

f. 27b/6, 28a/15, 52a/3,
52a/13, 52a/13, 52a/6

f.+ likden 52b/3

faqr (Ar.): Fakirlik, yoksulluk.

f. 28a/15, 52a/6, 52a/13,
52a/13

f.+ a 41b/8, 52b/2

f.+ dur 18b/9

f.+ ı 52a/5

fānī (Ar.): Son bulucu, sonlu,
ölümlü, kalımsız, baki olmayan.

f. 15a/11, 45b/1, 6a/14,
8a/5, 50b/13, 51b/10, 53a/7

f.+ dür 5b/2, 8a/3

farq (Ar.): İki şeyin birbirinden
ayrılmasını sağlayan değişik taraf,
başkalık, farklılık.

f. *it-* 'ayırt etmek,
seçmek' 60a/4, 78a/12

f. *ol-* 'farketmek' 55b/4

f.+ ı 14a/9

fāriq (Ar.): Ayıran, tefrik eden.

f. 20b/13

farz (Ar.): İslam dininde Allah'ın
emri olduğu kesin bir delille sabit
olan, yapılması sevabı, özürsüz
olarak terki büyük günahı, inkarı
ise küfrü gerektiren itikadî, amelî,
ahlakî yükümlülük.

f. 78a/6

fāsıq (Ar.): Şeriat hükümlerine
uymayan günahkâr kimse.

f.+ lar 34b/11

fāsıd (Ar.): Fesada uğramış,
bozulmuş, bozuk, kötü.

f. 48a/5, 59a/2, 59a/5

f.+ e 70b/9

faşl (Ar.): Bölüm, kısım.

f. 3a/7, 14a/1, 17a/2,

20b/12, 33a/6, 37b/15,

41a/12, 42a/1, 50b/2,

56b/10, 61b/1, 68b/1,

73b/4, 77b/8

Fātıma : Hz. Fatma.

F. 34a/5

Fātiha (Ar.): Kur'an-ı Kerim'in ilk
suresinin adı.

F.+ nuñ (F. tü'l-kitâbdur
73b/7, 73b/10), 73b/8

fâyide (Ar.): İşe yarama, işe
yaramanın meydana getirdiği iyi
durum, olumlu sonuç, yarar.

f. *vir-* 'yarar sağlamak'
17b/14, 47b/1, 48a/1, 51a/7

f. 10a/12, 30a/9, 31b/11,
33b/3, 41b/13, 42a/7, 43b/8,

44b/10,

47a/8, 58a/9, 81b/11, 81b/8,
82a/12

f.+ le-n- 43a/10

f.+ len- 42a/8

f.+ ler 10a/3, 6b/15

f.+ lerin 53a/5

f.+ lüsi 39b/13

f.+ lüsine 3a/5

f.+ lüye 7a/4

f.+ si 45a/1, 45a/5, 62a/15,
65a/7, 81b/12

f.+ siçün 44b/9, 78a/1

f.+ sinde 67b/1

f.+ sinide 52b/8

f.+ süz 61b/5

fazilet (Ar.): Dürüstlük, iffet,
namus, merhamet, alçak
gönüllülük, yiğitlik, sadakat,

adalet, kerem ve ihsan gibi ahlakî meziyetlerin hepsine birden verilen isim, erdem.

f. 63b/11
f.+ i 65a/7
f.+ ler 79a/6

fażl (Ar.): Alicenaplık ve cömertlik, iyilik, lutuf, kerem.

f. 22a/9, 70b/1, 71b/13, 78a/13
f.+ indandur (luţf-ı f. 25b/4)
f.+ ını 31b/7
f.+ ınıñ 23b/12
f.+ uñ 22b/9
f.+ uña 18b/1
f.+ uñdan 33a/3

Fecr (Ar.): Kur'an'ın 89. suresidir.
F. (süre-i F. 75a/10)

feh̄m (Ar.): Anlama, anlayış, idrak.
f.+ e 52a/7

felāh̄ (Ar.): Kurtuluş, selamet.
f. (hulle-i f. 3a/1), 57b/13
f.+ da 68b/3

felsefe (Ar.): Hikmet.
f. (ḥayālāt-ı f. 69b/6)

fenā (Ar.): Gelip geçici olma durumu, devamlı ve kalıcı olmama, ölümlü ve son bulucu olma.
f. *vir-* 'son vermek' 71b/3
f. 3b/5, 5a/15
f.+ da 15a/5
f.+ ñuzı 33b/12
f.+ sına (dār-ı f. 50b/12)
f.+ ya 3b/5

ferāğ (Ar.): Vazgeçme, çekilme, el çekme, feragat etme.
f.+ uñdan 44a/2

ferāyız (Ar.): Farz olan şeyler.
f. 60b/6

ferīd (Ar.): Eşsiz, tek, eşi olmayan.
f. (f.- i zamān 81b/8)

fermān (Far.): Emir, buyruk.
f.+ indadur 6a/12
f.+ ımuş 21b/3

ferd (Ar.): İnsanlardan her biri, kimse, birey.
f.+ inden 23b/12

feryād (Far.): Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırma, haykırış, çığlık.

f. 21a/6 ,22b/6, 50b/14, 54a/2
f.+ lar *it-* 'yüksek sesle bağırma' 28b/6

fesād (Ar.): Tabii halden çıkma, bozulma, bozukluk.
f. 50b/8
f.+ ile 59a/1
f.+ lar 69a/8

feth̄ (Ar.): 1. Açma, açılma.
f.+ e 61a/15
2. Kur'an'ın 48. suresidir.
F. (süre-i F. 74b/4)

fevķ (Ar.): Üst, üst taraf, yukarı.
f.+ inde 81b/3

fevt (Ar.): Bir şeyi bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetme, elden kaçırma.
f. *it-* 'kaybetmek' 40b/8

fevz (Ar.): Zafer.
f. 68b/3

fırķā (Ar.): İnsan topluluğu, bölük,

cemaat, taife.

f. (f.- 1 dīniyye-i
Muḥammediyye 32b/1)

fısq (Ar.): Hak yoldan çıkıp her türlü günâhı işlemeyi huy hâline getirme.

f. (f.- 1 ekber 30b/14), 50b/8
f.+ dan 30b/13

fi'âl (Ar.): İşler, ameller.

f.+ inden 50a/11

figān (Far.): İztırapla bağıрма, haykırma, feryat.

f. *it-* 'haykırmak' 17b/13
f. 21a/6, 23a/11

fikir (Ar.): Düşünce, zihinde tasarlanan şey.

f. *it-* 'düşünmek' 8b/8,
33b/10, 38b/12
f. 7b/1, 8a/12, 38a/14,
43a/11
f.+ dür 48a/5
f.+ ine 66a/1
f.+ leri 16b/2
f.+ ü 38a/4
f.+ ümi 20a/1

Fîl (Ar.): Kur'an'ın 105. suresidir.

F. 75b/6

fi'l (Ar.): Eylem, amel.

f. 30b/14, (f.- i kabîh 47b/15,
51b/6)
f.+ de 49a/4
f.+ inden 3a/6
f.+ üñ 25b/5

fî'l-ibtidā (Ar.): Başlangıçta.

f. 28b/2

firāk (Ar.): Ayrılık, ayrılma.

f.+ a 41b/6

f.+ 1 42b/1

firāset (Ar.): Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış.

f. 7b/1

f.+ ler 49b/14

Fir'avn (Ar.): Musa peygamber zamanında yaşayan Mısır hükümdarına alem olmuş kişidir.

F. 34b/10

F.+ dan 37b/7

F.+ uñ 26a/13

firdevs (Ar.): Cennet bahçesi.

f.+ de (cennet-i f. 6a/3)

fî'ş-şerri' (Ar.) Şer üzerine.

f. 2b/6

fitne (Ar.): Karışıklık, fesat, kargaşalık.

f. 46b/14

f.+ dür 7a/13, 26b/5

f.+ sin 26a/6

f.+ sinden 35b/1, 35b/1

fu'ād (Ar.): Kalp, yürek, gönül.

f.+ ını 68a/12

Fuḍayl ibn 'İyāz : Önceden eşkiyalık yapan ve sonra tövbe eden bir islam evliyasıdır.

F.+ dan 57a/7

fuḳarā (Ar.): Fakirler, yoksullar.

f. 31b/9

f.+ dan 68b/7

fulān (Ar.): Belirtilmesi gerekli görülmeyen isimlerin önüne getirilerek onları belirsiz şekilde niteler.

f. 31b/10, 31b/10, 32b/3,
43a/1, 47a/5, 47b/10,

47b/10, 58a/4, 71a/8,
71a/8,72a/7, 72a/8, 80b/5,
81b/3
f.+ m 47a/5
f.+ uñdı 41b/4

Furkân (Ar.): Hakkı batıldan ayırt
etmesi sebebiyle Kur'an-ı Kerim'e
verilen isim.

F. (F.- ı 'azîm 19b/8, 53a/9)

furkat (Ar.): Ayrılık, ayrılış.

f. 20b/5
f.+ a 41b/7
f.+ de 72a/9
f.+ ler 50b/6

furşat (Ar.): Bir şeyin yapılması için
uygun düşen, elden kaçırılmayacak
durum ve zaman.

f. 41b/13, 43b/13, 44a/10,
65b/10, 65b/11, 70b/11
f.+ a (mecâmi'-i f. 1b/13),
67b/6
f.+ da 68b/2

fütür (Ar.): Bezginlik, usanç,
bıkkınlık.

f. 54a/11, 66b/5
f.+ lar 19a/14

fütüvvet (Ar.): Delikanlılık,
gençlik.

f. (mihter-i f. 45a/6)

G, Ğ

ğâfil (Ar.): Hak'tan habersiz kimse.

ğ. ol- 'gaflet içinde
bulunmak' 7a/4, 11b/9,
15a/3, 15b/4, 16a/12, 33b/3,
41b/5, 44b/1, 47a/3, 47b/9,
57a/9, 82a/8

ğ. 9b/1, 20b/13, 20b/7,
29b/2, 48b/3, 6b/8
ğ.+ dūr 48b/2, 50b/12
ğ.+ iken 43a/5
ğ.+ ler 4a/9
ğ.+ lerden 11b/4
ğ.+ lik 15b/4

ğaflet (Ar.): Hak'tan habersizlik,
kalbin Hak'tan gâfil olması.

ğ. 9b/15, 11b/7, 33b/7,
43b/2, 46b/14, 54a/11,
82a/8,
ğ.+ de 73a/11
ğ.+ den 11b/7
ğ.+ e (ehl-i ğ. 56a/2)

Ğafūr (Ar.): "Çok mağfiret eden,
çok şefkat gösteren, bağışlayan,
yarlıgayan" anlamında Allah'ın en
güzel isimlerindedir.

Ğ.+ dur 49a/1

ğâlib (Ar.): Üstün gelen, yenen.

ğ. ol- 'üstün gelmek' 42b/11
ğ.+ dūr 3b/6, 48a/12
ğâlibe: Gâlib kelimesinin
taamlamalarda ortaya çıkan
aynı manadaki müennes
şekli.
ğ.+ sine (kudret-i ğ. 12a/5)

ğam (Ar.): Kaygı, tasa, keder, iç
darlığı.

ğ. (ğ.- ı hicrân 20b/5), 21b/2
ğ.+ a 41b/7
ğ.+ ı 75a/14
ğ.+ dan 80a/1
ğ.+ lı 75a/14

ğam-gîn (Ar. Far.): Gamlı, kederli.

ğ. 28b/1
ğ.+ likle 19b/3
ğ.+ üñi 28a/7

ğammāz (Ar.): Söz taşıyan, laf yetiştiren.

ğ.+ lığa 59a/8

ğanī (Ar.): Zengin.

ğ. 44b/8, (ğ.- yi mutlak 44b/13)

ğ.+ dür 45a/2, 4a/8

ğaraż (Ar.): Gaye, maksat, istek, arzu.

ğ.+ ı 53a/4

ğāret (Ar.): Yağma, çalıp alma, talan.

ğ.+ le 50a/7

ğarīb (Ar.): Garip.

ğ. (tuħfe-i ğ.+ e 23a/6), (emr-i ğ. 26a/10)

ğ.+ üni 28b/1

ğarīķ (Ar.): Bir şeye içinde kaybolacak derecede dalmış olan.

ğ. (nevm-i ğ. 68a/7)

ğark (Ar.): Batma, boğulma.

ğ. *ol-* 'batmak, boğulmak' 50b/13

ğ. 8b/6

ğayb (Ar.): Göz önünde olmayan, gözle görülemeyen, gizli olan şey.

ğ. 63a/4

ğāyet (Ar.): Çok, pek, pek çok, son derece.

ğ. 5a/4, 6b/14, 12a/1, 15a/14, 16a/1, 28a/4, 44a/13, 63b/14, 68b/11

ğ.+ i 31b/8, 34a/11

ğ.+ ler 50b/1

ğayret (Ar.): İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, didinme,

çaba.

ğ. (ğ.- i kabül- 2a/7), 52b/12, 60b/7, 67a/14

ğ.+ de 71a/7

ğ.+ e (meşādir-i ğ. 1b/12)

ğ.+ i 56b/13

ğ.+ ile 30b/8

ğ.+ in 66b/6

ğayrı (Ar.): Başka.

ğ. 3b/8, 8a/12, 13b/3,

22b/7, 22b/8, 30a/2, 30b/3,

30b/3, 33b/15, 34b/4, 37a/6,

37a/8, 37b/15, 38b/2, 38b/6,

39a/3, 43b/8, 51a/14, 51b/4,

52b/4, 54a/7, 56a/14,

58a/12, 68b/10, 69b/14,

72a/14, 72a/6, 72b/11,

81a/14

ğ.+ çün 51a/13

ğ.+ da ('ibadet-i ğ. 24a/13)

ğ.+ dan 4a/8, 70a/5, 80a/6

ğ.+ lar 69b/1

ğ.+ lardan 26b/8, 72a/2, 80a/4, 80b/9

ğ.+ ları 58b/7, 69a/3

ğ.+ larına 69b/2

ğ.+ na 26b/5

ğ.+ nı 51a/2

ğ.+ nuñ 37a/7, 51b/10

ğ.+ sı 4a/4, 32a/13, 39a/1, 66b/9

ğ.+ sınıñ 5a/13, 51a/1

ğ.+ sıyla 3a/6

ğ.+ ñ 52a/1, 52a/3, 70b/15

ğ.+ yı 72b/8

ğ.+ ya 20b/9, 26b/4, 51b/5

ğazā (Ar.): İslam dini uğruna yapılan savaş, cihat.

ğ. *it-* 'savaşmak' 62b/11

ğ.+ dan 67b/13

ğ.+ sıdan 67b/14

ğ.+ sıdur 67b/14

ğ.+ ya 67b/14

ġazāb (Ar.): Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım.

ġ.+ um 77b/8

ġazel (Ar.): Divan edebiyatının, konusu genellikle aşk ve duygusal söyleyişler olan, ilk beytinin mısraları birbiriyle, diğere beyitlerinin ikinci mısraları birinci beyitle kafiyeli, 5 ila 15 beyitten ibaret ünlü nazım şekli.

ġ. 8b/4, 9b/9, 11b/8, 16b/10, 20b/4, 23a/6, 46b/10, 4b/8, 50b/8, 53b/10, 68a/6

geç - : Geçmek. bk. ġiç-

g.- di 28b/3, 42a/14, 49b/12, 71b/5
g.- di-ler 31b/10
g.- diyise 14b/11
g.- düği 44a/10
g.- en 19b/13
g.- er 11b/10
g.- er-ler 40a/7
g.- evüz 16b/10
g.- icisin 20a/6
g.- il-ür 15b/9
g.- me 49a/4
g.- mez 14b/11
g.- miş 74b/3, 74b/8

gedā (Far.): Dilenci.

g. 28a/15

gel - : Gelmek.

g. 8b/11, 10b/14, 11b/11, 11b/14, 49b/5, 50a/5
g.- di 3b/5, (vücūda g. 14b/5), 50a/2, 56a/8, 77b/15, 77b/5
g.- di-ler 73a/6
g.- di-se 56b/7

g.- dü-m 20a/13

g.- düği 13b/7, 25b/15

g.- dükce 12b/3

g.- e (hoş g. 8b/10), 22b/8, 43a/14, 49a/13, 59b/15, 60a/1

g.- e-y-di 42a/15

g.- ecek 33b/10, 50b/10, 74b/8

g.- en 2b/8, 74b/14

g.- imi (ele g. 48b/7)

g.- ince 80b/11

g.- me-di-ler (vücūda g. 8a/14)

g.- me-y-e 66b/5, (cezm g. 80b/6)

g.- me-y-en 74b/14

g.- mesine 27b/4

g.- medin 43a/12

g.- mek (vaz g. 50b/8)

g.- mekdür 31a/11

g.- mez (hisāba g. 5a/7), 42b/7, 48a/15, 49a/12, 52a/6, 67b/2, 69a/4

g.- mez-se 32b/11

g.- mez-siz 79b/2

g.- mezden 42a/8

g.- miş-em 28a/15

g.- mişdür 9b/8, 32b/15, 63b/14, 67b/2, 80a/12

g.- se-ler 27b/12

g.- sün 69a/15

g.- üp 40a/14, 43b/12, 49b/12, 59a/6, 75a/14, 78a/15

g.- ür (hoş g. 23a/6), 30a/1, 56a/9, 60a/1, (kolay g. 61a/10), 62a/15, 66b/14

g.- ür-in (tiz g. 61a/6)

g.- ür-miş (münāsib g. 21a/3)

gemi : Su üstünde giden büyük taşıt.

g. 33a/9, 35b/5, 55a/2

g.+ cisi 36a/14, 37a/13
g.+ sine 36a/12, 37a/12
g.+ süz 40b/11, 40b/12
g.+ ye 33a/7

genc (Far.): Hazine.

g.+ dür 52a/13
g.+ i 52a/13
g.+ lerinden 52a/13

geñez : Kolay.

g. 12a/15, 36a/3, 36a/4

ger (Far.): Eğer.

g. 8b/7, 16b/12, 22a/9,
23a/13, 45a/15, 50b/11,
50b/14, 50b/9, 63a/10,
73a/5, 80b/3, 81b/7

gerçek : İnkâr edilmeyecek şekilde
var olan, var olmuş bulunan,
hakiki. **bk. girçek.**

g. 32b/12, 55b/10, 55b/9
g.+ dür 6b/13, 72b/13
g.+ ler 10b/11
g.+ ligi 37a/5
g.+ liginde 59b/5

gerçi (Far.): Aslına bakılırsa,
aslında.

g. 7a/13, 24b/7, 25b/6,
31a/9, 36b/11, 43b/7, 56b/7,
63b/15, 9b/10

gerek : Gerek.

g. 3b/5, 5a/14, 5a/15,
5b/13, 5b/13, 5b/3, 6b/10,
7b/13, 8a/14, 9a/6, 9a/7,
10a/14, 10b/13, 10b/13,
10b/14, 10b/6, 11a/1, 11a/5,
11a/8, 11b/7,
12a/15, 12a/9, 12b/15,
12b/15, 14a/15, 14b/14,
15b/14, 15b/14, 15b/14,
17a/3, 17a/3, 17a/5, 17a/6,

17a/7, 18b/14, 18b/7,
20b/12, 21a/6, 21b/8,
24a/15, 24a/4, 26a/10,
26a/11, 26b/12, 30b/7,
31a/12, 31a/3, 34b/1, 35a/9,
35a/9, 38a/1, 38b/12,
38b/12, 38b/14, 39a/1,
39b/2, 40a/5, 41a/5, 41b/10,
41b/13, 41b/9,
42a/1, 42b/15, 43a/11,
43a/5, 44a/1, 44b/3, 46a/12,
47a/15, 47a/5,
47b/9, 48a/4, 51a/15, 51a/2,
51a/3, 51b/1, 51b/4, 51b/5,
51b/5, 51b/5, 51b/8, 51b/8,
54a/13, 54a/13, 54a/13,
54a/5, 54a/5, 54b/8, 55a/10,
55a/4, 55a/9, 55b/13, 56a/6,
56b/4, 56b/8, 56b/8, 58a/3,
58a/3, 58b/14, 58b/5,
59b/15, 60a/3, 61b/10,
64a/13, 64a/13, 64a/14,
64a/15, 66b/14, 71a/10,
72a/14, 73b/1, 81a/5, 81b/6
g.+ dür 7b/2, 9a/13, 9a/3,
24a/15, 25a/5, 27a/2,
30b/15, 31a/4, 31b/12,
32b/6, 37a/10, 38a/7,
39b/10, 41a/12, 56b/1,
56b/10, 57a/10, 59b/2,
60a/15, 61b/3,
70b/8, 71a/6, 72b/1, 81a/11
g.+ li 33b/11, 59b/12, 78a/12
g.+ liginde 80a/7, 80a/7
g.+ lüdür 78a/4
g.+ lüye 2a/12
g.- mez 52b/4, 62a/5,
64a/15, 68b/10
g.- mezden 61b/15, 78a/12
g.- miş 10b/10, 29b/8,
36a/12, 58a/14, 66b/3
g.- se 4a/1, 17b/8, 17b/8,
20b/12, 39a/1, 48a/4,
71a/11, 79a/14, 79a/14
g.+ se 2b/7, 2b/7, 2b/8,

39a/2

getür - : Getirmek.

- g.- di 59b/10, 70b/14
- g.- digüniñ 59b/5
- g.- dü-k 46b/6
- g.- dü-m 19b/4, 23a/2, 23a/3, 23a/3, 28a/6, (īmān g. 59b/9)
- g.- ür-enlerden (īmān g. 75a/4)
- g.- düğinden 77a/8
- g.- dükleri 60a/13
- g.- e 20a/9, (īmān g. 47b/3)
- g.- e-ler (ele g. 7b/12), 60b/13
- g.- en 76a/10
- g.- enler (īmān g. 11a/13, 47b/7), 17a/9, (īmān g. 40a/13, 56b/14, 57b/3), (īmān g. 78a/9, 7b/3)
- g.- mek (īmān g. 10a/12)
- g.- mekdür (şirk g. 10a/13)
- g.- mez 47a/14, 77a/8
- g.- mez-se (ele g. 48b/10)
- g.- miş 39a/15
- g.- mişdür 81b/12
- g.- se 52b/11, (şalavāt g. 76a/7, 76a/8)
- g.- üñ (īmān g. 46b/6)
- g.- üp (īmān g. 2b/5, 23b/8), 31a/12, 32b/1, 70a/8
- g.- ür 55b/9, 71a/1

gey - : Giymek. **bk. giy-**

- g.- me-de 72b/9
- g.- mesine 38b/8
- g.- mek 52b/5, 71b/1
- g.- mekten 70b/9
- g.- mekdür 67b/12
- g.- mekler 38a/3

gey : Çok, pek.

- g. 81b/2

ğıdā (Ar.): Canlıların yaşaması, beslenip gelişmesi için gerekli her türlü yiyecek ve içecek, besin.

- ğ.+ sını 50b/11

ğınā (Ar.): Zenginlik.

- ğ.+ da 6b/5
- ğ.+ sı 41b/8

gibi : Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen.

- g. 6b/13, 10b/11, 17a/3, 24a/2, 24b/9, 26b/7, 29b/10, 29b/9, 30a/5, 30a/6, 32b/7, 39b/4, 45a/15, 45a/7, 45a/8, 45a/8, 46b/15, 47a/1, 49b/10, 49b/9, 52a/13, 53a/4, 55b/5, 58b/14, 62a/7, 67a/12, 67a/13, 67a/14, 67a/15, 68a/14, 70b/10, 70b/11, 70b/13, 70b/14, 71a/2, 72a/5, 74a/12, 75a/15, 75b/14, 79a/14, 79b/8, 80b/5
- g.+ den 4a/5
- g.+ dür 14a/7, 17b/5, 24b/8, 33a/13, 40b/11, 62b/11, 74b/15, 74b/5, 75a/12, 75a/14, 75b/12, 75b/2, 76a/5, 77a/11
- g.+ ler 26a/15
- g.+ lere 7a/3
- g.+ nüñ 30b/12
- g.+ ye 14a/13

gice: Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar süren karanlık zaman.

- g. 11a/2, 18a/13, 39b/10, 41a/1, 48b/8, 49b/14, 63a/13, 63b/8, 64a/7, 64a/8, 65a/15, 73a/11, 74a/3, 74b/1, 74b/6, 75a/1

g.+ de 63b/3
g.+ deki 64a/1
g.+ ler 11b/3, 17a/3, 46b/11,
63a/14, 63b/14, 69a/13,
71b/14
g.+ lerde 70a/1
g.+ leri 61a/13, 9b/4
g.+ lerüñ 69b/4
g.+ nüñ 55b/4, 74a/4
g.+ si 73b/9, 74b/3
g.+ sine 33b/8
g.+ yile 63b/11, 64a/4

giç - : Geçmek. **bk. geç-**

g. 20a/5
g.- e-mez-in 47b/10
g.- en 66a/5, 77b/10
g.- enler 6b/9
g.- enlerden 41a/12
g.- er 14a/4, 15b/12
g.- er-ler 40a/9
g.- er-sin 18b/10
g.- mez 40a/7, 81a/7
g.- mişe 11b/10
g.- ün 44a/2

giç : Belli bir zamandan sonra olan.

g. 15b/5, 42a/4

gine : Yine, tekrar.

g. 74b/12

gir - : Girmek.

g.- ür 76b/1

girçek : İnkâr edilmeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan, hakiki. **bk. gerçek.**

g. 60a/10
g.+ ligine 55b/7
g.+ lik 31b/5

giri : Geri. **bk. girü.**

g. 47a/14, 49a/4

giriftâr (Far.): Tutulmuş, yakalanmış.

g. *it-* 'düşürmek, uğratmak'
12a/13, 55a/7
g. 19a/15, 2a/5

girü : Geri. **bk. giri.**

g. 33a/11

git - : Gitmek.

g.- di 8a/5, 29b/7, 33a/15,
42b/1, 78a/1
g.- dü-m-ise 32a/8
g.- e 43a/6, 43b/2
g.- e-ler 76a/3
g.- e-y-dü-m 58a/4
g.- ecekdür 55b/5
g.- er 11a/6, 13b/12, 14b/4,
21b/5, 35a/11, 39a/14,
41b/5, 46b/7,
77b/4, 7b/15, 8a/7
g.- er-di 33a/14
g.- er-il-ür 76a/9
g.- er-miş 75a/14
g.- er-üñ 70b/14
g.- er-üp 21a/9, 45b/1
g.- er-ür 75a/2
g.- me-y-e-y-dü-m 58a/5
g.- mekten 58a/6
g.- miş 80b/8
g.- üp 65b/11
g.- ür 19a/9

giy - : Giymek. **bk. gey-**

g.- ecegin 25b/15
g.- mek 71b/4
g.- üp 50b/5

giyâh (Far.): Ot.

g.+ um 23a/14

giz : Sır, gizem.

g.+ li ol- 3b/13
g.+ li 12a/8, 17a/15
g.+ le-di 42a/4

g.+ le-mez-ler 54b/6
g.+ le-r-ler 54b/6
g.+ le-r-se-ñüz 12a/11

göç : Bir yerden başka bir yere taşınma.

g. 15b/4, 40a/5
g.- di 49b/12
g.- e-ler 29a/12
g.- eceğini 15b/2
g.- er 5b/6
g.- ince 77a/14

gök : Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mavi boşluk.

g.+ de 12a/8, 3b/13, 54a/12
g.+ lere 10a/15
g.+ leri 36b/7
g.+ lerüñ 3b/3

gökçek : Güzel, şirin, hoş, latif.

g. 2a/15, 31b/6, 34a/10,
36b/5, 55a/2, 57b/11, 64a/5

gölge : Işığın geçmesine engel olan bir cismin ışıklı yer üzerinde meydana getirdiği karartı.

g. 13b/4, 59a/15
g.+ den 7b/7
g.+ le-n-dir-e-y-in 59a/14
g.+ le-n-dür-ür 13b/3
g.+ m 59a/14
g.+ mden 59a/14
g.+ nüñ 8a/12
g.+ si 76a/13
g.+ sidür 7b/5, 59a/15,
59a/15
g.+ sinde 13b/3
g.+ sinden 13b/3
g.+ sine 33a/14

gönder - : Göndermek. **bk. göndür-**
g.- üp 32a/11

göndür - : Göndermek. **bk. gönder-**

g.- dü-k 14b/9
g.- me-dü-k 14b/9

gönül : İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevî yönü, yürek, dil.

g. *vir-* 'gönül bağlamak' 7a/2
g. 11b/2, 17a/15, 18b/6,
18b/9, 20b/7, 20b/9, 24a/11,
42b/9, 51a/9, 51b/3, 57b/8,
64a/14
g.+ de 39a/9, 39a/9
g.+ den 29b/11, 72b/13
g.+ dür 24b/2
g.+ edür 24a/11
g.+ i 17b/10, 26b/15, 31a/14,
56b/12, 57a/11, 57a/5
g.+ inde 32b/9
g.+ ine 53b/2
g.+ in 24a/8
g.+ iñi 7a/6, 8b/5
g.+ le 59b/5
g.+ ler 10b/10, 10b/9,
34b/13, 62b/14, 63a/2
g.+ lerdür 33b/8
g.+ lerinde 3a/2, 57b/7
g.+ lerine 60a/11, 70a/8
g.+ lerne 18b/7
g.+ lerñüze 78b/11
g.+ lerüñ 13a/11
g.+ üni 18b/6
g.+ ümde 20b/4
g.+ üme 70b/14
g.+ ümi 19b/3
g.+ ümizi 73a/3
g.+ ün 24a/14
g.+ üñ 24b/6, 67a/13
g.+ üñde 52a/14, 52b/1
g.+ üñi 63a/10
g.+ üñüzde 78a/11

gör - : Görmek.

g. 8b/6, 8b/8, 13a/12,
15a/3, 16a/12, 36a/9, 47a/2,

50b/14
g.- di 49b/13
g.- dü-k 42a/2
g.- dü-m 10b/2
g.- düğüne 3a/15
g.- düğüñüz 11a/8
g.- dükçe 49a/7
g.- e-siz 63a/2
g.- e-y-di 50b/9
g.- e-yor-ur 24a/3, 24a/7
g.- elüm 10b/14
g.- enlerdür 54b/1
g.- esin 7a/3
g.- eyin 73a/10, 81a/15
g.- i-vir-ür 79b/9
g.- ıcek 51b/4
g.- il-ür 78a/4
g.- in 32a/8
g.- in-enden 38b/2
g.- in-endür 78b/9
g.- in-ür 49a/13, 66b/14
g.- me-di 52b/4
g.- me-di-ler 73a/6
g.- me-dü-m 10b/2
g.- me-se-ler 34b/1
g.- me-y-e 50b/14, 74b/7
g.- me-y-em 28b/1
g.- medügi 61b/4
g.- mek 10b/10, 34a/13, 58b/5
g.- mekdür 20a/14
g.- mez 14b/5, 15b/15, 18b/5, 49b/3, 79b/3
g.- mez-len-üp 9a/1
g.- mez-ler-di 70b/4
g.- mez-sen 24a/2
g.- miş 30b/10
g.- mişe 82a/9
g.- se 25a/6, 25b/7
g.- se-ler 34b/1
g.- se-n 10b/10, 10b/11
g.- sin 63b/5, 72b/9
g.- sün 14a/8, 82b/5
g.- ün-mez 11b/9
g.- üp 9a/1, 12b/3, 29a/9,

30b/10, 31a/2, 39b/11, 81b/2
g.- ür-dü-ñ 56a/2, 58b/6
g.- ür-sin 16a/15, 24a/2

göre : Uygun şekilde, uygun olarak.
g. 9a/7, 10a/14, 13b/13, 15a/12, 15a/3, 18b/5, 23b/2, 24a/7, 26b/10, 32b/8, 33b/14, 41a/10, 47a/3, 52b/15, 60b/13, 61a/12, 6b/13, 78b/3, g.+ dür 11a/9, 60b/12

göster - : Göstermek.
g. 8b/3, 8b/3, 20a/14
g.- dükten 32b/1
g.- e (yüz g. 6a/4), 38a/7, 47b/5, 60a/7
g.- e-ler 60a/12
g.- e-mez-siz 8b/4
g.- enlere 80a/14
g.- mek 17a/5
g.- mekten 67b/7
g.- üp 6b/15, 17a/4, 28b/6, 58a/8
g.- ür 43b/1, 43b/8, 60b/4

götür - : Götürmek.
g.- e 51a/9
g.- me-ye 53b/2, 53b/3
g.- mek 39b/1
g.- üp 16b/11, 19b/11
g.- ür 66a/13

göz : İnsanda görme organı.
g. 8b/3, 10b/15, 14a, 24a/3
g.+ den 31b/8
g.+ e 13a/12
g.+ ed-üp 12b/3
g.+ i 6a/4, 11b/2, 18b/6, 62b/14, 66b/1
g.+ ile 63a/2
g.+ ine 53b/2
g.+ in 64a/14

g.+ ini 8b/8
g.+ le 9b/6
g.+ le- 9b/5
g.+ le-me-ye 53a/13, 53a/15
g.+ le-mek 9a/7, 72b/8
g.+ le-mekden 9b/7
g.+ le-mez-dü-ñ 58b/8
g.+ le-n-üp (neseb g. 47a/8)
g.+ le-r 38a/14
g.+ le-r-ler 30a/4
g.+ le-y-e 59b/2
g.+ le-y-üp 82a/7
g.+ le-yenler 29a/11
g.+ le-yeni 47a/4
g.+ le-yüp 7b/8, 9b/5, 38b/7
g.+ ler 14b/6, 18a/12, 29a/9,
48b/4, 49b/10, 61b/3
g.+ leri 82a/4
g.+ li 48b/12
g.+ üm 23a/13
g.+ üñ 49b/1

gözyaşı : Ağlarken gözlerden akan berrak sıvı.

g. 17b/7
g.+ n 18b/13

ğubār (Ar.): Toz.

ğ. *it-* 'toz etmek' 68a/14

ğufrān (Ar.): Affetme, yarlıgama, merhamet etme.

ğ. 19b/4, 54b/7
ğ.+ ı 5a/4

ğumūm (Ar.): Gamlar, kederler.

ğ. (ğ.- ı iştıyāk 34b/8)

ğurbet (Ar.): Yabancı memleket, yad el.

ğ.+ e 41b/8
ğ.+ ler 50b/6, 70a/5

ğurebā (Ar.): Garipler.

ğ.+ dan 68b/7

ğurūr (Ar.): Kendini beğenme, büyüklük taslama, boş şeylerle övünme, benlik.

ğ. *ver-* 'gururlandırmak' 6b/14

ğ. 26a/3, 41b/10

ğ.+ lar 43b/1

ğuşşa (Ar.): Gam, keder, hüzn.

ğ.+ *lu ol-* 'hüzünlü olmak' 17b/11

ğ. 7a/3, 17a/5, 21a/5

ğ.+ suz 20b/13, 25a/7

ğüç : Bir iş veya hareketi sağlayan maddi ve fiziki kuvvet.

g. *it-* 'zorlaştırmak' 17a/12

g. 48a/5, 48a/6

g.+ i 20a/10, 40b/6, 60b/7

g.+ ün 3b/1

g.+ üñ 13a/6, 42b/4

ğüftār (Far.): Söz, kelim.

g. 38a/5

ğüher-nişār (Far. Ar.): Cevher saçan.

g.+ larından (elfāz-ı g. 2a/9)

ğül - : Gülmek.

g.- er 43a/11

g.- mekten 11b/13

ğül (Far.): Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.

g. 46b/12, 49b/9

g.+ de 46b/12

ğümüş : Gümüş.

g.+ ine 38b/8

ğün : Gün.

g. 2b/13, 5a/13, 5b/12,
5b/13, 5b/6, 6b/8, 7b/13,

7b/15, 8a/7, 8b/6, 10b/6,
13a/6, 13a/7, 13a/8, 15a/2,
15a/5, 39b/2, 41b/13,
43a/11, 66b/2, 74b/12,
75a/13, 76a/12, 76a/14,
76b/3, 76b/4
g.+ de 13b/3, 16b/13, 16b/3,
17b/14, 33a/13, 35a/6,
46a/10, 46a/5,
46a/6, 47a/5, 47a/9, 47b/14,
48a/1, 50b/9, 51a/6, 51a/6,
51b/9, 69a/5, 69a/5, 69a/5,
76a/8
g.+ de 21b/8
g.+ den 16a/4, 17a/3
g.+ dür 16a/12, 16a/14,
16a/7, 44a/7, 44a/9
g.+ e 48b/4
g.+ i 10b/13, 15b/15, 16a/12,
16a/7, 18a/12, 58a/1, 76a/1
g.+ inde 11a/8, 17b/13,
35a/5, 36b/11, 46b/9, 62a/5,
74a/15, 74a/7,
75a/11, 75a/3, 75a/8,
75b/11, 77a/6, 77a/7
g.+ ine 75a/4, 82a/12
g.+ ler 68b/14, 70a/4
g.+ lerde 75a/11
g.+ lerüñ 51a/13
g.+ lükdür 14a/4
g.+ üñ 8b/7, 44a/7

günâh (Far.): Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, masiyet. **bk. güneh.**

g. 17b/5, 23a/2, 23a/4,
45b/15, 70b/12
g.+ dan 2b/7, 15a/7, 17b/5,
51a/11, 63b/10
g.+ ı 18a/13, 48b/5, 54b/2,
54b/4, 62a/5, 77a/1
g.+ ın 49a/1, 74b/3, 74b/8
g.+ ın 18a/15, 18b/2
g.+ lar 19a/13, 21a/8,
21b/13, 28a/3, 28a/4

g.+ lara 17a/12
g.+ ları 19a/8, 40a/7
g.+ larına 22a/6
g.+ larınıñ 27b/15
g.+ larmuz 21a/9, 21b/5
g.+ larum 27b/1
g.+ muz 46b/6
g.+ um 23a/7
g.+ uma 23a/12
g.+ un 77b/4

günâh-kâr (Far.): Günah işleyen, günah işlemiş kimse.

g. 19b/2
g.+ lar 46a/13
g.+ laruñ 18a/11, 18a/3,
18b/7

güneh (Far.): Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, masiyet. **bk. günâh.**

g.+ i 50b/15

gündüz : Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman.

g. 8a/12, 8b/7, 9b/5,
39b/10, 48b/8, 49b/14,
66b/2, 73a/11
g.+ ler 11b/4, 17a/4, 71b/14

güneş : Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devâmı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı.

g. 68a/14
g.+ ine 20b/10

güvâh (Far.): Şahit, delil, tanık.

g.+ um 23a/13

H, Ĥ, Ħ

ḥāb (Far.): Uyku.

ḥ.+ ina 9b/15

ḥaber (Ar.): Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz.

ḥ. *vir-* 'bir şeyi bildirmek'
32a/8, 46a/11, 56b/15,
59a/10, 61a/9

ḥ. 32a/11, 58a/2, 64a/14

ḥ.+ i 13a/11, 33a/9, 38b/2

ḥaber-dār (Ar.-Far.): Haberi olan.

ḥ. 57b/12

ḥabīb (Ar.): Sevilen kimse, sevgili, dost.

ḥ.+ e 68a/9

ḥ.+ için (ḥurb-ı ḥ.+ için
68a/13)

ḥ.+ dūr 56b/2

ḥ.+ ün 19b/6

ḥ.+ üñ 13b/15, 23a/7,
53b/14

ḥ.+ üñi 15a/8

ḥabīballāh (Ar.): Allah'ın sevgilisi Hz. Muhammed.

ḥ. 28a/3

Ḥabīr (Ar.): "Her şeyden haberdar olan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindedir.

Ḥ. 8b/15, 12a/4

Ḥ.+ dūr 24a/6

ḥabs (Ar.): Dışarı çıkmasına izin vermemek üzere bir yere kapatma.

ḥ. it- 2b/7

ḥabṭ (Ar.): Yanlış, hata.

ḥ. 19b/5

ḥacālet (Ar.): Utanma, mahçup

olma, utanç.

ḥ. 34b/7

ḥ.+ den 62a/3

ḥ.+ ler 49a/10

ḥāce (Far.): Öğretmen, muallim.

ḥ. 28a/15, 78b/2

ḥācet (Ar.): Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.

ḥ. 31b/10, 63b/15, 68b/10,
74b/7

ḥ.+ de (vaqt-ı ḥ. 31b/13)

ḥ.+ i 4a/8, 5a/9, 53a/4

ḥ.+ in 76a/7

ḥ.+ inde ol- 13b/5

ḥ.+ inde 13b/5, 13b/6

ḥ.+ inden 76a/8

ḥ.+ in 13b/8

ḥ.+ linüñ 13b/7

ḥ.+ ümüzi 20a/3, 53b/10

ḥ.+ üñ 78a/4

ḥadd (Ar.): Sınır.

ḥ.+ ini 5a/7

ḥad (Ar.): Yanak.

ḥ.+ den 50a/1

ḥadem (Ar.): Hizmet edenler, hadim olanlar.

ḥ.+ ine 38b/10

Ḥadice : Hz. Hatice.

Ḥ. 34a/5

ḥādīm (Ar.): Hizmet eden, yardımcı olan kimse.

ḥ.+ leri 34a/2

ḥadīs (Ar.): Hz. Muhammed'in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri.

ḥ. 13b/7, (ḥ.- i ḥavīm

77b/10), 80a/11
h.+ de 32b/15, 59b/15,
63b/14
h.+ e 31b/13, 36a/13
h.+ i 26b/13
h.+ in 33b/9
h.+ uñ 1b/14

hādīs-i kudsī (Ar.): Manası Allah tarafından vahyedilen, ifadesi Hz. Muhammed'e ait olan hadis.

h.+ de 60b/15, 65b/4

hāfız (Ar.): Koruyan, muhafaza eden kimse.

h.+ lar 48a/10
h.+ umuzsın 21b/4

hafiyye (Ar.): Bir kişi veya bir mesele hakkındaki gizli şeyleri araştırıp ilgililere haber veren kimse.

h. (elṭāf-ı h. 60b/10)

Hafız (Ar.): "Her şeyden koruyan, saklayan, muhafaza eden" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindedir.

H.+ um 36b/8

hāk (Ar.): 1. Doğru, gerçek.

h. 1b/15, 2b/6, 15b/7,
26b/3, (cānib-i h.+ a 26a/8),
(ṭālib-i h. 32b/13), 33a/5,
35b/10, 45b/1, 47b/5,
51b/9, 55b/4, (ehl-i h.
56b/10), 58a/6, 58b/8,
59a/10, 59b/4, 60a/4,
63a/13, (münker-i h. 66a/9),
64b/3, 72b/13, 77b/12,
75b/4, 77b/15, 82a/5
h.+ a 11b/2, 24a/12, 64a/15,
65a/4, 67a/15, 73a/3
h.+ da 24a/13, (meydān-ı h.
45a/9), 56b/12

h.+ dan 26b/3, 27b/12,
29b/1, 59a/6, (kabz-ı h.
63a/10), (ṭarīk-i h. 68b/2),
73a/3

h.+ dur 6b/13, 71a/11

h.+ ların 9b/6

h.+ ı (ḳurb-ı cemāl-i h.
8b/10), (ehl-i h. 11b/13),
31a/11, 45a/1, 46b/13,
47b/10, 48b/12, 65a/5,
78a/11, 82a/4

h.+ için 2b/3, 2b/4, 2b/4,
2b/4, 2b/4, 6b/5, 19b/13,
23a/7, 54a/2

h.+ ında 17b/2, 23b/6,
24b/8, 29a/4, 56b/7, 59a/12,
71a/8, 72b/14,
74a/5, 82b/5

h.+ ını 53a/13, 9a/6

h.+ umı 9a/11

2. Allah, Cenâbıhak.

H. 2a/13, 9b/5, 9b/9,
45b/14, 47a/1, 47a/4, 64b/8,
64b/10, 66b/3, 68a/1, 75b/2,
82a/12

H.+ a (ṭālib-i H. 9b/7),
18b/6, (ṭālib-i H. 68b/11),
78b/14

H.+ da (reh-i H. 49b/3)

H.+ dan 9b/3, 11b/15,
49b/1, 62b/3

H.+ ı 8b/8

H.+ uñ 9b/7, 30a/3, 33b/12,
65a/9, 67a/13

hāk (Far.): Toprak.

h. it- 'toprak etmek' 8b/6

h.+ e 50b/13

Hāk 'alā (Ar.): "Yüce olan Allah."

H. 46a/11, 47b/1, 47b/11,
48a/14, 48a/15

hākāret (Ar.): Küçük düşürme, horlama; küçük düşürücü söz veya

davranış.

h. 34b/7

h.+ ler 49b/3

Ḥaḳ celle ve ‘alā (Ar.): “Azametli ve yüce olan Allah.”

H. 2a/10, 2b/2, 3a/11, 4a/2, 4a/6, 56a/6, 5a/14, 6a/10, 7b/13, 7b/2, 8a/1, 5a/15, 9a/7, 12a/5, 12a/9, 14b/8, 16a/1, 16a/10, 16a/5, 16b/2
H.+ nuñ 2a/7

Ḥaḳ celle ve te‘ālā (Ar.): “Yüce olan Allah.”

H. 2a/14

ḥaḳīkat (Ar.): Asıl olan durum ve şekil, gerçek, asıl.

h. 50a/5

h.+ a 29b/3

h.+ ı 3b/6

ḥaḳīkī (Ar.): İnkâr edilemeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan, gerçek.

h. (maṭlûb-u h. 26b/5), 30b/10

ḥākīm (Ar.): Hükmeden, buyruğunu yürüten, hakimiyet kurmuş olan, egemen.

h. 5b/11

h.+ dür 10b/1

Hākīm (Ar.): “Son bulması tasavvur edilemeyen daimî ve ezeli en yüksek ilme sahip olan, künhünü kendisinden başkasının tam manasıyla bilemeyeceği bir ilimle bilen, gerçek hikmet sahibi” Allah’ın en güzel isimlerindedir.

H. (Mevlā-yı H. 2a/3), 44b/8

ḥaḳīr (Ar.): Değersiz, itibarsız, küçük.

h. ol- ‘değersiz olmak’ 46a/1

h. 19a/15, 2a/6

h.+ inüñ 27b/7

Ḥaḳ subḥānehu ve te‘ālā (Ar.): “Her türlü kusur ve eksiklikten uzak ve yüce olan Allah.”

H.+ dan 18a/2

H.+ nuñ 77b/9

Ḥaḳ te‘ālā (Ar.): “Herşeyi hakkıyla yaratan, varlığı hak olan ve her hakkın sahibi olan yüce Allah.”

H. 3b/15, 4b/7, 6b/9, 8b/12, 8b/15, 9b/1, 12a/3, 13a/14, 13b/2, 14a/11, 14b/6, 17a/10, 17a/8, 17b/1, 18b/12, 23b/2, 23b/3, 23b/9, 24b/14, 25a/11, 25a/12, 25a/2, 25b/1, 25b/10, 28b/5, 29a/5, 2b/12, 30a/12, 30a/14, 31a/13, 32b/5, 34a/12, 34a/12, 34a/13, 34b/1, 34b/13, 35a/7, 35b/14, 35b/7, 36a/15, 36b/4, 37a/15, 37b/2, 39a/2, 39b/11, 40a/10, 40b/1, 41a/13, 43a/6, 43b/2, 44b/5, 44b/14, 44b/4, 45a/4, 45b/2, 46a/12, 46a/3, 46a/9, 47a/10, 47a/6, 47b/5, 48a/11, 48a/7, 48a/9, 48b/11, 48b/13, 48b/5, 51a/9, 51b/8, 52b/3, 54a/14, 54b/15, 54b/4, 54b/8, 55a/10, 55b/14, 56b/13, 57a/12, 57b/7, 58a/9, 58b/1, 59a/12, 59a/8, 60a/8, 60b/11, 60b/14, 60b/15, 60b/9, 61a/2, 63b/11, 65a/12, 65b/4, 65b/5, 65b/9, 66a/10, 66b/8, 69b/1, 69b/7, 71b/6, 71b/8, 72b/15,

73b/8, 74a/5, 74b/11,
74b/13, 74b/5, 74b/7, 75a/1,
75a/2, 75a/8, 75a/9, 75b/14,
75b/3, 75b/5, 75b/7, 75b/9,
76a/7, 77b/13, 77b/5, 78a/4,
78a/7, 78b/6, 79a/11,
79a/15, 79a/8,
79b/12, 79b/3, 79b/9, 80a/6,
80a/9, 81a/1, 81b/14, 81b/9,
82b/6
H.+ dan 54a/5
H.+ nun 24a/4
H.+ nuñ 7b/1, 10a/2, 11b/6,
23b/12, 24a/11, 28b/14,
35b/12, 53a/3, 58b/3, 61b/2
H.+ ya 23b/10, 44b/9

Hak tebäreke ve te'älä (Ar.): "Yüce ve noksan sıfatlardan münezzehtir olan Allah."

H. 3a/8, 10a/4, 10a/5, 14a/2

hāl (Ar.): Hâl.

h. 7a/12, 17a/2, 44a/5,
54b/6, 66a/15
h.+ cuğuzmı 81b/1
h.+ de 17b/1, 31b/12,
43b/11
h.+ den 36b/12, 36b/15
h.+ e 36b/12, 36b/15, ('amel-i h. 60b/1)
h.+ i 16a/9, 16b/10, 50b/10,
70b/15, 81b/14, 81b/14
h.+ için 17b/3
h.+ ine 36a/12, 72b/9
h.+ imüz 11b/1
h.+ lerin 71b/5
h.+ lerinde 59a/1
h.+ lermüzi 20a/5
h.+ müz 32a/3
h.+ üm 20b/5, 22b/8
h.+ ümüz 53b/12
h.+ üne 36a/9
h.+ üñüz 34a/8

hālā (Ar.): Bir cisim tarafından işgal edilebileceği kabul edilen boşluk.

h.+ da 62a/2

hālāş (Ar.): Kurtulma, kurtuluş.

h. bul- 'kurtulmak' 40b/12,
40b/4, 62a/3

h. it- 'kurtarmak' 7b/8

h. 14a/14, 16b/9, 21b/4

hālāyık (Ar.): Yaratılmışlar.

h. 49b/2

hālen (Ar.): Şu anda, şimdiki halde, şimdi, henüz.

h. 65a/14, 72a/13

hālet (Ar.): Hal, nitelik, keyfiyet.

h. 64a/1

h.+ ine 66a/2

h.+ ler 50a/3

hālīk (Ar.): Yaratıcı, yaratan.

h. 9b/14, 66b/12

h.+ ı 25b/6

h.+ um 3a/13

h.+ umız 21a/8

hālī (Ar.): Kovulmuş.

h. ol- 'kovulmak' 32b/12

h. 16b/15

hālī (Ar.): Boş. Sahipsiz. Issız. İçinde bir şey olmama.

h. ol- 'sahipsiz olmak' 61a/1,
63b/4

h. 26b/7

hālīfe (Ar.): Hz. Muhammed'den sonra onun vekili olarak din ve dünya işlerinde bütün müslümanların önderi, aynı zamanda devletin reisi olan kişi.

h.+ liginde 11b/3

Ḥalīl (Ar.): Hz İbrahim peygamber için kullanılan sıfat.
Ḥ.+ üñ 13b/15

ḥalīm (Ar.): 1. "Kullarının isyanını, emirlerine uymayışını görüp bildiği halde onları şiddetle cezalandırmayıp yumuşak davranan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir.
Ḥ. 58a/15

2. Yumuşak huylu, yumuşak.
ḥ.+ dür 17b/3

ḥālīş (Ar.): Saf, temiz ve samimi.
ḥ. 51a/8

ḥalk (Ar.): 1. Yaratma, yok iken var etme.

ḥ. *it-* 'yaratmak' 67b/5, 70a/13
2. Bir milleti meydana getiren insan topluluğu.
ḥ. 36a/3, 5a/10, 65a/6, 78a/6, 78b/8
ḥ.+ a (cemi'-i ḥ. 53a/1), 61a/10
ḥ.+ dan 64b/6, 64b/9, 64b/9, 70a/4, 70a/6
ḥ.+ ı 78b/13
ḥ.+ ıla 9b/5
ḥ.+ uñ 7b/10, 22b/13, 67a/3

ḥalvet (Ar.): Çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma, tenhaya çekilme.

ḥ.+ inde 38b/13, 38b/13
ḥ.+ ler 70a/5

ḥamākat (Ar.): Ahmaklık, budalalık.

ḥ. 81b/3
ḥ.+ dendür 66b/13

ḥamām (Ar.): Hamam.
ḥ. 38b/12, 38b/13

Hāmān : Kur'an'da Hz. Musa dönemindeki Firavun sarayının bir yetkilisi olarak anılan kişi. Haman adı Kur'an-ı Kerim'de altı ayette Firavun'la birlikte zikredilmektedir.

H. 34b/10

ḥamāyil (Ar.): Herhangi bir maksatla vücuda bu şekilde bağlanan şey.

ḥ. 20b/11

ḥamd (Ar.): Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lutuf ve ihsânı karşısında yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi.

ḥ. 66b/5
ḥ.+ e 44b/13
ḥ.+ inde 5a/11

ḥamele (Ar.): Hamil olanlar, taşıyanlar, sahip olanlar.

ḥ. (ḥ- i kirām 1b/10)

ḥamīd (Ar.): Övülmeye layık, methedilecek sıfatlara sahip olan.

ḥ.+ üñ 5a/11

ḥamīm (Ar.): Çok sıcak, çok kızgın nesne, özellikle su.

ḥ. 34b/9

ḥandān (Far.): Gülen, şen, neşeli.

ḥ. 6a/5 20b/14

ḥarāb (Ar.): Yıkık dökük, yıkılmaya yüz tutmuş, viran.

ḥ. *it-* 'yıkmaq' 53b/12
ḥ. *ol-* 'yıkılmak' 5b/14
ḥ. 59a/2
ḥ.+ a 41b/9

h.+ için 5b/13
h.+ lık 59a/2

harābāt (Ar.): “Manevi aşkın tadıldığı, ilahi aşk ile sarhoş olunan yer” Tekke.
h.+ a 49b/6

harābe (Ar.): Eski devirlerden kalma şehir veya bina yıkıntısı.
h.+ lere 50b/7

harām (Ar.): Dinin kesin bir delille yasakladığı, işlenmesi azabı, inkar edilmesi küfrü gerektiren şey, hareket veya davranış.
h. *it-* ‘yasaklı hale getirmek’
76b/13
h. 73b/11
h.+ ı 16b/14
h.- ise 12b/9

harāmī (Ar.): Haydut, yol kesen kimse.
h.+ ler 31b/4

harāret (Ar.): Sıcaklık.
h.+ ine 66a/4

harekāt (Ar.): Hareketler, davranışlar.
h.+ ı 24a/6

hareket (Ar.): kımıldama, kımıldanma.
h. 79b/10

harf (Ar.): Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işaretlerden her biri.
h.+ e 70b/8
h.+ ine 73b/14, 74a/1

harīk (Ar.): Yangın.
h. (ıyş-ı h. 68a/7)

harīm (Ar.): Yabancılara yasak olan, yabancılardan korunan mukaddes yer.
h.+ i (‘izz-i h. 11b/6)
h.+ ine 23a/3

harīr (Ar.): Ateşli, hararetili.
h.+ dūr 75a/7

harīş (Ar.): Bir şeyi elde etmek hususunda aşırı derecede istekli olan, hırslı.
h.+ dūr 56a/10

Hasan: Hz. Hasan.
H. 34a/5

hasārat (Ar.): Hasarlar, zarar ve ziyanlar.
h. 34b/7, 34b/8, 37a/13
h.+ ler (renc-i h. 49a/12)

hasāret (Ar.): Yoldan sapmak, sapıtmak, dalalete düşmek.
h.+ dūr 32b/11

hased (Ar.): Başkasında olan bir nimeti çekememe.
h. 32b/15

hasene (Ar.): İyilik, iyi ve güzel iş.
h. 73b/14, 74a/13, 74b/6, 75a/10, 75b/11, 75b/6, 75b/8, 76a/9

hāşıl (Ar.): Husule gelen, olan, meydana çıkan.
h. *ol-* ‘meydana gelmek’
43a/12
h. 13a/12, 20b/6

hāşılı (Ar.): Sonuç olarak, sözün kısası.
h. 12b/14, 26b/4, 36b/14, 44a/5, 51a/14, 61a/6, 65b/7

ḥasret (Ar.): Ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye karşı duyulan istek, özlem, iştihak.

ḥ. 20b/6, 23a/13

ḥ.+ de 49a/8

ḥ.+ den 50a/3

ḥ.+ e 41b/7, 43b/6

ḥ.+ i 35a/2

ḥ.+ ine 49a/4

ḥ.+ ler 48b/9, 50b/6

ḥasta (Far.): Sağlığı bozuk olan, sıhhati yerinde olmayan kimse.

ḥ. 63a/11

ḥ.+ lar 41a/3

ḥ.+ lıkları 41a/2

ḥasta-vār (Far.): Hastalıklı.

ḥ. *it-* 'hastalanmasına sebep olmak' 68a/6

ḥāṣā (Ar.): Bir kimsenin kabul edemeyeceği, mümkün görmediği bir şeyden bahsederken "asla, kat'iyen, hiçbir şekilde" anlamında kullandığı ret sözü.

ḥ. 22b/8, 28b/1, 79b/13

ḥaṣem (Ar.): Bir kimsenin yanında bulunan adamları, maiyet.

ḥ.+ ine 38b/10

Ḥaṣr (Ar.): Kur'an'ın 59. suresidir.

Ḥ. (süre-i Ḥ. 74b/7)

Ḥ.+ uñ 74b/9

ḥaṭā (Ar.): Aslına uygun olmayan, doğru olmayan şey; yanlış, yanlışlık.

ḥ. 15a/10, 19a/11, 25b/8

ḥ.+ lar 19b/5

ḥ.+ lardan 20a/5

ḥ.+ ları 76b/10

ḥ.+ larma 18b/1

ḥ.+ larmuzdan 20a/5

ḥ.+ larmuzı 20a/5

ḥ.+ larum 27b/1

ḥ.+ ma 19b/1

ḥ.+ ña 20b/6

ḥ.+ sı 62a/5

ḥ.+ sını 50b/15

ḥaṭā-kār (Ar. Far.): Hata yapan, kusur işleyen, yanlış davranan.

ḥ. 19b/2

ḥāṭır (Ar.): Bir kimsenin biri üzerindeki saygılı etkisi, itibar.

ḥ.+ ını 53a/15

ḥattā (Ar.): "Bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de" gibi anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır.

ḥ. 8a/5, 25b/12, 27a/1,

31a/15, 59b/2, 61a/2,

65b/13, 65b/15, 66b/10,

69a/14, 69a/2, 74b/12

ḥātūn (Far.): Kadın.

ḥ. 16a/12, 16a/14

ḥ.+ lar 50b/3

ḥ.+ lardan 8b/13

ḥavās-dār (Ar. Far.): Bir toplumda okumuş yazmış olanlar sınıfı, ileri gelenler, seçkin sınıf.

ḥ. 66b/10

ḥavf (Ar.): Korku.

ḥ. *eyle-* 'korkmak' 9b/12

ḥ. *it-* 'korkmak' 17b/11

ḥ. 2a/1, 2a/6, 24b/7,

25b/15, 26a/5, 50a/3

ḥ.+ da 72a/9

ḥ.+ ı 24b/11, 25a/1, 25a/7

ḥ.+ ından 16b/1

ḥ.+ lar 17a/3, 9a/1

ḥ.+ ları 16b/4, 72a/10, 72a/3

ḥavl (Ar.): 1. Güç, kuvvet, kudret.

ḥ. *eyle-* 'kudret göstermek'

17a/2
2. Etraf, çevre.
h.+ ısına 59b/12

Ḥay (Ar.): "Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakiki hayat sahibi" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindedir.

H. 5a/6, 9b/13
H.+ dur 54a/8

ḥayā (Ar.): Utanma, sıklıma, utanç.
h. *it-* 'utanmak' 53a/7, 54a/5
h. 24a/7
h.+ *lar it-* 'utanmak' 9a/1
h.+ lar 30a/4
h.+ suz 28a/6

ḥayāl (Ar.): Tasarlanan ve zihinde canlandırılan şey, düş.

h. *it-* 'düş kurmak' 26a/9

ḥayālāt (Ar.): Hayaller, tasarlanan ve zihinde canlandırılan şeyler.
h. (h.- ı felsefe 69b/6)

ḥayāt (Ar.): Canlı olma, dirilik.
h. 7a/9, (h.- ı dünyā 11b/13), 14a/10
h.+ da 30b/9, 32a/1, 33b/11, 33b/11, 43b/11
h.+ ı 41b/9
h.+ uñdan 44a/2

ḥayır (Ar.): Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hâl ve iş.

h. 3a/15, 42b/15, 43a/7, 43b/7, 70a/15, 72b/14, 73a/13
h.+ a 47b/4
h.+ *a oku-* 'hayra davet etmek' 2a/12
h.+ dan 13b/9
h.+ ı ('âkıbet-i h. 6a/13),

42b/11
h.+ inuñ 45a/5
h.+ larıñ 65b/3
h.+ lısı 39b/12, 46a/7
h.+ *lu ol-* 'hayırlı olsun' 8a/8
h.+ ludur 2b/13, 8a/4, 14a/4
h.+ lısı 2b/9, 10a/8
h.+ lusısın 21b/6

ḥāyil (Ar.): Bir şeyin önünü kapayan, ileriye görmeye veya ileriye geçmeye engel olan şey, engel.

h. 20b/10

ḥāyin (Ar.): Hıyanet eden, sadakat göstermeyen, güveni kötüye kullanan kimse.

h.+ ler 10a/4

ḥayret (Ar.): Şaşırma, şaşırıp kalma, şaşkınlık.

h. 66a/14
h.+ den 47a/9

ḥayvān (Ar.): Hareket edip yer değiştirebilme ve hissetme yeteneği olan canlı yaratık.

h. 46b/15, 69a/9
h.+ lardur 82a/6

ḥayvānāt (Ar.): Hayvanlar.

h. 79a/14

ḥazer (Ar.): Sakınma, çekinme.

h. *it-* 'çekinmek' 56b/4
h. 8b/7, 16a/3, 60a/3
h.+ *ler it-* 'çekinmek' 17a/3

ḥāzıq (Ar.): Usta, maharetli.

h.+ lar 67a/14

ḥāzır (Ar.): Bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlamış olan.

h. *eyle-* 'hazırlamak' 46a/6
h. *ol-* 'hazır durumda olmak'
33b/10, 48b/6
h. 54b/1, 75a/3
h.+ *dügin* 54b/3
h.+ *la-r-dı* 32a/9

hâzır u nâzır (Ar.): Daima hazır olan.

h. *ol-* 'daima hazır olmak'
7b/1

hazîne (Ar.): Maddi veya manevi büyük servet değerindeki şey.

h.+ *ñde* 23a/4
h.+ *sine* 19b/6

hazret(Ar.): Bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır.

h.+ *inden* 2a/14, 3a/5, 5b/7, 7b/9, 8b/15, 22b/1, 64b/13, 79a/1
h.+ *ine* 11b/11, 19a/7, 21b/9, 48b/5
h.+ *lerine* 2a/9
h.+ *ünden* 22b/14
h.+ *ünde* 19b/11
h.+ *üne* 19b/5
h.+ *ünüñ* 23a/3
h.+ *ünde* 19b/9
h.+ *ünden* 22b/13
h.+ *üne* 22b/14

Hazret-i 'aleyhi's-selām (Ar.): "Selam olsun."

H. 55a/14

Hazret-i 'Alī : Hz. Ali.

H. 33b/1
H.+ *den* 11a/2, 74a/14, 80a/8
H.+ *ye* 73b/15

Hazret-i 'Āyişe : Hz. Ayşe.

H.+ *den* 63a/2

Hazret-i celle ve 'alā (Ar.): "Azametli ve yüce olan Allah."

H. 6b/11

Hazret-i Ebū Bekr : Hz. Ebu Bekir.

H.+ *den* 13b/10, 40b/9

Hazret-i Emīre'l-Mü'mīnin 'Alī : Hz. Ali.

H.+ *den* 10b/2

Hazret-i Hāk celle ve 'alā (Ar.): "Azametli ve yüce olan Allah."

H. 3a/3, 7b/5, 11a/7, 51a/4

Hazret-i Hākķ (Ar.): Allah.

H.+ *dan* 45b/4, 61b/10
H.+ *uñ* 39b/5

Hazret-i Hāk te'ālā : " Yüce olan Allah."

H. 62b/6

Hazret-i Hüseyñ : Hz. Hüseyin.

H.+ *e* 11a/2

Hazret-i İbrāhīm : Hz. İbrahim.

H. 17b/2, 51a/4, 72a/5

Hazret-i İmām 'Alī : Hz. Ali.

H.+ *den* 42a/8, 67a/1

Hazret-i 'İsā : Hz. İsa.

H. 72a/5
H.+ *dan* 62b/15

Hazret-i Loķmāñ : Hz. Lokman.

H.+ *dan* 38a/10

Hazret-i Muħammed : Hz. Muhammed.

H. 62b/6, 72a/4, 73b/8

Hazret-i Muħammed Muşţafā : Hz. Muhammed.

- H. 34a/4
- Ḥazret-i Mūsā** : Hz. Musa.
H. 63b/10
- Ḥazret-i Nuḥ** : Hz. Nuh.
H.+ a 6b/6
- Ḥazret-i 'Osmān** : Hz. Osman.
H. 32a/9
H.+ dan 39a/7, 44a/11
- Ḥazret-i 'Ömer** : Hz. Ömer.
H.+ den 10b/1
- Ḥazret-i Peygamber** : Hz. Muhammed.
H. 37a/2
- Ḥazret-i Resül** : Hz. Muhammed
H. 10a/7, 10b/14, 12b/5,
13b/1, 14b/5, 17b/4,
20b/15, 21b/9,
25a/13, 33b/3, 35a/11,
36a/1, 39b/15, 40b/5, 41a/6,
42a/7, 42b/9, 43a/9,
43b/13, 45a/7, 47a/13,
58b/12, 67b/12, 68b/5,
68b/9, 69a/13, 70a/12,
70b/13, 72b/1, 76a/5, 78b/4,
80a/4, 81a/5, 82a/10
H.+ den 2b/8, 5b/4, 7b/4,
14a/5, 15a/12, 21b/1,
23b/15, 25a/8, 27a/3, 29a/9,
30b/1, 51b/12, 56a/6, 57a/1,
61b/15, 62b/7, 63b/5, 64a/3,
64b/3, 67b/9, 69a/6, 69b/10,
73b/13, 74a/9, 75b/15
H.+ den 75a/4
H.+ e 12a/7, 1b/9, 66b/11
H.+ ün 71b/5
H.+ üñ 18b/9, 52a/4, 59b/4,
63b/2
- Ḥazret-i Resül-i Emīn** : Hz. Muhammed.
H. 66a/6
- Ḥazret-i Risālet** : Hz. Muhammed.
H. 68b/14, 70a/3
H.+ üñ 55b/7, 70a/6
- Ḥazret-i şallallāhu 'aleyhi ve's-selām** : Hz. Muhammed.
H. 73b/4
- Ḥazret-i Süleymān** : Hz. Süleyman.
H. 6b/6, 39b/3
- Ḥazret-i Süleymān Nebiyye** : Hz. Süleyman.
H. 39a/15
- Ḥazret-i Yaḥyā** : Hz. Yahya.
H. 70b/10
- heftād (Far.):** Yetmiş.
h. 54a/4
- helāk (Ar.):** Ölme, mahvolma, yok olma.
h. *it-* 'yok etmek' 38a/4
h. *ol-* 'yok olmak' 11b/5
h. 5a/15, 16b/9, 29b/3,
38a/9
h.+ a 5a/14, 24b/10, 26a/12,
26a/4
h.+ dan 8a/14, (maḥall-i h.
16b/9), 30b/14
h.+ e 58a/8
h.+ ı 40b/13
h.+ ın 56a/14
- helāl (Ar.):** Dinin yasaklamadığı (şey, hareket ve davranış).
h. *ol-* 'uygun olmak' 77a/5
h.+ ı 16b/14
h.+ inden 16a/8
h.- ise 12b/9

hele (Far.): Bir kimse veya şey diğer kimse veya şeylerin içinde ayrıca belirtilmek istendiği zaman bunu ifade eden kelimenin başına veya sonuna getirilir, özellikle, bilhassa, bahusus, her şeyden önce.

h. 6b/9, 12b/3, 19a/15,
31a/1, 36b/12

Hel etā (Ar.): Kur'an'ı Kerim'in 76. suresi olan İnsan suresi için kullanılır.

H. 75a/6

hem (Far.): Kullanıldığı cümleye "üstelik, bir de, şu da var ki, zaten" manaları katarak anlamı kuvvetlendirir.

h. 5a/4, 5a/9, 5a/9, 9b/13,
9b/13, 15b/13, 24a/11,
34a/4, 59a/5, 71b/4

hemm(Ar.): Üzüntü, gam, keder, kaygı, hüzn.

h.+ e 41b/8

hemān (Far.): Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden.

h. 10b/7, 20b/4, 21a/13,
30a/9, 31a/6, 35b/11, 38a/7,
40b/3, 43a/5, 44b/15, 47a/2,
54a/8, 56b/6, 60b/5, 72a/7,
73a/12, 73a/15

hem-dem (Far.): Derhal, o anda, çabucak, hemen.

h.+ i 13b/15

hemīşe (Far.): Daima, her zaman.

h. 53b/15

hendesī (Ar.): Hendeseyle ilgili, geometrik.

h. (mevhūmāt-ı h. 69b/6)

henüz (Far.): Daha şimdi, yeni.

h. 33a/8, 42a/1, 71b/11

hep : Her zaman, daima.

h. 49b/12

her (Far.): Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, -nin hepsi, bütün, cümle.

h. 3b/1, 3b/11,
3b/4, 3b/4, 3b/5, 3b/6,
4b/5, 5a/14, 5a/5, 5a/6,
5b/1, 5b/3, 6a/4, 7b/5,
9b/14, 10b/12, 10b/15,
11a/8, 12a/13, 13b/12,
13b/5, 13b/6, 14a/12,
15b/15, 16a/12, 16a/13,
16a/8, 16b/14, 17a/11,
18a/13, 19b/9, 23b/2,
24a/6, 32b/7, 32b/8, 33a/1,
36a/2, 39a/13, 39b/8, 39b/8,
41a/11, 42a/4, 44a/3,
46b/13, 49a/5, 49a/7,
51a/15, 51b/3, 54a/14,
54a/3, 55b/12, 56a/13,
59b/12, 59b/13,
60a/4, 63a/13, 64a/13,
64a/14, 67b/4, 67b/5, 67b/7,
68a/12, 68a/14, 70b/12,
73b/14, 73b/7,
74a/1, 74a/10, 74a/13,
74a/13, 74a/15, 74b/6,
75a/1, 75a/12, 75a/9, 75a/9,
75b/10, 76a/12, 76a/14,
76a/4, 76b/4, 76b/7, 77b/12,
78a/1, 78a/2, 79b/12, 80a/7

her-bār (Far.): Daima.

h. 29b/11, 70b/12

hergiz (Far.): Asla, kat'iyen, hiçbir vakit, hiçbir şekilde.

- h. 49a/12, 49b/14, 50a/2
- herze (Far.):** Boş, abes, beyhûde söz, hezeyan.
h.+ ler 32a/15
- heştâd (Far.):** Seksen.
h. 54a/4
- hevâ (Ar.):** İstek, arzu, heves, meyil.
h. 20b/8, 26b/6, (h.- yı nefis 33a/5), 37a/12, 45a/10, 69b/6, (ehl-i h. 71a/3), 78b/7
h.+ dan 35b/13, (bend-i h. 53b/13)
h.+ lar 19a/15, (tâbi'-i h. 29b/9)
h.+ larla 19b/5
h.+ sına 13a/7, 13a/7, 15b/12
h.+ yile (ehl-i h. 58b/13)
- heves (Ar.):** Gelip geçici arzu, devamlı olmayan istek.
h. 37a/12, 38a/8, 45a/10, 69b/7, 78b/7
h.+ dür 26b/6
h.+ iñ 45a/12
h.+ ler id- 39b/8
- hey :** Ünlem.
h. 20b/6, 23a/8, 48a/5
- heybet (Ar.):** İnsanda korku ve saygı duygusu uyandıran etkili görünüş, ululuk, azamet.
h.+ den 16a/1, 16a/14
h.+ i 51b/7
h.+ inden 60a/12
- hezârân (Far.):** Binlerce, bin kere.
h. 39b/4
- hıfz (Ar.):** Koruma, saklama,
- muhafaza etme.**
h. *eyle-* 'korumak' 61b/3
h. *it-* 'korumak' 16b/15, 39a/3, 50a/6
h.+ ina 54a/10
- hıkd (Ar.):** Gizli düşmanlık, oc alma arzusu, kin.
h. 32b/15
- hısm (Ar.):** Akrabalık.
h.+ u 47a/11
- hıyânet (Ar.):** Sonuna kadar bağlı olması gereken bir şeye karşı kendisinden beklenen sadâkati göstermeme, güveni kötüye kullanma, ihanet etme.
h.+ ler 50a/12
- hicâb (Ar.):** Utanma, sıkılma, mahcubiyet.
h. 26b/3
- hicr (Ar.):** Ayrılık.
h. (h.- i tām 61b/8)
- hicrân (Ar.):** Ayrılık, ayrılık acısı.
h. (ğam-ı h. 20b/5)
- hiç (Far.):** Olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, kat'iyen, asla.
h. 4a/4, 4a/6, 5a/15, 5a/8, 6a/3, 8a/4, 12b/1, 12b/8, 14a/14, 18b/12, 20b/4, 24a/14, 32b/11, 33a/9, 38a/8, 41a/2, 44b/10, 44b/11, 45a/2, 47a/11, 47b/1, 48a/15, 48b/3, 50b/14, 53a/5, 53b/11, 54a/11, 58a/11, 66a/12, 66b/4, 73a/13
- hiçbir (Far.-Tr.):** Olumsuz

cümlelerde ismin başına getirildiği zaman o cinsten olan şeylerden birinin bile cümlede verilen hükmün dışında kalmadığını, bu hükmün o şeyin bütününe ait olduğunu anlatır.

h. 3a/10, 3b/13, 4a/4,
12a/4, 12a/7, 16a/4, 17b/9,
21b/1, 30b/2, 38b/11, 39a/6,
40b/2, 54b/2, 79b/10, 81a/4

hidāyet (Ar.): Doğru yolu gösterme, hakka sevk etme.

h. *eyle-* 'doğru yolu göstermek' 53b/14, 66a/12, 73a/3

h. *it-* 'doğru yolu göstermek' 2b/12

h. 3a/7, 50a/8, 53a/1, 66a/12, 78a/11, 82b/6

h.+ in 19a/8

hiffet (Ar.): Hafiflik.

h. (h.- i bedeniyye 69a/15)

hikāyat (Ar.): Hikayeler.

h. 32a/14

hikāyet (Ar.): Hikaye.

h. 51a/4

h.+ dūr 62b/15

hikmet (Ar.): Cenabıhakk'ın her şeyi yerli yerince yaratma, her şeyi layık olduğu yere koyma sırrı, âlemin insanlar tarafından anlaşılabilen gizli amacı.

h. 26b/10, 61b/15

h.+ i 31a/11

h.+ için 71b/4

h.+ in 31a/10, 71a/6

hile (Ar.): Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyla yapılan tertip, düzen.

h. *kıl-* 'hile yapmak' 17a/1

h. 46b/14, (mekār-ı h. 51b/14)

h.+ sin 26a/5

hilkāt (Ar.): Yaratma, yaratılma, yaratılış.

h.+ üñden 79a/11

himmət (Ar.): Yardım, ihsan.

h. *eyle-* 'yardım etmek' 60b/1, 61b/3, 81b/7

h. 15b/14, 24a/15, 6b/10, 71a/5

h.+ e (mezāhir-i h. 1b/12)

h.+ i 29a/4, 56b/13

h.+ in 66b/6

hısāb (Ar.): Bilinen veya kabul edilen sayı ve değerler üzerinde matematik işlemlerin yapılması işi.

h. *it-* 'hesap etmek' 12a/8, 12a/12, 16b/14, 75b/2

h. *ol-* 'hesaba çekilmek' 21b/8

h. *vir-* 'bir kimseye yaptıklarının nedenini söylemek' 12b/1, 35b/12

h. (h.- ı 'adl 10b/13), 13a/14, 13b/14

h.+ a *gel-* 'hesap etmek' 5a/7

h.+ a 1b/15

h.+ ı 11a/6

h.+ ın 12a/15, 12a/2, 12b/9, 40a/8

h.+ uñda 49b/4

hişşe (Ar.): Pay.

h. *tut-* 'pay edinmek' 44a/3

h. 52b/10

h.+ si 14b/10

h.+ sinden 73a/14

hizlān (Ar.): Yardımsız kalıp zayıf ve zelil olma, düşkünlük, zillet, sefalet.

h. 34b/7

hizmet (Ar.): Bir kimsenin yapmakla sorumlu tutulduğu iş, kendisine verilen görev.

h. *eyle-* 'iş görmek, çalışmak' 81a/3

h. *it-* 'iş görmek, çalışmak' 79a/4, 81a/3, 81a/3

h. 79a/4

h.+ inden 32b/11

h.+ ine 31a/1, 32b/10

hizmet-kâr (Ar. Far.): Hizmet eden kimse, hizmetçi.

h.+ larınıñ 18b/1

hod (Far.): Kendi, bizzat, -de, dahi.

h. 8a/8, 9b/3, 11b/14, 18b/2, 22b/8, 43a/15, 48b/11, 49b/10, 58a/13, 74a/5, 78b/4, 80a/7

hor (Far.): Değersiz, bayağı, hakir.

h. *eyle-* 'değersiz kılmak' 15b/8, 30a/15

h. 2a/6, 5a/11, 6b/14, 19a/15, 46a/1, 67b/11

hoş (Far.): Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif.

h. *gel-* 'beğenmek' 8b/10, 23a/6

h. *ol-* 'hoşa gidecek durumda olmak' 34a/8

h. 5a/8, 8b/5, 11b/11, 26b/13, 30a/1, 30b/8, 38a/5, 45a/9, 49b/11, 50b/13, 55a/3, 62a/12, 70a/14, 73a/7, 73a/9, 81a/15

h.+ dur 68a/6

h.+ lığı 25b/11

h.+ lığıñuzdan 11a/8

h.+ lıkdasız 9a/5

h.+ lık 11a/5, 11a/6

h.+ luğa 41b/5

hōn (Far.): Sofra.

h. (h.- ı şefā'at 28a/14)

h.+ ından 22b/6

hū (Ar.): Allah (Allah'ın zatına delalet eden ve ism-i azam ve ism-i celâl de denen Allah isminin kısaltılmış şeklidir.)

h. 79b/7

hū (Far.): Doğuştan olan tabiat, yaratılış, mizaç, huy. **bk. hūy.**

h. *it-* 'alışkanlık durumuna getirmek' 18a/14, 53b/1

h. 10a/11, 10a/11, 10a/12, 57a/11

h.+ la-n-dı 73b/1

h.+ ları 25b/13, 70a/11

h.+ larından 59b/1

h.+ lı 58a/4

h.+ yile 30a/7

hūb (Far.): Güzel.

h. 38a/5

hubūr (Ar.): Aşırı sevinç, sürur.

h. 3a/2

h.+ ı 41b/8

huddām (Ar.): Hizmet edenler, hizmetçiler, uşaklar.

h. 24a/13

hudūd (Ar.): Sınır.

h.+ ını 37b/1

hufte (Far.): Uyumuş, yatmış, uykuda.

h.+ lerüñ 46b/11

hulk (Ar.): Doğuştan olan huy, yaratılış, tabiat.

h.+ ıla 36a/15

- h.+ la-n-dı 36a/15
- hulle (Ar.):** Cennette giyilecek elbise.
h. (h.- i felâh 3a/1)
- hūr (Ar.):** Cennet kızı, çok güzel kız veya kadın, huri.
h.+ lar 34a/2
- hurkat (Ar.):** Yanık, yanıklık, yanma.
h.+ ler 50b/6
- hurmā (Far.):** Hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi.
h. 40b/7
h.+ dan 40b/9
- huşūšā (Ar.):** Bilhassa, hasseten, özellikle.
h. 31a/9, 34a/4, 42b/8, 43a/15, 44b/9, 53a/3, 66b/11, 72a/11
- huşūʿ (Ar.):** Alçak gönüllülük gösterme, tevazu.
h. (inkisār-ı h. 24a/8), 60a/7
- huṭūṭ (Ar.):** Hatlar, çizgiler.
h.+ ma 59b/1
- hūy (Far.):** Doğuştan olan tabiat, yaratılış, mizaç, huy. **bk. hū.**
h. 49b/4
h.+ ıla 37a/14, 73b/1
h.+ ından 18b/10, 37b/8
h.+ la-n-dı 37a/14
- hużūʿ (Ar.):** Alçak gönüllülük, tevazu.
h. 24a/7, 60a/7
- hużūr (Ar.):** İç rahatlığı.
h. 14a/1, 24a/7
- h.+ dur 62a/14
h.+ ı 80b/7
h.+ ına 51b/3
h.+ ında 12a/3, 24a/5
h.+ lar 34a/1
h.+ larla 73a/7
- hüdā (Ar.):** Hidayet.
h. (tarīk-i h. 66b/7)
- Hüdā (Far.):** Allah, Tanrı, Cenabıhak.
H.+ nuñ 9b/5, 20a/9
H.+ ya 18b/6, 23a/10, 53b/13
H.+ yile 47a/2
- hükemā (Ar.):** Hakimler, filozoflar, ilim adamları.
h. 43a/10, 57a/4, (h.- ı tarīkat 60b/2)
h.+ ya 56b/11, 80b/3
- hüküm (Ar.):** 1. Hakimiyet, nüfuz, kudret.
h. *it-* ‘nüfuz kurmak’ 3b/14, 8a/13, 41a/15, 41b/2
h. 3a/9, 7b/5
h.- i pādīşāh 6b/6
h.+ inde 81a/1
h.+ ünsüz 5a/6
2. Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı.
h. *it-* ‘karar vermek’ 36b/12, 43a/3, 55b/11
h. *ol-* ‘bir hükmü olmak’ 36b/15
h. 32a/15, 51b/8
h.- i riyāset 50b/4
h.+ in 27b/11
h.+ inde 3a/11
h.+ ine 5a/13, 38b/9, 55a/12, 55a/14, 57b/4, 78a/10
h.+ ini 53a/15

h.+ inüñ 48a/12
h.+ ü 5a/13
h.+ üyile 53b/11

hükümet (Ar.): Devletin, ülkeyi içeride ve dışarıda yönetmesinde yetkili olan yürütme organı, yönetme, yürütme kuvveti ve bu kuvveti temsil eden bakanlar kurulu.

h.+ ine 38b/9

hülâşa (Ar.): Bir sözün veya yazının özünü belirten kısaltılmış şekli.

h.+ sın 79b/7

Hümeze (Ar.): Kur'an'ın 104. suresidir.

H. 75b/5

hümüm (Ar.): Kederler, gamlar, tasalar, üzüntüler.

h. 34b/8

hüner (Far.): Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik, mahâret.

h. 9b/3, 45a/15, (kemâl-i h. 64a/13)

h.+ ler 45a/9, 52a/5

hürmet (Ar.): Saygı.

h. *it-* 'saygı göstermek' 34b/14

h.+ e 81a/12

h (h.- i Resül-i emîn 2a/7)

h.+ i 80b/7

h.+ için 19b/14, 53b/14

h.+ inde 58b/4

h.+ ini 53a/14

hürrem (Far.): Sevinçli, şen, gönül açıcı.

h. 13a/9, 20b/14, 7a/13

Hüseyn : Hz. Hüseyin.

H. 34a/5

hüsran (Ar.): Beklenenin, umulanın elde edilememesinden doğan acı, mahrumiyet acısı, beklenene erişmemekten doğan hüzn.

h. 34b/7

h.+ a 67b/8

hüsn (Ar.): Güzellik.

h.+ inden 13a/12

h.+ üñ 20b/10

h.+ üni 20b/7

hüsna (Ar.): Çok (daha, en, pek) güzel.

h.+ dur (esmâ³-ı h. 76b/1)

hüsn-dâr (Ar. Far.): Güzellik sahibi.

h. 38a/6

hüzn (Ar.): Üzüntü, gam, keder.

h.+ li 17b/10

I, İ

ımlızkan - : Uykulamak.

ı.- ma 54a/11

ıraq : Uzak.

ı. *düş-* 'uzak kalmak' 70b/6

ı. *eyle-* 'uzak tutmak' 15a/7, 17a/10, 35b/4

ı. *it-* 'uzak tutmak' 28a/14, 48a/2, 66a/12

ı. *ol-* 'uzak olmak' 63b/10, 74a/14, 75b/13

ı. 59a/7, 77b/13

ı.+ a 11b/7

ı.+ da 33a/10

ı.+ dur 40a/6, 42b/1

ırma - : Ayırma.

1. 73a/3

‘1.+ ından 13a/11

‘1.+ undan 16b/15

‘1.+ uñ 23a/15, 62b/1

ırmağ : Doğrudan doğruya denize dökülen büyük akarsu.

1.+ dan 75b/10

1.+ lar 34a/3

1.+ ları 57b/10

ıttılā‘ (Ar.): Bilme, öğrenme, haberdar olma; bilgi.

1.+ ından 48b/6

1.+ ları 78b/13

ıs : Sahip. **bk. ıssı, is.**

1.+ ları 39b/14

‘ıyş (Ar.): Hayatın zevkini çıkarma, yiyip içme, zevk u safâ.

‘1. 8b/5, 21a/2, 34a/1,

49b/15, (‘1.- ı ħarīķ 68a/7), 73a/8

‘1.+ a 8b/5

‘1.+ ına 38b/9

ıdır - Isırmak.

1.- sa 58a/2

ıslāh (Ar.): İyi duruma koyma, düzeltme, iyileştirme.

1. *eyle-* ‘iyileştirmek’ 15b/1

1. *it-* ‘iyi duruma koymak’

7a/10, 55a/12

ıztırāb (Ar.): Maddi veya manevi acı, azap, eziyet, zahmet, sıkıntı.

1.+ suz 20b/13

ışmarla - : Bir şeyin hazırlanmasını, alınmasını veya getirilmesini bir kimseden istemek, sipariş etmek.

1.- la-y-a 81b/2

1.- la-y-a-lar 60b/5

1.- mış 2b/6

İ, İ, İ, İ

i - : Bugün yalnız *idi, imiş, ise, iken* şekilleri kullanılan cevher fiili.

i.- di 50b/11, 75a/4

ıssı : Sahip. **bk. ıssı, is.**

1. *ol-* ‘elinde bulundurmak’ 8a/13

1. 15b/11, 33a/13, 3a/14, 53b/10

1.+ dur 78a/13

1.+ na 5b/6

‘ibād (Ar.): Kullar.

‘i. 54a/1

‘i.+ uñ 7b/10

‘ışk: (Ar.): Aşk.

‘i. 18b/12, 52b/1

‘1.+ a (meydān-ı ‘i. 49a/13, 68a/7)

‘1.+ ı 20b/10, (meskenet-i ‘i. 20b/11), (ateş-i ‘i. 47a/2), 52a/14, 52b/1

‘1.+ a 11b/12

‘1.+ ına 66a/2

‘ibādet (Ar.): İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah’a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma.

‘i. *it-* ‘Tapmak’ 24a/2, 79a/10

‘i. (‘i.- i a‘zā 24a/12), (‘i.- i

ğayrı 24a/13), 38a/15,
54a/1, 69b/5, 73b/6, 79a/12
İ.+ den 43b/5, 51b/15
İ.+ e 24a/4, 69a/13
İ.+ i 24a/13
İ.+ in 59b/14
İ.+ inden 3a/1, 47b/8
İ.+ ine 2b/1
İ.+ in 25b/1
İ.+ ler 49a/9, 50a/13
İ.+ süz 61b/6
İ.+ üm 80a/3

İbārāt (Ar.): İbareler.

İ. (İ.- ı muḍill 71a/3)

İblīs (Ar.): Şeytan.

i. 58a/7

İbrahīm : Hz. İbrahim.

İ. 17b/3

İ.+ den (Ḥazret-i İ.+ den
51a/4)

İbret (Ar.): Bir olaydan çıkarılan
göz açıcı, uyarıcı ders.

İ. *al-* 'ders çıkarmak' 41a/13

İ. *ol-* 'bir olay karşısında ders
olmak' 41a/14, 41a/15

İ. 7a/4, 82a/5

İbtidā (Ar.): Başlama.

i.+ sı 3b/7, 62a/14

İctimā' (Ar.): Bir araya gelme,
toplanma.

i.+ da 62a/2

i.+ ı 41b/6

İç - : İçmek.

i.- di 49b/12

i.- mesine 38b/7

i.- mek 62b/15

i.- mez-ler-di 69a/8

i.- üp 46b/15, 63a/11

i.- ür-di 5b/12

İç : Bir şeyin kendi sınırları arasında
kalan kısmı, dâhil.

i.+ i 71a/10, 8a/9

i.+ inde 2a/6, 14a/13,
14a/13, 43a/3, 68a/15

i.+ indeki 8a/12

i.+ ümizdeyi-di-ñüz 32a/1

İçre : İçinde, arasında, -de.

i. 53b/15, 62a/2

i.+ sin 71a/14

İçün : Sebep bildirir; sebebiyle, -den
ötürü, -den dolayı.

i. 2a/7, 6b/5, 8a/3, 8a/4,
13b/7, 14b/12, 14b/9,
15a/11, 15b/2, 15b/8, 23b/3,
23b/7, 26a/15,

31b/12, 32a/6, 34a/12,
36b/15, 39a/3, 41a/13,

42b/9, 44a/12, 44a/2, 44a/9,
46b/5, 47a/11, 47a/7,

47b/14, 47b/15, 49a/14,
49b/14, 49b/4, 51a/14,

51a/15, 52a/2, 56a/13,
56a/15, 56b/3, 58a/12,

58a/7, 59a/11, 59a/13,
60a/4, 60a/5, 60b/14,

63b/11, 66a/12, 67b/5,
71a/14, 73b/6, 74b/2,

75a/11, 75b/10, 76a/8,
77b/3, 79a/13, 79a/15,

79a/4, 79b/14, 80a/3, 82a/3,
i.+ dür 28a/3, 38a/12,

38a/13, 48a/2, 48a/3, 68a/1,
71b/3, 76a/10

İdrāk (Ar.): Anlama yeteneği, akıl
erdirme, anlayış.

i. *it-* 'anlamak' 60a/15

i. 53b/5

İfsād (Ar.): Bozma, fesada uğratma.

e. *eyle-* 'fesada uğratmak'
7a/11

iftirāk (Ar.): Ayrılık, ayrılma,
hicran.

i. 34b/8
i.+ a 41b/6
i.+ ı 35a/3

ihānet (Ar.): Hainlik etme, arkadan
vurma.

i.+ ler 71b/2

iḥāṭa (Ar.): Bir şeyin etrâfını
çevirme, çevreleme, kuşatma,
sarma.

i. 51b/13, 51b/14

ihdā (Ar.): Hediye verme, hediye
gönderme.

i. 2a/10

iḥlāṣ (Ar.): Riyasız ve yapmacıksız
inanış, çok samimi bağlılık.

i. 17b/1, 26b/9

iḥsān (Ar.): Bağışlama, bağışta
bulunma.

i. *it-* 'bağışlamak' 15a/9,
45a/3
i. 9a/8, 24a/1
i.+ ı 5a/8, 19b/4, 19b/5
i.+ ıla 81a/13
i.+ ından (kemāl-i i. 8b/12)
i.+ *lar eyle-* 'bağışlarda
bulunmak' 28a/7
i.+ lar 19b/12
i.+ uña 50b/1
i.+ uñla 23a/14

iḥtimāl (Ar.): Mümkün olma,
imkan dahilinde bulunma,
olabilirlik, olasılık.

i.+ dūr 36b/15

iḥtiyāc (Ar.): Gerekli olan, elde
bulunmayan bir şeyin eksikliğini
duyma.

i. 4a/9, 23a/4
i.+ dan 4a/2
i.+ ı 44b/10, 45a/2

iḥtiyār (Ar.): Seçme, intihap etme,
tercih etme.

i. *eyle-* 'seçmek, tercih etmek'
72b/2
i. *it-* 'seçmek, tercih etmek'
8a/2, 8a/3, 33b/11, 35b/11,
36a/10, 36a/11, 36a/9,
37a/11, 37a/7, 37a/9,
39a/7, 51a/2, 52b/8, 62a/15,
62b/13, 68a/7, 68b/8,
68b/11, 70a/5, 70b/2

iḥyā (Ar.): Diriltme, canlandırma.

i. *it-* 'diriltmek' 38a/7, 46a/6,
64a/8, 74a/8, 74b/15
i. itmiş 75a/15
i.+ sında 69b/4, 74a/4

'iḳāb (Ar.): Azap.

'i. 9b/12
'i.+ e 1b/15
'i.+ ı 55a/5

iki : İki sayısı.

i. 10a/11, 10a/12, 10b/11,
12a/2, 12b/8, 23a/8, 24b/8,
32a/10, 32a/12, 32a/6,
32b/7, 35a/7, 49a/14, 57a/9,
58a/2, 67a/12, 74a/3
i.+ ligi 32b/3, 32b/7
i.+ nci 37a/14, 62a/13
i.+ si 24b/12, 24b/8, 41a/11
i.+ sinden 32a/12
i.+ sine 32a/11, 35b/7

ikindi : Öğle ile akşam arasındaki
zaman.

i. 2b/3

iki yüz : İki yüz sayısı.

i. 70a/1

ikrām (Ar.): Hürmet, şefkat ve sevgi ifadesi olarak gönül hoşluğu için bir şeyler verme, sunma, takdim etme.

i. *it-* 'bir şeyler takdim etmek' 30a/15

i.+ a 50a/15

iķrār (Ar.): Kabul etme, tasdik etme.

i. *it-* 'kabul etmek' 18a/1, 22a/6, 37b/14

i. 18a/13, 1b/14, 22a/7, 59b/5

i.+ lar 19b/1

i.+ ları 60a/14

iktifā (Ar.): Olduğu kadarını yeterli bulma, kâfi görme, fazlasını istememe.

i. *eyle-* 'fazlasını istememek' 60b/1

iķtişār (Ar.): Sözü kısa kesme, kâfi görme, uzatmama.

i. *it-* 'sözü kısa kesme' 68a/12

iķtizā (Ar.): Lüzum, gerek.

i. 26b/10

il : El.

i.+ ler 41a/8

il : Ülke, yurt, memleket, diyar.

i. 63b/11, 65b/13

i.+ üñ 67a/3

‘ilāç (Ar.): İlaç.

‘a. 63a/12

ilāh (Ar.): Allah, tanrı.

i. 21a/12, 54a/7

i.+ ı 22b/13

i.+ um 23a/6

ilāhī (Ar.): “Ey benim Allah’ım” anlamında Allah’a hitap sözü.

i. 15a/8, 16b/8, 23a/6, 33a/3, 50a/7, 53b/10, 54b/7

i‘lām (Ar.): Bildirme, anlatma.

i. 2a/10

ile : İle.

i. 2a/3, 2b/1, 2b/15, 2b/2, 2b/2, 6a/9, 6a/9, 7a/14, 7a/8, 7b/11, 8a/12, 8a/14, 8b/5, 8b/7, 8b/9, 9a/12, 9a/2, 9a/5, 9a/5, 9b/10, 9b/12, 9b/510b/14, 10b/5, 11a/10, 11a/14, 11a/14, 11a/15, 11a/6, 11b/11, 11b/12, 11b/13, 12a/12, 13b/15, 14a/8, 14a/9, 14b/13, 15a/8, 15b/1, 15b/11, 15b/11, 15b/2, 15b/8, 16b/9, 17a/12, 17a/15, 17a/15, 17a/2, 17a/5, 17b/1, 17b/1, 19a/12, 19a/12, 19a/12, 19a/12, 19a/9, 19b/1, 19b/1, 19b/4, 20a/2, 20b/10, 20b/5, 20b/5, 20b/6, 20b/8, 20b/9, 21b/2, 22a/5, 22a/6, 23a/13, 23a/13, 23a/6, 23b/10, 23b/12, 24a/3, 24a/5, 24a/8, 24b/8, 25a/13, 26a/3, 26b/3, 26b/9, 27a/1, 28a/15, 28b/1, 30a/7, 30b/11, 30b/14, 30b/14, 30b/8, 30b/9, 31a/2, 31a/2, 31a/9, 31b/10, 31b/5, 31b/8, 32a/1, 32a/2, 32b/15, 32b/5, 33a/13, 33a/5, 33a/5, 33b/7, 34b/7, 34b/7, 34b/8, 34b/8, 36a/8, 36b/14, 36b/14, 37a/1, 37a/2, 37a/5,

38a/14, 38a/15, 38a/15,
38a/3, 38a/3, 38a/9, 40a/10,
40a/7, 40a/8, 40a/9, 42b/8,
43a/10, 43b/2, 44a/4, 44a/5,
44b/8, 44b/8, 45a/14, 45a/9,
46b/12, 46b/14, 46b/15,
46b/15, 47b/8, 48a/14,
48a/14, 48b/11, 48b/12,
48b/12, 48b/8, 49a/1, 49a/1,
49a/1, 49a/1, 49a/9, 50b/12,
50b/13, 51a/8, 51a/9,
51b/14, 51b/3, 52a/6,
52b/12, 53b/13, 53b/15,
54a/7, 54b/6, 55a/1, 55a/2,
55a/2, 55a/4, 55b/10,
55b/11, 55b/11, 56a/10,
57b/10, 57b/4, 57b/6,
57b/8, 58a/4, 58b/13,
59a/14, 59a/2, 59b/11,
59b/2, 59b/5, 60a/15, 60a/4,
61a/1, 61a/10, 61b/10,
61b/3, 61b/8,
62a/12, 62a/15, 62b/10,
62b/13, 62b/15, 62b/15,
63a/10, 63a/11, 63a/14,
63a/4, 63a/4, 63b/1, 64a/14,
64a/7, 64a/8, 64b/3, 65a/11,
65a/13, 65a/5, 65a/6, 65b/3,
66a/15, 66b/11, 66b/3,
66b/5, 67a/13, 67b/3, 68a/9,
68b/8, 69a/7, 69b/5, 69b/7,
70a/15, 70b/1, 70b/1, 70b/1,
70b/1, 71b/13, 72a/12,
73a/4,
73a/7, 74a/15, 74b/2, 74b/4,
75b/14, 75b/15, 75b/4,
77b/1, 77b/3,
78a/11, 78a/3, 78a/6, 78a/7,
78b/3, 78b/5, 78b/8, 79a/10,
79a/12, 79a/6, 79a/6, 79b/2,
79b/2, 81b/10, 81b/12,
81b/13, 81b/14, 82a/12,
82a/4, 82a/5, 82a/5, 82a/8
i.+ dūr 36b/4, 54a/15, 78b/1
i.+ yin 65b/5

ilen - : Kötü söylemek, beddua etmek.

i.- mek 48b/7

ileri : İleri. **bk. ilerü.**

i. 33a/2, 47a/14, 49a/4,
61a/13, 63b/8, 66a/5, 81a/7
i.+ deyimiş 5b/15

ilerü : İleri. **bk. ileri.**

i. 30a/15

ilet - : Götürmek veya getirmek, ulaştırmak, eriştirmek.

i.- dügi 38a/6
i.- e 20a/10
i.- e-mez 16a/5
i.- e-mez-sin 6a/9
i.- il-se 38a/1
i.- me-dü-k 6a/9
i.- üp 10a/2
i.- ür 35b/5, 35b/6, 55b/10

ilgā (Ar.): Ortadan kaldırma, hükümsüz bırakma.

i. 19b/1

ilhām (Ar.): Allah tarafından ilahî feyz yoluyla peygamberlerin ve seçkin kulların gönlüne verilen ilahî düşünce.

i. 11b/15

ilqā (Ar.): Atma.

i. 2a/10

illā (Ar.): Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille.

i. 2b/5, 9b/2, 14a/7, 14b/9,
15a/8, 20a/10, 21a/13,
21b/2, 24a/13, 25a/1,
25a/4, 30a/13, 33a/13,
37a/11, 38b/13, 40a/7,
45b/7, 47b/10, 51a/10,
51a/7, 55a/13, 57a/8,

60b/14, 76a/2, 77b/3,
79a/12, 79b/11, 81b/6

illāllāhu te‘ālā (Ar.): “İbadet olunmaya hakkı olan, yalnız Allahü tealadır.”

i.+ nuñ 5a/15

‘illet (Ar.): Hastalık.

‘i.+ in 55a/11

‘ilm (Ar.): Bilme.

‘i. 5a/7, (‘i.- i muḥīt 12a/4),
70a/15, 78b/2, (ṭālib-i ‘i.
78b/7), 78b/7, 79a/9, 79b/3,
82a/12

‘i.+ den (ehl-i ‘i. 68b/11),
78a/4

‘i.+ e 69b/5

‘i.+ i 69b/4, 69b/6

‘i.+ ile 57a/6

‘i.+ in 57a/5

‘i.+ inden 12a/7, 54a/13,
81b/11

‘i.+ insüz 3a/10

‘i.+ inüñ 79b/7

‘i.+ ler 69b/15

‘i.+ lerden 69b/14

‘i.+ leri 72a/3

‘i.+ üñ 82b/5

iltifāt (Ar.): Bir kimseye gönlünü alacak şekilde davranma, güler yüz gösterme.

i. *eyle-* ‘iltifat etmek’ 70b/8

i. *it-* ‘iltifat etmek’ 53a/9

i. 2a/4, 6a/5, 12b/5, 26b/4,
80b/8

i.+ dan 51a/8

iltihāb (Ar.): Alevlenme, tutuşma.

i.+ suz 20b/13

İmām ‘Alī : Hz. Ali.

İ. 3a/5, 5b/7, 13a/2

İ.+ den 14a/15, 21b/15,
37b/9, 45b/8, 64a/5

İmām ‘Āzam : Ebu Hanife veya tam adıyla Ebu Hanife Numan bin Sabit bin Zuta bin Mah İslam dininin dört fıkıh mezhebinden birisi olan Hanefi mezhebinin kurucusu ve Sünni fıkının en büyük üstadlarından biri sayılan İslam fıkıh ve hadis bilgini.

İ.+ dan 69b/2

İmām Ğazālī : Gazzalî veya yaygın adıyla İmam-ı Gazzalî, İranlı İslam alimi, mutasavvıfı, müderrisidir.

İ. 82b/4

İmām ‘Ömer : Hz. Ömer.

İ.+ den 42a/3

‘imāret (Ar.): Bir yeri bayındır ve mamur etme.

‘i.+ i 41b/9

‘i.+ ler (ehl-i ‘i. 49b/6), 49b/7

İmām Şāfi‘ : İslam hukuku bilgini. Şafii mezhebinin kurucusudur.

İ. 22b/1, 64b/12, 79a/1

īmān (Ar.): Allah’a inanma, dinî inanç.

ī. *getür-* ‘iman etmek’ 2b/5,
7b/3, 10a/12, 11a/13, 23b/8,
40a/13, 46b/6, 47b/3, 47b/7,
56b/14, 57b/3, 59b/9, 75a/4,
78a/9

ī. 1b/14, 15a/8, 15a/9,
17a/8, 31b/4, 46b/5, 46b/6,
50a/7, 57b/7, 59b/12, 59b/2,
59b/3, 59b/4, 60a/13

ī.+ a (nef’-i ī. 10a/13)

ī.+ dan 25a/1, 43b/4

ī.+ ı (tevābî’-i ī. 29a/11)

ī.+ ını 60a/2

ī.+ inuñ 59b/14
ī.+ la (cemī^c-i ehl-i ī. 50a/15)
ī.+ ları 60a/14
ī.+ ların 60a/13
ī.+ uñ 61b/12

imdi : Bunun için, bu sebepten, bundan dolayı, o halde, öyle ise, binaenaleyh.

i. 5b/15, 6b/10, 8a/5, 8b/12,
9a/6, 10b/10, 11b/7, 14b/13,
18b/13, 19a/9, 20b/12,
21a/5, 23b/7,
24a/12, 25a/5, 28a/3,
38a/14, 38a/7, 38b/14,
38b/6, 39b/10, 41a/3,
43a/5, 46b/6, 50a/5, 53a/5,
54a/5, 55b/12, 58a/14,
59b/3,
66b/3, 77b/9

in - : (Bulunduğu yerden) Aşağıya doğru gelmek.

i.- di 33a/14
i.- dür-dü-k 55a/11
i.- dür-dügi 76a/5
i.- dür-se-y-i-dü-k 56a/1
i.- dür-ür 10b/1
i.- e-mez 71a/15
i.- işde 26a/13
i.- se 77a/12

‘inād (Ar.): Dediğinden vazgeçmeme.

‘i.+ dan 50b/8
‘i.+ ı 60a/7

in‘ām (Ar.): Lutuf ve ihsanda bulunma, iyilik etme.

i.+ ı 5a/8, 19b/4, 81a/13
i.+ ından (tamām-ı i. 8b/12)
i.+ uñ 9a/9
i.+ uñuzdan 29a/3

inan - : (Bir şeyi) Doğru olarak

kabul etmek.

i.- a 59b/13, 59b/13
i.- a-lar-dı 80b/4, 80b/5
i.- a-y-du-ñ 81b/4
i.- dı 35b/12
i.- dı-y-sa 71b/12
i.- ıl-dı-y-ı-sa 80b/6
i.- ıl-ma-y-a 80b/3
i.- ma-dı-lar 56b/6
i.- ma-y-a 80b/3
i.- ma-y-an 74b/5
i.- mağ 46b/8, 56b/7
i.- mağdan 60a/1
i.- mış 72b/14
i.- ul-ma-dı-y-ı-sa 80b/2
i.- up 1b/13, 59b/5, 67b/3,
71b/10, 74b/5, 81b/2
i.- ur-ın 53a/1

‘ināyet (Ar.): İhsan, iyilik.

‘i. 3a/7, 6b/10, 10a/7,
11a/15, 12b/2, 13a/1,
13b/13, 16b/5, 18b/7, 19a/7,
29b/12, 30a/11, 30b/15,
31b/4, 46a/9, 53a/1, 59a/15,
65b/6,
82b/6
‘i.+ i 13b/3, 22b/5
‘i.+ ile 28b/14
‘i.+ ler it- ‘iyilikler etmek’
9a/10
‘i.+ ler 50a/10
‘i.+ ümi 61a/7
‘i.+ üñden 16b/9

inbisāt (Ar.): Yayılma, genişleme, açılma.

i. 25a/6
i.+ ı 66b/5

İncil (Ar.): Dört kutsal kitaptan Hz. İsa’ya indirileni.

İ.+ de 73b/10

incin - : Gönlü kırılmak, gücüne

gidip üzölmek.

i.- me 9b/7, 9b/8

incit - : Gönlnü kırmak, gücendirip üzölmesine sebep olmak.

i.- me 9b/7, 9b/8

i.- mek 30a/9

indi : Şimdi.

i. 29b/7, 70a/12

iñen : Çok.

i. 8b/5, 28a/13, 40a/9

infirād (Ar.): Ayrılp tek ve yalnız kalma.

i.+ da 62a/2

inhā (Ar.): Bildirme, haber verme, ulaştırma.

i. 2a/10

inkār (Ar.): Kabul ve tasdik etmeme, tanımama.

i. *it-* 'kabul etmek' 60a/1

i. 34b/1, 66a/4, 67a/15

i.+ ları 55a/13

inķiyād (Ar.): Boyun eğme, baş eğme, itâat etme.

i. *it-* 'boyun eğmek' 30a/8

i. 2a/3

inķibāz (Ar.): Sıkıntı, kasvet.

i. 25b/7

inkisār (Ar.): Kırılma.

i. (i.- ı ĩuşū 24a/8)

inkişāf (Ar.): Meydana çıhma, zahir ve aşikar olma.

i.+ ı 65a/8

i.+ ina 66a/3

iñle - : İnlmek.

i.- r-ler 17b/13, 17b/14

i.- mek 18b/13, 18b/13

i.- mekde 21a/4

i.- mekdür 18b/9

ins (Ar.): İnsan.

i. 2b/15, (rezzāk-ı i.- i cān 5a/9)

i.+ den 82a/3

inşāf (Ar.): Hakka ve adalete uygun davranış, nefse değil vicdana uyarak adaletle hareket etme, merhametli davranma.

i. *it-* 'merhamet etmek' 50a/5

i. 52b/4, 81a/9

i.+ a 49a/12

i.+ ı 27a/1, 82a/9

i.+ lar 19b/1

insān (Ar.): İnsan.

i. 2b/4

İnsāniyye: İnsanî

kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli.

i.+ nūñ (nefs-i i. 45a/5)

insī (Ar.): İnsana ait, insanla ilgili.

i. 79a/12

inşā (Ar.): Yapma, yapılma, kurma, kurulma.

i. 1b/11

inşāllāhu te'ālā (Ar.): "Yüce Allah'ın izniyle."

i. 3a/2, 61b/4, 67b/4, 81b/7

inşirāh (Ar.): İç açılması, gönülde duyulan ferahlık.

i.+ ı 65a/8

intibāh (Ar.): Uyanma, uyanış.

- i. 10a/1
i.+ um 23a/15
- intihā (Ar.):** Son bulma, sona erme.
i.+ sı 3b/7, 62a/14
- intisāb (Ar.):** Bir topluluğun içinde yer alma, oraya mensup duruma gelme, oranın ferdi olma.
i. *it-* 'mensup olmak' 31a/5
- intişār (Ar.):** Yayılma.
i. *it-* 'yayılmak' 68b/1
- intizār (Ar.):** Bekleme, bekleyiş.
i. *it-* 'beklemek' 68a/9
- in ü ān (Far.):** Bu şu, teferruat.
i.+ a 5a/10
- iñüldi :** İnilti.
i.+ si 18a/3
i.+ sin 18a/11, 18b/7
- inzār (Ar.):** Korkutma, ihtar edip çekindirme, sakındırma.
i.+ dan 56a/4
- ip :** Dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bükülmüş sicim.
i.+ ini 25b/15
- ir - :** Belli bir yere, bir noktaya varmak, vasıl olmak, erişmek.
i.- di (yana i. 49b/6), 49b/13, 50a/13
i.- di-ler 52a/6
i.- düği 80b/9
i.- e 13b/13, 59b/11, 5a/10
i.- er 24b/9, 74b/2
i.- er-di 49a/15
i.- i-mezdür 50a/13
i.- icidür 9b/3
- i.- iş-di 49b/11
i.- iş-düği 48b/8
i.- iş-mez 15b/5
i.- me-y-üp 11a/10
i.- miş-ler 33a/2
i.- mişlerdür 79b/4
i.- üp 63a/14
i.- ür 10b/11, 54a/2
- ir :** Erken.
i. 42a/4
- irādet (Ar.):** İrade.
i. 31a/12, 32b/1
i.+ insüz 3a/10
- iril - :** Erişilmek.
i.- se 39a/1
- iril - :** Erilmek.
i.- ür 77a/15
- irşād (Ar.):** Doğru yolu gösterme.
i. 19b/1, 53b/15, 82b/7
- irte :** Sabah.
i. 65a/15
i.+ si 43a/2
i.+ ye 41a/1, 43a/2
i.+ yi 69b/3
- irtibāṭ (Ar.):** Bağlı oluş, bağlanma.
i.+ dan 51a/8
- irtifā' (Ar.):** Yükseklik.
i. (i.- 1 derece 68b/4)
- ir ü gic :** Erken de olsa geç de olsa, neticede, eninde sonunda.
i. 12b/2
- is :** Sahip. **bk. ıı,ıssı.**
i.+ leri 26b/3, 41a/14, 41a/15
- islām (Ar.):** Allah'ın Kur'an ile

vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, müslümanlık.

- i. 71b/11
- i.+ da 69a/7

ism (Ar.): Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.

- i. 7a/12
- i.+ i 45a/11

İsmā'īl : Hz. İsmail.

- İ. 77a/11

isnād (Ar.): Bir düşünceyi, bir konuyu bir kimse veya sebebe yükleme, ona bağlama.

- i. 60a/6

iste - : İstemek.

- i.- di-ler 78a/15
- i.- dükçe 29b/11
- i.- me-ñ 27b/15
- i.- mek 17a/7, 51b/1, 79a/6
- i.- mekten 22b/6
- i.- mekdür 31a/7
- i.- mişdür 56a/13, 56a/14
- i.- ñ 19a/8, (yardum i. 29a/14)
- i.- r 6a/9, 18b/12, 18b/13, 43b/5, 43b/8, 55b/12, 56a/10, 61a/13
- i.- r-in 19b/12, 22a/6
- i.- r-ler 31b/4
- i.- r-ler-di 70b/3
- i.- r-se 45b/1
- i.- r-se-n 10b/11, 67a/12
- i.- r-sin 79a/4
- i.- r-üz 53b/7, 53b/8, 53b/8, 53b/9
- i.- se-ler 27b/14
- i.- sin 71b/12, 73b/2
- i.- y-e 68a/8
- i.- y-en 82b/4

- i.- y-ene 60a/2
- i.- y-üp 70a/14
- i.- ye 28b/6, 29b/12, 43a/4
- i.- ye-ler 38a/6
- i.- yecek 23b/1, 9a/2
- i.- yi-çur-mak 29b/8
- i.- yüp 11b/9, 29a/2

istebrāk (Ar.): Sırma ile dokunmuş bir cins kalın kumaş.

- i.+ lar 34a/3

istidrāc (Ar.): Allah'ın bazı kimselere sapıklıklarını arttırmak ve sonunda şiddetle cezâlandırmak için nimetler, parlak tâlih ve baht vermesi.

- i. 26a/12

istiğfār (Ar.): Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isteme, tövbe etme.

- i. *it-* 'övbe etmek' 17a/13, 74b/2, 76b/4
- i. 17a/4, 28a/4

istiḥkāk (Ar.): Hakkı olma, hak etme, layık olma.

- i. 19b/14, 21b/14
- i.+ uñuzdan ('adem-i i. 23b/11)

istihzā (Ar.): Biriyle ince ince alay etme.

- i. *it-* 'alay etmek' 75b/5

istikāmet (Ar.): Yön, cihet.

- i. 2a/3, 7b/2

istimā' (Ar.): Kulak verme, dinleme.

- i. *it-* 'dinlemek' 56b/12, 70b/8

'iṣyān (Ar.): Karşı gelme.

‘i. (‘āzā’-ı ‘i. 49b/4), (āfet-i ‘i.
67a/13)
‘i.+ dan 2b/12
‘i.+ ı 15a/10
‘i.+ ından 25b/9
‘i.+ lar it- 19a/14
‘i.+ uñdur 25b/5

iş : Bir maksatla yapılan faaliyet,
çalışma, amel.

i. 13b/7, 9b/4
i.+ de 43a/1, 54b/1, 76b/13
i.+ i 5a/8, 8a/5
i.+ ine 72b/8
i.+ ini 61b/7
i.+ le- 16b/13, 22a/10,
22a/13, 42b/4
i.+ le-d-en 80b/12
i.+ le-di-se 40a/8
i.+ le-dü-m 18a/13
i.+ le-dügile 41a/12
i.+ le-düginden 3b/15
i.+ le-düklerüñüzi 48a/8
i.+ le-me 22a/10, 22a/14
i.+ le-me-y-ecegüñ 44a/1
i.+ le-me-y-ecek 36a/8
i.+ le-me-y-en 17b/5, 48b/11
i.+ le-megi 43a/14
i.+ le-mek 40a/7
i.+ le-mez-ler 54b/2
i.+ le-miş 2b/5
i.+ le-r 36a/4, 3b/14, 43a/7
i.+ le-r-i-se-ñ 36a/7
i.+ le-se 17a/11
i.+ le-sin 40b/7
i.+ le-ye (‘amel i. 47b/4)
i.+ le-y-en 48b/11
i.+ le-y-i-mez 54b/3
i.+ le-yicidür 48a/15
i.+ ledük 21a/9
i.+ ler 2a/13, 55b/3, 60b/6
i.+ ler-in 70b/12
i.+ lerden 17a/13
i.+ leri 2a/12, 33b/10,
43a/14

i.+ leriçün 5b/12
i.+ lerinden 4a/1, 48b/3
i.+ lerine 11a/2
i.+ lerseñüz 48a/11
i.+ lerüñüzde 29a/14
i.+ lerüñüze 63b/9
i.+ üm 80b/4
i.+ üñ 61b/8
i.+ üñde 49a/15

işbu : Bu işaret sıfatının yazıda
kullanılan eski bir şekli, işte bu.
i. 61b/1

işde : İşte.

i. 59b/6, 77b/9, 81a/15

işik : Eşik, Kapı.

i.+ üne 19b/4

işit - : Kulak yoluyla duymak.

i.- dü-k 46b/5
i.- dü-m 77b/11
i.- e 59b/13, 59b/13
i.- ecek 34a/6
i.- ici 20a/4
i.- me-mişdür 29a/9
i.- mek 57a/5
i.- mez-dü-ñ 58b/8
i.- mişe 82a/9
i.- üp 31a/8, 60a/13, 82a/6
i.- ür 8b/7
i.- ür-ler 3a/4
i.- ür-sin 6a/8, 26a/13,
56a/15, 63b/2, 66a/5, 71a/8,
71b/4, 71b/5

‘işret (Ar.) İçki içme.

‘i. 8b/5, 21a/2, 34a/1
‘i.+ den (ālāt-ı ‘i. 73a/10)
‘i.+ ine 38b/9
‘i.+ ini 34a/15

iştiyāk (Ar.): Büyük arzu duyma,
özleme, özleyiş.

ğumüm-ı i. 34b/8

i.+ ı 35a/3

it(d) - : Türkçe'de birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan geniş bir kullanılışa sahiptir.

i.- e ('amel i. 2b/1, 67b/3), 8a/12, 8b/6, (men' i. 17a/10), (naẓār i. 18b/7), (du'ā i. 21b/2), (kabūl i. 24b/7, 31a/12), (taleb i. 28b/6), (i'tikād i. 29b/12), (sebkat i. 30a/11), (şefā'at i. 30a/13), (müšāhede i. 31a/6), (terk i. 32b/4), (muḳarrer i. 36b/13), (iḥtiyār i. 37a/11, 37a/7, 37a/9, 62b/13, 68a/7), (te'addī i. 37b/2), (helāk i. 38a/4), 48a/4, 49b/4, (ḥıfz i. 50a/6), 50a/7, 50a/15, 50b/11, 54b/4, (muşāḥabet i. 56b/10), (istimā' i. 56b/12), (yardım i. 57a/10), 58b/5, (inkār i. 60a/1), (ıraq i. 66a/12), 66b/2, 67a/14, (ḥastavār i. 68a/6), (maḥabbetşikār i. 68a/8), (intizār i. 68a/9), (tārūmār i. 68a/10), (nişār i. 68a/11), (iḳtişār i. 68a/12), (żabt i. 68a/12), (i'tizār i. 68a/13), (ğubār i. 68a/14), (intişār i. 68b/1), (i'tikād i. 70a/14), 70b/5, (mühāda'a i. 78b/8), (talep i. 80b/9)

i.(d)- e-bil-ür (ikrām i. 30a/15)

i.(d)- e-bil-ür-siz (fark i. 78a/12)

i.(d)- e-gendür (sirāyet i.

58b/14)

i.(d)- e-ler (ḥalāş i. 7b/8), (ri'āyet i. 7b/11), (taḥşil i. 10a/5), (raḥmet i. 14b/7), (inkıyād i. 30a/8), (kabūl i. 70a/13), 71a/6

i.(d)- e-me-di-ler-se (muvāfaḳat i. 82a/7)

i.(d)- e-me-dü-k (muṭf' i. 11b/2)

i.(d)- e-me-dügi 54b/4

i.- mek (himmet i. 77b/3), (secde i. 77b/3)

i.- e-me-ye 44a/7

i.(d)- e-mez (müšāhade i. 18b/6), 30a/13, 42b/5, (nizā' i.- 48a/13)

i.(d)- e-mez-siz (żabṭ i. 54b/12)

i.(d)- e-sin (āzād i. 20a/1), (iḥyā i. 38a/7), (hevesler i. 39b/8), 67a/15

i.(d)- e-siz ('aṭā i. 29a/5), (müšāhede i. 33b/13), 33b/14, 33b/14

i.(d)- e-ṭur-sa (şefkat i. 12b/4)

i.(d)- e-y-dü-m (şadaka i. 40b/1), 49a/9

i.(d)- e-y-i-miş (cehd i. 58b/1)

i.(d)- esin (muşāfaḫa i.- esin 76a/13)

i.(d)- e-bil-e 44a/7

i.(d)- ecegünüz (mu'āyene i. 33b/13)

i.(d)- ecek 34a/1, 6a/5

i.(d)- egenlerdür 2b/10

i.(d)- elüm (taşḫīḫ i. 2a/13), 11b/2

i.(d)- em (kabūl i. 23b/3), ('amel i. 43a/1)

i.(d)- en (tevbe i. 17b/5), (ḳarār i. 18a/1), (zelül i. 49b/3), 49b/14, (ḳaşd i.

60b/4), (iḥtiyār i. 62a/15), (ğazā i. 62b/11), (zıkr i. 65b/5), (istihzā i. 75b/5), (ṭavāf i. 75b/8), (ḥizmet i. 79a/4)
i.(d)- en-e (ḥizmet i. 81a/3)
i.(d)- en-ler 28a/3
i.(d)- ene (ṭaleb 70a/15)
i.(d)- eni (hizmet i. 81a/3)
i.(d)- enler (ḥükm i. 8a/13), 13b/9, (kaḅül i. 14b/9), (mağfıret i. 21b/5), (eylük i. 23b/13, 34a/12, 78b/1), 49b/7, (‘amelin i. 57a/5), 65a/11, 66a/4, (medḥ i. 76a/2)
i.(d)- enlerdinin 28a/4
i.(d)- enlerdür (yardım i. 57b/13)
i.(d)- enlere 1b/14
i.(d)- enleredür (zıkr i. 65b/7)
i.(d)- enlerledür (eylük i. 10a/6), (‘amel i. 58b/3)
i.(d)- enlerüñ (tesbīḥ i. 18a/4), (tevekkül i. 80a/9)
i.(d)- enlerüñdür (taṣarruf i. 6a/14), 44b/2
i.(d)- enüñ 7a/11
i.(d)- er (da‘vet i. 2a/12), (tedbır i. 3b/14), (ḥükm i. 3b/14, 41b/2, 43a/3), 4a/1, (‘aṭā i. 6a/10), 6b/10, (bend i. 11b/13), (mağfıret i. 12a/12), (ḥisāb i. 12a/12), (āzād i. 12a/13), (giriftār i. 12a/13, 55a/7), (‘azāb i. 12a/13, 44b/6), 13b/8, (temennī i. 15b/12), 16b/15, (naṣīḥat i. 32a/6), (da‘vā i. 37a/10), (tımār i. 38a/15), (kesb i. 38b/1), (ri‘āyet i. 38b/1), (kaḅz i. 40b/3), (taṣarruf i. 41b/2), (mücāhede i. 44b/15), 45a/1, 48a/13,

(te’ḥır i. 48b/4), 49a/5, (sa‘y i. 49a/6), 50a/9, (kaḅül i. 52b/10, 52b/7, 64a/1), 54a/13, (tamām i. 61b/7), (ıṣlāḥ i. 55a/12), (terk i. 66a/13), (ṭa‘n i. 66b/9), (ḥarām i. 76b/13), 79b/10, (‘amel i. 80b/11)
i.(d)- er-di (naṣīḥat i. 11a/2)
i.- er-in 18a/14, (ümīd i.- 35b/1), (ıkrār i. 37b/14), (i. 61a/8, 70b/12), (kaḅül i. 63b/14)
i.(d)- er-le-n-üp (dostlık i. 30a/1)
i.(d)- er-ler 2a/13, (zülüm i. 11a/12), (fiğān i. 17b/13), 52b/8, (mülāzemet i. 52b/12), (düşmenlik i. 59a/7), 71a/15, (istiğfār i. 74b/2), 74b/12, 76a/1
i.(d)- er-ler-di (iṭā‘at i. 26b/9), (mürāca‘at i. 31b/13), 69a/10
i.(d)- er-se 45a/6, 74b/12
i.(d)- er-se-ñüz (āṣıkāre i. 12a/11)
i.(d)- er-sen (‘afv i. 18b/2)
i.(d)- er-sin 3a/15, 3b/1, (ṭaleb i. 9b/4), (sa‘y i. 49b/4)
i.(d)- er-siz (iḥtiyār i. 8a/2), 54b/1
i.(d)- er-üz (cem‘ i. 5b/12), (yardım i. 47b/14)
i.(d)- erin (tenzīh i. 21a/14), (istiğfār i. 76b/4), (tevbe i. 76b/4)
i.(d)- esin 7a/4
i.(d)- eyin (idrāk i. 60a/15), 73a/8
i.(d)- i-vir-e (müyesser i. 4b/8), (āsān i. 13a/14), 73a/1
i.(d)- i-vir-ür 80a/7
i.(d)- icek (‘azāb i. 22a/8), (‘amel i. 78a/3)

i.(d)- ici 17b/3, (mağfired i. 22a/7), (yardım i. 39a/3), (şefâ'at i. 47a/12), (terk i. 58a/9)
i.(d)- icidür (raḥmet i. 19a/9, 54b/10), (ḳabûl i. 23b/14), (luṭf i. 54b/9), (mağfired i. 54b/12), (da'vî i. 73a/11)
i.(d)- icinüñ 23b/6
i.(d)- icisin (raḥmet i. 20a/6, 22a/15)
i.(d)- il-e 2a/10, 80a/4
i.(d)- il-ecekdür 58b/5
i.(d)- il-mişdür (ta'yîn i. 35b/7)
i.(d)- il-se 60a/7
i.(d)- il-ür 48a/6
i.(d)- in-di 41a/5
i.(d)- in-dü-k (ma'lûm i. 77b/11)
i.(d)- in-dü-m (ḥû i. 18a/14)
i.(d)- in-e (vird i. 60b/8)
i.(d)- in-e-ler (ḥalk i. 70a/13)
i.(d)- in-i-bil-e 58b/1
i.(d)- in-i-gör-mek 38b/14
i.(d)- in-me-di 41a/6
i.(d)- in-me-ye (ḥû i. 53b/1), (yol i. 53b/2)
i.(d)- in-mege (şefî' i. 58a/15)
i.(d)- in-mek 26b/12
i.(d)- in-miş-ler-di ('âdet i. 25b/13)
i.(d)- in-se-m 19b/10
i.(d)- in-üben 43b/1
i.(d)- in-üp 2a/2, (ḥayâl i. 26a/9), (şâhid i. 58a/15), (yâr i. 58a/15), (maḳşûd i. 61a/6), (vaẓîfe i. 70a/9)
i.(d)- in-ür-dü-ñ (yâr i. 58b/7)
i.(d)- üben 51a/4, (luṭf i. 50b/15)
i.(d)- ücidür (merḥamet i. 56a/11)
i.(d)- üñ (i'tikâd i. 4a/10),

(tevbe i. 17a/9), 17a/15, (iḥtiyâr i. 33b/11), (cehd i. 33b/13), (mücâhede i. 62b/10), (zıkr i. 65a/13), (tesbîh i. 65a/15), (müdâvemet i. 65b/3), 65b/15, ('amel i. 81b/10)
i.(d)- üp 2a/4, (vaşıyyet i. 2b/6), (hidâyet i. 2b/12), (tesbîh i. 4a/10), (ḳahr i. 7a/9), (sultân i. 7a/10), ('aks i. 7a/11), (mağrûr i. 7a/13), (ḥāk i. 8b/6), (ḥayâlar i. 9a/1), (taẓarru'lar i. 9a/2, 23b/1, 27a/3), (fikri i. 9a/6), (şükri i. 9a/9), ('inâyetler i. 9a/10), (luṭf i. 9b/11), (ḳabûl i. 13b/11, 28a/1), (şefî' i. 15a/8), (iḥsân i. 15a/9), (sa'y i. 15b/14, 33b/12), (mağfired i. 17a/14), (ḥavf i. 17b/11), (muḥabbet i. 17b/11), (vâh i. 18b/13), (raḥmet i. 19a/2, 45a/3), (mağrifet i. 19a/9), (i'tirâflar i. 19b/2), (zulûm i. 21a/15, 27b/11), (iḳrâr i. 22a/6), (şefḳât i. 22a/15), (red i. 22b/9), 24a/6, (zabt i. 24a/8), (müşâhede i. 25b/1), (temerrüdlük i. 27b/11), (tövbe i. 27b/13), (rücû' i. 27b/13), (şadâḳat i. 28b/5), (feryâdlar i. 28b/6), (du'âlar i. 29b/8), (intisâb i. 31a/5), (itbâ' i. 31a/7), (mu'amele i. 31b/8), (ta'aşşublar i. 32b/14), 33a/4, (fikir i. 33b/10), (terk i. 33b/11, 45a/13, 50b/6), (ḥıfz i. 39a/3), (zâyi' i. 39b/9), (sefer i. 40a/5), (cehd i. 40b/4), ('aḳl i. 41a/4), (ḳaşd i. 43b/7), (mât i. 45a/10, 7a/9), (târumâr i. 45a/11), (iḥyâ i. 46a/6), (nidâ i. 46b/5),

(la'net i. 48a/2), (mücāhede i. 48b/15), (tevekkül i. 49a/15), (şiyām i. 49b/1), (zelil i. 49b/2), (şefā'at i. 55b/6), (şehādet i. 55b/7, 55b/8), (şefkat i. 56a/11), (muḥālefet i. 57b/3, 67b/4, 67b/6), 59a/11, 59a/7, (kaṭ' i. 63a/14), (zıkr i. 63a/14), 66a/12, (iḥtiyār i. 68b/8), ('uzlet i. 70a/4), (iḥtiyār i. 70a/5), (istimā' i. 70b/8), (maḥabbet i. 72b/2), (tezeyyün i. 78b/8), ('ibādet i. 79a/10), (taḥşil-i vuşlat i. 79a/13), (nazarın i. 82a/5) i. (meskenet i. 8b/7), (fikir i. 8b/8), (cömerdlik i. 10b/5), (muḥālefet i. 13a/7), (nazar i. 36a/9), (sa'y i. 44a/3), (top i. 49a/14), (kıyām i. 49b/1), (inşāf i. 50a/5), (şerḥ i. 50a/7), (luṭf i. 50a/8, 54a/1), (cūd i. 50a/14), ('afv i. 23a/7, 50b/1) i.- di (iḥtiyār i. 35b/11), ('amel i. 55b/11), ('ādil i. 55b/11), (ḥükm i. 55b/11), (secde i. 77b/1), (ziyān i. 78a/2) i.- di-ler (taşhīḥ i. 32a/12), 33b/5, 49b/15, (iḥtiyār i. 50b/6), 52a/5 i.- di-se 6b/10, (ıslāḥ i. 7a/10), ('adl i. 11a/9), (ḥalk i. 67b/5) i.- dü-k 15a/10, 16b/13, 50a/11, (tafsil i. 55a/3), (ḥarāb i. 53b/12) i.- dü-m ('işyānlar i. 19a/14), (zulüm i. 21b/12), (tefviz i. 81b/1) i.- dü-ñ 3b/15, ('amel i. 36a/10), (iḥtiyār i. 36a/10, 36a/11, 36a/9)

i.- dü-ñ-ise ('amel i. 36a/11) i.- dü-ñüz (zan i. 79b/1) i.- dügi 44b/9, (emr i. 45a/3), (nehyi i. 45a/3), 75b/11, 80a/7 i.- düginde (cem' i. 32a/9) i.- düginden (iḥsān i. 45a/3), 46a/10 i.- dügine 26b/10, (meyl i. 51b/4) i.- düginüñ 61a/7 i.- dügüm 9a/8 i.- dügüñ ('itikād i. 12b/8) i.- dür-en 80b/12 i.- me (ḥişab i. 16b/14), (maḥrüm i. 23a/7), (ırağ i. 28a/14), (zan i. 48b/2) i.- me-di 49a/7, (kaḅül i. 52b/4) i.- me-di-ler 57b/7, (iḥtiyār i. 70b/2), 82a/8 i.- me-di-se 11a/10 i.- me-mek 41a/4 i.- me-mişdür (vefā i. 7a/7), (iḥtiyār i. 39a/7) i.- me-ñ (tezkiye i. 25a/14), (muḥālefet i. 39b/15) i.- me-ñdür ('ibādet i. 24a/2) i.- me-se (rağbet i. 12b/5) i.- me-sin (fevt i. 40b/8) i.- me-sün (men' i. 47b/7) i.- me-sün-ler 57b/5 i.- me-y-e (cem' i. 75b/15) i.- me-y-enüñ ('amel i. 81b/14, 81b/14) i.- me-y-üp ('amel i. 81b/11) i.- me-ye (ḥayā i. 53a/7), (iltifāt i. 53a/9), (rağbet i. 53a/13), (ri'āyet i. 53b/1), (mülāyemet i. 57a/10) i.- me-ye-ler (zulüm i. 7b/8) i.- me-ye-siz 28a/8 i.- me-yenüñ 46b/11 i.- me-yüp (şükr i. 9a/11), (diriğ i. 29a/4), (nevmid i.

29a/4), (ḳanā'at i. 30b/7),
(ḳabūl i. 51b/15)
i.- medüginde 46a/10
i.- mesi (ıraq i. 48a/2)
i.- meyen (tażarru'lar i.
18b/5)
i.- meyenler 14b/10
i.- mege 46a/3, 59b/5, (farḳ i.
60a/4), (vefā i. 74a/5)
i.- megile (ḥabs i. 2b/7),
(men' i. 2b/7)
i.- mek 6b/10, (cezāsın i.
6b/13), (ḳabūl i. 8a/7), 9a/3,
(men' i. 11a/14), (ḥazerler i.
17a/3), (ıkrār i. 18a/1), (meyl
i. 26b/6), (taḥşıl i. 31a/2),
(fikir i. 38b/12), (tevbe i.
40a/8), (ıḥtiyār i. 51a/2),
('itibār i. 51b/5), (ḥayā i.
54a/5), (eda i. 54b/12),
(ḥazer i. 56b/4), (ḥavz i.
62a/6), (ıhyā i. 64a/8)
i.- mekde 21a/5, (mu'āmele
i. 78a/6)
i.- mekden (şadaḳā i. 2b/14),
(ḳabūl i. 8a/7), (faḥr i. 52a/1)
i.- mekdür 50a/10, (ḳabūl i.
45b/12), (şarf i. 67b/5)
i.- mez 7a/7, (zulum i.
11a/12), (aşşı i. 14b/14),
(diriğ i. 31b/7), (ḥükm i.
36b/12), (ḥisāb i. 75b/2)
i.- mez-i-sen (ḥıfz i. 16b/15)
i.- mez-ler (hürmet i. 34b/14)
i.- mez-ler-di (terk i. 70a/10)
i.- mez-se ('itikād i. 71b/10)
i.- mez-siz (ıḥtiyār i. 8a/3),
(muḥālefet i. 46b/9), (secde i.
77b/3)
i.- miş (raḥmet i. 17a/14,
28a/1), (ıhyā i. 74a/8,
74b/15), (şadaḳa i. 75a/12),
(ıhyā i. 75a/15), (āzād i.
77a/11)
i.- miş-ler (zulum i. 19a/6),

63b/1
i.- mişdür (ḥükm i. 41a/15),
(ıḥtiyār i. 68b/11)
i.- mişlerdür 63b/2, 65a/11
i.- mişsindür (müşāhede i.
80a/13)
i.- se (mülāzemet i. 4b/6),
(cömerdlik i. 10b/5), (eylük
i. 10b/5), (ḥisāb i. 12a/8),
(güç i. 17a/12), (zulm i.
17a/12), (ḫaleb i. 17a/13),
(istiğfār i. 17a/13), (şurū' i.
26a/9), (maḥabbet i.
36b/11), 45b/15, (ıḥtiyār i.
52b/8), (sa'y i. 61a/7),
(şehādet i. 76b/11), (secde i.
77a/14)
i.- se-ler (taşarruf i. 5b/12),
(su'āl i. 23b/5), 71a/5
i.- sin (tecribe i. 63b/5)
i.- sün 5a/12, (ḫaleb i. 45b/2),
(nazar i. 72b/9)

ıḫtā'at (Ar.): Emre uyma, söz
dinleme.

i. *it-* 'emre uymak' 26b/9
i. 2a/3, 13a/13, 30a/8,
51a/8, 53b/4
i.+ m 59b/14
i.+ inde 29a/7
i.+ ine 2b/15
i.+ üñ 61a/9

ittibā' (Ar.): Ardı sıra gitme, uyma,
tabi olma.

i. *it-* 'tabi olmak' 31a/7
i. 13a/13, 32b/1

'itibār (Ar.): Önem verme.

'i. *eyle-* 'önem ve kıymet
vermek' 53a/11
'i. *it-* 'önem ve kıymet
vermek' 51b/5

i'tikād (Ar.): İnanma, kalben tasdik

ederek inanma, inanç, inan.

- i. *it-* 'inanmak' 4a/10, 12b/8, 29b/12, 70a/14, 71b/10
- i.+ dan 70b/4
- i. 30b/13
- i.+ dan 2b/6
- i.+ ı 31b/6

i'tirāf (Ar.): Bir kimsenin başkalarına söylemek istemediği bir gerçeği veya suçu artık saklamaktan vazgeçip açıklaması, bu yolda gerçeği gizlemeden yapılan açıklama.

- i.+ *lar it-* 'itiraflar etmek' 19b/2

i'tizār (Ar.): Özürlü dileme.

- i. *eyle-* 'özür dilemek' 27b/15
- i. *it-* 'özür dilemek' 68a/13
- i. 23a/4
- i.+ ın 25b/10
- i.+ ların 28a/5

ittibā' (Ar.): Ardı sıra gitme, uyma, tabi olma.

- i. 70b/5
- i.+ ya 53b/4

iy : Ünlem.

- i. 3a/13, 3a/13, 5b/5, 6b/12, 7b/3, 8b/8, 9b/11, 10a/1, 15a/3, 16a/3, 17a/8, 18a/11, 18a/11, 18a/15, 18a/15, 18b/9, 19a/10, 20a/3, 20b/11, 20b/8, 21a/7, 21b/11, 21b/7, 21b/7, 22a/5, 22b/13, 22b/14, 22b/5, 22b/5, 23a/2, 23a/3, 28a/15, 28b/14, 28b/2, 34b/1, 35a/10, 37b/13, 37b/5, 37b/7, 39b/14, 40a/13, 40a/15, 40a/4, 41a/14, 41a/15, 42a/14, 42b/7, 43b/10, 43b/11, 46a/13,

- 46b/4, 46b/6, 46b/8, 47b/7, 50a/10, 50a/12, 53b/9, 56b/5, 58a/3, 58a/4, 65a/13, 73a/2, 77a/15, 78a/9, 79a/4, 80a/3, 81a/3

'iyāl (Ar.): Eş, zevce.

- 'i. (ehl-i 'i. 50b/3)

iyi : İyi.

- i. 71a/10

izācā' (Ar.) Kur'an'ın 110. suresi olan Nasr suresi için kullanılır.

- i. 75b/13

'izām (Ar.): Büyükler, ulular.

- 'i.+ a (melāike-i 'i. 1b/10)

iz'ān (Ar.): Anlayış, kavrayış, ferâset.

- i.+ınca 61a/7

izā zūlzilet (Ar.): Kur'an'ın 99. suresi olan Zilzal suresi için kullanılır.

- i. 75b/1

izdiyād (Ar.): Artma, çoğalma, tezayüt etme.

- i. (i.- ı mertebe 68b/4)

izhār (Ar.): Açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, aşikar etme.

- i. 1b/11, 1b/14

izn (Ar.): Bir şeyi yapmak için verilen serbestlik, müsaade.

- i.+ ile 27b/3

'izz (Ar.): Yücelik.

- 'i. ('i.- i harīm 11b/6), 50b/4, 50b/4
- 'i.+ ine 38b/9, 5a/4
- 'i.+ ümi 58b/8
- 'i.+ üñe (cenāb-ı 'i. 23a/11)

‘izzet (Ar.): Hürmet, saygı.
‘i. 4b/6, 14a/1, 45b/13,
45b/9, 54a/1, 70b/6
‘i.+ den (ehl-i ‘i. 4b/7)
‘i.+ e (erkân-ı ‘i. 1b/11),
46b/13
‘i.+ ler (erbâb-ı ‘i. 49b/8)
‘i.+ i 39b/6, 41b/7
‘i.+ ine 38b/9

K, K

ķabāyih (Ar.): Kabahatler,
uygunsuz ve kötü davranışlar,
kusurlar, suçlar.
ķ.+ e 81a/9

Ka’be (Ar.): Bütün müslümanların
kıblesi ve ziyaret yeri olan Mekke
şehirindeki mukaddes bina,
beytullah.
K.+ yi 75b/8

ķabih (Ar.): Çirkin.
ķ. (fi’l-i ķ. 51b/6), 52b/9
ķ.+ i (fi’l-i ķ. 47b/15)

ķabile (Ar.): Aynı soydan gelen ve
bir başkanın yönetiminde yaşayan
göçebe topluluk, boy.
ķ.+ siyise 57b/6

ķabir (Ar.): Mezar.
ķ. 6b/7, 29a/14, 35a/13,
75a/1
ķ.+ de 38b/14, 38b/5
ķ.+ dür 15a/4, 6b/7
ķ.+ e 8b/7, 40b/11, 41b/8,
50b/13
ķ.+ i 31a/14
ķ.+ lere 7a/3
ķ.+ lerinden 51a/6
ķ.+ ümüze 6a/9

ķ.+ üñ 35b/1
ķ.+ üñi 64a/6

ķabül (Ar.): Bir şeye isteyerek veya
istemeyerek peki deme, razı olma,
muvafakat etme.

ķ. *bul-* ‘kabul olmak’ 23b/13
ķ. *eyle-* ‘kabul etmek’ 20a/3,
20a/4, 21b/7, 23b/7, 23b/8,
37a/7, 37a/8, 52a/5,
53a/15, 53b/10, 72b/13,
82a/4
ķ. *it-* ‘kabul etmek’ 8a/7,
8a/7, 13b/11, 14b/9, 23b/14,
23b/3, 24b/7, 28a/1, 31a/12,
45b/12, 51b/15, 52b/4,
52b/10, 52b/7, 63b/14,
64a/1, 70a/13
ķ. *ķıl-* ‘kabul etmek’ 1b/13
ķ. *ol-* ‘kabul sayılmak’
23b/11
ķ. (ğayret-i ķ. -i dīn 2a/7),
21b/2, 23a/5, 55b/7, 60a/12,
63b/15
ķ.+ e 66b/6
ķ.+ ine 18a/2

ķabz (Ar.): Cenab-ı Hakk’ın kuluna
siteminden, lutfunu
esirgemesinden ileri gelen gönül
daralması hâli, manevi feyzin
kesilişinden dolayı hissedilen
sıkıntı ve darlık.

ķ. *it-* ‘(Allah için) kullarına
sıkıntı ve darlık vermek’
40b/3
ķ. 25b/15, (ķ.- ı haķ 63a/10)
ķ.+ ı (şifât-ı ķ. 25b/6)

ķaç - : Kaçmak.
ķ. 63a/11
ķ.- a 39b/8, 59b/13
ķ.- acak 37b/15, 9a/9
ķ.- an 11b/12, 24b/6
ķ.- anlardur 51a/11

ķ.- anlaruñdur 6a/13
ķ.- ar 16a/7
ķ.- ar-ın 37b/14
ķ.- ar-lar-dı 70a/6
ķ.- ar-sın 18b/10
ķ.- ar-sız 8a/3
ķ.- duğı 51b/15
ķ.- du-m 77b/1
ķ.- mağ 11a/14
ķ.- maķ 16b/4, 58b/14
ķ.- mış 2b/14
ķ.- ul-ur 16b/8
ķ.- uñ 2a/13, 9a/9
ķ.- up 13b/9, 16b/5

ķaçan : Ne vakit, ne zaman ki.

ķ. 9a/6, 10b/5, 10b/6,
10b/6, 11a/2, 13a/11, 13a/6,
23b/5, 29a/13, 33b/2,
34a/15, 40b/2, 41a/1, 43a/8,
47a/7, 50a/15, 55b/3,
60a/10, 60a/12,
61a/4, 61a/4, 61a/5, 61b/14,
66b/1, 73b/5, 76a/1

ķad (Ar.): Boy.

ķ.+ den 50a/1

ķadar (Ar.): Ölçüde, derecede.

ķ. 13a/7, 13b/7, 31a/6,
59b/11, 71a/6, 72b/12

ķadem (Ar.): Adım, ayak.

ķ.+ üñün 28a/6

ķadh (Ar.): Ayıbını söyleyerek
çekiştirme, yerme, zemmetme,
tânetme.

ķ.+ ından 66b/4

ķādih (Ar.): Ayıbını söyleyerek
çekiştiren, yeren, zemmeden.

ķ.+ uñ 66b/4

ķadim (Ar.): (Zaman için)

Başlangıcı olmayan, ezeli, zaman
üstü.

kelâm-ı ķ. 19a/2

ķ.+ dür (Ķur'ân-ı ķ. 53a/9)

ķ.+ üni (Ķur'ân-ı ķ. 19b/8)

ķādir (Ar.): 1. Kudret ve kuvvet
sahibi, yapabilme gücüne mâlik
olan (kimse), muktedir

ķ. 5a/6, 54a/9

ķ.+ dür 3b/4, 12a/13, 46a/6,
71a/4

ķ.+ sin 3b/1, 75a/6

2. "Tam ve mutlak kudret
sahibi olan, istediğini
dilediği gibi yapmaya gücü
yeten" anlamında Allah'ın
en güzel isimlerindedir.

Ķ. 8b/15, 9b/13

Ķadir (Ar.): 1. Kur'an'ın 97.
suresidir.

süre-i Ķ. 75a/15

2. İslam dininde ramazanın
27. gecesi olduğu genellikle
kabul edilen, Kur'an-ı
Kerim'in indirilmeye
başlandığı mübarek af
gecesi, leyle-i kadir.

Ķ.+ gicesin 74a/8, 74b/15

Ķadîr (Ar.): "Her Şeye gücü yeten,
kuvvet ve kudretine hiçbir sınır
olmayan" anlamında Allah'ın en
güzel isimlerindedir.

Ķ. 12a/4, 49a/9, 58a/14

ķadr (Ar.): Değer, kıymet.

ķ. (ta'yîn-i ķ. 2b/2), ('ulüvv-
ı ķ. 70b/1)

ķ.+ i 71b/7, (leyle-i ķ.
75a/15)

ķ.+ ini 9b/9, 38a/9, 53b/1

ķ.+ li 72a/7

ķafa : Ense, boynun arka tarafı.

ķ.+ ndadur 15a/2

ķafes (Far.): Kaçmalarını önlemek için hayvanların içine kapatıldığı, aralıklı olarak yapılmış mahfaza.

ķ. 38a/8
ķ.+ dür 38a/2
ķ.+ i 38a/2

kāfī (Ar.): Yeten, yetişen, elveren, yeterli, kifayet eden.

k.+ dür 31b/9, 47a/1

ķāfile (Ar.): Topluluk, takım, grup, güruh.

ķ. (ķ.- i Aħmedī 47a/3)

kāfir (Ar.): Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ve Allah'tan getirdiklerine inanmayan yahut bunlardan birini inkar eden kimse.

k. ol- 'kafirlik durumunda olmak' 45a/1
k. 34b/10, 67b/14
k.+ ce 80b/3
k.+ e 21a/3
k.+ ler 25a/4
k.+ sen 80b/3
k.+ ün 21a/2
k.+ üñ 67b/14

Kāfirūn (Ar.): Kur'an'ın 109. suresi.

K. 75b/11

ķāğıd (Ar.): Yazı yazmak, kitap basmak, sarmak, kaplamak gibi birçok işte kullanılan ince yaprak.

ķ. 31a/9
ķ.+ dan 31a/8

kāh (Far.): Bazen, bazı zaman.

k. 69a/14

ķahhar (Ar.): Çok kahreden, ezen,

mahveden, yok eden.

ķ.+ dur 15b/13

ķahr (Ar.): Galip gelip ezme, perişan etme, mahv ve helak etme.

ķ. it- 'Azap etmek' 7a/9
ķ. 22a/5
ķ.+ ından 24b/11, 54a/13, 55a/4, 79b/15
ķ.+ umı 58b/8

ķaķ - : El veya ayakla itmek, ittirmek, itip dürtmek, vurmak.

ķ.- a 22b/8
ķ.- am 22b/6, 22b/8
ķ.- mağı 63a/4

ķa'ķa'a (Ar.): Süngü, kılıç gibi silahların birbirine çarpmasından çıkan ses.

ķ. (ķ.- ı sinān 73a/12)

ķāl (Ar.): Söz, laf.

ķ. 60a/15, 65a/6
ķ.+ i (ehl-i ķ. 7a/14), 50b/4

ķal - : Kalmak.

ķ.- a (maħrūm ķ. 43b/2)
ķ.- a-sın 39b/10
ķ.- an 22a/13, 56a/15, 75a/11
ķ.- anı 3b/8
ķ.- anuñ 49a/4
ķ.- dı 8a/8
ķ.- dı-lar 33b/7
ķ.- du-ķ 53b/15
ķ.- du-m 19a/15
ķ.- dur-acak 9b/4
ķ.- dur-du-ñ 27b/5
ķ.- ma-ya-lar 6a/15
ķ.- maz 11b/9, 16a/13, 39a/14
ķ.- maz-sın 6b/9
ķ.- māķdur 35b/11
ķ.- miş-lar (maħrūm ķ.

25a/2)
k.- mışdur 8a/1, 33a/10,
45a/11
k.- mışları 27b/4
k.- up 24b/10, 48b/8
k.- ur 10b/7, 11a/6, 37b/3,
42b/1, 48b/4, 49a/8
k.- ur-sız 8a/8

kal'a (Ar.): Kale kelimesinin eski
metinlerde geçen asıl şekli.

k.+ ların 45a/10
k.+ sını 10b/9

kalb (Ar.): İman, sevgi ve nefretin,
iyi ve kötü bütün duyguların,
anlayış, duyuş, seziş yeteneklerinin
kaynağı olduğu kabul edilen,
insanın manevi varlığının merkezi,
gönül.

k. (rüşeñā-yı k. 60a/5)
k.+ e 65a/8
k.+ i 74a/10, 74a/10
k.+ ine 61b/9
k.+ inin 63b/13
k.+ inüñ 56a/2
k.+ leri 82a/4
k.+ ümüz 50a/8
kalbiyye: Kalbî kelimesinin
tamlamalarda ortaya çıkan
aynı manadaki müennes
şekli.
k. ('adāvet-i k. 32b/14)

kālen (Ar.): Söz ile.

k. 65a/14, 72a/13

kamu : Bütün, hep, herkes, halk.

k. 13b/15, 24a/10, 50a/1,
68a/14, 72a/1
k.+ dan 5a/12, 65a/8
k.+ lara 28a/15
k.+ ya 49b/11
k.+ yı 50a/6

kāmil (Ar.): Noksansız, tam, bütün.
k.+ lerden 30b/10
k.+ lerüñ 79b/4

kāmilīn (Ar.): Kamiller.

k. (şahābe-yi k. 2a/8),
(kelimāt-ı k. 56b/12)

kan : Plazma ve kan yuvarlarından
meydana gelen ve damarların
içinde dolaşarak vücut dokularını
besleyen kırmızı renkli sıvı.

k. 17b/8
k.+ ı 17b/8, 17b/9
k.+ lar 17a/6

kanā'at (Ar.): Elindekiden hoşnut
olup fazlasını istememe, kısmetine,
kendisine verilene razı olma.

k. *it-* 'elindekiyle yetinmek'
30b/7

kanat : Kuşlarda ve böceklerde
gövdenin iki yanında yer alan ve
uçmayı sağlayan açılır kapanır bir
çift organ.

k. 16b/9
k.+ ı 24b/8, 24b/9

kand (Far.): Şeker.

k. 60b/13

kanda : Nerede, nereye.

k. 8a/8, 8b/5, 8b/8, 10b/10,
14a/12, 16b/11, 71b/11

kanı : Hani, nerede?

k. 5b/11, 8a/13, 38a/8,
49b/10, 49b/10, 49b/10,
49b/6, 49b/8, 49b/8, 49b/9,
49b/9, 52b/12, 52b/12,
59a/13, 76a/2
k.+ dır 16b/5

kankı : Hangi.

ķ. 22b/7, 43a/2, 64a/13
ķ.+ sını 78b/4
ķ.+ sını 36a/9

ķānūn-nāme (Ar. Far.): Kanunların toplandıđı kitap, kanun kitabı.

ķ. 52b/11
ķ.+ ce 53a/9

ķap - : Kendine geçirmek, almak.
ķ.- up 57a/11

ķapu : Kapı.

ķ. 22b/8
ķ.+ dan 22b/7
ķ.+ larından 29b/7, 34b/15
ķ.+ na 19b/4
ķ.+ nuñ 28a/5
ķ.+ ñ 22b/6
ķ.+ ña 20a/13, 22b/8, 23a/2,
23a/9, 28a/15
ķ.+ ñda 18a/13
ķ.+ sını 63a/4
k.+ yı 22b/7

ķara : Kömür renginde olan rengin adı.

ķ. 23a/3, 9b/12
ķ.+ r-muş 42b/9
ķ.+ sı 11b/9

ķarañı : Karanlık. **bk. ķarañu.**

ķ.+ lıķdan 18a/13
ķ.+ lıķdur 39a/9
k.+ lıķına 64a/7

ķarañu : Karanlık. **bk. ķarañı.**

ķ. 6a/4
ķ.+ sı 55b/5

ķarār (Ar.): Bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm.

ķ. *it-* 'karar vermek' 18a/1
ķ. 26b/13, 8b/2

ķardaş : Aynı anne babadan doğmuşçasına yakın tutulan kimse.

bk. ķardeş, ķarındaş.

ķ. 32b/7
ķ.+ inuñ 13b/5
ķ.+ larıyise 57b/6

ķardeş : Aynı anne babadan doğmuşçasına yakın tutulan kimse.

bk. ķardaş, ķarındaş.

ķ.+ inden 16a/7

ķarındaş : Aynı anne babadan doğmuşçasına yakın tutulan kimse.

bk. ķardaş, ķardeş.

ķ.+ lardur 32b/6

ķarın : Karın.

ķ.+ ını 61b/14
ķ.+ ların 69a/6
ķ.+ larını 69a/3
ķ.+ laruñuzı 63a/1
ķ.+ um 70b/12
ķ.+ uñ 70b/10

ķarınca : Böcek türü.

ķ. 38b/5, 39b/1

ķarış : Parmakları açık ve gergin durumdaki bir elin baş parmağı ile serçe parmağının uçları arasındaki mesafe.

ķ. 61a/4
ķ.+ dan 61a/8

ķarşu : Bir şey, yer veya kimsenin yüz tarafının ilerisi.

ķ.+ sında 54b/2

ķarşula - : Karşılama.

ķ.- r-ın 61a/4, 61a/5
ķ.- sa 61a/4, 61a/5, 61a/5

ķārūn : İsrailoğulları zamanında zenginliğiyle ün salmış, sonra da

malı ile birlikte helak olmuş bir kişidir.

Қ. 34b/10

Қ.+ a 6b/5

қасāvet (Ar.): Üzüntü, gam, keder, tasa.

қ.+ den 62a/2

қ.+ i 56a/3

қ.+ ler 50a/8

қашd (Ar.): Niyet, istek, amaç, gaye.

қ. *eyle-* 'niyet etmek' 24a/8

қ. *it-* 'niyet etmek' 43b/7, 60b/4

қ. ol- 2a/6

қ. 70b/12

қāşır (Ar.): Kusurlu, aciz.

қ.+ dur 5a/11

Қашіde-i Nāşіha Muһrіk (Ar.): "Gönül Yakan Nasihat" başlıklı kaside.

Қ. 49a/5

қаш : Bir şeyin қаш gibi bir kavis yapan kemerli çıkıntılı yer.

қ.+ ndan 7a/6

қағ (Ar.): İlerleme, geçme, yol alma.

қ. *it-* 'yol almak' 63a/14

қат : Kat.

қ.+ nda 2a/3, 5a/11, 7b/15, 14a/7, 18a/12, 29a/8,

30a/13, 45b/3, 51b/7, 52b/5, 54b/4, 62b/11, 68a/1, 71b/7

қ.+ ndayın 31a/14, 31a/15

қ.+ ndan 49a/1

қ.+ larında 60a/14

қ.+ umda 76a/11

қ.+ uñuzdadur 7b/14

қат - : Koyma.

қ.- ar 47a/4

қ.- ar-ın 47a/4

қат'ā (Ar.): Asla, hiçbir zaman, kat'iyen.

қ. 14b/11

қатı : Haşin, sert, kırıcı, acı.

қ. 9b/12, 17a/3, 34b/13, 44b/6, 54b/3, 56a/4, 56a/9, 56b/3, 59b/14, 82a/11

қ.+ dur 9a/12, 16b/1, 35a/11, 55a/5, 55a/7

қ.+ lıқlara 22b/5

қатlan - : Ses çıkarmadan dayanmak, tahammül etmek.

қ.- maғıla 2b/8

қатrān (Ar.): Katran, organik maddenin yıkıcı damıtımından elde edilen akmaz siyah bir sıvıdır.

қ. 34b/9

қатre (Ar.): Damla.

қ. 17b/9, 76a/4

қ.+ ce 28a/14

қ.+ sinden 17b/7, 17b/8

қавіş - : Ulaşmak, erişmek, varmak, vasıl olmak.

қ.- dur- 36b/9

қаві (Ar.): Güçlü, kuvvetli.

қ. (қ.- i lāyenām 10a/1), 44b/7, 53a/8, 81a/13, 81b/6

қавім (Ar.): Doğru, dürüst.

қ. (ni'met-i қ.-i қā'im 7b/12)

қ.+ dür (vech-i қ. 65a/9)

қ.+ inden (һadіş-i қ. 77b/10)

қавl (Ar.): Söz, kelam.

қ. 30b/14

ķ.+ de 49a/4
ķ.+ in 52b/14
ķ.+ inden 3a/6

ķavim (Ar.): Aynı soydan gelen, dil, tre ve kültürleri ortak insan topluluğu, budun.

ķ. 57b/3, 57b/6
ķ.+ den 37b/8
ķ.+ e 25b/12, 36b/11
ķ.+ inüñ 56a/14
ķ.+  47a/11
ķ.+ m 56b/5
ķ.+ ñ 11a/2

ķay - : Bulunduğu yerden ayrılıp başka bir yere doğru gitmek.
ķ.- dı 7a/14

ķayd (Ar.): Kaydetme işi.
ķ. 26b/2

ķayıř : Bağlamak, sıkmak vb. işlerde kullanılan, şerit gibi dar ve uzun kösele parçası, kayış.
ķ.+ ın 70b/13

ķāyil (Ar.): Razı olmuş, boyun eğmiş.
ķ. 32b/9

ķāyim(Ar.): 1. Ayakta duran, ayağa kalkmış durumda olan, kıyamda bulunan.

ķ. 3a/2, 64a/8
2. Devam eden, sürüp giden, var olan.
ķ. ol- 'daim olmak' 49b/2, 66b/3
ķ. 32b/9
ķ.+ e (ni'met-i ķavime-i ķ. 7b/12)

ķāyināt (Ar.): Yaratılmış Şeylerin hepsi, yer gök bütün varlıklar ve

bütün mahlukat, alem, evren.
k. (cümle'-i aĥvāl-i k. 3a/9)
k.+ uñ 54a/9

ķayna - : (Bir kap içindeki sıvı) Sıcaklığı belli bir dereceyi bulunca fokurdamak.

ķ.- mışdur 80a/9

ķaynaęın ur- : Tırnak geçirmek.
ķ.- ur 15a/3

ķayu : Üzücü bir Şey olacak korkusundan doğan endişe, gam, keder, tasa, kayęı.

ķ.+ sı 15b/15
ķ.+ sın 16a/9
ķ.+ sından 16b/5

ķayyum (Ar.): "Kendi zatı ile kaim olan, varlığında ve varlığının devamında her Şey kendisine muhtaç olduğu halde kendisinin hiçbir Şeye ihtiyacı olmayan, bütün mahlukatı var kılıp varlığını devam ettiren" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindedir.

ķ.+ dur 54a/9

ķazan - : Edinmek, elde etmek.
ķ.- maķlar 38a/3

ķāzibe (Ar.): Yalan söyleyen (kimse), yalancı.
k.+ dr 46b/14

ķāziyye (Ar.): İleri sürülen iddia, dava, mesele, husus.
ķ. 33b/3

ķedden (Ar.): alışıp çabalayarak.
k. 66b/6

ķeder (Ar.): Gönül üzüntüsü, i darlığı, gam, tasa.

k. 61b/10

keennehu (Ar.): Sanki, güya.

k. 8a/13, 24a/2, 75a/12,
76a/4, 77a/11, 75a/13

kehel (Ar.): Tembel.

k. 42b/8, 59a/1
k.+ lik 44b/1, 44b/1
k.+ likden 44b/3

kelāl (Ar.): Yorgunluk, bıkkınlık,
usanç.

k. 66b/4

kelām (Ar.): Tek kelime veya
kelimelerden meydana gelmiş söz,
ifade.

k. (şāhib-i k. 9b/15), (k.- 1
ḳadīm 19a/2), 61b/8, (k.- 1
kerīm 77b/9)
k.+ ina 30a/8
k.+ inuñ 58b/4
k.+ in 37a/10
k.+ umı 58b/8
k.+ uñ 53b/11

Kelāmullāh (Ar.): Kur'an-ı Kerim.

k. 56b/11
K. 53a/8
K.+ uñ 53a/14

kelimāt (Ar.): Kelimeler, sözler.

k. (k.- 1 dürerbar 2a/9), (k.- 1
‘ulemā 26b/13), (k.- 1 kāmīlīn
56b/12), 67b/2, (k.- 1 mümīll
71a/3), (k.- 1 kemmel
80a/11)
k.+ ından 60a/3

Kelīm (Ar.): Hz. Musa peygamber
için kullanılan sıfat.

K.+ uñ 13b/15

kem (Far.): Kötü, fena, değersiz,

adi.

k. 61b/8, 61b/8, 61b/8,
64a/15
k.+ dür 5a/12

kemāl (Ar.): En olgun, en yetişkin
döneminde olma, olgunluk.

k. (k.- i iḥsān 8b/12), (k.- i
kerem 13a/14, 4b/7, 82b/7),
14a/11, 19a/9, (k.- i vech
24a/5), (k.- i ma‘rifet 25a/10,
31a/2), 25a/13, 26b/2, (k.- i
cemāl 28b/2), (k.- i lutf
28b/15, 60b/11, 61a/9,
78a/5), (ehl-i k. 30a/2), (k.- i
ḳuvvet 48a/14), 49a/7,
49a/9, (k.- i ‘azāmet 52b/14),
54a/10, 54a/7, (k.- i ḳurb
63b/3), (k.- i hüner 64a/13),
73a/4, (k.- i maḡrifet 79b/4),
(k.- i tafşıl 82b/4),
k.+ den (ehl-i k. 31a/1),
71b/4
k.+ e (ehl-i k. 17a/1)
k.+ i (ehl-i k. 17a/1), 30b/10,
34a/11, 59b/14, 71a/10,
81b/12
k.+ leri 72a/10
k.+ üñi (vaşf-ı k. 50a/13)

kemālāt (Ar.): En olgun, en yetişkin
döneminde olma, olgunluk.

k. (kesb-i k. 49a/7)
k.+ de (kesb-i k. 49a/5)

kenār (Far.): Bir şeyin bitiş kısmı,
bitiş yeri, uçta kalan kısmı.

k. 33a/11, 33b/15, 34b/6
k.+ a 33a/10, 35b/5
k.+ dadur 33a/9
k.+ dur 34b/6, 36a/14,
37a/14
k.+ ina 33a/10
k.+ ından 33a/9

kendü : Kişinin öz varlığı, zatı. **bk.**
kendi.

k. 2b/1, 11a/12, 12b/10,
13b/3, 13b/3, 16a/9, 17a/12,
17b/13, 17b/8, 18b/1,
19b/14, 20a/9, 21b/13,
22a/10, 22a/8, 25b/9,
31a/10, 33b/12, 44b/15,
45a/6, 46a/8, 56a/8, 57b/8,
59a/14, 59a/9, 78a/1, 78a/2,
81b/1, 79a/7, 79b/11,
80b/10, 80b/4
k.+ den 17b/11, 17b/7, 4a/7
k.+ ler 30b/8
k.+ lerine 30a/6
k.+ nüñ 7b/6, 7b/11, 29b/14,
30a/13
k.+ ñi 15a/2
k.+ ñizi 81a/9
k.+ ñüzi 33b/9
k.+ sidür 36a/14
k.+ yile 78a/5
k.+ ye 2b/5, 51b/6, 81b/12
k.+ yedür 45a/1, 45a/1
k.+ yi 45b/1
k.+ yiçün 13b/8
k.+ yiçündür 38a/13, 45a/5
k.+ yü 33a/8
k.+ zin 18b/5

kendi : Kişinin öz varlığı, zatı. **bk.**
kendü.

k. 17b/3, 43b/8, 44b/9,
46a/8, 49a/1, 52a/3, 52b/9,
71a/7, 81b/1
k.+ den 25a/12, 51a/10
k.+ ler 7b/8, 52b/7, 56a/11
k.+ lere 30a/9
k.+ nden 58b/2
k.+ ye 43b/6, 48b/7, 61a/9,
80a/14
k.+ yi 46a/8

kenz (Ar.): Hazine.

k. 76b/6

k.+ lerinden 76b/5

kerāmet (Ar.): Bir ermişin, Allah'ın kendisine yakın kullarına lutfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat üstü iş, harikulade hal.

k. 26a/12, 26b/1, 26b/10,
26b/3, 26b/6, 26b/7, 45b/3,
(envā'-ı k. 55a/1)
k.+ i 26a/9
k.+ ile 45b/6
k.+ le-n-dür-em 45b/6
k.+ ler 45a/9, (ehl-i k.
50a/15)
k.+ üñüñ 27b/8

kerem (Ar.): Lutuf, iyilik, merhamet, ihsan.

k. *eyle-* 'ihsan etmek' 16b/12
k. *kıl-* 'lutfetmek' 15a/9
k. 19b/15, 25a/7, (ehl-i k.
27b/2, 39a/6), 29a/3,
(kemāl-i k. 82b/7)
k.+ dür 5a/8
k.+ i 8b/14, 19b/3, 29a/1
k.+ ile 79b/11
k.+ inde 13b/5
k.+ inden (kemāl-i k. 4b/7,
13a/14), 15b/13, 18a/15,
48b/6, 53a/4, 54b/8, 72b/15,
78a/5, 79b/13,
79b/9
k.+ ine 29b/12
k.+ inü 52b/15
k.+ üm 58b/6
k.+ ümi 61a/7
k.+ üñden 21b/13, 22a/10,
28a/2
k.+ üñle 81b/1

kerīm (Ar.): Ulu, büyük, şerefli, aziz.

k. (Resül-i k. 2a/3), 18b/1,
27b/7, 50a/6, 71a/4, 81a/13

k.+ dūr 15b/13, 15b/13,
31b/7, 63b/15, 80a/13
k.+ i (Kūr'ān-ı k. 32a/9)
k.+ inden 13b/13, (kelām-ı k.
77b/9)
k.+ ler 48a/10
k.+ sin 22a/15
k.+ üñ 13b/13, (dilber-i k.
13b/14), 15b/13
2. "Vadini yerine getiren, çok
verici, lutuf ve ihsanı bol,
kendisine sığınanı geri
çevirmeyen" anlamında
Allah'ın en güzel
isimlerindedir.
K. 12b/1, 58a/14

kerre (Ar.): Defa, kez, sefer.

k. 39b/4, 41b/4, 70b/10,
74a/12, 74b/8, 75b/1,
76a/14, 76b/7,
76b/8, 77a/7, 77a/9, 79b/7

kes - : Kesmek.

k.- il-mek 64b/9
k.- il-mez 5a/8
k.- il-se 7b/13, 80a/6
k.- il-se-ñ 64b/9
k.- il-üp 57a/12
k.- mesine 38b/7
k.- mek 24b/12
k.- mez 25a/4
k.- mez-in 18a/14
k.- üp 25b/15

kesb (Ar.): Kazanma, çalışarak
kazanma.

k. *eyle*- 'kazanmak' 40a/9
k. *it*- 'kazanmak' 38b/1
k. *ol*- 'kazanmak' 61a/12
k. (k.- i kemālet 49a/5), (k.- i
kemālāt 49a/7), (k.- i kırbet
79a/13)

keşret (Ar.): Çokluk, bolluk,

fazlalık, ziyadelik.
k.+ inden 23b/12

keşf (Ar.): Tanınmayan veya
bilinmeyen bir şeyi anlama, tanıma,
öğrenme, ne olduğunu anlayıp
bilme.

k. 26a/9
k.+ e 52a/6

kevşer (Ar.): Cennette bir nehir
veya havuz.

k. 34a/3
K. 75b/9

key (Far.): Ne vakit, ne zaman.
k. 7a/13, 11b/13

keyfiyyet (Ar.): Bir şeyin taşıdığı şu
veya bu hal, nasıl ve ne türlü
olduğu, varlıklar arasındaki
farkları meydana getiren durum,
vasıf, nitelik.

k.+ ine 66a/3

kez : Defa, kere, sefer.

k. 76a/6, 76a/8, 76b/8

kezzāb (Ar.): Çok yalan söyleyen
kimse, çok yalancı.

k.+ lar 29b/9

kıl : İnsan ve hayvan vücûdunda
biten sertçe ve kalınca tüy.

ķ. 7a/14

kıl - Kılmak.

8b/7, 8b/9, ('aṭā ķ. 9b/11),
9b/11, (kerem ķ. 15a/9),
20b/6, 20b/11, (meded ķ.
23a/8), (terahḥum ķ. 23a/9),
23a/10, 23a/14, (luṭf ķ.
28a/14), (naẓar ķ. 49b/6),
65a/4

ķ.- a (müteveccih ķ.- a

24a/9), (şâfi kı. a 62a/13),
68a/13
kı. a-lar (nażar kı. 10a/3)
kı. a-ţur-sa 13a/13
kı. asını 50b/14
kı. an (namâz kı. 63b/11,
64a/4)
kı. anlara (kaşbul kı. 1b/13)
kı. dı 7a/12, 49b/13, 57b/7
kı. dı-lar 69b/3
kı. du-m (mükerrem kı.
73b/9)
kı. du-ñ 38a/9
kı. duğun 24b/3
kı. duğun 24b/2
kı. in-anlar (emîn kı. 10a/3)
kı. in-dı ('azm kı. 2a/6),
51b/15
kı. in-mışdur 11a/1, 36a/3,
36a/4, 37a/13
kı. in-ur 46a/11
kı. ma 9b/12
kı. mağıla (namâz kı. 64a/7)
kı. maş 24b/7
kı. maşdan 1b/11
kı. maz (nażar kı. 41b/14)
kı. up (hîle kı. up 17a/1),
(şâfi kı. up 18b/6), 58a/8,
(namâz kı. up 63a/14),
(nażar kı. up 68a/14),
(mükerrem kı. up 71b/9)
kı. ur 9b/13, 16b/11, 50b/14,
57a/6
kı. ur-lar-dı 70a/2
kı. ur-sın 38a/8

kırk : Kırk sayısı.

kı. 69a/9, 70a/2
kı.+ a 42b/13
kı.+ dan 42b/13
kı.+ ını 42b/11

kılavuz : Yol gösteren kimse veya
şey, rehber, delil. **bk. kulavuz.**

kı. 31b/12

kı.+ la-ya 47b/4

kısm (Ar.): Bir bütünün bir
bölümü.

kı.+ ından 45b/6

kıţ'a (Ar.): Aynı vezinde 2. ve 4.
mısraları kafiyeli, 4 mısradan ibaret
nazım parçası.

kı. 15b/3, 39a/10, 41b/13,
52a/8, 63a/9, 64a/12,
67a/12, 80a/15

kış : Kış mevsimi.

kı.+ lar 71b/15

kıy - : İçi sızlamadan öldürmek,
canına kastetmek.

kı. 11b/11

kıyâm (Ar.): Ayağa kalkma, ayakta
durma.

kı. *it-* 'ayakta durmak' 49b/1
kı.+ ı 63b/8

kıyâmet (Ar.): Semavi dinlerdeki
ortak inanışa göre takdir edilen
zamanı gelince bu alemin ve bu
alemdaki canlı cansız her şeyin bir
anda mahvolup yok olması,
ölülerin dirilmesi, ahiret hayatının
başlaması olayı ve bu olayın
meydana geldiği zaman.

kı. 11a/8, 16a/12, 16a/7,
17b/13, 35a/5, 36b/11,
46b/9, 47a/7, 49a/11, 62a/5,
74a/15, 74a/6, (süre-i Kı.
75a/2), 75a/11, 75a/3,
75a/4, 75a/8, 76a/1, 77a/6,
77a/7, 82a/12

kı.+ de 46a/12, 49b/3, (yevm-
i kı. 59a/7)

kı.+ den (ahvâl-i kı. 16b/4)

kı.+ e (ehvâl-i kı. 1b/15)

kı.+ ler 49b/2

kıymet (Ar.): Bir şeyin taşıdığı maddi varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer.

ķ. 81b/13

ķız : Dişı cinsten olan evlat.

ķ. 14b/4, 16a/4

ķ.+ ından 16a/4, 16a/8

ķ.+ um 47a/15

ķi (Far.): İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getirir.

k. 2a/12, 2a/13, 2a/13, 2a/15, 2a/6, 2b/13, 2b/5, 2b/8, 2b/9, 3a/1, 3a/4, 3a/6, 3a/8, 3b/15, 3b/4, 3b/5, 4a/1, 4a/10, 4a/4, 5a/15, 5a/6, 5a/6, 5b/11, 5b/14, 5b/2, 5b/6, 5b/7, 6a/14, 6a/3, 6a/4, 6a/5, 6a/8, 6a/8, 6a/9, 6b/14, 6b/14, 6b/5, 6b/6, 6b/8, 6b/9, 6b/9, 7a/2, 7a/2, 7a/3, 7a/6, 7a/6, 7a/7, 7b/1, 7b/11, 7b/12, 7b/14, 7b/15, 7b/15, 7b/6, 7b/7, 8a/14, 8a/2, 8a/2, 8a/3, 8a/6, 8a/7, 8a/8, 8b/13, 8b/14, 8b/15, 8b/3, 8b/3, 8b/9, 9a/3, 9a/4, 9a/5, 9b/1, 9b/14, 9b/5, 9b/6, 9b/7, 10a/11, 10a/12, 10a/15, 10a/15, 10a/3, 10b/13, 11a/15, 11a/2, 11a/5, 11a/6, 11a/9, 11b/1, 11b/13, 11b/3, 11b/6, 11b/8, 12a/1, 12a/4, 12b/1, 12b/12, 12b/3, 12b/5, 12b/5, 12b/7, 12b/7, 13a/1, 13a/12, 13a/13, 13a/3, 13a/7, 13a/7, 13b/11, 13b/2, 13b/3, 13b/6, 13b/7, 13b/8, 14a/1, 14a/11, 14a/7,

14a/8, 14b/11, 14b/12, 14b/12, 14b/13, 14b/4, 14b/6, 14b/7, 15a/11, 15a/14, 15a/15, 15a/15, 15a/2, 15a/2, 15a/4, 15a/5, 15b/11, 15b/12, 15b/15, 15b/5, 15b/7, 15b/9, 16a/12, 16a/14, 16a/4, 16a/7, 16a/9, 16b/1, 16b/4, 16b/8, 17a/11, 17a/9, 17b/1, 17b/10, 17b/13, 18a/4, 18b/1, 18b/7, 18b/14, 18b/5, 19a/12, 19a/6, 19a/8, 19a/9, 19b/10, 19b/12, 19b/9, 20a/10, 20a/14, 20a/5, 20a/9, 20b/9, 21a/11, 21a/3, 21a/4, 21a/6, 21b/1, 21b/12, 21b/8, 22a/13, 22a/14, 22a/5, 22b/5, 22b/5, 22b/8, 22b/8, 22b/9, 23a/12, 23a/15, 23a/4, 23a/5, 23a/8, 23a/9, 23b/10, 23b/12, 23b/3, 23b/6, 23b/7, 23b/8, 24a/11, 24a/12, 24a/3, 24a/4, 24a/7, 24a/8, 24b/12, 24b/2, 24b/3, 24b/8, 25a/1, 25a/10, 25a/12, 25a/15, 25a/4, 25b/12, 25b/13, 25b/3, 25b/4, 25b/6, 26a/11, 26a/14, 26a/3, 26a/5, 26a/6, 26a/8, 26b/12, 26b/15, 26b/5, 26b/5, 26b/7, 26b/8, 27a/1, 27a/3, 27a/4, 27b/1, 27b/8, 28a/13, 28a/15, 28a/7, 28b/1, 28b/7, 29a/3, 29a/6, 29a/7, 29a/8, 29b/1, 29b/1, 29b/13, 30a/10, 30a/13, 30a/15, 30a/2, 30a/6, 30b/10, 30b/12, 30b/12, 30b/14, 30b/15, 30b/8, 30b/9, 31a/11, 31a/11, 31a/15, 31a/3, 31a/4, 31a/8, 31a/9, 31b/10, 31b/14, 31b/15, 31b/4, 31b/5, 31b/7, 31b/9, 32a/1,

32a/13, 32a/14, 32a/6,
32a/7, 32b/10, 32b/4, 32b/6,
32b/7,
32b/8, 33a/10, 33a/13,
33a/4, 33a/7, 33a/8, 33a/9,
33a/9, 33b/12, 33b/12,
33b/13, 33b/13, 33b/15,
33b/15, 33b/3, 33b/7,
33b/9, 34a/10, 34a/4, 34b/1,
34b/11, 34b/13, 34b/6,
35a/11, 35b/10, 35b/12,
35b/2, 35b/4, 36a/13,
36a/15, 36a/2, 36b/12,
36b/15, 36b/3, 36b/4,
37a/13, 37a/14, 37b/1,
37b/14, 38a/14, 38a/15,
38a/3, 38a/4, 38a/6, 38a/7,
38a/8, 38b/1, 38b/12,
38b/13, 38b/15, 38b/15,
38b/2, 38b/5, 39a/13, 39b/1,
39b/3, 39b/5, 39b/6, 40a/14,
40a/15, 40a/4, 40a/5, 40a/6,
40a/7, 40b/1, 40b/11, 40b/4,
40b/6, 41a/1, 41a/5,
41a/6, 41b/12, 41b/15,
41b/4, 41b/5, 41b/6, 42a/14,
42a/2, 42a/4, 42a/4,
42a/6, 42a/8, 42b/11,
42b/12, 42b/12, 42b/14,
42b/15, 42b/7, 42b/8,
43a/11, 43a/14, 43a/15,
43a/2, 43a/3, 43a/5, 43a/7,
43a/8, 43b/1, 43b/13,
44a/12, 44a/13, 44a/3,
44a/4, 44a/4, 44a/5, 44b/1,
44b/10, 44b/11, 44b/15,
44b/5, 44b/6, 44b/9, 45a/1,
45a/14, 45a/14, 45a/2,
45a/9, 45b/10, 45b/14,
45b/15, 45b/5, 45b/7,
45b/9, 46a/13, 46a/5, 46a/6,
46a/8, 46a/8, 46b/1,
46b/12, 46b/15, 46b/6,
46b/8, 47a/11, 47a/12,
47a/14, 47a/15, 47a/15,

47a/5, 47a/5,
47b/10, 47b/14, 47b/8,
48a/1, 48a/11, 48a/8, 48b/2,
48b/4, 48b/5,
48b/7, 48b/9, 49a/12, 49a/4,
50b/1, 50b/2,
50b/7, 51a/1, 51a/6, 51a/7,
51a/7, 51b/1, 51b/10,
51b/10, 51b/14, 51b/3,
51b/5, 52a/1, 52a/1, 52a/13,
52a/15, 52a/2, 52a/6, 52a/7,
52b/13, 52b/4, 53a/10,
53a/11, 53a/3, 53a/6, 53a/8,
53a/9, 53b/15, 54a/2, 54a/7,
54b/1, 54b/15, 54b/2,
54b/3, 54b/6, 55a/11, 55a/5,
55a/7, 55b/10, 55b/10,
55b/11, 55b/11,
55b/12, 55b/5, 55b/6,
55b/9, 56a/3, 56a/6, 56a/9,
56b/10, 56b/13, 56b/3,
56b/4, 56b/8, 57a/11, 57a/8,
57a/9, 57a/9, 57b/10,
57b/11, 57b/12, 57b/3,
57b/6, 57b/9, 58a/11,
58a/13, 58a/13, 58a/14,
58a/2, 58a/3, 58a/5,
58b/1, 58b/10, 58b/13,
58b/5, 59a/1, 59a/11,
59a/12, 59a/14, 59a/14,
59a/5, 59a/5, 59b/1, 59b/10,
59b/12, 59b/12, 59b/13,
59b/15, 59b/2, 59b/3,
59b/8, 60a/1, 60a/10,
60a/15, 60a/4, 60a/6, 60a/6,
60b/1, 60b/10, 60b/11,
60b/11, 60b/6, 60b/6,
60b/8, 60b/9, 61a/10,
61a/13, 61b/1, 61b/1,
61b/10, 61b/12, 61b/3,
61b/9, 62a/1, 62a/12, 62a/6,
62b/1, 62b/10, 62b/12,
63a/13, 63b/1, 63b/10,
63b/11, 63b/11, 63b/14,
63b/15, 63b/2, 63b/4,

63b/8, 64a/13, 64a/14,
64b/2, 65b/13, 65b/15,
65b/3, 65b/9, 66a/11, 66a/4,
66a/5, 66b/10, 66b/10,
66b/2, 66b/3, 66b/7, 66b/9,
67a/15, 67a/3, 67b/13,
67b/14, 67b/2, 67b/3,
67b/5, 67b/7, 68a/10,
68a/12, 68a/6, 68b/12,
68b/13, 68b/15, 68b/5,
68b/9, 68b/9, 69a/14, 69a/4,
69a/6, 69b/14, 69b/3, 69b/3,
69b/4, 69b/5,
70a/1, 70a/10, 70a/12,
70a/13, 70a/15, 70a/3,
70b/5, 70b/9, 71a/10,
71a/12, 71a/15, 71a/3,
71a/5, 71a/7, 71a/7, 71a/8,
71b/12, 71b/2, 71b/4, 72a/1,
72a/11, 72a/12, 72a/15,
72a/4, 72a/6, 72b/1, 72b/1,
72b/13, 72b/14, 72b/7,
72b/8, 73a/15, 73a/15,
73a/4, 73a/5, 73b/15, 73b/2,
73b/9, 74a/11, 74a/15,
74a/8, 74b/1, 74b/2, 75a/11,
75a/12, 75a/12, 75a/4,
75a/9, 75b/10, 75b/14,
75b/3, 76a/1, 76a/13, 76a/2,
76a/3, 76b/12, 76b/5, 76b/6,
77a/15, 77a/15, 77a/8,
77b/12, 77b/3, 77b/4,
77b/5, 77b/5, 77b/7, 78a/1,
78a/11, 78a/14, 78a/2,
78a/4, 78b/1, 78b/13,
78b/14, 78b/3, 78b/5,
78b/7, 78b/9, 79a/10,
79a/14, 79a/5, 79a/6, 79a/9,
79b/1, 79b/12, 79b/15,
79b/7, 79b/8, 80a/14,
80a/15, 80a/4, 80a/6, 80b/2,
80b/6, 80b/7,
81a/1, 81a/11, 81a/13,
81a/15, 81a/2, 81a/7,
81b/11, 81b/6, 81b/8,

82a/12, 82a/4, 82a/6, 82b/5,
82b/5, 82b/7

kibār (Ar.): Herkese terbiye dahilinde ve nezaketle muamele eden, ince, nazik ve zarif (kimse).
k. (aşhāb-ı k. 32a/9)

kibr (Ar.): Büyüklük taslama, kendini herkesten üstün görme.
k.+ i 8b/7

kibriyā (Ar.): Büyüklük, ululuk, azamet.
k.+ ña 20a/13

kifāf (Ar.): Yaşamaya yetecek kadar rızık.
k. 47a/2

kifāret (Ar.): Kefāret, işlenmiş bir günah, suç veya kabahatin affi için şeriat hükmünce verilmesi veya yapılması gereken şey.
k.+ dür 63b/9

kifāyet (Ar.): Yeter miktarda olma, yetişme, elverme, kâfi olma.
k.+ dür 49b/1

ķīl (Ar.): Söz, kelam.
ķ. 50b/4
ķ.+ i 65a/6

kilise (Far.): Kilise.
k.+ den 27b/3

kim : Hangi kimse.
k. 11b/1, 13b/5, 16b/14,
17a/1, 24b/7, 2a/15, 30a/15,
38a/2, 38a/8, 41b/2, 41b/2,
42a/1, 42b/11, 43a/1,
43b/12, 44b/15, 45a/1,
46b/13, 46b/13,
47a/14, 47b/8, 49a/5, 49b/6,

4b/5, 52a/13, 55b/10,
55b/10, 55b/11, 55b/11,
55b/12, 55b/9, 57a/10,
58b/11, 59b/14, 5a/10, 5a/5,
60a/4, 60b/9, 62a/1, 62a/12,
65b/9, 66a/11, 67a/3, 69a/4,
69a/5, 69a/5, 69a/5, 69a/5,
69a/9, 70a/1, 70a/2, 70a/2,
70a/2,
70a/9, 70a/9, 70b/8, 71b/14,
74a/11, 74a/15, 74a/8,
74b/1, 74b/6, 75a/11,
76a/15, 78a/1, 78a/2, 78b/5,
79b/15, 7a/13, 80a/6
k.+ den 14b/11, 30a/11
k.+ dür 2b/9, 30a/12, 80b/12
k.+ e 13b/13, 14b/13
k.+ i 5a/11, 32b/8, 49b/12,
49b/12, 56a/14
k.+ isi 5a/11, 56a/14
k.+ ler 36b/3, 69a/8, 70a/1,
70a/8
k.+ lerdir 36b/4
k.+ üñ 40b/6

kim : Ki.

k. 7a/14, 8b/5, 11b/1,
11b/9, 13b/13, 16b/14,
16b/15, 37a/10, 37a/6,
39b/10, 41a/12, 46b/15,
47a/3, 47a/3, 49a/7, 49a/8,
49b/15, 50a/11, 50a/3,
50a/7, 50b/11, 50b/12,
5a/10, 5a/12, 5a/6, 61b/3,
68a/15, 70b/15

**kimesne : Kimse. bk. kimse,
kimsene.**

k.+ de 26b/7
k.+ ler 82a/3

**kimse : Herhangi bir kişi, kim
olduğu belirtilmeyen bir şahıs. bk.
kimesne, kimsene.**

k. 3b/15, 4a/5, 4a/5, 5a/7,

5b/1, 7b/6, 10a/15, 11b/14,
12b/12, 12b/13, 13b/11,
13b/6, 14b/5, 15b/15,
16b/5, 17a/11, 18a/1, 18b/5,
18b/6, 21b/1, 22a/5, 22a/5,
22b/5, 22b/5, 24a/4, 27a/1,
29b/1, 30a/13, 30a/5, 31b/5,
33a/13, 33b/15, 35b/10,
35b/12, 36a/2, 36b/10,
36b/11, 37a/9, 37b/1,
38a/14, 40b/11, 41a/8,
42a/4, 42b/5, 45a/14, 47b/3,
48a/13, 49a/10, 49a/7,
51b/3, 55a/7, 61a/12, 64a/4,
67b/5, 67b/7, 72a/14, 72a/7,
72b/1, 73b/11, 74a/12,
74a/2, 74a/6, 74b/13,
74b/14, 74b/15, 74b/3,
74b/3, 74b/5, 74b/6, 74b/7,
74b/8, 75a/1, 75a/10,
75a/12, 75a/13, 75a/14,
75a/2, 75a/6, 75a/8, 75a/9,
75b/1, 75b/11, 75b/13,
75b/14, 75b/2, 75b/3,
75b/4, 75b/6, 75b/7, 75b/9,
75b/9, 76a/11, 76a/4, 76a/6,
76a/8, 76b/11, 76b/14,
76b/6, 77a/1, 77a/14, 77a/6,
77a/7, 77a/8, 77a/9, 78b/3,
81a/6
k.+ den 47a/5, 47b/10, 4a/5,
9b/7
k.+ nüñ 20a/10, 37a/6,
37a/6, 3a/11
k.+ ye 64a/14
k.+ ye 2b/12, 4a/4, 6a/4,
7a/7, 8b/2, 8b/4, 9b/7 ,
15b/15, 15b/15, 17a/12,
31a/12, 31a/5, 36b/14,
41a/8, 47a/5, 48b/7, 51a/7,
59a/1, 80b/11
k.+ yi 10b/2, 14b/7, 26a/3,
58a/4

kimsene : Kimse. bk. kimse,

kimesne.

k.+ lerde 80a/13
k.+ leri 8b/12
k.+ yi 30a/6

kināyet (Ar.): Bir sözü gerçek manasına da gelebilecek şekilde, onun dışında başka bir manada kullanma san'atı.

k.+ ler 50a/6

kir : Kir.

k.+ len-miş 19b/5

kirām (Ar.): Soyu temiz, soylu kimseler, şerefli ve ulu kimseler.

k.+ a (hamele-i k. 1b/10)

kisve (Ar.): Elbise, üst baş, kılık kıyafet.

k. (k.- i şalâh 3a/1)

kişi : İnsan, kimse, şahıs.

k. 8b/8, 12b/3, 13a/1,
13a/9, 13b/7, 13b/8, 14b/13,
16a/7, 17a/14,
23b/2, 26a/5, 26a/8, 33a/7,
36a/12, 38a/2, 38b/14,
38b/6, 39a/1, 39b/10, 39b/6,
40b/11, 40b/12, 40b/3,
41a/12, 42b/14, 43a/3,
43a/4, 45a/6, 48a/4, 48b/10,
51a/14, 51b/11, 52b/13,
56a/13, 56a/3, 58a/14,
59a/15, 59a/6, 59b/11,
59b/15, 59b/2, 61b/3,
61b/9, 62a/15, 63a/13,
67b/3, 70a/13, 71b/5, 72b/9,
74b/2, 77a/12, 77b/11,
78b/1, 79a/4, 81a/15
k.+ den 10b/13
k.+ nüñ 2b/12, 5b/15, 35a/7,
42b/12, 43a/2, 60b/12,
66b/1, 67b/15, 71a/10
k.+ ye 59b/3

k.+ için 77a/6

k.+ yile 59a/4

k.+ ye 2b/13, 10b/12, 10b/6,
10b/7, 11a/6, 13a/8, 25a/5,
38b/12, 38b/13, 43b/1,
51a/7, 56b/8, 59a/6
k.+ yi 35b/5

kitāb (Ar.): Kitap.

k. 13b/14

k.+ ın 13a/14

k.+ lar 81b/12

k.+ ları 76a/5

k.+ larında 60b/3, 60b/3,
82b/5

kitābet (Ar.): Yazı yazma.

k.+ ler 50a/14

Kitābü'n-Neşāyiḥ (Ar.): Nasihatler Kitabı.

K. 1b/1

ko - : Koymak.

ķ. 8b/7, 8b/9, 11b/13,
35b/7, 49b/1, 50a/5, 63a/11,
65a/6, 81a/14
ķ.- du-m 32a/6
ķ.- ma 43a/14, 47a/3
ķ.- ma-dı 70a/3
ķ.- ma-sın 55b/13
ķ.- ma-y-a 25a/7, 26b/14, (aç
ķ. 79b/12)
ķ.- ma-y-up 7a/12
ķ.- maķ 43b/5
ķ.- maz 14b/11, 16a/9
ķ.- maz-lar 12a/3
ķ.- maz-lar-dı 70b/3
ķ.- miş 45b/14, 71a/7
ķ.- miş-lar 61b/3
ķ.- mişdur 7b/6
ķ.- r 14b/4, 66a/14, 78a/11,
79b/13
ķ.- r-dı 68b/13
ķ.- y-a 32b/12, 47a/14

ķ.- y-a-lar 32b/7
ķ.- y-ar 37b/2, 57b/9
ķ.- y-uñ 74a/6
ķ.- y-up 17a/6, 29b/11,
32b/3, 60b/8, 63a/14

ķoca : Yaşça büyük, yaşlı.
ķ.+ lardan 8b/13
ķ.+ lıĝa 42a/2, 42a/5
ķ.+ lıķ 42a/8, 42a/8
ķ.+ lıķda 42a/5

ķolay : Zahmetsizce, sıkıntı çekmeden yapılan, güçlüĝü olmayan (iş).

ķ. *gel-* 'zahmetsiz olmak'
61a/10
ķ.+ ına 20b/12, 56b/6,
68b/13, 70b/2, 79a/14
ķ.+ la-yanlar 40a/8

ķon - : Konmak.

ķ.- ul-mışdur 7b/10, 31a/8
ķ.- up 49b/12

ķonuk : Misafir.

ķ. 5b/6
ķ.+ dur 5b/6

ķop - : Kopmak.

ķ.- ar-lar 51a/6
ķ.- ar-a 49b/2

ķork - : Korkuya kapılmak, korku duymak, ürkemek.

ķ.- aĝanañuzın 25a/10
ķ.- anlar 58b/3, 59a/10
ķ.- anlara 14a/4
ķ.- anlaruñ 34a/9
ķ.- ar 56a/1
ķ.- dı 35b/13
ķ.- ı 60b/5
ķ.- maķ 54a/13
ķ.- ma-ya 53a/7
ķ.- ma-yan 16b/3

ķ.- ma-yanlaruñ 47a/8
ķ.- malu 12a/1
ķ.- maķ 9a/12, 17a/3,
39b/13, 55a/10, 55a/4
ķ.- sa 79b/15
ķ.- u 60a/11
ķ.- ular 50b/2, 56b/3
ķ.- usından 56a/1
ķ.- ub 6a/13
ķ.- umaĝ 23b/10
ķ.- un 16a/3, 16a/3
ķ.- uñ 39b/13, 48a/7, 55a/5
ķ.- up 16b/4, 17b/7, 25a/12,
45b/4, 51a/10, 78a/10

ķoş - : Koşmak.

ķ.- acaķ 5b/15

ķoy - : Koymak.

ķ.- a 60a/7
ķ.- up 9b/14, 52b/11, 68a/10

ķöpük : Bir sıvı üzerinde çeşitli etkilerle oluşan yığın hâlindeki hava veya gaz kabarcıklarından meydana gelen tabaka.

ķ.+ i 76b/11

ķör (Far.): Görme duyusundan mahrum olan, görmeyen, âmâ.

ķ. 48b/12

ķöşk (Far.): Bahçe içindeki büyük süslü ev, kasır.

ķ. 6a/3
ķ.+ leri 57b/9

ķudret (Ar.): Kuvvet, güç, takat, iktidar.

ķ. (ķ.- i ĝalıbe 12a/5), 21b/3,
48a/14, 51b/8, (ķ.- i taşarruf
52b/15)
ķ.+ indedür 3a/10
ķ.+ ine 5a/4
ķ.+ insüz 3a/10

ķ.+ iñ 10b/12
ķ.+ le-n-üp 28b/14
ķ.+ üñ 3a/15

ķuds (Ar.): Mukaddes ve mübarek olma, mukaddeslik, kutsallık.

ķ.+ de (dāyire-i ķ. 65a/11)
ķ.+ ında (Cenāb-ı ķ.+ ında 7b/11)

ķul : Allah tarafından yaratılmış olan insan, abd.

ķ. ol- 'Bir kimseye bağlanıp bütün isteklerini yerine getirmeye hazır olmak.'
9b/14, 31a/1

ķ. 52b/5, 61b/14, 62b/5, 73b/5, 81b/3

ķ.+ a 20a/9, 46b/10

ķ.+ dan 52b/13

ķ.+ dur 15a/15

ķ.+ ı 12a/1, 2b/15

ķ.+ inuñ 63b/15

ķ.+ ın 22a/7

ķ.+ inuñ 18a/12

ķ.+ lar 4a/1, 51a/6, 75b/11

ķ.+ lariçün 7b/15

ķ.+ larıla 9b/6

ķ.+ ların 2b/1

ķ.+ larına 7b/6, 9b/11, 45a/3, 54b/9

ķ.+ larından 6a/12

ķ.+ larını 2a/11

ķ.+ larınıñ 7b/1, 10a/2

ķ.+ larım 10b/14

ķ.+ larma 19a/5

ķ.+ larum 23b/5, 23b/7, 46a/13

ķ.+ laruma 3a/4

ķ.+ laruña 19a/2, 73a/4

ķ.+ lıgına 13b/2

ķ.+ luķ 46b/10, 46b/11, 53b/3

ķ.+ luķda 46b/10

ķ.+ um 61a/1, 61a/4

ķ.+ uma 74a/5

ķ.+ umı 74a/6

ķ.+ umuza 70b/8

ķ.+ uñ 45b/10

ķ.+ uñum 23a/9

ķ.+ uñuñ 20b/11

ķulaç : Halk arasında ölçü olarak kullanılan, gergin şekilde açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık.

ķ. 61a/5, 61a/5

ķ.+ dan 61a/8

ķulak : Kulak.

ķ.+ ı 11b/2

ķ.+ ın 64a/14

ķ.+ lar 29a/9

ķ.+ ları 82a/5

ķulavuz : Yol gösteren kimse veya şey, rehber, delil. **bk. ķılavuz.**

ķ.+ la- 33a/6

ķ.+ la-du-ñ 33a/3

ķ.+ la-duķdan 73a/3

ķ.+ la-mağ 11a/14

ķ.+ la-r 78a/7

ķ.+ la-y-ı-vir-ir-üz 78b/1

ķ.+ lamaķ 2b/12

ķul huvallāhu eħad (Ar.): Kur'an'ın 112. suresi olan İhlas suresinin ilk ayetidir.

ķ. 76a/3

ķ.+ u 76a/2

ķur'ān (Ar.): Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap.

ķ. (ķ.- ı 'azīmüñde 19a/2), (ķ.- ı ķadīm 19b/8), 32a/7, (ķ.- ı kerīm 32a/9), (ķ.- ı ķadīm 53a/9), 55b/10, 57b/8, 81b/14

ķ.+ a 31b/13, 36a/13, 53a/1

ķ.+ da 59b/15

ķ.+ dur 46b/5

Ḳ.+ ı 15a/9, 26b/13, 55a/11,
55b/12, 55b/15, 55b/6,
56b/5, 58a/15, 74a/12,
75b/1
Ḳ.+ ina 58a/6
Ḳ.+ uñ 1b/14, 73b/7, 74a/10,
75b/12

ḳurb (Ar.): Yakınlık.

ḳ. (ḳ.- ı cemāl-i ḥaḳḳ 8b/10),
(ḳ.- ı ḥabīb 68a/13), (ḳ.- ı
saʿādet 68b/3), 79a/10,
79b/2
ḳ.+ da 72a/9
ḳ.+ dan 61a/8
ḳ.+ ı (kemāl-i ḳ. 63b/3),
69a/10
ḳ.+ ina 61b/2, 65a/9
ḳ.+ ında (cenāb-ı ḳ. 65b/8)
ḳ.+ ları 72a/10
ḳ.+ um 61a/6

ḳurbān (Ar.): Allah yolunda kesilen
koyun, dana, deve vb. hayvan.

ḳ. 17b/9, 75b/11

ḳurbet (Ar.): Yakınlık, Allah'a
yakınlık.

ḳ. (ḳ.- i mekān 5a/9), 68b/2,
70b/1, (kesb-i ḳ. 79a/13)
ḳ.+ e (dār-ı ḳ. 32a/2), 63b/9
ḳ.+ ine 2b/1

Ḳureyş (Ar.): Kabile adı.

Ḳ.+ den 56b/6

ḳurı : Kuru.

ḳ. 30b/11, 73a/12

ḳurı : Kara.

ḳ.+ da 55a/1

ḳurt : Bazı çok küçük böceklere
veya böcek larvalarına verilen isim.

ḳ.+ lar 38a/13

ḳurtar - : Kurtarmak.

ḳ. 35b/4, 37b/7, 37b/7,
37b/8, 50a/12
ḳ.- a 46a/8, 46a/8, 58a/13
ḳ.- a-sın 35b/2
ḳ.- ı-maz 22a/5
ḳ.- ı-vir-e 36b/14
ḳ.- ur 30b/13, 80a/1

ḳurtıl - : Kurtulmak. **bk. ḳurtıl-.**

ḳ.- a 13a/1
ḳ.- maḳ 22a/6
ḳ.- up 62a/3
ḳ.- ur 67a/3

ḳurtul - : Kurtulmak. **bk. ḳurtıl-.**

ḳ.- a 8a/14
ḳ.- acaḳ 16b/5, 16b/9
ḳ.- avuz 16b/10
ḳ.- ayın 66b/12
ḳ.- dı 29b/1
ḳ.- maḡ-a 30b/14
ḳ.- maḡa 14a/14, 40b/7
ḳ.- maḳ 64b/5
ḳ.- maz-sız 58a/14
ḳ.- ur 67a/3
ḳ.- ur-sız 79b/2

ḳuşūr (Ar.): Eksiklik, noksan.

ḳ. 66b/5
ḳ.+ lar 19a/13, 34a/2
ḳ.+ ñuzdan 23b/11

ḳuḫb (Ar.): Manevi mertebelerin en
yükseğinde bulunan kimse.

k. (maḳālāt-ı ḳ. u'l-ʿarifin
1b/1)

ḳuvā (Ar.): Kuvvetler.

ḳ.+ dur (emīr-i ḳ. 24a/12)

ḳuvvet (Ar.): Maddi, manevi güç.

ḳ. (tamām-ı ḳ.- i nuşret

2a/14), 6a/9, 21b/4, 46a/7,
(kemāl-i . 48a/14), 68b/2,
71a/5
.+ e 79b/4
.+ i 8b/15, 51b/7, 59b/14,
60a/15
.+ ile 28b/14, 71a/5
.+ inde 27b/8
.+ insüz 3a/10
.+ in 52b/14
.+ le-n-dür-ür-di 57b/8
.+ le-n-üp 28b/14
.+ ler 65b/11
.+ lerin 2a/2
.+ li 14a/13
.+ liler 34b/13
.+ ümi 58b/8
.+ üñ 63a/9

küçük : Küçük.

k. 67b/13
k.+ lerden 8b/13

küfr (Ar.): Allah'ın varlığını,
birliğini kabul etmeme, dinin
esaslarına inanmama.

k.+ de 59b/11
k.+ dür 24b/11, 24b/12
k.+ e 30b/14

kül : Yanan şeylerden artakalan toz
hâlindeki madde.

k. 23a/14, 46b/11
k.+ de 46b/11
k.+ in 38b/15

küllî (Ar.): Bütüne ait, bütünle
ilgili, bütünü kapsayan.

k. 3b/8, 7b/13, 12a/8,
19b/11, 20b/8, 23a/5,
31b/13, 44b/9, 4a/4, 50b/5,
51b/6, 52a/5, 52b/15, 52b/8,
54a/12, 68b/8, 69a/9,
70a/11, 70a/13, 71b/14,
71b/3, 72b/10, 75b/1, 78a/3,

78b/4, 80b/8
k.+ ne 2b/14
k.+ si 2b/14, 48a/15, 60b/12
k.+ sinden 6b/8

kümmel (Ar.) Olgun kimseler,
kamiller.

k.+ den (kelimât-ı k. 80a/11)

kütüb (Ar.): Kitaplar.

. (.- i münzil 19b/8)

L

lâ-büd (Ar.): Gerekli, lazım, zaruri,
terkedilmesi mümkün olmayan.

l.- 64a/13

lâ-cerem (Ar.): Şüphesiz, besbelli.

l. 21a/4, 31b/11, 64a/15,
70a/13, 71a/14, 72b/1,
73b/1

lâf (Far.): Bir düşünce anlatan
kelime veya kelime dizisi, söz.

l. 25a/10
l.+ lar 32a/15

lafz (Ar.): Gerek anlamlı olsun
(kelime), gerek anlamı başka
kelimelerle ortaya çıksın (edat)
ağızdan çıkan veya yazılan söz.

l. (l.- ı müzevver 70b/9)
l.+ uñuzdan 32a/2

lağla - : Şakalamak.

l.- n-masına 38b/8

lağlaqa (Ar.): Anlamsız ve boş söz.

l. (l.- ı lisân 73a/12)

lâkin (Ar.): Ama, ancak, fakat.

l. 11a/12, 16b/1, 18a/14,

29b/8, 31a/7, 42b/1, 48a/13,
62b/2, 71a/6,
78b/11

la'net (Ar.): Allah'ın rahmetinden,
af ve merhametinden mahrum
olma.

1. *it-* '(Allah) Bir kimseyi
dünyâda hayır ve başarıdan,
âhirette lutuf ve rahmetten
uzaklaştırmak' 48a/2

lâ-şebih (Ar.): Benzersiz.
l.+ sin 9b/14

lâ-yenâm (Ar.): Uyumayan.
l. (ğavî-yi l. 10a/1)

lâyık (Ar.): Uygun, yaraşır,
münâsip.

1. *ol-* 'hak etmek' 15b/14,
30a/4
1. (l. -ı mağal 3a/15) ('âkil-i l.
8a/5) , 15a/11, 20a/10,
20a/14, 22a/14, 36a/3,
36a/4, 57b/4,
60a/5, 60b/6, 72b/7
l.+ dur 8b/14, 52b/2, 67b/3
l.+ imuz 16b/13, 22a/10
l.+ ın 74a/6
l.+ sını 22a/9
l.+ un 16b/13
l.+ uñ 22a/10

lâzım (Ar.): Gerekli, lüzumlu.

1. *ol-* 'gerekli olmak' 7b/7
1. 68b/12, 68b/4
l.+ dur 31b/12, 62b/12,
70a/13, 72a/2

lâzıme (Ar.): Gerekli olan şey,
vecîbe.

l.+ sindendür (şifât-ı l. 54a/9)

lecâc (Ar.): Düşmanlıkta inat etme,
ayak direme, çekişme.
l. 50b/8

leğâfet (Ar.): Hoşluk, güzellik,
incelik.
l.+ ine 66a/4
l.+ ler 50a/1

leş (Far.): Kokmuş hayvan ölüsü.
l.+ ini 38a/7

leşker (Far.): Asker.
l.+ i 20b/8
l.+ ler 8a/13
l.+ üñ 10b/9

let (Ar.): Dayak, dayak atma,
dövme.
l.+ ler 49b/11

levvâme (Ar.): Levmedip
aşağılayan, ziyadesiyle kınayan
(nefis) [Tasavvufta *nefs-i*
levvâme sözünün kısaltılmışı olarak
nefsin yedi mertebesinden ikincisi
için kullanılır.
l. 11b/15

leyâlî (Ar.): Geceler.
l. (l.- i 'aşr 75a/10)

leyl (Ar.): Gece.
l. (l.- i şehvet 9b/15), (l.- i
ğadr 75a/15)

lezzet (Ar.): Herhangi bir şeyden
alınan zevk, haz, sefa.
l. (envâ'-ı l. 57b/10), (l.- i zıkr
67a/15)
l.+ e 1b/15
l.+ i 41b/6
l.+ ine 38b/10, 66a/2
l.+ ler (ecnâs-ı l. 34a/3)

libās (Ar.): Elbise, giyecek şey.

l.+ ı 34a/2, 34b/9

l.+ lar (ecnās-ı l. 73a/9)

li ilāfi (Ar.): Kur'an'ı Kerim'in 106. suresi olan Kureyş suresinin ilk ayetinde geçer.

l. 75b/7

liḳā (Ar.): Kavuşma, buluşma.

l. (l.- ı rahman 35a/3)

l.+ sını 71a/7

l.+ sını 50b/14

lisān (Ar.): Söylemek suretiyle, dille söyleyerek.

l. (laḳlaḳa-ı l. 73a/12)

l.+ ın 68a/11

lisānen (Ar.): Söylemek suretiyle, dille söyleyerek.

l. 65a/14

liyāḳat (Ar.): Layık olma, uygunluk.

l. 19b/14, 21b/14

loḳma (Ar.): Bir defada ağza götürülen yiyecek parçası, bir seferde yutulacak miktardaki yiyecek.

l. 80b/11

Loḳmān : Hz. Lokman.

L.+ a 6b/6

lu'b (Ar.): Oyun.

l. 46b/15

luṭf (Ar.): İyi muamele, iyilik, yumuşaklık, hoşluk.

l. *eyle*- 'iyi muamele etmek'
20a/13, 20b/11, 23a/7

l. *it*- 'iyi muamele etmek'
9b/11, 50a/8, 50b/15, 54a/1,

54b/9

l. *ḳıl*- 'iyi muamele etmek'
28a/14

l. 7a/8, 8b/14, 12a/15, 15a/8, 19a/3, 21a/15, (l.- ı faḳl 25b/4), (ehl-i l. 27b/2), 29b/12, 33a/3, 50a/9, 50b/1, 58b/6, 79b/11, 81b/1

l.+ a 65b/8

l.+ ı 5a/7, 16b/12, 19b/3, 27b/3, 29a/1

l.+ ıla 82b/7

l.+ ın 25a/15

l.+ ına (kemāl-i l. 28b/15), 29b/13

l.+ ından 8a/1, 13a/14, 15b/14, 24b/12, 34a/10, 54a/14, 54b/8, (kemāl-i l. 60b/11, 61a/9, 78a/5), 80a/10

l.+ ımı 9a/11

l.+ lar 9a/10, 19b/12, 73a/4

l.+ undan 19a/15

l.+ unı 31b/7

l.+ umı 58b/8

l.+ un 53b/13

l.+ unuñ 28a/13

l.+ uñ 19b/15, 22b/6

l.+ uña 12b/2

l.+ uñdan 21b/13, 21b/5, 22a/10, 35b/2

l.+ uñı 23a/10, 28b/1

l.+ uñla 50a/15

lüccāt (Ar.): Engin deniz, umman.

l. 2a/14

M

ma'āşī (Ar.): Günahlar.

m.+ den 50a/8

ma'būd (Ar.): Kayıtsız şartsız

kulluk edilmeye layık olan, kendisine ibadet olunan varlık, ilah, Allah.

m. (m.- ı bil-haqq 21a/12),
54a/8
m.+ um 3a/13

mādem (Ar.): Başına getirildiği cümleyi “değil mi ki, -diği için, -diğine göre” gibi anlamlarla daha sonraki cümleye bağlar.

m. 32a/1

ma'den (Ar.): İşletilebilecek bir cevher bulunan arazi parçası.

m.+ i 60b/12

mağāra (Ar.): Yer altında, dağ yamaçlarında, kayalar arasında çeşitli sebeplerle tabii olarak meydana gelmiş olan, insan ve hayvanlara barınak olabilecek genişlikteki oyuk veya kovuk.

m.+ da 70a/4

mağbūn (Ar.): Kandırılmış.

m. *eyle-* ‘kandırmak’ 21a/11
m. 6a/15, 6b/10, 28a/8,
43b/2, 68a/1, 73a/14
m.+ *lar ol-* ‘Aldanmışlar olmak’ 25a/1
m.+ lardan 21a/10
m.+ lığa 12b/7, 59a/7
m.+ lık 34b/6
m.+ lıkdadur 2b/5

mağfiret (Ar.): Allah'ın lutuf ve merhamet ederek kullarının günahlarını affetmesi, bağışlaması, yarlıgama.

m. *eyle-* ‘(Allah bir kimseyi) Bağışlamak’ 15a/9
m. *it-* ‘(Allah bir kimseyi) Bağışlamak’ 12a/12, 17a/14,
19a/9, 21b/5, 22a/7, 54b/12

m. 12b/15, 17a/13, 21a/15,
22a/7, 27b/14, 49a/1,
(kemāl-i m. 79b/4)

mağfūr (Ar.): Allah tarafından affedilmek, bağışlanmak.

m. *ol-* ‘Allah tarafından affedilmek’ 75b/9, 76b/11

mağrib (Ar.): Güneşin battığı yer veya güneşin battığı yön, taraf, batı, garp.

m. 39a/14

mağrūr (Ar.): “Aldanmış” Kendini beğenen, böbürlenen, kibirli, gururlu.

m. *eyle-* ‘mağrur etmek’
41b/12
m. *it-* ‘mağrur etmek’ 7a/13
m. *ol-* ‘gururlanmak’ 5b/7,
11a/5, 26a/10, 6a/15
m. 6b/8

maḥabbet (Ar.): Sevgi, aşk, sevda, sohbet, dostluk. **bk. muḥabbet.**

m. *it-* ‘sohbet etmek’ 36b/11,
72b/2
m. 30b/8, 37a/5, 38a/15,
51a/9, 51b/3, 53b/4
m.+ den 72b/7
m.+ i 26b/14, 39a/1
m.+ ile 30b/7
m.+ lerin 59a/11
m.+ ün 37a/1
m.+ şikār *it-* 68a/8
m.+ üñ 62b/1, 72b/6

maḥabbetullāh (Ar.): Allah sevgisi, Allah aşkı.

m. 32b/9

maḥal (Ar.): Yerinde, uygun, layık, münasip.

m. (lāyık-ı m. 3a/15), (m.- i

helāk 16b/9)

maḥbūb (Ar.): Sevilen kimse, sevgili.

m. 2a/2, 19b/9, (m.- ı şāyi‘ 71b/3)
m.+ ı 18b/12
m.+ lar 72a/2

maḥcūb (Ar.): Utanmış, sıkılmış, hicap etmiş (kimse).

m.+ lardur 26b/3

maḥfī (Ar.): Gizlenmiş, saklanmış, saklı, gizli.

m. 12a/4

maḥkūm (Ar.): Hükümlü.

m. *ol-* ‘hükümlü olmak’ 31a/12

maḥlūḳ (Ar.): Allah tarafından yaratılmış, yok iken var edilmiş.

m. 8a/14
m.+ dan 72b/2

maḥlūḳāt (Ar.): Yaratılmış olan şeyler, bütün yaratıklar, mahluklar.

m. (cümle-i m. 2a/5), (ekrem-i m. 71b/6)
m.+ ı 71b/8

maḥmūd (Ar.): Övülmüş methedilmiş, methe ve övgüye değer.

m.+ dur 18a/1, 19b/10
m.+ ından 3a/6

maḥrūm (Ar.): İyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olmayan, nasipsiz.

m. *eyle-* ‘nasipsiz bırakmak’ 11b/7, 35a/6, 64a/1, 68a/1
m. *it-* ‘nasipsiz bırakmak’ 23a/7

m. *kal-* ‘bir şeyden nasibini alamamak’ 25a/2, 43b/2

m. *ol-* ‘bir şeyden nasibini alamamak’ 14b/10, 70b/6

m. 28a/8, 34b/6, 6a/15

m.+ dur 73a/15

m.+ lığı 45b/12

maḥşūr (Ar.): Etrafı kuşatılmış, muhasara altına alınmış.

m. 56b/7

maḥv (Ar.): Yok olma, harap olma.

m. *ol-* ‘yok olmak’ 50a/1

maḥzā (Ar.): Yalnız, ancak, sadece, sırf.

m. 21b/13

maḥzūn (Ar.): Üzüntülü, gamlı, kederli, hüznü.

m. 7a/12

m. *eyle-* kederli hâle getirmek’ 28a/8

ma‘īšet (Ar.): Yaşamak için gerekli olan şeyler, geçim, dirlik.

m.+ üñ 79b/8

maḳālāt (Ar.): Sözcükler.

m. (m.- ı *kuṭbu’l‘ārifin* 1b/1)
m.+ inuñ 82b/6

maḳām (Ar.): Yüksek mevki.

m. 5b/15, (m.- ı üns 65b/8)

m.+ dan 35a/7

m.+ ı 35a/7

m.+ ina 61a/6

m.+ lar 73a/10

maḳāmāt (Ar.): Makamlar, mevkiler.

m.+ a 63a/14

m. (m.- ı *semiiyye* 71b/10)

maḳbūl (Ar.): Kabul edilen, reddedilmeyen.

m. *ol-* 'kabul olmak' 23a/12, 47a/12, 55b/6

m. 19b/11, 2a/4

m.+ lerüz 72a/2

maḳhūr (Ar.): Yenilgiye, bozguna uğramış, yenilmiş, mağlup olmuş.

m. 32b/15, 34b/6, (tālib-i m. 81a/5)

m.+ dur 11a/10

maḳşūd (Ar.): İstenilen şey, amaç, gaye, maksat.

m. *it-* 'amaç etmek' 61a/6

m. 2a/2, 3a/8, 6a/14, 26a/9, (m.- ı aşl 26b/5), 26b/11,

31b/11, 40b/8, 56a/2, 59b/1, (m.- ı mühim 61b/9), 79a/11, 79a/9

79a/9

m.+ a 23b/9

m.+ uñ 51b/1, 78b/6

m.+ uñuz 32a/8

maḳṭu' (Ar.): Kesilmiş, kesik.

m.+ dur 40a/4

māl (Ar.): Mülk, varlık, servet.

m. 20b/4, 51a/7

m.+ ı 50b/4, 67b/4

m.+ ından 47b/4

m.+ ın 12a/3

m.+ larıñuz 47b/3

m.+ larıñuza 78b/11

m.+ larumızı 5b/12

m.+ laruñuz 47b/7

mālāya'nī (Ar.): Manasız, faydasız söz veya iş.

m. 61b/9

m.+ ye 62a/6

mālen (Ar.): Mal olarak, malca.

m. 65a/14

mālik (Ar.): Bir şeye sahip olan (kimse), sahip.

m. *ol-* 'sahip olmak' 2b/14, 11a/2, 11a/9, 41b/1

m. (m.- i sermedī 3a/8), (m.- i muṭlaḳ 3b/15), 6a/14, 10b/15, 24b/2

m.+ i 34b/11

m.+ idür 54a/12

m.+ ligine 20a/10

m.+ lik 10b/9

2. "Mülkün, her şeyin gerçek sâhibi ve mutasarrıfı olan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindedir.

M. 49a/10

ma'lūm (Ar.): Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey).

m. *it-* 'bildirmek' 77b/11

m. 43a/5, 47a/15

ma'nā (Ar.): Kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifade ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam.

m.+ sı 33b/9, 39b/1, 72a/12, 76b/14

m.+ sına 79a/7

ma'nevī (Ar.): Gözle görülüp elle tutulamayan, madde ve cisimle ilgisi bulunmayan, içe, öze, ruha ait.

m. 30b/10

ma'nī (Far.): Mana kelimesinin eski şiirlerde geçen şekli.

m. 56b/8, 64a/14

m.+ de 9b/6, 13b/8, 31a/6, 41b/4, 52b/2, 59a/4

manşib (Ar.): Erişilmek istenen yüksek mevki, makam.

m. 78b/2

manşūr (Ar.): Allah'ın yardımıyla galip gelen, zafere ulaşan.
m. (tarīk-i m. 81a/4)
m.+ dur 11a/10

m.+ inca 53a/12
m.+ ların 10a/2
m.+ laru 81a/14
m.+ uñ 78a/3

maraz (Ar.): Hastalık, illet.
m.+ da 71b/15

maşnū'āt (Ar.): Sanatla yapılmış, sanat mahsulü olan şeyler.
m. (cemī'-i m. 2a/5)
m.+ ı 71b/8

ma'rifet (Ar.): İş yapma hususundaki ustalık, beceriklilik, hüner, maharet.
m. 30a/2, (kemāl-i m. 31a/2), (ehl-i m. 39a/6)
m.+ leri 72a/3
m.+ üñ (kemāl-i m. 25a/10)

ma'sūm (Ar.): Suçsuz, günahsız (kimse).
m.+ lar 72a/1

ma'rūf (Ar.): Bilinen, belli, malum.
m. (emir-i m. 2b/9)

maşrıķ (Ar.): Güneşin doğduğu yer veya yön, gün doğusu, doğu, şark.
m.+ ı 39a/14

maşhara (Ar.): Maskara kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.
m. 52b/9
m.+ dan 52b/13

māt (Ar.): Yenmek, mağlup etmek.
m. *it-* 'mağlup etmek'
45a/10, 7a/9

māsivā (Ar.): İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şey.
m.+ dan 65a/4
m.+ nuñdur 52a/1
m.+ ya 44b/13, 51a/8
m.+ yı 70a/8

matbū' (Ar.): Matbaada basılmış, basılı, tabedilmiş.
m.+ lar 72a/12

ma'siyet (Ar.): Günah.
m. 19a/13, 37a/12, 42b/8
m.+ de 19a/6
m.+ den 17a/9
m.+ iden 44b/10

maṭlūb (Ar.): İstenilen, aranan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.
m. 2a/2, (m.- u ḥaķīķī 26b/5), 26b/12
m.+ laruñ 61a/15

maşlahat (Ar.): İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey.
m. 26b/10
m.+ ı 7b/11
m.+ için 7b/10
m.+ ın (devlet-i m. 38b/6)

māyil (Ar.): Bir yana, bir tarafa doğru eğilmiş, meyletmiş.
m. 20b/9

mażhar (Ar.): Bir şeyin görünür duruma geldiği, görüldüğü, açığa çıktığı, zahir olduğu yer veya kimse, tecelli yeri.
m. 28b/15, 30b/15
m.+ dur 3b/8

mazlūm (Ar.): Haksızlığa uğramış, zulüm görmüş (kimse).

m.+ ları 7b/8

me'āb (Ar.): Geri dönülecek, dönüp gelinecek, rücu olunacak yer, merci.

m. (m.- 1 üns 7b/12)

me'ād (Ar.): Dönüp gidilecek, dönülecek olan yer.

m. 33a/10

me'āsī (Ar.): Günahlar, isyanlar.

m. 69b/7

m.+ den 6a/13

mebde' (Ar.): Başlangıç.

m. 33a/9

mecāl (Ar.): Güç, kuvvet, derman, takat.

m. 14a/14, 16a/9

m.+ i 16a/13

mecāmi' (Ar.): Bir araya gelinen, toplanılan yerler, toplanma yerleri.

m. (m.- i fırsat 1b/13)

mecāz (Ar.): İfadeye kuvvet ve güzellik vermek için benzerlik veya daha değişik bir ilgiye dayalı olarak gerçek anlamı dışında kullanılan söz.

m.+ ı 50a/5

meclis (Ar.): Bir konuyu konuşmak, görüşmek için yapılan toplantı, içtima.

m.+ inde 74a/15

mecmū' (Ar.): Bütün, hep, cümle.

m. (m.- ı rabṭ 5a/5), (m.- ı 'ālem 53a/2, 56b/3, (m.- ı ālim 79b/7), 81a/1)

mecnūn (Ar.): Çıldırılmış, deli, divane.

m. *ol-* 'deli, divane olmak' 39b/14

m. 21a/4

m.+ sın 65b/14

me'cūr (Ar.): Yaptığı iyilik veya hizmetin karşılığını almış olan, sevap kazanan, ecir ve mükafata nail olan.

m.+ lik 55b/12

meded (Ar.): Yardım.

m. *eyle-* 'yardım etmek' 20b/6, 20b/9, 20b/10, 20b/11, 20b/5, 20b/5, 20b/7, 20b/8, 37b/15

m. *kıl-* 'yardım etmek' 23a/8 m. 6b/1, 9a/13, 12a/15, 16b/5, 21a/11, 26a/7, 28b/6, 30a/11, 30b/15, 31a/7, 4b/14, 36b/15, 54b/7, 71a/15, 81b/14

m.+ insüz 10b/9

m.+ ler 17a/7, 19b/11, 23b/1, 29a/2

medḥ (Ar.): Bir kimse veya bir şeyin iyiliklerini, üstün niteliklerini söyleyerek değerini yüceltme, övme, övgü.

m. *it-* 'övmek' 76a/2

m.+ inde 67b/1

Medīne (Ar.): Suudi Arabistan'ın Hicaz bölgesinde, Mekke'nin kuzeyinde yer alan şehir.

M. (M.- i şerīfe 32a/12)

mefṭūn (Ar.): Büyülenmişçesine tutkun, vurgun olan (kimse).

m.+ lık 34b/7

meger (Far.): "Oysa ki, halbuki"

anlamıyla önceden farkına varılmayıp sonradan anlaşılan bir durumu bildirir, meğerse.

m. 26b/7, 46a/9, 47b/3, 51b/6, 68b/9, 69b/14, 72a/14, 77a/8

mehcūr (Ar.): Uzaklaşmış, uzakta kalmış, ayrı düşmüş.

m. *ol-* 'uzaklaşmış olmak' 32b/15

mehmā-emkene (Ar.): Mümkün olduğu kadar, olabildiği kadar.

m. 13a/12, 24a/14

mekān (Ar.): Yer, mahal.

m.+ a (kurbet-i m. 5a/9)
m.+ lar (efdāl-i m. 64a/2)

mekes (Far.): Sinek.

m. 38a/9

mekkāre (Ar.): Çok hile yapan (kimse), hilekar, düzenbaz.

m.+ si 11b/13

Mekke (Ar.): Suudi Arabistan'nın tarihi Hicaz'ında Mekke Bölgesi'nin yönetim merkezi olan şehir.

M. 75b/13
M.+ de 74b/5
M.+ deyi-di-ler 32a/11

mekr (Ar.): Hile, düzen, aldatma.

m. (m.- ı hile 51b/14)
m.+ dür 26b/4
m.+ i 26a/3, 77b/8
m.+ inden 24b/15

mekrullāh (Ar.): "Allah hile yapanların hayırlısıdır."

m.+ dan 25a/7
m.+ ı 26a/6

melā (Ar.): Dolu olma, doluluk, dolu olan yer.

m.+ da 62a/2

melāike (Ar.): Melekler.

m.+ sine 18a/1
m. (m. -i 'izām 1b/10), (m.- i mürsele 19b/9)

melāhī (Ar.): Oyunlar, eğlenceler.

m.+ le 69b/7

melāl (Ar.): Hüzün, keder.

m. 25b/7, 66b/5
m.+ ı 16b/13

melālet (Ar.): Bıkma, usanma, usanç, melal.

m. 51a/3

melāmet (Ar.): 1. Azarlama, kınama, yerme, ayıplama.

m.+ den 62a/2

m.+ le 58b/10

2. Giyim kuşam, zikir, ayin gibi yerleşmiş âdet ve törenlere önem vermeyip nefsi devamlı yermeyi, kınamayı, böylece halkın iltifatından uzaklaşarak Hakk'a yaklaşmayı esas alan anlayış.

m.+ ler (eşnāf-ı m. 17a/4)

melek (Ar.): Melek.

m. 74b/2, 74b/11
m.+ den 8b/10
m.+ dür 53a/8
m.+ lerdan 47b/15
m.+ lerdür 34b/13

melekūt (Ar.): Çok büyük, uçsuz bucaksız mülk.

m. 63a/3
m.+ da (cennet-i m. 34b/4)

melik (Ar.): Hükümdar, padişah, hakan. **bk. melik.**
m.+ e 8b/10
m.+ sin 54a/1

melik (Ar.): Hükümdar, padişah, hakan. **bk. melik.**
m.+e 9b/15

melül (Ar.): Usanmış, bıkmış, bezmiş, bezgin, bıkkın.
m. ol- 'bıkmak, usanmak'20b/3

mel'un (Ar.): Allah'ın lanetine uğramış, rahmetinden mahrum kalmış, lanetlenmiş, lanetli.
m. 50a/7

memât (Ar.): Ölüm.
m.+ a 41b/9
m.+ da 33b/10, 33b/11, 43b/12

memleket (Ar.): Bir devletin, bir hükümdarın yönetimi altında bulunan yer, ülke.
m. 3a/8
m.+ i 11a/9
m.+ ler 50b/6
m.+ üñ 12a/14

memlük (Ar.): Malik olunan, birinin malı mülkü olan, tasarrufunda bulunan (şey).
m. 24b/2
m.+ lerdür 4a/1

men' (Ar.): Yasaklama, engelleme, önleme.
m. it- 'yasaklamak' 2b/7, 11a/14, 17a/10, 47b/7

menâbi' (Ar.): Kaynaklar.
m. (m.- i şihât 1b/13)

menâm (Ar.): Uyku.
m. 61b/8

menâzil (Ar.): Konaklama yerleri, duraklar, merhaleler, menziller.
m. 63a/14

men ba'dehum (Ar.): "Ondan sonra."
m. 70a/7

menfa'at (Ar.): Fayda, yarar, çıkar, kâr.
m. 10a/8, 10b/11, 30a/10
m.+ in 38b/7
m.+ lerin 82a/7

menşe' (Ar.): Bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği, neş'et ettiği yer, kök, kaynak, asıl.
m. 30b/14

menzil (Ar.): Oturulan, ikâmet edilen yer, ev, mesken, ikametgâh.
m. (m.- i vuşlat 32a/3), (m.- i def' 71b/7)
m.+ den 77a/13
m.+ e 24b/8, 77a/12
m.+ i 16b/11, 34a/2
m.+ ler 73a/9
m.+ lerinden 70b/6

merâtib (Ar.): Mertebeler, rütbelere, dereceler.
m. (m.- i vâli 65a/10)

mercü (Ar.): Umulan, ümit edilen.
m.+ dur 28a/6, 72b/15

merd (Far.): Yiğit, cesur (kimse).
m.+ i 7a/10

merdân (Far.): Mert insanlar, mertler, yiğitler.

m.+ ları 45a/8

merdāne (Far.): Mert bir insana yakışır tarzda, mertçe, yiğitçe.
m. 68a/11

merdūd (Ar.): Kovulmuş, defedilmiş.
m. *eyle-* 'kovulmak' 43b/8
m. 28a/7, 43b/8
m.+ lardan 46b/1

mergūb (Ar.): İstenilen, arzu edilen, rağbet gösterilen.
m. 19b/9

merḥamet (Ar.): Acıma.
m. *it-* 'acımak' 56a/11
m. 7b/2, 10a/3, 10b/10, 12b/4
m.+ ine 58b/3
ehl-i m.+ sin 27b/2

merhem (Ar.): Manevi bir acının, bir üzüntünün şiddetini azaltacak, ümit ve teselli kaynağı olacak şey, çare.
m. (m.- i esmā 67a/14)

merḥūm (Ar.): Allah tarafından bağışlanmış, af ve merhametle müjdelenmiş, Allah'ın rahmetine mazhar olmuş (kimse).
m. *ol-* 'Allah'ın merhametine kavuşmak' 14b/10

merkeb (Ar.): Eşek.
m.+ üñ 81b/11

mertebe (Ar.): Kademe, derece, basamak, sıra.
m. 26a/3, 26a/3, 33a/2, 53a/8, 60b/11, 61a/13
m.+ de (izdiyād-ı m. 68b/4)
m.+ ler 61a/12

m.+ yi 81b/4
m.+ yile 71b/13

merzī (Ar.): Beğenilen, uygun bulunan, hoşnut olunan, rıza gösterilen.
m. 30a/2

meşādir (Ar.): Kaynaklar, membalar.
m. (m.- i gayret 1b/12)

meşel (Ar.): Örnek, benzer, misal, numune.
m.+ dür 43b/8
m.+ i 33a/13, 33a/13, 33a/7, 81b/11
m.+ ile 81b/11

meşelā (Ar.): Misal olarak, örnek olarak, söz gelişi.
m. 6b/13

meşḥ (Ar.): Ceza olarak Allah'ın bir kimsenin şeklini, suretini değiştirerek çirkin duruma getirmesi.
m.+ den 75b/7

Mesīh (Ar.): Hz. İsa peygamberin lakabı.
M. 13b/15

mesken (Ar.): Oturulan, ikamet edilen yer.
m.+ üñ 8b/8

meskenet (Ar.): Miskin olma durumu, acizlik.
m. *it-* 'miskinlik etmek' 8b/7
m. 10b/12, (m.- i 'ışık' 20b/11)

mesnūn (Ar.): Hz. Muhammed tarafından söylendiği, yapıldığı

veya tasvip edildiği için sünnet olmuş, onun sünnetinin gereği olarak kabul edilmiş.
m. 78a/6

mest (Far.): Kendinden geçmiş (kimse), sarhoş.
m. *eyle-* 'kendinden geçirmek' 20b/9
m. 51b/3

meşakkat (Ar.): Güçlük, zorluk, sıkıntı, eziyet, zahmet.
m.+ ler 73a/6

meşāyih (Ar.): Şeyhler.
m. 60b/3
m.+ den 28b/5

meşgūl (Ar.): Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan.
m. *ol-* 'ilgilenmek, alakadar olmak' 62a/7, 69a/13

meşhūr (Ar.): Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli.
m. 60b/6
m.+ dur 23a/5, 24b/10, 60b/8

meşrū⁶ (Ar.): Dince yasaklanmayan, dine, şeriata, akla, vicdana ters düşmeyen, kanun ve geleneklere uygun olan (şey veya kimse).
m. 26a/6

metā⁶ (Ar.): Herhangi bir şekilde kendisinden faydalanılan eşya, mal.
m.+ ı 14a/4
m.+ lar (eşnāf-ı m. 73a/9)

metrūk (Ar.): Bırakılıp gidilmiş,

kendi haline bırakılmış, terkedilmiş.
m. *eyle-* 'bırakıp gitmek' 56b/5

mevcūdāt (Ar.): Var olanlar, yaratılan şeylerin tamamı, canlı cansız bütün varlıklar, mahlukat.
m. (umūr-ı m. 3a/9), (eşrāf-ı m. 71b/6)

mevdūd (Ar.): Sevilmiş, muhabbet gösterilmiş, dost edinilmiş.
m. 19b/9

mevhūmāt (Ar.): Gerçekte olmayan, vehme dayanan, asılsız, uydurma şeyler.
m. (m.- hendesī 69b/6)

Mevlā (Ar.): Kainatın yegane sahibi ve efendisi durumunda olan Allah.

M. (M.- yı hākīm 2a/3), 11a/9
M.+ dur 4a/4
M.+ m 18a/15, 18b/1
M.+ sı 50b/14
m.+ sınıñ 2b/15
M.+ ya 45a/13

mevşūf (Ar.): Bir nitelikle nitelendirilmiş, kendisini benzerlerinden ayıran bir nitelik kazanmış, nitelenmiş.
m.+ dur 54a/7

mevt (Ar.): Ölüm.
m.+ i (şarāb-ı m. 49b/12)
m.+ ine 40b/2

mey (Far.): Şarap.
m.+ i 20b/9
m.+ lüg 20b/9

meydān (Ar.): Meydan.

m. (m.- ı hāḳḳ 45a/9), (m.- ı
ıṣṣ 49a/13, 68a/7), (m.- ı üns
65a/10)

meyl (Ar.): Bir kimse veya şeye
diğerlerinden fazla eğilim, sevgi,
istek ve ilgi gösterme, temâ-yül.

m. *eyle-* 'bir yöne doğru
eğilmek' 40a/9

m. *it-* 'bir yöne doğru
eğilmek' 26b/6, 51b/4

m. 2a/4

meyyāl (Ar.): İstekli, arzulu, hevesli
(kimse).

m. 20b/9

mezāhir (Ar.): Ortaya çıkmış,
zuhur etmiş şeyler.

m. (m.- i himmet 1b/12)

mezār (Ar.): Bir kimsenin öldükten
sonra gömüldüğü yer, kabir.

m.+ larda 29b/8

m.+ lardaki 29b/9

mezbele (Ar.): Kötü, bayağı,
aşağılık nesne, hal, durum.

m.+ dūr 46b/11

mezkūr (Ar.): Az önce adı geçen,
sözü edilen, yukarıda anılan,
zikrolunan.

m. *ol-* 'bahsi edilmek' 68b/1

m.+ dur 32a/14

mezmūm (Ar.): Yerilmiş, kınanmış,
kötülenmiş.

m.+ inden 3a/7

miftāh (Ar.): Anahtar.

m.+ ıdur 51b/1, 61a/15,
65b/3

miḥnet (Ar.): Sıkıntı, zorluk, eziyet,
zahmet, meşakkat.

m. 8a/9, 20b/14, 52b/7

m.+ e 43b/7, 80b/7, 81a/12

m.+ i 35a/2, 53b/3

m.+ leri 34b/10

m.+ ler çık- 72a/1

m.+ lerde 22b/6

m.+ li 37a/14

mihter (Ar.): Daha büyük.

m. (m.- i fütüvvet 45a/6)

miḳdār (Ar.): Miktar.

m. 31a/11, 51b/11, 51b/11,
51b/11, 51b/12, 64b/10,

64b/9, 77b/10, 78a/3

m.+ ı 14a/7, 14a/7

m.+ ıncadur 64b/9

milk (Ar.): Mülk kelimesinin eski
metinlerde kullanılan bir şekli.

m. (m.- i beḳā 50b/12)

m.- i dūn 49b/14

m.+ ile 52a/1

m.+ ini 20b/8

mi'rāc (Ar.): İslam inancına göre
Hz. Muhammed'in, Cenabıhakk'ın
dâveti üzerine yedi kat semayı aşır
Allah'ın huzuruna yükselerek
O'nunla görüşmesi mucizesi.

m. 73b/9

m.+ ı 63b/3

mīrāş (Ar.): Bir nesle atalarından
kalan maddi-manevi şey.

m. 5b/12

mişil (Ar.): Eş, benzer.

m. 4a/6

m.+ den 4a/2

m.+ i 73b/10

miskīn (Ar.): Miskin olma durumu,

meskenet.

m. 8b/8, 10b/10, 50b/12
m.+ *lik eyle-* 'miskinlik
yapmak' 18b/5, 20a/10
m.+ *lik* 17b/1, 19b/3
m.+ *üñi* 28a/7

mizān (Ar.): Tartı, ölçü aleti, terazi.
m. 13b/14

mu'allā (Ar.): Yüksek, yüce.
m.+ *nuñ* (Resülullāh-ı m.
2a/7)

mu'allim (Ar.): Öğreten, talim
eden, öğretici, eğitici kimse.
m.+ *den* 7a/9

mu'āmele (Ar.): Başkasına karşı
olan davranış, davranış biçimi,
tutum.
m. *it-* 'davranmak' 31b/8,
78a/6
m. 63b/1
m.+ *si* 26b/15
m.+ *sine* (ehl-i m. 60b/10)
m.+ *ye* 31b/10

mu'ānid (Ar.): İnatlaşan, inat eden
(kimse), inatçı.
m. 60a/2
m.+ *ler* 29b/10

mu'āvaza (Ar.): Bir şey verip
karşılığında başka bir şey alma,
değiş tokuş, mübadele.
m. 41b/10

mu'āvenet (Ar.): Yardım.
m. 9a/2

mu'avvizeteyn (Ar.): Felak ve Nas
sureleri, başlarında bulunan
ve sığınmayı ifade eden
kelimelerden dolayı

"Muavvizeteyn" diye
isimlendirildikleri gibi, aynı
zamanda Hz. Peygamber
tarafından da bu ifadeyle
adlandırılmışlardır.
m. 76a/4

mu'āyene (Ar.): Ne olduğunu ve
nasıl olduğunu anlamak için
görerek inceleme, dikkatle bakma,
yoklama, gözden geçirme.
m. *it-* 'görerek incelemek'
33b/13

mu'ayyen (Ar.): Belli, belirli.
m. 36b/14, 60b/9, 65a/8

mu'azzeb (Ar.): Acı, eziyet ve
sıkıntı içinde kıvranan, azap çeken.
m. *ol-* 'azap çekmek' 34b/15

mu'azzez (Ar.): Büyüklük, yücelik,
değerli, kıymetli.
m. 2a/4
m. *ol-* 'yüce, değerli olmak'
49b/3
m. 19b/10, 71b/9

mu'cib (Ar.): Şaşkınlık veren,
şaşırtan, hayrete düşüren.
m. 71a/15

mücib (Ar.): Sebep olan, gerektiren.
m.+ *dür* 64b/3

mücibince (Ar.): (Durumun)
Gerektirdiği şekilde, gereğince.
m. 10a/2

muḍill (Ar.): Doğru yoldan
çıkarıcı, saptırıcı, kötü yola
sevkedici, dalalete düşüren.
m. 72a/15
m.+ *e* (ibārāt-ı m. 71a/3)

mufahham (Ar.): Saygıya ve ululanmaya değer, kerem ve itibar sahibi, yüce, büyük.
m.+ dur 19b/10

muğayyer (Ar.): Başka bir duruma veya şekle sokulmuş, değiştirilmiş.
m. 41b/9

muhâcirîn (Ar.): Göç edenler, göçmenler.
m. 74a/7

muhabbet (Ar.): Sevgi. bk. **muhabbet.**
m. *eyle-* 'sevmek, sevgi duymak' 32b/2
m. *it-* 'Karşılıklı olarak dostça konuşmak' 17b/11
m. 2a/4
m.+ inden 32b/11
m.+ leri 72a/3

muhavvel (Ar.): Olduğundan başka bir şekle sokulmuş, değiştirilmiş, tahvil edilmiş.
m. 41b/9

muhibb (Ar.): Sevgi duyan, sevgi besleyen, seven (kimse).
m.+ i 29b/9
m.+ iyüz 72a/8

muhiṭ (Ar.): Çepeçevre kuşatan, etrafını çeviren, çevreleyen ihata eden (şey).
m.+ ine ('ilm-i m. 12a/4)

muḥkem (Ar.): Dayanıklı, güçlü duruma getirilmiş, sağlamlaştırılmış, sağlam, kuvvetli, metin.
m. *ol-* 'dayanıklı olmak' 60a/14
m. *ṭur-* 'sağlam durmak'

23b/8
m. 17a/9, 29a/11, 39b/2, 57b/7, 72b/14

muḥsin (Ar.): İyilik eden, iyi ve güzel işler yapan, iyilikte bulunan, lutuf ve ihsan eden (kimse).
m. 50a/9

muḥtâc (Ar.): Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan.
m. 4a/5, 10b/11, 44b/7, (m.- ı muṭlak 44b/12), 53a/7
m.+ dur 4a/4, 80b/12
m.+ lık 74b/7

muḥterem (Ar.): Saygı gösterilen, saygıya layık olan, saygı değer.
m. 2a/4
m.+ dür 5a/11

muḥâda'a (Ar.): Aldatma, hile yapma, hilekarlık.
m. *it-* 'aldatmak, hile yapmak' 78b/8

muḥâlaṭa (Ar.): İnsanlar arasında karışma, onlarla dostluk, arkadaşlık etme.
m. 57a/10

muḥâlefet (Ar.): Karşı olma, karşı çıkma, uymama.
m. *eyle-* 'karşı olmak' 13a/2
m. *it-* 'karşı olmak' 13a/7, 39b/15, 46b/9, 57b/3, 67b/4, 67b/6
m. 82a/8
m.+ den 55a/10
m.+ e 13a/6, 51a/2
m.+ i 32b/10, 32b/3
m.+ leri 55a/13

muḥâlif (Ar.): Uygun olmayan,

uymayan, benzemeyen (şey),
aykırı, zıt.

m. 60a/2
m.+ dür 2a/13

Muhammed : Hz. Muhammed.

M. (nübüvvet-i M. 2b/4),
3a/13, 3a/4, 4a/3, 14a/3,
14b/9, 19a/5, 23b/5, 27b/13,
55a/6, 57b/3, 58a/2, 5b/2,
73b/9, 75b/14, 76b/12,
77b/15

M.+ e 74b/5
M.+ i 75b/5

Muhammedî: Hz. Muhammed'e
âit, Hz. Muhammed'le ilgili.

M. 19b/6

muḥāşama (Ar.): Kavga,
düşmanlık.

m. 67b/7

muḥliş (Ar.): İnanç, düşünce ve
davranışlarında gösteriş ve iki
yüzlülük bulunmayan, dostluğu
içten ve samimi olan (kimse).

m.+ lerinüñ 73a/14

muḥtâr (Ar.): Beğenilmiş, seçilmiş,
seçkin, mümtaz.

m. *eyle*- 'mümtaz eylemek'
52b/3
m.+ ları 70a/11

mu'în (Ar.): Yardım eden,
yardımda bulunan, destek olan
kimse.

m. *ol*- 'yardım etmek' 81b/7
m.+ ümüzsün 21b/4

muḳaddes (Ar.): Her türlü ayıp ve
noksanlıktan arındırılmış, yüce ve
kutsal bilinmiş, kutsal, kutsi.

m.+ dür 4a/1

muḳarreb (Ar.): Yaklaşmış, dost
kabul edilmiş (kimse), yakın.

m. 19b/10
m.+ lerüz 72a/2

muḳarrer (Ar.): Hakkında karar
alınmış, karar verilmiş,
kararlaştırılmış.

m. *eyle*- 'karar vermek' 33a/4
m. *it*- 'karar vermek' 36b/13
m. 32b/8, 68b/8

muḳayyed (Ar.): Bir şeye veya
kimseye maddi yâhut manevi bir
bağla bağlanmış olan, bağlı, kayıtlı.

m. *ol*- 'bağlı olmak' 7a/14

muḳābele (Ar.): Karşı karşıya
bulunma, yüz yüze gelme.

m.+ sinde 24a/5

muḳārin (Ar.): Bir yerde, bir arada
bulunan, birlikte olan, bitişik,
yakın.

m. 10a/14

muḳır (Ar.): Gerçeği yâhut suçunu
bütün açıklığıyla dosdoğru
söyleyen, ikrar ve itiraf eden
(kimse).

m. *ol*- 'gerçeği itirak etmek'
53a/1

muḳteżî (Ar.): Gerekli olan, gerekli,
lüzumlu şey, lazım.

m.+ dür 62a/14

munfaşıl (Ar.): Bitişik olmayan,
ayrılmış, ayrı.

m. 65a/4

murād (Ar.): Erişilmek istenen,
olması, gerçekleşmesi arzu edilen
şey, istek, dilek, amaç.

m. 2a/2, 43b/1

m.+ ı 43a/12, 59b/11,
59b/11, 69b/14
m.+ ın 67b/11
m.+ ina 52b/6

murāfaqat (Ar.): Arkadaşlık, yol
arkadaşlığı, yoldaşlık.
m.+ dan 67b/8

murdār (Ar.): Kirli, pis, iğrenç.
m. 38a/9

musallaṭ (Ar.): Bir kimsenin sıkıntı
verecek, bıktırarak şekilde üzerine
düşen.
m. 5b/11

muşāfaḥa (Ar.): Selamlaşma,
tebrikleşme, dostluk gösterme vb.
bir amaçla el sıkışma, tokalaşma.
m. *it-* 'selamlaşmak' 76a/13

muşāḥabet (Ar.): Karşılıklı
konuşma, görüşme, sohbet.
m. *it-* 'sohbet etmek' 56b/10
m.+ de 70a/6
m.+ i 32b/10, 37a/7, 51a/1
m.+ ini 37a/10
m.+ in 37a/7

muşībet (Ar.): İnsanın başına
ansızın gelen bela, felaket, dert,
sıkıntı.
m. 48b/9

Muṣṭafā : Hz. Muhammed.
M. (şerī'at-ı M. 26b/12),
52b/3
M.+ da (şerī'at-ı M. 32b/8),
(sebīl-i M. 66b/7), (devlet-i
M. 77b/12)
M.+ y1 52b/3

muṭābaqat (Ar.): Herhangi bir konu
üzerinde anlaşma, uzlaşma

m. 72a/13

muṭābıḳ (Ar.): Herhangi bir
konuda karşılıklı olarak anlaşmaya
varan, anlaşan, birbiriyle uzlaşan.
m. 52b/6

mu'tād (Ar.): Alışkanlık hâline
gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış, her
zamanki.
m. 53b/11

mutaşarrıflık (Ar.): Bir mal yahut
mülkün sahibi, maliki olup
kullanma hakkını elinde
bulunduran (kimse).
m. 11a/1, 11a/6

mu'teber (Ar.): Saygı gören, hatırı
sayılır, saygın, itibarlı.
m. 46b/1, 52b/2

mu'tekif (Ar.): Cami, tekke vb. bir
yere kapanarak ibadetle vakit
geçiren, itikafa çekilen (kimse).
m. *ol-* 'itikafa çekilmek'
75b/8

muṭī' (Ar.): Uyan, itaat eden, boyun
eğen, tabi olan (kimse).
m. *eyle-* 'itaat etmek' 2b/15
m. *it-* 'itaat etmek' 11b/2
m. *ol-* 'itaat etmek' 15a/15,
23b/14, 35b/15, 36b/3,
43a/5, 45b/4, 46b/13,
47b/13, 48a/1, 56b/15,
57a/1, 65b/6, 78a/10,
80a/15
m. 7b/15, 35a/1, 45a/13,
46a/13
m.+ iken 43a/4
m.+ lerüñ 47b/15

muṭlak (Ar.): Herhangi bir şart ve
kayıtla sınırlı olmayan, kayıtsız

şartsız.

m. 62a/6
m.+ dur (mâlik-i m. 3b/15),
(ġanî-yi m. 44b/13)
m.+ larsız (muhtâc-ı m.
44b/12)

muţma'inne (Ar.): Nefs-i
mutmainne sözünün kısaltılmışı
olarak nefsin yedi mertebesinden
dördüncüsü.

m. *ol-* 'gönlü huzura
kavuşmak' 11b/15

muţţali' (Ar.): Bir işi haber almış
olan, bilen, öğrenen, vâkıf ve
haberdar olan.

m. *ol-* 'vâkıf olmak' 33b/1

muttaşif (Ar.): Bir hal ve sıfatla
nitelenmiş olan, kendisinde o hal ve
sıfat bulunan.

m.+ lar-ısa 30a/7

muttaşıl (Ar.): Aralıksız ve yan
yana olan, bitişmiş durumda
bulunan, bitişik.

m. 65a/4

muvâfaqat (Ar.): Uyuma, uygun
gelme, uygunluk.

m. *eyle-* 'uygun görmek'
56b/11

m. *it-* 'uygun görmek' 82a/7
m. 72a/13

m.+ dan 67b/8

m.+ ı 32b/10, 51a/1

muvâfık (Ar.): Uygun, münasip.

m. 52b/6

m.+ dur 2a/12

mübeddel (Ar.): Başka bir şekle
konulmuş, değiştirilmiş, tebdil ve
tağyir edilmiş.

m. 41b/10

mü'eddeb (Ar.): Edepli, terbiyeli.

m. 38a/5

mü'ezzin (Ar.): Namaz vakitlerini
haber vermek için ezan okumakla
görevli kimse.

m. 76b/15

mühlik (Ar.): Öldürücü, helak
edici.

m. 35a/2

mühmelât (Ar.): Anlamsız, boş
sözler.

m.+ ında 60a/3

mükâbere (Ar.): Bir tartışma veya
münazarada haksız olduğunu
bildiği halde sürekli konuşarak
muhatabını alt etmeye, susturmaya
çalışma.

m. 67b/7

mükerrem (Ar.): Saygı değer,
hürmete layık, yüce, aziz,
muhterem.

m. 19b/10

mü'min (Ar.): Allah'ın varlığına,
birliğine, Hz. Muhammed'in O'nun
kulu ve peygamberi olduğuna ve
İslamiyet'in diğer iman esaslarına
inanan, iman sahibi kimse,
müslüman.

m. 13b/5, 21a/3

m.+ e 60a/5

m.+ ler 29a/10, 32b/5,
47b/13, 60a/10, 65a/13

m.+ lerden 47b/14

m.+ lere 55a/11, 56a/11,
57b/4

m.+ leri 21b/8

m.+ lige 32b/4

m.+ lik 53b/3

m.+ ün 21a/1, 24b/8, 64a/8

mübālağa (Ar.): Bir iş veya davranışta aşırıya kaçma, aşırılık.
m. 73a/4

mübārek (Ar.): Hayırlı, uğurlu, kutlu, mukaddes.
m. 31b/14, 32a/1, 68b/12, 69a/14, 69a/2, 72b/15, 73a/13, 82b/6

mübāreke (Ar.): Mübarek.
m.+ nüñ (türbe-i m. 32a/13)

mübāşeret (Ar.): Bir işe başlama, yapmaya girişme.
m. 52b/12

mübtelā (Ar.): Bir şeye kendini kaptırılmış olan, tutulmuş, düşkün.
m. *ol-* 'tutulmak' 9a/12, 9a/2

mübtezel (Ar.): Değersiz, bayağı, aşağılık.
m.+ ni 80b/8

mücādele (Ar.): Bir şeyin üstesinden gelmek için yılmadan, bıkmadan uğraşma, çalışma, didinme.
m. 67b/6

mücāhede (Ar.): Uğraşma, didinme, mücadele etme.
m. *it-* 'mücadele etmek' 44b/15, 48b/15, 62b/10
m. 26b/15, 67b/7
m.+ ler 73a/7
m.+ leri 72a/3

mücerred (Ar.): Madde ve cisim hâlinde olmayan.
m. 30a/8, 30b/6, 30b/11, 37a/1, 62b/13, 71a/9

mücrim (Ar.): Suç işlemiş olan, suçlu, kabahatli kimse.
m. 19a/10
m.+ lere 58b/9

müdām (Ar.): Devamlı, sürekli.
m. 58b/11, 8b/5

müdāvemet (Ar.): Devamlı yapma, ara vermeden, yılmadan sürekli çalışma.
m. *it-* 'devamlı yapmak' 65b/3

müdāvim (Ar.): Bir işi devamlı yapan, aksatmadan, yılmadan sürekli çalışan (kimse).
m. *ol-* 'bir işi devamlı yapmak' 66b/4
m. 68b/8

müddet (Ar.): Zaman, vakit, süre.
m.+ inde 14a/10

müfāraḳat (Ar.): Ayrılma, ayrılık.
m.+ a 51a/1
m.+ da 70a/7
m.+ ı 32b/11

müflis (Ar.): İflas eden.
m.+ lerüz 9b/10

müfsid (Ar.): Ara bozan, bozgunculuk yapan, fitne fesat çıkaran (kimse).
m.+ ler 12b/4, 29b/10

mühezzeb (Ar.): İyi duruma getirilmiş, düzeltilmiş, temizlenmiş, terbiye ve ıslah edilmiş.
m. 38a/5

mühim (Ar.): Önemli.
m. 68b/10, 68b/4

m.+ dūr (maḫṣūd-ı m. 61b/9)

mühlet (Ar.): Bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için verilen belirli süre, vade.

m. *vir-* 'süre tanımak' 40a/15, 40b/2

mühlik (Ar.): Öldürücü, helak edici.

m. 67b/8

mükemmel (Ar.): Olabileceği en üstün, en kusursuz şekilde olan, eksiksiz, kusursuz, tam.

m. 38a/5, 68b/4

mükerrem (Ar.): Saygı değer, hürmete layık, yüce, aziz, muhterem.

m. *eyle-* 'yüce, aziz eylemek' 55a/1

m. *ḳıl-* 'yüce, aziz kılmak' 71b/9, 73b/9

m. 29a/2, 2a/4

mülāyemet (Ar.): Yumuşak huyluluk, yumuşaklık, mülayimlik.

m. *it-* 'yumuşaklık göstermek' 57a/10

mülāyim (Ar.): Yumuşak huylu, yumuşak, uysal.

m. (rūzigār-ı m. 33a/7)

mülāzemet (Ar.): Bir kimseye, bir şey veya yere hiç ayrılmak istemeyecek şekilde bağlanma.

m. *it-* 'bir kimseye bağlanmak' 4b/6, 52b/12

mülāzım (Ar.): Bir kimse, şey veya yere bağlılık ve devamlılık

gösteren, bir işte sürekli çalışan kimse.

m. 66b/3, 68b/8

mülk (Ar.): Bir hükümdar veya devletin hüküm ve idaresi altında bulunan toprakların tamâmı, memleket. **bk. milk.**

m. (aşl-ı m. 3a/8), 3a/14, 50b/4, 51b/9, (süre-i M. 74b/14)

m.+ i 51b/10, 51b/10

mümill (Ar.): Usanç ve bıkkınlık veren, usandıran, bıktıran.

m.+ e (kelimât-ı m. 71a/3)

mü'minât (Ar.): Mümin kadınlar.

m. 20a/1

mü'minîn (Ar.): Müminler, müslümanlar.

m.+ e 20a/1

mümkün (Ar.): Mümkün kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.

m. 31a/6, 4a/6, 71a/5

m.+ dūr 15a/4

mümtāz (Ar.): Seçilmiş, seçkin.

m. (m.- ı bi'l-ḳadim 5a/10)

münācāt (Ar.): Allah'a yalvarıp yakarma, dua ve niyazda bulunma.

m. 18a/5, 22a/1, 22b/1

mün'adım (Ar.): Yok olan (kimse veya şey), yok olucu.

m. *ol-* 'yok olmak' 51b/8

münādī (Ar.): Çağırın, davet eden kimse, davetçi.

m. 46b/5

m.+ ler 76a/1

münāfık (Ar.): Allah'a, Peygamber'e ve diğer iman esaslarına inanmadığı halde inanmış gibi görünen ve öyle davranan kimse.

m.+ lar 34b/10, 65b/15, 67a/15

münakkaş (Ar.): Nakışlı, süslü, resimli.

m. 15a/4

münāsebet (Ar.): Yakınlık, ilgi, ilişki, alaka.

m.+ i 64b/3

münāsib (Ar.): Uygun, yerinde.

m. *gel-* 'uygun gelmek' 21a/3

münevver (Ar.): Aydınlatılmış, aydınlık, ışıklı, nurlu.

m. *eyle-* 'aydınlatmak' 39a/10

münezzeh (Ar.): Eksiklik, noksanlık, kötülük vb.nden arındırılmış olan, uzak, beri.

m. *ol-* 'eksiklikten arındırılmış olmak' 4a/8
m. 4a/1, 7b/7
m.+ dür 24a/4, 4a/5, 61a/8, 7b/7

münhedim (Ar.): Yıkılmış, harap olmuş.

m. 51b/7

mün'im (Ar.): Cömert.

m. 50a/9
m.+ dür 44b/13

münkād (Ar.): Boyun eğen, boyun eğmiş.

m. *eyle-* 'boyun eğdirmek' 7a/14

m. 24b/2, 53b/10

münqali' (Ar.): Kökünden sökülmüş.

m.+ adur 7b/13

münkaṭı' (Ar.): Kesilen, kesilmiş.

m. 7b/13

münker (Ar.): Ret ve inkar olunan, kabul edilmeyen.

m. (*nehy-i m.* 2b/9), (*m.- i ḥaḳ* 66a/9)

münkeşif (Ar.): Açılan, açılmış.

m. *ol-* 'açığa çıkmak' 31a/9

müntehī (Ar.): Bir yere, bir şeye varıp ulaşan, son bulan.

m.+ leri 60b/3

münzil (Ar.): İndiren, inzal eden (Allah).

m.+ ini (kütüb-i m. 19b/8)

mürāca'at (Ar.): Başvuru.

m. *it-* 'başvurmak' 31b/13

mürāyī (Ar.): İki yüzlü, riyakâr (kimse).

m.+ ler 29b/10
m.+ lersiz 66a/5

mürīd (Ar.): Tarikata girip bir mürşide bağlanan kimse.

m. 71b/14
m.+ dür 5a/6
m.+ iyüz 72a/8
m.+ ligüñ 72a/12

mürsel (Ar.): Gönderilmiş, yollanmış.

m.+ eñi (melâike-i m. 19b/9)

mürselīn (Ar.): Peygamberler,

mürseller.

m. (faḥr-ı m. 66a/6)
m.+ dūr (faḥr-ı m. 53a/10)
m.+ e 1b/10

mürşid (Ar.): Rehber, kılavuz, önder.

m. 30b/15, 31b/12

mürtekib (Ar.): Kötülük yapan, günah işleyen (kimse).

m. 17a/12

mürüvvet (Ar.): Yiğitlik, mertlik.

m. (server-i m. 45a/6)

müsāfir (Ar.): Konuk.

m.+ dūr 15b/3

müsellem (Ar.): Verilmiş, teslim edilmiş.

m. 10b/9

müslimāt (Ar.): Müslüman kadınlar.

m. 20a/2

müslimīn (Ar.): Müslümanlar.

m.+ e 1b/10, 20a/2

müsrif (Ar.): İsrif eden.

m.+ ler 12b/4

müstaḥak (Ar.): Hak etmiş, hak kazanmış, layık.

m.+ iyüz 22a/14

m.+ sın 22a/13

müstağnī (Ar.): İhtiyaç ve eksiklik duymayan, elinde olanla yetinen (kimse), tok, doygun.

m. 58b/7

müstefīd (Ar.): Yararlanan, faydalanan, istifade eden (kimse).

m. 2a/9

müsteḥab (Ar.): Hakkında kesin bir emir bulunmadığı halde dinin temel prensiplerine uygun olduğu için beğenilen, tavsiye edilen, sevap kazandıran, dince makbul (iş ve davranış).

m. 78a/6

müsteḥik (Ar.): Hak etmiş, layık.

m. ol- 'hak etmek' 77b/1, 77b/2

m.+ dūr 44b/13, 54a/8

müsülmān (Ar.): İslam dininden olan kimse.

m. 36b/8, 46a/2, 66a/1, 70a/14, 71b/11, 74b/13

m.+ lar 22a/13, 40a/4

m.+ lara 10a/12, 10a/13, 12b/3

m.+ lardanın 2b/2

m.+ laruñ 10a/3

m.+ lığa 32b/4

m.+ lık 53b/3, 80b/2

müşāhede (Ar.): Gözle görme.

m. it- 'gözlemek' 18b/6, 25b/1, 31a/6, 33b/13, 80a/13

m.+ den 80b/6

m.+ siçün 69a/10

müşāvere (Ar.): Danışma, istişare.

m.+ sile 32a/11

müşerref (Ar.): Şeref kazanmış, şereflenmiş, şerefli.

m. 29a/1

müşevveş (Ar.): Düzensiz, karışık, karmakarışık.

m. 7a/12

müşkil (Ar.): Zor, güç, çetin.

- m. *ol-* 'zor gelmek' 55b/4
m. 12a/5, 13a/8, 16a/14,
20b/5, 29b/3, 35a/2, 35b/4,
36b/13,
41b/12, 48a/15, 67b/8
m.+ dür 44a/13, 59b/3
- müşrik (Ar.):** Allah'a ortak koşan.
m.+ lerse 73b/12
- müştāk (Ar.):** Şiddetle arzu eden,
özleyen, hasretini çeken, gönülden
isteyen.
m. 28b/3
- müte'allik (Ar.):** Ait, dair, ilgili,
alakalı.
m. *ol-* 'ilgili, alakalı olmak'
25a/6, 25b/7
m. 6b/13, 7b/15
- müte'azzir (Ar.):** Yapılması güç
olan, yapılamaz, güç, zor.
m.+ dür 26a/7
- müte'essir (Ar.):** Üzüntülü, kederli,
üzgün.
m. *ol-* 'kederli olmak' 55b/13
- mütehayyir (Ar.):** Şaşmış, şaşırmış,
hayrete düşmüş.
m. *ol-* 'şaşırmak' 29a/13
- müteḳaddime (Ar.):** Önde
bulunan, öne geçen, öndeki, eski.
m.+ nüñ (evliyā-ı m. 70a/11)
- mütemetti (Ar.):** Kâr eden,
kazanan, kâr ve fayda sağlayan.
m. 2a/9
- mütevccih (Ar.):** Yönelmiş,
yönelen.
m. *kıl-* 'yönelmek' 24a/9
- mütezâ'if (Ar.):** İki veya daha çok
kat olan, kat kat artan.
m. *ol-* 'artmak' 29a/1
- mütezāyid (Ar.):** Artan, çoğalan,
ziyadeleşen.
m. 29a/1
- mütim (Ar.):** Tamamlayan,
tamamlayıcı.
m. 68b/4
- müttaḳī (Ar.):** Dinin emir ve
yasaklarına tam olarak uyan,
günah ve haramdan sakınan,
Allah'tan korkan (kimse).
m. 49a/15
- müvekkel (Ar.):** Vekil tayin edilen,
kendisine vekalet verilen (kimse),
vekil.
m. *eyle-* 'vekil tayin etmek'
74b/11
- müyesser (Ar.):** Nasip olan.
m. *it-* 'kolaylaştırmak' 4b/8
m.- ise 78a/7
- müzāyaḳa (Ar.):** Darlık, sıkıntı,
müşkülât.
m.+ lar 73a/7
- Müzemmil (Ar.):** Kur'an'ın 73.
suresi.
M. 75a/1
- müzevver (Ar.):** Uydurulmuş,
uydurma.
m. (lafz-ı m. 70b/9)
- müzeyyen (Ar.):** Süslenmiş,
bezenmiş, süslü, zinetli.
m. 38a/5, 51a/9
- müznib (Ar.):** Günah işleyen
(kimse), günahkâr, suçlu.

m. 19a/11

N

naḥāka (Ar.): Geçinmek için gerekli olan yiyecek, içecek ve bunun için sarfedilen para.

n. *vir-* 'sadaka vermek'
40a/13

nāgehān (Far.): Birdenbire, ansızın.
n. (vaşl-ı n. 68a/9)

nāḥaḥ (Far. Ar.): Hakka ve adalete uygun olmayan, haksız.
n.+ dan 55b/4

naīm (Ar.): Nimete eren kimse.
n.+ i 75b/3

nākes (Far.): İnsaniyetsiz, aşağılık, bayağı, alçak (kimse).
n.+ lik 10b/7

naḥl (Ar.): Bir yerden başka bir yere götürme, taşıma, aktarma, geçirme.
n. *ol-* '(Bir yerden başka bir yere) Götürülmek' 29a/11

naḥş (Ar.): Kumaş üzerine renkli iplikler, sırma veya simle el veya makinede yapılan işleme.
n. 50b/13

na'l (Ar.): Pabuç.
n.+ ini 70b/13

nāle (Far.): İnleme, inilti.
n. 17a/5
n.+ lerde 21a/6
n.+ lerden 23a/11
n.+ yi (şehbāz-ı n. 68a/7)

nām (Far.): İsim, ad.
n. 7a/11

namāz (Far.): İslam dinince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslam'ın beş şartından birini teşkil eden ibadet.

n. *kıl-* 'namaz ibadetini yerine getirmek' 63a/14, 63b/11, 64a/4, 64a/7

n. 24b/6, 70a/1

n.+ da 24a/9, 24b/6

n.+ ı 2b/4

n.+ ında 69a/15

n.+ uñ 24b/6, 76b/7

nā-meşrū' (Far. Ar.): Dince yasaklanan.

n. 27a/1

n.+ dan 35b/13

nāmus (Ar.): İnsanın ahlak kurallarına uymasını sağlayan, onu şerefli kılan manevi duygu; güzel haslet.

n. 52b/13, 80b/8

nā-müveccehsüz (Far. Ar.): Makbulsuz, münasipsiz, uygunsuz.
n. 30a/2

nār (Ar.): Ateş.
n.+ a 35b/6

nā-revā (Far.): Layık, uygun, yerinde, münasip olmayan.
n. 25b/8

nās (Ar.): İnsanlar, halk.
n. 11a/12
n.+ a 10b/5, 11a/11, 65a/5
n.+ dan 54b/6
n.+ ı 65a/5
n.+ uñ 48a/13

naşīb (Ar.): Bir kimsenin payına düşen şey, hisse.

n. *eyle-* '(Allah birine bir şeyi) Kader olarak belirlemiş olmak' 37b/7

n. 80b/9

n.+ lerindendir (devlet-i n. 52b/1)

n.+ i 14b/10

naşībe: Nasip kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan şekli.

n.+ lerinden 70b/5

n.+ sinden 73a/14

naşīhat (Ar.): Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt.

n. *al-* 'verilen nasihatı dinlemek' 50a/5

n. *it-* 'öğüt vermek' 11a/2, 32a/6

n. *ʔut-* 'verilen nasihatın gereğini yerine getirmek' 41a/12

n. 7a/4

n.+ la-n-maz-lar 82a/5

n.+ lan-a 3a/6

n.+ lar 32a/2

naşīr (Ar.): Yardım eden, imdada yetişen (kimse), yardımcı.

n.+ üm 36b/8

nāz (Far.): Kendini beğendirmek amacıyla takınılan edâlı tavır, cilve.

n. 8b/5

n.+ ı 50b/5

n.+ ina 38b/11, 66a/4

nażar (Ar.): Bakış, bakma, göz atma.

n. *it-* 'bakmak' 18b/7, 36a/9, 72b/9

n. *ķıl-* 'bakmak' 10a/3, 41b/14, 49b/6, 68a/14

n. 65b/6

n.+ ı 24a/11

n.+ ıla 18b/7

n.+ ın it- 82a/5

n.+ ından 52b/10

n.+ lar 41a/15

n.+ um 31a/15

nażm (Ar.): Vezinli, kafiyeli söz dizisi.

n. 68a/15

nāżūk (Far.): Hareketleri karşısındakinde hoşnutluk uyandıracak şekilde ince, zarif, ölçülü, yumuşak ve terbiyeli olan (kimse) ve bu tarzda yapılan (hareket).

n. 8b/6

ne : Ne.

n. 4a/1, 6b/10, 6b/9, 7a/6, 9b/1, 11a/5, 13a/12, 13b/13, 13b/13, 13b/14, 13b/14, 13b/14, 13b/14, 14a/10, 14a/11, 14a/8, 14b/4, 14b/4, 14b/4, 14b/4, 16b/15, 17a/2, 18b/12, 22b/8, 24a/6, 24a/6, 30a/11, 30a/7, 30a/9, 30a/9, 31b/10, 32a/15, 32a/15, 32a/3, 33b/3, 34a/10, 35a/1, 36b/5, 38a/6, 41a/9, 41b/13, 42a/1, 42a/15, 42a/7, 42b/15, 43a/1, 43a/7, 43b/13, 44a/5, 44b/10, 44b/8, 44b/8, 44b/9, 45a/11, 45a/11, 45b/15, 47a/1, 48a/11, 48a/4, 49a/12, 49b/13, 49b/13, 49b/15, 49b/4, 50a/13, 50a/13, 50a/13, 51a/15, 51b/11,

51b/11, 52b/6, 54a/12,
54b/1, 59b/14, 63b/11,
64a/1, 64b/9, 67b/5, 70b/15,
71a/12, 72a/2, 78a/7,
79a/14, 79b/4, 79b/4, 79b/4,
81a/7, 81b/8, 82b/5
n.+ dūr 44a/4, 50b/10,
59b/2, 59b/3
n.+ ydügin 71b/11
n.+ yiçün 70b/3
n.+ yile 69b/4
n.+ yise 69a/6, 69a/8,
73a/10, 78b/3
n.+ yise 6b/13, 12a/12,
33b/3

nebī (Ar.): Peygamber.

n. 45b/7, 45b/7, (eḥādīs-i n.
56b/11)
n.+ e 53b/11
n.+ ler 56a/15

nebiyyullāh (Ar.): Allah'ın
peygamberi.

n. 39b/1

necāḥ (Ar.): İsteddiğine kavuşma,
dilediğini elde etme, kurtuluşa
erme.

n. 68b/3

necāt (Ar.): Kurtulma, kurtuluş.

n. 68b/3

Necm (Ar.): Kur'an'ın 53. suresidir.

N. (süre-i N. 74b/5)

nedāmet (Ar.): Yaptığı iş veya
davranışın sonucunu beğenmeyip
yaptığına hayıflanma, pişman
olma, pişmanlık.

n. 28a/5, 34b/8, 51a/3
n.+ den 62a/2
n.+ ler (ez'āf-ı n. 17a/4),
49a/8

nef' (Ar.): Fayda, çıkar, kâr,
menfaat.

n. *eyle*- 'fayda vermek' 30b/2
n. (n.- i imān 10a/13)
n.+ a 10a/14
n.+ i 65a/7
n.+ inde 67b/1
n.+ lar 10a/2

nefes (Ar.): Nefes.

n. 39b/8, 42b/8
n.+ de 39b/8
n.+ dūr 44a/13

nefret (Ar.): Bir şeyi veya bir
kimseyi beğenmemekten, kötü
bulmaktan ileri gelen şiddetli itici
duygu, iğrenç bulup tiksenme.

n. 10a/14

nefs (Ar.): Bir kimsenin kendi öz
varlığı, öz benliği, kişiliği.

n. 5b/3, 9a/13, 12b/14,
13a/6, 15b/1, 19a/14, (hevā-
yı n. 33a/5), (n.- i emr
42b/15), 43a/7, 43a/8, (n.- i
insaniyye 45a/5), 45a/10,
(n.- i dūn 49a/12), (n.- i şūm
49a/14), (n.- i zālīm 54b/3),
67b/11, 67b/14, 71a/15,
77a/11, 79a/6, 79a/7, 79a/8
n.+ dūr (arzū-yı n. 26b/6)
n.+ e 31a/11, 45a/14, 67b/4,
71b/2, 71b/3
n.+ i 12b/5, 40b/2, 45a/14,
49b/2, 78a/1
n.+ için 44b/15
n.+ in 68a/14, 68a/14
n.+ inden 12b/13
n.+ ine 15b/7, 17a/12,
50b/9, 52b/9, 67b/6, 67b/8
n.+ ini 14b/6, 15b/12,
35b/13, 38a/15, 81a/11
n.+ inüñ 25b/9, 26a/5
n.+ imüñ 11b/15

n.+ ini 2b/7, 12b/13
n.+ leri 17b/13, 70b/2
n.+ lerinde 25b/13
n.+ lerine 11a/12, 19a/6,
27b/11, 69a/15
n.+ lermüze 21a/8
n.+ lerüñüzi 11a/13
n.+ üme 21a/14, 21b/12
n.+ ümi 19b/2, 20a/1
n.+ üne 13a/2
n.+ üñ 12b/15, 50a/11,
51b/15, 54a/2, 61a/12,
67b/15
n.+ üñe 12b/6
n.+ üñi 49a/4, 61b/13,
65a/4, 79a/5
n.+ üñüñ 36a/10, 36a/11
n.+ üñüz 62b/10
n.+ üñüzde 12a/11
n.+ üñüzi 25a/12, 25a/14

nefsāniyye (Ar.): İnsanda nefse ait arzu, istek ve zaafılardan meydana gelen benlik.

n.+ si (şehevāt-ı n. 42b/13)

nefsī nefsi (Ar.): “Ben, ben” anlamındaki bu söyleyiş yalnız kendini, kendi yararını, kendi kurtuluşunu düşünme hâlini ifade eder.

n. 56a/15

nehy (Ar.): Birini bir şeyden alıkoyma, bir şeyin yapılmasını yasak etme, menetme, engelleme

n. (n.- i münker 2b/9)

n.+ it- ‘menetmek’ 45a/3

Nemrud : Hz. İbrahim’i ateşe atıran ve Babil’in kurucusu olduğu söylenen hükümdarın adı.

N. 34b/10

nergis (Far.): Bir çenekliler sınıfının

nergisgiller familyasından, lâle gibi soğanla üretilen, beyaz veya sarı çiçekli, soğanı zehirli süs bitkisi.

n.+ leyin 49b/10

neseb (Ar.): Soy, soy sop, atalar, dedeler silsilesi.

n. 47a/8

n.+ i 47a/14

nesl (Ar.): Aynı yıllarda yaşamış olan, yaklaşık aynı yaşta bulunan kişilerin bütünü, kuşak.

n.+ i 71a/2

n.+ iyüz 72a/8

nesne : Belli bir ağırlığı, maddesi ve hacmi olan her türlü cansız varlık, şey.

n. 3a/10, 3b/13, 4a/7, 5a/5,
5a/14, 6a/5, 6a/9, 7b/14,
9a/4, 9b/3, 12a/4, 12a/5,
12a/8, 14a/10, 15b/15,
16a/4, 16b/5, 19b/9, 23a/3,
25b/3, 25b/4, 32a/6, 38b/13,
40b/9, 41a/9, 42a/5, 44a/6,
48a/15, 51a/14, 52b/4,
52b/8, 59b/12, 59b/13,
59b/15, 60a/14, 66b/10,
69a/2, 70a/12, 70b/14,
77a/13, 77a/8

n.+ den 47b/10, 80b/5

n.+ ler 41b/4, 51b/15, 70b/5,
72a/9

n.+ lerdan 33b/10, 55a/2,
76b/3

n.+ lerdendür 44a/13

n.+ leri 33b/14, 42b/4,
52b/9, 69a/9

n.+ lerün 4a/9

n.+ lerüñ 67b/1

n.+ nüñ 3b/1, 12a/2, 74a/10

n.+ sind 4a/4

n.+ yile 71a/15, 75a/12

n.+ ye 10b/15, 12a/13,

20a/10, 51b/4, 56a/9
n.+ yi 12a/11, 24b/2, 24b/3,
44a/1, 54a/15
n.+ yile 11a/12, 40b/8

neşât (Ar.): Sevinç, neşe.
n. 25a/6
n.+ ı 66b/5

nevâfil (Ar.): Farz ve vacip olanlar
dışında sırf Allah rızasını
kazanmak için yapılan ibadetler.
n. 61a/1
n.+ den 60b/7

nevâhî (Ar.): Menedilen,
yasaklanan şeyler.
n.+ den 59b/13

nevbet (Far.): Nöbet.
n. 50a/2

nevm (Ar.): Uyku.
n. (n.- i ğarîk 68a/7)

nevmîd (Ar.): Ümitsiz.
n. *eyle-* 'ümitsiz bırakmak'
22b/9
n. *it-* 'ümitsiz bırakmak'
29a/4
n. *ol-* 'ümitsiz kalmak' 19a/6,
24b/12, 25a/3, 25b/8
n. 18a/14

neyise : Neyse.
n. 11a/9, 33b/15, 56a/14

neyle - : Ne yapmak.
n.- di 49b/13
n.- dü-ñ 10b/13
n.- düğünüzden 11a/1
n.- mişdür 7a/3
n.- yüben 16b/11

nezâret (Ar.): Bakma, bakış, etrafı

görme, seyir.
n.+ ler 50a/4

ni'am (Ar.): Nimetler.
n. 46b/12
n.+ dur (vâlî-yi n. 5a/9)

nice : Çok, pek çok, birçok.
n. 3b/1, 5b/14, 7a/11,
7a/14, 11b/2, 13b/9, 13b/9,
15b/9, 16b/11, 19a/11,
20b/12, 20b/7, 26a/15,
27b/4, 27b/5, 38b/14,
39b/8, 39b/9, 41a/2, 41a/3,
41a/3, 42a/2, 48a/13,
49a/14, 50a/3, 50b/12,
50b/2, 50b/3, 53b/3, 53b/3,
53b/4, 53b/4, 53b/4, 54a/12,
59a/1, 68b/14, 69a/4, 69b/3,
70a/4, 70a/8, 70b/14,
70b/15, 71a/11, 71a/5,
71b/5, 72a/14, 72b/8,
79a/14, 79a/4, 79b/8,
80a/12, 80b/2, 80b/5, 80b/6,
81b/12
n.+ ler 17b/14, 41a/15,
41b/1, 41b/1, 50a/3, 50a/4,
69b/6, 70a/5, 70b/9,
71a/1
n.+ lerüñ 27b/3, 27b/3
n.+ yise 14a/9

niçün : Bir şeyin sebebini ve
amacını sormak maksadıyla
kullanılan "neden, hangi sebeple,
hangi sebepten ötürü?" anlamında
soru zarfı.
n. 3b/15, 15a/3, 18b/10,
36a/3, 81a/15

nidâ (Ar.): Seslenme, çağırma,
bağırma.
n. *it-* 'seslenmek' 46b/5
n.+ sı 34a/6, 34a/7

nifâk (Ar.): İki yüzlülük,

münafıklık.
n.+ dan ('alāmat-ı n. 66b/12)

niḥān (Far.): Gizli, saklı, gizlenmiş,
saklanmış.
n. *eyle-* 'gizlemek' 50a/12
n. 3b/7

niḥāyet (Ar.): Son.
n. 5a/4
n.+ i 34a/11, 51a/3
n.+ ler 50b/1
n.+ üñ 6b/7

niḳmet (Ar.): İntikam, ceza.
n.+ dūr 41a/6
n.+ e 41b/7

ni'met (Ar.): Lutuf eseri olan iyilik,
ihsan, bağış.
n. 2a/14, (n.- i ḳavīme-i
ḳā'im 7b/12), 32b/10
n.+ dedür 41a/5
n.+ den (erbāb-ı n. 8b/13),
9a/4, 25b/3
n.+ dūr 53a/12
n.+ e (erbāb-ı n. 1b/12)
n.+ i 7b/12, 8a/4, 8b/3,
8b/4, 41b/7, 54b/12
n.+ in 52b/15, 80a/14
n.+ inde 14a/10
n.+ ine 6a/15
n.+ ini 34a/15, 39a/13
n.+ ler 3b/7, 3b/7, (envā'ı n.
34a/3), 36b/4
n.+ leri 9a/10
n.+ lerin 9a/1
n.+ lerüm 58b/6
n.+ üñ 12a/15

nire : Hangi yer.
n.+ de 16b/5, 16b/11, 43a/8,
54b/1
n.+ dūr 15a/3
n.+ ye 16a/13, 16b/4, 16b/8,

55b/5

niṣār (Ar.): Saçma, saçılma, serpme,
serpilme.
n. *it-* 'saçmak' 68a/11

nisbet (Ar.): Ölçü, derece.
n. 14a/9, 54a/3, 60a/7
n.+ inden 4a/10

nisyān (Ar.): Unutma.
n. *vir-* 'unutturmak' 65a/5

niṣān (Far.): İşaret, belirti, iz,
alamet.
n. 7a/11, 35b/7, 73a/13
n.+ dur 18a/2, 36b/14
n.+ ı 37a/1
n.+ ıdur 61b/1

nit - : Ne etmek.
n.- di 49b/13, 49b/6
n.- dü-ñ 10b/13
üp 11a/1

niteki : Nitekim.
n. 9b/1, 11a/7, 41a/9,
43a/8, 56a/15, 64a/2, 66a/5

nitekim : Cümle başında
kendisinden önce gelen cümledeki
hükmü doğrulamak için
"gerçekten, hakikaten, nasıl ki ...
olduğu gibi" anlamlarında
kullanılır.

n. 3a/11, 4a/2, 6a/10,
10b/14, 12a/5, 12b/5, 13b/1,
14b/8, 15a/12, 16a/1, 18a/4,
24b/10, 26a/13, 31a/13,
33b/1, 35a/7, 37a/2, 41a/9,
54b/2, 55a/6, 57a/6, 58b/9,
60b/12, 60b/3, 63b/2,
65b/8, 79a/8, 79b/4

niyām (Ar.): Uykuda olanlar,

uyuyanlar.

n.+ ı 49b/1

niyāz (Far.): Dua, tazarru.

n.+ ina 38b/11

niyet (Ar.): Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama, yapmayı aklına koyma, yapmaya karar verme.

n.+ i 31b/6

n.+ lermüzi 20a/4

nizā' (Ar.): Çekişme, kavga, anlaşmazlık, ihtilaf.

n. *it-* 'çekişmek' 48a/13

noqşān (Ar.): Eksiklik, kusur.

n. 4a/9, 17a/1

n.+ dan 21a/14, 4a/2

n.+ ı 44b/10

n.+ lar 19a/14

n.+ uñ (cümle'-i n. 11b/8)

n'ol - : Ne olmak.

n.- a 16b/10

n.- a-y-dı 42a/14, 58a/3, 58a/4

n.- a-y-ı-dı 49a/8

n.- asını 50b/9

n.- dılar 42a/2

n.- duğın 16a/13

n.- ısar 11b/1

n.- ur 81b/14

nūr (Ar.): Kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açıcı aydınlık, maddi olmayan hususlarda basiret gözüyle görülen ve gerçeği görmeyi sağlayan manevi ışık.

n. 11b/6, 69b/5, 75a/11

n.+ dur 39a/9

n.+ ı 64a/8

n.+ ıla 50a/8, 57b/8

n.+ ina 66a/4

n.+ la-n-dur- 64a/7

n.+ la-n-dur-ur-in 63b/13

nuşret (Ar.): Yardım, (özellikle) Allah'ın yardımı.

n. (tamām-ı kuvvet-i n. 2a/14)

n.+ ine 65a/9

n.+ ler 28b/6

nūş (Far.): İçme, içiş.

n.+ ından 49b/15

n.+ lar 73a/8

nübüvvet (Ar.): Peygamberlik.

n. (n.- i Muhammed 2b/4)

O, 'O

o : Tekil üçüncü şahıs.

o. 7b/1, 7b/7, 8a/1, 8a/4, 8a/8, 12b/7, 16a/4, 22a/5, 22b/5, 32b/3, 33b/7, 45a/14, 46b/12, 47a/1, 47b/3, 48a/4, 50a/12, 50b/11, 51b/11, 51b/12, 52b/11, 54a/8, 55b/10, 55b/6, 56a/1, 56b/8, 57b/5, 58a/4, 59a/15, 61a/12, 61a/5, 61a/6, 63b/1, 64b/10, 65a/5, 66b/2, 67b/2, 71a/14, 72b/1, 72b/8, 73b/10, 74b/12, 74b/2, 77a/8, 78a/4, 79b/8, 80b/10, 81b/11

o.+ dur 15a/11, 24a/12, 29b/3, 36a/1, 3b/8, 46b/1, 59b/12, 60a/6, 76a/7

o.+ nda 65b/10

o.+ nlar 36b/3, 47b/9, 56b/1, 57b/6

o.+ nuñ 8b/10

o.+ ña 7b/5

od : Ateş.

- o. 23a/13
- o.+ dan 11a/15
- o.+ ından 40b/4, 40b/6
- o.+ lara 47a/3

oğlan : Erkek çocuk.

- o.+ cuğ 16a/12
- o.+ cuğdan 54b/4
- o.+ larından 77a/11

oğul : Cinsiyeti erkek olan evlat.

- o. 14b/4, 16a/4, 51a/7
- o.+ ından 16a/4, 16a/8
- o.+ um 47a/15

oğ : Yay denilen aletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek.

- o.+ ları 14b/12

oğı - : Okumak. **bk. oğu-**.

- o. 73b/14
- o.- miş 76a/5
- o.- mişca 75b/3
- o.- n-ur 49a/13
- o.- sa 74a/13, 74b/10, 74b/5, 74b/6, 75a/7, 75a/8, 75a/9, 75b/12, 75b/13, 75b/14, 75b/2, 75b/5, 75b/6, 75b/7, 75b/9, 75b/9, 76a/4, 77a/14
- o.- y-up 82a/8

oğu - : Okumak. **bk. oğı-**.

- o.- duğı 76b/15
- o.- ma-y-ınca 74a/10
- o.- masına 4b/6
- o.- makda 24a/9
- o.- mağ 74a/1
- o.- maz 43b/7
- o.- miş 74a/12, 75b/1, 75b/12
- o.- n-ıcağ 75a/6
- o.- n-sa 60a/13
- o.- r 43b/7, 75a/10, 75a/11,

75a/12

- o.- r (hayra o.- r 2a/12)
- o.- sa 73b/11, 74a/11, 74a/3, 74a/3, 74a/4, 74a/6, 74a/8, 74a/8, 74b/1, 74b/13, 74b/14, 74b/15, 74b/3, 74b/4, 74b/7, 75a/15, 75a/2, 75a/3, 75b/1, 76a/15, 75b/3
- o.- y-ana 76a/3
- o.- y-anlar 76a/2
- o.- ya 2b/1
- o.- y-up 82a/8

ol - : Olmak.

- o. (dāyim o.- a 4b/6, 8a/9), (hayrlu o.- a 8a/8), (zā'il o.- a 8a/9), (miḥnet o.- a 8a/9), (şerlü o.- a 8a/9), (diri o.- a 8a/14), 9b/5, 63a/9, 65a/5, (zakir o. 65a/5) , (nāsı o. 65a/5), (sākit o. 65a/6), 67a/12
- o.- a 3a/2, 3a/7, 4b/7, 6b/11, 8b/3, 8b/4, (kul o. 9b/14), 12a/15, (geñez o. 12a/15), (ṭākat o. 12b/1), 13a/2, (cemāli o. 13b/14), 13b/15, 13b/6, 14a/10, 14a/11, 14b/12, 16b/11, 16b/5, 17b/1, (ğuşşalu o. 17b/11), 20b/7, 21a/4, 22b/8, (mağbül o. 23a/12, 47a/12), 23a/14, 23a/15, 24a/13, 24a/14, 24a/8, 24b/6, 26a/11, 26a/7, 26b/15, 26b/7, 2a/15, 2b/14, 30b/10, 30b/11, 31a/1, 31b/5, 31b/6, 31b/6, 31b/6, 32a/3, 33b/12, 33b/13, 34a/1, 34a/11, 34a/4, 34a/6, 34a/7, 34b/11, 34b/15, 34b/8, 35a/3, 37a/1, ('āşī o. 37b/1), (taşra o. 37b/2), 38a/3, 38a/8, (yağın

o. 40a/15),
42b/9, 42b/9, 43a/15, 43a/3,
43b/13, 43b/2, 44a/10,
46a/9, 46b/12, 47a/2, 50a/3,
(yād o. 50b/14), 51a/11,
52a/14, 52a/15, (dūn o.
52b/13), (muḳır o. 53a/1),
53a/6, 53b/3, 56a/4, 56b/9,
59a/5, (muḫkem o. 60a/14),
60b/5, 66b/3, (ḳāyim o.
66b/3), 68b/10, (vāki' o.
66b/11), ('ilmeler o. 69b/15),
70b/15, (ziyāde o. 72a/11),
72a/14, 72a/15, 72a/3,
78b/4, 78b/4, (muti' o.
80a/15), 80b/2, 81a/1,
(mu'in o. 81b/7), 81b/14,
81b/14
o.- a-bil-di-ler (vesile o.
51b/6)
o.- a-lar 2b/6, 2b/6, 25a/2,
25a/4, 30a/7
o.- maz 48b/12
o.- a-san (ġāfil o. 57a/9)
o.- a-sın 9b/6, 13a/3, 28a/15,
38b/5, 44a/5, 44a/6, 44a/6,
44a/6, 44a/6, 45b/10, 46b/1,
46b/4, 61b/1, 79b/12
o.- a-y-du-m 40b/1
o.- a-y-ı-dı 70b/3
o.- asını (ġarḳ o. 50b/13)
o.- acağı 43a/4, 48b/11
o.- acağın 42b/15
o.- acağ 34a/9, 63b/15,
(muti' o. 78a/10), 81b/14
o.- acağ-şın (yoğ o. 15a/5)
o.- acağda 12a/8
o.- acağdur 19b/11, (maḳbūl
o. 55b/6)
o.- am 45b/10, 49b/5
o.- an 5b/6, (zūlüm o. 7b/5),
9b/12, 12a/11, 16a/14,
18a/12, 24b/9, 30b/9, 31b/8,
40b/3, 41a/4, 41b/14, 41b/4,
(zāyi' o. 44a/13), 45b/6,

46a/3, 56b/10, ('āşī o. 58a/11
, 63a/11, 66b/7, (mezkūr o.
68b/1), (mu'tekif o. 75b/8),
75b/14, 76a/4, 82a/10
o.- ana 15a/11, 30b/15,
31a/4, 70a/14, 78a/7
o.- andur 14a/2, 79a/8
o.- anlar 6a/14, (esir o.
9a/13), ('āşī o. 27b/11,
47a/11), 33b/7, (muti' o.
35b/15, 47b/13), ('āşī o.
35b/15, 57b/5), 40a/7,
48b/8, 50b/3, (tābi' o.
52b/11), 60b/12
o.- anlara (muti' o. 23b/14),
(vāḳı' o. 28b/15), (ġāfil o.
33b/3)
o.- anlardan (zāhir o.
26a/11), 52b/7
o.- anlardandır 68b/12
o.- anlardur 47b/9, (ġāfil o.
82a/8)
o.- anları 11b/7
o.- anlarıñ (ḥazır o. 48b/6),
(sebeb o. 61b/2)
o.- anuñ 2b/13, (muti' o.
65b/6)
o.- anuñuzdur (muti' o.
45b/4)
o.- ay-dı 16a/14
o.- ayın 73a/11
o.- dı (münezzeh o. 4a/8),
(pāḳ o. 4a/9), (berī o. 4a/9),
(ḥarāb o. 5b/14), (lāzım o.
7b/7), (muti' o. 15a/15), ('āşī
o. 15b/1), 20b/10, (rāḥat o.
29b/1), 31a/13, (şübhe o.
32a/10), (hoş o. 34a/8),
42a/7, (ġāfil o. 47b/9),
(maḥv o. 50a/1), (şarīḥ o.
50a/6), 54a/3, 64b/7, 66b/7,
68a/8, 69a/7, 70a/2, 70a/8,
76b/9, (müstehik o. 77b/1)
o.- dı-lar (maḥrūm o.
14b/10), (merḥūm o.

14b/10), 29a/7, 36b/5, (diri
o. 41a/3), 68b/8
o.- du 69b/5, 70a/1
o.- du-lar 8a/13
o.- du-m 21a/15, ('aceb o.
50a/3), (müstehik o. 77b/2)
o.- du-ñ 27b/4, 81b/8
o.- duğı (pişmān o. 18a/11),
31a/6, 43a/3, 44b/7, 62b/6,
62b/7, (hālī o. 63b/4), 68b/4,
71a/5
o.- duğından 50b/2, 72a/4
o.- duğın (rāzī o. 36a/7),
53a/3
o.- duğum 75a/14
o.- duğuma (pişmān o.
23a/12)
o.- duğumuz 2a/9
o.- duğ 72b/12
o.- duğda (ķāyim o. 49b/2)
o.- duğları 66a/14
o.- dur 72b/7
o.- ıcağ 31b/15, 62b/3
o.- ın-acacđ (red o. 22b/7)
o.- ın-dı 4b/5
o.- ın-maz (hük m o. 36b/15)
o.- ın-up (red o. 23b/11)
o.- ın-ur (red o. 5b/6), 26b/8,
31b/14, (kesb o. 61a/12),
(emr o. 76a/3)
o.- ınca 43a/3
o.- ır-sız (mübtelā o. 9a/12)
o.- ısar 8b/5, 8b/6, 8b/8,
8b/9
o.- ma 6b/8, (mağrūr o.
11a/5), (ğāfil o. 11b/9,
44b/1), 59a/1
o.- ma-dı 4a/6, 4a/6,
(muķayyed o. 7a/14), 42a/7,
68a/8
o.- ma-du-ķ 53b/10
o.- ma-duğı 9b/9
o.- ma-duğından 78b/14
o.- ma-mađ (mağrūr o.
26a/10)

o.- ma-muşdur ('āsī o. 39a/6)
o.- ma-ñ (ğāfil o. 15b/4),
(nevmīd o. 19a/6)
o.- ma-sa 7b/10, 24b/9,
(ğālib o. 42b/11)
o.- ma-sun 20b/3, 20b/3,
20b/4
o.- ma-y-a 58b/11, 66b/1,
(faķīr o. 76a/12), 81b/3
o.- ma-y-acacđ 81b/8
o.- ma-y-up (mağrūr o.
70b/6)
o.- ma-ya 10b/9, 20b/9,
21a/4, (ķabūl o. 23b/11),
25a/8, 25b/8, 28a/14,
30b/12, (hālī o. 32b/12),
38b/14, 38b/6, 43a/5,
45a/15, 45b/7, ('azāb o.
48b/5), 48b/7, 53a/4, 57a/12
o.- ma-ya-lar 6b/1, (mübtelā
o. 9a/2)
o.- ma-ya-sın (ğāfil o. 7a/4)
o.- ma-yan (lāyık o. 30a/4)
o.- ma-yanlar (mecnūn o.
39b/14), (muṭṭī' o. 48a/1)
o.- ma-yanlarıñ (tābi' o.
35a/2)
o.- ma-yasın (ma'rūr o. 5b/7)
o.- ma-yup 26b/1, 6b/10
o.- malarına 2a/4, 2a/6
o.- malarından 43b/12
o.- ması (yoğ o. 15a/4)
o.- masıdur (muṭṭali' o.
33b/1)
o.- madın (hāşıl o. 43a/12)
o.- mağ 17a/12
o.- mağ-ı-dı 70a/7
o.- mağa (lāyık o. 15b/14),
54a/8, 56b/7, (ırağ o.
63b/10)
o.- mağıla 4a/10
o.- mağ (mālik o. 2b/14),
(virān o. 6a/3), 7b/2, 8a/14,
14b/13, (melūl o. 20b/3) ,
(mağkūm o. 31a/12), 33a/4,

(muṭīʿ o. 43a/5), 52a/14,
52a/3, 52b/6, 52b/6, 54a/9,
54a/9, (farq o. 55b/4),
(meşğul o. 62a/7), 65a/4,
70b/3, 71b/12
o.- maqdan 24b/14, (mehcür
o. 32b/15), 52a/4, 61a/1,
71a/1, 71a/2
o.- maq dandır 24b/13
o.- maq dur 8a/5, 45a/13
o.- maz 3a/10, (gizli o.
3b/13), (emirinsüz o. 5a/5),
(hükümsüz o. 5a/6), 10b/9,
11b/11, 37a/2, 38b/13,
40b/9, 46a/7, 46a/8, 47a/8,
54a/12, (hālī o. 61a/1),
62a/15, 62b/13, 66a/10,
66b/2, 71a/6, 81a/4, 81b/7
o.- maz-ın 11b/3, 11b/4,
18a/15
o.- maz-ısa (muṭīʿ o. 46b/13)
o.- maz-lar (ʿaṣī o. 34b/13)
o.- maz-sa (muṭmaʿinne o.
11b/15)
o.- muş (mālik o. 11a/9),
(vākiʿ o. 31a/10, 31a/3),
74b/4
o.- muş-lar 16a/15
o.- muş-lar-dı 5b/11
o.- muşda 12a/8
o.- muşdur 19a/12, 26a/15,
(mālik o. 41b/1), 56a/13,
63b/3
o.- muşlardur 26b/4
o.- sa 8a/6, 8a/6, 8b/12,
13a/6, 13b/5, (hisāb o.
21b/8), 27a/2, 40a/5,
41b/10, 41b/9, (zāhir o.
41b/13), 51a/13, 51a/3,
51b/8, (rāhat o. 51b/11),
(münʿadim o. 51b/8), 55b/4,
(müşkil o. 55b/4), 76a/1,
78b/2, 78b/2, 78b/3, 81a/5
o.- sa-dı 11b/15
o.- sa-ñ 6b/5, 6b/6, (mālik o.

11a/2), (munṭakiʿ o. 49a/15)
o.- sa-ñuz 14a/12, 14a/13,
(müteḥayyir o. 29a/13)
o.- sa-y-i-di 79a/9
o.- sun 17b/8, 17b/9, 20b/4,
24a/10, 24a/10, 24a/9,
34a/8, 43b/6, 57a/4,
63b/8, 71a/11, 73b/15,
74a/1, 74b/1, 77b/2, 79a/5
o.- sun-lar 2a/12, 2a/13
o.- uban 11b/15, (ğāfil o.
47a/3), (muʿazzez o. 49b/3),
(vākiʿ o. 66b/12)
o.- ucu (pişmān o. 22a/6)
o.- un 7b/3, (ḥazır o. 33b/10)
o.- un-a (defʿ o. 77b/7, 77b/8,
77b/8)
o.- un-an (zıkr o. 67b/1),
(zem o. 79a/8), (taqdır o.
81a/6)
o.- un-dı (kaşd o. 2a/6),
51b/13, 51b/14, (zıkr o.
70a/11), (emr o. 77a/15)
o.- un-dı-sa 36a/3, (taqdır o.
81a/7)
o.- un-du-m (emr o. 77b/1)
o.- un-ma-ya (red o. 9a/3),
31a/9
o.- un-ma-yup (red o.
23b/13)
o.- un-mağa (faḥr o. 52b/3)
o.- un-sa 10b/13, 60a/7
o.- unan 82a/11
o.- uñ (āgāh o. 15a/14),
(muʿazzeb o. 34b/15), 40a/4,
(ʿibret o. 41a/14, 41a/15),
(muṭīʿ o. 56b/15, 57a/1),
57b/12, 81a/9
o.- up 2a/4, 3a/1, (mağrūr o.
6a/15), (nāzır o. 7b/1), (ıssı
o. 8a/13), 9b/6, (zāyiʿ o.
11b/4, 44a/10), (helāk o.
11b/5), (pişmān o. 17a/13),
21a/5, 21a/6, (emīn o.
24b/11, 24b/15), (ḥavfı o.

25a/1), (mağbūnlar o. 25a/1), (nevmīd o. 25a/3, 25b/8), 25a/4, (nevmīd o. 24b/12), (muteʿallik o. 25a/6), (kerem o. 25a/7), (muteʿallik o. 25b/7), (serd o. 25b/7), 26b/12, 28a/5, (mütezāʿif o. 29a/1), (tābiʿ o. 30b/8), 30b/11, (kul o. 31a/1), 32a/1, (ʿākil o. 38b/6), 39b/10, 41a/8, (ġāfil o. 41b/5), 44a/1, (kāfir o. 45a/1), 45a/15, (ḥaḳīr o. 46a/1), 46a/5, 46a/7, (ʿazzā o. 46b/13), (bāṭil o. 49a/6), (ṣād o. 50a/4), 53a/4, (müteeṣsir o. 55b/13) , (düşmen o. 57b/3), (ʿāṣī o. 58a/2), (kāyim o. 64a/8), (müdāvim o. 66b/4), 67b/11, 68a/11, 71b/6
o.- ur 7b/7, (yoḳ o. 8a/12), 11b/12, 13a/12, 13a/12, 13a/8, 13a/9, (ḥācetinde o. 13b/5), (tamām o. 13b/6), 16a/1, 16a/9, (ġāfil o. 16a/12), 16b/4, 21a/5, 24b/6, 26a/6, 26a/6, 30b/12, 30b/13, (sebeb o. 30b/13), (münkeşif o. 31a/9), 31b/11, 33b/9, 36b/11, 39b/6, 41a/8, 42b/8, 42b/8, (zāyid o. 46b/12), 47a/1, 49a/12, (rāḥat o. 51b/12), 51b/14, (ʿabūsü'l-vech o. 50a/4), 52a/13, 52a/14, 52a/15, 59a/2, 59a/2, 59b/8, 61a/13, 61b/8, 62b/3, 62b/6, 64a/5, 64a/8, 66b/2, 67a/4, 70b/15, 73b/12, (ıraq o. 74a/14, 75b/13), 74a/14, (şehīd o. 74b/12), 75a/10, 75a/11, 75a/7, 75b/4, (mağfūr o. 75b/9, 76b/11), (berī o. 75b/13), (ḥelāl o.

77a/5), (ʿalīm o. 77b/11)
o.- ur-dı 68b/15, 69a/5, 70a/3, 70a/4
o.- ur-lar (naḳl o. 29a/11), (muṭīʿ o. 36b/3)
o.- ur-lar-dı 16a/15, 32a/13, (aç o. 68b/15), (meşġūl o. 69a/13)
o.- ur-sa 15b/9, 40b/7, 40b/8, 52b/1, 76b/11, 81b/8
o.- ur-sa-m 22b/7
o.- ur-sa-n 22a/8
o.- ur-sa-ñ 22a/9, 36a/8, 78a/3
o.- ur-sa-ñ-uz 78a/11
o.- ur-sa-ñuz 9a/11, 9a/9, 14a/13, 54b/1
o.- ur-san 21a/10
o.- ur-sın (pişmān o. 7a/7), 14b/5, (ġāfil o. 15a/3)
o.- ur-uz 21a/10, 75a/3

ol : Üçüncü tekil şahıs zamiri ve işaret sıfatı, "o" nun eski şekli.

o. 2b/13, 3b/11, 3b/4, 3b/4, 4a/4, 4a/5, 5a/11, 5b/11, 6a/10, 7a/2, 7b/14, 7b/15, 8a/13, 8a/3, 8a/6, 8b/14, 8b/4, 9a/4, 9a/5, 9a/6, 9b/7, 10a/15, 10b/13, 12b/8, 13a/9, 13b/13, 13b/3, 13b/6, 14a/8, 15b/14, 16a/8, 16b/13, 16b/3, 17a/13, 17a/14, 17b/14, 18b/5, 19a/5, 19a/8, 20a/9, 21b/8, 22b/7, 24a/3, 24b/2, 24b/3, 25a/1, 25a/4, 25b/11, 25b/12, 25b/4, 25b/4, 25b/5, 26a/11, 26a/8, 27b/10, 27b/12, 29a/8, 29b/1, 29b/1, 29b/9, 30a/1, 30a/10, 30a/13, 30a/4, 30a/7, 30a/9, 31a/1, 32a/11, 32a/12, 32a/12,

33b/15, 35a/6, 35b/12,
36a/15, 36a/3, 37a/14,
37a/9, 37b/1, 38a/12,
38a/13, 38a/13, 38a/14,
38a/15, 38b/1, 38b/15,
38b/5, 39b/3, 40b/12, 41a/5,
41a/5, 41b/1, 41b/1, 41b/14,
42a/14, 42b/12,
43b/6, 44a/13, 46a/10,
46a/5, 46a/6, 46a/7, 46a/8,
46b/13, 46b/5, 47a/5, 47a/9,
47b/14, 48a/1, 48b/4,
49b/10, 49b/11, 49b/4,
49b/7, 49b/9, 50a/7, 50b/9,
51a/6, 51a/6, 51b/9, 52a/1,
55b/5, 56b/2, 57b/9, 58a/1,
59a/13, 59a/5, 59a/9, 63b/4,
70b/15, 70b/8, 71a/7, 71a/9,
72a/14, 73a/11, 73a/15,
74a/4,
75b/2, 76b/6, 77a/1, 77a/13,
77a/6, 77a/8, 78b/3, 79b/6
o.+ dur 15b/12, 15b/7,
26b/5, 35b/5, 3a/6, 45a/14,
60b/6, 72a/12,
73a/13, 76b/14, 9a/3

on : On sayısı.

o. 49a/14, 64b/6, 69a/5,
69a/8, 74a/13, 74b/14,
74b/6, 75a/10, 75b/10,
75b/6, 75b/8, 77a/9, 77b/6,
77b/6, 77b/6

oñar - : Düzeltmek, yoluna koymak,
uygun duruma getirmek.

o. 24b/2, 24b/3

oñat : Doğru, İyi, mükemmel.

o. 12b/13, 12b/14
o.+ ca 60a/15

ora : O yer.

o.+ da 40b/8

orta : İki uçtan veya bütün
noktalardan aynı uzaklıkta olan
yer.

o.+ sında 40b/12

o.+ ya 68a/10

'Osmān : 3. halife Hz. Osman.

'O. 34a/5

otur - : Oturmak.

o. 57a/8

o.- a-sın 59a/4, 59a/4, 59a/5

o.- ma 9b/1, 15a/5

o.- ma-ñ 58b/13

o.- ma-ya-lar (ğāfil o. 42a/5)

o.- mağ 26a/15

o.- mağdan 59b/1

o.- mak 57a/4

o.- mış 80a/13

o.- sa 57a/8, 62a/1

otuz : Otuz sayısı.

o.+ ın 76a/7

otuz üç : Otuz üç sayısı.

o. 76b/7, 76b/7, 76b/8

oyna - Oynamak.

o.- ma 46b/15

o.- mağ 11b/13

oyun : Vakit geçirmek için yapılan
eğlence.

o. 9b/1, 9b/2, 9b/3

o.+ da 24b/6

Ö, 'Ö

öde - : Bir şeyin karşılığını alacaklı
olana vermek, tediye etmek.

ö.- yi-mez 16a/5

ög - : Övmek.

ö.- er 18a/1

ö.- me-ñ 25a/12

öğret - : Öğretmek.

ö.- eyin 76b/6

ö.- ür-in 61b/15

ö.- ür-ler-di 21b/10

öğüt : Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, verilen fikir, nasihat.

ö. 41b/4

öl - : Ölmek.

ö.- di 29b/1

ö.- di-ler 41a/2

ö.- din 43a/10

ö.- dü 33b/9

ö.- düğüñüz 33b/13

ö.- dür-mek 3a/9, 62b/14

ö.- dür-üp 36b/8, 46b/7

ö.- dür-ür 3b/4

ö.- e 41a/2

ö.- e-ler 42a/4

ö.- i 44a/4

ö.+ idir 29b/1

ö.- isidür 29b/1

ö.- me-lerb 29a/11

ö.- me-ye 41a/2

ö.- mesi 33a/15

ö.- medin 8b/7, 33b/12, 33b/9

ö.- mek 6b/9, 8a/14, 43a/4, 79b/2

ö.- mezden 33b/4, 40b/3, 43a/10

ö.- miş 57a/5, 57a/6

ö.- se 74b/12

ö.- se-ler 33b/2

ö.- ü 29b/1, 44a/6

ö.- ülerdür 29a/7

ö.- üm 5b/11, 5b/11, 5b/14,

8b/3, 14a/12, 14b/4, 15a/2, 32a/7, 40a/14

ö.- ümden 8a/14, 15b/8, 15b/9

ö.- ümi 5b/3, 8a/14, 42a/3

ö.- ümüñ 14b/10, 14b/12

ö.- üñ 33b/4

ö.- üp 57a/11

ö.- ür 12a/2, 43a/8, 43a/8

ö.- ür-i-se-m 23a/13

ölç - : Ölçmek.

ö.- üm 30b/11

‘Ömer : 2. halife Hz. Ömer.

‘Ö. 34a/5

‘Ömer İbn-i ‘Abdü’l ‘Azīz : Emevi halifelerinin sekizincisi ve Mervan’ın torunudur.

‘Ö.+ den 11b/3

‘ömür (Ar.): Yaşama veya var olma süresi.

‘ö. 44a/10, 44a/12, 44a/13, 49a/11

‘ö.+ de 6b/6, 29b/2, 42a/4

‘ö.+ lerin 19a/6

‘ö.+ ü 46b/12

‘ö.+ ünde 13b/7

‘ö.+ üm 20b/7

‘ö.+ ümüz 9b/9, 11b/4

önce : İçinde bulunulan veya bahsedilen anın gerisinde kalan bir zamanda, evvel.

ö.+ lerden 26a/15

öñ : Bir şeyin esas kabul edilen görünen yüzü.

ö. 26a/13

ö.+ den 17b/14

ö.+ din 14b/7, 33b/4

ö.+ inde 12a/2

ö.+ inden 46a/11

ö.+ ine 35b/12
ö.+ üñüzde 40a/6

öp - : Öpmek.

ö.- üp 52b/11

ört - : Örtmek.

ö. 21b/5, 46b/7

ö.- ecek 9a/11

ö.- er 19a/8, 21b/13, 25b/1,
45a/1, 49a/1, 78a/12

ö.- ün-mege 40b/7

ö.- üp 21a/9

öt - : (Kuş ve böcek) Değişik tonlarda nağmeli sesler çıkarmak.

ö.- er 46b/12

öte : Öbür taraf, öbür yan, uzakça olan yer.

ö. 40a/6, 43a/11, 52b/8

ö.+ siçün 44a/3

ötürü, [ötürü]: -den dolayı, -in yüzünden, -in sebebiyle.

ö.+ dür 59b/7

ö.+ ye 72a/4

öykün - : Birine benzemek istemek, onu taklit etmek, taklide çalışmak, özenmek.

ö.- düği 73a/15

ö.- ür-se 72b/12

öz : Bir kimsenin kendi manevi varlığı, zati, kendisi.

ö. 50b/10

ö.+ nin 68a/11

özge : Başka, gayri.

ö. 45a/15, 72b/11

‘özr (Ar.): Kusur, hata.

‘ö. 20a/9

‘ö.+ leri 48a/1

P

pādişāh (Far.): Büyük hükümdar.

p. (p.- ı ebedī 3a/8), 9b/11,
24a/13

p.+ ı 7a/9, 13b/2, 53a/6

p.+ ı-dı 6a/8

p.+ ınuñ 52b/10

p.+ lar 5b/11, 50b/3

p.+ ların 53a/3

p.+ larından 12a/1

p.+ lığı 39a/14

p.+ lığı 3b/3, 5a/13, 6a/10

p.+ lık 3a/14, (hük-m-i p.
6b/6), 7b/1

p.+ um 23a/2, 23a/9

pāk (Far.): Temiz.

p. ol- ‘temiz olmak’ 4a/9

p. 4a/10, 21a/14

p.+ la-yup 25a/12

pala : Paçavra, bez parçası, çul, elbise eskisi.

p.+ sını 50b/9

para (Far.): Para.

p.+ sı 11b/9

parala - : Yıpratmak.

p.- n-ur 56a/2

pāre (Far.): Parça.

p. 40a/15

p.+ cük 69a/14

pas : Kirlilik, kir.

p. 8b/9

p.+ la-n-muş 42b/9

pehlivān (Far.): Yiğit, kahraman.

bk. pehlūvān.

p.+ ları 45a/7

pehlüvân (Far.): Yiğit, kahraman.

bk. pehlivân.

p. 70b/11

penâh (Far.): Sığınacak yer, melce.

p. 9b/13

p.+ um 23a/8

perde (Far.): Bir şeyin doğrudan doğruya görülmesini, duyulmasını önleyen şey, engel, mâni.

p.+ sinde 33b/7

pervâne (Far.): Geceleri ışık etrafında dönerek uçan küçük kelebek.

p.+ yi 47a/3

perverdigâr (Far.): Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah.

p.+ muz 21a/8

pes (Far.): Şu halde, öyleyse, imdi.

p. 3a/10, 5b/14, 6b/14, 7b/10, 7b/7, 8a/14, 12a/14, 18b/5, 21a/2, 21a/5, 29b/7, 30b/7, 31a/3, 36a/9, 38a/14, 38a/4, 39b/13, 41a/15, 41b/10, 41b/4, 42b/14, 54a/13, 55b/9, 64b/7, 66b/2, 69b/5, 70b/15, 72a/14, 78b/3, 79b/6, 80b/2, 81a/8

peygâmbir (Far.): Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi, nebi, resul.

p. 36b/9, 56a/13, 71b/13

p.+ ler 66a/5

p.+ lerdür 36b/4

p.+ lerüñ 72a/6

p.+ lerüz 72a/1

p.+ ligine 59b/4

peyveste (Far.): Ulaşmış, erişmiş, vasıl olmuş.

p. 26b/15

pîr (Far.): Yaşlı, ihtiyar kimse.

p.+ den 42b/7

p.+ inden 68a/15

p.+ ligi 44a/2

p.+ lik 42b/4

pişmân (Far.): Yaptığına üzülüp hayıflanan, esef eden, nadim.

p. *ol-* 'Yaptığı şeyin yanlış sonuç verdiğini görerek üzülmek' 7a/7, 17a/13, 18a/11, 22a/6, 23a/12

p.+ lığı 44b/1

p.+ lık 14b/14

pul : Eskiden kullanılan küçük madeni para, kuruşun küsuratından biri.

p. 48b/10

puthâne (Far.): Putların bulunduğu tapınak.

p.+ den 27b/4

pür (Far.): Başına geldiği kelimelere "dolu, çok" anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar ve zarflar yapar.

p. 19a/11, 46b/14, 53a/12

R

Rabb (Ar.): Bütün mahlukatı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenabıhak, Allah, Tanrı.

R. (R.-i zü'l-ḥikemdür 5a/5), 15a/9, 50b/15

R.+ i 56b/5, 5a/5

R.+ ileriniñ 29a/8

R.+ isi 2b/4
R.+ isini 15a/15
R.+ imüz 46b/4
R.+ lerine 60b/5
R.+ ümüz 20a/3, 21b/12,
21b/7, 21b/7, 35a/10, 37b/5,
46b/6, 46b/8, 73a/3
R.+ ünüñ 5b/2
R.+ üñüñ 12a/7, 55a/7
R.+ üñüz 63b/9
R.+ üñüzden 16a/3, 77b/15
R.+ üñüze 17a/15, 46b/6
R.+ üñüzi 63a/2

Rabbi (Ar.): "Ey Rabbim."
R. 37b/7, 40a/15, 43b/10,
43b/11, 62b/6, 75a/6

rabṭ (Ar.): Bağlama, bağlanma.
r. (mecmū'-ı r. 5a/5)

rāci' (Ar.): -e dönen, rücu eden.
r.+ lerdür 32b/6

rāciḥ (Ar.): Tercih edilen.
r.+ den (aḥvāl-i r. 15b/3)

raḍiyallāhu 'anhu (Ar.): "Allah
ondan razı olsun."
r. 3a/5, 10b/1, 10b/3, 13a/2,
13b/10, 14a/15, 21b/15,
21b/9, 32a/9, 33b/1, 37b/9,
38a/10, 39a/4, 39a/7,
40b/10, 42a/3, 42a/9,
44a/11, 45b/8, 5b/7, 63a/2,
64a/6, 67a/1, 68b/12, 80a/8

raḍiyallāhu 'anhumā (Ar.): "Allah
onlardan razı olsun."
r. 11a/2, 32a/10

rağbet (Ar.): İstek, arzu, alaka,
meyil, teveccüh.
r. *it-* 'İsteyip alaka
göstermek' 12b/5, 53a/13

r. 10a/14, 2a/4
r.+ i 40b/9
r.+ ni 80b/8

rāğıb (Ar.): İstekli, isteyen (kimse).
r. (r.- ı şıdḳ 32b/13)

rāḥ (Far.): Yol. **bk. reh.**
r.+ um 23a/11

rāḥat (Ar.): Üzüntüsüz ve sıkıntısız
olma durumu, huzur.

r. *ol-* 'rahat olmak' 29b/1,
26a/14, 51b/11, 51b/12,
53a/12
r. 11b/3, 11b/4, 13a/3,
14a/1, 21a/2, 70b/4, 73a/6
r.+ a 11a/10, 81a/12
r.+ ca 70b/2
r.+ da 72b/9
r.+ dan 25b/3, (esbāb-ı r.
73a/10)
r.+ ı 41b/7, 80b/7, 8a/4
r.+ lar 73a/7
r.+ ların 2a/2
r.+ lık 7b/6, 20b/3
r.+ luğı 25b/12

Raḥīm (Ar.): "Ahirette mümin
kullarına acıyan, merhamet eden"
anlamında Allah'ın en güzel
isimlerindendir.

R. 58a/14, 81a/13
R.+ dür 12b/1, 49a/2

raḥmān (Ar.): "Kafir-mümin
ayırmadan yarattığı bütün
varlıklara merhamet eden, nimet
veren" anlamında Allah'ın en güzel
isimlerindendir.

r. (rıḳā-yı r. 2a/6), (likā'-ı r.
35a/3), 36a/14
r.+ nı 5a/4

raḥmet (Ar.): Allah'ın yaratıklarına

olan merhameti, acıma ve esirgemesi.

r. *it-* (Allah için) 'Merhamet etmek' 14b/7, 17a/14, 19a/2, 19a/9, 20a/6, 22a/15, 28a/1, 45a/3, 54b/10

r. 10b/1, 11a/15, 11b/6, 14b/9, 19b/4, 21a/15, 28a/15, 30a/11, 49a/1, 53a/2, 74a/2

r.+ den 48a/2

r.+ dür 55a/12

r.+ i 23b/13, 63b/13

r.+ inden 19a/7, 25a/3, 61a/9

r.+ inüñ 23b/12

r.+ üñle 19b/15

rahmetullāhi 'aleyh (Ar.): "Allah ona rahmet etsin."

r. 7b/9, 1b/1, 4b/5, 22b/9, 57a/7, 64b/13, 69b/15, 69b/3, 79a/1, 82b/5

rahmetullāhi 'aleyhi (Ar.): "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

r. 18a/5, 22b/1

raht (Far.): Yola çıkarken alınan eşya, yol malzemesi.

r.+ ın 9b/14

rām (Far.): İtaat eden, boyun eğen.

r. 58b/11

ramazān (Ar.): Arabî ayların şaban ve şevval arasında kalan ve devamı boyunca oruç tutulan dokuzuncu ayı.

r.+ ı 75a/15

rāst (Far.): Hedefe ulaşmak, isabet etmek.

r. *vir-* 'rast gelmesini

sağlamak' 12a/3

r. 33a/7

rāstī (Far.): Doğrusu.

r. 63a/12

ra'ūf (Ar.): Çok esirgeyen, pek merhametli.

r. 50a/9

rāzī (Ar.): Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rıza gösteren.

r. *ol-* 'kabul olmak' 36a/7

r. 57b/10, 57b/11

rāzık (Ar.): Rızık veren (Allah).

r. 50a/9, 66b/12

r.+ um 3a/13

recā (Ar.): Ümit.

r. *tut-* 'ümit etmek' 2a/1

r. 24b/8

r.+ da 72a/9

r.+ ları 72a/10

r.+ yı 24b/12, 25a/4

red (Ar.): Kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme.

r. *it-* 'kabul etmemek' 22b/9

r. *ol-* 'reddedilmek' 5b/6, 9a/3, 22b/7, 23b/11, 23b/13

re'fet (Ar.): Merhamet etme, acıma, esirgeme.

r. 2a/1, 54b/10

r.+ i 41b/7

r.+ li 19b/5

refīk (Ar.): Arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş.

r. *eyle-* 'yoldaş eylemek' 15a/9

reh (Far.): Yol. bk. rāḥ.

- r. (r.- i Hâk 49b/3) 36b/3, 37b/1, 57b/3, 59b/9
R.+ ini 32b/4
- rehâ (Ar.):** Bolluk, genişlik.
r.+ da 71b/15 R.+ inüñ 58b/4, 59b/11
r.+ idüğine 72b/13
r.+ lerdür 72a/6
- rehber (Far.):** Yol gösteren, kılavuz,
delil. r.+ leriñe 46b/8
r.+ lerümüze 47b/13
r.+ lerüñ 72a/6
R.+ ümi 58b/9
r.+ üñ 19b/6
R.+ üñ 30a/3, 52a/15
- rek'at (Ar.):** Namazda kıyam, rüku
ve iki defa secdeden meydana gelen
bölüm.
r. 70a/1, 70a/2
- Resülullâh (Ar.):** "Allah'ın elçisi"
Hz. Muhammed.
R. (R.- ı mu'allâ 2a/7),
27b/7, 27b/14, 28a/2, 31a/7,
31b/10, 31b/14, 31b/15,
31b/9, 33a/11, 59b/10,
73a/5, 74b/4
R.+ a 13a/13, 53a/2, 60a/6
R.+ dan ('âl-i R. 28b/4),
(aşhâb-ı R. 28b/4)
R.+ ı 1b/13, (ef'âl-i R.
36a/12)
R.+ uñ 31a/4, 32b/14,
53a/13, 53a/15, 53a/5,
60b/1, 77b/9
- renc (Far.):** Ağrı, sızı.
r. (r.- i hasâret 49a/12),
53a/12
- resâfet (Ar.):** Ağırbaşlılık,
sağlamlık, muhkemlik.
r.+ ler 50a/1
- resm (Ar.):** Resim.
r.+ e 30a/4, 31a/1, 32a/15,
50b/2, 54b/1, 80b/6
r.+ i 31a/5, 45a/11
r.+ in 7a/12
- Revâ (Far.):** Layık, uygun, yerinde,
münasip.
r. 24a/14, 53a/6, 56a/3
- Resül (Ar.):** Peygamber, nebi.
r. *eyle-* 'peygamber yapmak'
14b/9
r. 56a/9
R. (R.- i kerîm 2a/3),
(hürmet-i R.- i emîn 2a/7),
10a/14, 10a/9, 17b/11,
17b/5, 17b/9, 32a/4, 47a/13,
56b/9, 65b/11, 73b/6,
76a/10
R.+ den 24b/1, 65b/2
R.+ dür 46b/5
R.+ e 35a/2, 56b/15, 58a/3,
60a/1, 80b/3
R.+ i 37a/9, 58a/15
r.+ idür 76b/12
R.+ ine 27b/11, 30a/8,
- revân (Far.):** Yürüyen, giden.
r.+ dur 5a/8
- revhullâh (Ar.):** Allah'ın verdiği
gönül ferahlığı.
r.+ dan 25b/7
- reyis (Ar.):** Baş, başkan.
r. (r.- i a'zâ 24a/12)
- rezzâk (Ar.):** "Mahlukatına maddi
ve manevi her türlü rızkı bol bol
ihسان eden" anlamında Allah'ın en

güzel isimlerindendir.

r. (r.- ı ins-i cān 5a/9)

rıdvān (Ar.): Cennetin kapıcısı olan melek.

r. 34a/2

rızā (Ar.): Hoşnut ve memnun olma durumu, hoşnutluk, memnunluk.

r. (r.- yı rahmān 2a/6), 9b/13

r.+ m 23b/7, 59a/13

r.+ sı 30b/7, 37a/8

r.+ sıçün 69a/10, 74a/11, 80a/12

r.+ sıla 10a/4

r.+ sın 37a/11, 9b/9

r.+ sina 2a/12, 2a/13, 52b/6

r.+ sından 61a/9

r.+ sın 71a/7

r.+ sın 37a/8, 53a/14

r.+ sın 51a/15

rızık (Ar.): Allah tarafından herkese takdir edilen nimet.

r. *vir-* '(Allah için) Nimet vermek' 79b/12

r. 40a/14, 80b/10

r.+ a 80b/9, 81a/7

r.+ dan 29a/8

r.+ ı 79b/11, 80a/4, 80b/10

r.+ ın 80a/14

r.+ ını 81a/7

r.+ ın 80a/2

r.+ la-n-dur-du-ğ 55a/2

r.+ la-n-ur-lar 29a/8

r.+ larını 80a/9

ri'āyet (Ar.): Uyuma, itaat etme.

r. *it-* 'itaat etmek' 7b/11, 38b/1, 53b/1

r. 7b/11

r.+ ler 49b/15

r.+ üm 11b/5

rif'at (Ar.): Yücelik, yükseklik.

r. 14a/1, 51b/7

r.+ e (a'yān-ı r. 1b/12)

riḳkat (Ar.): Acıma, şefkat, merhamet.

r. 2a/1

risālet (Ar.): İnsanları dine davet etme işi, peygamberlik, resullük.

r.+ ler 49b/9

rivāyet (Ar.): Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma.

r. 26b/8, 31b/14, 4b/4

r.+ dür 2b/8, 3a/5, 5b/3,

5b/7, 7b/3, 7b/9, 10b/1,

10b/2, 11a/1, 11b/3, 12b/10,

13b/9, 14a/15, 14a/5,

17b/11, 17b/14, 18a/2,

18a/4, 21b/1, 21b/15,

22a/15, 22b/9, 23b/14,

24a/15, 25a/8, 29a/12,

29a/9, 30b/1, 31a/13, 32a/8,

36b/9, 37b/9, 38a/10,

39a/15, 39a/4, 39a/7, 40b/9,

42a/2, 42a/8, 44a/11, 45b/4,

45b/7, 51b/12, 57a/1, 57a/6,

61b/10, 61b/15,

62b/13, 62b/3, 62b/7, 63a/2,

63b/10, 63b/5, 64a/3, 64a/5,

64b/12,

64b/3, 65b/1, 65b/11,

65b/14, 65b/4, 67a/1, 67b/9,

68b/12, 69b/1,

69b/10, 69b/15, 69b/2,

69b/9, 73b/13, 73b/4,

73b/6, 73b/8, 74a/10,

74a/12, 74a/14, 74a/2,

74a/4, 74a/6, 74a/9, 75a/4,

75b/15, 76a/14, 76a/3,

76a/5, 76b/1, 76b/5, 77b/4,

78b/12, 79a/1, 80a/8

riyāset (Ar.): Reislik, başkanlık.

r.+ i (hüküm-i r. 50b/4)

rū (Far.): Yüz. **bk. rüy.**
r. 9b/12

rub^ç (Ar.): Dörtte bir, çeyrek.
r.+ nı 75b/12

rūḥ (Ar.): Allah tarafından yaratıldıktan sonra insan bedenine üflenen, ölümden sonra da varlığı devam eden ve mahiyeti tam olarak bilinemeyen ilahi ve manevi cevher.

r.+ ı-dur 38a/12
r.+ ın 11b/3
r.+ ına 38a/15

rūṣen (Far.): Parlak, aydın, aydınlık.
r. 52a/14, 52a/15, 62a/12, 77b/15
r.+ dür 77b/12

rūṣenā (Far.): Aydın, ışıklı, münevver, ruşen. **bk. rūṣinā**
r. 3a/2, 60a/5, (r.- yı kalb 60a/5)

rūṣinā (Far.): Aydın, ışıklı, münevver, ruşen. **bk. rūṣenā**
r.+ sı 41b/8
r.+ sına 66a/3
r.+ sını 62b/1

rūy (Far.): Yüz. **bk. rü.**
r. (r.- ı siyāh 23a/10)

rūzigār (Far.): Yer değiştiren hava, bu havanın hissedilen etkisi, yel, bad.
r. 2b/4, 30b/9, (r.- ı mülāyim 33a/7)
r.+ uñ 2b/4, 5b/13

rücū^ç (Ar.): Dönme, geri dönme.
r. *it-* 'dönmek' 27b/13
r. 17a/4

rūsvāy (Far.): Kötülükle şöhret bulmuş, rezil, kepeze kimse.
r. *eyle-* 'rezil etmek' 35a/5, 46b/9, 51a/6
r. 2a/5, 46a/1

S, Ş, Ş

sa'ādet (Ar.): Mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutluluk, bahtiyarlık.

s. (ehl-i s. 3a/6), (s.- i ebediyye 6a/15), (s.- i celīle 10a/4), (s.- i 'aliyye 10a/4, 39b/5), 17b/12, 32a/2, 36b/14, 63a/14, 70a/15, 70b/5
s.+ de (kurb-ı s. 68b/3)
s.+ e 66b/6
s.+ ler 49b/12
s.+ lerin 2a/2
s.+ lü 28a/6

sā'at (Ar.): Vakit, zaman.
s. 11b/2, 43a/3, 43a/4

şabāḥ (Ar.): Günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri.
ş. 69a/15, 77b/6, 77b/8
ş.+ a 74b/2
ş.+ dan 77a/6
ş.+ la-dugı 74b/8

şabāḥat (Ar.): Güzellik, tazelik, latiflik.
ş.+ lar 50a/2

şabr (Ar.): Katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık,

yoksulluk, felaket vb. durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp şikayet etmeden, sızlanmadan dayanma, tahammül gösterme.

ş. 2b/7, 55a/6
ş.+ la 75b/4

sābıka (Ar.): Zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki.

s.+a (enbiyā-ı ş. 70a/11)

sābit (Ar.): Kesin bir delil veya tecrübe ile zan ve şüpheden kurtarılıp gerçekliği, doğruluğu ortaya konmuş, ispatlanmış olan.

ş. 1b/15, (emir-i ş. 2b/6),
32b/8, 33a/3, 68b/8, 73a/1
ş.+ dür 51b/10

saç - : Saçmak. **bk. saç**
s.- ıl-uñ 46a/13

saç - : Saçmak. **bk. saç.**
ş.- a 11b/6
ş.- mağ 17a/6

şadā (Ar.): Ses.
ş.+ ları 34b/14
ş.+ sı 34b/15

şadağa (Ar.): Karşılık beklenmeden sadece Allah rızası için fakirlere verilen para, mal vb.

ş. *eyle-* 'sadaka vermek'
47b/4
ş. *it-* 'sadaka vermek' 2b/14,
40b/1, 75a/12
ş. 40a/10, 40a/13, 76a/9

şadākat (Ar.): Kendisine iyilik edene, lutufta bulunup koruyana minnet ve şükran duyguları ile bağlanma, bu bağlılığa yakışır

şekilde davranma, hâinlik ve döneklik etmeme, vefakarlık gösterme.

ş. *it-* 'vefakarlık göstermek'
28b/5
ş. 30b/8

şādık (Ar.): Dostluğunda samimi ve vefalı olan, dostluk bağlarının gerektirdiği vefayı gösteren, sadakatli (kimse).

ş. 58b/9
ş.+ lar 38a/5, 67a/13
ş.+ ları 68b/6
ş.+ larına 32b/14
ş.+ laruñ 19b/14
ş.+ lık 55b/12

şādikīn (Ar.): Sadıklar.
ş. 52a/5

şadr (Ar.): Göğüs, sine.
ş. (ş.- ı enbiyā 28b/2)
ş.+ a 65a/8
ş.+ umuz 50a/7

şaff (Ar.): Cemaatle namaz kılanların yan yana dizilmek suretiyle meydana getirdikleri sıralardan her biri.
ş.+ yıla 13b/15

şāfi (Ar.): Temiz, halis, saf.
ş. *kıl-* 'temiz tutmak' 18b/6,
62a/13
ş. 51a/8

sağ : Yaşamakta olan, hayatta bulunan (kimse), diri, canlı.
ş. 2a/4, 44a/6, 66b/1
ş.+ lar 41a/2
ş.+ lıguñdan 44a/1
ş.+ lık 43b/13, 44a/10

sağal - : Hastalıktan kurtulmak.

ş.- up 41a/3

şahāb (Ar.): Sahabe.

ş. (ş.- 1 devlet 1b/12)

ş.+ dan 70a/5

ş.+ ine 1b/9

şahābe (Ar.): Hz. Muhammed'in sohbetinde bulunmuş olan müslümanlar, sahabiler.

ş. (ş.- yi kāmīlīn 2a/8), 69a/3

şāhib (Ar.): Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik.

ş. (ş.- i kelām 9b/15), 68b/11

saht (Far.): Güç, zor, zahmetli.

s.+ dan 9b/12

sā'ī (Ar.): Çalışan, gayret eden (kimse).

s. 8a/5

sa'īd (Ar.): Kutlu, uğurlu, mübarek.

s. 9b/11

şakın - : Uzak durmak, çekinmek, kaçınmak, içtinap etmek.

ş. 5b/7, 7a/13, 11b/13, 67a/15

ş.- a 32b/13

ş.- anı 25a/13

ş.- maḳ 9a/12, 11b/7, 12a/15, 59b/15, 66b/14

ş.- sa 79b/15

ş.- uñ 25b/15, 39b/14, 48a/8

ş.- up 6a/13, 51a/11, 78a/10

sākī (Ar.): İçki meclisinde içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

s.+ si 5b/11

sākit (Ar.): Ses çıkarmayan, konuşmayan, susan, sessiz.

s. ol- 'sessiz olmak' 65a/6

şakla - : Saklamak.

ş. 15a/7, 37b/6, 49a/4

ş.- du-m 56a/14

ş.- ñ 11a/14, 11a/14

ş.- r 75a/1, 75b/7

ş.- sa 61b/15

ş.- y-a 62a/12

şaksı : Pişmiş topraktan çeşitli şekillerde yapılan ve içine toprak konulup çiçek yetiştirmeye yarayan kap.

ş. 8a/6, 8a/7

ş.+ dan 8a/9

ş.+ suz 8a/8

şal - : Salmak.

ş.- in-up 33b/15

ş.- ma 16b/13

şalāh (Ar.): İyi duruma gelme, düzelme, iyileşme, iyi olma.

ş. (kisve-i ş. 3a/1)

ş.+ uñuza 56a/10

şalavāt (Ar.): "Allahım, (Efendimiz) Hz. Muhammed'e ve (Efendimiz) Hz. Muhammed'in soyundan gelenlere salat eyle, onların şeref ve kadrini yücelt" anlamına gelen "Allâhümme salli ala (seyyidina) Muhammedin ve ala ali (seyyidina) Muhammed" cümlesi veya aynı anlama gelebilen dualardan her biri.

ş. *getür-* 'salavat duası okumak' 76a/7, 76a/8

ş. *vir-* 'salavat duası okumak' 76a/11, 76a/12, 76a/14

ş. (ş.- 1 bilāğāye 1b/9), 74b/11

ş.+ 1 76a/10

şâlih (Ar.): Dinin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sahibi, günah işlemekten kaçınan (kimse).

ş. ('amel-i ş. 47b/15), 59a/1

ş.+ lerden 40b/1

ş.+ lerdür 36b/5

ş.+ lere 36b/9

ş.+ lerüñ 63b/8

şâliha (Ar.): Salih kelimesinin kadını ifade eden, kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli.

ş.+ dan (a'mâl-i ş. 15b/2)

şâlihîn (Ar.): Salih kimseler.

ş.+ e 34a/6

şallallâhu 'aleyhi's-selâm (Ar.): "Allah'ın selamı ve rahmeti Hz. Muhammed'in üzerine olsun."

ş. 63b/3, 66b/11, 74b/4, 75a/5

şallallâhu 'aleyhi ve sellem (Ar.): "Allah'ın selamı ve rahmeti Hz. Muhammed'in üzerine olsun."

ş. 68b/6, 69a/7, 69b/10, 75b/15, 76a/6

salṭanat (Ar.): Hükümdarlık, sultanlık.

s. 3a/9, 14a/1, 56a/13

s.+ a 39b/4

s.+ 1 5a/13, 39b/2, 51b/7

şan - : Şöyle veya böyle olabilecek bir şeyin zihninde kurduğu gibi olduğuna inanmak, öyle olabileceğini düşünmek, zannetmek.

ş.- ar 33a/8, 38a/15

ş.- dı-lar 69b/6

ş.- du-ñ 38a/9, 78b/9

ş.- ma 29a/7

ş.- ma-mek 48a/4

ş.- up 30a/2, 6a/9

ş.- ur 38b/2

saña : Sen zamirinin yönelme hâli.

s. 6b/10, 7a/7, 16b/14,

22b/14, 23a/8, 23b/5, 25b/3,

25b/4, 27b/12, 35a/15,

37b/14, 41b/4, 43b/10,

43b/11, 44b/2, 45a/15,

47a/1, 49a/14, 49b/1, 50a/2,

52a/14, 52a/15, 53b/9,

65a/6, 65b/13, 70b/11,

76b/5,

81a/3, 81b/1, 81b/3

şanâ'at (Ar.): Sanat, sanatkârlık, ustalık, maharet.

ş.+ ler 49a/15

sancağ : Bayrak.

s. 52b/10, 53a/11

şâni' (Ar.): "Yaratan, halkeden" anlamında Allah için kullanılır.

ş.+ ligine 5a/7

şarar - : (Heyecan, korku, hastalık, açlık vb. sebeplerden yüzünün rengi) Solmak.

ş.- d-up 17a/6

sarây (Ar.): Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük ve gösterişli bina.

s. 34a/2

şarf (Ar.): Kullanmak, tüketmek.

ş. *it-* 'kullanmak' 67b/5

şarîh (Ar.): Açık, belirgin, vazıh,

aşikâr.

ş. *ol-* 'açık olmak' 50a/6

şarp : Çok dik, çıkılması, geçilmesi zor.

ş. 40a/7

şat - : (Bir şeyi) Bir bedel karşılığında başkasına devretmek.

ş.- ar 46b/14

ş.- mışdur 50b/12

ş.- un al- 42a/15

şav - : Yanından uzaklaştırmak, gitmesi gerektiğini hissettirmek, göndermek, yol vermek.

ş.- ur-sa-lar 38b/15

şay - : Arka arkaya söylemek, sıralamak.

ş.- ar 48b/10

ş.- sa-ñuz 54b/11

ş.- up 11b/10

sa'y (Ar.): Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht.

s. *it-* 'çalışmak' 15b/14, 33b/12, 44a/3, 49a/6, 49b/4, 61a/7

s. 58b/1

s.+ de 39b/10, 40a/4

s.+ inde 66b/3

s.+ inüñ 60b/14

s.+ ları 72a/11

s.+ unı 7a/4

şayim (Ar.): Oruç tutan (kimse), oruçlu.

ş. (ş. ü'd-dehr 69a/4), 75a/15

sâyir (Ar.): Başka, diğer, öteki, öbür.

s. 1b/10, 60b/2

şayrı : Hasta.

ş. 44a/6

ş.+ luğunda 44a/1

şayrılık : Hastalık.

ş.+ uñda 44a/1

sâz (Far.): Her çeşit musiki aletine verilen isim, çalgı.

s.+ ı 50b/5

s.+ ina 38b/11

sebât (Ar.): Kararından ve sözünden dönmeme, bir iş veya davranışta azim ve kararlılık gösterme.

ş. 26b/13

ş.+ ı 41b/8

sebeb (Ar.): Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yahut kimse, neden.

s. *ol-* 'Bir şeyin olmasına veya yapılmasına yol açmak' 30b/13, 61b/2

s. 8b/14, (s.-i zâhiri 81b/6), 81b/7, (s.- i 'azîm 65a/9)

s.+ den 39b/3

s.+ dendür 26a/8

s.+ dür 52b/2, 61a/15, 63b/10, 63b/9

s.+ i 51b/15

s.+ idür 62b/2

s.+ ligindendür 25b/5

sebîl (Ar.): Yol, tarik.

s. (s.- i Muştafâ 66b/7), (s.- i şıdk 68b/2)

sebkat (Ar.): Önceden geçmiş olmak, geçmek.

s. *it-* 'geçmek' 30a/11

secde (Ar.): Allah'ın büyüklüğü, yüceliği önünde hiçliğini

göstermek ve O'nu ululamak maksadıyla vücudu alın, burun, el ayakları, dizler ve ayak parmakları yere degecek duruma getirme, bu durumda yere kapanma.

s. *it-* 'secde durumuna gelmek' 77a/14, 77b/1, 77b/3

s. 77a/14, 77b/1

s.+ de 62b/7

s.+ ye 63a/14

s.+ yile 77a/15

s.+ ye 17a/5

seç- : Seçmek.

s.- il-ür 46a/7

şefâ (Ar.): Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik.

ş. *bul-* 'rahat, huzur bulmak' 61b/10

ş. 2b/1, 21a/2, 34a/1

ş.+ lar 73a/8

ş.+ lara 13a/1

ş.+ sı 8a/4, 11b/10, 14a/11, 14a/4

ş.+ sına 66a/2

ş.+ sını 34a/15, 62b/1

sefâhat (Ar.): Aşırı derecede zevk ve eğlenceye düşkün olma.

s.+ den 41b/10

s.+ ler 50a/11

sefer (Ar.): Yolculuk, seyahat.

s. *it-* 'yolculuk yapmak' 40a/5

s. 15b/4, 44a/12

seher (Ar.): Gece uyumamak.

s. 8b/8, 64a/13, (du'â-ı s. 64a/13), 64a/14

s.+ dür 63a/13

sağam (Ar.): Hastalık, illet, dert,

maraz.

s.+ a 41b/6

s.+ lar 34b/9

sekenât (Ar.): Durma, duruş, hareket etmeme, kıvıldanmama.

s.+ ina 24a/6

selâm (Ar.): Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezaket göstermek, sağlık, esenlik ve başarı dilemek için bir işaret veya harekette bulunma.

s. (s.- ı tamm 1b/11)

s.+ ı 34a/7

selâmet (Ar.): Tehlikeden uzak olma, güvenlik.

s. 64b/5

selvâ ve menn : İsrailoğullarının Mısır'dan çıkartıldıkları zaman, Allah tarafından kendilerine gönderilen iki çeşit yiyecek. "Menn" bir çeşit helva; "Selva" ise, bildircinin adıdır.

s. 68a/8

semen (Ar.) : Şişman olma, semizlik, şişmanlık.

s. (berg-i s. 49b/11)

semere (Ar.): Meyve.

ş.+ sini 67b/3

Semîr (Ar.): "Her sözü duyan, her sesi işiten" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir.

S. 8b/15, 9b/13, 49a/10

semir - : Besili ve semiz duruma getirmek.

s.- dür- 38b/1

sen : Tekil ikinci şahıs.

s. 3a/15, 9b/11, 9b/15,
10b/5, 11a/5, 11b/11,
16b/12, 16b/13, 18a/15,
18b/10, 20a/13, 20a/4,
21a/13, 21a/9, 21b/15,
21b/3, 22a/10, 22a/13,
22a/14, 22a/7, 22a/9, 22b/9,
24a/1, 24a/2, 27b/14, 27b/2,
27b/7, 28a/1, 28a/15, 33a/6,
36a/9, 38a/9, 42b/4, 43a/14,
44a/4, 45b/9, 46b/9,
50a/12, 50a/5, 50b/15,
53b/8, 56a/1, 57a/10, 57a/9,
58b/10, 63a/10,
65b/13, 67a/15, 69b/4,
73a/4, 79a/10, 79a/6,
79b/12, 81a/14
s.+ de 67a/13, 6a/9
s.+ den 6b/9, 9b/13, 12b/8,
18a/14, 21a/11, 21a/11,
21a/15, 21b/12, 22a/7,
22a/7, 22a/8, 23a/5,
23a/6, 25b/5, 37b/14, 41b/5,
53b/7, 54b/7, 54b/7, 54b/7,
54b/7, 59b/11
s.+ dendür 21b/4
s.+ i 9b/13, 13a/6, 14b/8,
18a/14, 21a/13, 24a/3,
37a/9, 43a/15, 45b/6,
46b/15, 51a/14, 53b/8,
79b/13, 80b/4
s.+ sin 21a/13, 23a/8, 36b/8
s.+ süz 20b/3
s.+ üñ 3a/15, 5b/2, 6b/5,
6b/5, 7a/3, 8b/5, 10b/5,
12a/7, 12b/9, 16b/8, 20a/13,
20a/14, 20a/15, 20b/3,
21b/5, 22a/5, 22b/13,
22b/14, 23a/2, 23a/3, 23b/8,
27b/1, 44a/7, 44a/9, 45b/10,
50a/10, 50a/13, 51a/13,
55a/6, 61a/15, 61a/15,
73b/15,
74a/1, 77b/2, 78b/6, 79a/5
s.+ üñdür 22a/9

seniyye (Ar.): Yüksek, yüce, ulu,
ali.

s. (derecât-ı s. 71b/9)

serd (Far.): Haşin, sert.

s. ol- 25b/7

sergerde (Far.): Haydutluk,
serserilik vb. işlerde elebaşı
durumunda olan kimse.

s.+ lik 66a/14

sermāye (Far.): Servet, varlık.

s. 11b/9, 8b/14

s.+ dür 42a/6

s.+ müz 9b/10

s.+ si 62b/2

s.+ sidür 39b/8

s.+ sin 49a/11

s.+ yi 39b/9, 9b/10

sermedī (Ar.): Sonsuz, ölümsüz,
ebedî, baki.

s. (mālik-i s. 3a/8)

s.+ dür 3b/6

serv (Far.): İnce, uzun ağaç.

s. (s.-i kâmetler 49b/10)

server (Far.): Bir topluluğun en ileri
geleni, başkan, reis.

s. (s.- i mürüvvet 45a/6),
70b/10

setr (Ar.): Gizleme, örtme, kapama.

s. (s.- i 'uyün 50a/10), 54b/7
s.+ in 27b/15

settār (Ar.): "Kullarının hata, kusur,
ayıp ve günahlarını örten,
bağışlayan" anlamında Allah için
kullanılır.

s. 50a/10

sev - : Sevmek.

s.- dâsı 20b/4, 39a/9
s.- di 66b/9
s.- diginüñ 62b/12
s.- düği 37a/6
s.- düğini 62b/12
s.- düğünüñ 37a/7, 37a/8
s.- düğünü 53b/8
s.- e 62b/13
s.- en 18a/11
s.- eni 53b/8, 65b/6
s.- er 17b/10, 30a/6, 43b/8
s.- er-i-miş 72b/14
s.- er-in 37a/10, 52b/14,
53a/1, 53a/2, 61a/2, 62b/12,
65b/6
s.- er-ler 30a/6
s.- er-se-ñ 61b/12
s.- gi 62b/13
s.- güli 17b/9, 62b/11
s.- gülidür 18a/4, 76b/2
s.- güliye 17b/8
s.- gülüdür 2b/15
s.- gün 53b/7
s.- günden 16b/15
s.- güsin 53b/9
s.- iş-enler 59a/13
s.- mek 32b/5, 53b/8, 53b/8
s.- mez-ler 30a/5
s.- mez-ler-di 68b/9
s.- se 74a/15
s.- üp 71a/6

sevâb (Ar.): İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükafat.

ş. 1b/15, 75b/1, 75b/3,
76a/4, 79b/14
ş.+ 1 74a/8
ş.+ ın 73b/6, 74a/7

seyrân (Ar.): Gezip dolaşma, gezme, gezinti.
s.+ lar 65a/11

seyüş - : Yayılmak, dağılmak.

s.- mesi 58b/14, 58b/14

seyyid (Ar.): Hz. Muhammed'in küçük torunu Hz. Hüseyin'in soyundan gelen kimse.

s. (s.- i enbiyâ 53a/10, 66a/6)

seyyi'e (Ar.): Suç, kabahat, günah.
s. 76a/9

şiddik (Ar.): Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru, pek sâdik.

ş.+ 1 37a/5

ş.+ lerdür 36b/5

şiddikiyyet (Ar.): Allah'ın iradesi doğrultusunda, Allah'ın iradesine muhabbetle teslim olarak yaşayan, tevekkülde bulunan, Allah'a sadık, sadakat ve doğruluk ehlinin mertebe hâline denir.

ş.+ ine 1b/14

şidk (Ar.): Doğruluk, gerçeklik, saflık, temizlik, halislik.

ş. (râğıb-ı ş.-ısa 32b/13),
68a/9, (târîk-i ş. 66a/9)

ş.+ dan (sebîl-i ş. 68b/2)

ş.+ muñ 72b/6

şifat (Ar.): Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hâl ve vasıf.

ş. (ş.- 1 baş 25a/6), (ş.- 1 kabz 25b/6)

ş.+ lar 25b/13

ş.+ ları 34b/11

şifât (Ar.): Sıfatlar.

ş. (ş.- 1 lâzıma 54a/8)

ş.+ ında 4a/3

ş.+ uñ (zât-ı ş. 19b/12)

şığ - : (Bir şey) Bütünüyle diğer bir

şeyin içine girebilmek, o şey tarafından istiap edilmek.

ş.- maz 52a/7

şığın - : (Birinin veya bir makâmın) Himayesine, kolu kanadı altına girmek.

ş.- acağı 22b/15

ş.- acak 16b/5, 21a/13

ş.- du-ğ 16b/12

ş.- ur 7b/5

ş.- ur-ın 22b/14, 24b/14, 35a/15, 43b/10, 43b/11, 44b/3

şihhat (Ar.): Sağlık, esenlik, afiyet.

ş. 7b/2, 46b/12

ş.+ de 71b/15

ş.+ e (menâbi'-i ş. 1b/13)

ş.+ i 41b/6

ş.+ uñ 12a/14

şımak : Kırmak.

ş. 12b/15

şın - : Kırılmak, parçalanmak.

ş.- duğı 42b/14

şınık, [şınıuk] : Kırık.

ş. 8a/6, 8a/6, 8a/8

ş.+ lar 31a/14

sır (Ar.): Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey.

s.+ ina 5a/10

s.+ lar 46a/5, 46a/6

sırât (Ar.): İslam inancına göre, ahirette cehennem üzerinde kurulacak olan, müminlerin üstünden kolayca geçerek cennete gireceklerine, kafirlerin ise üzerinden cehenneme düşeceklerine inanılan köprü.

ş.+ a 13b/13

şıyâm (Ar.): Oruç.

ş. *it-* 'oruç tutmak' 49b/1

sihr (Ar.): Büyü, efsun.

s. (s.- i dünyâ 7a/13)

silsile (Ar.): Bir müşdidin Hz. Peygamber'e kadar ulaştığı kabul edilen manevi terbiye ve irşat zinciri.

s.+ sinde 31a/4

sîm (Far.): Gümüş.

s. 60b/13

sin : Mezar.

s.+ üm 23a/14

sirâyet (Ar.): Yaygın duruma gelip tesir etme, etkisi altına alma, yayılma.

s. *it-* 'yayılmak' 58b/14

sivâ (Ar.): "Başka, gayri" demek olan kelime, dilimizde daha çok "Allah'tan başka varlıklar" manasında kullanılır. Ayrıca "Allah'ın zatı dışında kalan ve insanı Allah'tan uzaklaştıran her şey"

anlamındaki *Mâsivâ* söyleyişinde geçer.

s.+ dan 49a/15

siyâdet (Ar.): Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'in soyundan olma, seyyitlik.

s. (s.- i Aḥmediyye 6a/15), 70b/6

s.+ lerin 2a/2

siyâh (Far.): Siyah.

s. 9b/12

s.+ um (rüy-ı s. 23a/10)

siyāhāt (Ar.): Seyehat, yolculuk.

s.+ ler 49b/7

ş.+ dur 71b/4

ş.+ sıçün 15b/8

siz : Çoğul ikinci şahıs.

s. 8a/2, 32a/1, 32a/2, 43b/5,
44b/12, 4a/10

s.+ den 14a/7, 40b/6, 63b/8

s.+ e 9a/6, 9a/8, 14a/12,
32a/8, 40a/14, 43b/4, 56a/8

s.+ i 6b/14, 10a/15, 17a/9,
41b/12, 47b/3, 47b/7,
58a/12, 65b/9, 79b/1

s.+ iñ 8a/3, 8a/4, 23b/3,
32a/6, 39a/3, 58a/12,
54a/15

s.+ lerdən 25a/15, 2a/11

s.+ ün 55b/3

s.+ üñ 7b/14, 9a/5, 29a/1,
34a/8, 45b/3, 47b/2, 48a/10,
56a/10, 56a/9, 63b/8,
78a/11, 78b/10

sohbet (Ar.): İki veya daha çok kimse arasında karşılıklı olarak dostça, arkadaşça yapılan konuşma, hasbihal, musahabe.

ş.+ i 41b/7

ş.+ ine 38b/10

s.+ leri 34a/4

ş.+ üñ 59a/5

şoñ : Ondan sonrası veya başkası olmayan, onunla nihayet bulan.

ş. 6b/7, 8b/6, 50a/7

ş.+ ından 46a/11

şoñra : İçinde bulunulan veya bahsedilen anın daha ilerisindeki bir zamanda, bilahare.

ş. 7a/7, 9a/3, 12a/12,
14b/14, 17a/12, 1b/11,
32b/1, 41b/13, 42a/6, 42b/1,
42b/13, 58a/13,
58a/7, 59b/12, 68b/9, 69a/7,
70b/4, 71a/10, 72b/7, 73a/4

şor - : Sormak.

ş.- a 60a/8

ş.- dı-lar 2b/8, 69b/4

ş.- ıl-sa-ñ 11a/5

ş.- ıl-sa-ñuz 11a/8

ş.- ıl-ur 4a/1

ş.- ıř-maz-lar 47a/9

ş.- ma 16b/14

ş.- sa-lar 59b/3

ş.- ul-maz 3b/15

ş.- ul-sa-ñuz 11a/1

şovuk : Soğuk.

ş. 75a/8

söv - : Sövmek.

s.- er 55b/10

söyle - : Söylemek.

s.- di 55b/10, 55b/11

s.- me-mek 64b/6

s.- me-se 62a/1

s.- me-y-e 25a/11, 25b/9,
30a/2, 68b/13

s.- me-y-en 32a/7

s.- me-yicidür 32a/7

s.- megi 68b/9

s.- mek 61b/5

s.- mez-ler-di 68b/10

s.- n-se 60a/11

s.- r 73a/12

s.- r-ler 32a/15, 71a/11

s.- r-ler-di 70a/10

s.- ř-mesine 38b/8

s.- yen 32a/7

s.- yenlerden 30a/5

s.- yicidür 32a/6

söz : Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler yahut cümleler dizisi, kelimeler, kavil, lakırdı.

s. 23b/1, 25b/8, 60a/6, 61b/10, 68b/10, 68b/13, 71a/11
s.+ i 37a/6, 3a/4, 50b/5, 68a/15, 74b/1, 82a/5
s.+ in 57a/5, 65b/7
s.+ inde 60a/1
s.+ ine 12b/4, 12b/7, 38b/11, 58a/5
s.+ ini 13b/11
s.+ iyle 2b/12
s.+ in 13a/1, 37a/6
s.+ ler 49b/9
s.+ lerden 2a/9, 30a/4, 50a/5
s.+ lere 62a/6
s.+ leri 2a/3
s.+ lerinden 77b/10
s.+ li 2a/15
s.+ üñ 71a/12

şu : Su.

ş. 69a/8, 75a/8, 75b/10
ş.+ suz 52b/6, 63a/9
ş.+ suzlığ 63a/4
ş.+ suzluk 62b/2, 62b/3
ş.+ suzluktan 62b/11
ş.+ suzluklar 68b/15, 69a/4, 71b/1
ş.+ suzluklarla 50b/7
ş.+ yıla 57a/6, 75a/8

su'âl (Ar.): Soru.

s. *it-* 'soru sormak' 23b/5
s. 1b/15, 11a/6, 13b/14, 29b/7
s.+ i 3a/11

şubḥ (Ar.): Sabah vakti, sabah.

ş.+ a 8b/9
ş.+ ı 46b/11
ş.+ ından 33b/7, 33b/8

subḥān (Ar.): "Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaaflardan uzak olan" anlamında

Allah'ın isimlerindedir.

s. (behā'-ı s. 35a/3), 39b/4, (zıkr-i s. 61b/8)
s.+ a 44b/8
s.+ ını 5a/3
s.+ um 19a/10

subḥānallāh (Ar.): "Allah'ın her türlü kusur ve noksanlıktan, beşerî sıfat ve zaaflardan uzak olduğunu kabul ve tasdik ederim" anlamında tespih ve zikir sözü.

s. 76b/7

şuç : Kabahat.

ş.+ ı 59a/10
ş.+ umdandır 22a/8
ş.+ umı 19b/1

şuleḥā (Ar.): Dinin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sahibi kimseler, salihler.

s.+ dan 68b/7
s.+ ya 56b/11
ş.+ yı 26b/14, 71b/8
ş.+ yile (ef'āl-i ş. 32b/9)

sultān (Ar.): Hükümdar.

s. *it-* 'hükümdar yapmak' 7a/10
s. 7b/4, 7b/10, (s.-ı bī-zevāle 38a/1), 70b/13
s.+ a 44b/7
s.+ ı 53a/6
s.+ ıla 24a/13
s.+ ını 5a/3
s.+ imuzsın 21b/3
s.+ um 19a/10, 81a/15

şumt (Ar.): Susmak, sükut etmek.

ş. 61b/9
ş.+ ı 61b/13

şūr (Ar.): İslam inancına göre dört büyük melekten İsrail, Allah'ın

emriyle sura üç defa üfürecek; birincide başlayacak olan kıyametin dehşetiyle yerler, gökler sarsılacak, ikincide bütün canlı varlıklar ölecek, üçüncüde ise insanlar hesaba çekilmek üzere yeniden dirilecektir.

ş. 47a/7

sūre (Ar.): Kur'an-ı Kerim'in en küçüğü üç, en büyüğü 286 ayetten meydana gelen ve Fatiha, İhlas, Nur gibi ayrı ayrı isimleri olan yüz on dört bölümünden her biri.

s. 73b/10, (s.- i Duḥān 74b/1), (s.- i Feth 74b/4), (s.- i Necm 74b/5), (s.- i Vāqı'a 74b/6), (s.- i Ḥaşr 74b/7), (s.- i Mülk 74b/14), (s.- i Kıyāmet 75a/2), (s.- i 'amme 75a/8), (s.- i Burūc 75a/9), (s.- i Fecr 75a/10), (s.- i Şems 75a/12), (s.- i Qadir 75a/15), (s.- i ve'l'aşr 75b/3)
s.+ sin 74a/6, 74b/13, 74b/15, 75a/1, 75a/7, 75b/12, 75b/5, 75b/6, 75b/7
s.+ sinūñ 74a/2
s.+ yile 73b/9

şūret (Ar.): Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim.

ş.+ i 66a/1
ş.+ inde 59a/6
ş.+ lerüñüze 78b/11

şūretā (Ar.): Dış görünüşe göre, görünüşte, zahiren.

ş. ol- 'görünüşte olmak'
29b/1
ş. 29b/2

sūfehā (Ar.): Sefihler, adi, bayağı

kimseler.

s.+ ya 57a/10

sükker (Ar.): Şeker.

s.+ i 60b/12

Süleymān : Hz. Süleyman.

S.+ a (Ḥazret-i S. 6b/6)

S.+ nuñ 7a/6

sünbül (Far.): Zambakgillerden, ilkbaharda basit salkım şeklinde, daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçekler açan soğanlı ve otsu süs bitkisi.

s.+ ler 49b/11

sündüs (Ar.): Dokumasında altın ve gümüş teller bulunan, parlak renkli ve değerli bir ipek kumaş çeşidi.

s. 34a/2

sünen (Ar.): Sünnetler.

s. 60b/6

sünnet (Ar.): Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamamı.

s. (ṭāyife-yi s.- eyi Aḥmediyye 32b/2)
s.+ inde 26b/13
s.+ inden 56b/15
s.+ ini 53b/1
s.+ üñ 27b/1

süñük : Kemik.

s. 42b/8

sür - : 1. Sürmek.

s.- dü-m 28a/6
s.- e (yüz s. 32b/10)
s.- ine 80b/8
s.- üp 30b/8, (yüz s. 31a/2)

2. Kovmak, uzaklaştırmak.
s.- er 55a/11
s.- ül-mekden 46a/2

sürç - : Hata etmek.
s.- meme 37b/14

sürūr (Ar.): Sevinç.
s.+ ı 41b/7
s. 3a/2, 14a/2, 62a/14
s.+ ı 41b/7
s.+ lar 34a/1

süst (Far.): Gevşek, zayıf, güçsüz.
s. 42b/8

şād (Far.): Sevinçli, memnun, mesrur.
ş. *eyle-* 'sevinçli, memnun etmek' 7a/13, 11b/3, 28b/1
ş. *ol-* 'sevinçli, memnun olmak' 50a/4
ş. 13a/9, 20b/14
ş.+ ı 14a/2

Ş

şāh (Far.): Padişah, hükümdar.
ş. (ş.- ı 'ādil 20b/8), 20b/11, 23a/3
ş.+ a (der-i ş. 23a/5)
ş.+ lar 9b/15

şāhā (Far.): "Ey şah, ey pâdişah."
bk. şehā.
ş. 23a/7

şāhid (Ar.): Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse.
ş. *it-* 'şahit tutmak' 58a/15
ş.+ ler 47b/14

şākird (Far.): Bir okula, bir medreseye veya bir hocaya devam edip ders okuyan kimse, öğrenci, talebe.

ş. 71b/14
ş.+ i 7a/10
ş.+ iyüz 72a/8
ş.+ ligüñ 72a/12

şakī-veş (Ar. Far.): Yol kesici gibi.
ş. 9b/12

şāl (Far.): Geniş atkı.
ş.+ lar 50b/5

şān (Ar.): Ün, şöhret, itibar, azamet, büyüklük.
ş. 70b/1
ş.+ ından 54a/8
ş.+ ları 82a/4
ş.+ lı 72a/8

şarāb (Ar.): İçki.
ş. (ş.- ı mevt 49b/12)
ş.+ ı 34a/3, 34b/8
ş.+ ın 5b/12

şaş - : Şaşırmak.
ş.- maz 14b/12
ş.- müş 16b/2

şāyed (Far.): Şart bildirir, eğer.
ş. 26a/11, 43a/14, 43a/5, 49b/4

şāyi^c (Ar.): Herkesçe duyulmuş, yayılmış, bilinmiş, halkın diline düşmüş.
ş.+ dūr (maḥbūb-ı ş. 71b/3)

şecā'at (Ar.): Yiğitlik, yüreklilik, cesaret.
ş.+ ler 45a/9

Şeddât (Ar.): Yemendeki Ad kavmi hükümdarlarından.

Ş. 34b/10

Ş.- 1 53b/12

şeddādī (Ar.): Çok büyük ve sağlam (yapı).

Ş. 14a/13

şefā'at (Ar.): Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için Cenâbihak katında aracılık etmeleri.

Ş. *eyle-* 'şefaatte bulunmak' 27b/14

Ş. *it-* 'şefaatte bulunmak' 30a/13, 47a/12, 55b/6

Ş. 27a/3, 29b/11, 56a/15

Ş.+ e 29b/15

Ş.+ ı 55b/6

Ş.+ i 29a/4, 47a/12, 56b/3

Ş.+ ine 58b/4

Ş.+ uñdan 28a/8

Ş.+ uñuñ 27b/8

Ş.+ ü 28a/3

Ş.+ üm 76a/10, 77a/5

Ş.+ uñden (hñn-ı Ş. 28a/14)

şefī' (Ar.): Şefaate eden.

Ş. *it-* 'şefaate etmek' 15a/8, 58a/15

Ş. 19b/11, 28a/15

Ş.+ i 31b/9

şefīk (Ar.): Şefkatli, merhamet ve sevgisi bol (kimse).

Ş.+ i 31b/9

şefkat (Ar.): Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.

Ş. *it-* 'Bir kimseyle esirgeyici bir sevgi göstererek ilgilenmek' 12b/4, 22a/15,

56a/11

Ş. 2a/1, 7b/2, 10a/3, 30a/10

Ş.+ sın (ehl-i Ş. 27b/2)

şehā (Far.): "Ey şah, ey padişah."
bk. şehā.

Ş. 28b/1, 54a/1

şehādet (Ar.): Bir şeyin gerçekliğini, doğruluğunu tasdik etme.

Ş. *it-* 'doğruluğunu tasdit etmek' 55b/7, 55b/8, 76b/11

Ş. 14a/7, 47b/14

Ş.+ ler 49b/5

şehbāz (Far.): Yiğit, gösterişli ve şanlı kimse.

Ş. (Ş.- ı nāle 68a/7)

şehvāt (Ar.): Şehvetler, nefsin aşırı istekleri.

Ş. 51b/14

Ş. (Ş.- ı nefsanıyye 42b/13)

şehīd (Ar.): Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölen kimse.

Ş. *ol-* 'imani, vatani ve kutsal bir amacı uğrunda savaşırken ölmek' 74b/12

Ş. 17b/8

Ş.+ lerdür 36b/5

şehīdallāhu (Ar.): Kuran'ın Ali İmran suresinde geçen duadır.

Ş. 74a/4

şehir (Far.): Kent.

Ş.+ ler 5b/14

Ş.+ lerinden 74b/13

şehvet (Ar.): Nefsin hoşuna giden bedenî ve süfli arzulara meyletme.

Ş. 42b/14

Ş.+ de (leyl-i Ş. 9b/15)

şehvet-perest (Ar. Far.): Şehvete, nefesine çok düşkün, kendini nefsinin arzularına kaptırmış (kimse).

ş.+ ler 13a/11

şek (Ar.): Şüphe, zan.

ş. 66b/2

şekâvet (Ar.): Kötü yaratılışlı, kötü iş işleyecek tıynetle olma.

ş. 36b/14

ş.+ de (bu'd-ı ş. 68b/3)

ş.+ ler 49b/13

şeker (Far.) : Şeker. **bk. şekker.**

ş. 38a/3

şekker (Far.): Şeker kelimesinin eski metinlerde rastlanan şekli. **bk. şeker.**

ş. 60b/13

Şems (Ar.): Kur'an'ın 91. suresi.

Ş. (süre-i Ş. 75a/12)

şenâ'at (Ar.): Kötülük, fenalık, alçaklık.

ş.+ lar 50a/11

ş.+ lara 37a/12

şenî' (Ar.): Kötü, fena, çirkin.

ş. 52b/9

şer (Ar.): Kötülük, fenâlık.

ş. 43a/8, (ş.- i şeytân 50a/6)

ş.+ i 13b/9

ş.+ ine 42b/11

ş.+ inüñ 45a/5

ş.+ lidür 8a/3

ş.+ lisinden 46a/7

ş.+ lü ol- 'şer sahibi olmak' 8a/9

ş.+ lüsi 10a/9

şer' (Ar.): Şeriat, İslam şeriatı.

ş.+ de 56b/13

ş.+ inden 56b/15

ş.+ ini 53b/1

ş.+ ine 58b/11

ş.+ üne 27b/1

şerh (Ar.): Açma, ayırma, yarma.

ş. *it-* 'açmak, ayırmak' 50a/7

şer'î (Ar.): Şeriatla ilgili, şeriata uygun.

ş. (emir-i ş. 10a/2)

şerî'at (Ar.): Herkesin uyması için konan her çeşit kural, kanun, yasa, düzen ve nizam.

ş. (ş.- ı Muştafâ 26b/12, 32b/8), 33a/4, 36a/12, ('ulemâ-ı ş. 60b/2)

şerîf (Ar.): Şerefli, kutsal, mübârek.

ş. 27b/7, 29b/8

şerîfe (Ar.): Şerefli, kutsal.

ş.+ de (Medîne-i ş. 32a/12)

şerîk (Ar.): Ortak.

ş.+ den 4a/1, 74a/14

ş.+ i 4a/4

şerm-sâr (Far.): Utangaç, mahçup.

ş. *eyle-* 'utanılacak hâle getirmek' 35a/6

ş. 19b/2, 2a/5

şevket (Ar.): Büyüklük, ululuk, heybet, haşmet.

ş. 51b/7

ş.+ inde 27b/8

şevk (Ar.): Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

ş. 11b/12, 38a/15, 68a/8

ş.+ den 29b/2

ş.+ ı 26b/14
ş.+ ine 66a/2
ş.+ ini 62b/1

şey' (Ar.): Belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum, husus, madde, eşya vb. yerine kullanılan belirsiz kelime.

ş. 5a/6, (ş.- i 'acīb 26a/10)
ş.+ den 3b/4, 3b/5
ş.+ e 3b/4, 3b/6, 3b/11
ş.+ uñ 73b/7

şeyh (Ar.): Bir tarıkata girip seyr ü sülûkünü tamamladıktan sonra o tarikatın başı durumundaki en yüksek mertebeye çıkan bulunan ve kendisine derviş yetiştirme (irşat) izni verilen kimse.

ş. (Ş. u'ş-şuyūh 4b/5),
71b/14
ş.+ uñ 72a/8

Şeyh Hāsān-i Başrī : Basralı meşhur tabii, alim ve zahid.
Ş. 7b/8

Şeyh Şadereddin Konevī : Vahdet-i vücud düşüncesinin Muhyiddin İbnü'l-Arabi'den sonraki en önemli temsilcisi.

Ş.+ den 22b/9

şeytān (Ar.): Meleklerin başı ve hocası olduğu halde isyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan asi varlık, iblis.

ş. (cifā'-y1 ş. 2a/7), 6b/14,
19a/14, (vesvese-yi ş.
33a/5), 34b/10, 35b/10,
37a/13, (ş.- ı 'ādū 43a/15),

43b/4, 45a/10, 70b/10,
74a/13, 74a/9, 77a/14
ş.+ dan (şerr-i ş. 50a/6)
ş.+ dur 15b/1
ş.+ laruñ 43b/10
ş.+ uñ 26a/5, 74a/13,
75b/12, 77b/8

şeytānī (Ar.): Şeytana ait özellikler taşıyan, şeytana yaraşır.

ş.+ dūr 27a/2

şiddet (Ar.): Bir güç, hareket veya kuvvetin derecesi.

ş.+ den 16a/1
ş.+ inden 48b/4

şifā (Ar.): Derman, ilaç, deva.

ş.+ dur 55a/11

şikāk (Ar.): Uyuşmazlık, anlaşmazlık, ihtilaf.

ş.+ dandur (emārāt-ı ş.
66b/13)

şikāyet (Ar.): Durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma.

ş. 22b/6, 56b/6
ş.+ çisi 56b/8
ş.+ inden 56b/4

şikeste (Far.): Mağlup olmuş, bozulmuş, hezimete uğramış.

ş.+ lik 19b/3

şimden : Şimdiden.

ş. 33a/10, 41b/1, 78a/1

şimdi : Şimdi.

ş. 9a/3, 12a/1, 32a/14,
32a/2, 33b/14, 36b/12,
41b/5, 58b/9, 60b/4,
ş.+ den 11b/10

ş.+ ki 60a/1

şinān : Ses taklidi kelime.

ş. (ka'ka'a-ı ş. 73a/12)

şî'r (Ar.): Duygu ve heyecanları, güzellikleri, seslerin uyumundan ve ahenginden faydalanarak etkili bir şekilde anlatma sanatı ve bu sanat yoluyla verilen edebî eser.

ş. 3b/9, 7a/4, 10b/10, 14a/15, 22b/15, 36a/4, 38a/8, 40b/13, 45a/13, 58b/14, 59a/2, 64b/13, 64b/15, 65a/4, 79a/1

şîrān (Far.): Cesur, yiğit, kahraman kimseler.

ş.+ ları 45a/8

şirk (Ar.): Allah'a eş ve ortak koşma.

ş. *getür-* 'Allah'a ortak koşmak' 10a/13
ş.+ den 75b/13

şiş - : Şişmek.

ş.- er-di 69a/14

şol : Şu, o.

ş. 3a/4, 4a/4, 6b/6, 8a/12, 8b/12, 11a/15, 12a/11, 15a/15, 16b/8, 17b/5, 23b/7, 25b/3, 29b/8, 31b/5, 33a/13, 75a/14, 81b/10

şöyle : Şuna benzer, şunun gibi.

ş. 3b/15, 8a/13, 13b/7, 16a/15, 26a/5, 29b/12, 31a/3, 31a/8, 45b/14, 48b/2, 68b/8, 69a/14, 69b/1, 70a/8

şu : Çok uzakta olmayan kimse

veya şeyi işaret yoluyla belirtir.

ş. 31a/11, 35b/9, 46b/15, 55b/4, 61a/10, 71a/8, 71a/8, 74b/2

ş.+ dur 81a/8

ş.+ nda 79a/5

ş.+ ndan 2a/15, 2b/13, 40a/14, 59b/15

ş.+ nlar 2b/5, 29a/6, 33a/4, 44b/5

ş.+ nlaruñ 30a/5, 30a/6, 36b/4

ş.+ nı 6b/9, 22a/13, 52b/4, 52b/5

ş.+ nu 46b/8

ş.+ nuñla 57a/8

ş.+ nuñ 14a/7, 80b/5

ş.+ ña 14b/4, 59b/10, 65b/15

şuğl (Ar.): İş, meşgale.

ş.+ uñ 44a/2

şurū' (Ar.): Başlama.

ş. *it-* 'başlamak' 26a/9

şūm (Ar.): Uğursuz.

ş. (nefs-i ş. 49a/14)

şübhe (Ar.): Bir hususla ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna kesin biçimde karar verememe durumu.

ş. *ol-* 'şüphe etmek' 32a/10

ş. 60a/8

şükrāne (Ar.): Teşekkür alameti, iyilik bilme nişanesi.

ş. 66b/10

ş.+ si 66b/8

şükür (Ar.): Verdiği nimetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme.

ş. *it-* 'şükretmek' 9a/11

ş. 66b/5

ş.+ iledür 39b/6
ş.+ in 25b/1, 54b/12
ş.+ ini id- 9a/9
ş.+ ini 8b/15

ţ.+ inden 44b/10
ţ.+ unı 25b/1
ţ.+ üñ 65b/1

T, Ṭ

tā (Far.): Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yahut zamanı anlatırken söze mübalağa katar.

t. 7a/3, 7b/11, 8b/10,
10a/15, 10a/3, 13a/1,
16b/11, 16b/9, 18b/7,
23b/8, 24a/7, 26a/14, 26a/6,
31a/11, 39b/8, 40b/1, 42a/4,
45b/5, 52b/10, 58a/11,
58a/13, 58b/1, 61b/10,
61b/3, 63a/2, 65a/6, 68b/13,
77b/7, 70b/5, 80a/4

ta‘ām (Ar.): Yemek, aş.

ţ. 61b/8, 68b/15
ţ.+ ı 34a/3, 34b/9
ţ.+ lar (envā‘-ı 73a/8)

ta‘aşşub (Ar.): Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı taraftarlık gösterme, aşırı derecede tutma.

t.+ dan 30a/8
t.+ lar *it-* ‘bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı taraf tutmak’ 32b/14

tā‘at (Ar.): Allah’ın emirlerine uyma, emredilene yapma.

ţ. 2a/3, 2b/7, 38a/15, 42b/7,
46b/12, 69a/13, 69b/5,
79a/12
ţ.+ den 43b/4, 57a/12
ţ.+ e 2b/12
ţ.+ ıdur 39a/1
ţ.+ ından 47b/8, 66b/4

ţabaḳ (Ar.): İçine yiyecek konan yayvan kap.

ţ. 8a/6, 8a/7

tābi‘ (Ar.): Birine veya bir şeye uyan, onun arkası sıra giden.

t. *ol-* ‘birine veya bir şeye uymak’ 30b/8, 35a/2,
52b/11
t. (t.- i hevā 29b/9)
t.+ dür 62b/3
t.+ ler 32b/6, 72a/13

tābi‘in (Ar.): Hz. Muhammed’i görmüş olanları gören ve onlardan hadis dinleyenler, peygamberden sonra gelen ikinci nesil.

t. 31b/13, 34a/6, 69a/3,
70a/7
t.+ den (aşhāb-ı t. 45a/8)
t.+ üñ 30a/3

tāc (Far.): Üstünlük, kudret ve kuvvet alameti olarak başa konan başlık.

t. 9b/14
t.+ ı 50b/3

tafsīl (Ar.): Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklama.

t. *it-* ‘bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklamak’
55a/3
t. 60b/4, (kemāl-i t. 82b/4)

tağ : Dağ.

ţ. 55b/15
t.+ dan 56a/3
t.+ ı 56a/1
ţ.+ ınuñ 66b/4

tağıl - : Dağılmak.
t.- mış 16b/2

tağıt - : Dağıtmak.
t. 20b/10
t.- dı 5b/14
t.- ır-ın 63b/13
t.- mış-lar-du-r 19a/6

Tāhā (Ar.): Kur'an'ın 20. suresidir.
T. 74a/6

taḥiyyāt (Ar.): "Selamlar."
t. (t.- ı bilā-nihāye 1b/10)

taḥkīk (Ar.): Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.
t. 2b/2, 2b/4, 19a/9, 24a/3, 25a/3, 32b/5, 35a/15, 35b/11, 35b/13, 43b/4, 46b/5, 48a/10, 54b/15, 55a/5, 56a/8, 56b/5, 58a/6, 73a/4, 76b/3

taḥrīr (Ar.): Yazı yazma, kitabet.
t.+ e 67b/2

taḥşīl (Ar.): İlim öğrenmek için okuma, öğrenim.
t. *eyle-* 'okumak, öğrenmek' 69b/7
t. *it-* 'okumak, öğrenmek' 10a/5, 31a/2
t. (t.- i vuşlat 79a/13)

taḥt (Far.): Hükümdarlık makamı, hükümdarlık.
t. (t.- ı taşarruf 6a/12), 9b/14
t.+ ı 50b/4
t.+ ında 51b/7
t.+ uñı 39b/1

taḥvīf (Ar.): Korkutma, ürkütme.
t.+ den 56a/4

tākat (Ar.): Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.
t. 12b/1

taqdīr (Ar.): Ezelde Cenab-ı Hakk'ın olmasını dilediği şeyler, her şey hakkında vermiş olduğu ezeli karar, alın yazısı, kader
t. *ol-* '(Allah için) Karar vermek' 81a/6, 81a/7
t.+ i 31a/10
t.+ iyile 5a/10

takrīr (Ar.): Sözle anlatma, ifade ve beyan etme, anlatış.
t. *eyle-* 'anlatmak, ifade etmek' 50a/13
t. 67b/2

taḫsīr (Ar.): Kusur, kabahat, suç.
t.+ e 18a/1
t.+ inden 20a/9
t.+ lerüñüz 54b/13

tal - : Dalmak.
t.- up 62a/6

taleb (Ar.): İsteme, dileme, arzu etme.
t. *eyle-* 'istemek' 27a/3
t. *it-* 'istemek' 9b/4, 17a/13, 28b/6, 45b/2, 70a/15, 80b/9
t. 8b/10, 61a/15
t.+ de 61b/1, 81a/8

tālib (Ar.): İsteyen, talep eden, istekli olan kimse.
t. 8a/5, (t.- i Ḥakk 9b/7), (t.- i ḥaḫ 32b/13), 47a/2, 64a/15, (t.- i ḥaḫ 68b/11), (t.- i 'ilm 78b/7), (t.- i maḫḫūr 81a/4)
t.+ e 31a/4, 64a/13, 66b/3, 68a/6
t.+ dür 36a/15
t.+ lerinden 18b/12

ta'lim (Ar.): Öğretme.

t.+ üñ 19b/1

tām (Ar.): Tamam, bütün.

t. (selām-ı t. 1b/11), (hicr-i t. 61b/8)

tamām (Ar.): Bütünlüğünü bozacak bir eksiği olmayan (şey), bütün.

t. *it-* 'tamamlamak' 61b/7

t. *ol-* 'Tam hâle gelmek, eksikleri tamamlanmak' 13b/6

t. (t.- ı kuvvet-i nuşret 2a/14), 4a/10, 7a/12, (t.- ı in'ām 8b/12), (zarar-ı t. 10a/14), 17a/14, 25a/15, 26b/9, (t.- ı cūd 28b/15), 33b/13, 43a/3, 48a/14, 52b/14, 56a/10, 60a/1, 60a/3, 61a/9, 61b/8, 63b/3, 74a/15, 76a/15, 82a/8

t.+ ı 34a/10

t.+ ıda 76b/9

ta'n (Ar.): Kınama, ayıplama, yerme, zemmetme.

ṭ. *it-* 'kınamak, ayıplamak' 66b/9

ṭanı - : Tanımak.

ṭ.- *klık vir-* 'tanık olmak' 75a/3

ṭar : Dar.

ṭ. 50b/13

ṭ.+ lıḳdan 80a/1

ṭaraf (Ar.): Cihet, yön.

ṭ.+ ından 57b/8, 59b/10, 59b/5, 60b/9, 76a/2

ṭ.+ umdan 19a/5, 21b/14

ṭarāvet (Ar.): Tazelik, körpelik.

t.+ ler 50a/1

ṭarīḳ (Ar.): Yol.

ṭ. 30b/10, (ṭ.- i hüdā 66b/7), (ṭ.- i ḥaḳ 68b/2), 77b/12, 78a/7

ṭ.+ de 32b/3, 32b/3

ṭ.+ e 26a/9

ṭ.+ inde 26b/12, 30a/3

ṭ.+ ini 53b/2

ṭ.+ inüñ 31a/4

ṭ.+ unda 15a/9

ṭarīḳ (Ar.): Bırakan, terkeden (kimse).

t. (t.- i şıḳ 66a/9), (t.- i mansūr 81a/4)

ṭarīḳat (Ar.): Allah'a ulaşmak maksadıyle tutulan yol; bir mürşide bağlanıp belli şartlara uyarak ahlakını güzelleştirmeyi, kötülüklerden arınmayı, tevhidin hakikatine varmayı ve Allah'a ulaşmayı amaç edinen tasavvuf yolu.

ṭ. 33a/4, (ḥükemā'-ı ṭ. 60b/2)

ṭarūmār (Far.): Perişan, karmakarışık, darmadağınık.

t. *eyle-* 'perişan etmek' 50b/5

t. *it-* 'perişan etmek' 45a/11, 68a/10

t. 19b/2

ṭaşa (Far.): Üzüntü, kaygı.

t.+ sından 58a/3

ṭaşarruf (Ar.): Bir şeye sahip olma ve sahip olduğu şeyi istediği gibi kullanma yetkisi.

t. *it-* 'Sahibi olduğu malı istediği gibi kullanmak' 5b/12, 6a/14, 41b/2

t. *vir-* 'bir malı istediği gibi kullanma yetkisi vermek'

7b/1
t. 3a/14, 7b/5, 11a/6, 51b/9
t.+ ı 3b/3, 5a/13, 39a/14
t.+ ına 54a/10
t.+ ında 6a/12, (taht-ı t.+
ında 6a/12), (kudret-i t.+
ında 52b/15)

taşdik (Ar.): Gerçek olduğunu
söyleme, doğru olduğunu bildirme,
doğrulama.
t.+ leri 60a/14

taşih (Ar.): Düzeltme, yanlış
doğru hâle getirme.
t. *it-* 'düzeltmek' 32a/12,
32a/13

taş : Taş.
t. 69a/2
t. 6a/8
t.+ dan 56a/4
t.+ lar 71b/1
t.+ lardur 11a/15
t.+ u 68b/13

taş : Dış.
t.+ ı 71a/10

taşra : Dışarı.
t. 37b/2
t.+ sın 71a/14

tat - Tatmak.
t.+ ın 61b/12
t.+ ların 49b/15
t.+ lı 50b/11
t.+ lusına 38b/11
t.- sa 5b/3

taṭvīl (Ar.): Uzatma.
t. 60b/4

ṭavar : İnek.
t. 55a/2

t.+ ına 33a/14

ṭavāf (Ar.): Kabe'nin etrafını
dolaşma.

t. *it-* 'Kabe'nin etrafını
dolaşmak' 75b/8

ṭayan - : Dayanmak.

t.- acağı 22b/13, 22b/15
t.- acağ 16b/5, 21a/13
t.- up 22b/14

ṭayerān (Ar.): Uçma, uçuş.
t. 24b/9

ṭāyife (Ar.): Grup hâlindeki insan
topluluğu, bölük, fırka, takım,
cemaat.

t. 2a/11, 25a/1, (t.- yi
sünnete-yi Aḥmediyye
32b/2), 57b/6
t.+ dendür 73a/15
t.+ dür 37a/14
t.+ ler 60a/2
t.+ lerden 37b/8
t.+ ye 72b/11
t.+ yile 59b/1

ta'yīn (Ar.): Belli etme, ayırarak
belirleme, belirli duruma getirme.
t. *it-* 'belirlemek' 35b/7
t. (t.- i kadr 2b/2)

ṭāyir (Ar.): Kuş.
t. 24b/9

ṭazarru' (Ar.): Yalvarma, yakarma.
t.+ ın 25b/10
t.+ lar eyle- 63a/14
t.+ *lar it-* 'yalvarmak,
yakarmak' 9a/2, 18b/5,
23b/1, 27a/3
t.+ lar 21a/5, 58b/4
t.+ nı 29b/14

tāze (Far.): İlk ve yeni durumunu koruyan.

t.+ le-n-e 56b/12

ta'zīm (Ar.): Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muamelede bulunma.

t. (t.- i emir 2b/2)

te'addī (Ar.): Birinin hakkına tecavüz etme, saldırma.

t. *it-* 'saldırmak' 37b/2

te'ālā (Ar.): "Şanı yüce olsun."

t. 13a/11, 13b/2, 17a/14, 31a/13

t.+ da 26b/9

t.+ dan 51a/1

t.+ nuñ 24b/11

t.+ ya 48a/1

te'ālā teḳaddes (Ar.): "Yüce ve noksan sıfatlardan münezzeḥ."

t. 12a/7

te'ālā ve teḳaddes (Ar.): "Yüce ve noksan sıfatlardan münezzeḥ."

t. 6a/11

te'alluḳ (Ar.): İlişik, ilgi, bağ.

t. 26b/4

te'alluḳāt (Ar.): Akrabalar, yakınlar.

t.+ um 47a/15

tebāreke (Ar.): Kur'an'ın 67. suresi olan Mülk süresidir.

t.+ yile 74a/10

Tebbet (Ar.): Kur'an'ın 111. suresidir.

T. 75b/14

tecellī (Ar.): Allah'ın kudretinin şahıslarda ve eşyada görünmesi.

t.+ ñi 20b/7

tecribe (Ar.): Tecrübe.

t. *it-* 'denemek' 63b/5

teḏbīr (Ar.): Üzerinde tasarruf etme, idare etme, yönetme.

t. *it-* 'idare etmek, yönetmek' 3b/14

t.+ ine 54a/10

tefaḥḥur (Ar.): Övünme.

t. 7a/11

tefekḳūr (Ar.): Düşünme.

t. *eyle-* 'düşünmek' 49b/6

tefhīm (Ar.): Bildirme, anlatma.

t.+ üñ 19b/1

tefsīr (Ar.): Kur'an-ı Kerim'in ayet ve surelerini açıklayan kitap.

t.+ lerde 32a/14

tefvīz (Ar.): Her işini Allah'a bırakma ve O'nun yaptığı her şeyi gönül hoşluğu ile karşılama.

t. *it-* 'her işini Allah'a bırakmak' 81b/1

tehdīdāt (Ar.): Tehditler, korkutmalar.

t.+ ından 55b/14

te'hīr (Ar.): Erteleme, sonraya bırakma.

t. *it-* 'ertelemek' 48b/4

t. *eyle-* 'ertelemek' 40b/2

t.+ ler 43b/1

taḳarrub (Ar.): Yaklaşma, yakın olma.

t.+ da (bāb-ı t. 61b/9)

tekebbür (Ar.): Kibirleşme,
büyüklük satma.

t.+ den 66b/13

t.+ i 60a/7

t.+ len-üp 35a/1

tekrār (Ar.): Aynı olay, iş yahut
eylemin yeniden bir veya daha çok
defa meydana gelişi.

t. 1b/11

telāfī (Ar.): Kaybolan, ziyan olan
bir şeyin karşılanması, yerine
getirilmesi, yerinin doldurulması.

t. 44a/13

telbīs (Ar.): Ayıbını, kusurunu
gizleme.

t. (ehl-i t. 71a/3)

televvün (Ar.): Renk değiştirme,
renkten renge girme.

t. 78b/8

temāšā (Far.): Bakıp seyretme,
zevkle, hayranlıkla seyretme,
izleme.

t. (t.- ı cemāl 35a/5), 39a/13

temennī (Ar.): Bir şeyin
gerçekleşmesini isteme, dua, niyaz.

t. *it-* 'dilemek, istemek'

15b/12

temerrüd (Ar.): İnat etme, karşı
durma, kafa tutma.

t.+ *lik it-* 'inat etmek' 27b/11

temevvüc (Ar.): Dalgalanma,
çalkalanma.

t. *eyle-* 'dalgalanmak' 28a/14

ten (Far.): Vücut, beden.

t. 38a/2

t.+ ler 17a/6

t.+ üñ 8b/6, 24b/6

tenbel (Far.): Çalışmaktan
hoşlanmayan, çaba göstermeyen,
gayretsiz, iş yapmak hususunda
ağır davranan (kimse).

t.+ ler 29b/9

tenbīh (Ar.): Uyarma, uyarı, aklını
başına getirme.

t. 23a/14

tenhā (Far.): Tek başına, yalnız.

t. 38b/5

tenzīh (Ar.): Allah'ın bütün
kusurlardan, eksikliklerden uzak
bulduğuna inanma ve bunu dille
söyleme.

t. *it-* 'Allah'ın bütün
kusurlardan uzak olduğunu
söylemek' 21a/14

tenzīl (Ar.): Gökten indirilen vahiy,
Kur'an-ı Kerim.

t. 74a/10

terahḥum (Ar.): Acıma, merhamet
etme.

t. *ḳil-* 'acımak, merhamet
etmek' 23a/9

terbiyet (Ar.): Terbiye kelimesinin
eski metinlerde rastlanan bir şekli.

t. 30b/9

tercüme (Ar.): Bir metin veya sözü
bir dilden başka bir dile çevirme,
çeviri.

t. 56b/2, 66b/1

terk (Ar.): Bırakma.

t. *it-* 'bırakmak' 32b/4,
33b/11, 45a/13, 50b/6,
58a/9, 66a/13, 70a/10

tertīb (Ar.): Sıra, düzen.

t. 4b/6

tesbīh (Ar.): Allah'ı takdis ve tenzih etme, Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme.

t. *it-* 'Allah'ı noksan sıfatlarından tenzih etmek' 4a/10, 18a/4, 65a/15

t. 18a/4, 21b/2

teslīm (Ar.): Emaneti yerine verme.

t. 53b/4

teşvīş (Ar.): Karıştırma, karma karışık etme.

t. 44a/9

t.+ de 21a/4

t.+ dūr 26a/5

t.+ i 39a/9, 39a/9

t.+ in 6a/3, 15b/11, 80b/4

t.+ sūz 20b/13, 25a/7

teṭavvu'āt (Ar.): Farz ve vaciplere ilave olarak nafile ibadetler yapma.

t.+ dan 60b/7

tevābi' (Ar.): Bir kimse ile beraber bulunan, ona tabi olan kimseler, maiyet.

t. (t.- i imān 29a/11)

tevbe (Ar.): İşlediği bir hatâdan, suç veya günahın pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme.

bk. tövbe.

t. *eyle-* 'tövbe etmek' 17a/9

t. *it-* 'tövbe etmek' 17a/9, 17b/5, 40a/8, 76b/4

t. 17a/13, 17a/4, 43b/1

t.+ lerin 28a/1

tevbīh (Ar.): Azarlama, paylama.

t. 56a/3

teveccüh (Ar.): Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma.

t. *eyle-* 'bir tarafa doğru yönelmek' 26a/8

tevekkül (Ar.): Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah'tan bekleme, işlerini Allah'a bırakma, yeis ve kederden kurtulma, Allah'a güvenme.

t. *it-* 'Allah'a güvenmek' 49a/15, 80a/9

t.+ den 81b/6

t.+ i 31b/6

tevfīk(Ar.) Allah'ın yardımı.

t. 3a/7, 51a/11, 82b/6, 82b/7

t.+ i 31b/4

Tevrāt (Ar.): Dört kutsal kitaptan Hz. Musa'ya indirileni, Musevilerin mukaddes kitabı.

T. 81b/13

T.+ a 81b/10

T.+ da 73b/10

tezellül (Ar.): Kendini hor ve hakir gösterme, kendini aşağı kabul etme, zillete katlanma, alçalma.

t.+ ler 28b/6

tezeyyün (Ar.): Süslenme.

t. *it-* 'süslemek' 78b/8

tezkār (Ar.): Hatırlama, anma, hatıra getirme.

t. 1b/11

tezkiye (Ar.): Kusurlardan arıtıp temiz duruma getirme, aklama.

t. *it-* 'aklamak' 25a/14

ticāret (Ar.): Kazanç elde etmek için

yapılan alışveriş.
t.+ ler 49b/7

tīmār (Far.): Tedavi etme.
t. *it-* 'tedavi etmek' 38a/15
t. 67a/14

tinli - : Dinlemek.
t.- me-ye 48a/5

titre - : Titremek.
t.- meğe 17a/7

tīz (Far.): Çabuk, seri, tez.
t. *gel-* 'çabuk gelmek' 61a/6
t. 15b/2
t.+ cek 43b/2

toğ - : Doğmak.
t.- ar 2b/13, 66b/2, 75a/13
t.- duğı 76b/3
t.- ma-dı 4a/5
t.- ur-ma-dı 4a/5

toğrı : Yalan veya yanlış olmayan,
gerçeğe uygun, gerçek.
t. 23b/8, 31b/5, 33a/3,
63a/12, 66a/11, 66a/13,
78a/1

toğrul - : (Bir yere doğru)
Yönelmek, teveccüh etmek.
t. -sa 23a/11

tok : Yemek yemiş olan (kimse).
t.+ lığ 63a/11

tokın - : Dokunmak.
t.- ur 14b/13

toksan tokuz : Doksan dokuz.
t. 76a/15, 76b/8

tokuz : Dokuz.
t.+ ı 64b/6, 64b/7

tolaş - : Dolaşmak.
t.- andur 62a/6

tolu : Bir yerde bahsedilen şeyin
çok bulunduğunu, çok olduğunu
anlatır, çok, pek çok.
t. 8a/9

top : Bâzı şeylerin yuvarlak
biçimdeki parçası.
t. 49a/14

toprak : Toprak.
t. 33b/7, 71b/1
t.+ a 8b/6, 17a/6
t.+ ına 28a/5
t.+ lara 52b/5

toy - : Doymak.
t.- a 70b/10
t.- mağ 69a/7
t.- ur-maz-lar-dı 69a/3,
69a/6
t.- ur-sa-m 70b/12

toz : Çok hafif ve küçük parçalara
bölünmüş çok ince toprak.
t.+ ına 28a/6

tövbe (Ar.): İşlediği bir hatâdan,
suç veya günahtan pişmanlık
duyup bir daha yapmamaya karar
verme. **bk. tevbe.**
t. *it-* 'tövbe etmek' 27b/13,
40a/8
t. 28a/4

tuğfe (Ar.): Hediye.
t. (t.- i ğarīb 23a/6)

tullāb (Ar.): Talipler.
t.+ ı 68a/15

tur - : Durmak.
t.- a 31b/6

.- aca 15b/1
.- an 24a/4
.- ma-ya 38a/2
.- ma-yup 23b/1, 33a/8,
39b/10
.- madan 24b/7
.- madan 69a/14
.- maz 76a/2
.- mu 13b/2
.- mudur 24a/5, 54a/10
.- sun-lar (mukem . 23b/8)
.- u 34a/8
.- ur-ın 70b/11
.- ur-lar 47b/14, 57b/10
.- ur-lar-dı 14b/7

ut - : Tutmak.

. 39a/13, 39a/14, 39a/15,
42a/7, 42a/7, 42b/7, (ie .
44a/3), 48b/4, 48b/7, 65a/6,
78b/13, 80b/4, 81b/8, 8b/11
.- a (naıat . 41a/12),
58a/12, 59b/13
.- a-y-dı 50b/10
.- an 15b/5
.- an-laru 18a/15
.- ar 16b/14, (yüz . 24b/10)
.- ar-du-m 47b/10
.- ar-ın 65b/7
.- ar-uz 21a/10
.- ar-ın (berk . 9a/12)
.- dı-lar 56b/6
.- duımı 9a/12
.- du- 6a/9
.- du-m 19b/5, 23a/8, 23a/9
.- in-a 60b/8, (dost . 71b/9)
.- in-u 43b/5
.- in-up (adet . 70a/10)
.- ma-du- 21a/9
.- ma-ma 45b/12
.- ma-sun 39a/2
.- ma-y-an 82a/9
.- ma-y-anu 81b/11
.- ma-ya 53a/14
.- ma-yanlar 27b/11

.- mamı 2b/14
.- ması 55a/7
.- ma 12b/15
.- madadur 45b/12
.- madan 71a/1
.- madur 39b/13
.- maz-lar 82a/6
.- mu 15a/5
.- mu-lar 26b/2, 26b/2
.- mu-lar-dı 57b/11
.- mu-uz (yüz . 12b/2)
.- sa (yüz  10b/6), 22a/5,
80a/1
.- sun 29a/2, 39a/2
.- uban 19b/12
.- ul-acacdur 55b/9
.- ul-ma-ya 44a/13
.- un-dı 15b/2
.- un-ma-y-a-y-du-m 58a/5
.- un-ma 26a/10
.- un-sa-m 19b/11
.- u 2a/13, 9a/9, 55b/5,
57a/1
.- un-ur-ın 29a/3
.- up (recā . 2a/1), 7a/4,
9a/9, (eyü . 11a/14), (yok .
15a/11), 25b/9, 27b/1, (yüz
. 29b/12, 58b/4), 31b/11,
33b/9, 36a/13, 73a/1, 81b/1

üi (Far.): İittii sesleri taklit eden,
bazı kelimeleri söyleyebilen
papaan türünden bir ku, dudu,
dudu kuu.

. 38a/9, 49b/10
.+ dür 38a/1, 38a/3
.+ ler 38a/6

utruk : alı ırpı, ıra gibi kuru
yakacaklar.

. +1 11a/15

uy - : Duymak.

.- ar-lar 33b/3
.- dur-ul-ma-ya 48b/7

ṭ.- maḳ 26a/6
ṭ.- sa 26a/6, 50b/11

tüne - : Eğreti bir şekilde hareketsiz ve sessiz olarak oturmak.

t.- d-e 38a/2

türāb (Ar.): Toprak.

t.+ a 41b/9

türbe (Ar.): Genellikle içinde büyük bir kimse gömülü olduğu, ziyaretgâh hâline getirilen mezar, ziyaret edilen mezar.

t. (t.- i mübâreke 32a/13)

t.+ den 32a/13

U, Ū, ‘U

u (Far.): Ve.

u. 1b/11, 1b/14, 1b/14,
1b/14, 1b/15, 1b/15, 2a/1,
2a/10, 2a/2, 2a/4, 2a/4,
2a/5, 2b/1, 3a/2, 3a/7, 4a/2,
4a/9, 5a/6, 5a/6,
6a/5, 7a/11, 7a/13, 7a/14,
7a/9, 7b/1, 8b/8, 8b/15,
8b/15, 8b/15, 9a/8, 9b/10,
9b/13, 9b/13, 9b/13, 9b/13,
9b/14, 9b/14, 9b/14, 9b/14,
9b/14 11a/6, 11b/2, 11b/9,
12a/4, 12a/4, 12a/4, 12a/4,
12b/2, 12b/3, 12b/5, 13a/14,
13a/9, 13b/15, 14a/1,
14a/10, 14a/11, 15a/8,
15a/9, 17b/12, 18b/9,
19a/11, 19a/8, 19b/15,
19b/4, 19b/5, 19b/5, 20a/1,
20b/13, 20b/14, 21a/15,
21a/2, 21a/6, 21a/6, 22b/5,
23a/11, 23a/5, 23a/5, 23a/5,
24a/13,
24a/7, 24b/7, 24b/9, 25b/15,

28a/15, 29a/1, 29b/12,
30a/10, 30a/3, 31b/13,
32b/15, 34a/1, 34a/1, 34a/2,
34a/6, 34b/7, 34b/7, 34b/8,
34b/9, 38a/15, 38a/15,
39a/14, 41b/10, 41b/10,
41b/9, 45a/8, 46a/1, 46a/1,
46b/12, 49a/10, 49a/9,
49a/9, 49b/15,
50a/10, 50a/3, 50a/9, 50a/9,
50b/3, 50b/3, 50b/4, 50b/4,
50b/4, 50b/8, 50b/8, 51a/3,
51a/8, 52a/6, 52b/9, 53b/4,
54a/2, 54a/4, 59b/14, 60a/2,
60b/13, 60b/13, 60b/13,
60b/6, 61b/8, 61b/8, 61b/8,
62a/12, 62a/13, 65a/6,
66b/10, 66b/12, 66b/4,
66b/5, 66b/5, 66b/6, 68a/10,
68a/7, 68a/8, 68b/2, 68b/2,
68b/3, 68b/3, 68b/4, 69a/13,
69a/15, 70a/7, 70b/9,
72a/13, 72a/15, 72b/13,
72b/14, 73a/8, 74a/7,
80a/11, 80b/8, 81a/13,
81b/1, 82b/6, 82b/7

Ubeyy bin Ka’b : Sahabi ve ilk dönem müfessir, muhaddis ve fakihlerindedir.

U. 32a/10

‘ucb (Ar.): Kendini beğenme.

‘u.+ dan 66b/14

uç : Son, nihayet, netice.

u.+ ı 6b/7, 8b/6, 40a/6

u.+ ındağınuñ 14a/8

uğra - : Uğramak.

u.- d-a 81a/12

u.- duğunuñuz 56a/10

u.- ma-dı-sa 14b/13

u.- mışdur 67b/8, 67b/9

u.- n-sa 14a/14

u.- r 14b/12, 14b/13
u.- sa 5b/3
u.- t 81a/4
u.- t-ma-ñ 81a/9
u.- t-ma-y-a 81a/12
u.- y-a-sız 58a/13

uḥrā (Ar.): Öteki dünya, ahiret.
u. 2a/2

ʿuḫalā (Ar.): Akıllılık, bilgiçlik
taslayan kimse.
ʿu.+ ya 56b/10

ʿuḫbā (Ar.): Ahiret.
ʿu. 2a/1
ʿu.+ da 50a/9
ʿu.+ ya 47a/2
ʿu.+ yı 53b/11

ūlā (Ar.): Birinci, ilk.
ū. 2a/1, (aḥyār-ı ū.'s-şidk
ve'z-zevḫūñ 2a/8)

ulaş - : Belli bir yere varmak.
u.- acağı 36a/14, 37a/14
u.- dur- 46b/7
u.- maḫ 64b/8
u.- ur-sın 64b/10

ʿulemā (Ar.): Alimler.
ʿu. (ʿu.- yı āmilīn 2a/8),
34a/6, 56b/10, 60a/1, 62a/6,
(ʿu.- ı şerīʿat 60b/2), 71b/8,
80b/3
ʿu.+ dan 28b/5, 68b/7
ʿu.+ nuñ 60b/3
ʿu.+ ya 60a/8
ʿu.+ ya 60a/6
ʿu.+ yı (kelimāt-ı ʿu. 26b/13)
ʿu.+ yile (aḫvāl-i ʿu. 32b/8),
57a/4

ulı : Çok üstün niteliklere sahip,
çok büyük, yüce. **bk. ulu.**

u. 29b/3, 49a/1, 81a/4
u.+ sıdur 65b/1

ulu : Çok üstün niteliklere sahip,
çok büyük, yüce. **bk. ulı.**
u. 6a/8, 28a/4, 56a/13,
72a/6
u.+ la-n-a 44b/8
u.+ la-n-dı-lar 44b/5
u.+ la-n-ma-maḫ 44b/3
u.+ ları 75a/6
u.+ lıḫ 20b/4
u.+ luḡın 45b/1
u.+ luḫ 45b/1, 45b/12,
45b/2, 46a/3
u.+ luḫūña 20a/13
u.+ sı 67b/11

ʿulüvv (Ar.): Ululuk, büyüklük.
ʿu. (ʿu.- ı ḫadr 70b/1)

um - : Sanmak, zannetmek, tahmin
etmek, dilemek, temenni etmek.
u.- ar-lar 56b/3
u.- ar-sa-n 63a/10
u.- arın 75b/14
u.- ıl-an 80b/10
u.- l-ur 22b/5
u.- ma-duḡı 80a/1
u.- maḡ 23b/12
u.- maḫ 54a/13

umūr (Ar.): İşler.
u. (u.- ı mevcūdāt 3a/9), (u.-
ı ʿamme 62a/7)
u.+ a (ʿavāḫib-i u. 33a/15)
u.+ da (ekşer-i u. 31b/12)

unut - : (Bildiği, öğrendiği bir şey)
Aklında kalmamak, iradesi dışında
hatırından çıkmak.
u.- a-lar 34a/15
u.- ur 46b/13
u.- du-ḫ 53b/11
u.- ma-ya 29b/11

- u.- ma-yup 6a/13
- ur - :** Vurmak.
u.- ul-sa 47a/7
u.- up 25a/10
- urun - :** Takınmak.
u.- up 66a/1
- uşlan - :** Akli başına gelmek,
akıllanmak.
u.- ma-ya 42b/14
- uşak :** Uşak.
u. 51a/7
- uşan - :** Kırılmak.
u.- malı 12a/1
- ut - :** Oyunda, kumarda kazanmak,
yutmak.
u.- ar 46b/15
- utan - :** Mahcup olmak, utanmak.
u.- ma-ya 54b/4
u.- ma-yan 49a/10
u.- mağ 15b/13, 48b/6,
54a/13, 54a/5, 54b/8, 55a/9,
56a/5
u.- sa 51b/4, 51b/5
u.- up 54b/4
- uy - :** Bir şey neyi gerektiriyorsa
ona göre hareket etmek, gereğini
yapmak, riayet etmek.
u.- a 30b/9
u.- a-ma-du-ğ 53b/11
u.- anları 43b/6
u.- anlarıñ 55b/8
u.- ar-lar 3a/5
u.- duğlarıçün 55a/12
u.- dur-ur 15b/12
u.- ma 12b/7
u.- ma-du-m 27b/1
u.- ma-duğlarıçün 55a/14
- u.- ma-ñ 43b/6, 58a/11
u.- ma-sa 55b/10
u.- ma-y-a 71a/4
u.- ma-yanlar 57b/4, 57b/5
u.- ma-yanlarıñ 55b/8
u.- mamak 13a/8
u.- mağ 13a/7, 71a/6
u.- mazlığ 19a/12
u.- sa 13b/12, 55b/9
u.- up 58a/3, 58a/5, 58a/6
- uyan - :** Uyku durumundan
çıkılmak.
u.- dı 33a/15
u.- ıqlardur 33b/8
u.- mayı 33a/15
u.- uğ 61a/13
u.- uğlardur 33b/5, 33b/5
u.- uğluğıdur 63a/13
u.- ur-lar 33b/2
- uyku :** Uyku.
u. 77b/7
u.+ sında 11b/7
u.+ suzlığ 61b/6
- uyu - :** Uyku hâlinde olmak.
u.- dı 33a/14
u.- dı-lar 18a/12
u.- duğları 77b/6
u.- ma 54a/11
u.- mağı 63a/11
u.- mağdan 70b/9
u.- maz 18a/12
u.- maz-dı 74a/9
u.- maz-lar 69a/13
u.- r 33b/7
u.- r-ken 63b/11
u.- r-lar 33b/2
u.- r-lar-dı 69a/15
u.- ya 46b/15
- ‘uyün (Ar.):** Gözler.
‘u. (setr-i ‘u. 50a/10)

uyuz : Örumcekgillerden, çıplak gözle görülemeyen bir böceğin meydana getirdiği kaşıntılı, bulaşıcı deri hastalığı.

u. 58b/14

uza - : Uzamak.

u.- d-up 58b/11

u.- r-dı 26a/14, 26a/14

uzak : Arada çok mesafe bulunan, uzun sürede gidilebilen, irak.

u. 44a/12

‘uzlet (Ar.): Bir köşeye çekilip toplumdun, insanlardan uzak, yalnız başına yaşama.

‘u. *it-* ‘yalnız başına yaşamak’ 70a/4

‘u. 64b/2

uzun : Başlangıcı ile bitişini arasında fazla zaman bulunan, çok süren, çok zaman alan.

u. 43a/11, 44a/12

‘uzv (Ar.): Bir vücudu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri.

‘u.+ ı 67b/4

Ü, ‘Ü

ü (Far.): Ve.

ü. 2a/4, 2a/4, 2a/6, 3a/14, 3b/8, 3b/8, 3b/8, 3b/8, 5a/4, 5a/6, 7a/12, 7a/12, 7b/5, 8a/5, 8b/5, 9a/13, 10a/3, 10a/7, 11b/10, 12b/4, 14a/1, 19a/10, 19a/7, 19b/10, 19b/10, 19b/15, 27b/5, 27b/6, 27b/6, 27b/6, 27b/7, 29a/3, 30a/2, 30a/3, 30a/8, 32b/10,

34a/2, 34b/7, 34b/8, 37a/12, 38a/14, 40a/4, 44b/7, 45a/10, 45a/11, 50b/4, 51a/3, 51b/7, 51b/9, 53a/12, 54b/10, 57b/6, 58a/14, 58a/14, 68b/4, 70a/14, 70a/7, 70b/1, 70b/5, 71a/3, 71b/13, 71b/14, 71b/14, 71b/9

ücret (Ar.): Bir hizmet ve emek karşılığında ödenen para veya mal.

ü.+ i 60b/12

üç : Üç Sayısı.

ü. 37a/5, 38a/12, 69a/5, 74b/10, 74b/8

ü.+ üncisi 63a/13

üç yüz altmış : Üç yüz altmış sayısı.

ü. 80b/11

üftâde (Far.): Düşmüş, düşkün, biçare.

ü. 27b/5, 58a/8

ü.+ liginden 11b/12

ümîd (Far.): Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimalinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut.

ü. *it-* ‘ümit etmek’ 35b/1

ü. 21a/10, 25b/15, 28a/5

ü.+ dür 3a/1, 13a/13, 29a/3, 60b/11

ü.+ i 15a/5, 18a/15

ü.+ ler 19b/12

ü.+ leri 60b/5

ü.+ üm 23a/11, 23a/8

ü.+ ümi 18a/14

ümmet (Ar.): Bir peygambere iman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tabi olanların meydana

getirdiği topluluk.

ü.+ i 14b/6, 18b/10, 56b/1,
56b/1
ü.+ için 14b/6
ü.+ in 72b/1
ü.+ iyi-miş 72b/14
ü.+ in 53a/2
ü.+ liğün 72a/11
ü.+ lik 53b/4
ü.+ ümden 28a/3, 33a/2
ü.+ üme 56a/15
ü.+ ün 77b/5
ü.+ üni 73b/9

üns (Ar.): Alışkanlık, alışma,
yakınlık, ülfet, ünsiyet.

ü. 65a/5
ü.+ de (meydân-ı ü. 65a/10)
ü.+ i 65a/5
ü.+ inde (me'ab-ı ü. 7b/12),
(mağâm-ı ü. 65b/8)
ü.+ ine 61b/2
ü.+ üm 61a/7
ü.+ ün 28b/1

üst: Üst.

ü.+ inde 6a/8, 23a/14
ü.+ ine 59a/10, 76b/3
ü.+ ini 41b/15
ü.+ lerine 12b/10

üstād (Far.): Herhangi bir ilimde
veya sanat alanında bilgi ve söz
sahibi olan, üstün bir yeri, tam
vukufu bulunan kimse.

ü. *eyle-* 'üstad yapmak'
7a/10
ü. 71b/13

üzere : Üzere. **bk. üzre.**

ü. 6a/14, 8b/11, 17b/13,
54b/13, 54b/13, 60b/3,
70b/15

üzeri : Üzeri. **bk. üzerü.**

ü.+ nde 26a/14, 32a/13

ü.+ nden 34b/12

ü.+ ne 2b/13, 2b/6, 2b/6,
2b/7, 2b/7, 3b/1, 4b/6,
7b/2, 10a/3, 15a/5, 26b/12,
37a/6, 37a/8, 37a/8, 39a/7,
42a/4, 44a/5, 46b/8, 48a/1,
48a/12, 48b/15, 54a/10,
55a/3, 55b/15, 56a/3,
59b/11, 60b/7, 63b/13,
66a/14, 73b/15, 74b/11,
75a/13, 75a/7, 76b/12,
77b/2, 78a/2, 79b/11, 81a/8,
1a/9

ü.+ nedür 39b/2, 45a/6

üzerü : Üzeri. **bk. üzeri.**

ü.+ lerine 60a/12

ü.+ me 43b/12, 76a/14,
76a/8

ü.+ ne 74a/1

ü.+ ñe 10b/5, 79a/5

ü.+ ñüzde 48a/10

ü.+ ñüze 29a/1, 34a/8,
54b/11, 55b/3, 57a/4, 63b/8,
80a/4

üzre : Üzere kelimesinin konuşma
dilinde ve nazımda kullanılan şekli.

bk. üzere.

ü. 30a/7, 31a/10

V

vācib (Ar.): Yapılması gerekli olan,
terkedilmesi caiz olmayan husus.

v. 78a/6

va'de (Ar.): Bir işin yapılması, bir
borcun ödenmesi için tanınan
zaman, mühlet, mehil.

v. *eyle-* 'mühlet vermek'
46b/8

v.+ ñe 46b/9
v.+ si 6b/13, 40b/2

vāh (Ar.): Acıma, yakınma, esef bildirir.

v. *it-* 'yakınmak' 18b/13
v. 9b/10, 20b/6, 21a/6

vaḥīd (Ar.): Benzeri olmayan, emsalsiz.

v. (v.- i devrān 81b/8)

vā'iz (Ar.): İbadethanelerde kalpleri yumuşatacak, sevaba, taata, güzel ahlaka, iyiliğe, nefsi ıslaha sevkedecek, kötülüklerden tövbe ettirecek şekilde dinî konuşma yapan, nasihat veren kimse.

v. 32a/6

Vāqı'a (Ar.): Kur'an'ın 56. suresidir.
V.+ yı (süre-i V. 74b/6)

vāqı'ā (Ar.): Gerçi, her ne kadar.
v. 14a/10, 67b/14

vāqı' (Ar.): Olan, vuku bulan.
v. *ol-* 'vuku bulmak' 28b/15, 31a/10, 31a/3, 66b/11, 66b/12
v. 3a/10, 26b/4
v.+ de 12a/1, 16a/15
v.+ dūr 15a/4

vakıt (Ar.): Zaman.
v. 5b/3, 13a/9, 16b/8, 18a/11, 20b/15, 20b/3, 23b/7, 24a/15, 25a/5, 25b/6, 26a/11, 30a/10, 30b/12, (v.-i ḥācetde 31b/13), 38a/6, 38b/5, 43a/1, 46a/7, 55b/6, 62b/5, 62b/7, 62b/7, 63b/1, 63b/4, 70a/3, 74b/8, 76b/15, 77a/2, 77b/7
v.+ a 58b/1

v.+ da 42b/14, 61b/6
v.+ de 25b/15, 27b/12, 65b/11, 68b/10
v.+ dur 63b/15, 63b/5
v.+ dūr 6b/9
v.+ e 42a/4
v.+ ı 9b/3, 33b/13, 48b/9
v.+ ın 75a/14
v.+ idür 9b/1
v.+ inde 42b/4, 77b/7
v.+ ise 64a/1
v.+ laruñuzuñ 41b/12
v.+ tur 9b/4
v.+ üm 42a/1

Vālī (Ar.): "Kainatı ve her an olup biten işleri tek başına ve gereği gibi idare eden" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindedir.

V. (V.- yi ni'am 5a/9)

vallāhi (Ar.): "Allah'a and olsun ki, Allah hakkı için" anlamında yemin sözü.

v. 81b/2

var - : Ulaşmak, vasıl olmak.

v. 82a/4
v.- a 16b/11, 36b/12, 42a/2, 43a/2
v.- acağı 33a/11, 33b/15, 34b/5, 36a/14
v.- acağıñ 6b/7
v.- acağıñuz 40a/6
v.- acağ 15a/3, 34a/9, 36a/1
v.- acağ-sın 6b/8
v.- an 48b/12
v.- anı 11b/12
v.- anlar 59a/11
v.- ası 11b/11, 11b/12, 11b/14
v.- dıgına 71b/7
v.- ıcağ 23a/5, 41b/15, 48b/6
v.- ma-ya 36b/12, 42a/2, 43a/2, 51b/3

v.- ma-yan 48b/13
v.- mağ 31b/9, 36b/15
v.+ mıdır 63a/14
v.- sa 3b/5, 5a/15, 23a/6,
42a/5, 51a/2
v.- uban 11b/14
v.- up 8b/7, 17a/6, 23b/9,
35b/12

var : Mevcut olan (şey).

v. *eyle-* 'mevcut duruma
getirmek' 10b/7
v. 8b/9, 10a/11, 10a/12,
10a/14, 12b/12, 12b/13,
16b/5, 28a/5, 30a/9, 30a/9,
30a/9, 40b/12, 42a/1,
44b/10, 44b/11, 69b/4,
73b/7, 74a/10, 76a/15,
79a/7, 80b/5, 82a/4, 82a/5
v.+ dur 14b/11, 14b/12,
33a/3, 34a/13, 34a/13,
37a/1, 40a/7, 41b/12, 41b/6,
48a/10, 58b/14, 5b/2,
60b/15, 63b/11, 64a/2,
64a/2, 71a/4, 74a/2, 74a/5,
75b/10, 79a/5, 79b/11,
7b/15, 9a/5
v.+ ı-dı 25b/13, 70b/2
v.+ ın (cümle-i v. 68a/10)
v.- isa 52b/7, 54a/12, 71b/14
v.+ iken 65b/10
v.+ lığı 68a/9
v.+ lığına 59b/4
v.+ lıkdur 52a/1, 52b/2
v.+ sın 21a/13

vaşf (Ar.): Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.

v. (v.- ı kemāl 50a/13),
52a/6
v.+ a 62a/15, 69a/4
v.+ ında 56a/6

vāsıta (Ar.): İki şey arasında bağ durumunda olan, onları birleştiren,

maksada erişmeyi sağlayan şey.

v. 19b/10, 27b/4, 29a/3
v.+ dur 29b/13
v.+ sın 27b/8

vaşiyet (Ar.): Bir kimsenin sözlü veya yazılı olarak bildirdiği, ölümünden sonra arkasından yapılmasını istediği şey.

v. *it-* 'Öldükten sonra ne yapılmasını istediğini bildirmek' 2b/6
v.+ de 73b/13
v.+ inde 73b/15, 76a/1
v.+ le-ş-enlerden 75b/4,
75b/4

vaşl (Ar.): Ulaşma, birleşme.

v. (v.- ı nāgehān 68a/9)
v.+ unı 20b/6

vāveylā (Ar.): Yazık, eyvah.

v. 58a/4

vāy (Far.): Şaşkınlık, kızgınlık, şikayet, esef, telaş, acı, sevgi vb. çeşitli duygularda anlamı kuvvetlendirir.

v. 12a/2, 16b/15, 56b/8,
77a/15

vazgelme - : Vazgeçmek.

v. 50b/8
v.- ñ 19a/7

vazīfe : Bir kimsenin yapmak zorunda bulunduğu iş, görev, ödev.

v. *it-* 'Bir şeyi vazīfe olarak kabul etmek, kendi görevi saymak, iş edinmek' 70a/9
v. 60b/7
v.+ si 60b/9

ve (Ar.): İki kelime, cümle ve öbeği

birbirine bağlar, ile.

v. 1b/10, 1b/10, 1b/10,
1b/10, 1b/10, 1b/10, 1b/11,
1b/11, 1b/11, 1b/12, 1b/12,
1b/12, 1b/12, 1b/12, 1b/13,
1b/13, 1b/13, 1b/13, 1b/13,
1b/14, 1b/14, 1b/14, 1b/15,
1b/15, 1b/15, 1b/15, 1b/15,
1b/9, 1b/9, 1b/9, 1b/9,
1b/9, 2a/1, 2a/1, 2a/1, 2a/1,
2a/10, 2a/10, 2a/12, 2a/12,
2a/13, 2a/14, 2a/2, 2a/2,
2a/2, 2a/2, 2a/3, 2a/3, 2a/3,
2a/3, 2a/3, 2a/4, 2a/4, 2a/5,
2a/5, 2a/5, 2a/5, 2a/5, 2a/5,
2a/6, 2a/6, 2a/7, 2a/7, 2a/7,
2a/8, 2a/8, 2a/8, 2a/8, 2a/9,
2a/9, 2b/1, 2b/1, 2b/1,
2b/1, 2b/1, 2b/2, 2b/2,
2b/5, 2b/10, 2b/12, 3a/1,
3a/2, 3a/7, 3a/8, 3a/9, 3a/9,
3a/9, 3a/9, 3a/11, 3a/11,
3a/14, 3a/14, 3b/1, 3b/3,
3b/4, 3b/4, 3b/5, 3b/12,
3b/13, 3b/13, 3b/14, 3b/14,
4a/1, 4a/2, 4a/3, 4a/4, 4a/5,
4a/6, 4a/6, 4a/9, 4a/9, 4a/9,
5a/13, 5a/13, 5b/14, 5b/14,
5b/2, 5b/3, 6a/9, 6a/10,
6a/12, 6a/15, 6a/15,
6b/6, 6b/7, 7b/2, 7b/2,
7b/8, 7b/11, 7b/12, 7b/13,
7b/13, 8a/1, 8a/4, 8a/4,
8a/4, 8b/3, 8b/14, 8b/14,
8b/15, 9a/1, 9a/1, 9a/11,
9a/2, 9a/2, 9a/5, 9a/7, 9b/2,
9b/3, 9b/4, 9b/5, 9b/6,
9b/7, 9b/7, 9b/8, 10a/12,
10a/13, 10a/14, 10a/2,
10a/2, 10a/3, 10a/4, 10a/9,
10b/5, 10b/9, 11a/12,
11a/14, 11a/8, 11b/4, 11b/6,
12a/14, 12a/14, 12a/4,
12a/8, 12a/8, 12a/9, 12b/13,
12b/3, 12b/4, 12b/4, 12b/4,

13a/1, 13a/1, 13a/13,
13b/15, 13b/15, 13b/2,
13b/4,
13b/9, 14a/1, 14a/1, 14a/10,
14a/11, 14a/14, 14a/2,
14a/2, 14a/4, 14a/5, 14b/4,
14b/4, 15b/12, 15b/14,
15b/14, 15b/15, 15b/15,
15b/15, 15b/3, 16a/4, 16a/5,
16a/5, 16a/9, 16b/2, 16b/4,
16b/5, 16b/5, 17a/10,
17a/10, 17a/12, 17a/14,
17a/4, 17a/4, 17a/4, 17a/5,
17a/5, 17a/6, 17a/7, 17a/8,
17b/1, 17b/11, 17b/14,
17b/4, 17b/5, 17b/9, 18a/14,
18a/2, 18b/2, 19a/11,
19a/12, 19a/12, 19a/13,
19a/13, 19a/14, 19a/15,
19a/2, 19a/8, 19b/1, 19b/1,
19b/10, 19b/11, 19b/12,
19b/13, 19b/13, 19b/13,
19b/15, 19b/15, 19b/2,
19b/2, 19b/3, 19b/3, 19b/4,
19b/4, 19b/4, 19b/5, 19b/5,
19b/6,
19b/7, 19b/7, 19b/7, 19b/7,
19b/7, 19b/7, 19b/8, 19b/8,
19b/8, 19b/8, 19b/9, 19b/9,
19b/9, 20a/1, 20a/10,
20a/13, 20a/3, 20a/4, 20a/5,
20a/9, 20b/13, 21a/15,
21a/4, 21a/5, 21b/15, 21b/4,
22a/13, 22a/13, 22a/14,
22a/9, 22b/6, 23b/12, 23b/3,
23b/9, 24a/10, 24a/13,
24a/13, 24a/5, 24a/6, 24a/7,
24a/8, 24b/6, 24b/6, 24b/7,
25a/10, 25a/11, 25a/13,
25a/2, 25a/6, 25a/7, 25b/12,
25b/13, 25b/4, 25b/5,
25b/6, 25b/7, 25b/8, 25b/9,
26a/10, 26a/10, 26a/12,
26a/4, 26b/1, 26b/13,
26b/13, 26b/13, 26b/13,

26b/13, 26b/14, 26b/14,
26b/14, 26b/15, 26b/15,
26b/5, 26b/6, 27a/2, 27b/11,
27b/11, 27b/12, 27b/2,
27b/2, 27b/3, 27b/3, 27b/4,
27b/5, 27b/6, 27b/6, 27b/6,
27b/6, 27b/7, 27b/8, 28a/1,
28a/6, 28a/7, 28a/8, 28b/14,
28b/14, 28b/15, 28b/2,
28b/4, 28b/4, 28b/4, 28b/5,
28b/5, 28b/6, 29a/1, 29a/12,
29a/12, 29a/4, 29a/7,
29b/10, 29b/11, 29b/9,
30a/1, 30a/11, 30a/14,
30a/3, 30a/3, 30a/5, 30a/6,
30a/7, 30a/7, 30a/8, 30a/8,
30a/9, 30b/10, 30b/11,
30b/14, 30b/15, 31a/2,
31a/7, 31b/12, 31b/13,
31b/14, 31b/5, 31b/7,
31b/8, 31b/9, 32a/10,
32a/15, 32a/15, 32a/3,
32a/8, 32b/10, 32b/13,
32b/13, 32b/2, 32b/3,
32b/3, 32b/4, 32b/4, 32b/6,
32b/9, 32b/9, 33a/1, 33a/15,
33a/2, 33a/5, 33a/6, 33a/6,
33b/11, 33b/14, 34a/1,
34a/1, 34a/10, 34a/10,
34a/11, 34a/11, 34a/15,
34a/15, 34a/15, 34a/2,
34a/2, 34a/3, 34a/3, 34a/3,
34a/4, 34a/4, 34a/4, 34a/5,
34a/5, 34a/5, 34a/5, 34a/6,
34a/6, 34a/9, 34b/10,
34b/10, 34b/11, 34b/11,
34b/14, 34b/14, 34b/7,
34b/7, 34b/7, 34b/7, 34b/8,
34b/8, 34b/8, 34b/9, 34b/9,
35a/11, 35a/2, 35a/2, 35a/2,
35a/3, 35a/6, 35a/9, 35b/10,
35b/12, 35b/13, 35b/15,
35b/15,
36a/1, 36a/13, 36b/3, 36b/5,
36b/8, 37a/10, 37a/11,

37a/11, 37a/11, 37a/12,
37a/14, 37a/5, 37a/7, 37a/7,
37a/8, 37a/9, 37a/9, 37b/14,
37b/6, 37b/7, 38a/2, 38a/2,
38a/3, 38a/5, 38b/10,
38b/10, 38b/10, 38b/10,
38b/10, 38b/10, 38b/10,
38b/11, 38b/11, 38b/11,
38b/11, 38b/11, 38b/11,
38b/6, 38b/7, 38b/7, 38b/7,
38b/7, 38b/8, 38b/8, 38b/8,
38b/8, 38b/8, 38b/9, 38b/9,
38b/9, 38b/9, 38b/9, 38b/9,
38b/9, 38b/9, 39a/1, 39a/4,
39b/10, 39b/13, 39b/14,
39b/15, 39b/5, 39b/6,
40a/7, 40b/3, 40b/7, 40b/9,
41a/12, 41a/13, 41a/5,
41a/9, 41b/1, 41b/1, 41b/10,
41b/2, 42a/5, 42b/15, 42b/9,
43a/10, 43a/2, 43b/12,
43b/13, 43b/2, 43b/4,
43b/5, 44a/1, 44a/10, 44a/9,
44b/10, 44b/14, 44b/3,
44b/8, 45a/4, 45a/6, 45a/7,
45a/7, 45a/8, 45a/8, 45a/8,
45a/9, 45b/1, 45b/15, 45b/4,
45b/7, 45b/7, 46a/1, 46a/11,
46a/11, 46a/9, 47a/10,
47a/12, 47a/14, 47a/15,
47a/5, 47b/11, 47b/13,
47b/5, 47b/5, 47b/9, 48a/11,
48a/14, 48a/14, 48a/15,
48a/2, 48a/5, 48a/8, 48b/5,
48b/6, 48b/7, 49a/1, 49a/4,
50b/3, 50b/4, 50b/4, 50b/4,
50b/4, 50b/5, 50b/6, 50b/7,
50b/8, 51a/1, 51a/2, 51a/3,
51a/8, 51a/9, 51a/9, 51b/10,
51b/11, 51b/5, 51b/7,
51b/7, 51b/7, 52a/4, 52a/4,
52a/5, 52a/6, 52b/13,
52b/14, 52b/5, 52b/6, 53a/1,
53a/1, 53a/10, 53a/11,
53a/14, 53a/15, 53a/15,

53a/2, 53a/2, 53a/7, 53a/7,
53a/8, 53a/8, 53a/9, 53b/1,
53b/1, 53b/2, 54a/10,
54a/10, 54a/10, 54a/10,
54a/11, 54b/10, 54b/7,
55a/13, 55a/14, 55a/2,
55a/4, 55a/9, 55b/13, 55b/8,
56a/11, 56a/2, 56a/4, 56a/4,
56a/5,
56b/11, 56b/11, 56b/11,
56b/11, 56b/12, 56b/12,
56b/12, 56b/13, 56b/3,
56b/7, 57a/10, 57a/10,
57a/10, 57a/11, 57b/3,
57b/5, 57b/7, 57b/9, 58a/3,
58a/4, 58a/5, 58a/8, 58a/9,
58a/9, 58b/11, 58b/13,
58b/4, 58b/4, 58b/8, 58b/8,
58b/8, 58b/8, 58b/8, 58b/8,
58b/8, 59a/4, 59a/8, 59b/11,
59b/12, 59b/13, 59b/13,
59b/13, 59b/14, 59b/2,
59b/4, 59b/4, 59b/7, 60a/11,
60a/12, 60a/14,
60a/15, 60a/7, 60a/7, 60b/1,
60b/11, 60b/12, 60b/13,
60b/13, 60b/15, 60b/2,
60b/2, 60b/2, 60b/2, 60b/3,
60b/5, 60b/8, 60b/9, 61a/12,
61a/2, 61a/6, 61a/7, 61a/9,
61b/2, 61b/9, 62a/14, 62a/2,
62a/3, 62a/7, 62b/1, 62b/1,
62b/1, 62b/13, 62b/13,
62b/15, 62b/2, 62b/5,
62b/7, 63a/2, 63a/4, 63b/1,
63b/13, 63b/2, 63b/3,
63b/4,
63b/9, 64a/2, 64a/5, 64b/12,
65a/10, 65a/10, 65a/14,
65a/14, 65a/14, 65a/14,
65a/7, 65a/8, 65a/8, 65a/9,
65a/9, 65a/9, 65a/9,
65b/8, 65b/8, 66a/2, 66a/2,
66a/2, 66a/2, 66a/2, 66a/3,
66a/3, 66a/3, 66a/3, 66a/3,

66a/4, 66a/4, 66a/4, 66a/4,
66a/6, 66a/6, 66a/9, 66b/11,
66b/13, 66b/13, 66b/13,
66b/14, 66b/3, 66b/4,
66b/5, 66b/5, 66b/6, 66b/6,
66b/7, 67b/1, 67b/1, 67b/1,
67b/11, 67b/6, 67b/7,
67b/8, 68b/10, 68b/10,
68b/12, 68b/14, 68b/2,
68b/2, 68b/2, 68b/3, 68b/3,
68b/3, 68b/3, 68b/4, 68b/4,
68b/4, 68b/5, 68b/6, 68b/6,
68b/6, 68b/6, 68b/7, 68b/8,
69a/10, 69a/10, 69a/13,
69a/15, 69a/2, 69a/3, 69a/3,
69a/4, 69a/8, 69a/9, 69a/9,
69b/10, 69b/13, 69b/15,
69b/6, 69b/7, 70a/1, 70a/10,
70a/10, 70a/10, 70a/11,
70a/11, 70a/12, 70a/14,
70a/2, 70a/3, 70a/4, 70a/5,
70a/6, 70a/7, 70a/7, 70a/9,
70a/9, 70b/1, 70b/1, 70b/1,
70b/15, 70b/3, 70b/4,
70b/5, 70b/6, 70b/8, 70b/9,
71a/1, 71a/3, 71a/7, 71b/10,
71b/12, 71b/13, 71b/13,
71b/14, 71b/14, 71b/15,
71b/15, 71b/15, 71b/15,
71b/2, 71b/6, 71b/7, 71b/7,
71b/8, 72a/1, 72a/1, 72a/13,
72a/13, 72a/2, 72a/3, 72a/6,
72a/8, 72b/1, 72b/10,
72b/10, 72b/11, 72b/12,
72b/15, 72b/6, 72b/7,
73a/10, 73a/11, 73a/13,
73a/5, 73a/6, 73a/8, 73a/9,
73a/9, 73b/10, 74a/10,
74a/2, 74a/6, 74a/8, 74a/8,
74a/9, 74b/1, 74b/13,
74b/14, 74b/15, 74b/3,
74b/3, 74b/5, 74b/6, 74b/7,
74b/7, 74b/8, 75a/1, 75a/10,
75a/11, 75a/12, 75a/13,
75a/14, 75a/2, 75a/6, 75a/7,

75a/9, 75a/9, 75b/1, 75b/11,
75b/13, 75b/14, 75b/2,
75b/3, 75b/4, 75b/6, 75b/7,
75b/9, 75b/9, 76a/14, 76a/3,
76a/4, 76a/5, 76a/8, 76b/1,
76b/11, 76b/14, 76b/3,
76b/6, 77a/1, 77a/11,
77a/14, 77a/6, 77a/9,
77b/10, 77b/2, 77b/4,
77b/4, 77b/9, 78a/13, 78a/6,
78b/11, 78b/11, 78b/4,
78b/7, 79a/13, 79b/14,
79b/15, 79b/2, 79b/4,
79b/4, 80a/11, 80a/2, 80a/4,
80b/11, 80b/3, 80b/3,
80b/3, 80b/3, 80b/5, 80b/6,
80b/7, 80b/7, 81a/1, 81a/12,
81a/13, 81a/3, 81a/5, 81b/7,
81b/8, 82a/9, 82b/6

vebāl (Ar.): Günah doğuracak ve insanı ahiret azabına sürükleyecek olan ağır sorumluluk.

v.+ i 16b/12

vecd (Ar.): Bir şey karşısında duyulan hayranlık veya sevgiden dolayı kendinden geçme durumu.

v.+ ine 66a/2

vech (Ar.): Yüz.

v. (v.- i vecih 8b/11),
11b/11, 15a/11, (kemāl-i v.
24a/5), 24a/12, 44b/8,
55a/4, 56a/10, 61a/10,
62a/12, (v.- i kavīm 65a/9),
73a/7, 74a/15, 74b/2

vecih (Ar.): Bir şey karşısında duyulan hayranlık veya sevgiden dolayı kendinden geçme durumu.

v. (vech-i v. 8b/11)

vefā (Ar.): Dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik,

bağlılık ve sadakat.

v. *it-* 'Sevgi ve dostluk göstermek' 74a/5, 7a/7

v. 49b/14

vefāt (Ar.): Ölüm, ölme.

v.+ a 41b/9

v.+ iñçün 44a/3

Vehhāb (Ar.): "Çok bağışlayan, çok veren, kullarına çeşitli nimetler bağışlayan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindedir.

v.+ ı 50a/14

vehm (Ar.): Gerçekte var olmayan, fakat var olduğu sanılan, varmış gibi tasarlanan düşünce ve zan.

v. *eyle-* 'zannetmek' 2a/6,
12b/12, 12b/13

v.+ dür 48a/6

v.+ e 52a/7

ve'l 'aşr (Ar.): Kur'an'ın 103. suresi olan Asr suresidir.

v. (süre-i v. 75b/3)

veled (Ar.): Çocuk.

v.+ in 47b/4

v.+ lerüñüz 47b/3

v.+ lerüñüz 47b/8

velī (Ar.): Cenab-ı Hakk'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu.

v. 45b/7

v.+ ye (merātib-i v. 65a/10)

2. "İmanlı kullarının dostu olan, onlara yardım eden, iyi işlerinde başarı nasip eden, sıkıntılarını gideren" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindedir.

v. 81a/14

3. Ama, fakat, lakin. (Far.)

- v. 9b/12, 53b/13
- ver - :** Vermek. **bk. vir-**
v.- e 79b/12
v.- enler 79b/3
v.- icidür (ğurūr v. 6b/14)
v.- ür 75a/8, 75b/10
- vesîle (Ar.):** Sebep, bahâne.
v. *ol-* 'sebep olmak' 51b/6
v. 19b/11, 27b/4, 27b/7,
29a/3, 29b/13
- vesvese (Ar.):** Nefsin gönüle
getirdiği boş, faydasız ve
huzursuzluk verici şeyler, vehim,
kuruntu, şüphe, işkil.
v. (v.- yi şeytân 33a/5)
v.+ lerinden 43b/10
- vilâyet (Ar.):** Diyar, ülke,
memleket.
v. 28b/5, 70b/1
v.+ ler 49b/8
- vir - :** Vermek. **bk. ver-**
v. (beşâret v. 3a/4), 10a/1,
37b/6, 37b/6, 46b/8, 58a/2,
(şalavât v. 76a/14), 81b/2
v.- di 8b/14, 57b/11, 75b/3
v.- dü-k 9b/10
v.- düği 7b/3, 7b/5, 54b/11
v.- düğine 71b/10
v.- e 38a/7, (emân v.- e
43b/12), 60b/11, 65a/6,
71a/4, (rızk v.- e 79b/12)
v.- e-sin (cevâb v. 78b/14)
v.- e-y-dü-m 42a/15
v.- e-yi-dü-ñ (mühlet v.
40a/15)
v.- ecek 17a/1
v.- en (destür v. 29b/15),
31a/10
v.- endür (şalavât v. 76a/11)
v.- eyin 66b/10, 81b/4
- v.- il-enler (taşarruf v. 7b/1)
v.- il-ür (haber v. 46a/11),
74a/13, 74a/7, 74a/8, 75b/1,
75b/14, 76a/4
v.- ince 12a/2
v.- me (cihâna v. 7a/6), 8b/5,
15a/2
v.- me-di 60a/5
v.- me-mek 15b/8, 61b/10
v.- me-y-e 82a/12
v.- me-ye (râst v. 12a/3),
38a/4
v.- mesine (hîsâb v. 35b/12)
v.- mege (hîsâb v. 12b/1),
53a/8
v.- mek 3a/9, 12a/15, (fenâ
v. 71b/3), 79b/8
v.- melidür 66b/8
v.- mez (gönül v. 7a/2),
15b/15, (fâyide v. 17b/14,
47b/1, 48a/1, 51a/7),
(mühlet v. 40b/2), 41a/9
v.- mez-in 39b/4
v.- mişdür 79b/6
v.- se (şalavât v. 76a/12)
v.- ül-ür 75b/3
v.- üñ (nafaqa v. 40a/13)
v.- üp 6a/12, (cânlar v.
11b/9), 11b/12, (yile v.
49a/11), (haber v. 56b/15,
59a/10, 61a/)
v.- ür 3b/7, 4a/9, 43b/1,
51a/7, (zağmet v. 56a/9),
(nisyân v. 65a/5), 73b/15,
74a/12, 74b/14, 74b/6,
75a/10, 75b/6, 75b/9,
79b/14, 80a/15, 80a/2,
80b/10
v.- ür-di 26b/10
v.- ür-in (haber v. 32a/8),
65b/7
v.- ür-se 79b/13
v.- ür-sin 3a/14, 3a/15
v.- ür-üz (tanıklık v. 75a/3)

vīrān (Far.): Yıkık, yıkılmış, harap.
v. *ol-* 'yıkılmak' 6a/3

vīrāne (Far.): Yanmış veya yıkılmış yapılardan geriye kalan yıkıntılarla dolu yer.
v.+ ler 50b/7, 70a/5

vird (Ar.): Belirli zamanlarda manevi bir görev olarak düzenli şekilde okunan ayet, esma-i hüsnâ veya dualar.
v. *it-* '(Bir sözü) Her zaman tekrarlamak, dile dolamak'
60b/8
v.+ i 60b/9

vişāl (Ar.): Sevdiğine kavuşma, vuslat.
v.+ i 41b/6

vizāret (Ar.): Vezaret, vezirlik, vezirlik rütbesi.
v.+ ler 49b/7

vur - : Vurmak.
v.- up 46a/1

vuşlat (Ar.): Sevdiğine kavuşma.
v. (taḥşīl-i v. 79a/13)
v.+ a (menzil-i v. 32a/3)
v.+ da 68b/2, 72a/10
v.+ ı 41b/7, 63b/3
v.+ ina 65a/9

vücūd (Ar.): Var olma, bulunma.
v.+ a *gel-* 'var olmak' 8a/14, 14b/5
v.+ a 3b/4, 11a/9
v.+ ı 3b/6
v.+ ından 7b/6
v.+ ın 68a/11
v.+ um 20b/10

Y

ya : Ünlem. bk. yā.

y. 2b/14, 2b/4, 2b/4, 2b/4, 3b/6, 3b/7, 3b/8, 15a/4, 16b/11, 17a/12, 17b/1, 17b/11, 17b/11, 18a/4, 31b/10, 33b/12, 33b/13, 40a/8, 40a/9, 44b/8, 46a/10, 49b/10, 49b/11, 49b/8, 52a/14, 52b/10, 52b/13, 52b/7, 52b/9, 53b/3, 53b/4, 53b/4, 53b/7, 55b/8, 55b/8, 57b/8, 58a/7, 59a/15, 59b/15, 59b/15, 60a/14, 60a/6, 60a/6, 62b/7, 71a/1, 71a/1, 71a/2, 71a/4, 72a/5, 72a/5, 72a/5, 72a/7, 73b/9, 77a/8, 79b/7, 80b/5, 82a/9
2. (da, veya, yâhut)
y. 31a/8, 36b/14, 46b/5, 70b/12

yā : Ünlem. bk. ya.

y. 3a/4, 3a/13, 4a/3, 5b/2, 14a/3, 14b/12, 14b/9, 15a/7, 15a/9, 16b/8, 19a/5, 22a/13, 23b/5, 24b/1, 27b/13, 27b/7, 28a/2, 28a/2, 28a/3, 28b/2, 31b/15, 35a/13, 35a/15, 35a/5, 35b/6, 39b/1, 44b/2, 47b/10, 48a/5, 48a/5, 50b/15, 55a/6, 57b/3, 58a/2, 61b/12, 61b/14, 62b/5, 62b/6, 74a/1, 75a/6, 76a/10, 76b/5, 77b/15, 81a/2

yaban (Far.): Tanınmayan, bilinmeyen, yabancı (yer).
y.+ da 24b/6
y.+ dan 31a/8

yābis (Ar.): Derinliği, heyecânı olmayan, duygudan yoksun, kuru.
y. 5a/5

yād (Far.): Anma, hatırlama.
y. *ol-* 'hatırlamak' 50b/14
y. *ķıl-* 'hatırlamak' 50b/14

yağ : Yağ.
y. +ında 41b/5

yağma (Far.): Zor kullanarak karşısına çıkan şeyleri alıp kaçma, çapul, talan.
y.+ la-ma-sun 20b/8
y.+ la-mağ 31b/4

yağmur : Yağmur.
y. 57a/6

yağşı : Güzel, iyi.
y. 57b/11

yāhūd (Far.): Veya.
y. 10b/11, 41a/2, 43a/8

Yaḥyā bin Ma'āz : 8. yüzyılda Orta Asya'da ders veren Müslüman bir Sufi.

Y. (Y. -ı Rāzī'den 18a/4),
39a/4

yağ - : Yanmasını sağlamak, tutuşturmak.
y.- a-lar 17a/7
y.- ar 49a/8
y.- il-dı 20b/6
y.- il-up 68a/13
y.- up 38b/15

yağın : Arada az mesafe bulunan.
y. *eyle-* 'yakınlaştırmak'
26a/13, 26a/4, 47b/3, 53b/9
y. *ol-* 'yaklaşmak' 40a/15
y. 61a/1, 62b/5

y.+ dur 15b/4, 23b/14,
33a/11, 40a/5, 40b/13

yağın (Ar.): Bir şeyi şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme.
y. 23b/6

yalan : Asılsız, uydurma, gerçek tarafı olmayan.
y. 71a/11
y.+ dur 37a/11

yaluñuz : Yalnız.
y. 38b/5, 59a/5

yalvar - : Birinden bir şey isterken yumuşak ve acındırıcı bir tavır takınmak, saygılı bir ısrarla istediğini söylemek.
y.- acağ 9a/3
y.- acağ-sız 9a/6
y.- ası 11b/14
y.- ı-gör 11b/14
y.- mağ 63b/1
y.- mağ 24a/15
y.- ub 23b/2
y.- up 23b/1

yan : Taraf, yön, cihet.
y. 70a/3
y.+ a 17b/3
y.+ a ir- 49b/6
y.+ ında 78b/2, 78b/2, 78b/2
y.+ umda 43b/12
y.+ unuñ 12b/8

yan - : Tutuşmak, alev almak.
y.- dı 20b/5, 20b/6
y.- du-m 20a/15
y.- ıcidur 17b/3
y.- masın 18b/12
y.- mağ 18b/9
y.- up 17a/7, 68a/13

yañıl - : Aldanmak, hata yapmak.
y.- mama 37b/14

y.- up 46b/14

ya'nī (Ar.): Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce “Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki” anlamında kullanılır.

y. 2a/11, 2a/15, 2b/12, 2b/13, 2b/3, 2b/6, 2b/9, 2b/9, 3a/13, 3a/4, 3a/6, 3b/12, 3b/14, 3b/15, 3b/3, 4a/3, 4a/7, 4a/7, 4a/8, 5a/14, 5b/1, 5b/3, 5b/5, 5b/11, 6a/11, 6a/3, 6a/8, 6b/12, 6b/5, 7a/2, 7a/6, 7b/10, 7b/14, 7b/3, 7b/4, 7b/5, 8a/2, 8a/12, 8a/14, 8b/2, 8b/4, 9a/4, 9a/8, 9b/1, 9b/2, 9b/8, 10a/11, 10a/15, 10a/6, 10a/7, 10a/8, 10a/9, 10b/15, 10b/2, 10b/5, 10b/9, 11a/11, 11a/13, 11a/2, 11a/7, 11b/6, 12a/11, 12a/6, 12b/12, 12b/6, 13a/11, 13a/2, 13a/6, 13b/11, 13b/4, 14a/12, 14a/14, 14a/3, 14a/6, 14a/9, 14b/4, 14b/8, 15a/14, 15a/2, 15a/3, 15a/7, 15b/11, 15b/7, 15b/8, 16a/12, 16a/14, 16a/3, 16b/3, 16a/7, 16b/8, 17a/11, 17a/15, 17a/8, 17b/1, 17b/10, 17b/12, 17b/2, 17b/15, 17b/5, 17b/7, 18a/11, 18a/3, 18b/12, 18b/5, 18b/9, 19a/5, 20a/13, 20a/3, 20a/9, 20b/3, 21a/1, 21a/12, 21a/7, 21b/11, 21b/3, 21b/7, 22a/13, 22a/5, 22b/13, 22b/5, 23a/2, 23b/10, 23b/3, 23b/5, 24a/1, 24a/4, 24b/1, 24b/11, 24b/13, 24b/15, 24b/6, 25a/12, 25a/14, 25a/3, 25a/9, 25b/11,

25b/15, 25b/3, 26a/12, 26b/3, 27b/10, 27b/14, 28a/2, 29a/10, 29a/12, 29a/13, 29a/6, 29b/1, 30a/12, 30a/15, 30b/2, 30b/6, 31a/14, 31a/15, 32a/5, 32b/5, 33a/1, 33a/12, 33b/2, 33b/4, 33b/7, 33b/8, 34a/12, 34a/15, 34a/7, 34a/9, 34b/12, 34b/15, 34b/4, 35a/1, 35a/10, 35a/13, 35a/15, 35a/5, 35a/8, 35b/13, 35b/15, 35b/4, 35b/9, 36a/2, 36a/7, 36b/10, 36b/3, 36b/7, 37a/5, 37b/13, 37b/5, 37b/7, 38a/12, 38b/5, 39a/13, 39a/3, 39a/6, 39a/8, 39b/12, 39b/8, 40a/13, 40a/3, 40b/11, 40b/13, 40b/6, 41a/1, 41a/11, 41a/14, 41a/15, 41a/7, 41b/12, 41b/4, 42a/14, 42a/3, 42a/8, 42b/11, 42b/4, 42b/7, 43a/11, 43a/14, 43a/7, 43a/9, 43b/10, 43b/4, 44a/1, 44a/12, 44a/3, 44a/4, 44a/9, 44b/1, 44b/15, 44b/2, 44b/5, 45a/12, 45a/4, 45b/12, 45b/3, 45b/5, 45b/6, 45b/9, 46a/10, 46a/12, 46a/4, 46b/1, 46b/4, 47a/10, 47a/14, 47a/7, 47b/2, 47b/7, 47b/13, 48a/10, 48a/12, 48a/14, 48a/7, 48b/12, 48b/14, 48b/2, 49a/3, 51a/10, 51a/13, 51a/6, 51b/13, 51b/3, 51b/4, 51b/9, 52a/13, 52a/3, 53b/7, 54a/14, 54a/15, 54a/7, 54b/1, 54b/11, 54b/15, 54b/6, 54b/9, 55a/10, 55a/5, 55a/6, 55b/15, 55b/3, 56a/12,

56b/5, 56a/8, 56b/14,
57a/4,57a/8, 57b/3, 57b/4,
57b/9, 58a/1, 58a/11,
58b/13, 58b/2, 59a/1,
59a/13,59a/4,59a/9,59b/9,
60a/10, 60a/13, 60a/4,
60b/14, 60b/9, 61a/1,
61a/12, 61a/15, 61a/15,
61a/4, 61b/12, 61b/14,
61b/5,62a/1,62a/4,62b/10,
62b/5,63a/1,63a/13,63a/3,
63b/13,63b/8,64a/4,64a/6,
64a/8,64b/5,64b/8,64b/9,
65a/13, 65a/15, 65b/1,
65b/13, 65b/15, 65b/5,
65b/9, 66a/11, 67a/3,
67b/10, 67b/13, 68a/10,
73a/2,74a/3,74b/10,75a/6,
76b/1, 77b/15, 78a/14,
78a/9, 78b/10, 78b/5,
79a/12, 79a/3, 79b/1,
79b/10, 79b/15, 80a/3,
80a/6,80a/9,80a/9,81a/3,
81a/6, 82a/11, 81b/10,
82a/3,

yap - : Ortaya koymak,
gerçekleştirmek, meydana
getirmek.

y. 6a/3
y.- aç-ak 5b/15
y.- ar-uz 5b/13
y.- il-dı 5b/14
y.- up 41b/15

yapış - : Yapışmak.
y.- dı-sa 37a/12

yar - : Yarmak.
y.- il-up 56a/1

yār (Far.): Dost, sevgili.
y. *it-* 'dost ve yakın etmek'
58a/15, 58b/7

yara - : (Bir işe) Uygun olmak.
y.- r 2b/5
y.- ş-maz 15b/4, 32b/4
y.- ş-ur 46b/10

yarağ : Hazırlık, malzeme, teçhizat.

y. 8a/14, 14b/13, 15a/11,
42a/4
y.+ la-mışdur 34a/10,
80a/10
y.+ ın 39b/11
y.+ la-n-sın 42b/12
y.+ la-n-uñ 15b/5, 40a/5
y.+ uñ 50a/2

yaramaz : Uygunsuz, zararlı, fena,
kötü.

y. 10a/12, 25b/5, 2a/13,
35a/1, 36a/10, 36b/13,
36b/13, 37b/8, 56a/9,
57b/6, 58a/4, 58a/7, 63b/9,
72b/8
y.+ dan 11a/14, 11a/14
y.+ lar 35b/15

yaramazlık : Uygunsuzluk, fenalık,
kötülük.

y.+ ına 55b/8
y. 13b/12, 17a/11
y.+ dan 13b/9, 43a/1, 51a/8
y.+ lardan 10a/6
y.+ larından 27b/13
y.+ larmuz 46b/7
y.+ laruñ 11b/8
y.+ laruñuz 78a/12

yarat - : (Allah) Yoktan var etmek,
halketmek.

y.- an 36b/7
y.- du-ğ 79b/2, 82a/3
y.- du-m 79a/13
y.- duğlarmuzdan 55a/3
y.- il-dı 51b/14
y.- il-ma-du-ñ 79a/15

y.- ma-du-m 79a/12

yardım : Elindeki imkanları ve gücünü ihtiyacı olan biri için kullanma. **bk. yardım.**

y. *it-* 'yardım etmek' 39a/3,
47b/14, 57a/10, 57b/13
y. 58a/14
y.+ laş-ur-lar-dı 59a/11

yardımcı : Yardım eden kimse.

y. 46a/8
y.+ lar 7b/3, 58a/12
y.+ sıdur 57b/12

yardum : Elindeki imkanları ve gücünü ihtiyacı olan biri için kullanma. **bk. yardım.**

y. 29a/14

yāren (Far.): Arkadaş, dost.

y. 38b/14

yarı : Bir şeyin yarımı kadar olan, yarım olan. **bk. yaru.**

y.+ sıla 40b/7

yarın : Gelecek, istikbal.

y. 11b/11, 11b/14, 14b/11,
14b/11, 14b/13, 38a/4,
42b/7, 43a/14, 43a/7,
44a/4, 44a/5, 44a/9, 47a/4,
49a/10, 49a/6, 49a/7,
50b/10, 51b/3,
57b/8, 58b/10, 58b/5,
76a/13
y.+ a 43a/14

yarış - : Üstün olmaya uğraşmak, rekabet etmek.

y.- dur-masın 32b/12

yarlığa - : Birinin suçunu bağışlamak, mağfiret etmek.

y. 21b/14, 21b/7, 21b/8,

21b/8, 46b/7

y.- n-ur 75a/11, 77a/1

y.- r 74a/11, 74b/3, 74b/8,
75b/3, 78a/13

y.- yacağ 22a/9

y.- yan 18a/15

y.- yandır 15b/13

y.- yıcı 21b/15

yarı : Bir şeyin yarımı kadar olan, yarım olan. **bk. yarı.**

y.+ sında 18b/13

y.+ sunda 18a/13

yas : Ölüm veya çok büyük bir felaketten duyulan acı ve bu acıyı belirtmek üzere yapılan şeyler, matem.

y.+ mı 50b/10

yaşdan - : Yaslanmak, dayanmak.

y.- mağ 71b/2

yaşduğ : Baş altına koymak veya dayanmak için kullanılan, içi pamuk, yün, ot, kuş tüyü vb. ile doldurulmuş, torba şeklinde, dört köşe, uzun veya yuvarlak küçük minder.

y.+ a 70a/3

Yâsin (Ar.): Kuran-ı Kerim'in 22 ve 23. cüzünde yer almaktadır.

Y.+ dür 74a/11

yaş : Göz yaşı.

y. 23a/13

y.+ lar 8b/4, 17a/6

yat - : Yatmak.

y.- anuñ 8b/9

y.- dı 33a/14

yatlu : Kötü, uğursuz.

y.+ lığ 15b/11

- y.+ sına 38b/11
- yatsı** : Güneşin batışından bir iki saat sonraki vakit.
y. 69b/3
- yavuz** : Fena, kötü.
y. 12b/13
- yaz -** : Yazmak.
y.- alum 32a/14
y.- ar 73b/6, 75b/11
y.- dı 57b/7
y.- dı-lar 32a/12
y.- müş-dı 6a/8
- yaz** : İlkbaharla sonbahar arasındaki yılın en sıcak mevsimi.
y.+ lar 71b/14
- yazıcı** : Yazı yazan kimse, katip.
y.+ lar 48a/10
- yazıl-** : Yazıya geçirilmek, bir yere kaydı yapılmak, kaydedilmek.
y. -am 11b/5
y. -ma-yup 10a/4
y. -müş-dı 7a/6, 7a/6
y. -ur 48a/6, 76a/9, 76a/9
- ye -** : Yemek.
y.- mede 72b/9
y.- mez-ler-di 69a/9
y.- r-di 7b/10
- yedi** : Yedi Sayısı.
y. 54a/3, 69a/5
- yel** : Rüzgar. **bk. yıl.**
y. 47a/1
- yem** : Hayvan yiyeceği.
y.+ ine 38b/9
- yemek** : Yenmek için pişirilmiş, hazırlanmış yiyecek, aş.
- y. 62b/15
y.+ ler 38a/3
- yemiş** : Meyve. **bk. yimiş.**
y.+ i 34a/3
- yer** : Mevki, mekan, mahal. **bk. yir.**
y. 8a/1
y.+ i 35b/11, 35b/14, 36b/7, 5b/15
- yet -** : Yetmek.
y.- iş- 22a/14
y.- iş-di 14a/8, 71a/9
y.- iş-di-se 36a/13
y.- iş-dür 28b/3
y.- iş-dür- 37b/15
y.- iş-dür-di-n 65b/6
y.- iş-dür-e-ler 10a/3
y.- iş-dür-em 45b/7
y.- iş-dür-en 29b/14, 30b/3
y.- iş-dür-me-y-e 77a/13
y.- iş-dür-me-yicidür 58a/9
y.- iş-dür-mek 47a/8
y.- iş-dür-mışdür 25b/12, 36b/4
y.- iş-dür-ür 3b/8, 60b/10, 78a/5
y.- iş-e 7b/6, 9a/13, 9a/6, 12b/1, 13a/1, 21b/2, 40b/3, 43a/6, 61b/4
y.- iş-e-ler 23b/9
y.- iş-ecek 31b/11
y.- iş-emek 11a/10
y.- iş-enler 65b/8
y.- iş-icegi 81a/8
y.- iş-icek 78a/15
y.- iş-me-y-e 74b/7
y.- iş-me-ye 30a/11
y.- iş-mesinüñ 51b/15
y.- iş-mez 45b/7, 47a/6, 54a/11, 81a/7, 81b/13
y.- iş-miş 43a/15, 63a/14
y.- iş-mışdür 6b/7, 67b/6, 67b/7

y.- iş-se 26a/10, 43a/11
y.- iş-ün 6b/7
y.- iş-üp 58a/7
y.- iş-ür 13b/12, 14a/12,
21b/5, 25b/3, 25b/4, 30a/10,
30a/12, 70b/9,
71a/2, 78b/4
y.- iş-ür-dü 32a/2
y.- işdür 82b/7

yetim (Ar.): Babası ölmüş kişi.
y. 27b/6

yetmiş : Yetmiş sayısı.
y. 74b/2
y.+ den 76b/4
y.+ i 76a/7

yetmiş biñ : Yetmiş bin sayısı.
y. 70a/9, 74b/11

yevm (Ar.): Gün.
y. (y.- i âhîret 14a/2), (y.- i
kıyâmet 59a/7)

yığ - : Menetmek, engel olmak.
y.- dı 35b/13

yıglin - : Çekinmek, kaçınmak.
y.- up 10a/6

yık - : Yıkmaq.
y.- ar 59a/10
y.- dı 5b/14
y.- il-mış 20a/1, 43b/8
y.- il-sa 5b/13, 7b/13, 39b/2
y.- il-up 15a/4
y.- maz 41b/15
y.- uklar 31a/15

yıl : Yıl.
y. 49a/14, 69a/8, 69a/8,
69a/9, 70a/2, 70a/2
y.+ lar 19a/11, 69b/3, 70a/8
y.+ lardur 27b/1

y.+ lık 73b/6

yılan : Yılan.
y. 38b/1
y.+ dan 38b/6

yıldır - : Yılmasına sebep olacak tarzda davranmak, gözünü korkutup ürkütme.
y. 81a/3

yırt - : Yırtmaq.
y.- maqdan 25b/15
y.- up 17a/7

yi - : Yemek.
y.- me-sin 68a/6
y.- me-y-üp 68b/15
y.- mesine 38b/7
y.- mek 69a/7, 70b/10,
71b/3
y.- mekten 70b/9
y.- miş 39a/13
y.- r 15b/11, 50b/11
y.- r-di 69a/5
y.- r-dü-ñ 58b/6
y.- r-ler-di 69a/2, 69a/6
y.- se 58a/3
y.- se-ler 69a/2
y.- y-üp 63a/11, 79a/14,
80a/14
y.- yenler 2a/1
y.- yüp 16b/4, 46b/15

yid - : Çekmek.
y.- er 55b/10, 55b/9

yidi yüz : Yedi yüz.
y. 73b/6

yig : Daha iyi, üstün.
y. 10b/2, 12b/12, 77a/8
y.+ dür 20a/9, 52a/3
y.+ dürür 59a/5
y.+ i 76a/11

- y.+ üdür 24b/7
- yigirmi** : Yirmi.
y. 69a/8
- yigirmi iki** : Yirmi iki.
y. 74a/12
- yigit** : Yürekli, gözü pek, kahraman (kimse).
y. 42b/7, 45a/14, 45a/14
y.+ i 13b/2
y.+ ler 42a/2
y.+ lerden 8b/13
y.+ lige 42a/14
y.+ ligüm 42a/1
y.+ lik 42a/2, 42a/6, 42a/8, 42a/14, 42a/15, 42b/1, 42b/4, 42b/5, 45a/6
42b/7, 45a/12
y.+ lügiñden 44a/2
- yil** : Yel, rüzgar. **bk. yel.**
y. (ıışk-ı y. 20b/10), 39b/1, 39b/2
y.+ e 9b/10, 49a/11
y.+ i 33a/7
- yile -** : Acelet etmek.
y.- r-sin 79a/4
- yilici** : Koşucu, acele edici.
y. 13a/11
- yilte -** : Teşvik etmek, harekete geçirmek.
y.- ye 2b/1
- yimiş** : Meyve. **bk. yemiş.**
y.+ ine 38b/9
- yine** : Bir daha, tekrar, gene.
y. 6b/13, 9b/7, 12a/2, 15a/9, 19a/7, 22b/14, 24b/7, 26a/7, 29b/11, 29b/13,
- 29b/15, 32a/8, 33a/3, 42a/14, 45a/14, 46a/8, 47a/2, 47b/3, 49b/13, 50a/10, 50b/15, 51b/6, 53a/5, 54a/1, 58b/6, 69b/1, 69b/14, 70a/8, 81b/13
- yifi** : Yeni.
y.+ sinde 52a/4
y.- le-düklerinde 70b/13
- yir** : Mevki, mekan, mahal. **bk. yer.**
y. 8a/13, 16b/5, 36a/14, 80b/10
y.+ de 3b/13, 9b/9, 12a/8, 54a/12, 60a/8
y.+ den 80a/1
y.+ dür 12a/1
y.+ e 61b/6, 70a/3, 80b/8
y.+ i 7a/8, 8b/2, 13b/14, 34a/1, 35a/2, 36a/9, 41a/5, 46b/11, 57a/6
y.+ idür 35a/1
y.+ ine 10a/2, 16a/5, 20a/10, 41b/15
y.+ ini 41b/15
y.+ lerde 80a/12
y.+ lere çal- 50b/5
y.+ leri 34a/9, 36a/1
y.+ lerinden 16b/9
y.+ lerüñ 3b/3
y.+ üñ 15a/3, 36a/7, 40a/6
- yir altı** : Yeraltı.
y.+ na 41b/15
- yiryüzi** : Yeryüzü.
y. 6a/12
y.+ nde 2b/13, 5b/2, 7b/6, 14b/4, 79b/11
y.+ ndekileri 10a/15
- yit -** : Yetmek.
y.- dügi 13a/7, 42b/4

y.- dükce 8b/15, 10b/12,
60b/7, 63a/9
y.- e 40b/6
y.- er 3b/1, 41b/4, 45b/10,
45b/9, 47a/2, 48a/7, 72a/7
y.- iş-dür-endür 10a/8
y.- iş-dür-mekdür 10a/12,
10a/13
y.- iş-dürendür 10a/9
y.- iş-ür 10a/7
y.- me-ye 48a/5
y.- mez 20a/10, 44a/10,
48b/7

yit - : Yitmek.

y.- en 29b/8
y.- er 46b/13
y.- ir-dü-k 9b/9

yiyni : Önemsiz.

y. 40a/7
y.+ le-d-üñ 40a/6
y.+ le-d-üp 40a/8

yohsa : Yoksa.

y. 11b/11, 21a/3, 30a/8,
34b/5, 44a/4, 46a/2, 61a/8,
62b/13,
71a/9, 71b/4, 72b/11, 8a/5

yok : Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

y. ol- 'ortadan kalkmak'
8a/12, 15a/4, 15a/5
y. 3b/7, 3b/7, 5a/4, 5a/9,
3a/11, 3b/5, 3b/8, 4a/4,
4a/7, 4a/8, 5a/15, 8a/4,
8b/4, 10a/12, 10b/6, 14a/14,
15a/11, 20b/7, 23a/4, 23a/6,
44b/10, 48b/11, 50a/2,
62b/6, 81b/1, 81b/12
y.+ dur 13b/4, 14a/10,
14a/14, 17b/9, 21a/12,
21a/13, 21b/1, 21b/13,
22b/7, 22b/8, 30b/1, 30b/2,

30b/3, 33a/9, 34b/4, 37b/15,
38b/2, 39a/4,
44b/11, 45a/2, 47a/11,
47a/12, 50b/1, 54a/8,
58a/13, 59a/15, 60a/5,
60b/10, 60b/14, 60b/9,
62b/12, 66a/13, 6a/4,
73b/10, 79b/11
y.+ ı-sa 19b/14
y.+ ın 81b/1
y.+ iken 41a/3
y.+ lığına 21b/14
y.+ lık 23a/4
y.+ luğa 68a/9
y.+ luğdur 52b/2

yokuş : Yukarıya doğru yükselen dik yol.

y. 40a/7
y.+ da 26a/14

yol : Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer.

y. 8b/3, 11b/14, 11b/14,
13a/6, 14b/4, 22b/7, 30b/7,
31a/2, 31b/9, 47b/5, 48b/12,
53b/2, 55b/5, 59b/2,
77b/15, 77b/15, 78a/1
y.+ a 23b/9, 31b/5, 33a/3,
33a/5, 58a/4, 58a/6, 66a/13,
71a/9
y.+ da 31b/4, 68a/11
y.+ dan 26a/6, 33a/5,
66a/11, 78a/2
y.+ daş 36b/6, 38b/13,
38b/13, 38b/14, 38b/14,
58a/7, 59a/1
y.+ daşlar 59a/5
y.+ daşuñ 38b/5
y.+ ı 13b/13, 16b/11, 60b/3
y.+ ıdur 27a/1, 64a/15
y.+ ın 59a/10, 79b/3
y.+ ına 35b/10, 58a/5,
68a/10

y.+ ında 15b/7, 17b/8,
23a/15, 28b/5, 29a/7,
34a/12, 35b/10, 44b/15,
45b/1, 48b/15, 52a/6, 52b/8,
62b/10, 63a/13, 66b/3,
66b/8
y.+ ından 11a/9
y.+ ında 30a/3
y.+ larından 59b/2
y.+ ların 30b/8
y.+ larmuzu 78b/1
y.+ u 60b/4
y.+ unda 19a/13
y.+ unı 42b/7
y.+ umuzda 78a/14

yön : İzlenen yol, istikamet.
y.+ de 8b/11
y.+ el-se 61a/7
y.+ inden 36b/6
y.+ üm 23a/9
y.+ üñ 8b/11
y.+ üñizi 40a/6

yukarı : Bir şeyin aşağı kabul edilen kısmına göre üstte kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.
y. 33a/2, 41a/9, 59a/4,
66b/14

yum - : Üstüne kapamak.
y.- ma-yup 29b/7

yumuşa - : İnadı, öfkesi geçmek, yumuşak duruma gelme.
y.- ma-ya 56a/4

yunıl - : Temizlemek.
y.- ur 73b/12

Yūsuf-ı Mıṣrī : Hz. Yusuf.
Y.+ nüñ 13a/12

yuyul - : Zail olmak, silinmek.
y.- dı 50a/1

yüce : Yüksek, büyük, ulu, mertebesi üstün olan.
y. 16b/8

yük : Bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü.
y.+ i 16a/14
y.+ in 16a/14
y.+ le-d-e-ler 16b/12
y.+ leri 40a/7
y.+ üni 12b/9

yüksek : Tabanı ile en üst noktası arasındaki mesafe kendi cinsinden olan şeylere göre fazla olan.
y.+ ler 14a/12

yüñ : Koyun, keçi, deve vb. hayvanların vücudunu örten, dokuma sanayiinde, yatak, yastık ve yorgan yapmakta kullanılan tüylere verilen isim.
y. 67b/12

yürek : İnsanın bütün duygularının kaynağı ve manevi varlığının merkezi, gönül.
y. 18b/12
y.+ lerine 69a/2

yüri - : Yürümek. **bk. yürü-**.
y.- melidür 13b/8
y.- mek 30b/7
y.- yüp 20b/12

yürü - : Yürümek. **bk. yürü-**.
y. 58b/5
y.- me-di 33a/9
y.- mek 79a/15
y.- r 33a/8
y.- r-sin 78b/8

yüz : Surat, çehre.
y. (y. göster- 6a/4), 7a/10,
(y. çevür- 9a/1, 57b/5), (y.

- 10b/6, 12b/2, 24b/10, 29b/12, 58b/4), 10b/7, 23a/3, 27b/12, (y. sr- 31a/2, 32b/10), 39b/8, 39b/9, 39b/9, (y. dn- 42b/1), 44b/8, (y. ever- 48b/3), 58a/2, 70a/1, 76a/14, 76a/6, 76a/7, 76a/8, 77a/7

y.+ e 59a/6

y.+ i 15a/5

y.+ inden 64a/14

y.+ ine 46a/1

y.+ in 13b/13, 70b/4

y.+ ini 20a/14

y.+ ii 15a/2

y.+ ler 17a/6, 49b/9

y.+ leri 2a/3

y.+ li 9b/11

y.+ lisi 64a/5

y.+ ni 16b/14, 63b/13

y.+ mi 19b/4, 28a/6

y.+  8b/6, 11b/11, 20a/14, 76b/9

y.+ sz 20b/3

yz - : Soymak, ıkarmak.

y.- enler 71a/14

yzig : Yzk.

y.+ i 7a/6

yz kırk bi : Yz kırk bin sayısı.

y. 73b/14

Z, Z, Z, Z

zabt (Ar.): Tutmak.

z. *it-* 'tutmak' 24a/8, 54b/12, 68a/12

z.+ in 61b/2

z.+ ina 54a/10

zaf (Ar.): İrade zayıflığı, dayanamama.

z.+ a 42b/13

z.+ ı 44b/11

zāhib (Ar.): Giden, gidici.

z. *eyle-* 'gidici duruma getirmek' 33a/6

zāhir (Ar.): Meydanda olan, grnen, aık ve belli olan (ey).

z. *ol-* 'grnr duruma gelmek' 26a/11, 41b/13

z. 3a/10, 3b/8

z.+ de 52b/2

z.+ dr 3b/6, 3b/7, 80a/7

z.+ e 6a/12, 56b/7, 64a/8

z.+ i (sebeb-i z. 81b/6)

z.+ ine 41b/14

zāhiren (Ar.): Grnte, grne gre.

z. 72a/13

zahmet (Ar.): Sıkıntı, eziyet, glk, zorluk.

z. *ek-* 'sıkıntıya uramak' 20b/15, 51a/15, 51b/11, 51b/12

z. *vir-* 'karısındaki sıkıntıya sokmak' 56a/9

z. 9a/6, 52b/6, 60b/6, 70b/2, 72a/2

z.+ de 71a/7, 72b/9

z.+ den 25b/4

z.+ e 80b/7, 81a/11

z.+ inden 29b/1

z.+ ine 61a/12

z.+ le 71a/10

z.+ ler ık- 70b/4

z.+ ler 72a/1, 73a/6

z.+ lerde 22b/5

z.+ lere 81a/3

z.+ leri 72a/11, 72a/2

z.+ lerine 60b/13

zaḥmetsüz (Ar.): Sıkıntısız, eziyetsiz.

z. 70b/3, 70b/15

za'if (Ar.): Güçsüz kuvvetsiz.

z. 19a/10

z.+ ce 19b/15

z.+ likdür 42a/8

zākir (Ar.): Anan, zikreden (kimse).

z. *ol-* 'zikreden olmak' 65a/5

zaḳḳūm (Ar.): İslam dinine göre, cehennem'de olduğuna inanılan ölümcül, acı meyveli ağaç.

z. 34b/9

z.+ 1 50b/11

zālīm (Ar.): Zulüm ve haksızlık yapan (kimse).

z. 37b/8

z.+ den (nefs-i z. 54b/3)

z.+ dür 12b/5, 49a/12, 71a/15

z.+ ler 47a/10, 55a/12

z.+ lerden 7b/8, 11b/5

z.+ lere 58a/11

z.+ lerüñ 48b/2

zamān (Ar.): Vakit.

z. 7a/3, 41a/3, (ferīd-i z. 81b/8)

z.+ a 5a/9, 66a/7

z.+ da 27b/12, 33a/1, 60a/2

z.+ ında 66a/5, 66a/6

z.+ lar (efḏāl-i z. 64a/2)

z.+ ları 19a/11

z.+ uñ 6b/9

zan (Ar.): Gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı.

z. *it-* 'sanmak' 48b/2, 79b/1

Zānnûn-i Mısırî : 8. asırda Mısır'da

yetişen büyük velilerdendir.

Z. 70b/11

zarar (Ar.): Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan.

z. (z.- 1 tamām 10a/14), 77a/13

z.+ dan 10a/14

zārī (Far.): Ağlamak.

z.+ ler 58b/5

z.+ lıklar 21a/5

zāt (Ar.): Sahip, malik.

z. (z.- 1 şifāt 19b/12)

z.+ 1 5a/15, 5b/2

z.+ ında 4a/3

zāyi' (Ar.): Kayıp, yok olmuş, elden çıkmış (şey).

z. *it-* 'kaybetmek' 39b/9

z. *ol-* 'kaybolmak' 11b/4, 44a/10, 44a/13

z. 9b/9

z.+ dür 51a/13, 51a/2

zāyid (Ar.): Artan, fazla.

z. *ol-* 'artmak' 46b/12

zāyil (Ar.): Devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan.

z. *ol-* 'yok olmak' 8a/9

z. 6a/15

zebānī (Ar.): Cehennemlikleri ateşe atmakla görevli melek, cehennem bekçisi.

z.+ ler 2a/6, 34b/11

zelīl (Ar.): Aşağılanan, hor görülen (kimse), hakir.

z. *it-* 'aşağılamak' 49b/2

z. 19a/10, 27b/5

z.+ ce 19b/15

zelül (Ar.): Yumuşak başlı, serkeş olmayan, uysal, muti.

z. *it-* 'uysal hâle getirmek' 49b/3

zem (Ar.): Kötülüğünü söyleme, yerme, çekiştirme.

z. *ol-* 'yerilmek' 79a/8
z. 10a/14
z.+ dür 56a/3

zenb (Ar.): Günahlar.

z. 8b/9

zer (Far.): Altın.

z. 60b/13

zerre (Ar.): Çok küçük parçacık.

z. 12a/7
z.+ ye 68a/14
z.+ yi 44b/6

zevî (Ar.): Sahipler.

z. (ebrâr-ı z. u'l'aşkı ve'ş-şevkı 2a/8)

zevk (Ar.): Hoşa giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu.

z. 11b/10, 34a/1
z.+ ı 8a/4
z.+ i 14a/5
z.+ ile 26b/14
z.+ ine 66a/1
z.+ ini 34a/15, 62b/1
z.+ ler 73a/8

Zeyd bin Şâbit : Hz. Muhammed'in vahiy katiplerinden olan sahabi.

Z. 32a/10

zeyn (Ar.): Süs.

z. *eyle-* 'süslemek' 50b/13

zîk (Ar.): Darlık, darlık.

z.+ de 71b/15

zikir (Ar.): Allah'ın isimlerini (esma-yı hüsnayı) söylemek suretiyle yapılan ibadet.

z. *it-* 'Allah'ın isimlerini ibadet maksadıyla arka arkaya söylemek' 63a/14, 65a/13, 65b/5, 65b/7
z. *ol-* 'anılmak' 67b/1, 70a/11

z. 8b/10, 38a/14, 61b/6, (z.-i subhân 61b/8), 65a/13, 65a/7

z.+ de 24a/10

z.+ e 65b/3

z.+ i 65b/1, 65b/15, (lezzet-i z. 67a/15)

z.+ ile 39b/6

z.+ in 25b/1

z.+ inde 67a/12

z.+ inden 58a/6

z.+ ine 66a/1

z.+ ini 65b/13

z.+ inün 66a/2

z.+ le 61b/10

z.+ ü 38a/4

zikrullâh (Ar.): Allah'ı zikretme, Allah'ı anma.

z.+ da 70a/7

zillet (Ar.): Aşağı olma, hakirlik, horluk.

z. *eyle-* 'hakir eylemek' 45b/13

z. 53b/15

z.+ ler 19a/13

z.+ e 41b/7, 41b/7, 80b/7

zindân (Far.): İçine tutukluların, hükümlülerin konulduğu kapalı yer.

z. (ehl-i z. 21a/3, 21a/4)

z.+ ıdur 21a/2

zinhār (Far.): Sakın, aman, asla.

z. 29a/7, 66b/14, 6b/7

zīrā (Far.): Çünkü, şundan dolayı.

z. 3b/15, 7b/7, 8a/7, 11a/6,
12b/7, 13a/7, 15b/11, 15b/9,
18b/1, 22b/9, 24b/12,
25a/10, 26b/5, 31b/4, 39b/5,
40b/8, 41a/2, 41b/12,
42b/12, 44a/13, 44a/4,
44b/10, 45a/2, 47a/5, 49b/1,
50a/8, 51b/10, 51b/5, 52b/1,
55b/6, 57a/5,
4a/1, 59a/5, 60a/1, 63b/4,
63b/8, 67b/5, 70a/15, 73a/4,
73b/14, 74a/1, 77b/3,
79a/13, 79a/6, 82a/6

zīr ü zeber (Far.): Altüst.

z. *eyle-* 'altüst etmek' 45a/11

ziyā (Ar.): Işık.

z.+ sına 66a/3

ziyāde (Ar.): Fazla, çok.

z. *ol-* 'çok, fazla olmak'
72a/11
z. 25a/10, 25a/9, (ehl-i z.
26b/2), 31a/15, 3a/5, 45b/3,
47a/9, 60b/11, 65b/8,
70b/3
z.+ ce 60b/6
z.+ dür 28a/13

ziyān (Far.): Bir şey veya kimsenin
sebepe olduğu çıkar kaybı, zarar.

z. *it-* 'telefon etmek' 78a/2

z. 10a/13, 10a/9, 13a/8,
30b/3, 44b/11, 79a/5

z.+ a 34b/1, 48b/10, 67b/8

z.+ da 2b/5

z.+ dan 64b/5

z.+ ı 30b/12, 45a/1, 45a/5

z.+ ını 48b/10

z.+ ların 55a/13, 82a/7

ziyān-kār (Far.): Sürekli zarar
veren, zarar vermek huyunda olan.

z. 6a/15, 47b/9, 57a/12

z.+ lar 25a/1

z.+ uñ 49a/11

zū'afā (Ar.): Zayıflar.

z.+ dur 31b/9

zulmet (Ar.): Karanlık.

z.+ e 41b/8

zulüm (Ar.): Eziyet, cevr, cefa.

z. *eyle-* 'eziyet etmek' 21a/8

z. *it-* 'eziyet etmek' 7b/8,
11a/12, 11a/12, 21a/15,
27b/11, 17a/12, 19a/6,
21b/12

z. *ol-* 'Bir işe yaramayıp
heder olmak' 7b/5

z. 20b/8

z.+ lerle 21b/12

zū'l-keḷām (Ar.): Kelam sahibi
Allah.

z. 9b/14

SONUÇ

Bu çalışmada Hulvî Cemâleddin'e ait olan Kitâbu'n-Nesâyih adlı eserin incelemesi yapılmıştır. Çalışma “giriş, inceleme, çeviri yazılı metin ve dizin” olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

Çalışmamızın giriş bölümünde, dönemin Türkçesi, müellif ve eserleri, eserin içeriğinin daha iyi anlaşılması açısından da nasihat-nâmeler hakkında bilgiler verildi.

İnceleme bölümünde betimelemeli dilbilgisi yöntemiyle metnin ses ve şekil bilgisi özellikleri ortaya kondu.

Çeviri yazılı metin bölümünde Arap harfli olan metin okunarak transkripsiyon harfleriyle verildi.

Dizin bölümünde metindeki kelimeler alfabetik sıraya göre dizinlenerek bunların anlamları verilmiş ve hangi dile ait oldukları ayrıca gösterilmiştir. Kelimelerin aldığı ekler gramatikal dizinle sıralanmış varak ve satır numaraları eklerin sonunda gösterilmiştir.

Yapılan incelemeler ve değerlendirmelerle elde edilen sonuçlar şu şekildedir;

1. Hulvî Cemâleddin'e ait olan Kitâbu'n-Nesâyih adlı eser, vaaz ve nasihâtlardan oluşan bir öğüt kitabıdır.
2. Metnimizde bazı yazım yanlışlıklarına rastlanılmıştır. Bunlar dipnotta gösterilmiştir.
3. Müstensihin eksik olarak yazdığını düşündüğümüz ya da anlamların tamamlanması için bazı kelimeler “[]” içerisinde gösterilmiştir:
“ba‘zı ‘azîzlerden rivâyet olunur: [A]şhâbdan, gayrılardan ki anlar Allâh te‘âlâ 26b/8”
“‘âşî olanlar temerrü[d]lik idüp hükmin tutmayanlar 27b/11”
4. Müstensih tarafından fazla yazıldığını düşündüğümüz kelimeler de dipnotta belirtilmiştir.

5. Metnimizde aynı iki kelime tabanındaki ünlünün hem yuvarlak hem de düz ünlülü kullanıldığını görüyoruz. Bu da ekin dudak uyumuna bağlanma sürecini göstermektedir. (anuñ - onuñ) (bk. 2.1.1. Ünlülerin Yazımı)
6. Eski Anadolu Türkçesinde bazı eklerin sadece yuvarlak, bazılarının ise sadece düz olmasından dolayı metnimizde de dudak uyumu genellikle yoktur. (vağtur 9b/4, yazılmayub 10a/4, eylük 10a/6, qalur 10b/7) (bk. 2.2.1.2. Dudak Uyumu)
7. Türkçenin her döneminde görülen dil uyumu metnimizde de uygulanmıştır. (qafandadur 15a/2, cümlesinüñ 25b/6, buyuruğın 39b/13, çıqduqdan 41b/13, şinlimeye 48a/5) (bk. 2.2.1.1. Dudak Uyumu)
8. Metindeki bazı kelimelerde iki farklı yazım görülmektedir:

يُرْدِي (yirdi 69a/5) - يَرْدِي (yirdi 7b/10), وَرَ (vere 79b/12) - وَرَ (vire 65a/6), كَيْمَكْ (giymek 71b/4) - كَيْمَكْ (geymek 52b/5), دُنْيَه (dünye 16b/15) - دُنْيَا (dünyā+nuñ 6a/14), كُنْهِي (güneh+i 50b/15) - كُنَاهُ (günāh 17b/5)
9. Metindeki bazı ablatif ve zamir ‘n’ si alan ekler tenvinle (◌ِ◌) yazıldığı görülür:

كُنْجَرِدْ (gencler+i+n+den 52a/13), اَدْ (a+n+dan 66b/12)
10. Ek fiil olarak kullanılan “-dUrUr” eki metinde iki örnek dışında “-dUr” şeklinde kullanılmıştır. (aqlıq+durur 63b/12, yig+dürür 59a/5)
11. Metinde sert ünsüzlerden sonra gelen eklerin başındaki ünsüz harfler genellikle ötümlüdür ve ünsüz uyumuna girmemişlerdir. (başdan 39a/12, geçdi 28b/3, şaşdan 56a/4, bölükdür 38a/12, yetmişden 76b/4)
12. Eski Anadolu Türkçesi döneminde ayrılma hâli eki kalıplaşmış olarak “+dAn” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak metinde Eski Türkçe döneminde ayrılma hâli eki olarak kullanılan “+din” ekine bir örnekte rastlanılmıştır. (öñ+din 14b/7)
13. Belirsizlik zamiri olan “kimse” zamiri, metinde hem “kimsene” hem de “kimesne” şeklinde karşımıza çıkmaktadır:

“tamām-ı in‘āmından şol **kimseneleri** erenlerden 8b/12”

“ekser **kimesnede** bundan hālī degüldür. 26b/7”

14. Metinde eğer bağlacı görevinde hem “ger” hem “egerçi” hem de “gerçi” kullanımı mevcuttur:

“Adl senüñdür ve **ger** yarlıgıyacak olursañ sen aña lāyıksın 22a/9”

“Ümüdle sen luḫf eyle. **Egerçi** ben senüñ kibriyāña... 20a/13”

“**Gerçi** kim dek ṫurmadan yine kılmaḫ yigüdü. 24b/7”

15. Metinde “ki” bağlacının yanı sıra “kim” bağlacı da kullanılmıştır:

“Biri bu **kim** sevdügi kimsenüñ sözün ğayrı kimsenüñ sözi üzerine 37a/6”

“...ikinci kenārdur ve ulaşacağı ol miḫnetli ṫāyifedür **ki** anlaruñ ḫūyıla ḫūylandı. 37a/14”

16. Müstensih metinde hemze (ء) ile yazılan bazı Arapça kelimeleri konuşma dilinde söylendiği şekliyle yazmıştır:

دَائِم (dāyim 3a/2), كَائِنَات kāyināt 3a/9, طَائِفَة tāyife 72b/11

17. Bazı alıntı sözcüklerde ünlü türemesi tespit edilmiştir. (ecr > ecir 48b/11, fikr > fikir 16b/2 ‘āḫl > ‘āḫıl 16b/2)

18. Metinde “ile”nin yanı sıra “birle” edatının kullanıldığı da görülmektedir:

“Cū’ u seher **birle** aç cān gözini Ḥaḫḫ’ı gör 8b/8”

“hevā-yı nefis-**ile** ve vesvese-yi şeyṫān-**ile** yoldan çıḫmışlardır. 33a/5”

19. Günümüzde “d” ile telaffuz edilen bazı kelimeler metnimizde (ط) ile gösterilmiştir. (ṫoḫsan ṫoḫuz 76a/15, ṫaḫ 55b/15, ṫar 50b/13)

20. Bazı kelimelerdeki “i” ünlüsü günümüzde “e” ile kullanılmaktadır. (yiryüzü 2b/13 “yeryüzü”, gice 11a/4 “gece”, yil 9b/10 “yel”)

21. Metnimizde bulunan bazı arkaik kelimeler, kullanım sıklığı ile beraber aşağıda gösterilmiştir.

aḫşam (8), aña (60), anda (26), andan (42), anlar (101), anuñ (103), aña (51), eyt- (1), depret- (1), eyü (9), irte (5), kimesne (2), kimsene (3), ḫanda (7), ḫanı (16), ḫanḫı (5), ḫarındaḫ (1), ṫaḫ (4), ṫoḫuz (2), tur- (19), ur- (2), yaluñuz (2), yatlu (2), yavuz (1), yigirmi (1)

22. Metinde +*ki* aitlik ekinin kalınlık incelik uyumuna girdiği görölmektedir.
(ucındađınıñ 14a/9)
23. Metnimizde aynı kelimenin bazen dudak uyumunda girdiği bazen de girmediği görölmektedir. (olundı 70a/11, olındı 4b/5)
24. “Vur-“ fiili metnimizde sadece iki yerde “ur-“ şeklinde gösterilmiştir. (urulsa 47a/7, urup 25a/10)
25. İncelediğimiz Kitâbu’n-Nesâyah adlı bu eser imla, ses, biçim özellikleri bakımından büyük ölçüde Batı Türkçesinin özelliklerini taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- AKAR, Ali**, *Türk Dili Tarihi* Ötüken Yayınları, İstanbul, 2005.
- AKKUŞ, Mehmet ve YILMAZ, Ali**, *Hüseyin Vassâf, Sefine-i Evliyâ*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006, 3/305-306.
- AREFOĞLU, Gökhan**, *Hulvi'nin Gülşen-i Râz Lâhici Şerhi Tercümesi ve Değerlendirilmesi*, MÜ SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005.
- BİLGİN, Azmi**, *Emre Tercüme-i Pendnâme-i Attar*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1998.
- BİRGİLİ MUHAMMED EFENDİ**, *Vasiyyet-nâme: Dil incelemesi, Metin, Sözlük, Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım*, (hızl. Musa Duman), İstanbul 2000.
- BURSALI MEHMET TAHİR**, *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul: Maral Yayınları, trs.),61.
- CEMÂLEDDİN MAHMUD**, *Lemezât-ı Hulviyye ez Leme'ât-ı Ulviyye*, Süleymâniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nu. 4546, vr. 324b.
- ÇAĞATAY, Saadet**, *Eski Osmanlıcada Fiil Müştakları*, DTCF Dergisi V/4 1947.
- DEVELİ, Hayati**, *18. Yüzyıl Hayatına Dair Risale-i Garibe*, Kitabevi Yay., İstanbul, 1998.
- DEVELLİĞOĞLU, Ferit**, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2003.
- DUMAN, Musa**, *Vasiyyet-name, Birgili Muhammed Efendi*, R Yay., İstanbul, 2000.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican**, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
- ERGİN, Muharrem**, *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2005.
- GÜLSEVİN, Gürer**, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.
- HULVÎ CEMALEDDİN**, *Kütübü'n-Nesâyih*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, nu.762.
- KARA, Mustafa**, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1992.
- KAYIKÇIOĞLU, Sadık Vicedani**, *Tarikatlar ve Silsileleri* (Tomâr-ı Turûk-ı 'Aliyye), hızl.: İrfan Gündüz, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1995.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Tekke Şiiri Antolojisi*, Ankara, Edebiyat Yayınevi, 1968, s. 297.

Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, Ankara, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, No: 86, 1991.

MUSTAFA KARA, *Hulvî, Cemâleddin Mahmud*, TDEA, IV, 260.

PALA, İskender, *Nasihât-nâme*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi”, 2006, Cilt: 32: 409-410.

ŞEMSEDDİN SÂMÎ, *Kâmûs-ı Türkî*, Enderun Yayınları, İstanbul, 1989.

TATÇI, Mustafa ve YILDIZ, Musa, *Enfî Hasan Hulûs Halvetî, Tezkiretü'l-Müteahhirîn XVI-XVIII. Asırlarda İstanbul Velîleri ve Delileri*, İstanbul: H Yayınları, 2019, 121.

TAYŞI, Mehmet Serhan, *Lemezât-ı Hulviyye ez Lemezât-ı Ulviyye (Yüce Velilerin Tatlı Halleri)*, İstanbul, MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1993.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, “Nasihât-nâme” maddesi, C.VII, Dergah Yay., İstanbul, 1979, s. 241.

TÜRK DİL KURUMU, Türkçe Sözlük, TDK Yay., Ankara, 2005.

TÜRK DİL KURUMU, İmlâ Kılavuzu, TDK Yay., Ankara, 2005.

TÜRK DİL KURUMU, Tarama Sözlüğü, C.I-VIII, TDK Yay., Ankara, 2009.

UZUN Mustafa İsmet, *Hulvî, Cemâleddin*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1998, 18/347.

VURAL, Hanifi, *Letayif-Name (giriş-transkripsiyonlu metin-gramatikal dizin)*, AÜ SBE Doktora Tezi, Erzurum 1999.

YAVUZ, Sevgi, *Cemaleddin Mahmud Hulvî Divanı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.

GENEL AĞ KAYNAKLARI

<http://www.yazmalar.gov.tr/>

<http://lugatim.com/>

<https://www.kamusiturki.com/>

<https://www.kuranvemeali.com/>